LENIN

OPERE COMPLETE

www.dacoromanica.ro

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LENIN

OPERE COMPLETE

27

www.dacoromanica.ro

TRADUCEREA ÎN LIMBA ROMÎNĂ
APARE ÎN URMA HOTĂRÎRII C.C.
AL P.M.R. EA A FOST ÎNTOCMITĂ
DUPĂ ORIGINALUL ÎN LIMBA RUSĂ,
ED. A V-A

www.dacoromanica.ro

INSTITUTUL DE MARXISM-LENINISM
DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.U.S.

V. I. LENIN

OPERE COMPLETE

EDIŢIA A DOUA

EDITURA POLITICĂ
BUCUREŞTI — 1964

www.dacoromanica.ro

INSTITUTUL DE MARXISM-LENINISM
DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.U.S.

V. I. LENIN

VOL.

27

August 1915 - iunie 1916

EDITURA POLITICĂ
BUCUREŞTI — 1964

www.dacoromanica.ro

PREFAŢA

Volumul al douăzeci şi şaptelea din Operele complete ale lui V. I. Lenin cuprinde lucrările scrise între august 1915 şi iunie 1916, în toiul războiului imperialist din 1914—1918.

Acest război a fost o continuare cu alte mijloace, violente, a politicii statelor imperialiste ; el a fost generat de imperialism şi, la rîndul său, a agravat şi a ascuţit la maximum toate contradicţiile lui. Interesele luptei revoluţionare a clasei muncitoare reclamau o analiză a esenţei economice şi politice a imperialismului ; fără o astfel de analiză nu era posibilă o justă conducere a mişcării revoluţionare, nu putea fi desfăşurată cu succes lupta împotriva ideologiei reacţiunii imperialiste şi a politicii reformiste de înţelegere cu burghezia.

Studiul imperialismului se afla în centrul activităţii teoretice desfăşurate de Lenin în perioada primului război mondial. Încă cu mult înainte de război, Lenin a relevat în diferite lucrări ale sale o serie de fenomene noi în dezvoltarea capitalismului. În lucrările scrise în anii 1915—1916 şi publicate în ziarul „Soţial-Demokrat", Organul Central al P.M.S.D.R., în revista „Kommunist" şi în revista „Vorbote", organul stîngii zimmerwaldiene, lucrări incluse în volumul de faţă, Lenin caracterizează fenomenele proprii imperialismului, scoate în relief lupta pentru pieţe, politica colonialistă, asuprirea popoarelor lumii de către un mănunchi de state imperialiste, ascuţirea contradicţiilor de clasă şi arată că s-au copt condiţiile pentru o trecere revoluţionară la socialism.

www.dacoromanica.ro

Un studiu multilateral asupra esenței imperialismului a fost făcut de Lenin în lucrarea sa clasică „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului", care este rezultatul unei vaste și intense munci de cercetare. Lenin a studiat și a sintetizat un material imens referitor la cele mai diferite probleme ale economiei și politicii imperialismului, a prelucrat în mod critic date scoase din sute de cărți, articole, broșuri și culegeri de statistică apărute în diferite țări și în diferite limbi. Materialele pregătitoare pentru această carte — „Caietele despre imperialism" — alcătuiesc circa 50 de coli de tipar și vor forma conținutul volumului următor, al 28-lea.

Lucrarea lui Lenin „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului" ocupă locul central în volumul de față. În această lucrare, Lenin a făcut bilanțul dezvoltării capitalismului mondial în jumătatea de secol care s-a scurs de la apariția „Capitalului" lui Marx. Sprijinindu-se pe legile apariției, dezvoltării și declinului capitalismului, descoperite de Marx și Engels, Lenin a făcut pentru prima oară o analiză profund științifică a esenței economice și politice a imperialismului. În această lucrare, Lenin a dezvoltat teoria marxistă a capitalismului, a îmbogățit-o cu teoria imperialismului, ultimul și cel mai înalt stadiu al capitalismului. Generalizînd fenomenele noi din economia capitalismului mondial, Lenin a arătat că în condițiile imperialismului este inevitabilă ascuțirea tuturor contradicțiilor inerente societății capitaliste. El califică imperialismul drept capitalism parazitar, putred, muribund și scoate la iveală condițiile pieirii lui, inevitabilitatea și necesitatea înlocuirii capitalismului printr-o orînduire socială nouă, progresistă — socialismul.

În imperialism, a cărui esență economică o constituie dominația monopolurilor și a capitalului financiar, se ascute la extrem contradicția fundamentală a societății capitaliste — contradicția dintre caracterul social al producției și forma privată a însușirii.

Antagonismul dintre muncă și capital devine tot mai ascuțit. Dominația monopolurilor, a oligarhiei financiare face să devină tot mai evident caracterul antipopular, parazitar al capitalismului, duce la întețirea asupririi exer-

www.dacoromanica.ro

citate de capital și, în același timp, provoacă o creștere a revoltei clasei muncitoare și a popoarelor asuprite împotriva capitalismului. Lenin arată că imperialismul este un sistem mondial de asuprire colonială și de sugrumare financiară a majorității covîrșitoare a populației globului de către un mănunchi de țări imperialiste. Răsturnarea capitalismului, trecerea revoluționară la socialism devin o necesitate vitală. Pe baza analizei științifice a contradicțiilor capitalismului în ultimul lui stadiu, Lenin a ajuns la concluzia că *imperialismul este ajunul revoluției socialiste*. „Începînd din 1917, acest lucru a fost confirmat pe scară mondială", scrie Lenin în prefața la ediția din 1920 a cărții sale în limbile franceză și germană (volumul de față, p. 317).

Lucrarea lui Lenin „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului" dă o fundamentare economică teoriei revoluției socialiste. Dezvoltînd și fundamentînd tezele geniale formulate pentru prima oară în august 1915, în articolul „În jurul lozincii Statelor Unite ale Europei" (vezi Opere complete, vol. 26, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 355—359), Lenin a demonstrat că inegalitatea dezvoltării economice și politice a țărilor capitaliste în condițiile imperialismului duce la nesimultaneitatea revoluțiilor în diferite țări. El a elaborat teoria posibilității victoriei socialismului la început într-o singură țară capitalistă. Marea forță și vitalitate a teoriei leniniste a revoluției socialiste a fost dovedită de experiența istorică a Uniunii Sovietice și a țărilor de democrație populară.

În Programul P.C.U.S. adoptat de Congresul al XXII-lea al partidului se subliniază că analiza și concluziile leniniste cu privire la legile fundamentale ale capitalismului în ultimul lui stadiu sînt confirmate de realitatea vie a capitalismului contemporan. Fenomenele noi din dezvoltarea imperialismului nu sînt decît o adîncire a contradicțiilor inerente lui, o continuare și dezvoltare a principalelor trăsături caracteristice ale imperialismului, arătate de Lenin. Capitalismul monopolist contemporan se caracterizează printr-o creștere a concentrării producției și circulației în mîinile oligarhiei financiare ; marile monopoluri concentrează cea mai mare parte a producției so-

www.dacoromanica.ro

ciale ; un pumn de magnați ai capitalului dispun după plac de întreaga avuție a lumii capitaliste, creată prin munca poporului. Se întețește pe toate liniile reacțiunea politică, pe care Lenin o considera drept una dintre cele mai importante trăsături caracteristice ale imperialismului ; capitalul monopolist își instaurează dictatura asupra societății. Se accentuează parazitismul și putrefacția capitalismului, ceea ce își găsește o expresie deosebit de pregnantă în militarizarea economiei, în frînarea dezvoltării forțelor de producție. Imperialismul contemporan se caracterizează prin accentuarea inegalității dezvoltării țărilor capitaliste, ascuțirea continuă a luptei pentru piețe de desfacere, pentru sfere de plasare a capitalului, pentru izvoare de materii prime, pentru reîmpărțirea lumii.

Viața confirmă întru totul caracterizarea leninistă a imperialismului ca ultim stadiu al capitalismului. Contradicțiile profunde și acute care macină și distrug temeliile imperialismului duc inevitabil la slăbirea și pieirea lui. După răsturnarea capitalismului în Rusia, în China și într-o serie de alte țări din Europa și din Asia, după începerea prăbușirii sistemului colonial al capitalismului, imperialismul a intrat în perioada sa de declin și și-a pierdut definitiv puterea asupra majorității omenirii. Acum, principala orientare a dezvoltării istorice a omenirii este determinată de sistemul mondial socialist, care repurtează mereu noi succese în întrecerea cu capitalismul.

Lucrarea lui Lenin „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului", îndreptată împotriva ideologilor burghezi și mic-burghezi, împotriva reformiștilor și a revizioniștilor, constituie o armă puternică în lupta împotriva „teoriilor" contemporane ale apărătorilor imperialismului. Critica leninistă a apologeților imperialismului ajută la demascarea și la zdrobirea ideologiei apărătorilor contemporani ai capitalului, care prezintă imperialismul drept „capitalism popular", înnoit, drept o societate fără clase, în care capitaliștii ar fi devenit truditori, iar muncitorii — proprietari (coproprietari) de întreprinderi, cu care capitaliștii își împart profiturile. Realitatea confirmă întru totul critica leninistă a teoriei apologetice a „democratizării" capitalului prin răspîndirea acțiunilor mici. Lenin

www.dacoromanica.ro

a demonstrat în mod convingător că achiziționarea de acțiuni mici de către unii oameni ai muncii nu slăbește, ci întărește dominația marelui capital ; foloasele de pe urma emiterii acțiunilor mici revin magnaților capitalului monopolist, iar „democratizarea" proprietății asupra acțiunilor, atît de lăudată de reformiști, „este în fapt unul dintre mijloacele de întărire a puterii oligarhiei financiare" (volumul de față, p. 352).

Dezvoltarea capitalismului contemporan demonstrează justețea concluziei lui Lenin că imperialismul nu înlătură cîtuși de puțin anarhia în producție și crizele. Infirmînd teoriile burghezo-reformiste cu privire la transformarea imperialismului în capitalism „organizat" și „planificat", Lenin scria : „Afirmația că cartelurile înlătură crizele este o poveste inventată de economiștii burghezi, care caută cu orice preț să ascundă hidoșenia capitalismului. Dimpotrivă, monopolul care se creează în *unele* ramuri ale industriei accentuează și agravează caracterul haotic propriu *întregii* producții capitaliste în ansamblu" (p. 332). Această concluzie este întru totul confirmată de viață.

Caracterizarea leninistă a capitalismului monopolist de stat are o mare însemnătate în lupta împotriva apărătorilor contemporani ai imperialismului. Ideologii burgheziei, reformiștii și revizioniștii încearcă să prezinte aproape drept socialism capitalismul monopolist de stat, care în stadiul imperialismului capătă o largă dezvoltare. În realitate însă, capitalismul monopolist de stat nu schimbă natura imperialismului ; el nu face decît să agraveze și mai mult contradicțiile capitalismului, să adîncească prăpastia dintre muncă și capital, dintre popor și monopoluri.

Socializarea producției în cadrul capitalismului monopolist de stat nu înseamnă încă apariția formațiunii socialiste. Lenin a arătat că capitalismul monopolist de stat nu înseamnă decît pregătirea condițiilor materiale pentru trecerea revoluționară la socialism, crearea unui aparat de conducere obștească a economiei, a evidenței și controlului asupra producției și repartiției produselor, aparat pe care, după victoria revoluției socialiste, proletariatul îl poate folosi în construirea socialismului. Socialismul, scria Lenin, constituie pasul imediat următor după capitalismul

www.dacoromanica.ro

monopolist de stat ; pentru marxismul revoluționar aceasta constituie un argument în sprijinul tezei că revoluția socialistă este apropiată, iminentă și realizabilă.

Numeroase lucrări din volumul de față sînt consacrate analizei primului război mondial, demascării caracterului său imperialist. Lenin fundamentează și propagă lozinca bolșevică a înfrîngerii propriului guvern imperialist în război, a transformării războiului imperialist în război civil pentru socialism.

Calamitățile pe care războiul le adusese oamenilor muncii accentuau creșterea stării de spirit revoluționare a maselor. În toate țările beligerante se desfășura un proces de strîngere a forțelor clasei muncitoare, creștea revolta în rîndurile ei. Creșterea frămîntărilor revoluționare în mase, protestele împotriva războiului, fraternizarea soldaților în tranșee, grevele și demonstrațiile muncitorilor marcau începutul unor acțiuni revoluționare de masă. Radicalizarea maselor a constituit terenul care alimenta acțiunile tot mai frecvente și mai viguroase ale opoziției de stînga din sînul partidelor socialiste împotriva conducerii lor social-șovine și centriste oficiale. Tot mai clară și mai precisă devenea în cadrul partidelor socialiste delimitarea dintre aripa dreaptă, social-șovină, și aripa stîngă, revoluționar-internaționalistă. „În lumea întreagă există acum de fapt două partide — scria Lenin în articolul „Sciziune sau putrefacție ?". — În fapt există acum două Internaționale" (p. 303).

Un rol deosebit de important în unirea ideologică a elementelor internaționaliste din rîndurile mișcării muncitorești internaționale au avut documentele în care partidul bolșevic a făcut o apreciere marxistă a primului război mondial și a fundamentat tactica social-democrației revoluționare, documente elaborate de Lenin la începutul acestui război. Lucrările cuprinse în volumul de față reflectă munca intensă depusă de Lenin pentru unirea elementelor revoluționare din sînul partidelor socialiste, lupta lui pentru internaționalismul proletar, pentru crearea Internaționalei a III-a, Comuniste, activitatea desfășurată de el pentru propagarea principiilor marxismului revoluționar,

www.dacoromanica.ro

a teoriei și tacticii revoluționare a partidului proletar în rîndurile mișcării muncitorești internaționale.

Într-o serie de lucrări incluse în volumul de față — scrisoarea „Către Comisia socialistă internațională (I.S.K.)", articolele „Un prim pas" și „Marxiștii revoluționari la Conferința socialistă internațională din 5—8 septembrie 1915" — Lenin face o apreciere a lucrărilor primei Conferințe socialiste internaționale de la Zimmerwald, un bilanț al acestor lucrări. Lenin a caracterizat Conferința de la Zimmerwald drept un prim pas în dezvoltarea mișcării internaționale împotriva războiului.

Unirea internaționaliștilor de stînga pe baza principiilor marxismului revoluționar prezenta greutăți considerabile. Stînga zimmerwaldiană, organizată de Lenin la această conferință, nu era omogenă ; în cadrul ei numai bolșevicii, în frunte cu Lenin, se situau pe o poziție revoluționară întru totul consecventă. La conferință, grupul delegațiilor de stînga, unit în jurul lui Lenin, a avut o atitudine unică în toate problemele ; în jurul acestui grup a început să se formeze mișcarea internaționaliștilor din toate țările.

Documentele din acest volum oglindesc activitatea intensă desfășurată de Lenin pentru unirea elementelor de stînga pe poziții revoluționare în perioada dintre prima Conferință socialistă internațională, de la Zimmerwald, și cea de-a doua, de la Kienthal, precum și în timpul acestor conferințe. Datorită activității depuse de Lenin și de bolșevici în perioada dintre conferințe, precum și la Consfătuirea Comisiei socialiste internaționale lărgite care s-a ținut între 5—9 februarie 1916, aripa stîngă a fost la Conferința de la Kienthal mai puternică decît la cea de la Zimmerwald și s-a prezentat mai unită. Cu toate că nici Conferința de la Kienthal n-a adoptat tezele fundamentale ale bolșevismului în problemele războiului și păcii, în problema tacticii proletariatului, ea a contribuit totuși la desprinderea și la unirea elementelor internaționaliste, care au format ulterior în țările capitaliste partide comuniste.

Într-o serie de lucrări din volumul de față, și în primul rînd în articolele „Oportunismul și falimentul Internaționalei a II-a", Lenin dezvăluie esența social-șovinismului

www.dacoromanica.ro

ca oportunism dus la desăvîrșire, arată că social-șovinismul este o alianță fățișă și brutală „cu burghezia și cu statele-majore generale“ și demască conținutul lui politic, care constă în propovăduirea colaborării între clase, în renunțarea la revoluția socialistă și la dictatura proletariatului. În același timp, Lenin supune unei critici necruțătoare centrismul, care consfințea și căuta să justifice trădarea socialismului de către social-șoviniști ; între oportunismul centriștilor și cel al social-șoviniștilor fățiși nu era decît o deosebire de nuanță în ceea ce privește mijloacele de realizare a aceluiași țel. Politica kautskistă centristă, camuflată, arată Lenin, este de o sută de ori mai dăunătoare și mai primejdioasă pentru mișcarea muncitorească decît oportunismul fățiș.

În perioada dezmățului social-șovinismului și a trădării marxismului de către partidele oportuniste ale Internaționalei a II-a, Lenin a desfășurat o luptă intransigentă pentru apărarea teoriei revoluționare a marxismului, împotriva vulgarizării și denaturării ei. „Cea mai măreață mișcare de eliberare a unei clase asuprite, a clasei celei mai revoluționare din istorie, mișcare fără egal în lume, nu e cu putință fără o teorie revoluționară — scria el în articolul „Glasul unui socialist francez cinstit“. — Această teorie nu poate fi născocită, ea *se elaborează* din îmbinarea experienței revoluționare și a gîndirii revoluționare din toate țările lumii. Și o astfel de teorie *a fost elaborată* în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Ea se numește marxism. Nu poți fi socialist, nu poți fi social-democrat revoluționar dacă nu participi pe măsura puterilor tale la elaborarea și aplicarea acestei teorii, iar în zilele noastre, la lupta necruțătoare împotriva denaturării ei de către Plehanov, Kautsky & Co.“ (p. 10—11).

Lenin considera că una dintre sarcinile cele mai importante era lupta pentru o ieșire revoluționară din război. La întrebarea ce ar face partidul proletariatului dacă revoluția l-ar aduce la putere în cursul războiului actual, Lenin a răspuns : „Am propune pace *tuturor* beligeranților, cu condiția să fie eliberate coloniile și *toate* popoarele dependente, asuprite și lipsite de drepturi depline“ (p. 51).

www.dacoromanica.ro

În „Propunerea Comitetului Central al P.M.S.D.R. pentru cea de-a doua Conferință socialistă" și în articolul „Despre «programul de pace»", Lenin a arătat că sarcina principală și fundamentală în lupta pentru o pace trainică și democratică este aceea de a explica maselor necesitatea luptei revoluționare, de a extinde acțiunile revoluționare de masă. O pace democratică nu putea să vină de la burghezia imperialistă, ea trebuia căutată și obținută prin revoluția socialistă a proletariatului.

Foarte importante sînt indicațiile lui Lenin cu privire la necesitatea pentru proletariat de a duce o luptă energică pentru largi revendicări democratice, unind în această luptă masele populare. Lenin considera lupta pentru democrație ca o parte integrantă a luptei pentru socialism. El socotea fundamental greșită părerea că lupta pentru transformări democratice ar putea să abată proletariatul de la revoluția socialistă. Proletariatul, ne învață Lenin, nu se poate pregăti pentru victorie asupra burgheziei fără să desfășoare totodată o luptă multilaterală, consecventă și revoluționară pentru democrație. Dar revendicările democratice trebuie formulate și promovate nu în chip reformist, ci în chip revoluționar ; partidele proletare nu se pot limita la acțiuni parlamentare, la proteste verbale, ci trebuie să antreneze la acțiune masele, să lărgească lupta pentru revendicări democratice pînă la un asalt direct al proletariatului împotriva burgheziei, adică pînă la revoluție socialistă.

Aceste teze au fost fundamentate de Lenin în lucrările consacrate problemei naționale, care devenise deosebit de acută în acea perioadă. În anii 1915—1916 s-a desfășurat în mișcarea socialistă internațională o discuție cu privire la dreptul națiunilor la autodeterminare. În tezele „Revoluția socialistă și dreptul națiunilor la autodeterminare", care au fost aprobate de C.C. al P.M.S.D.R. și trimise spre discutare secțiilor bolșevice din străinătate și socialiștilor de stînga din țările occidentale, Lenin expune programul bolșevicilor în problema național-colonială în epoca imperialismului și fundamentează temeinic teoria și tactica partidului comunist în problema națională. Problema național-colonială este considerată de Lenin ca o parte inte-

www.dacoromanica.ro

grantă a problemei revoluției socialiste, a problemei rezervelor și aliaților ei în lupta împotriva imperialismului.

Concretizînd sarcinile proletariatului și ale partidelor lui marxiste din diferite țări, Lenin distinge trei tipuri principale de țări în ceea ce privește autodeterminarea națiunilor în epoca imperialismului. Primul grup îl constituie țările capitaliste foarte dezvoltate din Europa occidentală și S.U.A., care asupresc alte națiuni în colonii și în interiorul țărilor respective. Sarcina proletariatului din aceste țări este de a susține dreptul la libertate de despărțire atît pentru colonii, cît și pentru națiunile asuprite din interiorul țării, de a lupta împotriva șovinismului de mare putere al națiunii proprii. Al doilea grup îl constituie țările din răsăritul Europei, Austria, țările balcanice și Rusia, unde în secolul al XX-lea mișcările naționale luaseră o dezvoltare deosebit de mare, iar lupta națională devenise deosebit de acută. „În aceste țări, sarcinile care-i revin proletariatului, atît pe linia desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice cît și pe linia ajutorării revoluției socialiste în alte țări, nu pot fi îndeplinite fără revendicarea dreptului națiunilor la autodeterminare" (p. 268). În cel de-al treilea grup intră țările semicoloniale (China, Persia, Turcia) și toate coloniile. Socialiștii trebuie să ceară eliberarea imediată și necondiționată a coloniilor și a țărilor dependente, să sprijine pe toate căile mișcările de eliberare națională, să dea popoarelor înrobite ajutor în războiul lor revoluționar împotriva puterilor imperialiste asupritoare.

Indicațiile lui Lenin capătă o actualitate și semnificație deosebită în zilele noastre, cînd revoluțiile de eliberare națională mătură sistemul colonial al imperialismului, iar una dintre sarcinile fundamentale este lupta pentru lichidarea totală a colonialismului în toate formele și manifestările sale. Cu toată tăria răsună în zilele noastre cuvintele lui Lenin care avertizează popoarele țărilor slabe că imperialismul constituie o amenințare permanentă la adresa independenței lor.

În tezele „Revoluția socialistă și dreptul națiunilor la autodeterminare", precum și în articolul „Proletariatul revoluționar și dreptul națiunilor la autodeterminare" este

www.dacoromanica.ro

fundamentată importanta teză cu privire la necesitatea de a se face distincție între sarcinile concrete ale socialiștilor revoluționari din rîndul națiunilor asupritoare și cele ale socialiștilor revoluționari din rîndul națiunilor asuprite. Socialiștii națiunilor asupritoare trebuie să lupte consecvent pentru dreptul la autodeterminare al tuturor națiunilor, trebuie să ceară libertate de despărțire politică pentru toate coloniile și națiunile, și în primul rînd pentru popoarele asuprite din țara lor. Pe de altă parte, socialiștii națiunilor asuprite trebuie să susțină și să promoveze unitatea și contopirea muncitorilor națiunii asuprite cu muncitorii națiunii asupritoare. Lenin a prevăzut dinainte că numai socialismul va asigura apropierea națiunilor pe o bază cu adevărat democratică, cu adevărat internaționalistă, va duce la alianță și prietenie între popoare libere și egale în drepturi. Definind sarcinile proletariatului rus în problema națională, Lenin a arătat că clasa muncitoare poate să conducă poporul pe calea revoluției democratice victorioase, iar apoi pe calea revoluției socialiste numai dacă revendică pentru toate națiunile asuprite din Rusia țaristă libertatea imediată, deplină și necondiționată a autodeterminării națiunilor, libertatea de a se despărți și de a forma state de sine stătătoare.

Într-o serie de lucrări incluse în volumul de față este caracterizată criza revoluționară din Rusia, care se desfășura în noi condiții internaționale, cînd principalele țări capitaliste erau angajate într-un război mondial. Acum, scria Lenin, revoluția burghezo-democratică în Rusia nu mai este doar prologul, ci o parte integrantă a revoluției socialiste în Occident. În aceste condiții deveneau deosebit de importante aprecierea raportului forțelor de clasă în interiorul țării, elucidarea poziției diferitelor clase și a partidelor lor. Aceasta, sublinia Lenin, constituie sarcina primordială a unui marxist în fața revoluției ce se apropie.

Definind sarcinile concrete ale proletariatului rus și ale partidului său marxist în condițiile apropierii revoluției, Lenin arăta că lozincile partidului continuă să fie : doborîrea monarhiei, instaurarea republicii democratice, confiscarea pămînturilor moșierești, ziua de muncă de opt ore. Conținutul social al viitoarei revoluții din Rusia, scria

www.dacoromanica.ro

Lenin în articolul „Cîteva teze", va fi dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii.

Victoria revoluției burghezo-democratice ar crea condiții pentru desfășurarea revoluției socialiste. Lenin dezvăluie falsitatea teoriei trotkiste a revoluției permanente, teorie care nega rolul revoluționar al țărănimii, necesitatea de a-i ridica pe țărani la revoluție. „Proletariatul luptă și va lupta fără preget pentru cucerirea puterii, pentru republică, pentru confiscarea pămînturilor, *adică* pentru atragerea țărănimii, pentru *folosirea integrală* a forțelor ei revoluționare, pentru participarea «maselor populare *ne*proletare» la eliberarea Rusiei *burgheze* de sub opresiunea «imperialismului» *militaro-feudal* (= țarismul) — scria Lenin în articolul „Despre cele două linii ale revoluției". — Și această eliberare a Rusiei burgheze de țarism, de proprietatea funciară moșierească și de puterea moșierilor, proletariatul o va folosi imediat nu pentru a ajuta pe țăranii înstăriți în lupta lor împotriva muncitorilor agricoli, ci pentru a săvîrși revoluția socialistă în alianță cu proletarii din Europa" (p. 82).

Lenin acordă o mare atenție desfășurării muncii de partid în Rusia, stabilirii unor legături regulate cu organizațiile de partid, reluării activității Biroului C.C. în Rusia. Primind din Rusia manifestele scoase de Comitetul din Petersburg al P.M.S.D.R. în timpul războiului, Lenin studiază cu atenție problemele puse în aceste manifeste. În articolul „Cîteva teze", publicat în ziarul „Soțial-Demokrat", Lenin trasează sarcinile fundamentale ale muncii de partid în Rusia. Acest articol a jucat un rol însemnat în desfășurarea activității practice a bolșevicilor în Rusia, în pregătirea ideologică a celei de-a doua revoluții ruse.

Volumul cuprinde lucrarea „Noi date cu privire la legile dezvoltării capitalismului în agricultură. Partea I. Capitalismul și agricultura în Statele Unite ale Americii", scrisă în 1915. În această lucrare, Lenin critică teoria antimarxistă a evoluției necapitaliste a agriculturii în societatea burgheză. Denaturînd realitatea, economiștii burghezi, reformiștii și revizioniștii căutau să prezinte sistemul fermelor din S.U.A. drept un model de „evoluție

www.dacoromanica.ro

necapitalistă" a agriculturii, în care „mica gospodărie agricolă bazată pe muncă proprie" ar înlătura marea producție, iar majoritatea fermelor ar fi „gospodării bazate pe muncă proprie" etc.

Sprijinindu-se pe datele statisticii americane și analizînd un vast material faptic, Lenin a demonstrat că, contrar afirmațiilor economiștilor burghezi și ale reformiștilor, agricultura din S.U.A. se dezvoltă pe calea capitalistă. Mărturie în această privință stau datele referitoare la folosirea peste tot locul a muncii salariate, la scăderea numărului fermierilor de sine stătători, la descreșterea grupurilor mijlocii și la întărirea celor extreme în agricultura S.U.A., la creșterea marilor gospodării capitaliste și la înlăturarea celor mici.

În cartea sa, Lenin a scos în evidență creșterea concentrării producției în agricultură, exproprierea micilor agricultori, situația dezastruoasă a micilor fermieri și arendași. Unul dintre indiciile ruinării micilor fermieri în S.U.A. îl constituia creșterea numărului fermelor ipotecate, ceea ce însemna că în fapt dreptul de a dispune de ele trecuse în mîinile capitalului financiar. Majoritatea fermierilor, căzînd în ghearele capitalului financiar, se ruinează și mai mult. „Cine ține în mînă băncile, acela ține în mînă *nemijlocit* o treime din numărul total al fermelor Americii, iar în mod indirect domină întreaga lor masă" (p. 230). Deosebit de grea este situația negrilor, care sînt supuși unei asupriri nerușinate. „Închistare, înapoiere, lipsă de aer curat, un fel de închisoare pentru negrii «eliberați» — iată ce înseamnă Sudul american" (p. 147).

De cînd a făcut Lenin această analiză a agriculturii capitaliste din S.U.A. au trecut decenii ; în acest timp s-au produs acolo schimbări considerabile. Dar dezvoltarea agriculturii capitaliste din S.U.A. și din alte țări confirmă întru totul justețea analizei leniniste, demonstrează caracterul imuabil al legilor obiective ale dezvoltării capitalismului în agricultură. În agricultura capitalistă, la fel ca și în industrie, monopolurile au ocupat poziții dominante ; milioane de fermieri și de țărani cu gospodării mici sînt ruinați și alungați de pe pămînturile lor ; țărănimea geme sub povara impozitelor și a datoriilor crescînde.

www.dacoromanica.ro

Critica leninistă a concepțiilor burghezo-reformiste și revizioniste în problema agrară are o semnificație actuală și în zilele noastre, ca un exemplu strălucit de luptă intransigentă împotriva apologeticii burgheze, împotriva reformismului și a revizionismului. Teoria lui Lenin în problema agrară înarmează partidele comuniste și muncitorești cu priceperea de a rezolva just problema extrem de importantă a atitudinii clasei muncitoare față de țărănime ca aliat în lupta împotriva capitalismului și a colonialismului, pentru democrație și socialism.

În volumul de față este inclus documentul „Proiect de hotărîre a C.C. al P.M.S.D.R. cu privire la încetarea editării revistei «Kommunist»", care se publică pentru prima oară.

Secțiunea „Materiale pregătitoare" cuprinde 12 documente, dintre care menționăm: „Tezele raportului prezentat la Consfătuirea social-democraților de stînga", planul cuvîntării rostite la Conferința de la Zimmerwald și completări la Declarația grupului de stînga de la Zimmerwald. Aceste documente, ca și „Modificările și completările la chemarea «Către toate partidele și grupurile aderente», adoptată de Consfătuirea Comisiei socialiste internaționale lărgite", se publică pentru prima oară în Opere. În această secțiune sînt de asemenea incluse materialele pentru referatul „Imperialismul și dreptul națiunilor la autodeterminare" și se publică pentru prima oară planul referatului „Două Internaționale".

Institutul de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.

www.dacoromanica.ro

APEL ÎN LEGĂTURĂ CU RĂZBOIUL

Tovarăşi muncitori !

Războiul european durează de mai bine de un an. Judecînd după toate aparenţele, el va mai dura foarte mult, căci dacă Germania e mai bine pregătită şi este astăzi mai puternică decît adversarii săi, în schimb cvadrupla înţelegere (Rusia, Anglia, Franţa şi Italia) dispune de mai mulţi oameni şi bani, iar pe lîngă aceasta primeşte nestingherit material de război din cea mai bogată ţară din lume — Statele Unite ale Americii.

Se pune întrebarea : ce obiective urmăresc părţile beligerante în acest război, care aduce omenirii calamităţi şi suferinţe nemaivăzute ? Guvernul şi burghezia din fiecare ţară beligerantă cheltuiesc milioane de ruble pentru cărţi şi ziare în care aruncă vina asupra adversarului, aţîţă în popor o ură sălbatică împotriva inamicului şi nu se dau în lături de la nici o minciună în tendinţa lor de a se da drept parte „care se apără“, care a fost atacată pe nedrept. În realitate însă, acesta este un război dus între două grupuri de mari puteri tîlhăreşti pentru împărţirea coloniilor, pentru înrobirea altor naţiuni, pentru avantaje şi privilegii pe piaţa mondială. Este cel mai reacţionar dintre războaie, un război al proprietarilor moderni de sclavi pentru menţinerea şi consolidarea robiei capitaliste. Anglia şi Franţa mint atunci cînd susţin că duc război pentru libertatea Belgiei. În realitate, ele au pregătit de mult războiul şi-l duc pentru a jefui Germania, pentru a-i lua coloniile ; ele au încheiat cu Italia şi cu Rusia un tratat pentru jefuirea şi împărţirea Turciei şi Austriei. Monarhia

www.dacoromanica.ro

țaristă din Rusia duce un război de jaf, urmărind să cotropească Galiția, să răpească teritorii Turciei, să înrobească Persia, Mongolia etc. Germania duce război pentru a cotropi coloniile Angliei, Belgiei și Franței. Indiferent dacă va învinge Germania sau Rusia sau dacă războiul se va încheia cu „remiză", în orice caz el va aduce omenirii o nouă asuprire a sute și sute de milioane de locuitori din colonii, din Persia, Turcia și China, o nouă înrobire a națiunilor, noi lanțuri pentru clasa muncitoare din toate țările.

Care sînt sarcinile clasei muncitoare în ceea ce privește acest război ? Răspunsul la această întrebare a fost dat de rezoluția Congresului socialist internațional de la Basel din 1912, pe care au adoptat-o în unanimitate socialiștii din lumea întreagă. Această rezoluție a fost adoptată avîndu-se în vedere tocmai eventualitatea unui război ca cel izbucnit în 1914. În ea se arată că este vorba de un război reacționar, că el este pregătit în interesul „profitului capitaliștilor", că muncitorii consideră „că ar fi o crimă să tragă unii în alții", că războiul va duce la „revoluția proletară" și că un model de tactică pentru muncitori este Comuna din Paris din 1871 și perioada octombrie-decembrie 1905 din Rusia, adică revoluția.

Toți muncitorii conștienți din Rusia sînt de partea Fracțiunii muncitorești social-democrate din Duma de stat (Petrovski, Badaev, Muranov, Samoilov și Șagov), pe care țarismul i-a deportat în Siberia pentru propagandă revoluționară împotriva războiului și împotriva guvernului [1], Numai o astfel de propagandă revoluționară și activitate revoluționară, care trezește revolta în mase, va putea să salveze omenirea de grozăviile războiului actual și ale unor viitoare războaie. Numai răsturnarea revoluționară a guvernelor burgheze, și în primul rînd a guvernului țarist, cel mai reacționar, mai sălbatic și mai barbar dintre toate, deschide calea spre socialism și spre pace între popoare.

Mint aceia care — slugi conștiente sau inconștiente ale burgheziei — vor să încredințeze poporul că răsturnarea

www.dacoromanica.ro

revoluţionară a monarhiei ţariste nu poate să ducă decît la victoria şi întărirea monarhiei reacţionare germane şi a burgheziei germane. Cu toate că liderii socialiştilor germani, asemenea multor socialişti de vază din Rusia, au trecut de partea burgheziei „lor" şi o ajută să înşele poporul cu basmul că duce un război „de apărare", în rîndurile maselor muncitoreşti din Germania creşte şi se întăreşte protestul şi revolta împotriva propriului lor guvern. Socialiştii germani care n-au trecut de partea burgheziei au declarat în presă că consideră „eroică" tactica Fracţiunii muncitoreşti social-democrate din Rusia. În Germania se tipăresc manifeste ilegale împotriva războiului şi împotriva guvernului. Zeci şi sute dintre cei mai buni socialişti din Germania, printre care şi cunoscuta reprezentantă a mişcării femeilor muncitoare Clara Zetkin, au fost întemniţaţi de guvernul german pentru propagandă în spirit revoluţionar. În toate ţările beligerante, fără excepţie, se intensifică revolta maselor muncitoreşti, iar exemplul activităţii revoluţionare a social-democraţilor din Rusia şi, cu atît mai mult, orice succes al revoluţiei în Rusia vor duce inevitabil înainte marea cauză a socialismului, a victoriei proletariatului asupra sîngeroasei burghezii exploatatoare.

Războiul umple buzunarele capitaliştilor, în care se scurg rîuri de aur din vistieria marilor puteri. Războiul provoacă o furie oarbă împotriva inamicului, şi burghezia se străduieşte din răsputeri să canalizeze în această direcţie nemulţumirea poporului, abătîndu-i atenţia de la duşmanul *principal:* guvernul şi clasele stăpînitoare din *propria* lui ţară. Dar războiul, aducînd maselor muncitoare nemaipomenite calamităţi şi suferinţe, luminează şi călăeşte totodată pe cei mai buni reprezentanţi ai clasei muncitoare. Dacă trebuie să murim, mai bine să murim în lupta pentru cauza noastră, pentru cauza muncitorilor, pentru revoluţia socialistă, şi nu pentru interesele capitaliştilor, ale moşierilor şi ţarilor — iată ce vede şi simte orice muncitor conştient. Şi oricît de anevoioasă ar fi acum activitatea revoluţionară a social-democraţiei, ea este

www.dacoromanica.ro

posibilă, ea merge înainte în lumea întreagă, ea este unica salvare!

Jos monarhia ţaristă, asupritoare de popoare, care a tîrît Rusia în acest război criminal! Trăiască frăţia muncitorilor din lumea întreagă şi revoluţia internaţională a proletariatului!

Scris în august 1915

Publicat pentru prima oară la 21 ianuarie 1928, în nr. 18 al ziarului „Pravda"

Se tipăreşte după manuscris

www.dacoromanica.ro

GLASUL UNUI SOCIALIST FRANCEZ CINSTIT

În Elveţia franceză, unde şovinismul francofil bîntuie aproape cu aceeaşi furie ca în Franţa, a răsunat glasul unui socialist cinstit. Este un adevărat eveniment în aceste vremuri de ticăloşie. Şi este cu atît mai necesar să ne plecăm mai atenţi urechea la acest glas, cu cît în cazul de faţă avem de-a face cu un socialist care are un temperament şi o mentalitate tipic franceze sau, mai bine zis, romanice, căci italienii, de pildă, sînt şi ei la fel.

E vorba de o broşurică a lui Paul *Golay*, redactorul unui mic ziar socialist din Lausanne. Autorul a ţinut în acest oraş, la 11 martie 1915, o conferinţă cu tema „Socialismul care moare şi socialismul care trebuie să renască" şi apoi a publicat-o în broşură *.

„La 1 august 1914 a izbucnit războiul. Săptămîni de-a rîndul, înainte şi după această dată, de azi încolo memorabilă, milioane de oameni au stat în aşteptare". Aşa începe autorul. Milioane de oameni au aşteptat să vadă dacă rezoluţiile şi declaraţiile liderilor socialismului nu vor duce „la o puternică insurecţie, care să mături ca o vijelie guvernele criminale". Dar milioanele de oameni s-au văzut înşelaţi în aşteptările lor. „Ca buni tovarăşi", spune Golay, am încercat să găsim socialiştilor o scuză în faptul că „izbucnirea războiului a fost fulgerător de neaşteptată", că ei nu erau bine informaţi, dar aceste scuze nu ne puteau satisface. „Nu ne simţeam în apele

* *Paul Golay*. „Le socialisme qui meurt et le socialisme qui doit renaître". Lausanne, 1915, 22 pagini, preţul 15 centime. En vente à l'Administration du „Grutléen", Maison du Peuple, Lausanne.

www.dacoromanica.ro

noastre, era ca şi cum conştiinţa noastră s-ar fi cufundat în băltoaca echivocului şi a minciunii". Chiar şi de aici cititorul se poate convinge că Golay este sincer, ceea ce în vremurile noastre este o calitate aproape neobişnuită.

Golay îşi aduce aminte de „tradiţia revoluţionară" a proletariatului. Înţelegînd foarte bine că „fiecare situaţie reclamă o acţiune adecvată", el aminteşte că „în situaţii excepţionale e nevoie de măsuri excepţionale. La maladii rebele — remedii radicale". El aminteşte „hotărîrile congreselor", „care se adresează de-a dreptul maselor şi le îndeamnă la acţiuni revoluţionare şi insurecţionale". Urmează citate din pasajele respective ale rezoluţiilor de la Stuttgart şi Basel [3]. Şi autorul subliniază că „aceste rezoluţii diferite nu fac nici o distincţie între războiul de apărare şi războiul de agresiune şi, ca atare, nu recomandă nici o tactică specială, naţionalistă, în locul principiilor fundamentale îndeobşte admise".

Ajuns aici, cititorul conchide că Golay nu este numai un socialist sincer, ci şi un socialist convins şi cinstit, ceea ce printre militanţii de vază ai Internaţionalei a II-a constituie o calitate mai mult decît rarisimă!

„...Proletariatul a fost felicitat de şefii militari, iar presa burgheză a salutat, în cuvinte calde, renaşterea a ceea ce ea numeşte «sufletul naţional». Această renaştere ne costă 3 000 000 de morţi.

Şi cu toate acestea, niciodată organizaţia muncitorească n-a avut un număr atît de mare de membri cotizanţi, niciodată n-au fost atîţia parlamentari, n-a fost o presă atît de excelent organizată. Şi niciodată n-a fost de asemenea ceva mai mîrşav împotriva căruia să fi trebuit să ne ridicăm.

În împrejurări atît de tragice, cînd este în joc existenţa a milioane de oameni, toate acţiunile revoluţionare sînt nu numai admisibile, ci de-a dreptul legitime. Ele sînt mai mult decît legitime, sînt sacre. Proletariatul avea datoria imperioasă să încerce imposibilul, pentru a salva generaţia noastră de evenimentele care îneacă în sînge Europa.

Nu s-au produs nici gesturi energice, nici încercări de revoltă, nici acţiuni care să ducă la insurecţie...

...Adversarii noştri se cam pripesc cînd vorbesc de falimentul socialismului. Şi totuşi, cine s-ar încumeta să afirme că ei nu au dreptate în nici o privinţă? Ceea ce moare în momentul de faţă nu este socialismul în general, ci o varietate a socialismului, un socialism dulceag, lipsit de idealism, lipsit de pasiune, cu apucături de birocrat şi cu burtă de tată de familie serios, un socialism lipsit de cutezanţă, cuminte, amator de statistică, împotmolit pînă peste urechi în acorduri

www.dacoromanica.ro

amiabile cu capitalismul, un socialism pe care nu-l preocupă decît reformele şi care şi-a vîndut pentru un blid de linte dreptul de prim-născut, un socialism pe care burghezia îl foloseşte ca instrument pentru potolirea nerăbdării poporului, ca un fel de frînă automată împotriva oricăror acţiuni proletare îndrăzneţe.

Tocmai acest socialism, care ameninţa să contamineze întreaga Internaţională, poartă într-o anumită măsură vina neputinţei, a impotenţei ce ni se reproşează".

În alte pasaje din broşura sa, Golay vorbeşte deschis despre „socialismul reformist" şi despre „oportunism" ca denaturare a socialismului.

Vorbind despre această denaturare, recunoscînd „răspunderea comună" a proletariatului din *toate* ţările beligerante şi subliniind că „această răspundere cade pe umerii conducătorilor, cărora masa le-a acordat încredere şi de la care aştepta o lozincă", — Golay îşi ilustrează cuvintele, pe bună dreptate, cu exemplul socialismului german, „cel mai bine organizat, cel mai bine închegat, cel mai împănat cu doctrine", şi arată „forţa lui numerică şi slăbiciunea lui revoluţionară".

„Însufleţită de spirit revoluţionar, social-democraţia germană ar fi putut opune uneltirilor militariste o împotrivire destul de categorică şi destul de dîrză pentru a atrage după sine, pe această singură cale de salvare, proletariatul din celelalte ţări ale Europei centrale.

...Socialismul german se bucura de mare influenţă în rîndurile Internaţionalei. El putea să facă mai mult ca oricare altul. Ne aşteptam ca el să facă cel mai mare efort. Dar numărul nu înseamnă nimic dacă energia individuală este paralizată de o disciplină prea severă sau dacă «şefii» uzează de influenţa lor pentru a obţine un efort minim". (Pe cît de justă e partea a doua a acestei fraze, pe atît de greşită este prima : disciplina este ceva admirabil şi necesar, — de exemplu disciplina unui partid care exclude pe oportunişti şi pe adversarii acţiunii revoluţionare.) „Datorită conducătorilor săi oficiali, proletariatul german a ascultat de glasul camarilei militare... celelalte secţii ale Internaţionalei s-au speriat şi au procedat la fel ; în Franţa, doi socialişti au găsit de cuviinţă să intre într-un guvern burghez ! Şi în felul acesta, la cîteva luni după ce la congres s-a declarat solemn că socialiştii consideră o crimă să tragă unii în alţii, milioane de muncitori au mers la război şi au început să săvîrşească această crimă cu atîta perseverenţă şi ardoare, încît burghezia capitalistă şi guvernele le-au exprimat în repetate rînduri recunoştinţa lor".

Dar Golay nu se mărgineşte să înfiereze fără cruţare „socialismul care moare". Nu, el dă dovadă că înţelege

www.dacoromanica.ro

foarte bine de ce moare acest socialism şi ce fel de socialism trebuie să-i ia locul. „Masele muncitoreşti din fiecare ţară se află, într-o anumită măsură, sub influenţa ideilor răspîndite în cercurile burgheze". „Cînd Bernstein a formulat sub numele de revizionism un fel de reformism democratic", Kautsky „i-a spulberat teoriile cu ajutorul unor argumente bazate pe fapte concludente". „După ce însă aparenţele au fost salvate, partidul şi-a continuat «politica realistă». Partidul social-democrat a devenit ceea ce este în momentul de faţă. O organizaţie excelentă. Un corp viguros, care nu mai are însă suflet". Asemenea tendinţe manifestă nu numai social-democraţia germană, ci toate secţiile Internaţionalei a II-a. „Creşterea numărului funcţionarilor" are anumite consecinţe; se dă atenţie numai încasării regulate a cotizaţiilor; grevele sînt privite „ca acţiuni avînd ca scop obţinerea unor condiţii mai bune de înţelegere" cu capitaliştii. Se formează deprinderea de a lega interesele muncitorilor de cele ale capitaliştilor, „de a subordona soarta muncitorilor soartei capitalismului", „de a dori o dezvoltare intensă a industriei «naţionale» «proprii» în detrimentul celei străine".

R. Schmiedt, deputat în Reichstag, scria într-un articol că reglementarea condiţiilor de muncă de către sindicate este avantajoasă şi capitaliştilor, deoarece „introduce ordine şi stabilitate în viaţa economică", „înlesneşte calculele capitaliştilor şi împiedică concurenţa neleală".

„Aşadar — exclamă Golay, citînd aceste cuvinte —, mişcarea sindicală trebuie să se considere onorată de faptul că asigură mai multă stabilitate profiturilor realizate de capitalişti! Poate că scopul socialismului este acela de a revendica în cadrul societăţii capitaliste maximum de avantaje compatibile cu existenţa regimului capitalist? Dacă e aşa, avem de-a face aici cu o renunţare la toate principiile. Proletariatul nu urmăreşte consolidarea orînduirii capitaliste, obţinerea unui minimum de condiţii în favoarea muncii salariate, ci înlăturarea orînduirii bazate pe proprietatea privată şi desfiinţarea sistemului muncii salariate.

...Secretarii de mari organizaţii devin personaje importante, iar în mişcarea politică deputaţii, publiciştii, oamenii de ştiinţă, avocaţii, toţi cei care, o dată cu bagajul lor de cunoştinţe, aduc o anumită doză de ambiţie personală, se bucură de o influenţă care uneori devine de-a dreptul periculoasă.

www.dacoromanica.ro

Puternica organizare a sindicatelor şi soliditatea diferitelor lor case de ajutor au dezvoltat la membrii lor un anumit spirit de breaslă. Una dintre laturile negative ale unei mişcări sindicale în esenţă reformiste este că ea îmbunătăţeşte situaţia unor anumite pături sau categorii de muncitori salariaţi, punînd pe unele din ele mai presus de altele. Aceasta distruge unitatea de bază şi generează în păturile mai bine situate o anumită teamă, care le face să se sperie uneori de «o mişcare» care poate fi fatală situaţiei lor, caselor lor de ajutor, activului lor. În felul acesta se produce un fel de separaţie între diferitele categorii ale proletariatului, categorii pe care le creeaza artificial însăşi mişcarea sindicală".

Acesta nu este, desigur, un argument împotriva necesităţii unor organizaţii puternice — spune autorul, prevăzînd, probabil, că un anumit soi de „critici" îi vor căuta nod în papură. Aceasta dovedeşte doar că organizaţiile trebuie să aibă „suflet", să fie animate de „entuziasm"..

„Care sînt trăsăturile esenţiale care trebuie să caracterizeze socialismul de mîine ? El va fi internaţionalist, intransigent şi insurecţional".

„Intransigenţa este o forţă" — spune cu drept cuvînt Golay, invitînd pe cititor să arunce o privire asupra „istoriei doctrinelor". — „Cînd au fost ele influente ? Atunci cînd se lăsau îmblînzite de autorităţi, sau atunci cînd erau intransigente ? Cînd şi-a pierdut creştinismul valoarea ? Oare nu atunci cînd Constantin i-a promis venituri şi cînd în loc de prigoană şi execuţii i-a oferit livreaua galonată a lacheilor de la curte ?...

Un filozof francez a spus : moarte sînt acele idei care se prezintă într-un veşmînt elegant, fără duritâţi, fără cutezanţă. Sînt moarte, deoarece intră în circulaţia generală şi fac parte din bagajul intelectual obişnuit al marii armate a filistinilor. Viguroase sînt acele idei care dau impuls şi care provoacă scandal, care stîrnesc indignarea, mînia şi iritarea unora şi entuziasmul altora". Autorul consideră necesar să reamintească acest adevăr socialiştilor de astăzi, în rîndurile cărora lipseşte adesea cu desăvîrşire „căldura convingerii : ei nu cred în nimic, nici în reforme, care se lasă aşteptate, nici în revoluţie, care nu mai vine".

Intransigenţa, hotărîrea de a porni la insurecţie „nu duc cîtuşi de puţin la visare ; dimpotrivă, ele duc la acţiune. Un socialist nu va neglija nici o formă de activitate. El

www.dacoromanica.ro

va şti să găsească forme noi, potrivit cu nevoile şi condiţiile momentului... El revendică reforme imediate, dar nu-şi propune să le obţină prin discuţii în contradictoriu cu adversarul, ci le smulge burgheziei ca o concesie, ştiind cîtă teamă îi inspiră ei masa plină de entuziasm şi de îndrăzneală".

După neruşinata aplatizare a marxismului şi dezonorare a socialismului de către Plehanov, Kautsky & Co., lectura broşurii lui Golay este un adevărat prilej de recreare sufletească. Numai două lipsuri constatăm la el.

În primul rînd, asemenea majorităţii socialiştilor din ţările romanice, inclusiv guesdiştii de astăzi, Golay manifestă o oarecare indiferenţă faţă de „doctrină", adică faţă de *teoria* socialismului. El are anumite idei preconcepute faţă de marxism, idei care îşi pot găsi o explicaţie, dar nu şi o justificare, în faptul că la Kautsky, în revista „Die Neue Zeit" [4] şi la germani în general predomină astăzi o jalnică caricatură de marxism. Cei care, asemenea lui Golay, şi-au dat seama de necesitatea *morţii* socialismului reformist şi a *renaşterii* socialismului revoluţionar, „insurecţional", adică a socialismului care înţelege necesitatea insurecţiei, o propagă şi este capabil să se pregătească serios în vederea ei şi s-o pregătească, sînt *în fapt* de o mie de ori mai aproape de marxism decît domnii care cunosc „textele" pe dinafară şi care se îndeletnicesc acum (în „Die Neue Zeit", de pildă) cu justificarea social-şovinismului sub orice formă, inclusiv aceea că astăzi trebuie să ne „împăcăm" cu Comitetul Central („Vorstand"-ul) şovinist şi „să dăm uitării trecutul".

Dar oricît ar fi „omeneşte" de înţeles la Golay această desconsiderare a marxismului, oricît de mare ar fi doza de vină care nu-i poate fi imputată aici lui personal, ci orientării care moare şi *care a şi murit* a marxiştilor francezi (guesdiştii), nu-i mai puţin adevărat însă că şi el are o anumită vină. Cea mai măreaţă mişcare de eliberare a unei clase asuprite, a clasei celei mai revoluţionare din istorie, mişcare fără egal în lume, nu e cu putinţă fără o teorie revoluţionară. Această teorie nu poate fi născocită, ea *se elaborează* din îmbinarea experienţei revoluţionare şi a gîndirii revoluţionare din toate ţările lumii. Şi o astfel de

www.dacoromanica.ro

teorie *a fost elaborată* în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Ea se numeşte marxism. Nu poţi fi socialist, nu poţi fi social-democrat revoluţionar dacă nu participi pe măsura puterilor tale la elaborarea şi aplicarea acestei teorii, iar în zilele noastre, la lupta necruţătoare împotriva denaturării ei de către Plehanov, Kautsky & Co.

Din această desconsiderare a teoriei decurg la Golay o serie de ieşiri greşite sau nechibzuite, de pildă, împotriva centralismului şi a disciplinei în general, împotriva „materialismului istoric", care nu ar fi îndeajuns de „idealist" etc. Tot de aici decurg şi surprinzătoarele lui reticenţe în formularea lozincilor. De pildă, cerinţa ca socialismul să devină „insurecţional" are un conţinut bogat şi profund şi este singura idee justă, în afara căreia toate frazele despre internaţionalism şi revoluţionarism, despre marxism, nu denotă decît mărginire, iar de cele mai multe ori făţărnicie. Dar această idee, ideea războiului civil, ar fi trebuit dezvoltată şi transformată în punctul central al tacticii, în timp ce Golay s-a mărginit *s-o enunţe*. Asta e foarte mult „pentru vremurile de astăzi", dar e prea puţin din punctul de vedere al cerinţelor luptei revoluţionare a proletariatului. De pildă, Golay pune prea îngust chestiunea că la război trebuie „să răspundem" cu revoluţie, dacă ne putem exprima astfel. El scapă din vedere faptul că, din moment ce la război nu s-a ştiut *să se răspundă* cu revoluţie, războiul însuşi a început să sădească şi sădeşte în mase ideea revoluţiei, creînd o situaţie revoluţionară, adîncind-o şi lărgind-o.

A doua lipsă pe care o constatăm la Golay este foarte sugestiv ilustrată de următorul pasaj din broşura sa :

„Nu blamăm pe nimeni. Pentru ca Internaţionala să renască, e nevoie ca spiritul frăţiei să însufleţească toate secţiile ei ; sîntem însă nevoiţi să declarăm că, în faţa marii sarcini ce-i revenea în urma acţiunilor burgheziei capitaliste în iulie şi august 1914, socialismul reformist, centralizator (?) şi ierarhic a oferit un spectacol lamentabil".

„Nu blamăm pe nimeni"... Aceasta e greşeala dv., tovarăşe Golay ! Chiar dv. aţi recunoscut că „socialismul care moare" e legat de idei burgheze (adică e alimentat şi sprijinit de burghezie), de un anumit curent ideologic în

www.dacoromanica.ro

socialism („reformismul"), de situaţia specială şi de interesele unor anumite pături (parlamentarii, funcţionarii, intelectualii, unele pături sau categorii de muncitori cu o situaţie mai bună) etc. De aici rezultă *în mod necesar* o concluzie pe care dv. nu o trageţi. Persoanele fizice „mor" de aşa-numita moarte naturală, dar curentele *ideologice şi politice nu pot* muri *în felul acesta.* Aşa cum burghezia nu va muri pînă nu va fi doborîtă, tot aşa şi acest curent, care este alimentat şi sprijinit de burghezie şi care exprimă interesele micului grup de intelectuali şi de reprezentanţi ai aristocraţiei muncitoreşti, aliat cu burghezia, nu va muri dacă nu va fi „răpus", adică dacă nu va fi doborît, dacă nu i se va lua *orice* posibilitate de a influenţa proletariatul socialist. Acest curent e puternic tocmai prin legăturile sale cu burghezia şi, datorită condiţiilor obiective din epoca „paşnică" a anilor 1871—1914, a devenit în felul său o *pătură* care comandă, o pătură parazitară în mişcarea muncitorească.

Aici se impune nu numai „să blamezi", ci să dai alarma, să demaşti fără cruţare, să răstorni, „să scoţi din posturi" această pătură parazitară, să distrugi „unitatea" *ei* cu mişcarea muncitorească, căci o astfel de „unitate" înseamnă în fapt unitatea proletariatului cu burghezia naţională şi *scindarea* proletariatului internaţional, unitatea lacheilor şi scindarea revoluţionarilor.

„Intransigenţa este o forţă" — spune pe bună dreptate Golay, cerînd ca „socialismul care trebuie să renască" să fie intransigent. Dar burgheziei nu-i este oare indiferent dacă politica de conciliere dintre proletariat şi ea va fi înfăptuită *direct* sau *indirect,* prin intermediul partizanilor, apărătorilor şi agenţilor ei *din rîndurile* mişcării muncitoreşti, adică prin intermediul oportuniştilor ? Varianta a doua îi este chiar *mai convenabilă* burgheziei, pentru că îi asigură o influenţă mai trainică asupra muncitorilor !

Golay are de o mie de ori dreptate cînd spune că există un socialism care moare şi un socialism care trebuie să renască ; dar această pieire şi această renaştere înseamnă tocmai o luptă necruţătoare împotriva curentului oportunist, şi nu numai o luptă ideologică, ci şi extirparea acestei tumori hidoase din partidele muncitoreşti, excluderea din

www.dacoromanica.ro

organizaţii a unor anumiţi reprezentanţi ai acestei tactici străine proletariatului, o ruptură totală cu ei. Ei nu vor muri nici fiziceşte, nici politiceşte, dar muncitorimea va rupe cu ei, îi va arunca în groapa lacheilor burgheziei şi, folosind învăţămintele pe care le oferă putrezirea lor, va educa o nouă generaţie, mai bine-zis : noi armate ale proletariatului, capabile de insurecţie.

„Kommunist" nr. 1—2, 1915
Semnat : N. Lenin

Se tipăreşte după textul apărut în revistă

www.dacoromanica.ro

IMPERIALISMUL ŞI SOCIALISMUL ÎN ITALIA

(NOTĂ)

Pentru lămurirea problemelor pe care actualul război imperialist le-a pus în faţa socialismului nu este lipsit de folos să aruncăm o privire asupra diferitelor ţări europene, spre a învăţa să deosebim variantele şi particularităţile naţionale ale tabloului general de ceea ce este fundamental şi esenţial în el. Se spune că cine stă de o parte vede mai bine. De aceea, cu cît mai mică e asemănarea dintre Italia şi Rusia, cu atît mai interesant este, în unele privinţe, să comparăm felul cum se prezintă imperialismul şi socialismul în aceste două ţări.

În nota de faţă nu ne propunem decît să relevăm materialul pe care ni-l oferă în legătură cu această problemă lucrarea profesorului burghez Roberto Michels : „Imperialismul italian" şi aceea a socialistului T. Barboni : „Internaţionalism sau naţionalism de clasă ? (Proletariatul italian şi războiul european)", ambele apărute după izbucnirea războiului *. Flecarul de Michels a rămas la fel de superficial ca şi în celelalte lucrări ale sale, atingînd doar foarte sumar latura economică a imperialismului, dar cartea lui conţine un material preţios cu privire la originea imperialismului italian şi la acea trecere care constituie esenţa epocii contemporane şi care apare deosebit de limpede în Italia, şi anume : trecerea de la epoca războaielor de eliberare naţională la epoca războaielor de jaf imperialist,

* *Roberto Michels.* „L'imperialismo italiano", Milano, 1914. — *T. Barboni.* „Internazionalismo o Nazionalismo di Classe ? (il proletariato d'Italia e la guerra europea)". Edito dall'autore a Campione d'Intelvi (provincia di Como) 1915.

www.dacoromanica.ro

reacţionare. Italia democrat-revoluţionară, adică burghezo-revoluţionară, care a scuturat jugul austriac, Italia din timpul lui Garibaldi, se transformă definitiv sub ochii noştri într-o Italie care asupreşte alte popoare, care jefuieşte Turcia şi Austria, într-o Italie a unei burghezii brutale, dezgustător de reacţionare şi de mîrşave, căreia îi curg balele de plăcere că a fost şi ea admisă la împărţirea prăzii. Ca orice profesor care se respectă, Michels consideră, firește, că slugărnicia sa faţă de burghezie înseamnă „obiectivism ştiinţific", şi numeşte această împărţire a prăzii „împărţirea acelei părţi a lumii care a mai rămas în mîinile unor popoare slabe" (p. 179). Respingînd cu dispreţ, ca „utopic", punctul de vedere al socialiştilor care sînt ostili oricărei politici colonialiste, Michels reia raţionamentele acelora care consideră că, după densitatea populaţiei şi amploarea mişcării de emigrare, Italia „ar trebui să fie a doua putere colonială" după Anglia. Cît priveşte argumentul că în Italia 40% din populaţie este analfabetă, că în această ţară se mai produc şi astăzi răscoale provocate de holeră etc. etc., împotriva lui se invocă exemplul Angliei : parcă în prima jumătate a secolului al XIX-lea, cînd burghezia engleză punea cu atîta succes bazele actualei ei puteri coloniale, Anglia n-a fost şi ea o ţară în care avea loc un proces de nemaipomenită ruinare şi umilire a maselor muncitoreşti, care se stingeau de foame, o ţară a alcoolismului şi a unei înspăimîntătoare mizerii şi murdării în cartierele sărace ale oraşelor ?

Şi trebuie să spunem că din punctul de vedere burghez acest raţionament este inatacabil. Politica colonialistă şi imperialismul nu sînt nicidecum anomalii bolnăvicioase şi vindecabile ale capitalismului (cum cred filistinii, inclusiv Kautsky), ci un fenomen care decurge în mod necesar din înseşi bazele capitalismului. Concurenţa dintre întreprinderi pune problema într-un singur fel : ori te ruinezi, ori ruinezi pe alţii. Concurenţa dintre ţări pune problema în acelaşi fel : ori rămîi pe locul al nouălea, riscînd mereu să ai soarta Belgiei, ori ruinezi şi subjugi alte ţări, ca să-ţi asiguri un locşor printre „marile" puteri.

Imperialismul italian a fost supranumit „imperialismul celor săraci" (l'imperialismo della povera gente), avîndu-se

www.dacoromanica.ro

în vedere sărăcia Italiei şi mizeria înspăimîntătoare a masei emigranţilor italieni. Şovinistul italian Arturo Labriola, care se deosebeşte de fostul său adversar G. Plehanov numai prin faptul că şi-a dat în vileag social-şovinismul ceva mai devreme decît el şi că a ajuns la acest social-şovinism printr-un semianarhism mic-burghez, şi nu printr-un oportunism mic-burghez, acest Arturo Labriola a scris în cartea sa despre războiul din Tripolitania (din 1912) următoarele :

„...E clar că noi luptăm nu numai împotriva turcilor, ...ci şi împotriva intrigilor, ameninţărilor, banilor şi trupelor Europei plutocrate, care nu poate tolera ca naţiunile mici să îndrăznească să facă un singur gest, să spună un singur cuvînt de natură să compromită hegemonia ei de fier“ (p. 92). Iar Corradini, liderul naţionaliştilor italieni, a declarat : „Aşa cum socialismul a fost metoda de eliberare a proletariatului de sub jugul burgheziei, tot aşa naţionalismul va fi pentru noi, italienii, metoda de eliberare de sub dominaţia francezilor, germanilor, englezilor şi americanilor din nord şi din sud, care faţă de noi reprezintă burghezia“.

Orice ţară care are mai multe colonii şi capitaluri şi mai multe trupe decît „noi“ ne răpeşte „nouă“ anumite privilegii, un anumit profit sau supraprofit. Aşa cum dintre diferiţii capitalişti realizează supraprofit acela care are maşini cu un randament superior celui mijlociu sau care deţine anumite monopoluri, tot aşa dintre diferitele ţări realizează supraprofit aceea care este economiceşte mai bine înzestrată decît celelalte. Treaba burgheziei este să lupte ca să asigure privilegii şi avantaje capitalului ei naţional şi să înşele poporul sau gloata (cu ajutorul lui Labriola şi al lui Plehanov), prezentînd drept război de eliberare naţională lupta imperialistă pentru „dreptul“ de a jefui pe alţii.

Pînă la războiul din Tripolitania, Italia nu jefuia — în tot cazul nu jefuia în stil mare — alte popoare. Nu este aceasta o jignire intolerabilă la adresa mîndriei naţionale ? Italienii sînt asupriţi şi umiliţi de alte naţiuni. În deceniul al 8-lea al secolului trecut emigrau anual din Italia circa 100 000 de oameni, iar în prezent 500 000—1 000 000 de oameni, toţi săraci lipiţi pămîntului, pe care îi alungă

www.dacoromanica.ro

din ţara lor foamea în sensul cel mai strict al cuvîntului, toţi furnizori de braţe de muncă pentru ramurile industriale în care se plăteşte cel mai prost ; toată această masă de oameni populează cartierele cele mai aglomerate, mai sărace şi mai murdare ale oraşelor americane şi europene. Numărul italienilor care locuiesc în străinătate a crescut de la 1 000 000 în 1881 la 5 500 000 în 1910 ; în marea lor majoritate, aceşti italieni locuiesc în ţări bogate şi „mari", în raport cu populaţia cărora ei reprezintă o masă muncitorească extrem de necivilizată şi incultă, extrem de săracă şi lipsită de drepturi. Iată principalele ţări care folosesc munca italiană ieftină : Franţa — 400 000 de italieni în 1910 (240 000 în 1881) ; Elveţia — 135 000 (41 000) — (în paranteză se arată numărul italienilor în 1881) ; Austria — 80 000 (40 000) ; Germania — 180 000 (7 000) ; Statele Unite — 1 779 000 (170 000) ; Brazilia — 1 500 000 (82 000) ; Argentina — 1 000 000 (254 000). „Glorioasa" Franţă, care acum 125 de ani a luptat pentru libertate şi care din acest motiv numeşte război „de eliberare" războiul pe care ea şi Anglia îl duc astăzi pentru „dreptul" lor sclavagist „la colonii", această Franţă ţine în adevărate ghettouri speciale sute de mii de muncitori italieni, de care canalia mic-burgheză a acestei „mari" naţiuni se străduieşte să se separe cît mai mult şi pe care caută să-i umilească şi să-i jignească în fel şi chip. Italienilor li se dă în batjocură porecla de „macaronari" (să-şi amintească cititorul velicorus cîte porecle se dau în batjocură şi la noi în ţară „alogenilor", care n-au avut norocul să se nască cu dreptul la nobilele privilegii de naţiune dominantă, care în mîinile Purişkevicilor servesc ca instrument de asuprire folosit *atît* împotriva poporului velicorus *cît şi* împotriva celorlalte popoare din Rusia). Marea Franţă a încheiat în 1896 un tratat cu Italia, prin care aceasta din urmă se obligă să nu mărească numărul şcolilor italiene din Tunisia ! Între timp însă populaţia italiană din Tunisia a crescut de şase ori. În Tunisia trăiesc 105 000 de italieni faţă de 35 000 de francezi ; pămînt însă stăpînesc numai 1 167 de italieni, care posedă 83 000 ha, în timp ce 2 395 de francezi au acaparat în colonia „lor" 700 000 ha. Ei bine, cum să nu fii de acord

www.dacoromanica.ro

cu Labriola şi cu ceilalţi „plehanovişti" italieni, care susţin că Italia are „dreptul" la o colonie proprie în Tripolitania, are dreptul să asuprească pe slavii din Dalmaţia, să participe la împărţirea Asiei mici etc. ! *

Aşa cum Plehanov sprijină războiul „de eliberare" dus de Rusia împotriva tendinţelor Germaniei de a o transforma pe ea într-o colonie germană, tot aşa şi Leonida Bissolati, liderul partidului reformist, tună şi fulgeră împotriva „invaziei capitalului străin în Italia" (p. 97) : capital german în Lombardia, capital englez în Sicilia, capital francez în Piacentino, capital belgian în întreprinderile de tramvaie etc. etc., la nesfîrşit.

Chestiunea este pusă în termeni categorici, şi trebuie să recunoaştem că războiul european a adus omenirii un folos imens, punînd-o în termeni cît se poate de categorici în faţa a milioane de oameni de diferite naţionalităţi : *ori* aperi, cu arma sau cu pana, direct sau indirect, într-o formă sau alta, privilegiile, avantajele sau pretenţiile imperialiste — şi în genere privilegiile, avantajele sau pretenţiile naţionale — ale „proprieri" burghezii, ceea ce înseamnă că eşti partizanul sau lacheul acesteia ; *ori* foloseşti orice luptă — şi îndeosebi lupta armată — pentru privilegii imperialiste ca prilej pentru demascarea şi răsturnarea oricărui guvern, şi în primul rînd a *propriului* tău guvern, prin acţiuni revoluţionare desfăşurate de proletariatul ani-

* Este extrem de instructiv să subliniem legătura dintre trecerea Italiei la imperialism şi faptul că guvernul a consimţit să facă o reformă electorală. Prin efectul acestei reforme, numărul alegătorilor a crescut de la 3 219 000 la 8 562 000, ceea ce este „aproape" echivalent cu introducerea votului universal. Pînă la războiul din Tripolitania, acelaşi Giolitti care a înfăptuit reforma fusese categoric contra ei. „Motivarea acestei schimbări de linie din partea guvernului" şi a partidelor moderate — scrie Michels — a fost esenţialmente patriotică. „Cu toată vechea lor aversiune teoretică faţă de politica colonială, contrar tuturor previziunilor, muncitorii industriali, iar într-o măsură şi mai mare muncitorii necalificaţi au luptat foarte bine împotriva turcilor, dînd dovadă de o atitudine extrem de disciplinată şi executînd fără cîrtire ordinele superiorilor. Această supunere oarbă faţă de politica guvernului merita să fie răsplătită, spre a îmboldi proletariatul să persevereze pe această cale nouă. Preşedintele Consiliului de Miniştri a declarat în parlament că, prin comportarea sa patriotică pe cîmpurile de luptă din Libia, clasa muncitoare din Italia a dovedit în faţa patriei că a atins acum cea mai înaltă treaptă de maturitate politică. Cine e în stare să-şi jertfească viaţa pentru un ţel nobil este capabil să apere interesele patriei şi ca alegător şi de aceea are tot dreptul ca statul să-l considere demn de a se bucura de toate drepturile politice" (p. 177). Frumos vorbesc miniştrii italieni ! Dar şi mai frumos vorbesc social-democraţii „radicali" germani, care reiau acum acest raţionament de lacheu : „noi" ne-am făcut datoria, v-am ajutat pe „voi" să jefuiţi ţări străine, dar „voi" nu vreţi să ne acordaţi „nouă" votul universal în Prusia...

www.dacoromanica.ro

mat de solidaritate internaţională. O cale de mijloc nu există aici ; cu alte cuvinte, încercarea de a adopta o poziţie de mijloc înseamnă în fapt o trecere camuflată de partea burgheziei imperialiste.

Lucrarea lui Barboni este, în fond, pe de-a-ntregul consacrată tocmai camuflării acestei treceri. Barboni pozează în internaţionalist întocmai ca d-l Potresov al nostru, susţinînd că trebuie stabilit din punct de vedere internaţionalist a cui victorie ar fi mai folositoare sau mai puţin dăunătoare pentru proletariat — victoria Antantei sau a puterilor centrale, şi rezolvînd această problemă, bineînţeles, în defavoarea... Austriei şi Germaniei. În deplin acord cu vederile lui Kautsky, Barboni propune Partidului socialist italian [5] să proclame în mod solemn solidaritatea muncitorilor din toate ţările — şi în primul rînd, firește, din ţările beligerante —, convingeri internaţionaliste, un program de pace la baza căruia să stea dezarmarea şi independenţa naţională a tuturor naţiunilor, precum şi crearea unei „ligi a tuturor naţiunilor în vederea garantării reciproce a intangibilităţii şi independenţei lor“ (p. 126). Şi tocmai în numele acestor principii Barboni declară că militarismul este un fenomen „parazitar“ în capitalism, şi „nicidecum unul necesar“ ; — că Germania şi Austria sînt pe de-a-ntregul îmbibate de „imperialism militarist“, că politica lor agresivă a constituit „o primejdie permanentă pentru pacea Europei“, că Germania „a respins toate propunerile făcute de Rusia (sic !!) şi de Anglia pentru limitarea înarmărilor“ etc. etc. şi că Partidul socialist italian trebuie să se pronunţe pentru intervenţia Italiei în favoarea triplei înţelegeri [6] la momentul oportun !

Barboni nu ne spune însă în virtutea căror principii se poate afirma că imperialismului burghez al Germaniei — ţară care în secolul al XX-lea s-a dezvoltat economiceşte mai rapid decît celelalte ţări europene şi care a fost deosebit de „nedreptăţită“ la împărţirea coloniilor — îi este de preferat imperialismul burghez al Angliei, care se dezvoltă mult mai încet, care a acaparat nenumărate colonii, care adesea foloseşte acolo (departe de Europa) metode de reprimare nu mai puţin barbare decît cele folosite de ger-

www.dacoromanica.ro

mani şi care cu miliardele ei tocmeşte milioanele de soldaţi ai diverselor puteri continentale în vederea jefuirii Austriei, Turciei etc. Internaţionalismul lui Barboni se reduce, în fond, ca şi acela al lui Kautsky, la apărarea pur verbală a principiilor socialiste ; sub paravanul acestei ipocrizii el apără în fapt interesele burgheziei proprii, italiene. Nu putem să nu remarcăm că Barboni, care şi-a publicat lucrarea în Elveţia liberă (a cărei cenzură n-a tăiat decît o jumătate de rînd, la p. 75, conţinînd, pe cît se pare, o critică la adresa Austriei), n-a găsit de cuviinţă să citeze, în cele 143 de pagini ale acestei lucrări, tezele fundamentale ale Manifestului de la Basel şi să le analizeze în mod conştiincios. În schimb, el citează cu multă simpatie pe doi foşti revoluţionari ruşi, cărora întreaga burghezie francofilă le face azi reclamă, şi anume pe anarhistul micburghez Kropotkin şi pe social-democratul filistin Plehanov (p. 103). Şi cum să nu-i citeze ? Sofismele lui Plehanov sînt în fond identice cu cele ale lui Barboni. Atîta doar că libertatea politică din Italia smulge mai bine vălul care le acoperă şi dezvăluie mai clar adevărata poziţie a lui Barboni ca agent al burgheziei în tabăra muncitorească.

Barboni regretă că social-democraţia germană „este lipsită de un autentic şi adevărat spirit revoluţionar“ (cum regretă şi Plehanov) ; el salută cu multă căldură pe Karl Liebknecht (aşa cum îl salută şi social-şoviniştii *francezi*, care nu văd bîrna din ochiul lor), dar în acelaşi timp declară categoric că „nici vorbă nu poate fi de un faliment al Internaţionalei“ (p. 92), că germanii „n-au trădat spiritul Internaţionalei“ (p. 111) din moment ce au procedat cu convingerea „cinstită“ că-şi apără patria. Şi în acelaşi spirit mieros ca şi Kautsky, dar cu grandilocvenţă romanică, Barboni declară că Internaţionala este gata (după ce Germania va fi fost învinsă...) „să ierte germanilor — aşa cum Hristos i-a iertat lui Petru — clipa de neîncredere, să tămăduiască cu balsamul uitării rănile adînci pricinuite de imperialismul militarist şi să le întindă mîna pentru o pace demnă şi frăţească“ (p. 113).

www.dacoromanica.ro

Ce tablou înduioşător : Barboni şi Kautsky — probabil nu fără participarea onorabililor noştri Kosovski şi Akselrod — îşi acordă reciproc iertare !!

Pe deplin mulţumit de Kautsky şi de Guesde, de Plehanov şi de Kropotkin, Barboni nu este mulţumit de propriul său partid socialist, muncitoresc, din Italia. În acest partid, care a avut norocul să scape încă înainte de război de reformiştii Bissolati & Co., s-a creat, vedeţi dv., „o atmosferă irespirabilă" (p. 7) pentru cei care (asemenea lui Barboni) nu sînt de acord cu lozinca „neutralităţii absolute" (adică a luptei hotărîte împotriva celor care militează pentru intrarea Italiei în război). Bietul Barboni se plînge amarnic că în Partidul muncitoresc socialist italian oamenii care gîndesc la fel cu el sînt taxaţi drept „intelectuali", drept „oameni care au pierdut contactul cu masele, oameni proveniţi din rîndurile burgheziei", „care s-au abătut de la drumul drept al socialismului şi internaţionalismului" (p. 7). Partidul nostru — exclamă cu indignare Barboni — „mai mult se ţine de fantezii decît educă masele" (p. 4).

Cunoaştem cîntecul ! E varianta italiană a cunoscutului refren al lichidatorilor şi oportuniştilor ruşi împotriva „demagogiei" afurisiţilor de bolşevici, care „aţîţă" masele contra admirabililor socialişti de la „Naşa Zarea" [7], din Comitetul de organizare [8] şi din fracţiunea Ciheidze [9] ! Dar cît de preţioasă este mărturisirea unui social-şovinist italian că, în singura ţară în care timp de cîteva luni au putut fi liber discutate platforma social-şoviniştilor şi cea a revoluţionarilor-internaţionalişti, *masele muncitoreşti, proletarii conştienţi* s-au situat de partea acestora din urmă, în timp ce intelectualii mic-burghezi şi oportuniştii s-au situat de partea celor dintîi.

Neutralitate înseamnă egoism îngust, o lipsă de înţelegere a situaţiei internaţionale, înseamnă mişelie faţă de Belgia, înseamnă „absenţă" — iar „absenţii nu au niciodată dreptate", declară Barboni întru totul în spiritul lui Plehanov şi Akselrod. Deoarece însă în Italia există două partide legale, partidul reformist şi cel muncitoresc social-democrat, deoarece în această ţară nu poţi păcăli publicul, acoperind goliciunea d-lor Potresov, Cerevanin,

www.dacoromanica.ro

Leviţki & Co. cu frunza de viţă a fracţiunii Ciheidze sau a Comitetului de organizare, Barboni mărturiseşte deschis :

„Din acest punct de vedere eu găsesc mai mult revoluţionarism în acţiunea socialiştilor reformişti, care au înţeles repede ce mare însemnătate ar avea pentru viitoarea luptă anticapitalistă această înnoire a situaţiei politice" (ca urmare a victoriei asupra militarismului german) „şi s-au situat pe deplin consecvent de partea triplei înţelegeri, decît în tactica socialiştilor revoluţionari oficiali, care s-au ascuns, ca o broască ţestoasă, sub carapacea neutralităţii absolute" (p. 81).

În legătură cu această preţioasă mărturisire nu ne rămîne decît să ne exprimăm dorinţa ca cineva dintre tovarăşii care cunosc mişcarea italiană să adune şi să prelucreze sistematic vastul şi extrem de interesantul material pe care *cele două partide* din Italia ni-l oferă în problema : care anume pături sociale, care elemente, cu al cui ajutor şi cu ce argumente au susţinut politica revoluţionară a proletariatului italian, de o parte, sau politica de slugărnicie faţă de burghezia imperialistă italiană, de altă parte. Cu cît mai mult material de acest fel va fi adunat în diferite ţări, cu atît mai limpede va apărea în faţa muncitorilor conştienţi *adevărul* despre cauzele şi semnificaţia falimentului Internaţionalei a II-a.

În încheiere menţionăm că Barboni, avînd în faţa sa un partid muncitoresc, se străduieşte prin sofismele sale să se adapteze la instinctele *revoluţionare* ale muncitorilor. Pe socialiştii internaţionalişti din Italia, care sînt împotriva războiului deoarece *în realitate* este dus pentru interesele imperialiste ale burgheziei italiene, el îi prezintă drept partizani ai unei abţineri laşe, drept exponenţi ai dorinţei egoiste de a se feri de grozăviile războiului. „Un popor educat în spiritul fricii de grozăviile războiului se va speria, probabil, şi de grozăviile unei revoluţii" (p. 83). Şi alături de această dezgustătoare încercare de a se da bine pe lîngă revoluţionari, găsim invocarea, făcută dintr-un calcul grosolan, a cuvintelor „clare" ale ministrului Salandra, care a spus că „ordinea va fi menţinută cu orice preţ" ; încercarea de a declara o grevă generală împotriva mobilizării va duce doar la „un măcel inutil" ; „dacă n-am putut împiedica războiul din Libia (Tripolitania),

www.dacoromanica.ro

cu atît mai puţin vom putea împiedica războiul cu Austria" (p. 82).

Asemenea lui Kautsky, Cunow şi tuturor oportuniştilor, Barboni atribuie revoluţionarilor în mod conştient, cu scopul infam de a deruta unele elemente din masă, planul prostesc de a „zădărnici războiul" „dintr-o singură lovitură" şi de a se lăsa seceraţi de gloanţe în momentul cel mai prielnic pentru burghezie ; el vrea să ocolească astfel sarcina clar formulată la Stuttgart şi la Basel, şi anume că criza revoluţionară trebuie folosită pentru propagandă revoluţionară sistematică şi pentru pregătirea unor acţiuni revoluţionare ale maselor. Iar că Europa trece printr-un moment revoluţionar este un lucru pe care Barboni îl vede cît se poate de clar :

„...Există un punct asupra căruia consider că este necesar să insist, chiar şi cu riscul de a plictisi pe cititori, căci fără clarificarea lui nu poate fi just apreciată actuala situaţie politică : perioada prin care trecem este o perioadă de catastrofe, o perioadă de acţiune, în care nu este vorba de clarificări de idei, de alcătuiri de programe, de stabilirea liniei de conduită politică pentru viitor, ci de folosirea forţelor vii şi active în scopul de a obţine un rezultat în decurs de cîteva luni, sau poate chiar de numai cîteva săptămîni. În aceste condiţii nu este vorba de a filozofa asupra viitorului mişcării proletare, ci de a formula precis punctul de vedere al proletariatului asupra situaţiei actuale" (p. 87—88).

Încă un sofism menit să dea autorului o aparenţă de revoluţionarism ! După 44 de ani de la Comună, după aproape o jumătate de secol de strîngere şi de pregătire a forţelor sale de masă, într-un moment cînd trece printr-o perioadă de *catastrofe,* clasa revoluţionară din Europa trebuie să tindă să devină cît mai degrabă lacheul propriei sale burghezii naţionale şi s-o ajute să jefuiască, să sugrume, să ruineze şi să subjuge alte popoare în loc de a tinde să desfăşoare în proporţii de masă o propagandă direct revoluţionară şi pregătirea nemijlocită a unor acţiuni revoluţionare.

„Kommunist" nr. 1—2, 1915
Semnat : N. Lenin

Se tipăreşte după textul apărut în revistă

www.dacoromanica.ro

MULŢUMIM PENTRU SINCERITATE

„...Ideea găunoasă că trebuie creată o Internaţională care să fie alcătuită din «social-democraţi internaţionalişti»“ ... (din) „elemente opoziţioniste adunate de prin toate partidele socialiste... Internaţionala nu se poate reface decît cu aceleaşi elemente din care a fost alcătuită pînă în prezent... Internaţionala refăcută nu va fi «a treia» la număr, de care au nevoie numai un pumn de sectari şi scizionişti versaţi, ci va fi tot Internaţionala a doua, care nu a murit, ci este numai vremelnic paralizată de catastrofa mondială...“

Aşa scrie d-l Vl. Kosovski în nr. 8 al publicaţiei bundiste „Informaţionnîi Listok“ [10]. Îi mulţumim din suflet acestui nu prea deştept bundist pentru sinceritatea sa. Nu este pentru prima oară cînd apără oportunismul cu o francheţă penibilă pentru diplomaţii bundişti. El şi de astă dată ne va ajuta în lupta împotriva oportunismului, arătînd clar muncitorilor cît de departe — nespus de departe — este Bundul de socialismul proletar. D-l Vl. Kosovski nu vede legătura dintre oportunism şi social-şovinism. Pentru a o putea vedea, trebuie să fii capabil să te întrebi : care sînt ideile fundamentale ale fiecăruia din aceste două curente ? Cum a evoluat oportunismul în Europa în ultimele decenii ? Ce atitudine au faţă de social-şovinism aripa oportunistă şi aripa revoluţionară într-un şir întreg de ţări europene, de pildă în Rusia, Germania, Belgia, Franţa, Anglia, Italia, Suedia, Elveţia, Olanda, Bulgaria ?

Şi-a pus oare d-l Vl. Kosovski asemenea întrebări ? Dacă ar fi încercat să răspundă măcar la prima întrebare, şi-ar fi dat repede seama de greşeala sa.

www.dacoromanica.ro

În treacăt, aș vrea să relev că în nr. 7 al sus-menționatei publicații, d-l Vl. Kosovski a dat dovadă de șovinism germanofil, căci, în timp ce critică poziția adoptată de social-democrații francezi, încearcă să justifice atitudinea social-democraților germani care au votat creditele de război. Un oarecare W. (p. 11—12 din nr. 8), căutînd să-l apere pe d-l Vl. Kosovski de „acuzația" de șovinism, scrie că nu e cu putință ca o organizație care activează în Rusia să dea dovadă de șovinism germanofil. N-ar vrea d-l Vl. Kosovski să-i explice d-lui W. de ce burghezul ucrainean sau polonez din Rusia, burghezul danez sau alsacian din Franța și burghezul irlandez din Anglia dau adeseori dovadă de un șovinism ostil națiunilor care-i asupresc ?

Scris în vara anului 1915

Publicat pentru prima oară în 1931, în „Culegeri din Lenin", vol. XVII

Se tipărește după manuscris

www.dacoromanica.ro

ÎNFRÎNGEREA RUSIEI ŞI CRIZA REVOLUŢIONARĂ

Dizolvarea Dumei a IV-a [11] ca răspuns la constituirea în sînul ei a unui bloc opoziţionist format din liberali, octombrişti şi naţionalişti — iată una din manifestările cele mai pregnante ale crizei revoluţionare din Rusia. Înfrîngerea armatelor monarhiei ţariste — creşterea mişcării greviste şi revoluţionare în rîndurile proletariatului — frămîntările care au cuprins masele largi — formarea blocului liberal-octombrist în vederea unei înţelegeri cu ţarul pe baza unui program de reforme şi a mobilizării industriei pentru înfrîngerea Germaniei, — aceasta este succesiunea şi înlănţuirea evenimentelor la sfîrşitul primului an de război.

Toţi văd acum că Rusia a intrat într-o criză revoluţionară, dar nu toţi înţeleg just semnificaţia acestei crize şi ce sarcini pune ea în faţa proletariatului.

S-ar zice că istoria se repetă : iarăşi război, ca şi în 1905, şi anume un război în care ţara a fost tîrîtă de ţarism în scopuri precis şi vădit reacţionare, tîlhăreşti, de cucerire. Iarăşi înfrîngere în război şi o criză revoluţionară pe care a grăbit-o această înfrîngere. Burghezia liberală — de astă dată împreună cu cele mai largi pături ale burgheziei conservatoare şi ale moşierimii — vine iarăşi cu un program de reforme şi de înţelegere cu ţarul. Aproape întocmai ca în vara anului 1905, înainte de Duma lui Bulîghin, sau ca în vara anului 1906, după dizolvarea Dumei I.

www.dacoromanica.ro

În realitate însă există aici o mare deosebire: în zilele noastre războiul a cuprins întreaga Europă, toate ţările înaintate cu puternice mişcări socialiste de masă. Războiul imperialist a făcut ca criza revoluţionară din Rusia, apărută pe terenul revoluţiei burghezo-democratice, *să se împletească* cu criza crescîndă a revoluţiei proletare, socialiste din Occident. Această împletire este atît de strînsă, încît nu e posibilă nici o rezolvare separată a sarcinilor revoluţiei într-o ţară sau alta: astăzi revoluţia burghezo-democratică din Rusia nu mai este pur şi simplu prologul, ci o inseparabilă parte integrantă a revoluţiei socialiste din Occident.

A duce pînă la capăt revoluţia burgheză din Rusia, pentru a aţîţa flacăra revoluţiei proletare în Occident — aşa se punea sarcina proletariatului în 1905. În 1915 a doua jumătate a acestei sarcini a devenit atît de actuală, încît se pune la ordinea zilei concomitent cu prima. În Rusia a apărut o nouă împărţire politică pe baza unor relaţii internaţionale noi, superioare, mai dezvoltate, mai complexe. Aceasta este noua împărţire în revoluţionari-şovinişti, care doresc revoluţia în interesul victoriei asupra Germaniei, şi revoluţionari-proletari internaţionalişti, care doresc revoluţia în Rusia *în interesul* unei revoluţii proletare în Occident şi concomitent cu aceasta din urmă. Această nouă împărţire este, în fond, o împărţire în mică burghezie orăşenească şi sătească din Rusia, de o parte, şi proletariatul socialist, de altă parte. De această nouă împărţire trebuie să ne dăm clar seama, căci în faţa revoluţiei care se apropie prima sarcină a marxistului, adică a oricărui socialist conştient, este de a înţelege poziţia *diferitelor clase*, de a reduce divergenţele tactice şi principiale în general la deosebirile dintre poziţiile pe care se situează diferitele clase.

Nu există nimic mai plat, mai detestabil şi mai dăunător decît ideea curentă a filistinilor revoluţionari: „să dăm uitării" divergenţele, „avînd în vedere" comunitatea sarcinii imediate în revoluţia care se apropie. Acela pe care experienţa deceniului 1905—1914 nu l-a convins de stupiditatea acestei idei este un om pierdut pentru revoluţie. Acela care se limitează astăzi la fraze revoluţionare bom-

www.dacoromanica.ro

bastice, fără a analiza care clase *au dovedit* că pot urma şi că urmează efectiv un anumit program revoluţionar, nu se deosebeşte în fond de „revoluţionari" ca Hrustalev, Aladin şi Aleksinski.

Poziţia monarhiei şi a moşierilor feudali este cît se poate de clară : „Nu dăm" Rusia „pe mîna" burgheziei liberale ; mai bine ajungem la un compromis cu monarhia germană. Tot atît de clară e şi poziţia burgheziei liberale : să folosim înfrîngerea şi revoluţia în creştere, pentru a determina monarhia speriată să facă concesii şi să împartă puterea cu burghezia. Nu mai puţin clară e poziţia proletariatului revoluţionar, care tinde să ducă revoluţia pînă la capăt, folosind în acest scop şovăielile şi dificultăţile guvernului şi ale burgheziei. Mica burghezie însă, adică uriaşa masă a populaţiei, care abia se trezeşte, a Rusiei, merge pe dibuite, „orbecăind", în coada burgheziei, încătuşată fiind de prejudecăţi naţionaliste ; pe de o parte ea este împinsă spre revoluţie de grozăviile şi de calamităţile nemaivăzute, nemaiauzite ale războiului, de scumpete, ruină, mizerie şi foame, iar pe de altă parte îşi întoarce privirile mereu *înapoi*, spre ideea apărării patriei, sau spre ideea integrităţii de stat a Rusiei, sau spre ideea prosperităţii micii gospodării ţărăneşti ca urmare a unei victorii asupra ţarismului şi asupra Germaniei, fără o victorie asupra capitalismului.

Aceste oscilări ale micului burghez, ale ţăranului cu gospodărie mică nu sînt un fenomen întîmplător, ci rezultatul inevitabil al situaţiei lui economice. E o prostie să închizi ochii în faţa acestui adevăr „amar", care are însă o semnificaţie profundă : trebuie să-l înţelegem şi să-l urmărim în *curentele şi grupările politice* existente, pentru a nu ne înşela pe noi înşine şi a nu înşela poporul, pentru a nu slăbi, a nu reduce la neputinţă partidul revoluţionar al proletariatului social-democrat. Proletariatul se va reduce la neputinţă dacă va îngădui partidului său să şovăie, asemenea micii burghezii. Proletariatul îşi va îndeplini sarcina numai în cazul cînd va şti să meargă neşovăitor spre măreţul său ţel, împingînd înainte mica burghezie, dîndu-i posibilitatea de a învăţa din propriile ei greşeli atunci

www.dacoromanica.ro

cînd oscilează spre dreapta şi utilizînd în luptă toate forţele ei atunci cînd viaţa o sileşte să meargă spre stînga. Trudovicii, socialiştii-revoluţionari [12], lichidatorii de la „Comitetul de organizare" — iată *curentele* politice din Rusia a căror fizionomie s-a conturat pe deplin în ultimii zece ani ; ele au dovedit că sînt legate de diferite grupuri, elemente şi pături ale micii burghezii şi au arătat că oscilează între revoluţionarism extrem, în vorbe, şi alianţă cu socialiştii-populişti [13] şovini sau cu „Naşa Zarea", în fapt. Aşa, de exemplu, la 3 septembrie 1915 cei cinci secretari din străinătate ai Comitetului de organizare au lansat un apel cu privire la sarcinile proletariatului, în care nu se spune absolut nimic despre oportunism şi social-şovinism, dar se vorbeşte despre „o răscoală" în spatele armatei germane (asta după un an de luptă împotriva lozincii războiului civil !) şi se proclamă lozinca convocării unei „adunări constituante în vederea lichidării războiului şi a regimului absolutist (de la 3 iunie)", lozincă atît de proslăvită de cadeţi [14] în 1905 !! Cine n-a înţeles că, în interesul victoriei revoluţiei, partidul proletariatului trebuie să se separe definitiv de aceste curente mic-burgheze, acela ia în deşert numele de social-democrat.

Nu, în faţa crizei revoluţionare din Rusia, pe care înfrîngerea nu face decît s-o accelereze — ceea ce adversarii de tot soiul ai „defetismului" se tem să mărturisească —, sarcina proletariatului va fi, ca şi pînă acum, să lupte împotriva oportunismului şi şovinismului, luptă fără de care nu e posibilă dezvoltarea conştiinţei revoluţionare a maselor, şi să ajute cu lozinci revoluţionare lipsite de echivoc mişcarea acestor mase. Nu adunare constituantă, ci doborîrea monarhiei, republică, confiscarea pămînturilor moşiereşti şi ziua de muncă de 8 ore, — acestea vor fi şi de acum înainte lozincile proletariatului social-democrat, lozincile partidului nostru. Şi în strînsă legătură cu aceasta, pentru a separa în fapt, în întreaga lui propagandă şi agitaţie, în toate manifestările clasei muncitoare, sarcinile socialismului de cele ale şovinismului burghez (inclusiv şovinismul plehanovist şi kautskist) şi a le opune pe cele dintîi acestora din urmă, partidul nostru va continua să pună la ordinea zilei lozinca transformării războ-

www.dacoromanica.ro

iului imperialist în război civil, adică lozinca revoluției socialiste în Occident.

Învățămintele războiului silesc pînă și pe adversarii noștri să admită în fapt atît poziția „defetismului" cît și necesitatea de a lansa — întîi ca o frază de efect într-un apel, iar apoi mai serios, mai temeinic chibzuit — lozinca „răscoalei în spatele frontului" militariștilor germani, adică lozinca războiului civil. Reiese deci că învățămintele războiului bagă oamenilor în cap tocmai ceea ce noi am propovăduit de la începutul lui. Înfrîngerea Rusiei *s-a dovedit a fi* un rău mai mic, deoarece a accelerat enorm criza revoluționară, a răscolit milioane, zeci și sute de milioane de oameni. Iar în condițiile războiului imperialist, criza revoluționară din Rusia nu putea să nu sugereze ideea singurei căi de salvare a popoarelor, ideea „răscoalei în spatele" armatei germane, adică ideea războiului civil în *toate* țările beligerante.

Viața ne învață. Viața *urmează calea* care, trecînd prin înfrîngerea Rusiei, duce la revoluție în Rusia, iar prin această revoluție și în legătură cu ea — la război civil în Europa. Viața a pornit pe această cale. Iar partidul proletariatului revoluționar din Rusia, sorbind noi forțe din aceste învățăminte ale vieții, care i-au dat dreptate, va persevera cu și mai multă energie pe drumul pe care și l-a trasat.

Scris după 5 (18) septembrie 1915

Publicat pentru prima oară la 7 noiembrie 1928, în nr. 260 al ziarului „Pravda"

Se tipărește după manuscris

www.dacoromanica.ro

CĂTRE COMISIA SOCIALISTĂ INTERNAȚIONALĂ (I.S.K.) [15]

Stimați tovarăși !

Am primit scrisoarea dv. din 25 septembrie și vă aducem la cunoștință că sîntem întru totul de acord cu planul de a crea la Berna o comisie internațională permanentă „lărgită" (erweiterte Kommission). Convinși că și celelalte organizații care au aderat la I.S.K. vor fi de acord cu acest plan, desemnăm din partea C.C. al P.M.S.D.R. pe tov. *Zinoviev*, ca membru în această comisie lărgită, iar ca locțiitori, supleanți (suppléant, Stellvertreter) ai săi (1) pe tov. Petrova și (2) pe tov. Lenin. Adresa pentru corespondență : Hernn Radomislsky (bei Fr. Aschwanden). Hertenstein (Ks. Luzern). Schweiz.

Cît privește celelalte probleme ridicate în scrisoarea dv. din 25 septembrie, părerea noastră este următoarea :

1. Sîntem întru totul de acord cu dv. că „punctele de vedere generale" („allgemeine Gesichtspunkte") stabilite de conferința din 5—8 septembrie [16] „sînt insuficiente" („nicht genügen"). Este imperios necesar ca aceste principii să fie dezvoltate în continuare, mult mai pe larg și mai amănunțit. Acest lucru este necesar atît din punct de vedere principial cît și din punct de vedere strict practic, căci înfăptuirea *unității de acțiune* pe scară internațională reclamă atît claritate în concepțiile ideologice de bază cît și o precizare riguroasă a diferitelor metode practice de acțiune. Fără îndoială că marea criză prin care trece Europa în general, și mișcarea muncitorească europeană în particular, nu poate să ducă decît în mod lent la înțe-

www.dacoromanica.ro

legerea de către mase a ambelor laturi ale problemei, dar sarcina I.S.K. şi a partidelor care au aderat la ea este tocmai de a contribui la o astfel de lămurire. Fără să aşteptăm imposibilul — unirea grabnică a tuturora pe baza unor concepţii solidare, riguros elaborate — trebuie să urmărim mai întîi o clarificare *precisă a principalelor curente* şi *orientări* din sînul socialismului internaţionalist de astăzi, iar apoi ca masele muncitoreşti să cunoască aceste curente, să le examineze sub toate aspectele, să le verifice în lumina experienţei mişcării lor practice. După părerea noastră, I.S.K. ar trebui să considere această sarcină ca principala sa sarcină.

2. În scrisoarea din 25 septembrie se precizează că sarcina proletariatului este sau să lupte pentru pace (în cazul continuării războiului), sau „să formuleze concret şi detaliat punctul de vedere internaţional al proletariatului faţă de diferitele propuneri şi programe de pace“ („den internationalen Standpunkt des Proletariats zu den verschiedenen Friedensvorschlägen und Programmen konkret und ins einzelne gehend zu umschreiben“). În legătură cu aceasta este subliniată în mod special problema naţională (Alsacia-Lorena, Polonia, Armenia etc.).

Noi socotim că în ambele documente adoptate în unanimitate de conferinţa din 5—8 septembrie, şi anume atît în manifest cît şi în „rezoluţia de simpatie“ („Sympathieerklärung“), este exprimată ideea *legăturii* dintre lupta pentru pace şi lupta pentru socialism („lupta pentru pace... este lupta pentru socialism“ — „dieser Kampf ist der Kampf... für den Sozialismus“ — spune manifestul), dintre lupta pentru pace şi „lupta intransigentă de clasă a proletariatului“ („unversöhnlicher proletarischer Klassenkampf“; în textul rezoluţiei, aşa cum a fost votată de conferinţă, scria lupta „revoluţionară“ de clasă, nu „intransigentă“, şi dacă înlocuirea a fost făcută din considerente de legalitate, sensul nu trebuia să sufere de pe urma acestei înlocuiri). Rezoluţia de simpatie spune clar şi răspicat că este necesar „să fie trezit spiritul revoluţionar în masele proletariatului internaţional“ şi că conferinţa „se angajează solemn“ să facă acest lucru.

www.dacoromanica.ro

Fără legătură cu lupta revoluționară de clasă a proletariatului, lupta pentru pace nu e decît o frază pacifistă a unor burghezi sentimentali sau care înșală poporul.

Noi nu putem și nu trebuie să pozăm în „oameni de stat" și să întocmim programe „concrete" de pace. Dimpotrivă, trebuie să explicăm maselor că *fără* o desfășurare a luptei revoluționare de clasă este iluzorie orice speranță într-o pace democratică (fără anexiuni, fără silnicii și fără jaf). Chiar la începutul manifestului am spus maselor cît se poate de categoric, clar și răspicat că imperialismul este cauza războiului și că imperialism înseamnă „înrobirea" națiunilor, a tuturor națiunilor din lume, de către un pumn de „mari puteri". Trebuie deci să ajutăm masele să doboare imperialismul, căci fără aceasta nu este posibilă o pace fără anexiuni. Lupta pentru doborîrea imperialismului este, desigur, o luptă grea, dar masele trebuie să cunoască *adevărul* despre această luptă grea, dar necesară. Masele nu trebuie legănate cu speranța că este posibilă o pace fără doborîrea imperialismului.

3. Pornind de la aceste considerente, propunem :

să fie incluse pe ordinea de zi a celor mai apropiate ședințe ale comisiei lărgite (în vederea elaborării — sau îmbinării — și publicării unor teze sau a unor proiecte de rezoluție), iar apoi și a celei mai apropiate conferințe internaționale (în vederea adoptării definitive a rezoluției) următoarele probleme :

a) legătura dintre lupta pentru pace, de o parte, și acțiunile revoluționare de masă sau lupta revoluționară de clasă a proletariatului, de altă parte ;

b) autodeterminarea națiunilor ;

c) legătura dintre social-patriotism și oportunism.

Subliniem că în manifestul adoptat de conferință *toate* aceste probleme sînt destul de explicit *atinse*, că însemnătatea lor principială și practică este deosebit de mare și că *nu poate fi conceput nici măcar un singur* pas practic pe calea luptei proletare fără ca socialiștii și sindicaliștii să se lovească de aceste probleme.

Elaborarea acestor probleme e necesară tocmai spre a ajuta lupta de masă pentru pace, pentru autodeterminarea națiunilor, pentru socialism, împotriva „minciunii propa-

www.dacoromanica.ro

gate de capitaliști" (cum spune manifestul) că în războiul actual este vorba de „apărarea patriei".

Dacă vina sau nenorocirea Internaționalei a II-a constă, cum pe bună dreptate se arată în scrisoarea din 25 septembrie, în faptul că o serie de probleme importante au rămas neprecizate sau neelaborate, sarcina noastră este tocmai de a ajuta masele să le pună mai clar și să le rezolve mai precis.

4. În ceea ce privește editarea unui buletin în trei limbi, experiența arată, după părerea noastră, că acest plan nu este recomandabil. Editarea unui asemenea buletin, dacă va apărea lunar, va costa 2 000—3 000 de franci pe an, sumă care nu e ușor de procurat. Pe de altă parte, două ziare elvețiene, „Berner Tagwacht" [17] și „La Sentinelle" [18], publică aproape tot ce cuprinde buletinul. Noi propunem ca :

> I.S.K. să încerce să stabilească o înțelegere cu redacțiile ziarelor menționate mai sus și cu un ziar din America în sensul ca ele să publice atît buletinul cît și toate comunicatele și materialele I.S.K. (fie în corpul ziarelor, în numele I.S.K., fie în suplimente speciale).

Pe lîngă că va fi mai puțin costisitoare, această modalitate va oferi totodată posibilitatea de a informa incomparabil mai bine, mai complet și mai frecvent clasa muncitoare asupra activității I.S.K. Interesul nostru este ca un număr cît mai mare de muncitori să citească comunicatele I.Ș.K., ca toate proiectele de rezoluții să fie publicate în vederea informării muncitorilor și pentru a-i ajuta să-și precizeze atitudinea față de război.

Nădăjduim că nu vor fi obiecții împotriva propunerii de a se publica atît proiectul de rezoluție (pentru a cărui admitere în principiu au votat 12 delegați contra 19, adică aproape 40% din numărul total al delegaților), cît și scrisoarea cunoscutului socialist german [19] (omițîndu-se numele, precum și tot ce *nu* se referă la tactică).

Nădăjduim că I.S.K. va primi în mod regulat informații din diferite țări cu privire la măsurile represive împotriva participanților la lupta împotriva războiului, cu privire la desfășurarea luptei de clasă împotriva războiului, la fraternizările din tranșee, la suprimarea ziare-

www.dacoromanica.ro

lor, la interdicția de a publica apeluri pentru pace etc., — și că toate aceste informații vor putea să apară periodic, în numele I.S.K., în ziarele menționate mai sus.

Înțelegerea cu unele dintre cotidienele sau săptămînalele americane ar putea fi realizată, credem noi, de tov. Kollontai, colaboratoare a ziarului „Naşe Slovo“ [20] și a altor ziare social-democrate, care a plecat acum în America pentru a ține acolo conferințe într-o serie de localități. Noi am putea lua legătură cu Kollontai sau să vă procurăm adresa ei.

5. În ceea ce privește modul de reprezentare a unor *părți* din diverse partide (în special din Germania și Franța, precum și, probabil, din Anglia), facem următoarea propunere :

> I.S.K. să recomande tovarășilor din aceste partide să se pronunțe dacă n-ar fi indicat să alcătuiască sub diferite denumiri grupuri ale căror apeluri către mase (sub formă de proclamații, rezoluții etc.) să fie publicate de I.S.K. cu mențiunea că aparțin cutărui sau cutărui grup.

Acest procedeu ar oferi, în primul rînd, posibilitatea ca, în pofida opreliștilor cenzurii militare, masele să fie informate asupra tacticii și vederilor internaționaliștilor ; în al doilea rînd, el ar crea posibilitatea de a se urmări dezvoltarea și succesul propagandei vederilor internaționaliste, pe măsură ce adunările muncitorești, organizațiile muncitorești etc. vor adopta hotărîri în care să-și exprime simpatia pentru vederile cutărui sau cutărui grup ; în al treilea rînd, ar face posibilă exprimarea diferitelor nuanțe de vederi (în Anglia, de pildă, B.S.P. [21], *minoritatea* acestuia, și I.L.P. [22] ; în Franța — socialiști ca Bourderon ș.a., sindicaliști ca Merrheim ș.a. ; în Germania, după cum a arătat conferința, există nuanțe *în rîndurile* opoziției).

Se înțelege de la sine că aceste grupuri, așa cum se arată în scrisoarea din 25 septembrie, n-ar forma unități organizatorice separate, ci ar exista în cadrul vechilor organizații *numai* sub aspectul legăturilor cu I.S.K. și al propagării luptei pentru pace.

Aceste grupuri ar urma să fie reprezentate în „comisia lărgită“ și la conferințe.

www.dacoromanica.ro

6. În privinţa numărului membrilor „comisiei lărgite“ şi a sistemului de vot, propunem ca :

numărul membrilor să nu fie limitat la maximum 3, ci, în loc de aceasta, să se introducă, pentru grupurile mici, *fracţiuni de vot* (1/2, 1/3 etc.).

Aşa este mai bine, căci a lipsi de reprezentanţă grupuri care îşi au nuanţa lor este un lucru de-a dreptul imposibil şi dăunător dezvoltării principiilor stabilite în manifest şi propagării lor în mase.

7. În ceea ce priveşte pericolul ca comisia lărgită să aibă un „caracter ruso-polonez“, socotim că această temere a tovarăşilor (oricît de jignitoare ar fi ea pentru ruşi) este *legitimă*, deoarece s-ar putea să fie reprezentate grupuri de emigranţi care nu au legături serioase cu Rusia. După părerea noastră, trebuie să fie reprezentate numai organizaţiile sau grupurile care şi-au dovedit, *printr-o activitate desfăşurată timp de cel puţin trei ani*, capacitatea de a reprezenta mişcarea în Rusia însăşi. Propunem I.S.K. să discute şi să adopte acest principiu, invitînd toate grupurile să prezinte informaţii şi date cu privire la activitatea lor în Rusia.

8. În sfîrşit, profităm de ocazie pentru a semnala o inexactitate în nr. 1 al „Buletinului“ [23] şi a vă ruga s-o rectificaţi în nr. 2 (sau în „Berner Tagwacht“ şi în „La Sentinelle“). Şi anume : în nr. 1 al „Buletinului“, p. 7, coloana 1, sus, se spune că pe proiectul de rezoluţie şi-au pus semnătura Comitetul Central, social-democraţii polonezi (Landesvorstand *), letonii, suedezii şi norvegienii. Din această enumerare au fost omişi :

un delegat german (al cărui nume nu se publică din motive lesne de înţeles) şi un delegat elveţian, şi anume Platten.

Scris după 12 (25) septembrie 1915

Publicat pentru prima oară la 6 septembrie 1925, în nr. 203 al ziarului „Pravda“

Se tipăreşte după manuscris

---

* — Conducerea centrală. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

UN PRIM PAS

Dezvoltarea mişcării socialiste internaţionale înaintează lent în această epocă de criză nespus de grea, provocată de război. Dar ea înaintează totuşi, şi anume în direcţia unei rupturi cu oportunismul şi cu social-şovinismul. Conferinţa socialistă internaţională de la Zimmerwald (Elveţia), care s-a ţinut între 5 şi 8 septembrie 1915, a arătat limpede acest lucru.

Timp de un an de zile s-a observat în rîndurile socialiştilor din ţările beligerante şi neutre o atitudine de ezitare şi aşteptare : ei se temeau să-şi mărturisească lor înşişi cît de adîncă este criza, nu voiau să privească realitatea drept în faţă, amînau în fel şi chip ruptura inevitabilă cu oportuniştii şi kautskiştii, care predomină în partidele oficiale ale Europei occidentale.

Dar modul în care am apreciat noi evenimentele acum un an în manifestul Comitetului Central (nr. 33 al ziarului „Soţial-Demokrat“ [24]) * s-a dovedit a fi just ; evenimentele au dovedit justeţea aprecierii noastre ; ele *s-au desfăşurat* în aşa fel, încît la prima conferinţă socialistă internaţională au ajuns să fie reprezentate elementele protestatare ale minorităţii (din Germania, Franţa, Suedia şi Norvegia), care acţionează *contrar* hotărîrilor partidelor oficiale, adică acţionează de fapt în mod scizionist.

Lucrările conferinţei s-au încheiat cu adoptarea unui manifest şi a unei rezoluţii de simpatie pentru cei arestaţi şi

* Vezi *V. I. Lenin.* Opere complete, vol. 26, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 13—22. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

prigoniţi. Amîndouă aceste documente se publică în numărul de faţă al ziarului „Soţial-Demokrat". Conferinţa a respins, cu 19 voturi contra 12, propunerea de a se transmite comisiei proiectul de rezoluţie prezentat de noi şi de alţi marxişti revoluţionari, iar proiectul nostru de manifest a fost transmis comisiei împreună cu alte două în vederea elaborării unui manifest comun. Cititorul va găsi în altă parte a numărului de faţă ambele noastre proiecte ; confruntarea lor cu manifestul adoptat arată clar că am reuşit să promovăm o serie de idei fundamentale ale marxismului revoluţionar.

Manifestul adoptat înseamnă de fapt un pas spre o ruptură ideologică şi practică cu oportunismul şi cu social-şovinismul. În acelaşi timp însă, acest manifest, după cum va arăta analiza lui, păcătuieşte printr-o anumită inconsecvenţă şi frică de a spune tot adevărul.

Manifestul declară că războiul este un război imperialist, relevînd totodată două trăsături caracteristice ale acestei noţiuni : tendinţa capitaliştilor *fiecărei* naţiuni de a realiza profit, de a exploata ; tendinţa marilor puteri de a împărţi lumea şi de „a înrobi" naţiunile slabe. Chintesenţa a ceea ce trebuie spus despre caracterul imperialist al războiului şi a fost spus în rezoluţia noastră este reprodusă în manifest. În această parte a sa, manifestul nu face decît *să popularizeze* rezoluţia noastră. Popularizarea este, incontestabil, o treabă folositoare. Dar, dacă vrem să introducem claritate în gîndirea clasei muncitoare, dacă punem preţ pe o propagandă sistematică, perseverentă, trebuie să dăm o formulare precisă şi completă principiilor care urmează să fie popularizate. Altminteri riscăm să repetăm tocmai acea greşeală, acel păcat al Internaţionalei a II-a care a dus la falimentul ei, şi anume să lăsăm loc echivocului şi răstălmăcirilor. De pildă, se poate contesta oare că ideea, exprimată în rezoluţie, că premisele obiective ale socialismului sînt deja coapte este de o importanţă capitală ? În expunerea „populară" a manifestului ea a fost omisă ; încercarea de a îmbina într-un document unic o rezoluţie principială clară, precisă şi un manifest a dat greş.

„Capitaliştii din toate ţările... susţin că războiul actual e un război pentru apărarea patriei... Ei mint..." Aşa spune

www.dacoromanica.ro

în continuare manifestul. În acest pasaj, care califică pur şi simplu drept „minciună" ideea fundamentală a oportunismului în războiul actual, ideea „apărării patriei", manifestul nu face iarăşi altceva decît să repete ideea centrală a rezoluţiei marxiştilor revoluţionari. Şi iarăşi constatăm o regretabilă reticenţă, o anumită timiditate, un fel de frică de a spune adevărul. Parcă cine nu ştie astăzi, după un an de război, că adevărata nenorocire a socialismului a fost faptul că *minciuna* capitaliştilor a fost *repetată şi întreţinută* nu numai de presa capitalistă (de aceea şi este ea capitalistă, ca să repete minciunile capitaliştilor), ci şi de majoritatea publicaţiilor periodice socialiste ? Cine nu ştie că nu „minciuna capitaliştilor" a provocat cea mai mare criză a socialismului european, ci *minciuna* propagată de oameni ca Guesde, Hyndman, Vandervelde, Plehanov, *Kautsky ?* Cine nu ştie că tocmai *minciuna* propagată de aceşti conducători a dezvăluit dintr-o dată toată forţa oportunismului, care i-a tîrît după sine în momentul hotărîtor ?

Priviţi ce se întîmplă. Pentru ca expunerea să fie mai populară, maselor largi li se spune că ideea apărării patriei în acest război este o minciună lansată de capitalişti. Se ştie însă că masele din Europa nu sînt analfabete, aşa încît aproape toţi cititorii manifestului au citit şi citesc *aceeaşi minciună* în sute de ziare, reviste şi broşuri socialiste, care o repetă după oameni ca Plehanov, Hyndman, Kautsky & Co. Ce vor crede deci cititorii manifestului ? Ce gînduri le va sugera această vădită dovadă de timiditate din partea autorilor manifestului ? Nu daţi crezare minciunii capitaliste că actualul război e un război pentru apărarea patriei — spune muncitorilor manifestul. Foarte bine, vor răspunde sau vor gîndi în sinea lor aproape toţi muncitorii, minciuna lansată de *capitalişti* a încetat de mult să ne mai impresioneze, dar ce te faci cu minciuna pe care o propagă Kautsky & Co...

În continuare, manifestul repetă încă una din ideile esenţiale ale rezoluţiei noastre, spunînd că partide socialiste şi organizaţii muncitoreşti din diferite ţări *„au călcat* obligaţiile ce decurg din hotărîrile Congreselor de la Stuttgart, Copenhaga [25] şi Basel", că nici Biroul socialist internaţional [26] *nu şi-a făcut datoria,* că această neîndeplinire a da-

www.dacoromanica.ro

toriei şi-a găsit expresia în votarea creditelor de război, în participarea la guvern şi în acceptarea „păcii civile“ (manifestul califică drept *„servilă“* această acceptare, adică acuză pe Guesde, Plehanov, Kautsky & Co. că, în loc să propage socialismul, propovăduiesc idei *servile).*

Se pune întrebarea : este oare logic să se spună într-un manifest „popular“ că o serie de partide — toată lumea ştie că e vorba de cele mai puternice partide şi organizaţii muncitoreşti din ţările cele mai avansate, din Anglia, Franţa, Germania — nu şi-au făcut datoria, fără a se da o explicaţie acestui fapt uimitor, nemaiauzit şi nemaipomenit ? Majoritatea partidelor socialiste şi însuşi Biroul socialist internaţional nu şi-au făcut datoria ! Ce este asta ? Un fenomen întîmplător, falimentul unor persoane izolate ? Sau o cotitură care marchează sfîrşitul unei epoci ? Dacă e adevărată prima supoziţie, dacă *noi* admitem în faţa maselor o asemenea idee, asta echivalează cu o renunţare *din partea noastră* la bazele învăţăturii socialiste. Dacă e adevărată cea de-a doua, cum se poate să n-o spunem deschis ? Trăim un moment de însemnătate istorică mondială, ne aflăm în faţa falimentului întregii Internaţionale, în faţa unei cotituri care marchează sfîrşitul unei epoci, şi *ne temem* să spunem maselor că trebuie căutat şi găsit tot adevărul, că ideile trebuie gîndite pînă la capăt, că este stupid şi ridicol să constaţi falimentul Biroului socialist internaţional şi al mai multor partide *fără* a lega acest fenomen de istoria îndelungată a apariţiei, creşterii, coacerii şi răscoacerii curentului oportunist general-european, care are adînci rădăcini economice — adînci nu în sensul că el ar fi indisolubil legat de mase, ci în sensul că este legat de o anumită pătură a societăţii.

Trecînd la „lupta pentru pace“, manifestul declară : „Această luptă este o luptă pentru libertate, pentru înfrăţirea popoarelor, pentru socialism“, iar în continuare se arată că în război muncitorii aduc sacrificii „pe altarul intereselor claselor dominante“, pe cîtă vreme ei trebuie să ştie să aducă sacrificii *„pentru propria lor cauză“* (subliniat de două ori în manifest), „pentru ţelurile sacre ale socialismului“, iar în rezoluţia de simpatie pentru luptătorii arestaţi şi prigoniţi se spune că „confe-

www.dacoromanica.ro

rinţa se angajează solemn să cinstească pe luptătorii în viaţă şi pe cei căzuţi în luptă, *urmîndu-le* exemplul", şi că ea îşi propune „să trezească spiritul revoluţionar în rîndurile proletariatului internaţional".

Toate aceste idei nu fac decît să repete ideea esenţială a rezoluţiei noastre că lupta pentru pace *fără* luptă revoluţionară este o frază goală, falsă, că singura cale pentru a izbăvi omenirea de grozăviile războiului este lupta revoluţionară pentru socialism. Dar şi aici găsim anumite reticenţe, o anumită inconsecvenţă şi timiditate : să chemi masele *să urmeze exemplul* luptătorilor revoluţionari, să declari că cei cinci membri ai Fracţiunii muncitoreşti social-democrate din Rusia care au fost condamnaţi la deportare în Siberia au continuat „glorioasele tradiţii revoluţionare ale Rusiei", să proclami necesitatea de „a trezi spiritul revoluţionar" şi... *să nu vorbeşti* deschis, pe faţă, în termeni precişi despre mijloacele revoluţionare de luptă.

Trebuia oare Comitetul nostru Central să semneze acest manifest, care păcătuieşte prin inconsecvenţă şi timiditate ? Noi socotim că da. Lucrurile cu care nu sîntem de acord — şi nu e de acord nu numai Comitetul Central, ci toată partea de stînga, *internaţionalistă, revoluţionar-marxistă* a conferinţei — au fost arătate deschis şi într-o rezoluţie separată, şi într-un proiect separat de manifest, şi într-o declaraţie specială în care se precizează că manifestul pe care-l votăm este rezultatul unui compromis [27]. Noi n-am ascuns nici o iotă din concepţiile şi din lozincile noastre, din principiile noastre tactice. La conferinţă au fost distribuite exemplare din ediţia germană a broşurii „Socialismul şi războiul" *. Noi am răspîndit, răspîndim şi astăzi şi vom continua să răspîndim vederile noastre într-o măsură nu mai mică decît aceea în care va fi răspîndit manifestul. Cert este însă că acest manifest reprezintă *un pas înainte* în direcţia luptei adevărate împotriva oportunismului, *un pas înainte* spre o ruptură cu el, spre o sciziune între noi şi el. Ar fi fost o dovadă de sectarism din partea noastră

* Vezi V. *I. Lenin.* Opere complete, vol. 26, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 309—354. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

dacă am fi refuzat să facem acest pas înainte *împreună* cu minoritatea germanilor, francezilor, suedezilor, norvegienilor şi elveţienilor, din moment ce ne păstrăm libertatea deplină şi posibilitatea deplină de a critica inconsecvenţa şi de a lupta pentru a obţine mai mult *. Ar fi fost o proastă tactică militară să refuzăm să mergem împreună cu crescînda mişcare internaţională de protest împotriva social-şovinismului pe motivul că această mişcare înaintează lent, că ea face „numai" un pas înainte, că este dispusă şi gata să facă mîine un pas înapoi, să accepte o împăcare cu vechiul Birou socialist internaţional. Tendinţa spre o împăcare cu oportuniştii este deocamdată un simplu deziderat, şi nimic mai mult. Vor accepta oare oportuniştii o împăcare ? Este oare *obiectiv* posibilă o pace între *curentul* social-şovinismului, al kautskismului şi *curentul* marxismului internaţionalist revoluţionar, curente ale căror divergenţe se adîncesc tot mai mult ? Noi credem că nu şi, încurajaţi de *succesul* liniei noastre la Conferinţa din 5—8 septembrie, o vom urma şi mai departe.

Căci succesul liniei noastre nu poate fi pus la îndoială. Comparaţi faptele. În septembrie 1914 manifestul lansat de Comitetul nostru Central pare a fi un act izolat. În martie 1915 Conferinţa internaţională a femeilor [29] adoptă o searbădă rezoluţie pacifistă, pe care o urmează orbeşte Comitetul de organizare. În septembrie 1915 ne unim într-un grup compact — grupul stîngii internaţionale, formulăm o tactică proprie, reuşim să introducem într-un manifest comun o parte din ideile noastre fundamentale şi participăm la formarea C.S.I. (Comisia socialistă internaţională), adică de fapt a unui nou Birou socialist internaţional, contrar voinţei celui vechi, pe baza unui manifest care condamnă deschis tactica celui vechi.

* Iar faptul că „Comitetul de organizare" şi socialiştii-revoluţionari au semnat din diplomaţie manifestul, păstrîndu-şi toate legăturile — *şi toată starea lor de oameni legaţi* — cu „Naşa Zarea", cu Rubanovici şi cu Conferinţa din *iulie (1915) a* socialiştilor-populişti şi a socialiştilor-revoluţionari din Rusia [28], — faptul acesta nu ne sperie. Avem destule posibilităţi să luptăm împotriva acestei putrede diplomaţii şi s-o demascăm. Ea însăşi se demască din ce în ce mai mult. „Naşa Zarea" şi fracţiunea Ciheidze ne *ajută* să demascăm pe Akselrod & Co.

www.dacoromanica.ro

Muncitorii din Rusia, care în majoritatea lor covîrşitoare au urmat încă în 1912—1914 partidul nostru şi Comitetul lui Central, vor vedea acum, din experienţa mişcării socialiste internaţionale, că justeţea tacticii noastre se confirmă şi pe o arenă mai largă, că ideile noastre fundamentale sînt împărtăşite de o parte din ce în ce mai mare, cea mai bună, a Internaţionalei proletare.

„Soţial-Demokrat" nr. 45—46 din 11 octombrie 1915

Se tipăreşte după textul apărut în ziar

www.dacoromanica.ro

MARXIŞTII REVOLUŢIONARI LA CONFERINŢA SOCIALISTĂ INTERNAŢIONALĂ DIN 5—8 SEPTEMBRIE 1915

Lupta ideologică la această conferinţă s-a dat între grupul strîns unit al internaţionaliştilor, al marxiştilor revoluţionari, şi cvasikautskiştii şovăielnici, care alcătuiau aripa dreaptă a conferinţei. Încheierea grupului menţionat constituie un fapt dintre cele mai importante şi una dintre cele mai mari realizări ale conferinţei. După un an întreg de război, *singurul* curent — din rîndurile Internaţionalei — care a venit cu o rezoluţie cît se poate de precisă, precum şi cu un proiect de manifest bazat pe ea şi care a grupat pe marxiştii consecvenţi din Rusia, Polonia, Ţinutul leton, Germania, Suedia, Norvegia, Elveţia şi Olanda, a fost cel reprezentat de partidul nostru.

Ce argumente au invocat împotriva noastră elementele şovăielnice? Germanii recunoşteau că ne îndreptăm spre bătălii revoluţionare, dar — spuneau ei — despre asemenea lucruri ca fraternizare în tranşee, greve politice, demonstraţii de stradă şi război civil nu trebuie să se vorbească în auzul lumii întregi. Asemenea lucruri se fac, dar despre ele nu se vorbeşte. Iar alţii adăugau : asta este o copilărie, un joc de artificii.

Pentru aceste argumente ridicol şi scandalos de contradictorii şi evazive semikautskiştii germani s-au pedepsit singuri, votînd rezoluţia în care conferinţa îşi exprimă simpatia pentru membrii Fracţiunii muncitoreşti social-democrate din Rusia şi proclamă necesitatea de „a urma exemplul" lor, cu toate că tocmai ei au fost aceia care au difuzat

www.dacoromanica.ro

Organul nostru Central, ziarul „Soţial-Demokrat", care „vorbea în auzul lumii întregi" despre război civil.

Voi urmaţi exemplul prost al lui Kautsky, le replicam noi germanilor : în vorbe recunoaşteţi că se apropie revoluţia, dar în fapt refuzaţi să vorbiţi maselor deschis despre ea, să le chemaţi la revoluţie, să indicaţi cît mai concret mijloacele de luptă, pe care masa le verifică şi le consacră în cursul revoluţiei. În 1847, în celebrul „Manifest al Partidului Comunist", Marx şi Engels lansau *din străinătate* — filistinilor germani li se părea ceva înspăimîntător să se vorbească din străinătate despre mijloace revoluţionare de luptă ! — o chemare la revoluţie, spuneau clar şi răspicat că trebuie folosită violenţa, declarau că comuniştilor „le repugnă" să-şi ascundă ţelurile, sarcinile şi metodele revoluţionare de luptă. Revoluţia din 1848 a dovedit că *numai* Marx şi Engels au avut faţă de evenimente o tactică justă. În Rusia, cu cîţiva ani înainte de revoluţia din 1905, în vechea „Iskră" din 1901 [30], Plehanov, care pe atunci era marxist, scria într-un articol publicat fără semnătură, ca expresie a vederilor întregii redacţii, despre viitoarea insurecţie şi despre asemenea căi de pregătire a insurecţiei ca demonstraţiile de stradă, şi chiar despre asemenea procedee tehnice ca folosirea sîrmei în lupta cu cavaleria. Revoluţia din Rusia a dovedit că numai vechii „iskrişti" au avut faţă de evenimente o tactică justă. Şi acum una din două : ori sîntem într-adevăr ferm convinşi că războiul creează în Europa o situaţie revoluţionară, că întregul ansamblu al condiţiilor economice şi social-politice din epoca imperialistă duce la revoluţia proletariatului, şi atunci sîntem fără doar şi poate datori să explicăm maselor necesitatea revoluţiei, să chemăm la revoluţie, să creăm organizaţiile corespunzătoare, să nu ne temem să vorbim în modul cel mai concret despre diferitele procedee de luptă violentă şi despre „tehnica" acestei lupte. Aceasta este fără doar şi poate datoria noastră, indiferent dacă revoluţia va fi sau nu îndeajuns de puternică şi indiferent dacă va izbucni în legătură cu primul sau cu cel de-al doilea război imperialist etc. Ori nu sîntem convinşi că situaţia e revoluţionară, şi atunci n-are nici un rost să aruncăm în vînt vorbe ca război războiului. În acest caz nu sîntem în

www.dacoromanica.ro

realitate decît niște exponenți ai politicii muncitorești naționall-liberale de nuanță südekumisto-plehanovistă sau kautskistă.

Delegații francezi au declarat și ei că au convingerea că actuala stare de lucruri din Europa va duce la revoluție. Dar — spuneau ei — noi n-am venit aici pentru „a da formula Internaționalei a III-a" —, asta în primul rînd ; iar în al doilea rînd, muncitorul francez „nu crede în nimeni și în nimic" ; el este pervertit și îmbibat de frazeologia anarhistă și hérveistă. Primul argument este nefondat, deoarece în manifestul comun, care este rezultatul unui compromis, a fost totuși „dată formula" Internaționalei a III-a, dar într-un mod inconsecvent, cu reticențe și nu îndeajuns de aprofundat. Al doilea argument este foarte important, este un serios argument de fapt, care ia în considerație situația specială din Franța — nu în sensul că acolo ar fi vorba de apărarea patriei împotriva invaziei dușmanului, ci în sensul că mișcarea muncitorească franceză are anumite „puncte nevralgice". De aici însă ar rezulta doar că socialiștii francezi s-ar apropia, poate, *mai încet* de acțiunile revoluționare ale proletariatului din restul Europei, dar nicidecum că aceste acțiuni nu sînt necesare. Problema *ritmului*, a căilor și a formelor deosebite în care proletariatul din diferitele țări este capabil să înfăptuiască trecerea la acțiuni revoluționare nici nu s-a pus la conferință și, de altfel, nici nu se putea pune. Nu există încă datele necesare în acest scop. Datoria noastră este deocamdată aceea de *a propaga* în comun o tactică justă, lăsînd evenimentelor să arate care este *ritmul* mișcării și care sînt modificările (de ordin național, local, sindical) pe care urmează să le îmbrace curentul general. Dacă proletariatul francez este pervertit de frazeologia anarhistă, nu-i mai puțin adevărat însă că e pervertit și de millerandism ; și nu este treaba noastră *să accentuăm* această pervertire *trecînd sub tăcere* anumite lucruri în manifest.

Nimeni altul decît însuși Merrheim a lăsat să-i scape o frază caracteristică și cît se poate de justă : „partidul (socialist), Jouhaux (secretarul Confederației generale a muncii [31]) și guvernul sînt trei capete sub aceeași tichie". Asta-i foarte adevărat. Este un fapt dovedit de experiența

www.dacoromanica.ro

unui an de luptă a internaţionaliştilor francezi împotriva partidului şi a domnilor de teapa lui Jouhaux. De aici însă nu decurge decît o singură concluzie, şi anume că nu poţi lupta împotriva guvernului fără să lupţi împotriva partidelor oportuniste şi împotriva şefilor anarho-sindicalişti. Dar manifestul comun, spre deosebire de rezoluţia noastră, nu face decît să indice sumar sarcinile acestei lupte, fără a spune totul pînă la capăt.

Ridicîndu-se împotriva tacticii noastre, un delegat italian a spus: „tactica voastră vine sau prea tîrziu (căci războiul a început de mult), sau prea devreme" (căci războiul n-a creat încă condiţii pentru revoluţie); în plus, ceea ce propuneţi voi înseamnă o „modificare a programului" Internaţionalei, deoarece în întreaga noastră propagandă am fost întotdeauna „împotriva violenţei". Ne-a fost uşor să respingem această obiecţie, citînd din „En garde!" de Jules Guesde pasajul în care se spune că nici un lider influent al Internaţionalei a II-a n-a negat vreodată folosirea violenţei şi a metodelor direct revoluţionare de luptă în general. Toţi au spus întotdeauna că lupta legală, parlamentarismul şi insurecţia sînt legate între ele şi că, în funcţie de schimbarea condiţiilor mişcării, *trebuie inevitabil* să treacă una în alta. În treacăt menţionăm că din aceeaşi carte, adică tot din „En garde!", am citat un pasaj dintr-o cuvîntare rostită de Guesde în 1899, în care, vorbind despre probabilitatea unui război pentru pieţe, colonii etc., el se întreba: „ce s-ar alege din solidaritatea internaţională a proletariatului" dacă într-un asemenea război nc-am trezi cu un Millerand francez, unul german şi unul englez? Prin această cuvîntare, Guesde şi-a dezavuat dinainte poziţia lui actuală. Cît priveşte obiecţia că e „prea devreme" să propagăm revoluţia, la baza ei se află o confuzie de noţiuni obişnuită la socialiştii din ţările romanice: ei confundă începutul revoluţiei cu propagarea directă şi deschisă a revoluţiei. În Rusia, nimeni nu consideră că revoluţia din 1905 ar fi început înainte de 9 ianuarie 1905; dar propaganda revoluţionară în sensul cel mai strict al cuvîntului, propagarea şi pregătirea acţiunilor de masă, a demonstraţiilor, a grevelor şi a luptelor de baricadă au fost începute *cu ani de zile* înainte de aceasta.

www.dacoromanica.ro

De pildă, vechea „Iskră" a început să desfăşoare o astfel de propagandă de pe la sfîrşitul anului 1900, aşa cum, la timpul său, Marx a desfăşurat-o din 1847, cînd nici vorbă nu putea fi încă de *începerea unei revoluţii* în Europa.

După ce revoluţia a început, o „recunosc" şi liberalii, şi alţi duşmani ai ei, o recunosc adesea pentru a o înşela şi a o trăda. Revoluţionarii prevăd revoluţia *înainte* ca ea să fi izbucnit, îşi dau seama de caracterul ei inevitabil, explică maselor necesitatea revoluţiei, căile şi metodele ei.

Ironia istoriei a făcut ca tocmai Kautsky şi prietenii lui, care au încercat pur şi simplu să smulgă din mîinile lui Grimm convocarea conferinţei, care au încercat pur şi simplu să zădărnicească conferinţa celor de stînga (prieteni intimi ai lui Kautsky au întreprins chiar *călătorii* în acest scop, lucru care a fost dezvăluit de Grimm la conferinţă), ca tocmai *ei* să împingă conferinţa *spre stînga*. Prin practica *lor*, oportuniştii şi kautskiştii dovedesc justeţea poziţiei pe care s-a situat partidul nostru.

„Sotial-Demokrat" nr. 45—46 din 11 octombrie 1915

Se tipăreşte după textul apărut în ziar

www.dacoromanica.ro

CÎTEVA TEZE

DIN PARTEA REDACȚIEI

Materialul ce se publică în numărul de față arată ce activitate vastă a desfășurat Comitetul din Petersburg al partidului nostru [32]. Pentru Rusia și pentru întreaga Internațională, ea constituie un adevărat model de activitate social-democrată desfășurată în timpul unui război reacționar, în condiții nespus de grele. Muncitorii din Petrograd și din întreaga Rusie vor sprijini din răsputeri această activitate și o vor duce mai departe, cu mai multă energie, cu mai multă vigoare și pe o scară mai largă, pe aceeași cale.

Ținînd seama de sugestiile tovarășilor din Rusia, formulăm cîteva teze în legătură cu problemele de actualitate ale muncii social-democrate: 1) Lozinca convocării unei „adunări constituante" ca lozincă de sine stătătoare este greșită, căci *în momentul de față* totul este de a ști cine o va convoca. Liberalii acceptau această lozincă în 1905 pentru că *putea* fi interpretată în sensul unei adunări care să fie convocată de țar și care să ajungă la o înțelegere cu el. Singura întru totul justă este lozinca „celor trei balene" (republică democratică, confiscarea pămînturilor moșierești și ziua de muncă de 8 ore), la care trebuie adăugată (cf. nr. 9) [33] o chemare la solidaritatea internațională a muncitorilor în lupta pentru socialism, pentru răsturnarea revoluționară a guvernelor beligerante și împotriva războiului. — 2) Sîntem împotriva participării la comitetele pentru industria de război [34], care ajută la ducerea acestui război imperialist, reacționar. Sîntem însă pen-

www.dacoromanica.ro

tru folosirea campaniei electorale, de pildă, pentru participarea la primul stadiu al alegerilor *numai* în scopuri agitatorice şi organizatorice. — De o boicotare a Dumei de stat nici nu poate fi vorba. Participarea la alegeri este *absolut necesară*. Atîta timp cît în Duma de stat nu există deputaţi ai partidului nostru, este necesar ca tot ce se petrece în Dumă să fie folosit din punctul de vedere al social-democraţiei revoluţionare. — 3) Considerăm că sarcinile cele mai actuale şi mai imperioase sînt: întărirea şi lărgirea muncii social-democrate în rîndurile proletariatului, iar mai departe extinderea ei în rîndurile proletariatului agricol, în rîndurile sărăcimii satelor şi ale armatei. — O sarcină deosebit de importantă a social-democraţiei revoluţionare este aceea de a dezvolta mişcarea grevistă incipientă, desfăşurînd-o sub lozinca „celor trei balene". E necesar ca în cadrul agitaţiei să se dea locul cuvenit revendicării privind încetarea imediată a războiului. Printre celelalte revendicări, muncitorii nu trebuie să uite s-o includă şi pe aceea ca deputaţii muncitorimii, membrii Fracţiunii muncitoreşti social-democrate din Rusia, să fie imediat readuşi din deportare. — 4) Sovietele de deputaţi ai muncitorilor şi instituţiile similare trebuie privite ca organe ale insurecţiei, ca organe ale puterii revoluţionare. Aceste instituţii pot aduce un folos durabil numai în legătură cu dezvoltarea grevei politice de masă şi în legătură cu insurecţia, pe măsura pregătirii, dezvoltării şi succesului acesteia. — 5) Conţinutul social al viitoarei revoluţii din Rusia nu poate fi decît dictatura revoluţionar-democratică a proletariatului şi a ţărănimii. Revoluţia nu poate învinge în Rusia fără a doborî monarhia şi moşierimea feudală. Iar doborîrea lor nu este posibilă fără sprijinirea proletariatului de către ţărănime. Pasul înainte pe care l-a constituit diferenţierea populaţiei săteşti în „hutorenimoşieri" şi proletari agricoli nu a desfiinţat subjugarea satului de către Markovi & Co. Am fost şi sîntem categoric, în toate cazurile, pentru organizarea *separată* a *proletarilor* agricoli. — 6) Sarcina proletariatului din Rusia este de a duce pînă la capăt revoluţia burghezo-democratică din Rusia, *pentru* a aţîţa flacăra revoluţiei socialiste în Europa. Această a doua sarcină s-a

www.dacoromanica.ro

apropiat astăzi extrem de mult de cea dintîi, rămînînd totuşi o sarcină deosebită, o a doua sarcină, pentru că este vorba de *clase diferite* care colaborează cu proletariatul din Rusia : la înfăptuirea primei sarcini colaborează cu el ţărănimea mic-burgheză din Rusia, iar la îndeplinirea celei de-a doua — proletariatul din celelalte ţări. — 7) Participarea social-democraţilor la un guvern revoluţionar provizoriu alături de mica burghezie democratică, noi o considerăm, ca şi înainte, admisibilă, dar *nu* împreună cu revoluţionarii-şovinişti. — 8) Considerăm revoluţionari-şovinişti pe aceia care doresc victoria asupra ţarismului în vederea victoriei asupra Germaniei, — în vederea jefuirii altor ţări, — în vederea consolidării dominaţiei velicoruşilor asupra celorlalte popoare din Rusia etc. Baza şovinismului revoluţionar o constituie situaţia de clasă a micii burghezii. Aceasta din urmă oscilează întotdeauna între burghezie şi proletariat. Acum ea oscilează între şovinism (care o împiedică să fie consecvent revoluţionară chiar şi în sensul revoluţiei democratice) şi internaţionalismul proletar. Exponenţii politici ai acestei mici burghezii din Rusia sînt în momentul de faţă trudovicii, socialiştii-revoluţionari, „Naşa Zarea", fracţiunea Ciheidze, Comitetul de organizare, d-l Plehanov şi cei de teapa lor. — 9) Dacă în Rusia ar învinge revoluţionarii-şovinişti, noi am fi împotriva apărării „patriei" *lor* în războiul actual. Lozinca noastră este : împotriva şoviniştilor, chiar dacă sînt revoluţionari şi republicani, *împotriva* lor *şi pentru* alianţa proletariatului internaţional în vederea înfăptuirii revoluţiei socialiste. — 10) La întrebarea dacă este posibil ca proletariatul să aibă rolul conducător în revoluţia burgheză din Rusia răspundem : da, este posibil *dacă* în momentele hotărîtoare mica burghezie va oscila spre stînga ; pe ea însă o împinge spre stînga nu numai propaganda noastră, ci şi o serie de factori obiectivi de ordin economic, financiar (povara războiului), militar, politic etc. — 11) La întrebarea ce ar face partidul proletariatului dacă revoluţia l-ar aduce la putere în războiul actual răspundem : am propune pace *tuturor* beligeranţilor, cu condiţia să fie eliberate coloniile şi *toate* popoarele dependente, asuprite şi lipsite de drepturi depline. Sub actualele lor guverne, nici Germania,

www.dacoromanica.ro

nici Anglia sau Franţa n-ar accepta această condiţie. Atunci ar trebui să pregătim şi să pornim un război revoluţionar, adică nu numai că am înfăptui în întregime, prin măsuri dintre cele mai energice, tot programul-minimum al partidului nostru, dar am şi chema sistematic la insurecţie toate popoarele azi asuprite de velicoruşi, toate coloniile şi ţările dependente din Asia (India, China, Persia etc.), iar totodată — şi în primul rînd — am chema la insurecţie proletariatul socialist din Europa împotriva guvernelor sale şi în pofida social-şoviniştilor săi. Nu încape nici o îndoială că victoria proletariatului din Rusia ar crea condiţii extrem de favorabile pentru dezvoltarea revoluţiei atît în Asia, cît şi în Europa. Acest lucru l-a dovedit *chiar şi* revoluţia din 1905. Iar solidaritatea internaţională a proletariatului revoluţionar este un *fapt*, în pofida spumei murdare a oportunismului şi social-şovinismului. — Formulînd aceste teze în vederea unui schimb de păreri cu tovarăşii, ne propunem, totodată, să ne expunem mai pe larg vederile în numerele următoare ale Organului Central.

Scris între 23 şi 26 septembrie (6 şi 9 octombrie) 1915

Publicat la 13 octombrie 1915 în ziarul „Solial-Demokrat" nr. 47

Se tipăreşte după textul apărut în ziar

www.dacoromanica.ro

ADEVĂRAŢII INTERNAŢIONALIŞTI: KAUTSKY, AKSELROD, MARTOV

Cu puţin înainte de Conferinţa de la Zimmerwald a apărut la Zürich, în limba germană, broşura lui P. Akselrod: „Criza şi sarcinile social-democraţiei internaţionale". În ziarul „Volksrecht" [35] din Zürich au apărut apoi, sub semnătura lui L. Martov, două articole pline de elogii la adresa acestei broşuri. Nu ştim dacă cei doi autori îşi vor publica în limba rusă aceste scrieri. Cert este însă că nicăieri nu s-ar putea găsi o mai bună ilustrare a naturii argumentelor pe care conducătorii Comitetului de organizare le invocă în apărarea oportunismului şi a social-şovinismului.

Ca un fir roşu trece prin întreaga broşură ideea luptei împotriva „pericolelor care ameninţă unitatea partidului". „Sciziune şi dezbinare" — iată de ce se teme Akselrod, iată despre ce vorbeşte el sîcîitor de des, repetîndu-se la nesfîrşit. Să nu vă închipuiţi însă că prin sciziune şi dezbinare înţelege el să califice situaţia actuală din rîndurile social-democraţiei, alierea conducătorilor ei cu o burghezie naţională sau alta. Nu! Dezbinare numeşte Akselrod acţiunea acelora care îşi delimitează clar poziţiile de cele ale social-şoviniştilor şi care se separă de ei. Pe Kautsky, Akselrod îl consideră a fi unul dintre tovarăşii „ale căror sentimente şi conştiinţă internaţionaliste sînt mai presus de orice îndoială". Dar de-a lungul celor 46 de pagini ale broşurii nu găsim nici măcar o umbră de încercare de a sintetiza vederile lui Kautsky, de a le cita exact, de a examina dacă admiterea ideii apărării patriei în războiul actual nu înseamnă şovinism. Nici un cuvînt în fond. Ni-

www.dacoromanica.ro

mic despre argumentele noastre. În schimb găsim „o pîră către ăi mari" : cică într-un referat prezentat la Zürich, Lenin l-a numit pe Kautsky şovinist, filistin, trădător (p. 21)... Asta nu mai e literatură, domnilor Martov şi Akselrod, ci o „scriptologie" de secţie poliţienească !

„În Occident... nu există acea speţă de supraoameni pentru care orice criză din partid, orice situaţie grea nu e decît un prilej de a-şi aroga rolul de unic salvator al partidului de la pieire şi de a promova cu inimă uşoară o politică de dezbinare şi dezorganizare înăuntrul lui" (22).

Ce este asta ? literatură ?

Dar dacă „în Occident" nu există asemenea supramonştri, care consideră şovinişti şi oportunişti „pînă şi" pe un Kautsky şi pe un Akselrod şi la gîndul cărora stimabilul Akselrod începe să spumege de furie şi să debiteze torente de elegantă şi subtilă... „lirică", cum a putut el să scrie cu două pagini mai înainte :

„Dacă luăm în consideraţie indignarea crescîndă pe care politica «de rezistenţă pînă la capăt», promovată de organele noastre conducătoare de partid, o stîrneşte în cercuri din ce în ce mai largi ale partidului, mai ales în Germania şi în Franţa, nu e de loc exclusă posibilitatea ca tendinţele practice ale propagandei lui Lenin să pătrundă pe diferite căi şi în rîndurile social-democraţiei din Occident".

Reiese, aşadar, că nu e vorba de nişte supramonştri neaoşi ruşi care-l supără pe stimabilul Akselrod ! Reiese, aşadar, că şovinismul *internaţional* al partidelor oficiale — atît din Germania cît şi din Franţa, după cum, rog să reţineţi !, a recunoscut chiar Akselrod — stîrneşte indignarea şi împotrivirea social-democraţilor revoluţionari *internaţionali*. Avem deci *două curente*. Amîndouă internaţionale. Akselrod se supără şi ocărăşte pentru că nu înţelege inevitabilitatea ambelor curente, inevitabilitatea luptei intransigente dintre ele, precum şi pentru că îşi dă seama că e penibil, jenant şi dezavantajos să-şi recunoască deschis propria sa poziţie — poziţia unui om care vrea *să pară* internaţionalist, dar *să fie* şovinist.

„Problema internaţionalizării mişcării muncitoreşti nu este identică cu problema revoluţionării formelor şi meto-

www.dacoromanica.ro

delor noastre de luptă"... a reduce totul la oportunism și a ignora „forța imensă" a „ideilor patriotice", „care sînt produsul unui proces istoric milenar", înseamnă, pretinde el, a recurge la „o explicație ideologică"... „noi trebuie să ne străduim să creăm în cadrul acestei societăți, adică în cadrul societății burgheze, o *realitate* (subliniat de Akselrod) vie, condiții obiective de trai, cel puțin pentru masele muncitorești angajate în luptă, condiții care să poată atenua dependența sus-arătată", și anume „dependența maselor de formațiile sociale naționale și teritoriale apărute în cursul istoriei". „Așa, de pildă — adaugă Akselrod, în dorința de a ilustra cu exemple concrete arhiprofunda sa idee —, legislația pentru protecția muncii și asigurări sociale, precum și diferite alte revendicări politice importante, în sfîrșit, nevoile și aspirațiile culturale ale muncitorilor trebuie să devină obiectul acțiunilor și organizațiilor lor *internaționale*" (subliniat de Akselrod). Pentru proletarii din diferite țări, totul se reduce la „internaționalizarea luptei «de fiecare zi» pentru revendicările imediate..."

Admirabil ! Și cînd te gîndești că există supramonștri cărora li s-a năzărit nu știu ce luptă împotriva oportunismului ! Adevăratul internaționalism — scris cu litere cursive — și „marxismul" autentic, care nu se mulțumește cu explicații „ideologice", se reduce la grija pentru internaționalizarea legislației asigurărilor sociale ! ! Ce idee genială... fără nici o „luptă, sciziune sau dezbinare", toți oportuniștii internaționali, toți liberalii internaționali, de la Lloyd George pînă la Fr. Naumann și de la Leroy-Beaulieu pînă la Miliukov, Struve și Gucikov, vor subscrie cu amîndouă mîinile la acest „internaționalism" științific, profund și obiectiv al lui Akselrod, Martov și Kautsky.

Perle de „internaționalism" : Kautsky — dacă îmi apăr patria în războiul imperialist, adică într-un război dus pentru jefuirea și înrobirea altor țări, dacă recunosc muncitorilor din celelalte țări beligerante dreptul de a-și apăra patria lor, eu procedez tocmai în spiritul adevăratului internaționalism. Akselrod — fără a ne lăsa impresionați de atacurile „ideologice" împotriva oportunismului, trebuie să luptăm în spirit realist împotriva naționalismului mi-

www.dacoromanica.ro

lenar printr-o internaţionalizare (tot milenară) a activităţii de fiecare zi în domeniul legislaţiei asigurărilor sociale. Martov e de acord cu Akselrod !

Frazele lui Akselrod despre rădăcinile milenare ale naţionalismului etc. au exact aceeaşi semnificaţie politică ca şi perorările iobăgiştilor ruşi în preajma anului 1861 pe tema rădăcinilor milenare ale iobăgiei. A debita asemenea fraze înseamnă a da apă la moară reacţionarilor şi burgheziei, căci Akselrod trece sub tăcere, cu multă discreţie, faptul că deceniile de dezvoltare capitalistă, îndeosebi după 1871, au creat acele legături internaţionale *obiective* dintre proletarii tuturor ţărilor care tocmai acum, tocmai în momentul de faţă trebuie să-şi găsească expresia în acţiuni revoluţionare internaţionale. Akselrod este împotriva unor asemenea acţiuni. El este pentru luarea în consideraţie a rădăcinilor milenare ale cnutului şi împotriva acţiunilor care urmăresc suprimarea lui !

Bine, dar cum rămîne cu revoluţia proletară ? Manifestul de la Basel din 1912 a vorbit despre ea în legătură cu acest război, care pe atunci era iminent, iar peste doi ani a izbucnit efectiv. Akselrod consideră, probabil, că acest manifest nu e decît „ideologie“ uşuratică — expresie întru totul în spiritul „marxismului“ à la Struve şi Cunow! — şi de aceea *nici nu pomeneşte* despre el. Cît despre revoluţie, el se descotoroseşte de ea în felul următor :

„Tendinţa de a considera că pîrghia pentru lichidarea naţionalismului o constituie exclusiv şi numai furtunoase şi revoluţionare acţiuni de masă sau insurecţii ar mai putea avea o oarecare justificare dacă ne-am afla chiar în ajunul revoluţiei sociale, cum a fost cazul, de pildă, în Rusia după demonstraţiile studenţeşti din 1901, care prevesteau apropierea unor bătălii decisive împotriva absolutismului. Dar nici chiar tovarăşii care-şi pun toate speranţele într-o apropiată perioadă revoluţionară furtunoasă nu se încumetă să afirme cu certitudine că ciocnirea decisivă dintre proletariat şi burghezie urmează să aibă loc imediat. Dimpotrivă, şi ei au în vedere o perioadă de zeci de ani“ (p. 41).

Urmează apoi, bineînţeles, tunete şi fulgere împotriva „utopiei“ şi a „bakuniştilor“ din emigraţia rusă.

Dar exemplul adus de Akselrod îl demască cum nu se poate mai bine pe oportunistul nostru. Putea oare un om

www.dacoromanica.ro

cu mintea întreagă „să afirme cu certitudine" în 1901 că lupta decisivă împotriva absolutismului din Rusia „urmează să aibă loc imediat" ? Nimeni nu putea să afirme şi n-a afirmat aşa ceva. Nimeni nu putea să ştie atunci că *peste patru ani* va avea loc *una* dintre bătăliile decisive (decembrie 1905) ; iar următoarea bătălie „decisivă" împotriva absolutismului „va avea loc" poate în 1915—1916, dar poate şi mai tîrziu.

Dacă în 1901 nimeni nu numai că n-a afirmat cu certitudine, dar n-a afirmat nicidecum că bătălia decisivă urma să aibă loc „imediat", dacă am afirmat atunci că ţipetele „isterice" ale lui Kricevski, Martînov & Co. pe tema bătăliei „imediate" sînt lipsite de seriozitate, nu este mai puţin adevărat că noi, social-democraţii revoluţionari, am afirmat atunci *cu certitudine* altceva : am afirmat atunci că numai nişte oportunişti incorigibili puteau să nu înţeleagă în 1901 sarcina *sprijinirii directe* a demonstraţiilor revoluţionare din 1901, sarcina stimulării şi dezvoltării lor, a propagării celor mai revoluţionare lozinci pentru asemenea demonstraţii. Şi istoria ne-a dat dreptate nouă, numai nouă, rostindu-şi sentinţa împotriva oportuniştilor şi punîndu-i pentru mult timp în afara mişcării muncitoreşti, cu toate că o bătălie decisivă *nu* urma să aibă loc „imediat", cu toate că prima bătălie decisivă a avut loc *abia* patru ani mai tîrziu şi n-a fost totuşi ultima, ceea ce înseamnă că n-a fost nici decisivă.

La fel, exact la fel stau lucrurile în Europa astăzi. Nu poate fi nici umbră de îndoială că în Europa anului 1915 există o situaţie revoluţionară, aşa cum a existat în Rusia anului 1901. Noi nu putem şti dacă prima bătălie „decisivă" dintre proletariat şi burghezie va avea loc peste patru sau peste doi sau peste zece ani, sau chiar mai tîrziu, şi dacă peste alţi zece ani va urma sau nu o „a doua" bătălie „decisivă". Ştim însă bine şi afirmăm „cu certitudine" că, în momentul de faţă, datoria noastră imediată şi directă este de a sprijini frămîntările apărute şi demonstraţiile care au *şi* început. În Germania, mulţimea l-a huiduit pe Scheidemann, în multe ţări au avut loc mari demonstraţii împotriva scumpetei. Akselrod se sustrage de la această datorie directă şi imperioasă a social-

www.dacoromanica.ro

democraţilor şi caută să abată pe muncitori de la îndeplinirea ei. Dacă luăm sensul şi rezultatul politic al raţionamentelor lui Akselrod, concluzia nu poate fi decît una singură, şi anume că, *împreună* cu liderii social-patriotismului şi ai social-şovinismului, Akselrod este *împotriva* propagării şi pregătirii imediate a acţiunilor revoluţionare. Acesta este esenţialul. Restul nu e decît vorbărie.

Ne aflăm, *fără îndoială*, în ajunul revoluţiei socialiste. Acest lucru a fost constatat şi de teoreticienii „cei mai precauţi", de felul lui Kautsky, încă în 1909 („Calea spre putere"), după cum l-a constatat şi Manifestul de la Basel din 1912, adoptat în unanimitate. Aşa cum în 1901 nu ştiam dacă „ajunul" primei revoluţii ruse va dura patru ani cu începere din acel moment, tot aşa nu ştim nici astăzi cît va dura ajunul revoluţiei. Revoluţia poate să fie şi va fi, probabil, alcătuită dintr-o serie de bătălii care vor dura ani de-a rîndul, din cîteva perioade de asalt, despărţite prin intervale de convulsii contrarevoluţionare ale regimului burghez. Tot miezul situaţiei politice actuale se rezumă exclusiv la chestiunea dacă trebuie sau nu să folosim situaţia revoluţionară, care există deja, prin sprijinirea şi dezvoltarea mişcărilor *revoluţionare*. Da sau nu. Această problemă stă azi la baza împărţirii politice în social-şovinişti şi internaţionalişti revoluţionari. Şi în această problemă, Kautsky, Akselrod şi Martov sînt de partea social-şoviniştilor, în pofida frazelor revoluţionare pe care le debitează ei cu toţii, ca şi cei cinci secretari din străinătate ai Comitetului de organizare.

În broşura lui Akselrod, apărarea social-şovinismului este ascunsă sub veşmîntul unei frazeologii neobişnuit de prolixe. Această broşură poate servi drept mostră care ilustrează *cum* trebuie să procedezi cînd vrei să-ţi camuflezi vederile, *cum* să foloseşti limba şi cuvîntul scris pentru a-ţi ascunde gîndurile. Akselrod declină la infinit cuvîntul internaţionalism, îi ceartă şi pe social-patrioţi, şi pe prietenii lor pentru că nu vor să facă un pas la stînga, lasă să se înţeleagă că el ar fi „mai de stînga" decît Kautsky, vorbeşte şi despre necesitatea unei a III-a Internaţionale, care trebuie să fie atît de puternică, încît, la încercările burgheziei de a aprinde incendiul unui război

www.dacoromanica.ro

mondial, să răspundă „nu cu ameninţări, ci cu declanşarea unui asalt revoluţionar“ (14) etc. etc. la nesfîrşit. În vorbe, Akselrod este gata să admită tot ce vreţi, inclusiv asaltul revoluţionar, dar în fapt el vrea să păstreze unitatea cu Kautsky şi deci cu Scheidemann în Germania, cu şoviniştii şi contrarevoluţionarii de la „Naşe Delo“ [36] şi cu fracţiunea Ciheidze în Rusia ; în fapt el este *împotrivă* ca *în momentul de faţă* să fie sprijinită şi dezvoltată *mişcarea revoluţionară care începe*. În vorbe totul, în fapt nimic. Se jură pe toţi sfinţii că sînt „internaţionalişti“ şi revoluţionari, iar în fapt sprijină pe social-şoviniştii şi oportuniştii din lumea întreagă în lupta lor împotriva internaţionaliştilor revoluţionari.

Scris nu mai înainte de 28 septembrie (11 octombrie) 1915

Publicat pentru prima oară în 1924, în revista „Proletarskaia Revoliutiia“ nr. 3

Se tipăreşte după manuscris

www.dacoromanica.ro

PROLETARIATUL REVOLUȚIONAR ȘI DREPTUL NAȚIUNILOR LA AUTODETERMINARE [37]

Manifestul de la Zimmerwald, ca și majoritatea programelor sau a rezoluțiilor tactice ale partidelor social-democrate, proclamă „dreptul națiunilor la autodeterminare". În nr. 252 și 253 ale ziarului „Berner Tagwacht", Parabellum declară „iluzorie" „lupta pentru dreptul la autodeterminare, care este inexistent", și-i *opune* „lupta revoluționară de masă a proletariatului împotriva capitalismului", căutînd, totodată, *să asigure* pe cititori că „noi sîntem contra anexiunilor" (această asigurare se repetă de *cinci* ori în articolul lui Parabellum) și contra oricăror acte de violență împotriva națiunilor.

Motivarea poziției lui Parabellum se reduce la afirmația că în prezent toate problemele naționale — cea a Alsaciei și Lorenei, cea armeană etc. — sînt probleme ale imperialismului, că capitalul a depășit cadrul statelor naționale, că „roata istoriei" nu poate fi „întoarsă înapoi" spre idealul perimat al statului național etc.

Să vedem dacă afirmațiile lui Parabellum sînt sau nu juste.

În primul rînd, trebuie să subliniem că Parabellum este acela care privește înapoi, și nu înainte atunci cînd, ridicîndu-se împotriva adoptării de către clasa muncitoare a „idealului statului național", își îndreaptă privirile spre Anglia, Franța, Italia și Germania, adică spre țări în care mișcarea de eliberare națională e de domeniul trecutului, și nu spre Orient, spre Asia, Africa, spre colonii, unde

www.dacoromanica.ro

1916 Das revolutionäre Proletariat und
24 das Selbstbestimmungsrecht der Nationen.

Das Zimmerwalder Manifest, sowie auch die Mehrheit der Programme der der taktischen Resolutionen der sozdem. Parteien, proklamiert das Selbstbestimmungsrecht der Nationen. Jos. Parabellum) in der Nr. 252-3 der „Berner Tagwacht" erklärt für „illusorisch" den Kampf um das nicht existierende Selbstbestimmungsrecht" (der illusorisch) und stellt demselben den „realisierbaren Klassenkampf des Proletariats gegen den Kapitalismus" entgegen, indem er versichert, daß „wir gegen die Annexionen" (die (die Versicherung ist fünf Mal im Artikel des Gen. P. wiederholt worden) sowie auch gegen alle „nationale Gewaltakte".

Die Motivierung des Standpunktes des Gen. P. [illegible]

Prima pagină a manuscrisului lui V. I. Lenin
„Proletariatul revoluționar
și dreptul națiunilor la autodeterminare". — 1915.
Micșorat

www.dacoromanica.ro

această mișcare e de domeniul prezentului și al viitorului. E de ajuns să numim India, China, Persia și Egiptul.

Mai departe. Imperialismul înseamnă depășirea de către capital a cadrului statelor naționale, înseamnă extinderea și înteţirea asupririi naționale pe o bază istorică nouă. De aici rezultă, contrar părerii lui Parabelllum, că trebuie *să legăm* lupta revoluționară pentru socialism de un program revoluționar în problema națională.

Din spusele lui Parabellum reiese că, *în numele* revoluției socialiste, el respinge cu dispreț programul consecvent revoluționar în domeniul revendicărilor democratice. El greșește. Proletariatul nu poate învinge altfel decît prin democrație, adică înfăptuind pe deplin democrația și legînd de fiecare pas al luptei sale revendicările democratice în formularea lor cea mai categorică. Este absurd *să opui uneia* dintre problemele democrației, în cazul de față problemei naționale, revoluția socialistă și lupta revoluționară împotriva capitalismului. Noi trebuie *să îmbinăm* lupta revoluționară împotriva capitalismului cu un program revoluționar și cu o tactică revoluționară în ceea ce privește *toate* revendicările democratice, și anume : instaurarea republicii, crearea miliției, alegerea funcționarilor de către popor, egalitatea în drepturi a femeilor, autodeterminarea națiunilor etc. Cît timp există capitalismul, toate aceste revendicări nu pot fi înfăptuite decît cu titlu de excepție și numai într-o formă incompletă, denaturată. Sprijinindu-ne pe democratismul deja înfăptuit și explicînd maselor cît de ciuntit este el în condițiile capitalismului, noi le arătăm totodată că fără doborîrea capitalismului, fără exproprierea burgheziei nu sînt posibile nici lichidarea mizeriei maselor, nici înfăptuirea *integrală* și *multilaterală a tuturor* transformărilor democratice. Unele dintre aceste transformări vor fi începute înainte de răsturnarea burgheziei, altele *în cursul* acestei răsturnări, iar altele după înfăptuirea ei. Revoluția socială nu se săvîrșește printr-o singură bătălie ; ea este epoca unui șir întreg de bătălii în jurul tuturor problemelor legate de transformările economice și democratice, care pot fi desăvîrșite numai prin exproprierea burgheziei. Tocmai în vederea acestui țel final trebuie să dăm o formulare consecvent revoluționară *fiecăreia*

www.dacoromanica.ro

dintre revendicările noastre democratice. Nu este exclus ca muncitorii dintr-o anumită țară să răstoarne burghezia *înainte* să fi fost integral înfăptuită măcar o singură transformare democratică radicală. Dar este cu desăvîrșire exclus ca proletariatul, ca clasă istorică, să poată învinge burghezia dacă nu va fi pregătit pentru aceasta prin educarea lui în spiritul celui mai consecvent, mai hotărît și mai revoluționar democratism.

Imperialismul înseamnă asuprirea crescîndă a națiunilor lumii de către un pumn de mari puteri. El este epoca războaielor dintre aceste puteri pentru extinderea și adîncirea asupririi națiunilor, epoca înșelării maselor populare de către ipocriții social-patrioți, adică de către aceia care, *sub paravanul* „libertății națiunilor", al „dreptului națiunilor la autodeterminare" și al „apărării patriei", justifică și apără asuprirea majorității națiunilor lumii de către marile puteri.

De aceea în programul social-democrației trebuie să ocupe un loc central împărțirea națiunilor în națiuni asupritoare și națiuni asuprite, împărțire care constituie *esența* imperialismului și pe care o ocolesc cu *rea-credință* socialșoviniștii și Kautsky. Această împărțire este neesențială din punctul de vedere al pacifismului burghez sau al utopiei mic-burgheze a unei concurențe pașnice între țări independente în condițiile capitalismului, dar este fără doar și poate esențială din punctul de vedere al luptei revoluționare împotriva imperialismului. Iar din această împărțire trebuie să decurgă definiția pe care o dăm *noi* „dreptului națiunilor la autodeterminare", definiție consecvent democratică, revoluționară și *corespunzătoare* sarcinii generale a luptei imediate pentru socialism. În numele acestui drept și militînd pentru recunoașterea lui sinceră, social-democrații națiunilor asupritoare trebuie să ceară libertate de despărțire pentru națiunile asuprite, căci în caz contrar recunoașterea egalității în drepturi a națiunilor și a solidarității internaționale a muncitorilor n-ar fi în fond decît o vorbă goală, o ipocrizie. Iar social-democrații națiunilor asuprite trebuie să pună pe primul plan unitatea și contopirea muncitorilor națiunilor asuprite cu muncitorii națiunilor asupritoare, căci în caz contrar acești social-democrați ar deveni fără să vrea aliații *burgheziei* naționale respective, care trădează

www.dacoromanica.ro

întotdeauna interesele poporului şi ale democraţiei şi este, la rîndul ei, *întotdeauna* gata să ducă o politică de anexiuni şi să asuprească alte naţiuni.

Un exemplu edificator în această privinţă este felul cum a fost pusă problema naţională la sfîrşitul deceniului al 7-lea al secolului trecut. Democraţii mic-burghezi, cărora le este complet străină ideea de luptă de clasă şi de revoluţie socialistă, îşi imaginau utopia unei concurenţe paşnice între naţiuni libere şi egale în drepturi în condiţiile capitalismului. Proudhoniştii „negau" cu desăvîrşire, din punctul de vedere al sarcinilor directe ale revoluţiei sociale, problema naţională şi dreptul naţiunilor la autodeterminare. Marx a ridiculizat proudhonismul francez, arătînd înrudirea lui cu şovinismul francez („toată Europa poate şi trebuie să stea liniştită pînă în ziua cînd domnii din Franţa vor desfiinţa mizeria"... „prin negarea naţionalităţilor, ei, fără să-şi dea seama de acest lucru, par a înţelege absorbirea lor de către naţiunea model, naţiunea franceză"). Marx cerea *despărţirea Irlandei* de Anglia — „chiar dacă după despărţire s-ar ajunge la o federaţie" — şi o cerea nu din punctul de vedere al utopiei mic-burgheze a unui capitalism paşnic, nu din considerente de „dreptate pentru Irlanda" [38], ci din punctul de vedere al intereselor luptei revoluţionare a proletariatului *naţiunii asupritoare, adică a celei engleze,* împotriva capitalismului. Libertatea *acestei* naţiuni era încătuşată şi ciuntită de faptul că ea asuprea o altă naţiune. Internaţionalismul proletariatului *englez* ar fi rămas o frază ipocrită dacă *acesta din urmă* n-ar fi cerut despărţirea Irlandei. Fără să fi fost vreodată un adept al statelor mici sau al fărîmiţării statelor în general, sau al principiului federativ, Marx considera separarea naţiunii asuprite ca un pas spre federaţie, şi deci nu spre fărîmiţare, ci spre o concentrare politică şi economică, dar spre o concentrare pe baza democratismului. Din punctul de vedere al lui Parabellum, Marx ducea, probabil, „o luptă iluzorie" atunci cînd formula această revendicare a despărţirii Irlandei. În realitate însă, *numai* o astfel de revendicare constituia un program consecvent revoluţionar, numai ea corespundea cerinţelor internaţionalismului, numai ea preconiza o concentrare pe cale *ne*imperialistă.

www.dacoromanica.ro

Imperialismul din zilele noastre a făcut ca asuprirea naţiunilor de către marile puteri să devină un fenomen general. Tocmai de aceea punctul de vedere al luptei împotriva social-şovinismului naţiunilor dominante, care duc în prezent un război imperialist pentru întărirea dominaţiei lor asupra naţiunilor şi care asupresc majoritatea naţiunilor lumii şi majoritatea populaţiei globului pământesc, trebuie să fie punctul de vedere hotărîtor, principal, fundamental în programul naţional al social-democraţiei.

Priviţi însă orientările de astăzi ale gîndirii social-democrate în această problemă. Utopiştii mic-burghezi, care visează la egalitate şi pace între naţiuni în condiţiile capitalismului, au cedat locul social-imperialiştilor. Războindu-se cu cei dintîi, Parabellum se războieşte cu morile de vînt şi fără voia sa face jocul celor de-al doilea. Care este programul social-şoviniştilor în problema naţională ?

Aceştia sau neagă cu desăvîrşire dreptul la autodeterminare, invocînd argumente în genul celor aduse de Parabellum (Cunow, Parvus, oportuniştii ruşi : Semkovski, Libman etc.), sau recunosc acest drept într-un mod vădit ipocrit, şi anume nu-l aplică naţiunilor asuprite de propria lor naţiune sau de aliatul acesteia în război (Plehanov, Hyndman, toţi patrioţii francofili, apoi Scheidemann etc. etc.). Formularea cea mai plauzibilă, şi, prin urmare, cea mai periculoasă pentru proletariat, a minciunii social-şovine este aceea pe care o dă Kautsky. În vorbe el este *pentru* autodeterminarea naţiunilor, în vorbe el cere ca partidul social-democrat „die Selbständigkeit der Nationen allseitig (!!) und rückhaltlos (??) achtet unt fordert“ * („Neue Zeit“, 33, II, S. 241 ; 21. V. 1915). *În fapt* însă, el denaturează şi ciunteşte programul naţional, adaptîndu-l social-şovinismului dominant, nu defineşte precis îndatoririle socialiştilor aparţinînd naţiunilor asupritoare şi chiar falsifică pur şi simplu principiul democratic, spunînd că a cere „independenţă de stat“ (staatliche Selbständigkeit) pentru fiecare naţiune ar însemna să cerem „prea mult“ („zu viel“, „Neue Zeit“, 33, II, 77 ; 16.IV.1915). E de ajuns, socoate dînsul, „autonomia naţională“ ! ! Principala

* — „să respecte şi să revendice din toate punctele de vedere (!!) şi fără rezerve (??) independenţa naţiunilor“. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

problemă de care burghezia imperialistă nu-ţi permite să te atingi — aceea a *frontierelor statului* bazat pe asuprirea naţiunilor — este ocolită de Kautsky, care în felul acesta elimină din program ceea ce este mai esenţial, făcînd pe placul acestei burghezii. Burghezia este gata să promită orice „egalitate în drepturi a naţiunilor" şi orice „autonomie naţională", numai ca proletariatul să rămînă în cadrul legalităţii şi să i se supună „paşnic" în problema *frontierelor* statului ! Kautsky formulează programul naţional al social-democraţiei în chip reformist, şi nu revoluţionar.

Programul naţional al lui Parabellum sau, mai bine zis, *asigurările* lui : „noi sîntem împotriva anexiunilor" sînt lucruri la care Parteivorstand *-ul, Kautsky, Plehanov & Co. subscriu cu amîndouă mîinile, tocmai pentru că acest program nu demască pe social-patrioţii dominanţi. La acest program vor subscrie şi burghezii pacifişti. Admirabilul program *general* al lui Parabellum („luptă revoluţionară de masă împotriva capitalismului") îi serveşte lui — ca şi proudhoniştilor în deceniul al 7-lea al secolului trecut — nu pentru a elabora, în concordanţă cu acest program şi în spiritul lui, un program intransigent şi tot atît de revoluţionar în problema naţională, ci pentru a curăţi aici terenul în folosul social-patrioţilor. În epoca noastră imperialistă, majoritatea socialiştilor din lume aparţin unor naţiuni care asupresc alte naţiuni şi care tind să extindă această asuprire. De aceea lupta noastră „împotriva anexiunilor" va rămîne lipsită de conţinut şi nu-i va speria cîtuşi de puţin pe social-patrioţi dacă nu vom declara : un socialist care aparţine unei naţiuni asupritoare şi care nu propagă, atît în timp de pace cît şi în timp de război, ideea libertăţii de despărţire a naţiunilor asuprite nu este nici socialist şi nici internaţionalist, ci pur şi simplu şovinist ! Un socialist care aparţine unei naţiuni asupritoare şi care nu propagă această idee în pofida interdicţiilor guvernamentale, adică în presa liberă, sau cu alte cuvinte : în presa ilegală, rămîne un partizan făţarnic al egalităţii în drepturi a naţiunilor !

* — Conducerea Partidului social-democrat german. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

Despre Rusia, care nu şi-a desăvîrşit încă revoluţia burghezo-democratică, Parabellum a scris o *singură* frază :

„Selbst das wirtschaftlich sehr zurückgebliebene Russland hat in der Haltung der Polnischen, Lettischen, Armenischen Bourgeoisie gezeigt, dass nicht nur die militärische Bewachung es ist, die die Völker in diesem «Zuchthaus der Völker» zusammenhält, sondern Bedürfnisse der kapitalistischen Expansion, für die das ungeheure Territorium ein glänzender Boden der Entwicklung ist" *.

Acesta nu este „un punct de vedere social-democrat", ci unul burghezo-liberal ; nu este un punct de vedere internaţionalist, ci unul velicorus şovin. Se pare că pe acest din urmă şovinism îl cunoaşte prea puţin Parabellum, care de altfel luptă atît de bine împotriva social-patrioţilor germani. Pentru a face din această afirmaţie a lui Parabellum o teză social-democrată, din care să se poată trage concluzii social-democrate, ea trebuie refăcută şi completată în felul următor :

Rusia este o închisoare a popoarelor nu numai datorită caracterului militar-feudal al ţarismului, nu numai pentru că burghezia velicorusă sprijină ţarismul, ci şi pentru că burghezia poloneză etc. a sacrificat intereselor expansiunii capitaliste libertatea naţiunilor, ca şi democratismul în general. Proletariatul din Rusia nu poate nici să meargă în fruntea poporului pe calea unei revoluţii democratice victorioase (aceasta este sarcina lui imediată), nici să lupte împreună cu fraţii săi proletari din Europa pentru revoluţia socialistă, dacă nu cere chiar de pe acum, integral şi „rückhaltlos" **, ca toate naţiunile asuprite de ţarism să fie libere să se despartă de Rusia. Această libertate de despărţire noi o cerem nu independent de lupta noastră revoluţionară pentru socialism, ci pentru că această luptă va rămîne o vorbă goală dacă nu va fi strîns legată de un program revoluţionar în toate problemele democratice, inclusiv cea naţională. Noi cerem libertatea de autodetermi-

* — „Pînă şi Rusia, această ţară foarte înapoiată din punct de vedere economic, a arătat prin comportarea burgheziei poloneze, letone şi armene că nu numai paza militară reţine popoarele în această închisoare a popoarelor», ci şi nevoile expansiunii capitaliste, cărora acest imens teritoriu îi oferă un admirabil teren de dezvoltare". — *Nota trad.*

** — „fără rezerve". — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

nare, *adică* independenţa, *adică* libertatea de despărţire a naţiunilor asuprite, nu pentru că am nutri visul unei fărîmiţări economice sau idealul unor state mici, ci, dimpotrivă, pentru că dorim state mari şi apropierea, ba chiar contopirea naţiunilor, dar pe o bază cu adevărat democratică, cu adevărat internaţionalistă, care este *de neconceput* fără libertate de despărţire. Aşa cum Marx în 1869 cerea despărţirea Irlandei nu în vederea fărîmiţării, ci în vederea unei viitoare uniuni libere între Irlanda şi Anglia, nu din considerente de „echitate faţă de Irlanda", ci în interesul luptei revoluţionare a proletariatului englez, tot aşa şi noi socotim că renunţarea socialiştilor din Rusia la revendicarea libertăţii de autodeterminare a naţiunilor, în sensul arătat de noi, ar însemna o trădare directă a democraţiei, internaţionalismului şi socialismului.

Scris în limba germană nu mai devreme de 16 (29) octombrie 1915
Semnat: N. Lenin

Publicat pentru prima oară în 1927, în „Culegeri din Lenin", vol. VI

Se tipăreşte după traducerea făcută de N. K. Krupskaia şi revăzută de V. I. Lenin

www.dacoromanica.ro

CĂTRE SECRETARUL „LIGII PENTRU PROPAGANDĂ SOCIALISTĂ" [39]

Dragi tovarăşi !

Ne-am bucurat foarte mult primind foaia dv. volantă. Chemarea dv., în care membrii partidului socialist sînt îndemnaţi să lupte pentru o nouă Internaţională, pentru adevăratul socialism revoluţionar, aşa cum l-au propagat Marx şi Engels, împotriva oportunismului şi îndeosebi împotriva acelora care se pronunţă pentru participarea clasei muncitoare la un război de apărare, corespunde în totul poziţiei pe care partidul nostru (Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia, *Comitetul Central)* s-a situat chiar de la începutul acestui război şi care coincide cu poziţia pe care a avut-o tot timpul în decurs de peste 10 ani.

Vă trimitem salutul nostru sincer şi cele mai bune urări de succes în lupta noastră pentru adevăratul internaţionalism.

În presa şi în propaganda noastră sîntem în dezacord cu programul dv. într-o serie de chestiuni. Socotim absolut necesar să vă arătăm pe scurt aceste deosebiri de păreri, pentru a crea astfel posibilitatea de a se întreprinde imediat demersuri serioase cu scopul de a coordona în toate ţările lupta internaţională pe care o desfăşoară socialiştii revoluţionari intransigenţi, în special marxiştii.

Noi criticăm cît se poate de aspru vechea Internaţională, Internaţionala a II-a (1889—1914), o declarăm moartă şi considerăm că nu merită să fie refăcută pe vechea bază. Dar nu spunem niciodată în presa noastră că pînă acum s-a acordat prea mult loc aşa-numitelor „revendicări ime-

www.dacoromanica.ro

To the Secretary of the Socialist Propaganda League
Mr C. W. Fitzgerald, 20 Baker St, Beverly, Mass.

Dear comrades!

We are extremely glad to get your leaflet, your appeal to the members of the Socialist Party to struggle for a new International, for clear-cut revolutionary tactics as taught by Marx & Engels, and against the opportunists, especially against those who are in favor of working class participation in a war of defence, corresponds fully with the position our party (Social Democratic Labor Party of Russia, Central Committee) has taken from the beginning of this war & has always taken during more than ten years.

We send You our sincerest greetings

Prima pagină a scrisorii lui V. I. Lenin „Către secretarul «Ligii pentru propagandă socialistă»". — Noiembrie 1915.

Micșorat

www.dacoromanica.ro

diate" şi că aceasta ar putea duce la o diluare a socialismului. Noi afirmăm şi demonstrăm că toate partidele burgheze, toate partidele, cu excepţia partidului revoluţionar al clasei muncitoare, mint şi dau dovadă de ipocrizie atunci cînd vorbesc de reforme. Ne străduim să ajutăm clasa muncitoare să obţină orice îmbunătăţire (economică şi politică) fie cît de neînsemnată, dar reală a situaţiei sale, adăugînd însă întotdeauna că *nici* o reformă nu poate fi trainică, reală şi serioasă dacă nu este sprijinită prin metodele revoluţionare ale luptei de masă. Noi spunem întotdeauna că un partid socialist care nu îmbină această luptă pentru reforme cu metodele revoluţionare ale mişcării muncitoreşti se poate transforma într-o sectă, se poate rupe de mase şi că aceasta periclitează cît se poate de grav succesul adevăratului socialism — socialismul revoluţionar.

Noi militäm întotdeauna în presa noastră pentru democraţie internă de partid. Dar nu ne pronunţăm niciodată împotriva centralizării partidului. Sîntem pentru centralismul democratic. Noi spunem că centralizarea mişcării muncitoreşti germane nu constituie latura ei slabă, ci latura ei tare şi pozitivă. Cusurul Partidului social-democrat german de astăzi nu constă în centralizarea lui, ci în predominarea oportuniştilor, care trebuie să fie excluşi din partid, mai cu seamă acum, după comportarea lor trădătoare din timpul războiului. Ar fi foarte bine dacă, ori de cîte ori se produce o criză, un grup restrîns (Comitetul nostru Central, de pildă, constituie un asemenea grup restrîns) ar putea să îndrumeze masele largi *pe calea revoluţiei*. În *toate* momentele de criză, masele nu pot acţiona nemijlocit ; ele au nevoie de ajutorul grupurilor restrînse aflate la conducerea partidelor. Chiar de la începutul acestui război, încă din septembrie 1914, Comitetul nostru Central a îndemnat masele să nu dea crezare frazelor mincinoase că ar fi vorba de un „război de apărare" şi sa rupă cu oportuniştii şi cu aşa-numiţii „jingo-socialişti" * (aşa le spunem noi „socialiştilor" care susţin *acum* că e vorba de un război de apărare). Socotim că aceste măsuri

* — jingoism — naţionalism şovin în Anglia. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

centraliste ale Comitetului nostru Central au fost folositoare şi necesare.

Sîntem de acord cu dv. că trebuie să fim împotriva uniunilor de breaslă şi pentru sindicate pe industrii, adică pentru sindicate mari, centralizate şi pentru o participare cît mai activă a *tuturor* membrilor de partid la lupta economică şi la *toate* organizaţiile sindicale şi cooperatiste ale clasei muncitoare. În acelaşi timp însă considerăm că oamenii de felul d-lui Legien în Germania şi al d-lui Gompers în Statele Unite ale Americii nu sînt decît nişte burghezi, iar politica lor, departe de a fi socialistă, nu este decît o politică burgheză naţionalistă. D-nii Legien, Gompers şi cei de teapa lor nu reprezintă clasa muncitoare, ci numai aristocraţia şi birocraţia clasei muncitoare.

Sîntem întru totul de acord cu dv. atunci cînd în acţiuni politice cereţi „acţiuni de masă" din partea muncitorilor. Socialiştii-internaţionalişti revoluţionari din Germania cer şi ei acelaşi lucru. În presa noastră căutăm să precizăm mai amănunţit ce anume trebuie să se înţeleagă prin asemenea acţiuni politice de masă cum sînt, de pildă, grevele politice (foarte obişnuite în Rusia), demonstraţiile de stradă şi războiul civil, pe care-l pregăteşte actualul război imperialist dintre naţiuni.

Noi nu propagăm unitatea în cadrul partidelor socialiste *actuale* (predominante în Internaţionala a II-a). Dimpotrivă, noi insistăm asupra unei *rupturi* cu oportuniştii. Războiul este cea mai bună lecţie practică. În *toate* ţările, oportuniştii, liderii lor, cele mai influente ziare şi reviste ale lor sînt *pentru* război, cu alte cuvinte ei *s-au unit* realmente cu burghezia „lor" naţională (cu clasa de mijloc, cu capitaliştii) împotriva maselor proletare. Dv. spuneţi că şi în America sînt socialişti care s-au pronunţat în favoarea participării la un război de apărare. Sîntem convinşi că o alianţă cu asemenea oameni este o crimă. O *asemenea* alianţă este o alianţă cu clasa de mijloc naţională şi cu capitaliştii şi o *ruptură* cu clasa muncitoare revoluţionară internaţională. Noi însă sîntem pentru o ruptură cu oportuniştii naţionalişti şi pentru o alianţă cu revoluţionarii-marxişti şi cu partidele clasei muncitoare din toate ţările.

www.dacoromanica.ro

Noi nu formulăm niciodată în presa noastră vreo obiecţie împotriva unirii Partidului socialist cu Partidul muncitoresc socialist (S.P. and S.L.P.) din America [40]. Ne referim întotdeauna la scrisorile în care Marx şi Engels (mai ales în cele adresate lui Sorge, membru activ al mişcării socialiste americane) condamnă caracterul sectar al P.M.S. (S.L.P.) [41].

Sîntem în totul de acord cu criticile dv. la adresa vechii Internaţionale. Noi am participat la Conferinţa de la Zimmerwald (Elveţia 5—8.IX.1915). Am format acolo *aripa stîngă* a conferinţei şi am prezentat o *rezoluţie proprie* şi un proiect *propriu* de manifest. Recent am publicat aceste documente în limba germană şi vi le trimit (împreună cu traducerea germană a broşurii noastre „Socialismul şi războiul") în speranţa că în Liga dv. se găsesc tovarăşi care cunosc limba germană. Dacă ne-aţi putea ajuta să le editäm în limba engleză (editare posibilă numai în America, după care noi le-am trimite în Anglia), am accepta bucuroşi ajutorul dv.

În lupta noastră pentru adevăratul internaţionalism şi împotriva „jingo-socialismului", noi relevăm întotdeauna în presa noastră poziţia liderilor oportunişti ai P.S. (S.P.) din America, care se pronunţă pentru îngrădirea imigrării muncitorilor chinezi şi japonezi (şi aceasta după Congresul de la Stuttgart din 1907 şi *în pofida* hotărîrilor lui). Noi socotim că nu poţi fi internaţionalist şi în acelaşi timp să te pronunţi pentru asemenea îngrădiri. După părerea noastră, socialiştii americani şi mai ales socialiştii englezi, şi unii şi alţii aparţinînd unei naţiuni dominante şi *asupritoare*, dacă nu se pronunţă împotriva oricărei îngrădiri a imigrării şi împotriva oricărei stăpîniri de colonii (insulele Hawai), dacă nu se pronunţă pentru independenţa completă a acestora din urmă, sînt în realitate nişte „jingo".

În încheiere, ţin să spun încă o dată că salutăm din toată inima Liga dv. şi-i exprimăm cele mai bune urări de succes. Am fi foarte bucuroşi să primim şi de acum înainte informaţii din partea dv. şi *să unim* lupta noastră împotriva oportunismului, pentru adevăratul internaţionalism.

Al dv., *N. Lenin*

www.dacoromanica.ro

N.B. : În Rusia există *două* partide social-democrate. Partidul nostru („Comitetul *Central*") este împotriva oportunismului. Celălalt partid („Comitetul *de organizare*") este oportunist. Sîntem *împotriva* unităţii cu acest partid.

Ne puteţi scrie pe adresa noastră oficială (Biblioteca rusă. Pentru C.C. — strada Hugo de Senger, 7, *Geneva*, Elveţia). E mai bine însă să scrieţi pe adresa mea personală : *Vl. Ulianov*. Seidenweg, 4-a. III. *Berna*. Elveţia.

Scris în limba engleză
între 31 octombrie şi 9 noiembrie
(13 şi 22 noiembrie) 1915

Publicat pentru prima oară în 1924,
în „Culegeri din Lenin", vol. II

Se tipăreşte după manuscris
Traducere din limba engleză

www.dacoromanica.ro

DESPRE CELE DOUĂ LINII ALE REVOLUŢIEI

În nr. 3 al săptămînalului „Prizîv“ [42], d-l Plehanov încearcă să pună problema teoretică fundamentală a viitoarei revoluţii din Rusia. El ia un citat din Marx în care se spune că în Franţa revoluţia din 1789 a urmat o linie ascendentă, pe cînd cea din 1848 o linie descendentă. În primul caz, puterea a trecut treptat de la un partid mai moderat la unul mai de stînga : constituţionali — girondini — iacobini. În cel de-al doilea s-a întîmplat invers (proletariat — democraţi mic-burghezi — republicani burghezi — Napoleon al III-lea). „Ar fi de dorit — conchide autorul nostru — ca revoluţia rusă să fie îndrumată pe o linie ascendentă“, cu alte cuvinte ca puterea să treacă întîi la cadeţi şi octombrişti [43], apoi la trudovici, iar după aceea la socialişti. În încheierea acestor consideraţii se ajunge, bineînţeles, la concluzia că nu procedează înţelept cei de stînga din Rusia, care nu vor să sprijine pe cadeţi şi-i discreditează înainte de vreme.

Aceste consideraţii „teoretice“ ale d-lui Plehanov reprezintă o nouă mostră de înlocuire a marxismului prin liberalism. D-l Plehanov reduce totul la problema dacă „concepţiile strategice“ ale elementelor înaintate au fost „juste“ sau greşite. Altfel vedea lucrurile Marx. El a subliniat un fapt : în cele două cazuri de mai sus, revoluţia s-a desfăşurat în mod diferit, dar *explicaţia* acestei deosebiri Marx *nu* a căutat-o în „concepţiile strategice“. Din punctul de vedere al marxismului e ridicol s-o cauţi în concepţii. Ea trebuie căutată în deosebirea dintre *raporturile de clasă*. Acelaşi Marx a scris că în Franţa, în 1789, burghezia s-a

www.dacoromanica.ro

aliat cu ţărănimea, pe cînd în 1848 democraţia mic-burgheză a trădat proletariatul [44]. D-l Plehanov cunoaşte această părere a lui Marx, dar o trece sub tăcere pentru a putea falsifica pe Marx „în spiritul lui Struve". În Franţa anului 1789 se punea problema răsturnării absolutismului şi a nobilimii. Pe treapta de dezvoltare economică şi politică din acea vreme, burghezia credea în armonia de interese, nu se temea pentru trăinicia dominaţiei sale şi accepta să se alieze cu ţărănimea. Această alianţă a asigurat revoluţiei o victorie deplină. În 1848 se punea problema răsturnării burgheziei de către proletariat. Acesta din urmă n-a reuşit să atragă de partea lui mica burghezie, iar trădarea ei a dus la înfrîngerea revoluţiei. Linia ascendentă din 1789 a fost o formă de revoluţie în care masa poporului a învins absolutismul. Linia descendentă din 1848 a fost o formă de revoluţie în care trădarea proletariatului de către masa micii burghezii a dus la înfrîngerea revoluţiei.

D-l Plehanov a substituit marxismului idealismul vulgar, reducînd totul la „concepţii strategice", în loc să cerceteze raporturile dintre clase.

Experienţa revoluţiei ruse din 1905 şi a perioadei contrarevoluţionare care i-a urmat ne arată că, în sensul luptei dintre două clase, dintre proletariat şi burghezia liberală, pentru influenţă decisivă asupra maselor, au existat, la noi, *două* linii ale revoluţiei. Proletariatul acţiona în mod revoluţionar şi ducea după sine ţărănimea democrată la luptă pentru răsturnarea monarhiei şi a moşierimii. Că ţărănimea manifesta tendinţe revoluţionare în sens democratic este un fapt pe care l-au dovedit în proporţii *de masă toate* evenimentele politice însemnate: şi răscoalele ţărăneşti din 1905—1906, şi tulburările din armată din aceiaşi ani, şi „Uniunea ţărănească" din 1905, şi primele două Dume, în care trudovicii *ţărani* au avut o atitudine care era nu numai „mai radicală decît cea a cadeţilor", *ci şi mai revoluţionară* decît cea a *eserilor* şi a trudovicilor intelectuali. Acest lucru e, din păcate, adeseori ignorat, dar el este un fapt cert. Şi chiar în Dumele a III-a şi a IV-a, trudovicii *ţărani*, cu toată slăbiciunea lor, au arătat că masele de la sate sînt *împotriva* moşierilor.

www.dacoromanica.ro

Prima linie a revoluției burghezo-democratice ruse, dedusă din fapte, și nu dintr-o flecăreală „strategică", a constat în aceea că proletariatul a luptat cu hotărîre, iar țărănimea l-a urmat nehotărîtă. Amîndouă aceste clase au mers împotriva monarhiei și împotriva moșierilor. Insuficiența de forțe și lipsa de hotărîre la aceste clase au dus la înfrîngere (deși o breșă parțială în edificiul absolutismului a fost totuși făcută).

A doua linie și-a găsit expresia în comportarea burgheziei liberale. Noi, bolșevicii, am spus întotdeauna, și mai ales din primăvara anului 1906, că această linie e reprezentată de cadeți și de octombriști ca o forță *unitară*. Deceniul 1905—1915 a confirmat punctul nostru de vedere. În momentele hotărîtoare ale luptei, cadeții împreună cu octombriștii trădau democrația și „mergeau" să ajute pe țar și pe moșieri. Linia „liberală" a revoluției ruse a constat în „a potoli" și a fărîmița lupta maselor, spre a înlesni pactizarea burgheziei cu monarhia. Atît condițiile internaționale ale revoluției ruse cît și forța proletariatului rus au făcut ca o astfel de comportare a liberalilor să fie inevitabilă.

Bolșevicii au ajutat în mod conștient proletariatul să urmeze prima linie, să lupte cu curaj și abnegație și să ducă după sine țărănimea. Menșevicii au alunecat mereu spre linia a doua, pervertind proletariatul printr-o adaptare a mișcării lui la politica liberalilor, începînd cu recomandarea de a participa la Duma lui Bulîghin (august 1905) și terminînd cu lozinca creării unui guvern cadet în 1906 și cu blocul cu cadeții *împotriva* democrației în 1907. (Din punctul de vedere al d-lui Plehanov, menționăm în paranteză, „concepțiile strategice juste" ale cadeților și menșevicilor au suferit atunci o înfrîngere. Dar cum se explică această înfrîngere? Cum se explică faptul că masele nu l-au ascultat pe înțeleptul domn Plehanov și n-au urmat sfaturile cadeților, care erau de o sută de ori mai larg propagate decît cele ale bolșevicilor?)

Numai aceste două curente, cel bolșevic și cel menșevic, numai ele s-au manifestat în politica *maselor* în anii 1904—1908, ca și mai tîrziu, în anii 1908—1914. De ce? Pentru că numai aceste curente aveau trainice rădăcini de

www.dacoromanica.ro

clasă, primul — în rîndurile proletariatului, iar cel de-al doilea — în rîndurile burgheziei liberale.

În prezent ne îndreptăm din nou spre revoluţie. Asta o vede toată lumea. *Însuşi Hvostov* spune că în rîndurile ţăranilor domneşte o stare de spirit care aminteşte anii 1905—1906. Şi din nou avem în faţă *aceleaşi* două linii ale revoluţiei, *acelaşi* raport între clase, dar modificat datorită schimbării situaţiei internaţionale. În 1905 întreaga burghezie europeană era pentru ţarism şi-l ajuta care cu miliarde (francezii), care cu pregătirea unei armate contrarevoluţionare (germanii). În 1914 a izbucnit războiul european ; pentru moment, burghezia a reuşit să învingă pretutindeni proletariatul, copleşindu-l cu şuvoiul tulbure al naţionalismului şi şovinismului. În Rusia, masele populare mic-burgheze, şi în primul rînd ţărănimea, constituie, ca şi pînă acum, majoritatea populaţiei. Ele sînt asuprite în special de către moşieri. Sub raport politic, ele sînt în parte adormite, iar în parte oscilează între şovinism („victorie asupra Germaniei", „apărarea patriei") şi revoluţionarism. Exponenţii politici ai acestor mase — şi ai acestor oscilări — sînt, pe de o parte, narodnicii (trudovicii şi eserii), iar pe de alta — oportuniştii social-democraţi („Naşe Delo", Plehanov, fracţiunea Ciheidze, Comitetul de organizare), care începînd din 1910 au alunecat irezistibil pe panta politicii muncitoreşti liberale, iar în 1915 au ajuns pînă acolo încît să propage social-şovinismul d-lor Potresov, Cerevanin, Leviţki, Maslov sau să ceară „unitate" cu ei.

Din această situaţie de fapt rezultă în chip vădit sarcina proletariatului. El trebuie să desfăşoare o luptă revoluţionară plină de curaj şi abnegaţie împotriva monarhiei (lozincile Conferinţei din ianuarie 1912 [45], „Cele trei balene"), luptă care să antreneze toate masele democratice, şi în primul rînd ţărănimea. Şi în acelaşi timp să ducă o luptă necruţătoare împotriva şovinismului, să lupte pentru revoluţie socialistă în Europa în alianţă cu proletariatul *ei*. Oscilările micii burghezii nu sînt întîmplătoare, ci decurg inevitabil din situaţia ei de clasă. Criza provocată de război *a întărit* factorii economici şi politici care împing mica burghezie — inclusiv ţărănimea — spre stînga.

www.dacoromanica.ro

Aceasta este baza obiectivă a posibilității depline a victoriei revoluției democratice în Rusia. Că în Europa occidentală s-au copt pe deplin condițiile obiective ale revoluției socialiste este un lucru care nu mai trebuie demonstrat aici; l-au recunoscut înainte de război toți socialiștii influenți din toate țările înaintate.

A stabili care vor fi raporturile dintre clase în viitoarea revoluție — iată sarcina principală a unui partid revoluționar. De la rezolvarea acestei sarcini se eschivează Comitetul de organizare, care în Rusia rămîne un aliat credincios al lui „Naşe Delo", iar în străinătate debitează fraze „de stînga", care nu spun nimic. În chip greşit o rezolvă în „Naşe Slovo" Troțki, care repetă „originala" sa teorie din 1905 şi care nu vrea să se întrebe cum se face că zece ani de-a rîndul viața a trecut pe lîngă această splendidă teorie.

Originala teorie a lui Troțki împrumută de la bolşevici lozincile care cheamă proletariatul la luptă revoluționară hotărîtă şi la cucerirea puterii politice, iar de la menşevici „negarea" rolului țărănimii. Țărănimea, susțin ei, s-a stratificat, s-a diferențiat; rolul ei revoluționar potențial a scăzut într-una; în Rusia nu e cu putință o revoluție „națională": „Trăim în epoca imperialismului", iar „imperialismul nu opune națiunea burgheză vechiului regim, ci proletariatul — națiunii burgheze".

Aveți aici un exemplu amuzant de „joc cu cuvîntelul" imperialism! Dacă *în Rusia* proletariatul se află deja în opoziție cu „națiunea burgheză", înseamnă că Rusia se află în pragul revoluției *socialiste!!* Înseamnă că nu este justă lozinca „confiscării pămînturilor *moşiereşti*" (formulată de Conferința din ianuarie 1912 şi preluată de Troțki în 1915) şi că atunci, în loc de a vorbi de un guvern „muncitoresc revoluționar", trebuie să vorbim de un guvern „muncitoresc *socialist*" *!!* Cît de confuze sînt ideile lui Troțki se vede din afirmația sa că, prin atitudinea lui hotărîtă, proletariatul va antrena şi „masele populare *ne*proletare (!)" (nr. 217) !! Troțki nu s-a gîndit că, dacă proletariatul va reuşi să atragă masele neproletare ale satului la luptă pentru confiscarea pămînturilor moşiereşti şi va răsturna monarhia, asta nu va fi altceva decît desăvîr-

www.dacoromanica.ro

şirea „revoluţiei burgheze naţionale" în Rusia, va fi tocmai dictatura revoluţionar-democratică a proletariatului şi a ţărănimii !

Întregul — şi măreţul — deceniu 1905—1915 a dovedit că există două — şi numai două — linii de clasă ale revoluţiei ruse. Diferenţierea ţărănimii a înteţit lupta de clasă din rîndurile acesteia, a trezit la viaţă foarte multe elemente care înainte erau politiceşte amorţite, a apropiat de proletariatul de la oraşe pe cel de la sate (asupra organizării *separate* a proletariatului sătesc au insistat bolşevicii încă începînd din 1906 şi au introdus această cerinţă într-o rezoluţie a Congresului — menşevic — de la Stockholm) [46]. Dar antagonismul dintre „ţărănime" şi tabăra Markovilor — Romanovilor — Hvostovilor a devenit mai accentuat, mai profund, mai ascuţit. Acest adevăr e atît de evident, încît *nici* mii de fraze în zeci de articole scrise la Paris de Troţki nu vor putea să-l „infirme". Troţki ajută în fapt pe exponenţii politicii muncitoreşti liberale din Rusia, la care „negarea" rolului ţărănimii exprimă *nedorinţa* de a ridica pe ţărani la revoluţie !

Or, aceasta constituie în prezent miezul problemei. Proletariatul luptă şi va lupta fără preget pentru cucerirea puterii, pentru republică, pentru confiscarea pămînturilor, *adică* pentru atragerea ţărănimii, pentru *folosirea integrală* a forţelor ei revoluţionare, pentru participarea „maselor populare *ne*proletare" la eliberarea Rusiei *burgheze* de sub opresiunea „imperialismului" *militaro-feudal* (= ţarismul). Şi această eliberare a Rusiei burgheze de ţarism, de proprietatea funciară moşierească şi de puterea moşierilor, proletariatul o va folosi imediat nu pentru a ajuta pe ţăranii înstăriţi în lupta lor împotriva muncitorilor agricoli, ci pentru a săvîrşi revoluţia socialistă în alianţă cu proletarii din Europa.

„Sotial-Demokrat" nr. 48 din 20 noiembrie 1915

Se tipăreşte după textul apărut în ziar

www.dacoromanica.ro

LA ULTIMA LIMITĂ

Transformarea unora dintre social-democraţii radicali şi dintre marxiştii revoluţionari în social-şovinişti este un fenomen comun tuturor ţărilor beligerante. Valul de şovinism este atît de impetuos, atît de năvalnic şi de puternic, încît antrenează cu sine pretutindeni o serie de social-democraţi de stînga lipsiţi de caracter sau depăşiţi de evenimente. Parvus, care încă în revoluţia rusă s-a dovedit a fi un aventurier, a ajuns acum, în revistuţa sa „Die Glocke" („Clopotul")[47], la... ultima limită. Cu un aer de nemaipomenită impertinenţă şi mulţumire de sine apără el pe oportuniştii germani, aruncînd în foc tot ce a adorat pînă acum; el „nu mai ştie nimic" de lupta dintre curentul revoluţionar şi cel oportunist şi de istoria lor în cadrul social-democraţiei internaţionale. Cu dezinvoltura unui foiletonist sigur de aprobarea burgheziei, el îl tratează de sus pe Marx, „corectîndu-l" fără pic de critică conştiincioasă şi atentă. Iar pe un oarecare Engels îl tratează pur şi simplu cu dispreţ. El apără pe pacifiştii şi pe internaţionaliştii din Anglia, pe naţionaliştii şi pe patriotarzii din Germania. Pe social-patrioţii englezi el îi taxează drept şovinişti şi acoliţi ai burgheziei, iar pe cei germani îi numeşte elogios social-democraţi revoluţionari, pupîndu-se în bot cu alde Lensch, Haenisch şi Grunwald. El linge cizmele lui Hindenburg, asigurînd pe cititori că „marele stat-major german s-a pronunţat pentru o revoluţie în Rusia" şi publicînd slugarnice imnuri de laudă la adresa acestei „întruchipări a sufletului poporului german"

www.dacoromanica.ro

şi a „puternicului său sentiment revoluţionar". El promite Germaniei o trecere nedureroasă la socialism prin intermediul unei alianţe între conservatori şi o parte din socialişti şi al „cartelelor de pîine". Ca un laş ordinar ce este, el aprobă pe jumătate, cu condescendenţă, Conferinţa de la Zimmerwald, făcîndu-se că n-a observat în manifestul ei pasajele îndreptate împotriva tuturor nuanţelor de social-şovinism, de la nuanţa parvusistă şi plehanovistă şi pînă la cea kolbistă şi kautskistă.

În cele şase numere ale revistuţei sale nu găseşti nici măcar o singură idee cinstită, un singur argument serios, un singur articol sincer. Nimic în afară de o cloacă de şovinism german, camuflată sub paravanul unei firme ţipătoare, pe care scrie că toate acestea se fac, chipurile, în interesul revoluţiei ruse! De aceea nu e de mirare că această cloacă se bucură de aprecierile elogioase ale unor oportunişti cum sînt Kolb şi cei de la „Volksstimme" [48] din Chemnitz.

D-l Parvus are neruşinarea să declare în auzul lumii că „misiunea" lui este „să servească ca verigă ideologică de legătură între proletariatul german înaintat şi proletariatul rus revoluţionar". E de ajuns ca această frază de măscărici să fie expusă batjocurii muncitorilor ruşi. Dacă „Prizîv" al d-lor Plehanov, Bunakov & Co. şi-a cîştigat aprobarea deplină a şoviniştilor şi a lui Hvostov în Rusia, în schimb „Clopotul" d-lui Parvus este organul renegării şi al servilismului abject în Germania.

În legătură cu aceasta se impune să relevăm încă o latură folositoare a războiului actual. El nu numai că ucide cu „tunul cu tragere rapidă" oportunismul şi anarhismul, ci şi demască cît se poate de bine pe aventurierii şi transfugii socialismului. Proletariatului îi convine de minune ca această curăţire prealabilă a mişcării sale să fie începută de istorie în ajunul revoluţiei socialiste, şi nu în cursul acesteia.

„Sotial-Demokrat" nr. 48 din 20 noiembrie 1915

Se tipăreşte după textul apărut în ziar

www.dacoromanica.ro

CAMUFLAREA POLITICII SOCIAL-ŞOVINE SUB PARAVANUL UNEI FRAZEOLOGII INTERNAŢIONALISTE

Care este raportul dintre faptele politice şi literatura politică ? dintre evenimentele politice şi lozincile politice ? dintre realitatea politică şi ideologia politică ? Această problemă este în momentul de faţă de o importanţă esenţială pentru înţelegerea întregii crize a Internaţionalei, căci orice criză, şi chiar orice cotitură, în procesul de dezvoltare duce inevitabil la o neconcordanţă între forma veche şi conţinutul nou. Nu mai vorbim de faptul că societatea burgheză formează şi întreţine în permanenţă politicieni care se pretind a fi situaţi în afara claselor şi oportunişti care se pretind a fi socialişti, şi unii şi alţii înşelînd cu bună ştiinţă şi în mod sistematic masele cu fraze dintre cele mai pompoase, dintre cele mai „de stînga". Dar într-o perioadă de criză se observă pînă şi la participanţii ei oneşti o foarte frecventă neconcordanţă între vorbă şi faptă. Marea însemnătate progresistă a oricăror crize, chiar şi a celor mai acute, mai grele şi mai dureroase, constă, între altele, tocmai în faptul că ele demască şi înlătură extraordinar de rapid şi de energic, într-un chip extrem de convingător vorbele putrede, chiar cînd sînt spuse cu bună-credinţă, şi instituţiile putrede, chiar dacă la baza lor au stat cele mai bune intenţii.

În momentul de faţă, faptul cel mai însemnat din viaţa social-democraţiei ruse îl constituie alegerile de delegaţi ai muncitorilor din Petrograd în comitetul pentru industria de război. Pentru prima oară de la izbucnirea războiului şi numai cu prilejul acestor alegeri, *masele* de proletari au

www.dacoromanica.ro

fost efectiv atrase la discutarea problemelor fundamentale ale politicii contemporane şi puse în situaţia de a se pronunţa asupra lor, iar în acelaşi timp alegerile ne-au arătat care este adevărata *stare de lucruri* din rîndurile social-democraţiei ca partid de masă. Ele au arătat că există numai două curente, unul revoluţionar-internaţionalist, cu adevărat proletar, organizat de partidul nostru ; acest curent a luat atitudine *împotriva apărării patriei.* Celălalt curent, „defensist" sau social-şovin, este blocul celor de la „Naşe Delo" (adică al nucleului de bază al lichidatorilor) cu plehanoviştii, cu narodnicii şi cu cei fără de partid, bloc care se bucură de sprijinul întregii prese burgheze şi al tuturor ultrareacţionarilor din Rusia, ceea ce dovedeşte că linia politică a acestui bloc este în fond o linie burgheză, şi nu una proletară.

Acestea sînt faptele. Aceasta este realitatea. Dar lozincile şi ideologia ? Ziarul petrogrădean „Rabocee Utro" [49] nr. 2 (22.X), culegerea editată de cei de la Comitetul de organizare („Internaţionala şi războiul" nr. 1, 30.XI.1915) şi ultimele numere ale ziarului „Naşe Slovo" dau un răspuns la care trebuie să se gîndească bine de tot toţi aceia pe care politica îi interesează altfel decît îl interesa cititul pe Petruşka al lui Gogol.

Să vedem, aşadar, care sînt conţinutul şi semnificaţia *acestei* ideologii.

Documentul cel mai important este ziarul „Rabocee Utro" din Petrograd. Aici, capii lichidatorismului şi ai social-şovinismului se află în cîrdăşie cu delatorul Gvozdev. Oamenii aceştia cunosc cu precizie tot ce a precedat alegerile din 27.IX şi tot ce s-a petrecut la aceste alegeri. Oamenii aceştia au avut posibilitatea să arunce un văl peste blocul lor cu plehanoviştii, cu narodnicii şi cu cei fără de partid şi au uzat de această posibilitate : o vorbă n-au suflat ei nici despre semnificaţia acestui bloc, nici despre *raportul numeric* dintre diferitele lui elemente componente. Lor le convenea să ascundă un asemenea „amănunt" (d-l Gvozdev şi amicii săi de la „Rabocee Utro" au fost, fără îndoială, în posesiunea datelor referitoare la aceasta), şi ei l-au ascuns. Dar nu puteau inventa un *al treilea* grup, în afară de grupul celor 90 şi al celor 81 ; nu poţi minţi

www.dacoromanica.ro

la faţa locului, la Petrograd, în faţa muncitorilor, pretinzînd că există un „al treilea" grup, cum afirmă fără pic de jenă „anonimul de la Copenhaga" [50], îndrugînd în privinţa asta verzi şi uscate în coloanele presei germane şi ale ziarului „Naşe Slovo", — căci oameni care nu şi-au pierdut uzul raţiunii nu mint atunci cînd îşi dau seama că descoperirea imediată, pe loc, a minciunii lor este inevitabilă. De aceea „Rabocee Utro" publică un articol intitulat „Două poziţii", semnat de K. Oranski (o veche cunoştinţă !) şi analizează cît se poate de amănunţit ambele poziţii, atît a grupului de 90, cît şi a grupului de 81, fără a pomeni măcar despre existenţa vreunei a 3-a poziţii. În treacăt remarcăm că cenzura a masacrat aproape în întregime nr. 2 al ziarului „Rabocee Utro" ; se poate spune că spaţiile albe ocupă mai mult loc decît partea care a scăpat de foarfecele cenzurii, dar dintre articole au fost cruţate numai două, şi anume cel intitulat „Două poziţii" şi un foileton care denaturează în spirit liberal istoria anului 1905, adică numai articolele în care bolşevicii sînt atacaţi pentru „anarhism" şi „boicotism". Guvernului ţarist îi *convine* să se scrie şi să se publice asemenea materiale. Nu este întîmplător faptul că asemenea materiale se bucură de monopolul legalităţii pretutindeni, începînd cu Rusia despotică şi terminînd cu Franţa republicană !

Cu ce fel de argumente îşi apără deci „Rabocee Utro" poziţia „defensistă" sau „social-şovină" ? Exclusiv cu tertipuri, cu fraze internaţionaliste !! Poziţia noastră, zic ei, nu este nicidecum „naţională", nicidecum „defensistă", ea nu face decît să exprime o „atitudine" „neindiferentă" „faţă de situaţia ţării", faţă de „salvarea" ei „de la distrugere şi pieire", — „atitudine care nu este cîtuşi de puţin reflectată în prima poziţie" (adică în poziţia grupului de 90). Poziţia noastră, zic ei, a fost „cu adevărat internaţionalistă" ; noi am arătat căile şi mijloacele pentru „eliberarea" ţării, „am apreciat în acelaşi mod (!! ca şi cei situaţi pe prima poziţie) originea războiului şi esenţa lui social-politică", „am formulat în acelaşi mod (!! ca şi cei situaţi pe prima poziţie) problema generală a organizării internaţionale şi a activităţii internaţionale a proletariatului" (fără glumă !) „şi a democraţiei în timpul războiului,

www.dacoromanica.ro

în toate perioadele de dezvoltare ale conflictului mondial". În mandatul dat reprezentanţilor noştri, zic ei, am declarat că „în actuala situaţie social-politică clasa muncitoare nu-şi poate asuma nici o răspundere pentru apărarea ţării", noi „ne-am pronunţat cu hotărîre, în primul rînd, pentru sarcinile internaţionale ale democraţiei", „am adus aportul nostru la şuvoiul viu al năzuinţelor care îşi au ca etape Copenhaga şi Zimmerwaldul" (iată cine sîntem noi !). Sîntem, zic ei, pentru lozinca „pace *fără anexiuni*" (subliniat de „Rabocee Utro"). Noi „am opus caracterului abstract şi anarhismului cosmopolit al primului curent realismul şi internaţionalismul poziţiei noastre, al tacticii noastre".

Nu-i aşa că fiecare cuvînt e o adevărată perlă ? Dar, pe lîngă ignoranţă şi braşoave repetiloviste [51], găsim în aceste perle o diplomaţie cît se poate de lucidă şi de *justă* din punctul de vedere al burgheziei. Pentru a putea influenţa muncitorimea, burghezii trebuie să se deghizeze în socialişti, social-democraţi, internaţionalişti etc., altminteri nu este posibilă nici o influenţă. Şi „Rabocee Utro" se dichiseşte, îşi pune pe faţă rumenele şi sulimanuri, face ochi dulci şi nu se dă înlături de la nimic ! Sîntem gata să semnăm şi de o sută de ori chiar şi Manifestul de la Zimmerwald (ce palmă pe obrazul acelora dintre zimmerwaldieni care au semnat acest manifest fără a combate timiditatea lui şi fără a face rezerve în această privinţă !), precum şi orice rezoluţie cu privire la esenţa imperialistă a războiului, şi să jurăm că sîntem „internaţionalişti" şi „revoluţionari" („eliberarea ţării" — în presa controlată de cenzură = revoluţie — în cea ilegală), — numai... numai să nu fim împiedicaţi să îndemnăm pe muncitori să participe la alegerile de reprezentanţi în comitetele pentru industria de război, adică să participe *în fapt* la acest război tîlhăresc, reacţionar („de apărare").

Numai asta contează, tot restul e vorbărie. Numai asta este esenţialul, tot restul nu e decît frazeologie. *Numai asta le trebuie* poliţiei, monarhiei ţariste, lui Hvostov şi burgheziei. Burghezii deştepţi din ţările mai evoluate dau dovadă de toleranţă faţă de frazeologia internaţionalistă şi socialistă, din moment ce este admisă participarea la

www.dacoromanica.ro

apărarea ţării : amintiţi-vă de felul în care ziarele reacţionare franceze au apreciat Conferinţa de la Londra a socialiştilor din ţările „Triplei Înţelegeri“ [52]. Ştiţi, scria unul dintre aceste ziare, domnii socialişti au un fel de „tic“, o boală nervoasă, care îi face să repete involuntar un anumit gest, o anumită mişcare a muşchilor, un anumit cuvînt. De aceea, nici socialiştii „noştri“ nu pot aborda nici un subiect fără a repeta mereu : sîntem internaţionalişti, sîntem pentru revoluţia socială. Dar asta nu e primejdios ! Nu e decît un „tic“, iar pentru „noi“ importă faptul că ei sînt *pentru apărarea* patriei.

Aşa judecau burghezii deştepţi din Franţa şi din Anglia ; şi, într-adevăr, guvernelor tîlhăreşti, burgheziei imperialiste nu le este oare convenabil cînd participarea la războiul de *jaf* este susţinută cu fraze despre democraţie, socialism etc. ? Nu-i convine oare boierului să aibă o slugă care, în faţa poporului, să jure pe toţi sfinţii că toate gîndurile şi preocupările stăpînului său sînt închinate fericirii poporului ?

„Rabocee Utro“ ne încredinţează că e întru totul de acord cu hotărîrile de la Zimmerwald şi *în vorbe* se delimitează de plehanovişti, declarînd (în nr. 2) că „în multe privinţe nu este de acord“ cu ei, dar *în fapt* este de acord cu ei în ceea ce priveşte *esenţialul*, în fapt *participă* alături de ei, alături de burghezia din propria lor ţară, la instituţiile „de apărare“ ale burgheziei şoviniste.

Comitetul de organizare nu numai că ne încredinţează că e întru totul de acord cu hotărîrile de la Zimmerwald, ci le şi „subscrie“ şi semnează în toată regula, nu numai că se delimitează de plehanovişti, ci chiar scoate în arenă pe un oarecare A.M., care, ascunzîndu-se sub vălul anonimatului său, scrie : „noi, aderenţii“ (? poate că A.M. reprezintă nici mai mult, nici mai puţin decît doi „aderenţi“ ?) „Blocului din august, considerăm necesar să declarăm că organizaţia «Prizîv» a depăşit mult limitele a ceea ce poate fi tolerat în partidul nostru, aşa cum le concepem noi, şi de aceea membrii grupurilor de sprijin ale acestei organizaţii n-au ce căuta în rîndurile organizaţiilor care fac parte din Blocul din august“. Dar curajoşi

www.dacoromanica.ro

mai sînt aceşti „aderenţi“ A.M. : nu ezită să spună verde în faţă adevărul !

Dintre cei cinci membri ai „Secretariatului din străinătate“ al Comitetului de organizare, care a editat culegerea citată, nici unul nu s-a arătat dispus să facă o declaraţie atît de îndrăzneaţă ! Reiese că cei cinci secretari sînt împotriva rupturii cu Plehanov (nu de mult încă P. Akselrod declara că menşevicul Plehanov îi este mai aproape decît bolşevicii-internaţionalişti), dar, temîndu-se de ceea ce vor spune muncitorii şi nedorind să-şi strice „reputaţia“, preferă să treacă sub tăcere acest lucru, scoţînd însă în arenă 1—2 aderenţi anonimi care să afişeze un internaţionalism ieftin şi cu totul inofensiv...

Pe de o parte, unii secretari — A. Martînov, L. Martov, Astrov — polemizează cu „Naşe Delo“, iar Martov personal se pronunţă chiar împotriva participării la comitetele pentru industria de război. Pe de altă parte, bundistul Ionov, care se consideră mai „de stînga“ decît Kosovski — acest exponent al politicii realiste a Bundului — şi care, de aceea, este cu plăcere folosit de bundişti ca paravan pentru camuflarea naţionalismului lor, propovăduieşte „dezvoltarea în continuare a vechii tactici“ (a Internaţionalei a II-a, care a dus la falimentul acesteia), „dar nicidecum lichidarea ei“. Redacţia face în legătură cu articolul lui Ionov o serie de mici rezerve echivoce, pline de chichiţe diplomatice, dar lipsite de orice conţinut, fără a ridica însă vreo obiecţie împotriva *fondului* acestui articol, împotriva apărării a tot ce este putred şi oportunist în „vechea tactică“. Anonimii A.M., „aderenţi“ ai Blocului din august [53], *apără* pur şi simplu poziţia revistei „Naşa Zarea“ : deşi „a deviat“, zic ei, de la poziţia internaţionalistă, nu-i mai puţin adevărat însă că ea „a respins (?) politica de Burgfrieden în ceea ce priveşte Rusia, a recunoscut necesitatea restabilirii imediate a legăturilor internaţionale şi, după cît ştim noi“ (anonimii „aderenţi“ A.M.), „a aprobat excluderea lui Mankov din fracţiunea din Dumă“. Bună apărare ! Şi narodnicii mic-burghezi sînt pentru restabilirea legăturilor, şi Kerenski este împotriva lui Mankov ; dar a spune că adepţii „neîmpotrivirii la

www.dacoromanica.ro

război" resping politica de pace civilă (Burgfrieden) înseamnă a înşela pe muncitori cu vorbe goale.

Redacţia culegerii editate de Comitetul de organizare îşi expune punctul ei de vedere în articolul „Tendinţe primejdioase", care e o adevărată mostră de jonglerie politică. Pe de o parte, bombastice fraze de stînga împotriva autorilor apelurilor defensiste (ale social-şoviniştilor din Petrograd şi Moscova). Pe de altă parte, *„e greu să-ţi dai seama de la care cercuri de partid provin cele două declaraţii !!"* În realitate nu există nici umbră de îndoială că ele provin *„de la cercurile"* revistei „Naşe Delo", deşi colaboratorii acestei reviste legale nu au, desigur, nici o vină în întocmirea unor declaraţii ilegale... Problemei rădăcinilor ideologice ale acestor declaraţii, a identităţii depline a acestor rădăcini *cu curentul* lichidatorismului, al social-şovinismului, „naşedelismului", cei de la Comitetul de organizare i-au substituit o problemă de amănunt şi cu totul lipsită de sens, care nu interesează pe nimeni, în afară de poliţie, şi anume problema *cine anume* dintre membrii *cercurilor* sînt autorii. Pe de o parte, redacţia tună şi fulgeră : Internaţionalişti ai Blocului din august ! să strîngem rîndurile în vederea „unei cît mai energice rezistenţe împotriva tendinţelor defensiste" (129), în vederea „unei lupte intransigente" (126) ; iar pe de altă parte, cîteva pagini mai jos, citim următoarea frază : „Linia fracţiunii din Dumă, care este sprijinită de Comitetul de organizare, n-a întîmpinat" (pînă acum) „o opoziţie făţişă" (129) !!

Or, această linie, după cum ştiu foarte bine autorii înşişi, constă în inexistenţa unei linii şi în apărarea camuflată a poziţiei celor de la „Naşe Delo" şi „Rabocee Utro"...

Luaţi articolul cel mai „de stînga" şi cel mai „principial" din această culegere, articolul lui L. Martov. E de ajuns să citäm din acest articol o singură frază, care exprimă ideea principală a autorului, ca să ne dăm seama cîte parale face principialitatea lui. „Se înţelege de la sine că, dacă criza actuală ar duce la victoria revoluţiei democratice, la instaurarea republicii, caracterul războiului s-ar schimba în mod radical" (116). Acesta este un neadevăr

www.dacoromanica.ro

sfruntat. Martov nu putea să nu ştie că revoluţia democratică şi republica democratică sînt o revoluţie şi o republică burghezo-democratice. Caracterul războiului dintre marile state burgheze *şi imperialiste* nu s-ar schimba *cîtuşi de puţin* dacă într-unul din aceste state imperialismul militaro-absolutisto-feudal ar fi repede înlăturat, căci de pe urma acestui fapt imperialismul pur burghez nu numai că n-ar dispărea, ci *s-ar întări* chiar şi mai mult. Tocmai de aceea ziarul nostru a declarat în nr. 47, teza a 9-a *, că în războiul actual partidul proletariatului din Rusia nu va apăra nici chiar patria republicanilor şi revoluţionarilor atîta timp cît aceştia sînt şovinişti ca Plehanov, narodnicii, Kautsky, naşedeliştii, Ciheidze, cei din Comitetul de organizare etc.

Pe Martov nu-l salvează cîtuşi de puţin fraza în doi peri din nota de la p. 118, în care, contrar celor afirmate la p. 116, el declară că „se îndoieşte" dacă democraţia burgheză poate să ducă lupta „împotriva imperialismului internaţional" (bineînţeles că nu poate); că „nu e sigur" că burghezia nu va transforma republica anului 1793 într-o republică a lui Gambetta şi Clemenceau. Falsul teoretic esenţial rămîne aici în picioare: în 1793, clasa înaintată a revoluţiei *burgheze* din Franţa a dus război împotriva monarhiilor *prerevoluţionare* din Europa, — pe cînd Rusia anului 1915 duce război nu împotriva unor ţări mai înapoiate, ci împotriva unor ţări mai avansate, care se află în ajunul revoluţiei *socialiste*. Aceasta înseamnă că în războiul din 1914—1915 rolul pe care l-au avut iacobinii în 1793 poate fi îndeplinit numai de un proletariat care săvîrşeşte revoluţia socialistă victorioasă. Prin urmare, în războiul actual, proletariatul rus ar putea să fie pentru „apărarea patriei", ar putea să considere „că caracterul războiului s-a schimbat în mod radical" numai *în cazul cînd* revoluţia rusă ar aduce la putere tocmai partidul proletariatului, dacă ar permite tocmai acestui partid să îndrepte toată puterea avîntului revoluţionar şi a aparatului de stat spre înfăptuirea imediată şi directă a alianţei

* Vezi volumul de faţă, p. 51. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

cu proletariatul socialist din Germania şi Europa (ziarul „Soţial-Demokrat" nr. 47, teza a 11-a) *.

Martov, care jonglează cu fraze de efect, îşi încheie articolul cu o chemare plină de efect adresată „social-democraţiei ruse", pe care o îndeamnă „să adopte chiar de la începutul crizei politice o poziţie revoluţionară-internaţionalistă clară". Cititorul care vrea să verifice dacă sub această firmă de efect nu se ascunde ceva putred trebuie să-şi pună întrebarea : ce înseamnă în genere a adopta o poziţie în politică ? (1) Să faci în numele unei organizaţii (de pildă în numele „celor cinci" secretari) o apreciere clar formulată a momentului şi a tacticii, să prezinţi o serie de rezoluţii ; (2) să formulezi lozinca de luptă corespunzătoare momentului respectiv ; (3) să legi şi una şi alta de *acţiunea maselor* proletare şi a avangărzii lor conştiente. Martov şi Akselrod, conducătorii ideologici ai „grupului de cinci", nu numai că nu fac nimic din toate acestea, dar în fapt *sprijină* în toate aceste trei domenii pe *social-şovinişti* şi caută să-i camufleze ! În 16 luni de război, cei cinci secretari din străinătate nu numai că n-au adoptat o poziţie „clară", dar n-au adoptat în genere nici un fel de poziţie în ceea ce priveşte programul şi tactica. Martov oscilează cînd spre dreapta, cînd spre stînga, iar Akselrod trage numai la dreapta (vezi în special broşura lui în limba germană). Nimic clar, nimic precis formulat, nimic organizat, nici un fel de poziţie ! „Pentru proletariatul rus — scrie Martov în numele său propriu — convocarea unei adunări constituante alese prin vot universal în vederea lichidării ţarismului şi a războiului trebuie să devină lozinca centrală de luptă a momentului de faţă". Această lozincă nu e bună de nimic, ea nu este nici lozincă centrală şi nici lozincă de luptă, căci îi lipseşte esenţialul, şi anume conţinutul politic precis, conţinutul social de clasă al ideii acestei duble „lichidări". Este o vulgară frază burghezo-democratică, şi nicidecum o lozincă centrală, o lozincă de luptă, o lozincă proletară.

* Vezi volumul de faţă, p. 51. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

În sfîrşit, în ceea ce priveşte esenţialul, adică legătura cu *masele* din Rusia, Martov & Co. nu reprezintă nimic, ba chiar mai puţin decît nimic, căci pe ei nu-i urmează nimeni. Alegerile au arătat că numai blocul burgheziei şi al celor de la „Rabocee Utro" este urmat de mase, iar referirea la Comitetul de organizare şi la fracţiunea Ciheidze nu este decît un fals paravan, menit să camufleze acest bloc burghez.

„Soţial-Demokrat" nr. 49 din 21 decembrie 1915

Se tipăreşte după textul apărut în ziar

www.dacoromanica.ro

PREFAŢĂ LA BROŞURA LUI N. BUHARIN „ECONOMIA MONDIALĂ ŞI IMPERIALISMUL"

Însemnătatea şi actualitatea temei tratate în lucrarea lui N. I. Buharin nu necesită prea multe lămuriri. Problema imperialismului nu este numai una dintre cele mai esenţiale, dar se poate spune cea mai esenţială problemă din acel domeniu al ştiinţei economice care studiază schimbarea formelor capitalismului în timpul din urmă. Cunoaşterea faptelor care ţin de această problemă şi pe care autorul le-a cules într-un număr atît de mare pe baza ultimelor materiale este absolut necesară pentru oricine se interesează nu numai de economie, ci de orice sferă a vieţii sociale contemporane. Se înţelege de la sine că, fără o elucidare deplină a esenţei imperialismului, atît sub aspectul lui economic cît şi sub cel politic, nici vorbă nu poate fi de o apreciere istorică concretă a actualului război. O astfel de elucidare este absolut necesară pentru înţelegerea istoriei economice şi diplomatice a ultimelor decenii, ceea ce, la rîndul său, constituie o condiţie indispensabilă pentru o justă apreciere a caracterului acestui război. Din punctul de vedere al marxismului, care în această problemă exprimă într-un mod deosebit de pregnant cerinţele ştiinţei contemporane în general, nu poate stîrni decît zîmbete valoarea „ştiinţifică" a unor procedee în cadrul cărora aprecierea istorică concretă a războiului este identificată cu înşirarea unor mărunte fapte răzleţe, plăcute sau convenabile claselor dominante dintr-o ţară sau alta, scoase în mod arbitrar din textul unor „documente" diplomatice, din noianul evenimentelor politice ale zilei etc. D-l Pleha-

www.dacoromanica.ro

nov, de pildă, a trebuit să se despartă definitiv de marxism pentru a putea pune în locul analizei trăsăturilor fundamentale şi a tendinţelor de bază ale imperialismului ca sistem de relaţii economice al capitalismului contemporan, foarte dezvoltat, copt şi răscopt, spicuirea cîtorva fapte mărunte, care au o semnificaţie plăcută pentru alde Puriş-kevici în cîrdăşie cu Miliukov. În acelaşi timp, noţiunea ştiinţifică de imperialism este redusă la nivelul unei expresii de ocară la adresa concurenţilor, rivalilor şi adversarilor direcţi ai celor doi imperialişti menţionaţi mai sus, care stau pe un teren de clasă întru totul similar cu cel al rivalilor şi adversarilor lor! În aceste vremuri de cuvinte uitate, principii părăsite şi concepţii răsturnate, în aceste vremuri, cînd promisiunile solemne şi rezoluţiile sînt călcate în picioare, nu este cazul să ne mirăm de aşa ceva.

Însemnătatea ştiinţifică a lucrării lui N. I. Buharin constă mai cu seamă în aceea că în cuprinsul ei fenomenele esenţiale ale economiei mondiale privind imperialismul sînt examinate ca un tot întreg, ca o anumită treaptă de dezvoltare a capitalismului foarte dezvoltat. A fost o epocă a capitalismului relativ „paşnic" cînd acesta, după ce a învins pe deplin feudalismul în ţările avansate ale Europei, a putut să se dezvolte — *relativ* — mai liniştit şi mai lin, extinzîndu-se „paşnic" asupra unor, încă foarte întinse, teritorii neocupate şi ţări neatrase definitiv în orbita capitalismului. Desigur că şi în această epocă, situată aproximativ între 1871 şi 1914, capitalismul „paşnic" crea condiţii de viaţă care erau foarte departe de o adevărată „pace" atît în sensul militar al acestui cuvînt, cît şi în sensul său general de clasă. Pentru 9/10 din populaţia ţărilor avansate, pentru sutele de milioane de locuitori din colonii şi din ţările înapoiate, această epocă n-a însemnat „pace", ci asuprire, chinuri, groază, care a fost, poate, cu atît mai îngrozitoare cu cît părea o „groază fără sfîrşit". Această epocă a dispărut pentru totdeauna, fiind înlocuită printr-o epocă relativ mult mai tumultuoasă, mai zguduită de salturi, catastrofe şi conflicte, cînd pentru masa populaţiei devine tipică nu atît „groaza fără sfîrşit", cît „sfîrşitul plin de groază".

www.dacoromanica.ro

Este totodată extrem de important să nu pierdem din vedere faptul că această înlocuire s-a produs exclusiv prin dezvoltarea, lărgirea și continuarea directă a celor mai profunde și mai fundamentale tendințe ale capitalismului și ale producției de mărfuri în general. Dezvoltarea schimburilor, creșterea marii producții — iată care sînt aceste tendințe fundamentale, care de secole se manifestă în lumea întreagă. Pe o anumită treaptă de dezvoltare a schimburilor, pe o anumită treaptă de creștere a marii producții, și anume pe treapta care a fost atinsă aproximativ la hotarul dintre secolul al XIX-lea și secolul al XX-lea, schimburile au creat o atît de accentuată internaționalizare a relațiilor economice și a capitalului, iar marea producție a căpătat proporții atît de vaste, încît libera concurență a început să cedeze locul monopolului. Tipice nu mai sînt acum întreprinderile care se concurează „liber" — în interiorul țării și *în relațiile dintre țări* —, ci uniunile monopoliste de întreprinzători, trusturile. „Stăpînitor" tipic al lumii a devenit acum capitalul financiar, care este deosebit de mobil și de elastic și ale cărui interese se împletesc pe o scară deosebit de largă atît în interiorul țării, cît și pe plan internațional, care este deosebit de impersonal și rupt de producția directă, se concentrează deosebit de ușor și a ajuns deosebit de departe în procesul său de concentrare, astfel încît literalmente cîteva sute de miliardari și de milionari țin în mîinile lor destinele lumii întregi.

Raționînd *în mod abstract*-teoretic, se poate ajunge la aceeași concluzie la care a ajuns și Kautsky — care, deși într-o manieră întrucîtva diferită, s-a despărțit și el de marxism —, și anume că nu mai e departe ziua cînd toți acești magnați ai capitalului se vor uni pe scară mondială și vor forma un trust mondial unic, punînd astfel capăt rivalității și luptei dintre capitalurile financiare din diferite state prin crearea unui capital financiar unit pe scară internațională. Această concluzie este însă tot atît de abstractă, simplistă și greșită ca și concluzia analogă a „struviștilor" și „economiștilor" noștri din ultimul deceniu al secolului trecut, care, pornind de la caracterul progresist al capitalismului, de la faptul că el nu poate fi evitat și

www.dacoromanica.ro

că a şi învins definitiv în Rusia, ajungeau la concluzii cînd apologetice (ploconire în faţa capitalismului, propagarea împăcării cu el, osanale în loc de luptă), cînd apolitice (adică negarea politicii sau negarea importanţei acesteia, a probabilităţii unor zguduiri politice generale etc., greşeală specifică „economiştilor"), cînd chiar de-a dreptul „greviste" („greva generală" ca apoteoză a mişcării greviste, împinsă pînă la uitarea sau ignorarea celorlalte forme ale mişcării şi „sărind" de-a dreptul de la capitalism la înlăturarea lui printr-o luptă pur grevistă, exclusiv grevistă). Există indicii că şi în zilele noastre caracterul incontestabil progresist al imperialismului în comparaţie cu „paradisul" semifilistin al liberei concurenţe, inevitabilitatea imperialismului şi victoria lui definitivă asupra capitalismului „paşnic" în ţările avansate ale lumii sînt de natură să ducă la tot atît de numeroase şi variate greşeli şi tribulaţii politice şi apolitice.

În cazul lui Kautsky, ruptura lui vădită cu marxismul n-a luat forma unei negări sau uitări a politicii, nici pe aceea a unei încercări de „a sări" *peste* conflictele, zguduirile şi transformările politice, deosebit de numeroase şi de variate în epoca imperialistă, şi nici pe aceea a unei apologii a imperialismului, ci forma *visării unui capitalism „paşnic"*. Locul capitalismului „paşnic" a fost luat de imperialismul nepaşnic, războinic, aducător de catastrofe ; Kautsky este nevoit să recunoască acest fapt, pentru că l-a recunoscut încă în 1909, într-o lucrare specială [54], în care a formulat pentru ultima oară concluzii consecvent marxiste. Dar dacă visul unei întoarceri înapoi, de la imperialism la capitalismul „paşnic", este mult prea simplist şi primitiv pentru a putea fi susţinut, n-ar fi oare cu putinţă să se dea aceloraşi visări, mic-burgheze în fond, forma unor inofensive consideraţii pe tema unui „ultraimperialism" *„paşnic"* ? Dacă am numi ultraimperialism unirea internaţională a imperialismelor naţionale (sau mai bine zis : a imperialismelor din diferite state), unire care „ar putea" înlătura conflictele deosebit de neplăcute, deosebit de îngrijorătoare şi alarmante pentru micul burghez cum sînt războaiele, zguduirile politice etc., de ce să nu facem abstracţie de epoca actuală, prezentă, epoca impe-

www.dacoromanica.ro

rialismului, care e plină de conflicte şi de catastrofe, şi să ţesem în schimb visul inocent al unui „ultraimperialism" relativ paşnic, relativ lipsit de conflicte şi de catastrofe ? Nu ne-am putea scutura oare de sarcinile „dure" pe care le pune şi le-a şi pus epoca imperialismului, deja începută în Europa, visînd în schimb că s-ar putea ca această epocă să treacă repede şi că ar fi, poate, de conceput ca ea să fie urmată de o epocă relativ „paşnică" de „ultraimperialism", care să nu necesite o tactică „dură" ? Kautsky chiar aşa şi spune : „O asemenea fază nouă (ultraimperialistă) a capitalismului este, în orice caz, imaginabilă", dar „nu avem încă date suficiente pentru a putea decide dacă este sau nu realizabilă" („Neue Zeit", 30.IV.1915, p. 144).

Această tendinţă de a face abstracţie de imperialismul prezent şi de a evada pe aripile visului în sfera unui „ultraimperialism" despre care nu se ştie dacă este realizabil nu are în ea nimic marxist. În acest eşafodaj, marxismul este admis pentru „noua fază a capitalismului", a cărei *posibilitate de realizare* nu ne este garantată nici măcar de acela care a scornit-o, în timp ce pentru faza actuală, deja începută, ni se serveşte — în loc de marxism — o încercare mic-burgheză şi profund reacţionară de a atenua contradicţiile. Kautsky *a promis* să fie marxist în epoca viitoare, plină de ascuţite contradicţii şi de catastrofe, pe care a fost nevoit s-o prevadă şi s-o recunoască cît se poate de categoric în lucrarea sa din 1909 cu privire la această epocă viitoare. Acum, cînd a devenit absolut neîndoielnic că această epocă a sosit, Kautsky nu face iarăşi altceva decît *să promită* că va fi marxist într-o epocă viitoare, epoca ultraimperialismului, despre care nu se ştie dacă este sau nu realizabilă ! Într-un cuvînt, promisiuni de a fi marxist în *altă* epocă — cîte vreţi, dar nu acum, nu în condiţiile actuale, nu în epoca actuală ! Marxism pe credit, marxism-promisiune, marxism pentru mîine ; pentru astăzi însă, teoria — *şi nu numai teoria* — mic-burgheză, oportunistă a atenuării contradicţiilor. Ceva în genul internaţionalismului de export, foarte răspîndit „în ziua de azi", cînd internaţionalişti şi marxişti înflăcăraţi — o, foarte înflăcăraţi ! — simpatizează cu orice manifestare de internaţionalism... în tabăra adversarilor,

www.dacoromanica.ro

pretutindeni, numai nu la ei acasă sau la aliaţii lor ; ei simpatizează cu democraţia... cînd aceasta rămîne o promisiune a „aliaţilor" ; se declară pentru „autodeterminarea naţiunilor", cu *excepţia* celor subjugate de naţiunea care are cinstea să numere în rîndurile sale pe respectivul simpatizant... Pe scurt, avem aci una din nenumăratele varietăţi de făţărnicie.

Dar se poate oare contesta că, abstract vorbind, este „imaginabilă" o nouă fază a capitalismului *după* imperialism, şi anume : ultraimperialismul ? Nu, nu se poate contesta. Abstract vorbind, am putea concepe o asemenea fază. Numai că în practică aceasta înseamnă să devii un oportunist care neagă sarcinile acute ale contemporaneităţii în numele visării unor sarcini viitoare, neacute. În teorie, aceasta înseamnă să nu te sprijini pe dezvoltarea care are loc în realitate, ci *să te rupi* de ea în mod arbitrar, spre a putea visa în voie ivirea unor asemenea sarcini. Nu încape îndoială că lucrurile evoluează în *direcţia* creării unui trust mondial unic, care va înghiţi toate întreprinderile şi toate statele, fără nici o excepţie. Dar această evoluţie are loc în astfel de împrejurări, într-un astfel de ritm şi în cadrul unor astfel de contradicţii, conflicte şi zguduiri — nicidecum numai economice, ci şi politice, naţionale etc. etc., — încît neapărat *înainte* de a se ajunge la crearea unui trust mondial unic, a unei uniuni mondiale „ultraimperialiste" a capitalurilor financiare naţionale, imperialismul va trebui inevitabil să crape, iar capitalismul va trece în contrarul său.

XII. 1915

V. Ilin

Publicat pentru prima oară la 21 ianuarie 1927, în ziarul „Pravda" nr. 17

Se tipăreşte după manuscris

www.dacoromanica.ro

OPORTUNISMUL ŞI FALIMENTUL INTERNAŢIONALEI A II-A [55]

E instructiv să comparăm atitudinea diferitelor clase şi partide faţă de falimentul Internaţionalei, scos la iveală de războiul din 1914—1915. Pe de o parte, burghezia laudă în fel şi chip şi ridică în slavă pe socialiştii care se pronunţă pentru „apărarea patriei", adică pentru război şi pentru sprijinirea burgheziei. Pe de altă parte, reprezentanţii mai sinceri sau mai puţin abili ai burgheziei jubilează pe tema falimentului Internaţionalei, a prăbuşirii „iluziilor" socialiste. Printre socialiştii „apărători de patrie" remarcăm aceleaşi două nuanţe : „extremiştii", de felul germanilor W. Kolb şi W. Heine, recunosc falimentul Internaţionalei, declarînd totodată că vinovate de acest faliment sînt „iluziile revoluţionare" şi tinzînd spre crearea unei Internaţionale *şi mai* oportuniste. În practică însă, ei sînt de acord cu „moderaţii" şi precauţii „apărători" socialişti „ai patriei" de tipul lui Kautsky, Renaudel şi Vandervelde, care neagă cu încăpăţînare falimentul Internaţionalei, consideră că activitatea ei este doar vremelnic suspendată şi susţin că ea, Internaţionala a II-a, este pe deplin viabilă şi are tot dreptul la existenţă. Social-democraţii revoluţionari din diverse ţări constată falimentul Internaţionalei a II-a şi consideră necesară crearea unei a III-a Internaţionale.

Pentru a putea spune de partea cui este dreptatea, vom lua un document istoric care se referă chiar la războiul actual şi care a fost semnat în unanimitate şi în mod oficial de *toate* partidele socialiste din lume. Acest document este Manifestul de la Basel din 1912. Este demn de relevat

www.dacoromanica.ro

că în teorie nici un socialist nu se încumetă să tăgăduiască necesitatea unei aprecieri istorice concrete a fiecărui război în parte. Astăzi însă, cu excepţia puţin numeroşilor social-democraţi „de stînga", nimeni nu se încumetă nici să renege în mod expres, făţiş şi categoric, Manifestul de la Basel, să-l declare greşit, şi nici să-l analizeze cu bună-credinţă, examinînd în lumina tezelor lui comportarea socialiştilor după izbucnirea războiului.

Cum se explică aceasta ? Se explică prin faptul că Manifestul de la Basel demască fără cruţare întreaga falsitate a raţionamentelor şi a comportării majorităţii socialiştilor oficiali. Acest manifest nu spune *absolut nimic* despre „apărarea patriei" şi nu face *nici* o distincţie între războiul de agresiune şi războiul de apărare ! ! *Nici un cuvînt* nu se spune în el despre lucrurile în jurul cărora fac azi atîta tărăboi conducătorii oficiali ai social-democraţilor din Germania, ca şi ai celor din ţările cvadruplei înţelegeri. Manifestul de la Basel conţine o apreciere clară, precisă şi categorică a conflictelor concrete de interese care duceau la război în 1912 şi care în 1914 au dus la izbucnirea lui. Manifestul spune că acestea sînt conflicte apărute pe terenul „imperialismului capitalist", conflicte între Austria şi Rusia pentru „supremaţie în Balcani", conflicte între Anglia, Franţa şi Germania — izvorîte din faptul că aceste ţări duc *(toate !)* „o politică de cuceriri în Asia Mică", conflicte între Austria şi Italia — izvorîte din tendinţa fiecăreia din aceste ţări „de a atrage Albania în sfera ei de influenţă", de a o supune „dominaţiei" sale, conflicte între Anglia şi Germania din cauza „antagonismului" lor general, apoi conflicte provocate de „tentativele ţarismului de a cotropi Armenia, Constantinopolul etc.". Oricine vede că toate acestea sînt perfect aplicabile războiului actual. Caracterul pur imperialist, reacţionar, sclavagist, cotropitor al acestui război este cît se poate de clar arătat în cuprinsul manifestului, care a tras şi concluzia care se impune de la sine : războiul nu poate fi „justificat în nici un chip sub pretextul apărării vreunui interes naţional" ; războiul se pregăteşte „pentru profiturile capitaliştilor şi ambiţiile dinastiilor" ; din partea muncitorilor ar fi „o crimă să tragă unii în alţii".

www.dacoromanica.ro

Aceste teze cuprind toate elementele esenţiale necesare pentru înţelegerea deosebirii fundamentale dintre cele două mari epoci istorice. Una este epoca 1789—1871, cînd războaiele purtate în Europa erau, fără îndoială, în cea mai mare parte legate de *extrem de importante* „interese populare", şi anume: de viguroase mişcări burghezo-progresiste, de eliberare naţională, cuprinzînd milioane de oameni, de doborîrea feudalismului, a absolutismului şi a jugului străin. Pe acest teren şi numai pe acesta a apărut noţiunea de „apărare a patriei", de apărare a naţiunii burgheze care se eliberează din cătuşele evului mediu. Numai în acest sens admiteau socialiştii „apărarea patriei". *În acest sens* trebuie să admitem apărarea patriei şi astăzi, de pildă, apărarea Persiei sau a Chinei împotriva Rusiei sau Angliei, a Turciei împotriva Germaniei sau Rusiei, a Albaniei împotriva Austriei şi Italiei etc.

Războiul din 1914—1915, cum se spune limpede în Manifestul de la Basel, aparţine unei cu totul alte epoci istorice şi poartă cu totul alt caracter. El este un război între tîlhari pentru împărţirea prăzii, pentru înrobirea unor ţări străine. O victorie a Rusiei, Angliei şi Franţei ar însemna sugrumarea Armeniei, a Asiei Mici etc. — asta *scrie* în Manifestul de la Basel. O victorie a Germaniei ar însemna sugrumarea Asiei Mici, a Serbiei, Albaniei etc. Asta *scrie* tot acolo; acest lucru a fost recunoscut de toţi socialiştii! Mincinoasă, absurdă şi făţarnică este toată vorbăria pe tema războiului de apărare sau a apărării patriei din partea marilor puteri (citeşte: marilor tîlhari) care luptă pentru dominaţie mondială, pentru pieţe şi „sfere de influenţă", pentru înrobirea popoarelor! Nu e de mirare că „socialiştii" care admit apărarea patriei *se tem* să-şi amintească de Manifestul de la Basel şi să-l citeze textual: el *demască* ipocrizia lor. Manifestul de la Basel *dovedeşte* că socialiştii care se declară pentru „apărarea patriei" în războiul din 1914—1915 sînt socialişti doar în vorbe, iar în fapt sînt şovinişti. Ei sînt social-şovinişti.

Dacă se porneşte de la ideea că războiul este legat de interese de eliberare naţională, se ajunge la o tactică a socialiştilor, iar dacă se porneşte de la ideea că el este un

www.dacoromanica.ro

război imperialist, de cotropire, de jaf, se ajunge la o altă tactică. Manifestul de la Basel a schiţat limpede această din urmă tactică. Războiul va provoca „o criză economică şi politică", spune el. Această criză trebuie „folosită" pentru „a grăbi prăbuşirea dominaţiei capitalului" : în aceste cuvinte *se recunoaşte* că revoluţia socială *este coaptă*, că ea *este posibilă*, că ea *va izbucni* în legătură cu războiul. „Clasele dominante" se tem „de o revoluţie proletară", spune manifestul, referindu-se de-a dreptul la exemplul Comunei şi al revoluţiei din 1905, adică la exemple de revoluţii, greve şi război civil. Mint aceia care spun că socialiştii „n-au discutat" şi „n-au adoptat o hotărîre" în problema atitudinii faţă de război. Manifestul de la Basel *a adoptat* următoarea tactică : tactica acţiunilor proletare-revoluţionare şi a războiului civil.

Ar fi greşit să se creadă că Manifestul de la Basel este o declamaţie goală, o frază convenţională, o ameninţare deşartă. Aşa ar vrea să-l prezinte aceia pe care el îi demască ! Dar asta nu-i adevărat ! Manifestul de la Basel este o sinteză a vastului material de propagandă şi agitaţie din întreaga epocă a Internaţionalei a II-a, epoca dintre 1889 şi 1914. El *rezumă*, fără exagerare, *milioane şi milioane* * de manifeste, articole de ziar, cărţi şi cuvîntări ale socialiştilor din toate ţările. A declara că acest manifest este o greşeală înseamnă a declara că întreaga Internaţională a II-a, întreaga muncă de decenii a partidelor social-democrate este o greşeală. A încerca să faci abstracţie de Manifestul de la Basel înseamnă a încerca să faci abstracţie de întreaga istorie a socialismului. Manifestul de la Basel nu spune nimic *deosebit*, nimic *extraordinar*. El nu face *decît* să promoveze ideea cu ajutorul căreia socialiştii *au atras de partea lor masele*, şi anume ideea că activitatea „paşnică" este o *pregătire* în vederea revoluţiei proletare. Manifestul de la Basel a repetat ceea ce a spus la congresul din 1899 Guesde, care a înfierat ministerialismul socialist *în eventualitatea* unui război pentru pieţe şi a vorbit despre „brigandages capitalistes" **,

* Cuvintele : „fără exagerare, *milioane şi milioane*" au fost inserate de Lenin, cu creionul, deasupra cuvintelor netăiate : „*rezumă zeci de milioane*". — *Nota red.*

** — tîlhăriile capitaliste („En garde !", p. 175—176). — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

sau Kautsky în 1909, în „Calea spre putere", cînd a arătat că „epoca paşnică" a luat sfîrşit şi că a început o epocă de războaie şi de revoluţii, epoca luptei proletariatului pentru putere.

Manifestul de la Basel dovedeşte, fără putinţă de tăgadă, că socialiştii care au votat creditele de război, care au acceptat să intre în guvern şi au admis apărarea patriei în războiul din 1914—1915 *au trădat* pe toată linia socialismul. Faptul că au trădat este incontestabil. Numai nişte ipocriţi ar putea să-l nege. Problema e numai cum *să-l explici.*

Ar fi absurd, neştiinţific, ridicol să se reducă totul la *o problemă de persoane,* să se invoce cazul unor oameni ca, de pildă, Kautsky, Guesde, Plehanov („pînă şi" oameni de talia lor !). Aceasta ar însemna să se recurgă la un tertip lamentabil. O explicaţie serioasă implică o examinare temeinică a semnificaţiei *economice* a acestei politici, apoi o analiză a *ideilor* ei fundamentale şi, în sfîrşit, o studiere a istoriei *curentelor* din sînul socialismului.

Care este esenţa *economică* a ideii „apărării patriei" în războiul din 1914—1915 ? Răspunsul a şi fost dat în Manifestul de la Basel. Pentru *toate* marile puteri războiul actual este un război pentru jefuirea şi împărţirea lumii, un război pentru pieţe, pentru înrobirea popoarelor. Burgheziei asta îi aduce o sporire a profiturilor. Păturii înguste a birocraţiei şi aristocraţiei muncitoreşti, precum şi micii burghezii (intelectualităţii etc.) care „a aderat" la mişcarea muncitorească, asta le promite *firimituri* din aceste profituri. Baza economică a „social-şovinismului" (acest termen este mai precis decît cel de social-patriotism, care înfrumuseţează răul) şi a oportunismului este una şi aceeaşi : alianţa dintre pătura infimă a „vîrfurilor" mişcării muncitoreşti şi burghezia naţională „proprie" *împotriva* masei proletariatului. O alianţă între *lacheii* burgheziei şi burghezie împotriva *clasei* exploatate de burghezie. Social-şovinismul este oportunismul dus la desăvîrşire.

Conţinutul politic al social-şovinismului şi al oportunismului este unul şi acelaşi : colaborare între clase, renunţare la dictatura proletariatului, renunţare la acţiuni

www.dacoromanica.ro

revoluţionare, ploconire în faţa legalităţii burgheze, neîncredere în proletariat, încredere în burghezie. Aceleaşi idei politice. Acelaşi conţinut politic al tacticii. Social-şovinismul este continuarea directă şi încununarea millerandismului, a bernsteinismului, a politicii muncitoreşti liberale engleze; el este suma lor, sinteza lor, rezultatul lor.

De-a lungul întregii epoci dintre 1889 şi 1914 constatăm două orientări fundamentale în sînul socialismului: orientarea oportunistă şi cea revoluţionară. Două orientări în problema atitudinii faţă de socialism există şi astăzi. Respingeţi maniera de a proceda a mincinoşilor burghezi şi oportunişti, care reduce totul la o problemă de *persoane;* luaţi *orientările* existente într-o serie întreagă de ţări. Să luăm 10 ţări europene: Germania, Anglia, Rusia, Italia, Olanda, Suedia, Bulgaria, Elveţia, Belgia şi Franţa. În primele 8 ţări, împărţirea în *orientare* oportunistă şi *orientare* revoluţionară corespunde împărţirii în social-şovinişti şi internaţionalişti revoluţionari. Principalele *nuclee* ale social-şovinismului — în înţelesul social, politic — sînt: „Sozialistische Monatshefte“ [56] & Co. în Germania, fabienii [57] şi partidul laburist în Anglia [58] (Partidul muncitoresc independent a mers în *bloc* cu ei; în acest bloc, influenţa social-şovinismului este mult mai puternică decît în Partidul socialist britanic, în care circa 3/7 sînt internaţionalişti: 66 şi 84), „Naşa Zarea“ şi Comitetul de organizare (şi „Naşe Delo“) în Rusia, partidul lui Bissolati în Italia, partidul lui Troelstra în Olanda, Branting & Co. în Suedia, „largii“ în Bulgaria [59], Greulich şi oamenii * „săi“ din Elveţia. Pe de altă parte, în rîndurile social-democraţilor revoluţionari din *toate* aceste ţări a răsunat deja un protest mai mult sau mai puţin vehement împotriva social-şovinismului. Excepţie fac două ţări din zece; dar şi în aceste ţări, internaţionaliştii, deşi *slabi*, nu lipsesc cu desăvîrşire; faptele care atestă existenţa lor sînt mai curînd necunoscute decît inexistente (Vaillant a mărturisit că primea scrisori de la internaţionalişti, dar nu le publica).

* În manuscris, deasupra cuvîntului „oamenii“, Lenin a adăugat cuvîntul „aripa“. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

Social-şovinismul este oportunismul dus la desăvîrşire. Acest lucru este incontestabil. Alianţa cu burghezia a fost o alianţă ideologică, ascunsă. Acum ea a devenit făţişă, brutală. Tocmai din alianţa cu burghezia şi cu statele-majore îşi soarbe social-şovinismul forţa. Mint aceia care (asemenea lui Kautsky) spun că „masele" de proletari au cotit spre şovinism : masele *n-au fost* consultate nicăieri (cu excepţia, poate, a Italiei — 9 luni de controverse înainte de declararea războiului ! — şi în această ţară masele au fost *împotriva* partidului lui Bissolati). Masele au fost reduse la tăcere, dezorganizate, strivite de starea de război. Liber şi-au exprimat votul *numai* conducătorii, şi ei au votat *pentru* burghezie, împotriva proletariatului ! E ridicol şi stupid să consideri că oportunismul e un fenomen *intern* de partid ! Toţi marxiştii, atît cei din Germania cît şi cei din Franţa etc., au declarat şi au demonstrat întotdeauna că oportunismul este o manifestare a influenţei burgheziei asupra proletariatului, că el este o politică muncitorească burgheză, este alianţa dintre o pătură infimă de elemente cvasiproletare şi burghezie. Dezvoltîndu-se decenii de-a rîndul în condiţiile capitalismului „paşnic", oportunismul a atins în 1914—1915 un grad de maturitate atît de avansat, încît a devenit aliatul făţiş al burgheziei. Unitatea cu oportunismul înseamnă unitatea proletariatului cu propria sa burghezie naţională, adică subordonarea lui faţă de ea, înseamnă scindarea clasei muncitoare revoluţionare internaţionale. De aici nu rezultă că ar fi de dorit sau cel puţin posibilă o ruptură imediată cu oportuniştii în toate ţările, dar rezultă că istoria a pus-o la ordinea zilei, că ea a devenit inevitabilă şi a căpătat un caracter progresist, că a devenit necesară pentru lupta revoluţionară a proletariatului şi că cotitura istorică de la capitalismul „paşnic" la imperialism duce în mod necesar la o astfel de ruptură. Volentem ducunt fata, nolentem trahunt *.

Burghezia tuturor ţărilor, şi în primul rînd burghezia ţărilor beligerante, este de la începutul războiului unanimă în elogierea socialiştilor care recunosc „apărarea patriei",

* — Pe cel ce vrea să meargă destinul îl duce, pe cel ce se opune — îl tîrăşte. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

adică apărarea intereselor tîlhăreşti ale burgheziei în războiul imperialist *împotriva proletariatului*. Priviţi deci cum aceste interese fundamentale şi esenţiale ale burgheziei internaţionale îşi croiesc drum, îşi găsesc expresie *înăuntrul* partidelor socialiste, *înăuntrul* mişcării muncitoreşti. Deosebit de instructiv este aici exemplul Germaniei, căci în această ţară epoca Internaţionalei a II-a a creat cel mai puternic partid ; dar şi în alte ţări, noi vedem absolut *acelaşi lucru* ca şi în Germania, cu foarte mici deosebiri în ceea ce priveşte forma, aparenţa, aspectul exterior.

În aprilie 1915, revista germană conservatoare „Preussische Jahrbücher“ [60] a publicat un articol scris de un *social-democrat*, membru al partidului social-democrat, care a preferat să se ascundă sub pseudonimul *Monitor*. Acest oportunist a divulgat fără să vrea adevărul, a spus pe faţă în ce constă *esenţa* politicii *întregii* burghezii mondiale faţă de mişcarea muncitorească din secolul al XX-lea. Această mişcare nu mai poate fi nici ignorată, nici înăbuşită cu forţa brutală. Ea trebuie coruptă dinăuntru prin *cumpărarea* păturii ei de sus. În felul acesta a procedat decenii de-a rîndul burghezia anglo-franceză, corupînd pe liderii trade-unionurilor, pe alde Millerand, Briand & Co. Tocmai aşa procedează astăzi şi burghezia germană. Partidul social-democrat — spune Monitor în faţa burgheziei (în fond însă, *în numele* burgheziei) — se comportă „ireproşabil“ în timpul războiului (adică *slujeşte* ireproşabil burghezia, împotriva proletariatului). „Procesul regenerării“ partidului social-democrat într-un partid muncitoresc naţional-liberal se desfăşoară admirabil. Ar fi însă *primejdios* pentru burghezie dacă acest partid ar evolua şi *mai la dreapta:* „El trebuie să-şi păstreze caracterul de partid muncitoresc cu idealuri socialiste, căci în ziua în care va renunţa la aceasta va lua fiinţă un nou partid, care îşi va însuşi, într-o formulare mai radicală, programul renegat de cel vechi“ („Pr. J.“, 1915, nr. 4, 50—51).

Aceste cuvinte exprimă făţiş ceea ce burghezia a făcut întotdeauna şi pretutindeni pe ascuns. Maselor le *trebuie cuvinte* „radicale“ pentru a crede în ele. Oportuniştii sînt

www.dacoromanica.ro

gata să le repete fățarnic. Lor, oportuniştilor, le sînt de folos şi le trebuie *astfel* de partide cum au fost partidele social-democrate ale Internaţionalei a II-a, căci ele au făcut posibilă *apărarea* burgheziei de către socialişti în criza din 1914—1915 ! Întru totul identică cu politica recomandată de germanul Monitor este aceea pe care o duc fabienii şi liderii liberali ai trade-unionurilor în Anglia [61], oportuniştii şi jaurèsiştii în Franţa [62]. Monitor este un oportunist fățiş sau cinic. Priviţi însă ce spune cealaltă nuanţă, oportunistul camuflat sau „cinstit". (Engels a spus cîndva, pe bună dreptate, că oportuniştii „cinstiţi" sînt cei mai periculoşi pentru mişcarea muncitorească [63].) O mostră de oportunist de acest soi este Kautsky.

În nr. 9 din 26.XI.1915 al revistei „Die Neue Zeit", Kautsky scrie că majoritatea partidului oficial încalcă programul partidului (Kautsky însuşi a apărat politica acestei majorităţi timp de un an de zile după declararea războiului şi a căutat să justifice minciuna „apărării patriei" !). „Creşte opoziţia împotriva majorităţii" (272). („Die Opposition gegen die Mehrheit im Wachsen ist".) Masele au o stare de spirit „opoziţionistă" („oppositionnel"). „Nach dem Kriege"... (nur *nach* dem Kriege ?)... „werden die Klassengegensätze sich so verschärfen, dass der Radikalismus in den Massen die Oberhand gewinnt" (272)... Es „droht uns nach dem Kriege" (nur *nach* dem Kriege ?) „die Flucht der radikalen Elemente aus der Partei u. ihr Zustrom zu einer Richtung antiparlamentarischer" (?? soll heissen : ausserparlamentarischer) „Massenaktionen"... „So zerfällt unsere Partei in zwei Extreme, die nichts Gemeinsames haben..." *

Kautsky vrea să reprezinte „linia de mijloc, linie de aur", el vrea să împace aceste „două extreme", *„care nu au între ele nimic comun!!* El recunoaşte acum (după 16 luni de război) că masele sînt revoluţionare. Şi condamnînd pe loc acţiunile revoluţionare, calificîndu-le

* — „După război" ... (numai *după* război ?)... „contradicţiile de clasă se vor ascuţi în aşa măsură încît în mase va precumpăni radicalismul" (272)... „Ne ameninţă după război" (numai *după* război ?) „un exod al elementelor radicale din partid şi unirea lor cu partizanii acţiunilor de masă antiparlamentare" (?? trebuia spus : extraparlamentare)... „Astfel partidul nostru se scindează în două tabere extreme, care nu au între ele nimic comun..." — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

drept „Abenteuer" „in den Strassen" (S. 272) *, Kautsky vrea „să împace" masele revoluționare cu liderii oportuniști, „care n-au nimic comun cu ele", — să le împace *cum?* Cu vorbe ! Cu vorbele „de stînga" ale minorității „de stînga" din Reichstag ! ! Minoritatea să urmeze exemplul lui Kautsky și să condamne *acțiunile* revoluționare, să le califice drept *aventură*, dar să hrănească masele cu *vorbe* de stînga, — și atunci vor domni în partid unitate și pace... cu cei de teapa lui Südekum, Legien, David și Monitor ! !

Dar acesta nu este altceva decît programul lui Monitor, programul burgheziei, cu singura deosebire că e rostit pe „un ton amical", în „fraze dulcegi" ! ! Acest program a fost urmat și de Wurm atunci cînd, în ședința din 18.III.1915 a fracțiunii social-democrate a Reichstagului, acesta „warnte die Fraktion den Bogen zu überspannen ; in den Arbeitermassen wachse die Opposition gegen die Fraktionstaktik ; es gelte, beim marxistischen Zentrum zu verharren". (S. *6 7* „Klassenkampf gegen den Krieg ! Material zum «Fall Liebknecht»". Als Manuskript gedruckt) **

Este demn de reținut că în numele întregului „centru marxist" (inclusiv Kautsky) se recunoaște aici că masele sînt revoluționare ! Și asta la 18.III.1915 ! ! ! Opt luni și jumătate mai tîrziu, la 26.XI.1915, Kautsky recomandă iarăși ca masele revoluționare să fie calmate cu fraze de stînga ! !

Între oportunismul lui Kautsky și cel al lui Monitor există numai deosebiri de formulare, deosebiri de nuanță, deosebiri în ceea ce privește mijloacele folosite în vederea atingerii *aceluiași* scop : *păstrarea* influenței oportuniștilor (adică a burgheziei) asupra maselor, menținerea proletariatului în stare de subordonare față de oportuniști (adică față de burghezie) ! ! Foarte plastic au caracterizat Pannekoek și Gorter poziția lui Kautsky, numind-o „radicalism pasiv" (verbiage***, cum zic francezii, care au studiat

* — „aventuri de stradă". — *Nota trad.*

** — el „a atras atenția fracțiunii să nu întindă prea mult coarda ; în masele muncitorești crește opoziția împotriva tacticii fracțiunii ; trebuie să urmăm linia centrului marxist". (P. *6 7* „Luptă de clasă împotriva războiului ! Materiale cu privire la «Cazul Liebknecht»". Cu titlu de manuscris.) — *Nota trad.*

*** — vorbărie. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

foarte bine *această* varietate de revoluţionarism pe mostrele lor „autohtone“ ! !). Eu însă aş prefera s-o numesc — oportunism camuflat, fricos, ipocrit şi dulceag.

În fond, deosebirea dintre cele două orientări din rîndurile social-democraţiei este departe de a fi o deosebire de cuvinte sau de fraze. În ceea ce priveşte îmbinarea „apărării patriei“ (adică a apărării jafurilor practicate de burghezie) cu fraze despre socialism, internaţionalism, libertatea popoarelor etc., Vandervelde, Renaudel, Sembat, Hyndman, Henderson şi Lloyd George nu sînt mai prejos decît Legien, Südekum, Kautsky şi Haase ! Adevărata deosebire începe tocmai cu negarea totală a apărării patriei în războiul actual, cu recunoaşterea necesităţii unor acţiuni revoluţionare în legătură cu acest război, *în timpul* lui *şi în perioada de după* el. Iar în această problemă, singura serioasă şi de fond, Kautsky, Kolb şi Heine nu se deosebesc întru nimic unul de altul.

O comparaţie între fabienii din Anglia şi kautskiştii din Germania este instructivă în această privinţă. Cei dintîi se deosebesc prea puţin de liberali ; ei n-au recunoscut niciodată marxismul. La 18 ianuarie 1893, Engels scria despre fabieni : ...„o bandă de carierişti, destul de rezonabili ca să înţeleagă caracterul inevitabil al revoluţiei sociale, dar care nici în ruptul capului nu vor să încredinţeze această muncă titanică în mod exclusiv proletariatului nematurizat... Principiul lor de bază este teama de revoluţie...“ [64]. Iar la 11 noiembrie 1893 : „Aceşti burghezi îngîmfaţi, care binevoiesc să coboare pînă la proletariat, pentru a-l elibera de sus, dacă el ar vrea numai să înţeleagă că o masă incultă, înapoiată nu este în stare să se elibereze singură şi că nimic nu se poate realiza fără bunăvoinţa acestor avocaţi deştepţi, a acestor publicişti şi muieri sentimentale...“ [65] Cît de departe sînt de ei kautskiştii în ceea ce priveşte „teoria“ lor ! În practică însă, în atitudinea lor faţă de război, ei *nu se deosebesc cîtuşi de puţin unii de alţii !* Aceasta este o dovadă grăitoare a faptului că întregul marxism al kautskiştilor s-a golit de conţinutul său revoluţionar, transformîndu-se într-o literă moartă, în frazeologie ipocrită.

www.dacoromanica.ro

Din exemplele de mai jos se poate vedea cu ce sofisme vădite au căutat kautskiştii să combată, după izbucnirea războiului, tactica acţiunilor proletare revoluţionare, adoptată de socialişti în unanimitate la Basel. Kautsky a enunţat teoria „ultraimperialismului". Prin aceasta el înţelegea că locul „luptei dintre capitalurile financiare naţionale" îl ia „exploatarea în comun a lumii de către capitalul financiar unit pe scară internaţională" („N. Z.". No. 5, 30.IV.1915, S. 144). În acelaşi timp însă, Kautsky însuşi menţionează că „nu avem încă date suficiente pentru a putea decide dacă această fază nouă a capitalismului este sau nu realizabilă" ! ! Pornindu-se de la considerentul că „e imaginabilă" o fază nouă, pe care chiar scornitorul ei nu se încumetă s-o declare „realizabilă", se neagă sarcinile revoluţionare ce-i revin proletariatului acum, în *faza* — deja ivită — de criză şi război ! Şi împotriva acţiunilor revoluţionare se pronunţă aceeaşi somitate a Internaţionalei a II-a care în 1909 a scris o carte întreagă intitulată „Calea spre putere", care a fost tradusă aproape în toate limbile europene de mare circulaţie şi care a demonstrat *legătura* dintre războiul ce se anunţa şi revoluţie, a demonstrat că „*nu se mai poate* vorbi de o revoluţie prematură" ! !

În 1909 Kautsky demonstrează că epoca capitalismului „paşnic" a luat sfîrşit, că începe o epocă de războaie şi revoluţii. În 1912, Manifestul de la Basel pune această teză la baza întregii tactici a partidelor socialiste din lume. În 1914 izbucneşte războiul, se produce „criza economică şi politică" pe care o prevăzuseră congresele de la Stuttgart şi Basel. Iar Kautsky inventează „argumente" teoretice *împotriva* tacticii revoluţionare !

P. B. Akselrod propagă aceleaşi idei în veşmintele unei frazeologii ceva mai „de stînga" : el scrie în Elveţia liberă şi vrea să influenţeze pe muncitorii revoluţionari ruşi (vezi broşura „Die Krise und die Aufgaben der internationalen Sozialdemokratie". Zürich, 1915 *). În această broşură, el face descoperirea, plăcută pentru oportuniştii şi burghezii tuturor ţărilor, că „das Internationalisierungsproblem der

* — „Criza şi sarcinile social-democraţiei internaţionale", Zürich, 1915. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

Arbeiterbewegung ist mit der Frage der Revolutionisierung unserer Kampfesformen und Methoden nicht identisch" (37) şi că „der Schwerpunkt des Internationalisierungsproblems der proletarischen Befreiungsbewegung liegt in der weiteren Entwicklung u. Internationalisierung eben jener Alltagspraxis" (40)... *„beispielsweise* müssen die Arbeiterschutz- u. Versicherungsgesetzgebung... zum Objekt ihrer (der Arbeiter) *internationalen* Aktionen u. Organisationen werden" (39) *.

E de la sine înţeles că nu numai Südekumii, Legienii şi Hyndmanii în cîrdăşie cu Vandervelde, ci şi alde Lloyd George, Neumann şi Briand vor aproba întru totul un asemenea „internaţionalism" ! Akselrod subliniază „internaţionalismul" lui Kautsky, fără să citeze şi să analizeze vreunul dintre argumentele lui în favoarea apărării patriei. Asemenea social-şoviniştilor francofili, el nici nu îndrăzneşte să-şi aducă aminte că Manifestul de la Basel vorbeşte tocmai de tactică revoluţionară. Pentru viitor, pentru un viitor incert şi necunoscut, Akselrod este gata să lanseze cele mai de stînga fraze rrrevoluţionare pe tema că viitoarea Internaţională va întreprinde acţiuni — entgegentreten wird (den Regierungen im Falle der Kriegsgefahr) „mit der Entfachung eines revolutionären Sturmes"... „Einleitung der sozialistischen Revolution" (14) **. Nu glumiţi ! ! Dar cînd este vorba de a aplica tactica revoluţionară chiar acum, în timpul crizei actuale, Akselrod răspunde ganz *** à la Kautsky : „revolutionäre Massenaktionen"... această tactică... „hätte noch eine gewisse Berechtigung, wenn wir unmittelbar am Vorabend der sozialen Revolution ständen, ähnlich wie es etwa in Russland seit den Studentendemonstrationen des J. 1901 der Fall war, die das Herannahen entscheidender Kämpfe

* — „problema internaţionalizării mişcării muncitoreşti nu este identică cu problema revoluţionarizării formelor şi metodelor noastre de luptă" (37) şi că „centrul de greutate al problemei internaţionalizării mişcării proletare de eliberare se află în continua dezvoltare şi internaţionalizare a practicii de fiecare zi" (40)... *„de exemplu,* legislaţia pentru protecţia muncii şi pentru asigurările sociale trebuie... să devină obiectul acţiunilor şi organizaţiilor *internaţionale* ale muncitorilor" (39). — *Nota trad.*

** — va întreprinde acţiuni împotriva guvernelor în cazul unui pericol de război), „dezlănţuind o furtună revoluţionară"... „Proloqul revoluţiei socialiste" (14). — *Nota trad.*

*** — întru totul. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

gegen den Absolutismus ankündigten" *... (40—41) şi continuă cu tunete şi fulgere împotriva utopiilor şi a bakunismului, cu totul în spiritul celor propovăduite de Kolb, Heine, Südekum şi Legien ! ! Exemplul Rusiei îl demască însă deosebit de clar pe Akselrod. Din 1901 pînă în 1905 au trecut 4 ani, şi nimeni nu putea garanta în 1901 că revoluţia din Rusia (prima revoluţie împotriva absolutismului) va izbucni peste 4 ani. Întru totul identică este situaţia Europei înainte de revoluţia socialistă. Nimeni nu poate garanta că prima revoluţie de acest fel va izbucni peste 4 ani. Dar că *există* o situaţie revoluţionară, acesta este un fapt care, prezis în 1912, a devenit realitate în 1914. Demonstraţiile din 1914 ale muncitorilor şi orăşenilor înfometaţi din Rusia şi Germania sînt şi ele, fără îndoială, fenomene care „ankündigen das Herannahen entscheidender Kämpfe" **. Este datoria directă şi imperioasă a socialiştilor să sprijine şi să dezvolte *aceste* demonstraţii, precum şi tot felul de „acţiuni revoluţionare de masă" (greve economice şi politice, mişcări în rîndurile armatei, inclusiv insurecţia şi războiul civil), să le dea lozinci clare, să creeze organizaţii ilegale şi să editeze publicaţii ilegale, fără de care *nu pot fi* chemate masele la revoluţie şi nici ajutate să înţeleagă necesitatea ei şi să se organizeze în vederea ei. Tocmai aşa au procedat social-democraţii din Rusia anului 1901 în ajunul revoluţiei burgheze (care a început în 1905, dar care nu s-a încheiat nici în 1915). Tocmai aşa sînt obligaţi să procedeze social-democraţii din Europa anilor 1914—1915 „am Vorabend" der sozialistischen Revolution ***. Revoluţiile nu se nasc niciodată de-a gata, nu ies din capul lui Jupiter, nu izbucnesc dintr-o dată. Ele sînt totdeauna precedate de un proces de frămîntări, crize, mişcări, revolte, de un proces de *început* de revoluţie, şi *nu întotdeauna* acest început se dezvoltă pînă la capăt (de exemplu atunci cînd clasa revoluţionară este slabă). Akselrod inventează

* — tactica „acţiunilor revoluţionare de masă"... „ar mai avea încă o justificare dacă ne-am afla nemijlocit în pragul revoluţiei sociale, cum a fost, de pildă, în Rusia, unde demonstraţiile studenţeşti din 1901 au prevestit apropierea unor bătălii decisive împotriva absolutismului". — *Nota trad.*

** — „prevestesc apropierea unor bătălii decisive". — *Nota trad.*

*** — „în ajunul" revoluţiei socialiste. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

pretexte, căutînd să abată pe social-democraţi de la *datoria* lor de a contribui la dezvoltarea mişcărilor revoluţionare deja apărute pe baza situaţiei revoluţionare deja existente. Akselrod apără tactica lui David şi a fabienilor, căutînd doar să-şi ascundă oportunismul sub paravanul unor fraze de stînga.

„Den Weltkrieg in einen Bürgerkrieg umwandeln zu wollen wäre Wahnsinn gewesen" *, scrie liderul oportuniştilor E. David („Die Sozial-demokratie im Weltkrieg", Brl., 1915, S. 172 **), combătînd manifestul pe care C.C. al partidului nostru, al P.M.S.D.R., l-a publicat la 1 noiembrie 1914 şi care, lansînd această lozincă, a adăugat: „Wie gross die Schwierigkeiten dieser Umwandlung zur gegebenen Zeit auch sein mögen, — die Sozialisten werden niemals ablehnen, die Vorarbeiten in der bezeichneten Richtung *systematisch*, *unbeugsam* und energisch auszuführen, falls der Krieg zur Tatsache geworden ist" (zitiert bei David, S. 171 ***). Menţionăm că, cu o lună înainte de apariţia cărţii lui David (1 mai 1915), partidul nostru a publicat (în „Soţial-Demokrat" nr. 40 din 29.III) rezoluţiile cu privire la război, în care „paşii" sistematici „pe calea transformării războiului imperialist în război civil" au fost definiţi în felul următor: 1) refuzul de a vota credite de război etc.; 2) ruperea păcii civile; 3) crearea unei organizaţii ilegale; 4) sprijinirea fraternizării soldaţilor în tranşee; 5) sprijinirea diferitelor acţiuni revoluţionare de masă ale proletariatului în general.

O, viteazule David! În 1912 nu găseai că e „o nebunie" să te referi la exemplul Comunei din Paris, dar în 1914 ţii isonul burgheziei: „E o nebunie"!!

În acord deplin cu vederile lui David este modul în care tactica revoluţionară este apreciată de Plehanov, acest

* — „Ar fi o nebunie să vrei să transformi războiul mondial în război civil". — *Nota trad.*

** — „Social-democraţia în războiul mondial", Berlin, 1915, p. 172. — *Nota trad.*

*** — „Oricît de mari ar părea la un moment dat dificultăţile unei asemenea transformări, de vreme ce războiul a devenit o realitate, social ştii nu vor renunţa niciodată să ducă o muncă de pregătire *sistematică*, *p rseverentă* şi consecventă în această direcţie" (citat în lucrarea lui David, p. 171). — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

reprezentant tipic al social-şoviniştilor „cvadruplei înţelegeri". El consideră că ideile... * ...tocmai „ajunul" revoluţiei sociale, de la ivirea căruia ar putea să treacă şi 4 ani sau poate chiar mai mulţi pînă la „entscheidende Kämpfe"... ** Aceştia sînt germenii, fie şi slabi, dar totuşi germenii „revoluţiei proletare" despre care se vorbeşte în Manifestul de la Basel şi care *niciodată* nu va deveni dintr-o dată o revoluţie puternică, ci va parcurge inevitabil stadii caracterizate prin prezenţa unor germeni relativ *slabi*.

Sprijinirea, dezvoltarea, extinderea şi adîncirea acţiunilor revoluţionare de masă şi a mişcării revoluţionare. Crearea unei organizaţii ilegale în scopul de a desfăşura o activitate de propagandă şi agitaţie în această direcţie, de a ajuta masele să înţeleagă mişcarea, sarcinile, mijloacele şi scopurile ei. La aceste două puncte se reduce în mod inevitabil orice program practic de activitate a social-democraţilor în timpul războiului actual. Tot restul nu-i decît vorbărie oportunistă, contrarevoluţionară, indiferent de frazele de stînga, pseudomarxiste, pacifiste cu care s-ar împodobi ea.

Iar dacă ni se va obiecta, aşa cum obişnuiesc să obiecteze rutinarii Internaţionalei a II-a: o! aceste metode „ruseşti"!! („Die russische Taktik" — Kap. VIII bei David ***), — vom răspunde cu o simplă referire la fapte. În ziua de 30.X.1915 au demonstrat la Berlin cîteva sute (einige Hundert) de femei în faţa Parteivorstand-ului, declarînd acestuia printr-o delegaţie a lor: „Die Verbreitung von *unzensierten Flugblättern und Druckschriften* und die Abhaltung *nicht genehmigter Versammlungen* wäre bei dem grossen Organisationsapparat heute leichter möglich als zur Zeit des Sozialistengesetzes. Es fehlt nicht an Mitteln

* — Aici manuscrisul se întrerupe. În continuare, textul se tipăreşte după o pagină de manuscris al cărei început lipseşte. — *Nota red.*

** — „bătăliile decisive". — *Nota trad.*

*** — „Tactica rusă" — capitolul VIII din lucrarea lui David. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

und Wegen, sondern offensichtlich an dem Willen" * (subliniat de mine) („Berner Tagwacht" nr. 271).

Probabil că aceste muncitoare berlineze au fost corupte de manifestul „bakunist" şi „aventurier", „sectar" (sîche Kolb & Co. **) şi „dement" lansat de C.C. al partidului rus la 1 noiembrie.

Scris la sfîrşitul anului 1915

Publicat pentru prima oară în 1924, în revista „Proletarskaia Revoliuţiia" nr. 5

Se tipăreşte după manuscris

---

* — „Răspîndirea de *foi volante şi broşuri necenzurate* şi ţinerea de *adunări neautorizate* ar fi astăzi, cînd există un mare aparat organizatoric, mai uşor de realizat decît pe vremea legii excepţionale împotriva socialiştilor. Mijloacele şi căile nu lipsesc, dar lipseşte, probabil, voinţa". — *Nota trad.*

** — vezi Kolb & Co. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

OPORTUNISMUL ŞI FALIMENTUL INTERNAŢIONALEI A II-a [66]

I

A încetat oare într-adevăr Internaţionala a II-a să mai existe? Reprezentanţii ei cei mai de seamă, Kautsky şi Vandervelde de pildă, neagă cu încăpăţînare acest lucru. În afară de ruperea relaţiilor nu s-a întîmplat nimic, spun ei, totul e în perfectă ordine; acesta e punctul lor de vedere.

Pentru a stabili adevărul, vom lua *Manifestul Congresului de la Basel* din 1912, care se referă tocmai la actualul război mondial imperialist şi care a fost adoptat de toate partidele socialiste din lume. Trebuie să subliniem că nici un socialist nu se încumetă să conteste în teorie necesitatea unei aprecieri istorice concrete a fiecărui război.

Acum, cînd războiul a izbucnit, nici oportuniştii făţişi şi nici kautskiştii nu se încumetă să nege Manifestul de la Basel sau să examineze în lumina cerinţelor lui comportarea partidelor socialiste în timpul războiului. De ce? Pentru că manifestul îi demască pe deplin atît pe unii, cît şi pe ceilalţi.

În acest manifest nu veţi găsi absolut nimic nici despre apărarea patriei, nici despre deosebirea dintre războiul de agresiune şi războiul de apărare, absolut nimic care să se împace cu tot ce propovăduiesc azi la toate răscrucile oportuniştii şi kautskiştii * din Germania şi din ţările

* Nu e vorba de partizanii lui Kautsky din Germania priviţi ca persoane, ci de acel tip internaţional de pretinşi marxişti care oscilează între oportunism şi radicalism, dar care în realitate nu servesc decît ca paravan pentru camuflarea oportunismului.

www.dacoromanica.ro

cvadruplei înţelegeri. Manifestul nici nu putea să conţină aşa ceva, pentru că ceea ce spune el exclude cu desăvîrşire orice folosire a acestor noţiuni. El indică cît se poate de concret o serie de conflicte economice şi politice care au pregătit acest război în decurs de decenii, care s-au manifestat pe deplin în 1912 şi au provocat războiul în 1914. Manifestul aminteşte de conflictul ruso-austriac în problema „hegemoniei în Balcani", de conflictul dintre Anglia, Franţa şi Germania (dintre *toate* aceste ţări !) pe terenul „politicii lor de cuceriri în Asia Mică", de conflictul austro-italian generat de „tendinţa de dominaţie" în Albania etc. Toate aceste conflicte, manifestul le defineşte cu un singur cuvînt, spunînd că sînt conflicte apărute pe terenul „imperialismului capitalist". Manifestul stabileşte, aşadar, cît se poate de clar caracterul cotropitor, imperialist, reacţionar, sclavagist al acestui război, şi acest caracter face ca admiterea apărării patriei să devină o inepţie teoretică şi o absurditate practică. Între marii rechini se duce o luptă pentru înghiţirea unor „patrii" străine. Manifestul trage concluziile necesare din fapte istorice incontestabile : acest război nu poate fi „justificat în nici un chip sub pretextul apărării vreunui interes naţional" ; la baza pregătirii războiului se află „setea de profit a capitaliştilor, ambiţiile dinastiilor". Ar fi „o crimă" dacă muncitorii „ar începe să tragă unii în alţii". Aşa spune manifestul.

Epoca imperialismului capitalist este epoca capitalismului copt şi răscopt, care se află în ajunul prăbuşirii sale, şi este suficient de copt ca să cedeze socialismului locul său. Epoca 1789—1871 a fost epoca capitalismului progresist, cînd pe ordinea de zi a istoriei figurau răsturnarea feudalismului, a absolutismului, scuturarea jugului străin. Pe acest teren — şi *numai* pe acest teren — era admisibilă „apărarea patriei", adică apărarea împotriva asupririi. Această noţiune ar putea fi aplicată şi acum unui război dus *împotriva* marilor puteri imperialiste, dar ar fi absurd s-o aplicăm actualului război *dintre* marile puteri imperialiste, război care urmează să decidă cine să aibă mai multe posibilităţi de a jefui ţările balcanice, Asia Mică etc. De aceea nu-i de mirare că „socialiştii"

www.dacoromanica.ro

care sînt pentru „apărarea patriei" în actualul război ocolesc Manifestul de la Basel, aşa cum hoţul ocoleşte locul unde a săvîrşit furtul, — căci manifestul dovedeşte că ei sînt social-şovinişti, adică socialişti în vorbe şi şovinişti în fapte, care ajută burgheziei „lor" să jefuiască alte ţări, să subjuge alte naţiuni. Esenţialul în noţiunea de „şovinism" este tocmai apărarea patriei „proprii" chiar şi atunci cînd acţiunile ei urmăresc subjugarea unor patrii străine.

Din aprecierea războiului ca fiind un război de eliberare naţională rezultă *o* tactică, din aprecierea lui ca fiind un război imperialist — altă tactică. Manifestul o indică clar pe aceasta din urmă. Războiul „va provoca o criză economică şi politică", care trebuie „folosită" : nu pentru atenuarea crizei, nu pentru apărarea patriei, ci, dimpotrivă, pentru *„răscolirea"* maselor, pentru „grăbirea prăbuşirii dominaţiei capitalului". Nu poţi grăbi ceva pentru care nu s-au copt încă condiţiile istorice. Manifestul a stabilit că revoluţia socială este *posibilă*, că premisele ei sînt *coapte*, că ea se va produce tocmai *în legătură* cu războiul : „clasele dominante" se tem de „o revoluţie proletară", declară manifestul, invocînd exemplul *Comunei din Paris şi al revoluţiei din 1905* din Rusia, adică exemple de grevă de masă, de război civil. Mint aceia care, asemenea lui Kautsky, afirmă că atitudinea socialismului faţă de *acest* război n-a fost clarificată. Această problemă nu numai că a fost discutată, dar a şi fost rezolvată la Basel, unde a fost adoptată tactica luptei revoluţionar-proletare de masă.

De o ipocrizie revoltătoare sînt aceia care ocolesc cu desăvîrşire — sau numai în părţile mai esenţiale — Manifestul de la Basel, citînd în locul lui cuvîntări rostite de diferiţi conducători sau rezoluţii adoptate de diverse partide, cuvîntări şi rezoluţii care, în primul rînd, au fost rostite sau întocmite *înainte* de Congresul de la Basel, în al doilea rînd, n-au fost hotărîri adoptate de partidele din lumea întreagă, iar în al treilea rînd se refereau la diferite războaie *posibile*, şi nicidecum la actualul război. Esenţialul este aici că epoca războaielor naţionale dintre marile puteri europene a cedat locul epocii războaielor imperialiste dintre aceste puteri şi că Manifestul de la

www.dacoromanica.ro

Basel a trebuit pentru prima oară să stabilească oficial acest fapt.

Ar fi greşit să se creadă că Manifestul de la Basel este o declamaţie goală, o frază oficială, o ameninţare lipsită de seriozitate. Aşa ar vrea să prezinte lucrurile aceia pe care el îi demască. Dar asta nu-i adevărat. Manifestul nu este decît un rezultat al vastei munci de propagandă care a fost desfăşurată în tot cursul epocii Internaţionalei a II-a, el nu face decît să rezume tot ce au propagat în mase socialiştii prin sute de mii de cuvîntări, articole şi proclamaţii în toate limbile. El nu face decît să repete ceea ce a scris, de pildă, *Jules Guesde* în 1899, cînd acesta a biciuit ministerialismul socialist în caz de război, spunînd că va fi un război provocat de „piraţii capitalişti" („*En garde !*", p. 175), — sau ceea ce a scris *Kautsky* în 1909, în „Calea spre putere", unde a constatat că epoca „paşnică" a luat sfîrşit şi că a început o epocă de războaie şi de revoluţii. A prezenta Manifestul de la Basel drept frazeologie sau greşeală înseamnă a considera drept frazeologie sau greşeală întreaga activitate desfăşurată de socialişti în ultimii 25 de ani. Contradicţia dintre manifest şi neaplicarea lui este atît de insuportabilă pentru oportunişti şi kautskişti tocmai pentru că dezvăluie una dintre cele mai adînci contradicţii din munca Internaţionalei a II-a. Caracterul relativ „paşnic" al perioadei 1871—1914 a alimentat oportunismul mai întîi ca *stare de spirit*, apoi ca *orientare* şi, în cele din urmă, ca *grup sau pătură* a birocraţiei muncitoreşti şi a tovarăşilor de drum mic-burghezi. Aceste elemente şi-au putut subordona mişcarea muncitorească numai pentru că în vorbe recunoşteau scopurile revoluţionare şi tactica revoluţionară. Ele au putut cîştiga încrederea maselor numai pentru că declarau solemn că întreaga muncă „paşnică" nu este decît *o pregătire* în vederea revoluţiei proletare. Această contradicţie a fost un abces, care o dată şi o dată trebuia să se spargă, şi s-a spart într-adevăr. Toată problema este dacă trebuie să încercăm, cum face Kautsky & Co., să reintroducem acest puroi în organism de dragul „unităţii" (cu puroiul) — sau dacă, pentru a ajuta la completa însănătoşire a organismului mişcării muncitoreşti, trebuie să îndepărtăm

www.dacoromanica.ro

cît mai repede şi cît mai radical puroiul, fără a ţine seama de durerea acută pe care o pricinuieşte vremelnic acest proces.

Trădarea socialismului de către aceia care au votat creditele de război, care au intrat în guverne şi au susţinut ideea apărării patriei în 1914—1915 este evidentă. Este un fapt pe care numai ipocriţii îl pot nega. Este necesar să-l explicăm.

II

Ar fi ridicol să considerăm că întreaga problemă se reduce la o problemă de persoane. Cum se poate vorbi aici de oportunism, cînd militanţi ca *Plehanov* şi *Guesde* etc. ? — întreba *Kautsky* („Die Neue Zeit" din 28 mai 1915). Cum se poate vorbi aici de oportunism, cînd *Kautsky* etc. ? — răspundea Akselrod în numele oportuniştilor cvadruplei înţelegeri („Die Krise der Sozialdemokratie", Zürich, 1915, p. 21). Asta este o comedie. *Pentru a putea explica criza întregii mişcări, trebuie să analizăm, în primul rînd, semnificaţia economică a acestei politici, în al doilea rînd, ideile care stau la baza ei şi, în al treilea rînd, legătura ei cu istoria curentelor din sînul socialismului.*

Care este esenţa economică a defensismului în războiul din 1914—1915 ? Burghezia *tuturor* marilor puteri duce un război pentru împărţirea şi exploatarea lumii, pentru asuprirea popoarelor. Pătura restrînsă a birocraţiei muncitoreşti, a aristocraţiei muncitoreşti şi a tovarăşilor de drum mic-burghezi poate căpăta firimituri din marile profituri ale burgheziei. Substratul de clasă al social-şovinismului şi al oportunismului este unul şi acelaşi : alianţa unei pături infime de muncitori privilegiaţi cu „propria lor" burghezie naţională *împotriva* maselor clasei muncitoare, alianţa burgheziei cu lacheii ei *împotriva* clasei exploatate de ea.

Conţinutul politic al oportunismului şi al social-şovinismului este unul şi acelaşi : colaborare între clase, renunţare la dictatura proletariatului, renunţare la acţiuni revoluţionare, acceptare necondiţionată a legalităţii burgheze, neîncredere în proletariat, încredere în burghezie.

www.dacoromanica.ro

Social-şovinismul este continuarea directă şi încununarea politicii muncitoreşti liberale engleze, a millerandismului şi bernsteinismului.

Lupta dintre cele două tendinţe fundamentale din mişcarea muncitorească, lupta dintre socialismul revoluţionar şi cel oportunist, n-a încetat niciodată în tot cursul epocii dintre 1889 şi 1914. Acum de asemenea există în toate ţările două curente principale în problema atitudinii faţă de război. Să lăsăm maniera burgheză şi oportunistă de a reduce totul la o problemă de persoane. Să luăm *curentele* dintr-o serie de ţări. Luăm zece state europene : Germania, Anglia, Rusia, Italia, Olanda, Suedia, Bulgaria, Elveţia, Belgia, Franţa. În primele opt ţări, împărţirea în curent oportunist şi curent revoluţionar corespunde împărţirii în social-şovinişti şi internaţionalişti. În Germania, punctele de sprijin ale social-şovinismului sînt „Sozialistische Monatshefte" şi Legien & Co., în Anglia fabienii şi Partidul laburist (I.L.P. a mers întotdeauna în bloc cu ei, a sprijinit organul lor de presă şi în acest bloc a fost întotdeauna mai slab decît social-şoviniştii, pe cînd în B.S.P. internaţionaliştii alcătuiesc trei şeptimi) ; în Rusia, acest curent este reprezentat de „Naşa Zarea" (acum „Naşe Delo"), de Comitetul de organizare, de fracţiunea din Dumă de sub conducerea lui Ciheidze ; în Italia — de reformişti, în frunte cu Bissolati ; în Olanda — de partidul lui Troelstra ; în Suedia — de majoritatea partidului, condusă de Branting ; în Bulgaria — de partidul „largilor" ; în Elveţia — de Greulich & Co. În tabăra opusă însă, în tabăra social-democraţilor revoluţionari, din *toate* aceste ţări au răsunat proteste mai mult sau mai puţin vehemente împotriva social-şovinismului. Excepţie fac numai două ţări : Franţa şi Belgia, în care însă internaţionalismul de asemenea există, numai că e foarte slab.

Social-şovinismul este oportunismul dus la desăvîrşire. El este copt pentru o alianţă făţişă, adesea vulgară, cu burghezia şi cu marile state-majore. Şi tocmai această alianţă îi dă o mare putere, precum şi monopolul cuvîntului legal tipărit şi al înşelării maselor. *E ridicol să se mai considere şi astăzi că oportunismul este un fenomen intern de partid.* E ridicol să se creadă că rezoluţia de la

www.dacoromanica.ro

Basel ar putea fi înfăptuită împreună cu alde David, Legien, Hyndman, Plehanov sau Webb. Unitatea cu social-şoviniştii este unitatea cu burghezia naţională „proprie", care exploatează alte naţiuni, este scindarea proletariatului internaţional. Aceasta nu înseamnă că în toate ţările ruptura cu oportuniştii poate fi realizată imediat; aceasta înseamnă numai că ea este istoriceşte coaptă, că este inevitabilă şi necesară pentru lupta revoluţionară a proletariatului, că istoria, care a dus de la capitalismul „paşnic" la capitalismul imperialist, a pregătit această ruptură. *Volentem ducunt fata, nolentem trahunt*".

III

Reprezentanţii inteligenţi ai burgheziei au înţeles foarte bine acest lucru. De aceea laudă ei atît de mult partidele socialiste actuale, în fruntea cărora se află „apărători ai patriei", adică apărători ai jafului imperialist. De aceea şi răsplătesc guvernele pe conducătorii social-şovinişti ba cu posturi ministeriale (în Franţa şi în Anglia), ba cu monopolul existenţei legale nestînjenite (în Germania şi în Rusia). Tocmai de aceea în Germania, unde partidul social-democrat a fost mai puternic ca în orice altă ţară şi unde transformarea lui într-un partid muncitoresc *contrarevoluţionar*, naţional-liberal, a fost mai vădită ca oriunde, lucrurile au ajuns pînă acolo încît în lupta dintre „minoritate" şi „majoritate" procuratura vede „o aţîţare la ură de clasă"! De aceea oportuniştii inteligenţi se străduiesc în primul rînd să asigure păstrarea „unităţii" de odinioară a vechilor partide, care au adus servicii atît de mari burgheziei în 1914—1915. Unul dintre membrii social-democraţiei germane, care sub pseudonimul „*Monitor*" a publicat în aprilie 1915 un articol în revista reacţionară „*Preussische Jahrbücher*", exprimă cu o francheţe demnă de recunoştinţă vederile acestor oportunişti din toate ţările lumii. Monitor consideră că ar fi foarte primejdios pentru burghezie dacă partidul social-democrat ar evolua *şi mai la dreapta:* „El trebuie să-şi păstreze caracterul de partid muncitoresc cu idealuri socialiste, căci în ziua în care va renunţa la aceasta va lua fiinţă un nou partid, care îşi

www.dacoromanica.ro

va însuşi, într-o formulare mai radicală, programul renegat de cel vechi" („Preussische Jahrbücher", 1915, nr. 4, p. 50—51).

Monitor a pus punctul pe i. Este tocmai ceea ce au vrut întotdeauna liberalii englezi şi radicalii francezi : fraze cu rezonanţă revoluţionară, menite să înşele masele, pentru ca acestea să acorde încredere unora ca Lloyd George, Sembat, Renaudel, Legien şi Kautsky, oamenilor în stare să propovăduiască „apărarea patriei" într-un război de jaf.

Monitor însă nu reprezintă decît una din varietăţile oportunismului : cea făţişă, brutală, cinică. Celelalte acţionează pe ascuns, subtil, „cinstit". Engels a spus cîndva că oportuniştii „cinstiţi" sînt cei mai periculoşi pentru clasa muncitoare... [67] Iată un exemplu :

În revista *„Die Neue Zeit"* (din 26 noiembrie 1915), *Kautsky* scrie : „Creşte opoziţia împotriva majorităţii ; masele au o stare de spirit opoziţionistă". „După război (numai *după* război ? — *N.L.*), contradicţiile de clasă se vor ascuţi în aşa măsură încît în mase va precumpăni radicalismul". „Ne ameninţă după război (numai *după* război ? — *N.L.*) un exod al elementelor radicale din partid şi unirea lor cu partizanii acţiunilor de masă antiparlamentare (?? trebuia spus : extraparlamentare)". „Astfel partidul nostru se scindează în două tabere extreme, care nu au între ele nimic comun". În numele salvării unităţii, Kautsky caută să înduplece majoritatea din Reichstag să permită minorităţii să rostească cîteva discursuri parlamentare radicale. Aceasta înseamnă că el vrea să obţină, cu ajutorul cîtorva discursuri parlamentare radicale, o împăcare a maselor revoluţionare cu oportuniştii, care „n-au nimic comun" cu revoluţia, care se află de multă vreme la conducerea sindicatelor şi care acum, sprijinindu-se pe alianţa strînsă cu burghezia şi cu guvernul, au pus mîna şi pe conducerea partidului. Prin ce se deosebesc în fond toate acestea de „programul" lui Monitor ? Prin nimic, în afară de fraze dulcege, care prostituează marxismul.

În şedinţa din 18 martie 1915 a fracţiunii Reichstagului, kautskistul *Wurm* „a atras atenţia" fracţiunii „să nu întindă prea mult coarda ; în masele muncitoreşti creşte

www.dacoromanica.ro

opoziţia împotriva majorităţii fracţiunii ; trebuie să urmăm linia centrului marxist" (? ! probabil o greşeală de tipar : trebuie citit „monitorist") („Klassenkampf gegen den Krieg ! Material zum «Fall Liebknecht»". Als Manuskript gedruckt *. P. 67). După cum vedem, *faptul* că *masele* au o stare de spirit revoluţionară a fost recunoscut în numele *tuturor* kautskiştilor (al aşa-zisului „centru") *încă în martie 1915 ! !* Iar opt luni şi jumătate după aceea Kautsky vine din nou cu propunerea „de a împăca" masele, care sînt animate de voinţă de luptă, cu partidul oportunist, contrarevoluţionar, şi anume prin cîteva fraze cu rezonanţă revoluţionară ! !

Războiul este adesea folositor prin aceea că scoate la iveală putregaiul şi înlătură convenţionalismele.

Să comparăm pe fabienii englezi cu kautskiştii germani. Iată ce a scris despre cei dintîi un marxist *autentic*, Friedrich Engels, la 18 ianuarie 1893 : „...O bandă de carierişti, destul de rezonabili ca să înţeleagă caracterul inevitabil al revoluţiei sociale, dar care nici în ruptul capului nu vor să încredinţeze această muncă titanică în mod exclusiv proletariatului nematurizat... Principiul lor de bază este teama de revoluţie..." (Corespondenţa cu Sorge, p. 390) [68].

Iar la 11 noiembrie 1893 el scria : „Aceşti burghezi îngîmfaţi, care binevoiesc să coboare pînă la proletariat, pentru a-l elibera de sus, dacă el ar vrea numai să înţeleagă că o masă incultă, înapoiată nu este în stare să se elibereze singură şi că nimic nu se poate realiza fără bunăvoinţa acestor avocaţi deştepţi, a acestor publicişti şi muieri sentimentale"... (ibid., p. 401) [69].

În teorie, Kautsky are o atitudine de dispreţ faţă de fabieni, ca fariseul faţă de bietul vameş. Se ştie doar că el jură pe „marxism". Dar ce deosebire este între ei în practică ? Atît el, cît şi fabienii, după ce au semnat Manifestul de la Basel, au procedat cu el aşa cum a procedat Wilhelm al II-lea cu neutralitatea Belgiei. Or, Marx a înfierat întotdeauna pe aceia care caută să anihileze spiritul revoluţionar al muncitorilor.

* „Luptă de clasă împotriva războiului ! Materiale cu privire la «Cazul Liebknecht»". Cu titlu de manuscris. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

Kautsky a opus marxiştilor revoluţionari o teorie nouă — teoria „ultraimperialismului". Prin ultraimperialism, el înţelege curmarea „luptei dintre capitalurile financiare naţionale" şi înlocuirea ei prin „exploatarea în comun a lumii de către capitalul financiar unit pe scară internaţională" („N.Z." din 30 aprilie 1915). Dar adaugă: „nu avem încă date suficiente pentru a putea decide dacă această fază nouă a capitalismului este sau nu realizabilă". Aşadar, pe baza unor simple presupuneri cu privire la „o fază nouă", scornitorul acestei „faze", fără a se încumeta să declare făţiş că este „realizabilă", se dezice de propriile sale declaraţii revoluţionare şi neagă sarcinile revoluţionare şi tactica revoluţionară a proletariatului *acum*, în „faza" — *deja ivită* — de criză şi război, de nemaiauzită ascuţire a contradicţiilor de clasă! Nu este oare acesta un fabianism de cea mai odioasă speţă?

Akselrod, liderul kautskiştilor ruşi, consideră că „centrul de greutate al problemei internaţionalizării mişcării proletare de eliberare se află în internaţionalizarea practicii de fiecare zi": de pildă, „legislaţia pentru protecţia muncii şi pentru asigurările sociale trebuie să devină obiectul acţiunilor şi organizaţiilor internaţionale ale muncitorilor" (Akselrod. „Criza social-democraţiei", Zürich, 1915, p. 39—40). Este cît se poate de clar că nu numai Legien, David, Webbii, ci chiar şi Lloyd George, Naumann, Briand şi Miliukov vor adera pe deplin la un astfel de „internaţionalism". Pentru un viitor foarte, foarte îndepărtat, Akselrod e gata să debiteze, ca şi în 1912, fraze dintre cele mai revoluţionare pe tema că viitoarea Internaţională „va întreprinde acţiuni (împotriva guvernelor în caz de pericol de război), dezlănţuind o furtună revoluţionară". Sîntem viteji, nu glumă! Dar cînd e vorba de a sprijini şi a desfăşura *a c u m* frămîntările revoluţionare care încep să se producă în rîndurile maselor, Akselrod răspunde că tactica acţiunilor revoluţionare de masă „ar mai avea încă o justificare dacă ne-am afla nemijlocit în pragul revoluţiei sociale, cum a fost, de pildă, în Rusia, unde demonstraţiile studenţeşti din 1901 au prevestit apropierea unor bătălii decisive împotriva absolutismului". În momentul de faţă însă, toate acestea nu sînt decît „uto-

www.dacoromanica.ro

pii", „bakunism" etc., cu totul în spiritul celor propovăduite de Kolb, David, Südekum şi Legien.

Bravul nostru Akselrod uită un singur lucru, şi anume că în Rusia nimeni n-a ştiut şi nu putea să ştie în 1901 că prima „bătălie decisivă" va începe peste patru ani — reţineţi : peste *patru* ani — şi că ea va rămîne „*ne*decisă". Şi, cu toate acestea, pe atunci numai noi, marxiştii revoluţionari, am avut dreptate : noi am luat în rîs pe alde Kricevski şi Martînov, care chemau la un asalt imediat. Numai noi i-am sfătuit pe muncitori să izgonească pretutindeni pe oportunişti, să sprijine, să intensifice şi să extindă prin toate mijloacele demonstraţiile şi celelalte acţiuni revoluţionare de masă. Întru totul asemănătoare este situaţia de azi din Europa ; ar fi absurd să chemăm la un asalt „imediat". Dar ar fi o ruşine să te numeşti social-democrat şi să nu sfătuieşti pe muncitori s-o rupă cu oportuniştii şi să întărească, să adîncească, să extindă şi să intensifice prin toate mijloacele demonstraţiile şi mişcarea revoluţionară care începe. Revoluţia nu se naşte niciodată de-a gata, şi la începutul unor frămîntări revoluţionare nimeni nu ştie niciodată dacă şi cînd anume vor duce ele la o revoluţie „adevărată", „autentică". Kautsky şi Akselrod dau muncitorilor vechi şi răsuflate sfaturi contrarevoluţionare. Kautsky şi Akselrod hrănesc masele cu speranţa că *viitoarea* Internaţională va fi fără doar şi poate revoluţionară, — dar o fac exclusiv în scopul de a apăra, camufla şi înfrumuseţa *acum* dominaţia elementelor contrarevoluţionare de teapa lui Legien, David, Vandervelde şi Hyndman. Nu-i aşa că „unitatea" cu Legien & Co. este cel mai bun mijloc de a pregăti „viitoarea" Internaţională revoluţionară ?

„Ar fi o nebunie să vrei să transformi războiul mondial în război civil", declară liderul oportuniştilor germani *David* („Die Sozialdemocratie und der Weltkrieg" — „Social-democraţia şi războiul mondial", 1915, p. 172), răspunzînd la manifestul din 1 noiembrie 1914 al Comitetului Central al partidului nostru. În acest manifest se spune între altele :

„Oricît de mare ar părea, la un moment dat greutatea unei asemenea transformări, de vreme ce războiul a deve-

www.dacoromanica.ro

nit o realitate socialiştii nu vor renunţa niciodată să ducă o muncă de pregătire sistematică, perseverentă şi consecventă în această direcţie" *.

(Pasaj citat şi de David, p. 171.) Cu o lună înainte de apariţia cărţii lui David, partidul nostru a publicat o rezoluţie în care „pregătirea sistematică" era definită în felul următor: 1. Refuzul de a vota credite. 2. Ruperea păcii civile. 3. Crearea de organizaţii ilegale. 4. Sprijinirea manifestărilor de solidaritate din tranşee. 5. Sprijinirea tuturor acţiunilor revoluţionare de masă **.

David este aproape tot atît de viteaz ca şi Akselrod: în 1912 el nu găsea că referirea la exemplul Comunei din Paris, pentru eventualitatea unui război, ar fi „o nebunie".

Plehanov, reprezentantul tipic al social-şoviniştilor Antantei, are despre tactica revoluţionară o părere similară cu cea a lui David. El o numeşte „jumătate farsă, jumătate vis". Dar să-l ascultăm pe oportunistul făţiş *Kolb*, care a scris: „Rezultatul tacticii oamenilor din anturajul lui Liebknecht ar fi o luptă, dusă pînă la punctul de fierbere, în sînul naţiunii germane" („Die Sozialdemocratie am Scheidewege" — „Social-democraţia la răspîntie", p. 50).

Dar ce este o luptă dusă pînă la punctul de fierbere, dacă nu război civil?

Dacă tactica Comitetului nostru Central, care în trăsăturile ei fundamentale coincide cu tactica stîngii zimmerwaldiene, ar fi fost o „nebunie", un „vis", o „aventură" sau „bakunism" — cum spuneau David, Plehanov, Akselrod, Kautsky şi alţii —, ea n-ar fi putut duce niciodată la „o luptă în sînul naţiunii", şi cu atît mai puţin la o luptă dusă pînă la punctul de fierbere. Nicăieri în lume frazele anarhiste n-au dus la o luptă în sînul naţiunii. În schimb, faptele arată că tocmai în 1915, pe terenul crizei provocate de război, creşte frămîntarea revoluţionară în mase, se înmulţesc grevele şi demonstraţiile politice în Rusia, grevele în Italia şi Anglia, demonstraţiile provocate de foame şi demonstraţiile politice în Germania. Nu sînt

* Vezi *V. I. Lenin.* Opere complete, vol. 26, Bucureşti, Editura politică, 1952, ed. a doua, p. 22. — *Nota red.*

** Op. cit., p. 163. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

oare toate acestea începutul unor acţiuni revoluţionare de masă ?

Sprijinirea, dezvoltarea, extinderea şi adîncirea acţiunilor revoluţionare de masă, crearea de organizaţii ilegale, fără care nici chiar în ţările „libere" nu este posibil să se spună maselor populare adevărul : *iată tot programul practic al social-democraţiei în acest război.* Tot restul nu e decît minciună sau frazeologie, indiferent de teoriile oportuniste sau pacifiste cu care s-ar împodobi ele *.

Iar dacă ni se obiectează că această „tactică rusă" (expresia îi aparţine lui David) nu se potriveşte pentru Europa, noi răspundem, de obicei, cu o simplă referire la fapte. În ziua de 30 octombrie, la Berlin s-a prezentat la prezidiul partidului o delegaţie de tovarăşe berlineze, declarînd „că acum, cînd există un mare aparat organizatoric, răspîndirea de broşuri şi proclamaţii ilegale şi ţinerea de «adunări neautorizate» ar fi mult mai uşor de realizat decît pe vremea legii împotriva socialiştilor". „Mijloacele şi căile nu lipsesc, dar lipseşte, probabil, voinţa" („Berner Tagwacht", 1915, nr. 271).

Parcă pe aceste rele tovarăşe le-au abătut de pe calea adevărului „sectarii" ruşi etc. ? Parcă adevăratele *mase* nu sînt reprezentate de aceste tovarăşe, ci de Legien şi Kautsky ? De Legien, care în raportul său din 27 ianuarie 1915 tuna şi fulgera împotriva ideii „anarhice" de a se crea organizaţii ilegale ; de Kautsky, care a devenit atît de contrarevoluţionar, încît la 26 noiembrie, cu patru zile înainte de demonstraţia de la Berlin, la care au participat zece mii de oameni, a spus că demonstraţiile de stradă sînt „o aventură" ! !

Ajunge cu frazeologia, ajunge cu „marxismul" prostituat à la Kautsky ! După 25 de ani de existenţă a Internaţionalei a II-a, după Manifestul de la Basel, muncitorii nu vor mai da crezare frazelor. Oportunismul s-a răscopt ;

* La Congresul internaţional al femeilor ţinut la Berna în martie 1915, reprezentantele Comitetului Central al partidului nostru au arătat că este absolut necesar să se creeze organizaţii ilegale. Propunerea a fost respinsă. Delegatele engleze au luat-o în derîdere şi au adus elogii „libertăţii" care domneşte în Anglia. Peste cîteva luni însă au fost primite ziare engleze, ca „Labour Leader" [79] de pildă, cu spaţii albe, iar mai tîrziu au parvenit ştiri despre percheziţii făcute de poliţie, despre confiscări de broşuri, despre arestări şi sentinţe draconice rostite împotriva tovarăşilor care vorbeau în Anglia despre pace numai despre pace !

www.dacoromanica.ro

el a trecut definitiv în tabăra burgheziei, transformîndu-se în social-şovinism ; pe plan ideologic şi politic, el a rupt-o cu social-democraţia. El se va rupe de ea şi pe plan organizatoric. Muncitorii cer de pe acum o presă „ilegală" şi întruniri „neautorizate", adică organizaţii ilegale pentru sprijinirea mişcării revoluţionare a maselor. Numai un astfel de „război războiului" este o acţiune social-democrată, şi nu o frază goală. Şi, cu toate greutăţile, cu toate înfrîngerile vremelnice, cu toate greşelile, erorile şi întreruperile, această acţiune va duce omenirea la revoluţia proletară victorioasă.

Publicat în ianuarie 1916, în revista „Vorbote" nr. 1
Semnat : N. Lenin

Publicat în limba rusă pentru prima oară în 1929, în ediţiile a 2-a şi a 3-a ale Operelor lui V. I. Lenin, vol. XIX

Se tipăreşte după textul apărut în revistă

Traducere din limba germană

www.dacoromanica.ro

NOI DATE CU PRIVIRE LA LEGILE DEZVOLTĂRII CAPITALISMULUI ÎN AGRICULTURĂ

PARTEA I
CAPITALISMUL ŞI AGRICULTURA ÎN STATELE UNITE ALE AMERICII [71]

Scris în 1915

Publicat pentru prima oară în 1917, la Petrograd, într-o broşură apărută în editura „Jizn i znanie"

Se tipăreşte după manuscris

www.dacoromanica.ro

Книгоиздательство „ЖИЗНЬ и ЗНАНІЕ".
Петроградъ, Поварской пер., д. 2, кв. 9 и 10. Телефонъ 227-42.

Библіотека Обществовѣдѣнія. Кн. 42-ая.

В. ИЛЬИНЪ (Н. Ленинъ).

НОВЫЯ ДАННЫЯ О ЗАКОНАХЪ РАЗВИТІЯ КАПИТАЛИЗМА ВЪ ЗЕМЛЕДѢЛІИ.

ВЫПУСКЪ I.

Капитализмъ и земледѣліе въ Соед. Штатахъ Америки.

ПЕТРОГРАДЪ.
1917.

Coperta cărții lui V. I. Lenin „Noi date cu privire la legile dezvoltării capitalismului în agricultură. Partea I. Capitalismul și agricultura în Statele Unite ale Americii". — 1917

Micșorat

www.dacoromanica.ro

Ţara cea mai avansată a capitalismului modern prezintă un interes deosebit pentru studiul structurii social-economice a agriculturii contemporane şi al evoluţiei ei. Statele Unite n-au rival nici în ceea ce priveşte ritmul rapid al dezvoltării capitalismului la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, nici în ceea ce priveşte gradul foarte înalt de dezvoltare capitalistă atins de ele, nici în ceea ce priveşte imensitatea suprafeţei pe care este folosită o tehnică utilată după ultimul cuvînt al ştiinţei, tehnică ce ţine seama de remarcabila diversitate a condiţiilor istorice-naturale, nici în ceea ce priveşte libertatea politică şi nivelul cultural al masei populaţiei. Această ţară este în multe privinţe modelul şi idealul civilizaţiei noastre burgheze.

Cercetarea formelor şi a legilor evoluţiei agriculturii este aici cu atît mai lesnicioasă cu cît în Statele Unite se organizează în fiecare 10 ani un recensămînt („census") al populaţiei, cu care prilej se face un recensămînt extrem de amănunţit al tuturor întreprinderilor industriale şi gospodăriilor agricole. În felul acesta se obţine un material atît de precis şi de bogat cum nu există în nici o ţară din lume şi care ne permite să verificăm o serie întreagă de afirmaţii curente, care sînt de cele mai multe ori neglijent formulate din punct de vedere teoretic, însuşite în mod necritic şi promovează de obicei vederi şi prejudecăţi burgheze.

În numărul din iunie 1913 al revistei „Zavetî" [72], d-l Ghimmer a reprodus unele date din ultimul — al treisprezecelea — recensămînt, din 1910, şi, sprijinindu-se pe ele, a repetat pentru nu ştiu a cîta oară afirmaţia extrem de

www.dacoromanica.ro

uzuală şi profund burgheză — atît prin baza ei teoretică, cît şi prin semnificaţia ei politică — că în „Statele Unite marea majoritate a fermelor sînt gospodării bazate pe *muncă* proprie", că „în regiunile mai dezvoltate capitalismul în agricultură decade", că „în marea majoritate a regiunilor ţării" „mica gospodărie agricolă bazată pe muncă proprie îşi lărgeşte sfera de dominaţie", că tocmai „în regiunile cu cultură mai veche şi aflate pe o treaptă mai înaltă de dezvoltare economică" „agricultura capitalistă se destramă, producţia se fărîmiţează şi devine mică producţie", că „nu există regiuni în care procesul de colonizare să nu se desfăşoare în continuare, iar marea gospodărie capitalistă să nu se destrame şi să nu fie înlăturată de gospodăria bazată pe muncă proprie" etc. etc.

Toate aceste afirmaţii sînt profund greşite. Ele sînt diametral opuse realităţii şi constituie o adevărată batjocură la adresa adevărului. Şi asupra elucidării caracterului lor greşit merită cu atît mai mult să ne oprim amănunţit, cu cît d-l Ghimmer nu este primul venit, nu este autorul ocazional al unui ocazional articolaş de revistă, ci unul dintre cei mai de vază economişti, care reprezintă orientarea *burgheză* cea mai democratică, de extrema stîngă, a gîndirii sociale ruse şi europene. Tocmai de aceea opiniile d-lui Ghimmer ar putea să se bucure — iar în păturile neproletare ale populaţiei se şi bucură în parte — de o răspîndire şi influenţă deosebit de largă. Căci acestea nu sînt opiniile sale personale, erorile sale individuale, ci doar expresia — deosebit de democratizată, deosebit de împopoţonată în veşmintele unei frazeologii pretins socialiste — a unor concepţii *general*-burgheze, la care ajung cît se poate de uşor, în condiţiile societăţii capitaliste, atît profesorul cu mentalitate rutinară, care urmează cărarea bătătorită, cît şi micul agricultor care prin nivelul conştiinţei sale se distinge între milioanele de semeni ai săi.

Teoria evoluţiei necapitaliste a agriculturii în societatea capitalistă, teorie susţinută de d-l Ghimmer, este în fond teoria marii majorităţi a profesorilor burghezi, a democraţilor burghezi şi a oportuniştilor din mişcarea muncitorească din lumea întreagă, adică a celei mai noi varietăţi a aceloraşi democraţi burghezi. Nu va fi exagerat să se

www.dacoromanica.ro

spună că această teorie este o iluzie, un vis, o autoamăgire a întregii societăţi burgheze. Consacrînd lucrarea de faţă combaterii acestei teorii, voi căuta să înfăţişez un tablou de ansamblu al capitalismului în agricultura americană, căci una dintre principalele greşeli ale economiştilor burghezi constă în aceea că desprind din conexiunea generală a relaţiilor economice fapte şi cifre răzleţe. Toate datele sînt luate din publicaţiile statistice oficiale ale Statelor Unite ale Americii de Nord ; e vorba, în primul rînd, de volumul al *cincilea* al recensămîntului al 12-lea, din 1900, şi de acelaşi volum al recensămîntului al 13-lea, din 1910 *, consacrate agriculturii, apoi de Culegerea de date statistice (Statistical Abstract of the United States) pe 1911. După ce am indicat aceste izvoare, nu voi mai face trimiteri la paginile şi numerele tabelelor în legătură cu fiecare cifră în parte : aceasta l-ar împovăra pe cititor şi ar încărca inutil textul, căci doritorii de a le consulta vor găsi lesne datele respective după sumarul publicaţiilor menţionate.

1. CARACTERIZAREA GENERALĂ A PRINCIPALELOR TREI REGIUNI. VESTUL ÎN CURS DE COLONIZARE ŞI HOMESTEAD-urile

Imensul teritoriu al Statelor Unite, care este numai cu puţin mai mic decît întreaga Europă, precum şi marea diversitate a condiţiilor economice în diferitele colţuri ale ţării fac să fie absolut necesară o examinare separată a principalelor regiuni, esenţialmente deosebite prin situaţia lor economică. În 1900, statisticienii americani au împărţit ţara în cinci regiuni, iar în 1910 — în nouă regiuni : 1) Noua Anglie, cuprinzînd cele şase state din nord-est, pe ţărmul Oceanului Atlantic (Maine, New Hampshire, Vermont, Massachusetts, Rhode Island şi Connecticut). 2) Statele atlantice de mijloc (New York, New Jersey şi Pennsylvania) ; aceste două regiuni împreună formau în 1900 regiunea „nord-atlantică". 3) Statele centrale de nord-est (Ohio, Indiana, Illinois, Michigan şi Wisconsin).

* Census Reports. Twelfth Census 1900. Vol. V. Agriculture. Wash. 1902. — Thirteenth Census of the United States, taken in the year 1910. Vol. V. Agriculture. Wash., 1913.

www.dacoromanica.ro

4) Statele centrale de nord-vest (Minnesota, Iowa, Missouri, North Dakota şi South Dakota, Nebraska şi Kansas); aceste două regiuni laolaltă formau în 1900 regiunea „centrală de nord". 5) Statele atlantice de sud (Delaware, Maryland, Districtul Columbia, Virginia şi West Virginia, North Carolina şi South Carolina, Georgia şi Florida); ele formau aceeaşi regiune şi în 1900. 6) Statele centrale de sud-est (Kentucky, Tennessee, Alabama şi Mississippi). 7) Statele centrale de sud-vest (Arkansas, Oklahoma, Louisiana şi Texas); aceste două regiuni formau în 1900 o singură regiune — regiunea „centrală de sud". 8) Statele de munte (Montana, Idaho, Wyoming, Colorado, New Mexico, Arizona, Utah şi Nevada) şi 9) statele de pe litoralul Pacificului (Washington, Oregon şi California); aceste două regiuni formau în 1900 o singură regiune — regiunea de „vest".

Caracterul extrem de pestriţ al acestor diviziuni a determinat pe statisticienii americani să le comprime în 1910 în trei regiuni mari: Nordul (1—4), Sudul (5—7) şi Vestul (8—9). Vom vedea îndată că această împărţire în trei regiuni principale este într-adevăr cea mai importantă şi esenţialmente necesară, deşi, bineînţeles, şi aici, ca în toate, există tipuri de tranziţie, aşa încît Noua Anglie şi statele atlantice de mijloc vor trebui să fie considerate separat în unele chestiuni fundamentale.

Pentru a preciza ceea ce este esenţial în deosebirea dintre cele trei regiuni principale, le putem denumi: Nordul *industrial*, Sudul *fost sclavagist* şi Vestul *în curs de colonizare*.

Iată datele referitoare la suprafaţa de pământ, la procentul pământului cultivat şi la populaţie:

Regiuni	Întreaga suprafaţă de pământ în milioane de acri	Din care se cultivă: %	Populaţia (1910) milioane
Nordul	588	49%	56
Sudul	562	27%	29
Vestul	753	5%	7
Statele Unite în ansamblu	1 903	25%	92

www.dacoromanica.ro

În ceea ce priveşte suprafaţa de pămînt, Nordul şi Sudul sînt aproximativ egale, iar Vestul este aproape o dată şi jumătate mai mare decît Nordul şi Sudul. Dar populaţia Nordului este de 8 ori mai mare decît cea a Vestului. Se poate spune că Vestul este aproape nepopulat. În ce ritm se desfăşoară popularea lui se vede din faptul că, în decursul perioadei de 10 ani dintre 1900 şi 1910, populaţia Nordului a crescut cu 18%, a Sudului cu 20%, iar a Vestului cu 67% ! În Nord numărul fermelor a rămas aproape constant : 2 874 000 în 1900 şi 2 891 000 în 1910 (+0,6%) ; în Sud numărul fermelor a crescut cu 18%, de la 2 600 000 la 3 100 000, iar în Vest cu 54%, adică mai mult decît o dată şi jumătate, de la 243 000 la 373 000.

Sub ce formă se desfăşoară ocuparea pămînturilor în Vest se vede din datele referitoare la *homestead*-uri — loturi de pămînt avînd în majoritatea cazurilor o suprafaţă de 160 de acri, adică circa 65 de deseatine, pe care guvernul le împarte în mod gratuit sau în schimbul unei plăţi simbolice. În 10 ani, din 1901 pînă în 1910, suprafeţele homestead-urilor ocupate reprezentau în Nord 55 300 000 de acri (dintre care 54 300 000, adică peste 98%, numai într-o singură regiune, şi anume în regiunea centrală de nord-vest), în Sud — 20 000 000 (dintre care 17 300 000 revin unei singure regiuni : regiunea centrală de sud-vest) şi în Vest — 55 300 000 de acri, care se împart între cele două regiuni ale Vestului. Aceasta înseamnă că Vestul este prin excelenţă o regiune de homestead-uri, adică o regiune în care pămînturile neocupate se împart gratuit — ceva în genul folosinţei funciare bazate pe dreptul primului ocupant, practicată în regiunile periferice îndepărtate ale Rusiei, dar reglementată nu de un stat feudal, ci în mod democratic (era cît pe-aci să spun : în mod narodnicist ; republica americană a realizat într-o manieră capitalistă ideea „narodnică" a împărţirii pămînturilor neocupate oricărui doritor). Dar în Nord şi în Sud avem numai cîte *o singură* regiune de homestead-uri, care este oarecum un tip de tranziţie de la Vestul nepopulat la Nordul populat şi la Sudul populat. Remarcăm, în treacăt, că numai în două regiuni ale Nordului nu există homestead-

www.dacoromanica.ro

uri împărţite în ultimul deceniu : în Noua Anglie şi în statele atlantice de mijloc. De aceste două regiuni — cele mai industriale —, unde procesul de colonizare a încetat cu desăvîrşire, vom avea prilejul să ne ocupăm mai încolo.

Datele citate cu privire la homestead-urile ocupate se referă la cererile iniţiale de homestead-uri, şi nu la terenurile definitiv ocupate ; pentru acestea din urmă nu dispunem de date repartizate pe regiuni. Dar chiar dacă, ca mărimi absolute, datele citate mai sus sînt exagerate, ele reflectă în orice caz cu exactitate raportul dintre regiuni. În Nord suprafaţa totală a pămîntului ocupat de ferme în 1910 era de 414 000 000 de acri, aşa încît homestead-urile declarate în ultimii 10 ani reprezentau circa 1/8, în Sud — circa 1/17 (20 din 354), iar în Vest — *jumătate* (55 din 111)! E de la sine înţeles că a pune laolaltă date referitoare la regiuni în care de fapt aproape că nu există încă proprietate funciară şi date referitoare la regiuni în care toate terenurile sînt ocupate ar însemna să ne batem joc de metodele de investigaţie ştiinţifică.

America confirmă cît se poate de grăitor adevărul pe care Marx l-a subliniat în volumul al III-lea al „Capitalului", şi anume că în agricultură capitalismul nu depinde de *forma* de proprietate funciară şi folosinţă funciară. Capitalul găseşte cele mai variate forme de proprietate funciară medievală şi patriarhală : şi feudală, şi „ţărănească în loturi" (adică ţărănească dependentă), şi de clan, şi de obşte, şi de stat etc. Capitalul îşi subordonează toate aceste forme de proprietate funciară, dar sub diferite forme şi prin metode diferite [73]. O statistică agricolă judicios şi raţional organizată ar trebui să-şi modifice metodele de investigaţie, procedeele de grupare etc. potrivit cu *formele* de pătrundere a capitalismului în agricultură, grupînd separat, de pildă, homestead-urile şi urmărind evoluţia lor economică. Din păcate, în domeniul statisticii e prea frecventă domnia rutinei, copierea şablonardă, lipsită de sens a unor metode stereotipe.

Cît de extensivă este agricultura în Vest în comparaţie cu celelalte regiuni se vede, printre altele, din datele referitoare la cuantumul cheltuielilor pentru îngrăşăminte chimice. Socotite la 1 acru de pămînt cultivat, aceste cheltuieli

www.dacoromanica.ro

reprezentau în 1909 în Nord — 13 cenţi (0,13 dolari), în Sud — 50, iar în Vest — numai 6. Superioritatea Sudului se explică prin faptul că cultura bumbacului cere multe îngrăşăminte, iar în Sud această cultură ocupă locul de frunte : bumbacul împreună cu tutunul dau aici 46,8% din valoarea întregului produs agricol, cerealele — numai 29,3%, fînul şi ierburile furajere — 5,1%. Dimpotrivă, în Nord, primul loc îl ocupă cerealele — 62,6%, apoi urmează fînul şi ierburile furajere — 18,8%, printre care predomină ierburile însămînţate. În Vest, cerealele dau 33,1% din valoarea întregului produs agricol, fînul şi ierburile furajere — 31,7%, ierburile însămînţate cedînd întîietatea păşunilor naturale. 15,5% din valoarea produsului agricol le dau fructele — ramură specială de agricultură cu caracter comercial, care se dezvoltă rapid pe litoralul Pacificului.

2. NORDUL INDUSTRIAL

În Nord, procentul populaţiei orăşeneşti se ridica în 1910 la 58,6%, faţă de 22,5% în Sud şi 48,8% în Vest. Rolul industriei se vede din următoarele date :

	Valoarea produselor (în miliarde de dolari)				Numărul muncitorilor în industrie (milioane)
	agriculturii	creşterii vitelor	suma	industriei minus valoarea materiei prime	
Nordul	3,1	2,1	5,2	6,9	5,2
Sudul	1,9	0,7	2,6	1,1	1,1
Vestul	0,5	0,3	0,8	0,5	0,3
Statele Unite în ansamblu	5,5	3,1	8,6	8,5	6,6

Valoarea totală a produselor agriculturii, aşa cum rezultă ea de aici, este superioară celei reale, căci o parte din produsele agriculturii, de pildă nutreţul, apare încă o dată în valoarea produselor creşterii vitelor. În orice caz însă este evident că circa 5/6 din întreaga industrie americană se află concentrată în Nord şi că în această regiune industria precumpăneşte asupra agriculturii. Sudul şi Vestul au, dimpotrivă, un caracter prin excelenţă agricol.

www.dacoromanica.ro

După cum se poate vedea din datele citate, Nordul se deosebeşte de Sud şi de Vest printr-o dezvoltare relativ mult mai înaltă a industriei, dezvoltare care creează o piaţă pentru agricultură şi determină trecerea la agricultură intensivă. Dar Nordul „industrial" — în acest sens — continuă să rămînă totuşi principalul producător de produse agricole. Mai mult de jumătate din întreaga producţie agricolă, circa $^3/_5$ din ea, este concentrată în Nord. În ce măsură agricultura Nordului este mai intensivă decît în celelalte regiuni se poate vedea din următoarele date referitoare la valoarea întregii avuţii agricole — pămînt, clădiri, unelte şi maşini, vite — socotită la 1 acru de pămînt: în Nord această valoare reprezenta în 1910, 66 de dolari, faţă de 25 în Sud şi 41 în Vest. Dacă luăm numai valoarea uneltelor şi maşinilor socotită la 1 acru de pamînt, ea reprezenta 2,07 dolari în Nord, 0,83 în Sud şi 1,04 în Vest.

În această privinţă se disting în special regiunile Noua Anglie şi Atlantică de mijloc. Aici, după cum am mai arătat, procesul de colonizare a încetat cu desăvîrşire. Între anii 1900 şi 1910 numărul fermelor a scăzut în mod absolut; tot în mod absolut a scăzut şi suprafaţa cultivată, ca şi întreaga suprafaţă de pămînt a fermelor. Potrivit statisticii ocupaţiilor, aici lucrează în agricultură numai 10% din populaţie, faţă de 33% în medie pentru toate Statele Unite, 25—41% în celelalte regiuni ale Nordului şi 51—63% în Sud. Cerealele ocupă aici numai 6—25% din suprafaţa cultivată (media pentru Statele Unite este de 40%, iar pentru Nord — 46%), ierburile furajere (în cea mai mare parte ierburi însămînţate) — 52—29% (faţă de 15% şi 18%), legumele — 4,6—3,8% (faţă de 1,5% şi 1,5%). Aceasta este regiunea cu cea mai intensivă agricultură. În 1909 cheltuielile medii pentru îngrăşăminte, socotite la 1 acru de pămînt cultivat, reprezentau 1,30 şi 0,62 dolari; prima cifră este maximă, iar a doua este depăşită numai într-o singură regiune a Sudului. Valoarea medie a uneltelor şi maşinilor, socotită la 1 acru de pămînt cultivat, este de 2,58 şi 3,88 dolari, cifre maxime în Statele Unite. Mai încolo vom vedea că aceste cele mai industrializate regiuni ale Nordului industrial, care se disting prin faptul

www.dacoromanica.ro

că agricultura lor este cea mai intensivă în comparaţie cu restul ţării, se deosebesc, de asemenea, prin aceea că agricultura are aici un caracter capitalist mai pronunţat decît în celelalte regiuni.

3. SUDUL FOST SCLAVAGIST

Statele Unite ale Americii, scrie d-l Ghimmer, sînt „o ţară care n-a cunoscut niciodată feudalismul şi căreia îi sînt străine rămăşiţele lui economice" (p. 41 din articolul menţionat). Această afirmaţie este în flagrantă contradicţie cu adevărul, căci rămăşiţele economice ale *sclaviei* nu se deosebesc cîtuşi de puţin de rămăşiţele economice ale feudalismului, iar în Sudul fost sclavagist al Statelor Unite aceste rămăşiţe *continuă să fie şi astăzi extrem de puternice.* Eroarea d-lui Ghimmer n-ar merita să ne oprim asupra ei dacă ar putea fi considerată numai ca o greşeală strecurată într-un articol de revistă scris în pripă. Dar întreaga literatură liberală şi întreaga literatură narodnică din Rusia dovedesc că exact aceeaşi „greşeală" se face sistematic şi extrem de perseverent atunci cînd e vorba de sistemul rusesc al *muncii în dijmă,* această rămăşiţă a feudalismului în ţara noastră.

Sudul Statelor Unite a fost o regiune sclavagistă pînă în momentul cînd războiul civil din anii 1861—1865 a măturat sclavia. Şi astăzi încă, numărul negrilor, care nu trece de 0,7—2,2% din populaţia regiunilor Nordului şi Vestului, reprezintă în Sud 22,6—33,7% din totalul populaţiei. Pe întreaga ţară, negrii reprezintă 10,7% din populaţie. Despre starea oprimată a negrilor e de prisos să mai vorbim : în această privinţă burghezia americană nu este cu nimic mai bună decît burghezia celorlalte ţări. „Eliberînd" pe negri, ea a avut grijă să restabilească, pe terenul capitalismului „liber" şi republican-democratic, tot ce se putea restabili şi să facă tot posibilul şi imposibilul pentru a perpetua neruşinata şi mîrşava asuprire a negrilor. Pentru caracterizarea nivelului cultural este de ajuns să citãm un mic fapt de ordin statistic. În timp ce în rîndurile populaţiei albe din Statele Unite, numărul analfabeţilor reprezenta în 1900 6,2% din populaţie (socotind

www.dacoromanica.ro

populaţia de la 10 ani în sus), în rîndurile negrilor acest procent era de 44,5% ! ! De peste 7 ori mai mare ! ! În Nord şi în Vest procentul analfabeţilor era de 4—6% (în 1900), pe cînd în Sud el se ridica la 22,9—23,9% ! ! Ne putem lesne închipui ce complex de fapte din domeniul relaţiilor juridice şi al vieţii de toate zilele corespunde acestui fapt extrem de ruşinos din domeniul culturii poporului.

Dar pe ce bază economică a crescut şi se ţine această splendidă „suprastructură" ?

Pe baza *sistemului* tipic rusesc, „autentic rusesc" *al muncii în dijmă*, şi anume *al dijmei în parte*.

În 1910 numărul fermelor stăpînite de negri era de 920 883, adică 14,5% din numărul total al fermelor. Din numărul total al fermierilor, 37,0% erau arendaşi, 62,1% — proprietari, iar restul de 0,9% din ferme erau conduse de administratori. Dar, în timp ce printre agricultorii albi arendaşii reprezintă 39,2%, printre agricultorii negri ei reprezintă 75,3% ! În America fermierul alb tipic este proprietarul pămîntului său, pe cînd fermierul negru tipic este arendaş. În Vest, procentul arendaşilor este de numai 14,0% — regiune în curs de colonizare, pămînturi noi, libere, un Eldorado (şubred şi de scurtă durată) al micului „agricultor de sine stătător". În Nord, arendaşii reprezintă 26,5%, iar în Sud — 49,6% ! Jumătate din fermierii Sudului sînt arendaşi.

Dar nu numai atît. Aici nu avem de-a face cu arendaşi în sensul european, civilizat, capitalist-modern al acestui cuvînt, ci mai ales cu *dijmaşi* semifeudali, sau — ceea ce sub raport economic este tot una — pe jumătate sclavi. În Vestul „liber" dijmaşii formează minoritatea printre arendaşi (25 000 din 53 000). În Nordul vechi, de multă vreme colonizat, din 766 000 de arendaşi, 483 000, adică 63%, sînt dijmaşi. În Sud, din 1 537 000 de arendaşi, *1 021 000, adică 66%, sînt dijmaşi.*

În America liberă, republican-democratică existau în 1910 1 500 000 de arendaşi-dijmaşi, din care *peste 1 000 000 — negri.* În raport cu numărul total al fermierilor, numărul dijmaşilor nu scade, ci creşte necontenit şi destul de rapid. În 1880 procentul dijmaşilor faţă de numărul total al

www.dacoromanica.ro

fermierilor din Statele Unite reprezenta 17,5%, în 1890 — 18,4%, în 1900 — 22,2%, iar în 1910 — 24,0%.

„În Sud — citim în concluziile statisticienilor americani pe marginea recensămîntului din 1910 —, condiţiile au fost întotdeauna întrucîtva deosebite de cele din Nord, şi multe dintre fermele deţinute de arendaşi nu sînt decît părţi ale unor plantaţii care au proporţii considerabile şi provin din epoca premergătoare războiului civil". În Sud, „sistemul de gospodărire prin intermediul arendaşilor, mai cu seamă al arendaşilor negri, a înlocuit sistemul de gospodărire cu ajutorul muncii sclavilor". „Dezvoltarea sistemului de arendă este deosebit de frapantă în Sud, unde plantaţiile mari, pe care în trecut era folosită munca sclavilor, au fost în multe cazuri împărţite în loturi mici (parcele), care se dau în arendă. ...În multe cazuri, aceste plantaţii continuă să fie exploatate, în fond, ca nişte unităţi agricole, deoarece arendaşii sînt într-o anumită măsură supuşi unei supravegheri mai mult sau mai puţin asemănătoare cu aceea căreia îi sînt supuşi în Nord muncitorii salariaţi de la ferme" (op. cit., V, 102, 104).

Pentru caracterizarea Sudului trebuie să mai adăugăm că populaţia fuge de aici în alte regiuni capitaliste şi la oraşe, aşa cum în Rusia ţărănimea din guberniile cele mai înapoiate, guberniile agricole centrale, în care rămăşiţele iobăgiei s-au păstrat într-o măsură mai mare ca oriunde, fuge de sub puterea moşierilor de teapa lui Markov-retevei în regiunile mai capitaliste ale Rusiei, în capitale, în guberniile industriale şi spre Sud (vezi „Dezvoltarea capitalismului în Rusia") *. Regiunea dijmei în parte este atît în America, cît şi în Rusia o regiune de cea mai mare stagnare, de cea mai crîncenă asuprire şi înrobire a maselor muncitoare. În America, imigranţii, care au un rol atît de important în economia ţării şi în întreaga ei viaţă publică, ocolesc Sudul. În 1910 populaţia născută în afara hotarelor Americii reprezenta 14,5%. Dar, în diferitele regiuni ale Sudului, acest procent reprezintă numai 1,0—4,0%, pe cînd în celelalte regiuni ale ţării procentul imigranţilor variază între 13,9% şi 27,7% (în Noua Anglie). Închistare, înapoiere, lipsă de aer curat, un fel de închisoare pentru negrii „eliberaţi" — iată ce înseamnă Sudul american. Aici populaţia e mai „legată de pămînt", mai stabilă ca în restul ţării ; cu excepţia acelei regiuni din Sud în care procesul de colonizare se desfăşoară în proporţii conside-

* Vezi *V. I. Lenin.* Opere complete, vol. 3, Bucureşti, Editura politică, 1963 ed. a doua, p. 579—582. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

rabile (regiunea centrală de sud-vest), în celelalte două regiuni ale Sudului, 91—92% din locuitori s-au născut în aceeaşi regiune în care trăiesc astăzi, pe cînd în general în America acest procent reprezintă 72,6%, adică mobilitatea populaţiei este mult mai mare. În Vest, care este o regiune de colonizare intensă, numai 35—41% din locuitori s-au născut în regiunea în care trăiesc astăzi.

Din cele două regiuni ale Sudului care nu cunosc colonizarea, negrii fug în masă : în cei 10 ani care au trecut între ultimele două recensăminte, aceste două regiuni au cedat altor regiuni din ţară aproape 600 000 de „negri". Negrii fug mai cu seamă la oraşe : în Sud 77—80% din numărul total al negrilor trăiesc la sate, pe cînd în celelalte regiuni — numai 8—32%. Asemănarea dintre situaţia economică a negrilor din America şi cea a ţăranilor *„foşti moşiereşti"* din centrul Rusiei agricole se dovedeşte a fi extrem de izbitoare.

4. SUPRAFAŢA MEDIE A FERMELOR. „DESCOMPUNEREA CAPITALISMULUI" ÎN SUD

După ce am examinat trăsăturile distinctive fundamentale ale principalelor trei regiuni ale Statelor Unite şi caracterul general al condiţiilor economice, putem trece la analizarea datelor cu care se operează în mod obişnuit. Dintre acestea fac parte, în primul rînd, datele referitoare la suprafaţa medie a fermelor. Pe baza acestor date, foarte mulţi economişti, printre care şi d-l Ghimmer, trag concluzii dintre cele mai categorice.

Anii	Suprafaţa medie a fermelor în Statele Unite:	
	Întreaga suprafaţă de pămînt	Suprafaţa cultivată
	(în acri)	
1850	202,6	78,0
1860	199,2	79,8
1870	153,3	71,0
1880	133,7	71,0
1890	136,5	78,3
1900	146,2	72,2
1910	138,1	75,2

www.dacoromanica.ro

În linii generale reiese la prima vedere o scădere a mărimii medii a întregii suprafeţe de pămînt, însoţită de o variaţie în dublu sens — cînd scădere, cînd creştere — a mărimii medii a suprafeţei cultivate. Dar ca perioadă de cotitură poate fi considerat deceniul 1860—1870, pe care de aceea l-am însemnat printr-o linie. Tocmai în acest deceniu se observă *o scădere* enormă a mărimii medii a întregii suprafeţe de pămînt, şi anume o scădere cu 46 de acri (199,2—153,3), precum şi cea mai mare variaţie, tot în jos (79,8—71,0), a mărimii medii a suprafeţei cultivate.

Care este cauza acestui fenomen? Ea trebuie căutată, evident, în războiul civil din anii 1861—1865 şi în abolirea sclaviei. Latifundiile sclavagiste primiseră o lovitură hotărîtoare. În cele ce urmează vom avea de repetate ori prilejul să citãm date care confirmă acest fapt, de altfel atît de notoriu, încît e de mirare că mai trebuie confirmat. Să luăm separat datele referitoare la Sud şi la Nord.

	Suprafaţa medie a fermelor în acri			
	În Sud		În Nord	
Anii	Mărimea medie a întregii suprafeţe de pămînt	Mărimea medie a suprafeţei cultivate	Mărimea medie a întregii suprafeţe de pămînt	Mărimea medie a suprafeţei cultivate
1850	332,1	101,1	127,1	65,4
1860	335,4	101,3	126,4	68,3
1870	214,2	69,2	117,0	69,2
1880	153,4	56,2	114,9	76,6
1890	139,7	58,8	123,7	87,8
1900	138,2	48,1	132,2	90,9
1910	114,4	48,6	143,0	100,3

Vedem că, socotită în medie la o fermă, suprafaţa cultivată *a scăzut* enorm în perioada 1860—1870 în Sud (101,3—69,2) şi a variat uşor — în sensul *creşterii* — în Nord (68,3—69,2). Explicaţia rezidă, aşadar, în condiţiile evoluţiei Sudului. Şi după abolirea sclaviei observăm acolo o scădere, deşi lentă şi necontinuă, dar totuşi o scădere, a suprafeţei medii a fermelor.

www.dacoromanica.ro

„Mica gospodărie bazată pe muncă proprie îşi lărgeşte aici sfera de dominaţie — conchide d-l Ghimmer —, iar capitalul părăseşte agricultura pentru alte domenii de investiţii". „...Vertiginoasa descompunere a capitalismului agrar în statele atlantice de sud..."

Iată o concluzie bizară, care-şi poate găsi perechea, după cît se pare, numai în perorările narodnicilor noştri pe tema „descompunerii capitalismului" în Rusia după 1861, ca urmare a trecerii moşierilor de la sistemul de gospodărie bazat pe clacă la cel bazat pe munca în dijmă (care e pe jumătate tot clacă !). Fărîmiţarea latifundiilor sclavagiste este calificată drept „descompunere a capitalismului". Transformarea pămîntului necultivat al proprietarilor de sclavi de ieri în mici ferme deţinute de negri pe jumătate dijmaşi (să ne amintim că procentul dijmaşilor *creşte* necontenit de la recensămînt la recensămînt !) este calificată drept „descompunere a capitalismului". Nici că se poate o mai mare denaturare a noţiunilor fundamentale ale ştiinţei economice !

În capitolul al 12-lea al textului explicativ la recensămîntul din 1910, statisticienii americani au prezentat date cu privire la „plantaţiile" tipice din Sud — în zilele noastre, şi nu pe vremea sclaviei. În 39 073 de plantaţii avem 39 073 de „ferme proprietăreşti" (landlord farms) şi 398 905 ferme arendăşeşti. În medie, aşadar, revin cîte 10 arendaşi la un „proprietar", la un „landlord". Suprafaţa medie a unei plantaţii este de 724 de acri. Din aceştia, numai 405 acri sînt pămînt cultivat : la o plantaţie revin peste 300 de acri de pămînt necultivat. Nimic de zis, frumoasă rezervă pentru viitoarele planuri de exploatare ale domnilor foşti proprietari de sclavi...

Într-o plantaţie de tip mijlociu, repartizarea pămîntului este următoarea : „ferma proprietărească" are 331 de acri de pămînt, din care 87 de acri pămînt cultivat. Fermele „arendăşeşti", adică parcelele de pămînt ale negrilor-dijmaşi, care muncesc, ca şi înainte, pentru „proprietar" şi sub supravegherea lui, au în medie cîte 38 de acri de pămînt, din care 31 de acri pămînt cultivat.

Stăpînind imense latifundii, în care peste $^{9}/_{10}$ din pămînt continuă să rămînă necultivate, foştii proprietari de sclavi din Sud trec treptat, pe măsura creşterii populaţiei şi a

www.dacoromanica.ro

cererii de bumbac, la vînzarea acestor pămînturi către negri, dar şi mai frecvent la împărţirea lor în mici parcele spre a fi lucrate de negri în dijmă pe jumătate. (Între 1900 şi 1910, în Sud, numărul fermierilor care sînt proprietari deplini ai întregului lor pămînt a crescut de la 1 237 000 la 1 329 000, adică cu 7,5%, în timp ce numărul fermierilor-dijmaşi a crescut de la 772 000 la 1 021 000, adică cu 32,2%.) Iată însă că se găseşte un economist care califică acest fenomen drept „descompunere a capitalismului"...

Considerăm drept latifundii fermele care au de la 1 000 de acri în sus. În 1910 aceste ferme reprezentau în Statele Unite în total 0,8% (50 135 de ferme), deţinînd însă 167 100 000 de acri de pămînt, adică 19,0% din suprafaţa totală. Aceasta înseamnă că la 1 latifundiu reveneau în medie cîte 3 332 de acri. În latifundii, suprafaţa cultivată reprezenta numai 18,7%, pe cînd în toate fermele luate laolaltă suprafaţa cultivată reprezenta 54,4%. Trebuie menţionat că în Nordul capitalist ponderea latifundiilor este *mai mică decît în restul ţării :* 0,5% din numărul total al fermelor şi 6,9% din suprafaţa totală, procentul pămîntului cultivat în latifundii fiind de 41,1%. Mai mare ca oriunde este ponderea latifundiilor în Vest : 3,9% din numărul total al fermelor şi 48,3% din suprafaţa totală ; 32,3% din pămîntul latifundiilor este cultivat. *Cel mai mare* procent de pămînt necultivat găsim în latifundiile din Sudul fost sclavagist : 0,7% din ferme sînt latifundii ; ele deţin 23,9% din suprafaţa totală ; *numai 8,5% din pămîntul* latifundiilor este cultivat ! ! Aceste date amănunţite arată, printre altele, cît de greşit procedează aceia care, fără a analiza în mod special datele concrete privind fiecare ţară şi fiecare regiune în parte, încadrează latifundiile în categoria gospodăriilor *capitaliste.*

În cei 10 ani dintre 1900 şi 1910, tocmai în latifundii şi numai în ele *a scăzut* suprafaţa totală de pămînt. Această scădere este foarte însemnată : de la 197 800 000 la 167 100 000 de acri, adică o scădere de 30 700 000 de acri. În Sud, această scădere este de 31 800 000 de acri (în Nord se înregistrează o creştere de 2 300 000, iar în Vest o scădere de 1 200 000). Prin urmare, tocmai Sudul şi numai Sudul sclavagist se caracterizează printr-un vast proces de

www.dacoromanica.ro

fărîmiţare a latifundiilor, în condiţii cînd suprafaţa lor cultivată reprezenta un procent infim (8,5%).

Din toate acestea reiese în mod necesar că singurul mod exact de a defini procesul economic în curs de desfăşurare va fi următorul: trecerea de la latifundiile sclavagiste, necultivate în proporţie de 9/10, la mica agricultură cu caracter *comercial*. Nu la mica gospodărie „bazată pe muncă proprie", cum preferă să spună d-l Ghimmer şi narodnicii împreună cu toţi economiştii burghezi, care înalţă imnuri ieftine „muncii", ci la o agricultură cu caracter comercial. Expresia „bazată pe muncă proprie" este lipsită de sens din punctul de vedere al economiei politice şi în mod indirect induce în eroare. Ea este lipsită de sens, căci micul agricultor „munceşte" în orice formaţie social-economică: şi în condiţiile sclavajului, şi în condiţiile iobăgiei, şi în condiţiile capitalismului. Expresia „bazată pe muncă proprie" este o frază goală, o declamaţie lipsită de conţinut, care disimulează *confundarea* celor mai diferite formaţii social-economice, convenabilă numai burgheziei. Expresia „bazată pe muncă proprie" induce în eroare, înşală publicul, deoarece sugerează ideea că nu se foloseşte muncă *salariată*.

Asemenea tuturor economiştilor burghezi, d-l Ghimmer ocoleşte tocmai datele referitoare la munca salariată, cu toate că ele sînt cele mai importante pentru problema capitalismului în agricultură şi cu toate că ne sînt furnizate nu numai de recensămîntul din 1900, ci şi de „buletinul" recensămîntului din 1910 (Abstract — Farm crops, by states *), pe care-l citează d-l Ghimmer (p. 49 din articolul său, nota).

Caracterul principalului produs agricol al Sudului arată că creşterea micii agriculturi în Sud nu înseamnă altceva decît creşterea agriculturii comerciale. Acest produs este bumbacul. Toate cerealele dau în Sud 29,3% din valoarea recoltei globale a culturilor de cîmp, fînul şi ierburile furajere — 5,1%, în timp ce bumbacul dă 42,7%. Între anii 1870 şi 1910, producţia de lînă a crescut în Statele Unite de la 162 000 000 de livre la 321 000 000, adică de două ori; producţia de grîu a crescut de la 236 000 000 de bu-

* Date, culese prin sondaj, cu privire la recoltele fermelor, pe state. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

sheli la 635 000 000, adică mai puțin decît de trei ori; producția de porumb a crescut de la 1 094 000 000 de busheli la 2 886 000 000, adică tot mai puțin decît de trei ori, în timp ce producția de bumbac a crescut de la 4 000 000 de baloturi (a cîte 500 de livre) la 12 000 000, adică de trei ori. Creșterea acestui produs agricol prin excelență comercial a depășit creșterea celorlaltor produse, mai puțin comerciale. În afară de aceasta, în principala regiune a Sudului, în regiunea „atlantică de sud", a luat o dezvoltare destul de mare producția de tutun (12,1% din valoarea recoltei globale în statul Virginia), de legume (20,1% din valoarea recoltei globale în statul Delaware, 23,2% în statul Florida), de fructe (21,3% din valoarea recoltei globale în statul Florida) etc. Toate acestea sînt culturi agricole care înseamnă intensivizarea agriculturii, creșterea proporțiilor gospodăriei paralel cu scăderea suprafeței ocupate de ea și extinderea folosirii muncii salariate.

Trecem acum la examinarea amănunțită a datelor referitoare la munca salariată; menționăm doar că Sudul, deși în această privință a rămas în urma celorlaltor regiuni — aici munca salariată este folosită pe o scară *mai restrînsă* pentru că este *mai accentuată* folosirea dijmei semisclavagiste —, înregistrează totuși și el o creștere a folosirii muncii salariate.

5. CARACTERUL CAPITALIST AL AGRICULTURII

De obicei, capitalismul în agricultură este apreciat pe baza datelor referitoare la întinderea fermelor sau la numărul și importanța fermelor cu suprafață mare. Date de acest fel am și examinat în parte, iar în parte vom avea prilejul să examinăm în cursul expunerii ulterioare, dar trebuie să observăm că toate acestea sînt date indirecte, căci mărimea suprafeței este departe de a fi întotdeauna și nemijlocit indiciul unor proporții cu adevărat mari ale *gospodăriei* și al caracterului ei capitalist.

Datele referitoare la munca salariată sînt incomparabil mai concludente și mai semnificative în această privință. Recensămintele agricole din ultimii ani, de pildă recensă-

www.dacoromanica.ro

mîntul din 1902 din Austria şi cel din 1907 din Germania, pe care le vom examina în altă parte, au arătat că folosirea muncii salariate în agricultura de astăzi — şi mai ales în mica gospodărie agricolă — este mult mai însemnată decît se crede de obicei. Nimic nu dezminte atît de categoric şi atît de grăitor ca aceste date basmul mic-burghez al micii gospodării agricole „bazate pe muncă proprie".

Statistica americană a adunat un material foarte vast în legătură cu această chestiune, deoarece în fişa individuală de recensămînt fiecare fermier trebuie să răspundă la întrebarea dacă cheltuieşte vreo sumă de bani pentru muncă salariată şi, în caz afirmativ, cît de mare este această sumă. Spre deosebire de statistica europeană — de pildă statistica din cele două ţări menţionate mai sus —, cea americană nu înregistrează numărul muncitorilor salariaţi existenţi în momentul respectiv în fiecare gospodărie, deşi această cifră ar putea fi lesne stabilită, iar valoarea ştiinţifică a unor asemenea date, în completarea celor referitoare la suma totală a cheltuielilor pentru muncă salariată, ar fi foarte mare. Partea cea mai proastă este însă că în recensămîntul din 1910, care este în genere incomparabil mai prost lucrat decît cel din 1900, prelucrarea acestor date este sub orice critică. În recensămîntul din 1910, toate fermele sînt împărţite în grupuri după suprafaţa de pămînt (ca şi în 1900), dar, spre deosebire de 1900, datele referitoare la folosirea muncii salariate nu sînt grupate în acelaşi mod şi de aceea sîntem lipsiţi de posibilitatea de a compara gospodăriile mici şi mari — după suprafaţa de pămînt — în ceea ce priveşte folosirea muncii salariate în aceste gospodării. Recensămîntul din 1910 ne oferă numai date medii pe state şi regiuni, adică date care amestecă laolaltă gospodăriile capitaliste cu cele necapitaliste.

Mai încolo vom examina separat datele pe 1900, care sînt prelucrate la un nivel mai satisfăcător ; iar aici ne vom limita să reproducem datele pe 1910. Datele se referă, propriu-zis, la anii 1899 şi 1909.

www.dacoromanica.ro

Regiuni	Procentul fermelor care angajau muncitori (1909)	Sporul de cheltuieli pentru muncă salariată de la 1899 pînă la 1909, în %	Cheltuielile pentru muncă salariată socotite la 1 acru de pămînt cultivat (în dolari)	
			1909	1899
Nordul	55,1	+ 70,8	1,26	0,82
Sudul	36,6	+ 87,1	1,07	0,69
Vestul	52,5	+119,0	3,25	2,07
Statele Unite în ansamblu	45,9	+ 82,3	1,36	0,86

Din aceste date rezultă în mod neîndoios, mai întîi de toate, că cel mai pronunţat caracter capitalist îl are agricultura în Nord (55,1% din ferme folosesc muncă salariată), apoi în Vest (52,5%) şi cel mai puţin în Sud (36,6%). Altfel nici nu poate fi cînd comparăm o regiune populată şi industrială cu o regiune în curs de colonizare şi cu una în care predomină dijma. Datele referitoare la procentul fermelor care foloseau muncă salariată oferă, desigur, mai multă posibilitate de comparaţie exactă între regiuni decît cele referitoare la cuantumul cheltuielilor pentru muncă salariată socotite la 1 acru de pămînt cultivat. Pentru ca acestea din urmă să poată fi comparate, ar trebui ca nivelul salariilor în diferite regiuni să fie acelaşi. Nu dispunem de date cu privire la salariile ce se plătesc în agricultura Statelor Unite, dar, date fiind deosebirile radicale — cunoscute de noi — dintre regiuni, nu este probabil ca nivelul salariilor să fie acelaşi.

Aşadar, în Nord şi în Vest, în cele două regiuni în care sînt concentrate $^2/_3$ din totalul pămîntului cultivat şi $^2/_3$ din şeptelul de vite, *mai mult de jumătate* din fermieri nu se pot dispensa de folosirea muncii salariate. În Sud acest procent este mai redus numai pentru că acolo mai este încă puternică exploatarea semifeudală (sau semisclavagistă) sub formă de dijmă. Nu încape îndoială că şi în America, ca şi în toate celelalte ţări capitaliste din lume, partea cea mai prost situată a fermierilor recurge la vînzarea forţei lor de muncă. Din păcate, în această privinţă statistica americană nu conţine nici un fel de date, spre deosebire, de pildă, de statistica germană din 1907, în care aceste date au fost culese şi prelucrate cu

www.dacoromanica.ro

multă grijă. Potrivit datelor statisticii germane, din 5 736 082 de posesori de întreprinderi agricole (cifră totală, în care intră şi cei mai mici „capi de gospodărie"), 1 940 867, adică peste 30%, sînt — prin ocupaţia lor *principală* — muncitori salariaţi. Fireşte, marea masă a acestor argaţi şi zileri posesori ai unui petic de pămînt aparţin grupurilor inferioare ale agricultorilor.

Să presupunem că în Statele Unite ale Americii, unde fermele minuscule (sub 3 acri) sînt de regulă exceptate de la recensămînt, numai 10% din fermieri recurg la vînzarea forţei lor de muncă. Şi în acest caz ajungem la rezultatul că numărul fermierilor *direct* exploataţi de moşieri şi de capitalişti reprezintă *mai mult de* o *treime* din numărul total (24,0% dijmaşi, adică fermieri exploataţi de foştii proprietari de sclavi în mod feudal sau semifeudal, şi 10% fermieri exploataţi de capitalişti fac împreună 34%). Aceasta înseamnă că, din numărul total al fermierilor, *minoritatea* — cel mult *o cincime sau o pătrime* — nu angajează muncitori şi, la rîndul lor, nu se angajează la lucru nici ei şi nu ajung într-o stare de dependenţă.

Aceasta este starea de fapt în ţara capitalismului „exemplar şi avansat", în ţara în care milioane de deseatine de pămînt sînt împărţite în mod gratuit. Şi aici, faimoasa mică agricultură necapitalistă, „bazată pe muncă proprie", nu este decît un mit.

Cît de mare este numărul muncitorilor salariaţi din agricultura Americii ? Creşte sau descreşte acest număr în comparaţie cu numărul fermierilor şi cu întreaga populaţie rurală ?

Din păcate, statistica americană nu dă un răspuns direct la aceste chestiuni extrem de importante. Să căutăm un răspuns aproximativ.

Un răspuns aproximativ ne pot da, în primul rînd, cifrele statisticii ocupaţiilor (volumul al IV-lea din lucrările recensămîntului). Această statistică „nu le-a reuşit" americanilor. Ea a fost prelucrată într-un spirit atît de birocratic, atît de rutinar şi de stupid, încît nu conţine nici măcar date referitoare la situaţia diferitelor persoane în cadrul ocupaţiei respective, adică nu arată dacă sînt patroni, muncitori membri de familie sau muncitori sa-

www.dacoromanica.ro

lariaţi. În loc de a proceda la o împărţire economică riguroasă, ei s-au mulţumit cu sensul „curent", „uzual" al cuvintelor, grupînd fără nici o noimă sub rubrica „muncitori agricoli" atît pe membrii familiilor fermierilor, cît şi pe muncitorii salariaţi. După cum se ştie, *nu* numai în statistica americană domneşte în această privinţă un haos deplin.

Recensămîntul din 1910 încearcă să facă puţină ordine în acest haos, să îndrepte greşelile evidente şi să separe măcar o parte din muncitorii salariaţi (working out) de muncitorii membri de familie (working on the home farm). Printr-o serie de calcule, statisticienii rectifică cifra totală a persoanelor ocupate în agricultură, reducînd-o cu 468 100 de oameni (vol. IV, p. 27). Apoi, numărul *femeilor* muncitoare salariate este stabilit la 220 048 în 1900 şi la 337 522 în 1910 (o creştere de 53%). Numărul bărbaţilor muncitori salariaţi era în 1910 de 2 299 444. Dacă presupunem că în 1900 procentul muncitorilor salariaţi agricoli era, în raport cu numărul total al muncitorilor agricoli, acelaşi ca în 1910, rezultă că în 1900 numărul bărbaţilor muncitori salariaţi era de 1 798 165 de oameni. Obţinem, aşadar, următorul tablou :

	1900	*1910*	Creştere în %
Total persoane ocupate în agricultură	10 381 765	12 099 825	+16%
Fermieri	5 674 875	5 981 522	+ 5%
Muncitori salariaţi	2 018 213	2 566 966	+27%

Adică procentul de creştere a numărului muncitorilor salariaţi este de peste cinci ori mai mare (27% faţă de 5%) în comparaţie cu procentul de creştere al numărului fermierilor. Partea pe care o reprezintă fermierii în raport cu întreaga populaţie agricolă *a scăzut*, în timp ce partea pe care o reprezintă muncitorii salariaţi *a crescut*. În raport cu întreaga populaţie agricolă, numărul gospodarilor de sine stătători a scăzut ; numărul celor dependenţi, al celor exploataţi a crescut.

În Germania, în 1907 au fost înregistraţi în agricultură 4 500 000 de muncitori salariaţi, numărul total al munci-

www.dacoromanica.ro

torilor membri de familie şi al muncitorilor salariaţi fiind de 15 000 000. Aşadar, 30% muncitori salariaţi. În America, potrivit calculului aproximativ de mai sus, numărul lor este de 2 500 000 faţă de 12 000 000, adică 21%. Este posibil ca existenţa unor terenuri disponibile care se împart în mod gratuit şi procentul enorm de fermieri dijmaşi să ducă în America la o scădere a procentului muncitorilor salariaţi.

Un răspuns aproximativ ne pot da, în al doilea rînd, cifrele referitoare la cuantumul cheltuielilor pentru muncă salariată în 1899 şi 1909. În acelaşi interval de timp, numărul muncitorilor salariaţi din industrie a crescut de la 4 700 000 la 6 600 000, adică cu 40%, iar salariile lor — de la 2 008 000 000 de dolari la 3 427 000 000 de dolari, adică cu 70%. (Nu trebuie să uităm că urcarea preţurilor la produsele alimentare etc. a redus la zero această sporire nominală a salariilor.)

Pe baza acestor date, se poate presupune că creşterii cu 82% a cheltuielilor pentru muncă salariată în agricultură îi corespunde o creştere de aproximativ 48% a numărului muncitorilor salariaţi. Făcînd o presupunere analogă pentru cele trei regiuni principale, obţinem următorul tablou :

Regiuni	Creşterea în % din 1900 pînă în 1910		
	a întregii populaţii agricole	a numărului fermelor	a numărului muncitorilor salariaţi
Nordul	+ 3,9%	+ 0,6%	+40%
Sudul	+14,8%	+18,2%	+50%
Vestul	+49,7%	+53,7%	+66%
Statele Unite în ansamblu	+11,2%	+10,9%	+48%

Şi aceste date ne arată că, în ansamblu pe ţară, creşterea numărului fermierilor rămîne în urma creşterii populaţiei agricole, în timp ce creşterea numărului muncitorilor salariaţi depăşeşte creşterea acestei populaţii. Cu alte cuvinte : scade numărul proporţional al celor de sine stătători, în timp ce numărul proporţional al celor dependenţi creşte.

Remarcăm că diferenţa enormă dintre creşterea numărului de muncitori salariaţi potrivit primului calcul (+27%)

www.dacoromanica.ro

şi creşterea lui potrivit celui de-al doilea calcul (+48%) este întru totul posibilă, căci în primul caz au fost socotiţi numai muncitorii salariaţi *de profesie*, iar în cel de-al doilea — *toate cazurile* de folosire a muncii salariate. În agricultură folosirea episodică a muncii salariate are o mare însemnătate, şi de aceea ar trebui să se adopte întotdeauna regula de a nu se mărgini la stabilirea numărului muncitorilor, salariaţi permanenţi şi temporari, ci de a stabili pe cît posibil, în afară de aceasta, şi suma totală a cheltuielilor pentru muncă salariată.

În orice caz, ambele calcule ne arată fără putinţă de tăgadă o *creştere* a capitalismului în agricultura Statelor Unite, o *creştere* a folosirii muncii salariate, creştere care o depăşeşte pe aceea a populaţiei agricole şi a numărului fermierilor.

6. REGIUNILE CU AGRICULTURA CEA MAI INTENSIVĂ

După ce am examinat datele generale referitoare la munca salariată, care este indiciul cel mai direct al capitalismului în agricultură, putem trece acum la o analiză mai amănunţită a *formelor* particulare în care se manifestă capitalismul în această ramură a economiei naţionale.

Am avut prilejul să cunoaştem o regiune în care suprafaţa medie a fermelor a scăzut, şi anume Sudul, unde acest proces înseamnă trecerea de la latifundiile sclavagiste la mica agricultură comercială. Există şi o altă regiune unde suprafaţa medie a fermelor a scăzut, şi anume o parte a Nordului: Noua Anglie şi statele atlantice de mijloc. Iată datele referitoare la aceste regiuni:

	Suprafaţa medie a unei ferme (a pămîntului cultivat) în acri	
	Noua Anglie	Statele atlantice de mijloc
1850	66,5	70,8
1860	66,4	70,3
1870	66,4	69,2
1880	63,4	68,0
1890	56,5	67,4
1900	42,4	63,4
1910	38,4	62,6

www.dacoromanica.ro

Suprafaţa medie a unei ferme în Noua Anglie este mai mică decît în orice altă regiune a Statelor Unite. În două regiuni din Sud, această suprafaţă este de 42—43 de acri, iar în cea de-a treia, regiunea centrală de sud-vest, unde procesul de colonizare continuă, ea este de 61,8 acri, adică aproape tot atît cît în statele atlantice de mijloc. Scăderea suprafeţei medii a fermelor în Noua Anglie şi în statele atlantice de mijloc, „în regiunile cu cultură mai veche şi aflate pe o treaptă mai înaltă de dezvoltare economică" (p. 60 din lucrarea d-lui Ghimmer), în regiunile unde nu mai are loc colonizare, este aceea care l-a făcut pe autorul nostru, ca şi pe numeroşi alţi economişti burghezi, să ajungă la concluzia că „agricultura capitalistă se destramă", că „producţia se fărîmiţează şi devine mică producţie", că „nu există regiuni în care procesul de colonizare să nu se desfăşoare în continuare, iar marea gospodărie capitalistă să nu se destrame şi să nu fie înlăturată de gospodăria bazată pe muncă proprie".

D-l Ghimmer a ajuns la aceste concluzii diametral opuse adevărului pentru că a uitat... „un mic amănunt" : procesul de trecere la agricultură intensivă ! E de necrezut, dar aşa este. Şi, întrucît o serie întreagă de economişti burghezi, ba chiar aproape toţi aceşti economişti, reuşesc să uite şi ei acest „mic amănunt" atunci cînd vine vorba de mica şi de marea producţie în agricultură, deşi „în teorie" toţi „cunosc" foarte bine şi recunosc procesul de trecere la agricultură intensivă, trebuie să ne oprim asupra acestei probleme într-un mod deosebit de amănunţit. Tocmai aceasta constituie una dintre principalele surse ale tuturor eşecurilor ştiinţei economice burgheze (inclusiv cea narodnicistă şi oportunistă) în problema micii agriculturi „bazate pe muncă proprie". Economiştii burghezi uită „micul amănunt" că, datorită particularităţilor tehnice ale agriculturii, procesul de trecere la agricultură intensivă duce foarte frecvent la o creştere a proporţiilor *gospodăriei*, la o creştere a *producţiei* şi a *capitalismului* concomitent cu *scăderea* suprafeţei medii a pămîntului cultivat în gospodărie.

www.dacoromanica.ro

Să vedem, înainte de toate, dacă în ceea ce priveşte tehnica agriculturii, în ceea ce priveşte caracterul ei general şi intensivitatea ei există deosebiri radicale între Noua Anglie şi statele atlantice de mijloc, de o parte, şi restul Nordului şi toate celelalte regiuni ale ţării, de altă parte.

Deosebirile în ceea ce priveşte felul agriculturii se caracterizează prin următoarele date :

Regiuni	Procentul pe care-l reprezintă în valoarea globală a întregii recolte (1910)		
	cerealele	finul şi ierburile	legumele, fructele şi celelalte culturi speciale
Noua Anglie	7,6	41,9	33,5
Statele atlantice de mijloc	29,6	31,4	31,8
Statele centrale de nord-est	65,4	16,5	11,0
Statele centrale de nord-vest	75,4	14,6	5,9

Deosebirea în ceea ce priveşte felul agriculturii e radicală. În primele două regiuni avem o agricultură pronunţat intensivă, pe cînd în ultimele două — o agricultură extensivă. În acestea din urmă, cerealele furnizează o parte covîrşitoare din valoarea totală a recoltei, pe cînd în cele dintîi nu numai că furnizează o parte mai mică, dar uneori chiar o parte cu totul infimă (7,6%) ; totodată, trebuie menţionat că culturile „comerciale" speciale (legumele, fructele etc.) furnizează o parte *mai mare* din valoarea recoltei decît aceea pe care o dau cerealele. Agricultura extensivă a cedat locul unei agriculturi intensive. O mare extindere au luat culturile de ierburi furajere. În Noua Anglie, din 3 800 000 de acri care dau fîn şi ierburi furajere, 3 300 000 de acri sînt ocupaţi cu *culturi* de ierburi. În statele atlantice de mijloc, cifrele respective sînt : 8 500 000 şi 7 900 000. Dimpotrivă, în statele centrale de nord-vest (regiune de colonizare şi de agricultură extensivă), din 27 400 000 de acri care dau fîn şi ierburi,

www.dacoromanica.ro

14 500 000, adică mai mult de jumătate, reprezintă păşuni naturale“ etc.

În statele „intensive“ recoltele sînt mult mai mari :

Regiuni	Recolta la 1 acru în bușheli de porumb 1909	1899	de grîu 1909	1899
Noua Anglie	45,2	39,4	23,5	18,0
Statele atlantice de mijloc	32,2	34,0	18,6	14,9
Statele centrale de nord-est ..	38,6	38,3	17,2	12,9
Statele centrale de nord-vest ..	27,7	31,4	14,8	12,2

Acelaşi fenomen se observă şi în ceea ce priveşte creşterea vitelor în scopuri comerciale, şi în ceea ce priveşte producţia de lapte, deosebit de dezvoltată în aceste regiuni :

Regiuni	Numărul mediu de vaci cu lapte la 1 fermă (1900)	Producţia medie de lapte (în galoni) la 1 vacă *1909*	*1899*
Noua Anglie	5,8	476	548
Statele atlantice de mijloc	6,1	490	514
Statele centrale de nord-est	4,0	410	487
Statele centrale de nord-vest	4,9	325	371
Sudul (3 regiuni)	1,9—3,1	232—288	290—395
Vestul (2 regiuni)	4,7—5,1	339—475	334—470
Media pentru Statele Unite	3,8	362	424

De aici se vede că în statele „intensive“ fermele de lapte sînt considerabil mai *mari* decît în toate celelalte state. Regiunile cu fermele cele mai *mici* — după suprafaţa cultivată — sînt regiunile cu cele mai *mari* ferme de lapte. Acest fapt este de o însemnătate deosebit de mare, căci, după cum se ştie, producţia de lapte se dezvoltă cel mai repede în localităţile din apropierea oraşelor şi în ţările (sau regiunile) cu o industrie extrem de dezvoltată. Statisticile

www.dacoromanica.ro

din Danemarca, Germania şi Elveţia, de care ne ocupăm în altă parte *, ne arată şi ele o *concentrare crescîndă* a vitelor de lapte.

După cum am văzut, în statele „intensive" fînul şi ierburile furajere reprezintă în valoarea totală a recoltei o parte mult mai mare decît cerealele. Creşterea vitelor se dezvoltă aici în mare măsură pe seama *furajelor provenite din cumpărare*. Iată în această privinţă datele pe 1909 :

Regiuni	Cifra (în milioane de dolari) veniturilor provenite din vînzări de furaje	cheltuielilor pentru cumpărări de furaje	Depăşirea cheltuielilor de către venituri (+) sau invers (−)
Noua Anglie	+ 4,3	−34,6	− 30,3
Statele atlantice de mijloc	+ 21,6	−54,7	− 33,1
Statele centrale de nord-est	+195,6	−40,6	+155,0
Statele centrale de nord-vest	+174,4	−76,2	+ 98,2

Statele cu agricultură extensivă din Nord vînd furaje. Cele cu agricultură intensivă cumpără. Se înţelege că, atunci cînd se cumpără furaje, este posibilă pe un lot *mic* de pămînt o gospodărie de proporţii *mari* şi cu un caracter capitalist pronunţat.

Să comparăm cele două regiuni cu agricultură intensivă din Nord, Noua Anglie şi statele atlantice de mijloc, cu regiunea de cea mai extensivă agricultură din Nord, statele centrale de nord-vest :

Regiuni	Pămînt cultivat (în milioane de acri)	Valoarea turor vitelor (în milioane de dolari)	Venitul provenit din vînzări de furaje (în milioane de dolari)	Cheltuieli pentru cumpărări de furaje (în milioane de dolari)
Noua Anglie + Statele atlantice de mijloc ..	36,5	447	26	89
Statele centrale de nord-vest	164,3	1 552	174	76

Vedem că în statele cu agricultură intensivă revin la 1 acru de pămînt cultivat mai multe vite (447:36 = 12 dolari de fiecare acru) decît în cele cu agricultură exten-

* Vezi V. I. Lenin. Opere complete, vol. 5, Bucureşti, Editura politică, 1961, ed. a doua, p. 203—268. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

sivă (1 552 : 164 = 9 dolari). În fiecare unitate de suprafaţă de pămînt se investeşte mai mult capital sub formă de vite. Socotit la unitatea de suprafaţă, volumul total al comerţului de furaje (cumpărare + vînzare) este incomparabil mai mare în statele cu agricultură intensivă (26 000 000 + 89 000 000 = 115 000 000 de dolari la 36 000 000 de acri) decît în cele cu agricultură extensivă (174 000 000 + 76 000 000 = 250 000 000 de dolari la 164 000 000 de acri). Este limpede că agricultura are un caracter *comercial* mai accentuat în statele cu agricultură intensivă decît în cele cu agricultură extensivă.

Datele referitoare la cheltuielile pentru îngrăşăminte şi la valoarea uneltelor şi a maşinilor constituie expresia statistică cea mai exactă a măsurii în care agricultura este intensivă. Iată aceste date :

	Regiuni	Procentul fermelor care fac cheltuieli pt. îngrăşăminte	Cheltuiala medie la 1 fermă (în dolari)	Cheltuiala medie la 1 acru de pămînt cultivat (în dolari) 1909	1899	Numărul mijlociu de acri de pămînt cultivat care revine la 1 fermă (1909)
Nordul	Noua Anglie	60,9	82	1,30	0,53	38,4
	Statele atlantice de mijloc	57,1	68	0.62	0,37	62,6
	Statele centrale de nord-est	19,6	37	0,09	0,07	79,2
	Statele centrale de nord-vest	2,1	41	0,01	0,01	148,0
Sudul	Statele atlantice de sud	69,2	77	1,23	0,49	43,6
	Statele centrale de sud-est	33,8	37	0,29	0,13	42,2
	Statele centrale de sud-vest	6,4	53	0,06	0,03	61,8
Vestul	Statele de munte ..	1,3	67	0,01	0,01	86,8
	Statele de pe litoralul Pacificului ..	6,4	189	0,10	0,05	116,1
	Statele Unite	28,7	63	0,24	0,13	75,2

Aici apare cît se poate de clar deosebirea dintre regiunile cu agricultură extensivă din Nord, cu procentul lor infim

www.dacoromanica.ro

de ferme care folosesc îngrăşăminte cumpărate (2—19%) şi cu cheltuielile infime pentru îngrăşăminte socotite la 1 acru de pămînt cultivat (0,01—0,09 dolari), — şi statele cu agricultură intensivă, în care *majoritatea* fermelor (57—60%) folosesc îngrăşăminte cumpărate, iar cheltuielile pentru cumpărarea lor se ridică la o sumă însemnată. În Noua Anglie, de pildă, aceste cheltuieli reprezintă 1,30 dolari per acru, cifră care *este cea mai ridicată* în toată ţara (iarăşi vedem deci că fermele cele mai mici ca suprafaţă au cele mai mari cheltuieli pentru îngrăşăminte !) şi care depăşeşte cifra uneia dintre regiunile Sudului (statele atlantice de sud). Trebuie menţionat că în Sud cultura bumbacului, în cadrul căreia este folosită în cea mai mare parte munca dijmaşilor negri, reclamă deosebit de multe îngrăşăminte artificiale.

În statele de pe litoralul Pacificului găsim un foarte mic procent de ferme care folosesc îngrăşăminte (6,4%) şi cele mai mari cheltuieli socotite în medie la 1 fermă (189 de dolari), luînd în consideraţie, fireşte, numai fermele care au folosit îngrăşăminte. Aici observăm un alt caz : creşterea agriculturii *mari* şi capitaliste paralel cu *micşorarea* suprafeţei de pămînt a gospodăriei. În două din cele trei state de pe litoralul Pacificului, şi anume în statele Washington şi Oregon, folosirea îngrăşămintelor este în general infimă, reprezentînd numai 0,01 dolari la 1 acru. Numai în cel de-al treilea stat, în California, această cifră este relativ ridicată : 0,08 în 1899 şi 0,19 în 1909. În acest stat are un rol deosebit de mare producţia de fructe, care creşte extrem de repede într-o formă pur capitalistă şi care în 1909 a dat aici 33,1% din valoarea întregii recolte, faţă de 18,3% cît au dat cerealele şi 27,6% cît au dat fînul şi ierburile furajere. Tipică în producţia de fructe este ferma cu o suprafaţă de pămînt *inferioară mediei* şi în care folosirea îngrăşămintelor şi a muncii salariate este *cu mult superioară* mediei. În cele ce urmează vom mai avea prilejul să ne ocupăm de asemenea raporturi, care sînt tipice pentru ţările capitaliste cu agricultură intensivă şi pe care statisticienii şi economiştii le ignorează de cele mai multe ori.

www.dacoromanica.ro

Să revenim însă la statele „intensive" din Nord. În Noua Anglie vedem nu numai că media cheltuielilor pentru îngrăşăminte este cea mai ridicată — 1,30 dolari per acru — în timp ce media suprafeţei fermei este cea mai mică (38,4 acri), dar şi că aceste cheltuieli cresc într-un ritm deosebit de rapid. În deceniul 1899—1909 aceste cheltuieli au crescut de la 0,53 dolari per acru la 1,30, adică s-au mărit de două ori şi jumătate. Prin urmare, procesul de trecere la agricultură intensivă, progresul tehnic al agriculturii, ridicarea nivelului ei agrotehnic se desfăşoară aici extrem de rapid. Pentru a scoate şi mai clar în evidenţă însemnătatea acestui fapt, vom face o comparaţie între regiunea cea mai „intensivă" din Nord — Noua Anglie — şi regiunea cea mai „extensivă" — regiunea centrală de nord-vest. Aceasta din urmă aproape că nu cunoaşte îngrăşămintele artificiale (2,1% din numărul total al fermelor şi 0,01 dolari per acru); suprafaţa fermelor este mai mare aici ca în orice altă regiune a S.U.A. (148,0 acri) şi ritmul ei de creştere este cel mai rapid. Această regiune este luată de obicei — iar d-l Ghimmer o ia şi el — ca exemplu de capitalism în agricultura Statelor Unite. Această opinie curentă este greşită, după cum vom arăta amănunţit mai jos. La baza ei se află o confuzie: confuzia dintre cea mai primitivă şi neevoluată formă de agricultură extensivă şi forma intensivă, înaintată din punct de vedere tehnic. În regiunea centrală de nord-vest, suprafaţa fermei este aproape de patru ori mai mare decît în Noua Anglie (148,0 acri faţă de 38,4), în timp ce cheltuielile pentru îngrăşăminte, socotite în medie la o fermă care a folosit îngrăşăminte, sînt de două ori mai mici: 41 de dolari faţă de 82.

În viaţa reală, aşadar, sînt cazuri cînd *o scădere* enormă a suprafeţei de pămînt a fermei este legată de *o sporire* enormă a cheltuielilor pentru îngrăşăminte artificiale, aşa încît „mica" producţie — dacă în virtutea rutinei am continua s-o considerăm mică după suprafaţa de pămînt — se dovedeşte a fi „mare" după cuantumul capitalului investit în pămînt. Aceste cazuri nu sînt izolate, ci tipice pentru orice ţară în care agricultura intensivă ia locul celei extensive. În această categorie însă intră *toate*

www.dacoromanica.ro

ţările capitaliste, aşa încît ignorarea acestei particularităţi tipice, esenţiale, fundamentale a agriculturii generează greşelile curente ale admiratorilor micii gospodarii agricole, care iau drept criteriu numai mărimea suprafeţei de pămînt.

7. MAŞINILE ŞI MUNCA SALARIATĂ ÎN AGRICULTURĂ

Să luăm o altă formă de investiţie de capital în pămînt, formă care din punct de vedere tehnic se deosebeşte de cea precedentă, şi anume : folosirea uneltelor şi a maşinilor. Toată statistica agricolă europeană dovedeşte fără putinţă de tăgadă că cu cît mai mari — ca suprafaţă — sînt gospodăriile, cu atît mai mare este procentul gospodăriilor care folosesc maşini de tot felul şi cu atît mai mare este numărul maşinilor folosite. Superioritatea marilor gospodării sub acest raport extrem de important este, fără doar şi poate, pe deplin stabilită. Statistica americană este şi în acest punct întrucîtva originală : nici uneltele şi nici maşinile agricole nu sînt înregistrate separat, ci se indică doar valoarea lor totală. Se prea poate, desigur, ca asemenea date să fie mai puţin exacte în fiecare caz în parte, în schimb însă ele ne permit să facem în linii mari anumite comparaţii între regiuni, precum şi între grupurile de gospodării, comparaţii care nu sînt posibile atunci cînd avem date de alt gen.

Iată, pe regiuni, datele referitoare la unelte şi maşini agricole :

	Regiuni	Valoarea uneltelor şi a maşinilor (1909) în dolari: în medie la 1 fermă	în medie la 1 acru din întreaga suprafaţă de pămînt a fermelor
Nordul	Noua Anglie	269	2,58
	Statele atlantice de mijloc	358	3,88
	Statele centrale de nord-est	239	2,28
	Statele centrale de nord-vest	332	1,59
	Sudul (trei regiuni)	72—88—127	0,71—0,92—0,95
	Vestul (două regiuni)	269—350	0,83—1,29
	Statele Unite	199	1,44

www.dacoromanica.ro

Reiese, aşadar, că Sudul fost sclavagist, această regiune a dijmei, se află pe ultimul loc în ceea ce priveşte folosirea maşinilor. Socotită la 1 acru de pămînt, valoarea uneltelor şi maşinilor este aici — în diferite regiuni — de trei, de patru sau de cinci ori mai mică decît în statele cu agricultură intensivă din Nord. Acestea din urmă ocupă primul loc printre toate celelalte state şi, în particular, lasă mult în urmă regiunea cea mai agricolă, grînarul Americii, şi anume statele centrale de nord-vest, pe care observatorii superficiali continuă să le considere adesea drept regiune model în ceea ce priveşte folosirea maşinilor şi capitalismul.

Ţinem să remarcăm că metoda statisticienilor americani, şi anume calcularea valorii maşinilor, ca şi a celei a pămîntului, vitelor, clădirilor etc. la 1 acru din *întreaga* suprafaţă de pămînt a fermei, şi nu numai din pămîntul cultivat, face ca superioritatea statelor „intensive" din Nord să apară mai mică şi în genere nu poate fi considerată ca metodă justă. Deosebirea dintre regiuni în ceea ce priveşte procentul de pămînt cultivat este foarte mare: în Vest, în statele de munte, acest procent scade la 26,7%, pe cînd în Nord, în statele centrale de nord-est, el se ridică la 75,4%. Ceea ce interesează statistica economică este în primul rînd, firește, pămîntul cultivat, şi nu întreaga suprafaţă de pămînt. În Noua Anglie suprafaţa pămîntului cultivat în ferme şi procentul lui înregistrează o scădere accentuată mai ales începînd din 1880, probabil sub influenţa concurenţei din partea pămînturilor libere (libere de renta funciară, de acest tribut către domnii proprietari funciari) din Vest. În acelaşi timp însă, în această regiune este deosebit de dezvoltată folosirea maşinilor şi deosebit de ridicată valoarea maşinilor socotită la 1 acru de *pămînt cultivat*. În 1910 ea reprezenta aici 7 dolari per acru, în statele atlantice de mijloc — circa 5 ½ dolari, iar în celelalte regiuni — cel mult 2—3 dolari.

Regiunea cu fermele cele mai *mici* ca suprafaţă se dovedeşte a fi şi în cazul de faţă regiunea cu cele mai *mari* investiţii de capital — sub formă de maşini — în pămînt.

Dacă luăm dintre regiunile „intensive" din Nord statele atlantice de mijloc şi le comparăm cu regiunea cea mai

www.dacoromanica.ro

extensivă a Nordului — regiunea centrală de nord-vest —, constatăm că, în ceea ce priveşte suprafaţa pămîntului cultivat socotită la 1 fermă, prima regiune se caracterizează prin aceea că gospodăria agricolă este aici *de peste două ori mai „mică"* — 62,6 acri faţă de 148,0 —, pe cînd în ceea ce priveşte valoarea maşinilor folosite, ea *depăşeşte* regiunea a doua — 358 de dolari la 1 fermă faţă de 332. Micile ferme se dovedesc a fi mai mari în ceea ce priveşte proporţiile folosirii maşinilor.

Ne mai rămîne să comparăm datele privitoare la caracterul intensiv al agriculturii cu datele privitoare la folosirea muncii salariate. Mai sus, în § 5, am reprodus aceste din urmă date într-o formă sumară. Acum trebuie să le examinăm mai amănunţit pe regiuni.

	Regiuni	Procentul de ferme care angajau muncitori în 1909	Suma medie pe care 1 fermă (care angaja muncitori) o cheltuia cu plata salariilor (în dolari)	Cheltuielile pentru muncă salariată socotite la 1 acru de pămînt cultivat		Creşterea acestor cheltuieli între anii 1899 şi 1909 în %
				1909	*1899*	
Nordul	Noua Anglie	66,0	277	4,76	2,55	+86%
	Statele atlantice de mijloc	65,8	253	2,66	1,64	+62%
	Statele centrale de nord-est	52,7	199	1,33	0,78	+71%
	Statele centrale de nord-vest	51,0	240	0,83	0,56	+48%
Sudul	Statele atlantice de sud	42,0	142	1,37	0,80	+71%
	Statele centrale de sud-est	31,6	107	0,80	0,49	+63%
	Statele centrale de sud-vest	35,6	178	1,03	0,75	+37%
Vestul	Statele de munte	46,8	547	2,95	2,42	+22%
	Statele de pe litoralul Pacificului	58,0	694	3,47	1,92	+80%
	Statele Unite în ansamblu	45,9	223	1,36	0,86	+58%

De aici se vede, în primul rînd, că statele „intensive" din Nord se deosebesc incontestabil şi sub toate raportu-

www.dacoromanica.ro

rile printr-o mai înaltă dezvoltare a capitalismului în agricultură decît statele cu agricultură extensivă ; în al doilea rînd, că în regiunile cu agricultură intensivă capitalismul se dezvoltă într-un ritm mai rapid decît în cele cu agricultură extensivă ; în al treilea rînd, că regiunea cu cele mai mici ferme, Noua Anglie, stă în fruntea tuturor celorlalte regiuni ale ţării atît prin gradul mai mare de dezvoltare a capitalismului în agricultură, cît şi prin ritmul mai rapid al dezvoltării lui. Creşterea cheltuielilor pentru muncă salariată, socotite la 1 acru de pămînt cultivat, reprezintă aici 86%, iar statele de pe litoralul Pacificului ocupă sub acest raport locul al doilea. Printre statele de pe litoralul Pacificului se evidenţiază şi sub acest raport California, în care, după cum am mai spus, creşte rapid „mica" producţie capitalistă de fructe.

Drept regiune capitalistă „model" a agriculturii S.U.A. sînt considerate, de obicei, statele centrale din nord-vest, unde suprafaţa fermelor este mai mare ca în restul ţării (în medie 148,0 acri în 1910, socotindu-se numai pămîntul cultivat) şi unde, începînd din 1850, această suprafaţă creşte mai rapid şi mai constant ca în celelalte regiuni. Acum vedem că această părere este profund greşită. Gradul de folosire a muncii salariate este, desigur, indiciul cel mai incontestabil şi cel mai direct al dezvoltării capitalismului. Şi acest indiciu ne arată că „grînarul" Americii, regiunea faimoaselor „fabrici de grîu", care sînt deosebit de bătătoare la ochi, este *mai puţin* capitalistă decît regiunea industrială cu agricultura sa intensivă, unde progresul agricol îşi găseşte expresia nu în creşterea suprafeţei cultivate, ci în *sporirea* investiţiilor de capital în pămînt concomitent cu *micşorarea* acestei suprafeţe.

Ne putem închipui foarte bine că extinderea cultivării terenurilor cu „cernoziom", sau în genere a terenurilor virgine, nedesţelenite, poate progresa foarte rapid datorită folosirii maşinilor, fără ca folosirea muncii salariate să crească prea mult. În statele centrale de nord-vest, cheltuielile pentru muncă salariată la 1 acru de pămînt cultivat reprezentau 0,56 dolari în 1899 şi 0,83 dolari în 1909, ceea ce înseamnă o creştere de numai 48%. În Noua Anglie, unde suprafaţa cultivată şi întinderea medie a fermei

www.dacoromanica.ro

nu cresc, ci scad, cheltuielile pentru muncă salariată nu numai că au fost mult mai mari atît în 1899 (2,55 dolari la acru) cît şi în 1909 (4,76 dolari), dar au şi crescut incomparabil mai rapid (+86%) în această perioadă.

În Noua Anglie suprafaţa medie a unei ferme este de patru ori mai mică decît în statele centrale de nord-vest (38,4 faţă de 148,0 acri), în timp ce cheltuiala medie pentru muncă salariată este *mai mare* decît în aceste state : 277 de dolari faţă de 240. În asemenea cazuri, scăderea suprafeţei fermei înseamnă, aşadar, o creştere a volumului capitalului întrebuinţat în agricultură şi o accentuare a caracterului capitalist al acesteia, o creştere a capitalismului şi a producţiei capitaliste.

Dacă statele centrale de nord-vest, care cuprind 34,3% din întreaga suprafaţă cultivată din Statele Unite, sînt deosebit de caracteristice ca una dintre cele mai tipice regiuni de agricultură capitalistă „extensivă", — statele *de munte* ne oferă un model de gospodărie extensivă analogă în condiţiile unei foarte rapide colonizări. În comparaţie cu regiunea centrală de nord-vest, folosirea muncii salariate este aici mai slabă în ceea ce priveşte procentul fermelor care angajează, dar mult mai accentuată în ceea ce priveşte cifra medie a cheltuielilor pentru muncă. Dar creşterea muncii salariate se caracterizează aici prin aceea că este mai lentă (numai +22%) ca în orice altă regiune a S.U.A. Acest tip de dezvoltare pare a se datora următoarelor împrejurări. În această regiune este extrem de accentuată colonizarea şi împărţirea de homestead-uri. Suprafaţa cultivată a crescut într-o măsură mai mare ca în orice altă regiune, şi anume cu 89% în perioada 1900—1910. Coloniştii posesori de homestead-uri folosesc, firește — în orice caz la începuturile gospodăriei lor —, puţină muncă salariată. Pe de altă parte, în proporţii foarte mari trebuie să folosească aici muncă salariată, în primul rînd, unele latifundii, care sînt deosebit de numeroase în această regiune, ca şi, de altfel, în întregul Vest, iar în al doilea rînd gospodăriile cu culturi speciale şi cu caracter capitalist foarte pronunţat. De pildă, în unele state din această regiune este foarte ridicat procentul pe care îl reprezintă în valoarea întregii recolte fructele (Arizona — 6%, Colo-

www.dacoromanica.ro

rado — 10%), legumele (Colorado — 11,9%, Nevada — 11,2%) etc.

În încheiere trebuie să spunem : afirmaţia d-lui Ghimmer că „nu există regiuni în care procesul de colonizare să nu se desfăşoare în continuare, iar marea gospodărie capitalistă să nu se destrame şi să nu fie înlăturată de gospodăria bazată pe munca proprie" este o batjocură la adresa adevărului şi este diametral opusă realităţii. Regiunea Noua Anglie, unde nu există nici un fel de colonizare, unde fermele sînt mai mici şi agricultura mai intensivă ca în restul ţării, este regiunea în care capitalismul în agricultură a atins cel mai înalt nivel şi cel mai rapid ritm de dezvoltare. Această concluzie este de o însemnătate esenţială şi fundamentală pentru înţelegerea procesului de dezvoltare a capitalismului în agricultură în general, căci trecerea la agricultură intensivă şi scăderea suprafeţei medii a fermei, legată de această trecere, nu constituie un fenomen întîmplător, local, episodic, ci un fenomen *general* în toate ţările civilizate. Nenumăratele greşeli pe care le săvîrşesc toţi economiştii burghezi în aprecierea datelor referitoare la evoluţia agriculturii, de pildă în Marea Britanie, Danemarca şi Germania, se explică prin faptul că acest fenomen general nu este suficient de cunoscut, înţeles, asimilat şi aprofundat.

8. ÎNLĂTURAREA GOSPODĂRIILOR MICI DE CĂTRE CELE MARI. MĂRIMEA SUPRAFEŢEI CULTIVATE

Am cercetat principalele forme în care se desfăşoară procesul de dezvoltare a capitalismului în agricultură şi ne-am convins de extraordinara lor diversitate. Destrămarea latifundiilor sclavagiste în Sud, creşterea marii gospodării extensive în Nordul cu agricultură extensivă, dezvoltarea cea mai rapidă a capitalismului în Nordul cu agricultură intensivă, unde suprafaţa medie a fermei este mai mică decît în celelalte regiuni, — iată cele mai esenţiale dintre aceste forme. Faptele arată fără putinţă de tăgadă că uneori creşterea suprafeţei fermelor, alteori sporirea numărului lor denotă o creştere a capitalismului. Aşa

www.dacoromanica.ro

stînd lucrurile, datele generale privind suprafaţa medie a fermelor din cuprinsul unei ţări întregi nu ne spun nimic.

Ce concluzie generală rezultă însă din această diversitate de condiţii locale şi agricole? Datele referitoare la munca salariată ne-au indicat această concluzie generală, şi anume că folosirea crescîndă a muncii salariate îşi croieşte drum, ca un proces general, prin *toate* aceste particularităţi. Dar în marea majoritate a ţărilor civilizate, statistica agricolă, plătind tribut voluntar sau involuntar concepţiilor şi prejudecăţilor burgheze dominante, nu furnizează nici un fel de date sistematice cu privire la munca salariată sau le furnizează numai în ultimul timp (recensămîntul agricol din 1907 în Germania), aşa încît o comparaţie cu trecutul nu este posibilă. În statistica americană, după cum vom arăta mai detaliat la locul cuvenit, recensămîntul din 1910 reprezintă, în ceea ce priveşte gruparea şi prelucrarea datelor referitoare la munca salariată, un pas înapoi în comparaţie cu cel din 1900.

Cea mai obişnuită şi mai răspîndită metodă de a obţine date generale continuă să fie, atît în America cît şi în majoritatea celorlalte ţări, compararea gospodăriilor mici cu cele mari sub raportul suprafeţei lor. De examinarea acestor date ne vom ocupa în cele ce urmează.

Grupînd fermele după întinderea lor, statistica americană ia întreaga suprafaţă de pămînt, şi nu numai suprafaţa cultivată, cum ar fi fost, desigur, mai just şi cum procedează, de altfel, statistica germană. Temeiuri raţionale pentru alcătuirea celor *şapte* grupuri (sub 20 de acri, 20—49, 50—99, 100—174, 175—499, 500—999, de la 1 000 de acri în sus) adoptate în Statele Unite la prelucrarea datelor recensămîntului din 1910 nu sînt indicate. Se pare că aici a avut un cuvînt hotărîtor rutina statistică. Grupul de ferme cu 100—174 de acri îl vom numi mijlociu, pentru că din această categorie fac parte mai ales homestead-urile (suprafaţa prevăzută de lege = 160 de acri) şi pentru că de cele mai multe ori aceasta este suprafaţa de pămînt care asigură agricultorului maximum de „independenţă" în condiţii de minimă folosire a muncii salariate. Grupurile superioare le vom numi mari sau capitaliste, pentru că de regulă fermele din aceste grupuri nu se pot lipsi de muncă

www.dacoromanica.ro

salariată. Fermele care au de la 1 000 de acri în sus — din care 3/5 în Nord, 9/10 în Sud şi 2/3 în Vest reprezintă pămînt necultivat — le vom numi latifundii. Fermele care au sub 100 de acri le vom numi mici ; în ce măsură se poate vorbi aici de independenţă economică ne arată în bună parte faptul că procentul fermierilor fără cai reprezintă în cele trei grupuri mici, începînd de jos, respectiv 51% — 43% — 23%. Se înţelege de la sine că această caracterizare nu trebuie înţeleasă în sens absolut şi nu trebuie extinsă, fără o analiză specială, asupra fiecărei regiuni sau asupra unor localităţi care se deosebesc prin condiţii speciale.

Nu avem posibilitatea să reproducem aici datele privind toate cele şapte grupuri în toate regiunile principale ale Statelor Unite, pentru că aceasta ar încărca peste măsură expunerea cu un număr imens de cifre. De aceea ne vom mărgini să arătăm pe scurt deosebirile esenţiale dintre Nord, Sud şi Vest, reproducînd date complete numai pentru Statele Unite în ansamblu. Reamintim că în Nord se află 3/5 din întreaga suprafaţă cultivată (60,6%), în Sud mai puţin de 1/3 (31,5%), iar în Vest mai puţin de 1/12 (6,9%).

Deosebit de izbitoare este următoarea deosebire dintre cele trei regiuni principale : în Nordul capitalist procentul latifundiilor este cel mai *mic*, cu menţiunea că atît numărul lor cît şi întreaga lor suprafaţă, ca şi suprafaţa lor cultivată, se află în creştere. În 1910, în Nord, fermele de la 1 000 de acri în sus reprezentau 0,5%, deţinînd 6,9% din întreaga suprafaţă de pămînt şi 4,10% din suprafaţa cultivată. În Sud ele reprezintă 0,7%, deţinînd 23,9% din întreaga suprafaţă de pămînt şi 4,8% din suprafaţa cultivată. În Vest — 3,9%, deţinînd 48,3% din întreaga suprafaţă de pămînt şi 32,3% din suprafaţa cultivată. E acelaşi tablou pe care-l cunoaştem : latifundiile sclavagiste din Sud şi latifundiile şi mai întinse din Vest, care reprezintă în parte baza unei extrem de extensive creşteri a vitelor, iar în parte terenuri acaparate de „colonizatori", vaste suprafeţe de pămînt de rezervă, care sînt revîndute sau (mai rar) date în arendă adevăraţilor agricultori care cultivă „Vestul îndepărtat".

www.dacoromanica.ro

Exemplul Americii ne arată în chip grăitor cît de imprudent ar fi să confundăm latifundiile cu marile gospodării capitaliste, cît de frecvente sînt cazurile în care latifundiile sînt o rămăşiţă a relaţiilor precapitaliste : sclavagiste, feudale sau patriarhale. Atît în Sud cît şi în Vest are loc un proces de fărîmiţare, de destrămare a latifundiilor. În Nord întreaga suprafaţă de pămînt a fermelor a crescut cu 30 700 000 de acri ; din această cifră revin latifundiilor numai 2 300 000, în timp ce marilor ferme capitaliste (175—999 de acri) le revin 32 200 000. În Sud întreaga suprafaţă de pămînt a fermelor a scăzut cu 7 500 000 de acri. În latifundii ea *a scăzut* cu 31 800 000. În fermele mici se înregistrează o creştere de 13 000 000, iar în cele mijlocii — de 5 000 000. În Vest întreaga suprafaţă de pămînt a fermelor a crescut cu 17 000 000 ; în latifundii se înregistrează o scădere de 1 200 000 ; în fermele mici o creştere de 2 000 000, în fermele mijlocii — de 5 000 000, iar în cele mari — de 11 000 000.

În grupul latifundiilor, suprafaţa *cultivată* creşte în toate cele trei regiuni : puternic în Nord (+ 3 700 000 de acri = + 47%), foarte slab în Sud (+ 300 000 = = + 5,5%), mai puternic în Vest (+ 2 800 000 = + 29,6%). Dar în Nord maximum de creştere a suprafeţei cultivate se înregistrează în fermele *mari* (175—999 de acri) ; în Sud, în fermele *mici şi mijlocii ;* în Vest, în fermele *mari şi mijlocii.* Aceasta înseamnă că în Nord îşi măresc *partea* de pămînt cultivat fermele mari, pe cînd în Sud şi în Vest — fermele mici şi în parte cele mijlocii. Acest tablou corespunde în totul celor ce ştim despre deosebirile de condiţii dintre aceste regiuni. În Sud creşte mica agricultură cu caracter comercial şi această creştere are loc pe seama latifundiilor sclavagiste în descompunere ; în Vest acelaşi proces se desfăşoară în condiţiile unei mai puţin accentuate destrămări a unor latifundii mai mari, dar care *nu* au caracter sclavagist, ci sînt destinate creşterii extensive a vitelor şi bazate pe dreptul „primului ocupant". În afară de aceasta, referitor la statele vestice de pe litoralul Pacificului, statisticienii americani observă :

„Marea dezvoltare a micilor ferme producătoare de fructe şi a celorlalte ferme de pe litoralul Pacificului se

www.dacoromanica.ro

datorește, în parte cel puțin, lucrărilor de irigare efectuate în ultimii ani. Aceasta a dus la o înmulțire a fermelor mici sub 50 de acri în statele de pe litoralul Pacificului" (p. 264, vol. V).

În Nord nu există nici latifundii sclavagiste, nici latifundii „primitive" ; aici latifundiile nu se destramă, iar fermele mici nu se întăresc pe seama celor mari.

În linii mari, pentru Statele Unite în ansamblu, procesul capătă următorul aspect :

Grupuri de ferme:	Numărul fermelor (în mii)		Idem în %		Creștere sau scădere
	1900	*1910*	*1900*	*1910*	
Sub 20 de acri	674	839	11,7	13,2	+1,5
Între 20 și 49 de acri ..	1 258	1 415	21,9	22,2	+0,3
„ 50 „ 99 „ „ ..	1 366	1 438	23,8	22,6	−1,2
„ 100 „ 174 „ „ ..	1 422	1 516	24,8	23,8	−1,0
„ 175 „ 499 „ „ ..	868	978	15,1	15,4	+0,3
„ 500 „ 999 „ „ ..	103	125	1,8	2,0	+0,2
De la 1 000 de acri în sus ..	47	50	0,8	0,8	—
Total	5 738	6 361	100,0	100,0	—

Așadar, raportat la numărul total al fermelor, numărul latifundiilor a rămas neschimbat. Schimbările în raportul dintre celelalte grupuri se caracterizează prin *măcinarea* grupurilor *mijlocii* și întărirea celor extreme. Grupul mijlociu (100—174 de acri) și acela dintre grupurile mici care e cel mai apropiat de cel mijlociu au fost împinse înapoi. Creșterile cele mai mari se înregistrează în grupurile foarte mici și în cele mici, apoi în grupurile capitaliste mari (175—999 de acri).

Să vedem acum întreaga suprafață de pământ. [Vezi tabelul de sus din p. 177.]

Aici constatăm în primul rînd o foarte însemnată scădere a procentului de pământ deținut de latifundii. Reamintim că o scădere absolută s-a produs numai în Sud și în Vest, unde în grupul latifundiilor procentul pământului *ne*cultivat reprezenta în 1910 91,5% și 77,1%. O scădere infimă a întregii suprafețe de pământ se constată în grupul superior din categoria celor mici (—0,1% în

www.dacoromanica.ro

Grupuri de ferme:	Întreaga suprafață de pământ a fermelor (în mii de acri)		Idem în %		Creștere sau scădere
	1900	1910	1900	1910	
Sub 20 de acri	7 181	8 794	0,9	1,0	+0,1
Între 20 și 49 de acri	41 536	45 378	5,0	5,2	+0,2
„ 50 „ 99 „ „	98 592	103 121	11,8	11,7	−0,1
„ 100 „ 174 „ „	192 680	205 481	23,0	23,4	+0,4
„ 175 „ 499 „ „	232 955	265 289	27,8	30,2	+2,4
„ 500 „ 999 „ „	67 864	83 653	8,1	9,5	+1,4
De la 1 000 de acri în sus	197 784	167 082	23,6	19,0	−4,6
Total	838 592	878 798	100,0	100,0	—

grupul cu 50—99 de acri). Cea mai mare creștere se înregistrează în grupurile capitaliste mari cu 175—499 și 500—999 de acri. În grupurile cele mai mici creșterea întregii suprafețe de pământ este relativ mică. În grupul mijlociu (100—174 de acri) situația este aproape stagnantă (+ 0,4%).

Trecem acum la datele referitoare la suprafața cultivată.

Grupuri de ferme:	Suprafața cultivată în ferme (în mii de acri)		Idem în %		Creștere sau scădere
	1900	1910	1900	1910	
Sub 20 de acri	6 440	7 992	1,6	1,7	+0,1
Între 20 și 49 de acri	33 001	36 596	8,0	7,6	−0,4
„ 50 „ 99 „ „	67 345	71 155	16,2	14,9	+1,3
„ 100 „ 174 „ „	118 391	128 854	28,6	26,9	−1,7
„ 175 „ 499 „ „	135 530	161 775	32,7	33,8	+1,1
„ 500 „ 999 „ „	29 474	40 817	7.1	8,5	+1,4
De la 1000 de acri în sus	24 317	31 263	5,9	6,5	+0,6
Total	414 498	478 452	100,0	100,0	—

Proporțiile *gospodăriei* le indică, cu oarecare aproximație și cu o serie de excepții, despre care am vorbit deja și vom mai avea prilejul să vorbim, numai suprafața cultivată, și nu întreaga suprafață de pământ. Aici constatăm că partea care revine latifundiilor — și care în ceea ce privește întreaga suprafață de pământ a scăzut consi-

www.dacoromanica.ro

derabil — *a crescut* în ceea ce priveşte suprafaţa cultivată. Au crescut în general toate grupurile capitaliste, dintre care cel mai mult a crescut grupul cu 500—999 de acri. Scăderea cea mai mare se înregistrează în grupul mijlociu (— 1,7%), apoi în toate grupurile mici, cu excepţia celui mai de jos, sub 20 de acri, în care se înregistrează o creştere neînsemnată (+ 0,1%).

Anticipînd, remarcăm că în grupul fermelor foarte mici (sub 20 de acri) intră şi fermele sub 3 acri, din care statistica americană înregistrează numai o parte, şi anume pe acelea care dau produse în valoare de cel puţin 250 de dolari anual. De aceea, aceste ferme foarte mici (sub 3 acri) se caracterizează printr-un volum mai ridicat al producţiei şi printr-un caracter capitalist mai pronunţat decît fermele din grupul vecin cu o suprafaţă de pămînt mai însemnată. Iată, spre ilustrare, datele pe 1900 ; pentru 1910 nu avem, din păcate, date corespunzătoare :

	Revine în medie la 1 fermă				
Grupuri de ferme (1900):	pămînt cultivat acri	valoarea tuturor produselor (în dolari)	cheltuieli pentru muncă salariată (în dolari)	valoarea uneltelor şi maşinilor (în dolari)	valoarea tuturor vitelor (în dolari)
Sub 3 acri	1,7	592	77	53	867
Între 3 şi 10 acri	5,6	203	18	42	101
„ 10 „ 20 „	12,6	236	16	41	116
„ 20 „ 50 „	26,2	324	18	54	172

Fără să mai vorbim de fermele care au sub 3 acri de pămînt, chiar şi fermele cu 3—10 acri se dovedesc a fi în unele privinţe mai „mari“ (cheltuielile pentru muncă salariată, valoarea uneltelor şi a maşinilor) decît fermele cu 10—20 de acri *. De aceea avem tot dreptul să considerăm că creşterea părţii care revine fermelor sub 20 de acri

* Pentru anul 1900 avem date referitoare la numărul fermelor cu venituri mari, adică al fermelor în care valoarea produselor trece de 2 500 de dolari, în diferitele grupuri de gospodării după suprafaţa de pămînt. Iată aceste date : fermele cu venituri mari reprezentau 5,2% în grupul fermelor sub 3 acri ; 0,6% — în grupul celor cu 3 pînă la 10 ; 0,4% — în grupul cu 10 pînă la 20 ; 0,3% — în cel cu 20 pînă la 50 ; 0,6% — în cel cu 50 pînă la 100 ; 1,4% — în cel cu 100 pînă la 175 ; 5,2% — în cel cu 175 pînă la 260 ; 12,7% — în cel cu 260 pînă la 500 ; 24,3% — în cel cu 500 pînă la 1 000 ; 39,5% — în grupul fermelor cu 1 000 şi mai mult. Vedem, aşadar, că în toate subgrupurile de ferme sub 20 de acri procentul fermelor cu venituri mari este *mai mare* decît în grupul fermelor cu 20—50 de acri.

www.dacoromanica.ro

din totalul suprafeţei cultivate trebuie atribuită gospodăriilor foarte mici (ca suprafaţă) şi cu un foarte pronunţat caracter capitalist. — — —

În linii generale, în S.U.A. datele pe ţară privind repartizarea suprafeţei cultivate între fermele mici şi fermele mari, în 1900 şi în 1910, permite să se tragă următoarea concluzie categorică şi absolut neîndoielnică : *fermele mari se întăresc, cele mijlocii şi mici slăbesc.* Prin urmare, *în măsura* în care caracterul capitalist sau necapitalist al agriculturii poate fi apreciat pe baza datelor referitoare la grupurile de gospodării după suprafaţa de pămînt, în Statele Unite se înregistrează în ultimul deceniu, ca regulă generală, o creştere a gospodăriilor mari, capitaliste, însoţită de eliminarea celor mici.

Această concluzie devine şi mai evidentă atunci cînd examinăm datele care arată cu cît a crescut în fiecare grup numărul fermelor şi suprafaţa cultivată :

Grupuri de ferme:	Procentul cu care a crescut în perioada 1900—1910	
	numărul fermelor	suprafaţa cultivată
Sub 20 de acri.....	+24,5%	+24,1%
Între 20 şi 49 de acri ..	+12,5%	+10,9%
„ 50 „ 99 „ „ ..	+ 5,3%	+ 5,7%
„ 100 „ 174 „ „ ..	+ 6,6%	+ 8,8%
„ 175 „ 499 „ „ ..	+12,7%	+19,4%
„ 500 „ 999 „ „ ..	+22,2%	+38,5%
De la 1 000 de acri în sus	+ 6,3%	+28,6%
Total ..	+10,9%	+15,4%

Cel mai mare procent de creştere a suprafaţei cultivate revine ultimelor două dintre grupurile superioare. Procentul cel mai mic revine grupului mijlociu şi celui mai apropiat de el dintre grupurile inferioare (50—99 de acri). În primele două grupuri inferioare, procentul de creştere a suprafeţei cultivate este mai mic decît procentul de creştere a numărului fermelor.

www.dacoromanica.ro

9. CONTINUARE. DATE CU PRIVIRE LA VALOAREA FERMELOR

Statistica americană, spre deosebire de cea europeană, stabileşte pentru fiecare fermă şi pentru fiecare grup de ferme valoarea diferitelor elemente ale gospodăriei — pămînt, clădiri, unelte şi vite — şi valoarea întregii gospodării. Aceste date sînt, probabil, mai puţin exacte decît cele referitoare la suprafaţa de pămînt, dar în linii generale ele nu sînt mai puţin demne de crezare şi, în afară de aceasta, oglindesc (într-o anumită măsură) condiţiile capitaliste generale din agricultură.

În completarea celor spuse în capitolul precedent, vom examina acum datele privind valoarea totală a fermelor cu întreaga avuţie agricolă, precum şi cele referitoare la valoarea uneltelor şi a maşinilor. Dintre diferitele elemente ale gospodăriei alegem uneltele şi maşinile, pentru că ele ne arată nemijlocit că în gospodărie se practică efectiv agricultura şi modul în care este ea practicată — cu metode mai mult sau mai puţin intensive, cu folosirea mai largă sau mai restrînsă a perfecţionărilor tehnice. Iată datele referitoare la Statele Unite în ansamblu :

Grupuri de ferme:	Repartizarea procentuală a valorii					
	întregii avuţii din ferme		creştere sau scădere	uneltelor şi maşinilor		creştere sau scădere
	1900	1910		1900	1910	
Sub 20 de acri	3,8	3,7	—0,1	3,8	3,7	—0,1
Între 20 şi 49 de acri	7,9	7,3	—0,6	9,1	8,5	—0,6
„ 50 „ 99 „ „	16,7	14,6	—2,1	19,3	17,7	—1,6
„ 100 „ 174 „ „	28,0	27,1	—0,9	29,3	28,9	—0,4
„ 175 „ 499 „ „	30,5	33,3	+2,8	27,1	30,2	+3,1
„ 500 „ 999 „ „	5,9	7,1	+1,2	5,1	6,3	+1,2
De la 1 000 de acri în sus	7,3	6,9	—0,4	6,2	4,7	—1,5
Total	100,0	100,0	—	100,0	100,0	—

Cifrele absolute ne arată că în perioada 1900—1910 valoarea totală a întregii avuţii din ferme a crescut de peste două ori, ridicîndu-se de la 20 440 000 000 de dolari la 40 991 000 000, deci cu 100,5%. Scumpirea produselor

www.dacoromanica.ro

agricole şi urcarea rentei au adus în buzunarele tuturor proprietarilor de pămînt milioane şi miliarde de dolari în dauna clasei muncitoare. Care gospodării au cîştigat cu acest prilej mai mult şi care mai puţin ? Cele mici sau cele mari ? Răspunsul ni-l dau cifrele citate. Ele arată regresul latifundiilor (reamintim că întreaga suprafaţă de pămînt a latifundiilor a scăzut de la 23,6% la 19,0%, adică cu 4,6%), apoi *eliminarea gospodăriilor mici şi mijlocii de către cele mari*, capitaliste (175—999 de acri). Adunînd laolaltă toate gospodăriile mici şi mijlocii, constatăm că partea care le revine din avuţia totală a scăzut de la 56,4% la 52,7%. Adunînd laolaltă toate gospodăriile mari şi latifundiile, constatăm că partea lor *a crescut* de la 43,7% la 47,3%. Schimbări identice au survenit în raportul dintre gospodăriile mici şi cele mari în ceea ce priveşte repartizarea valorii totale a uneltelor şi maşinilor.

Cît priveşte latifundiile, observăm şi din exemplul acestor date fenomenul pe care l-am constatat mai sus. Regresul latifundiilor se mărgineşte la două regiuni : Sudul şi Vestul. Regresează, pe de o parte, latifundiile sclavagiste, iar pe de altă parte latifundiile stăpînite în virtutea dreptului primului ocupant şi exploatate prin metode primitiv-extensive. În Nordul populat şi dezvoltat din punct de vedere industrial se înregistrează o *creştere* a latifundiilor : creşte şi numărul fermelor de acest gen, şi întreaga lor suprafaţă de pămînt, şi suprafaţa cultivată, şi partea lor din valoarea totală a întregii avuţii (1900 — 2,5% ; 1910 — 2,8%), şi partea lor din valoarea totală a tuturor uneltelor şi maşinilor.

Trebuie menţionat totodată că această creştere a rolului latifundiilor se constată nu numai în Nord în general, ci şi în special în *amb.le* regiuni „intensive" din Nord, care nu cunosc de loc colonizarea : în Noua Anglie şi în statele atlantice de mijloc. Asupra acestor regiuni trebuie să stăruim mai amănunţit, căci ele, pe de o parte, induc în eroare pe d-l Ghimmer şi pe mulţi alţii prin suprafaţa medie deosebit de mică a fermelor şi prin scăderea acestei suprafeţe, iar pe de altă parte tocmai aceste regiuni cu agricultură deosebit de intensivă sînt cît se poate de tipice

www.dacoromanica.ro

pentru țările vechi, de mult populate și civilizate ale *Europei*.

În perioada 1900—1910 a scăzut în ambele regiuni menționate și numărul fermelor, și întreaga suprafață de pămînt, și suprafața cultivată. În Noua Anglie a crescut numai numărul fermelor *foarte mici*, sub 20 de acri, și anume cu 22,4% (suprafața lor cultivată — cu 15,5%), precum și numărul latifundiilor — cu 16,3%, iar suprafața lor cultivată — cu 26,8%. În statele atlantice de mijloc au crescut fermele *foarte mici* (+ 7,7% în ceea ce privește numărul fermelor, + 2,5% în ceea ce privește suprafața cultivată), apoi fermele cu 175—499 de acri, în ceea ce privește numărul fermelor (+ 1,0%), și fermele cu 500—999 de acri, în ceea ce privește suprafața cultivată (+ 3,8%). În ambele regiuni *a crescut* atît partea fermelor foarte mici cît și cea a latifundiilor din valoarea totală a întregii avuții a fermelor, ca și a uneltelor și mașinilor. În cele ce urmează reproducem date mai elocvente și mai complete cu privire la fiecare din aceste regiuni :

Grupuri de ferme:	Creșterea procentuală între anii 1900 și 1910			
	în Noua Anglie		în statele atlantice de mijloc	
	a valorii întregii avuții a fermelor	a valorii uneltelor și mașinilor	a valorii întregii avuții a fermelor	a valorii uneltelor și mașinilor
Sub 20 de acri	60,9	48,9	45,8	42,9
Între 20 și 49 de acri ..	31,4	30,3	28,3	37,0
„ 50 „ 99 „ „ ..	27,5	31,2	23,8	39,9
„ 100 „ 174 „ „ ..	30,3	38,5	24,9	43,8
„ 175 „ 499 „ „ ..	33,0	44,6	29,4	54,7
„ 500 „ 999 „ „ ..	53,7	53,7	31,5	50,8
De la 1 000 de acri în sus	102,7	60,5	74,4	65,2
Total	35,6	39,0	28,1	44,1

De aici se vede că în ambele regiuni s-au întărit cel mai mult, au cîștigat cel mai mult din punct de vedere economic, au progresat cel mai mult din punct de vedere tehnic *tocmai latifundiile*. Marile gospodării capitaliste *elimină* aici pe celelalte, mai mici. O creștere minimă a

www.dacoromanica.ro

valorii întregii avuții, precum și a valorii uneltelor și mașinilor se constată fie în grupul mijlociu, fie în grupurile inferioare, dar nu în cel al gospodăriilor foarte mici. Aceasta înseamnă că cel mai mult rămîn în urmă gospodăriile mijlocii și cele mici.

Fermele foarte mici (sub 20 de acri) s-au întărit însă în ambele regiuni într-o măsură *superioară celei medii*, urmînd imediat după latifundii. Cauza acestui fenomen ne e cunoscută: în ambele regiuni cu agricultură intensivă 31—33% din valoarea recoltei sînt furnizate de culturile cu caracter capitalist foarte pronunțat (legumele, apoi fructele, florile etc.), care se caracterizează prin valoarea extrem de mare a producției la o suprafață extrem de mică a pămîntului ocupat de gospodărie. Cerealele furnizează în aceste regiuni numai 8—30% din valoarea recoltei, iar fînul și ierburile furajere — 31—42%: se dezvoltă fermele de lapte, care se caracterizează și ele prin aceea că suprafața fermelor este *inferioară* mediei, în timp ce valoarea produsului și cheltuielile de capital pentru muncă folosită sînt *superioare* mediei.

În regiunile cu agricultura cea mai intensivă constatăm o scădere a mediei suprafeței cultivate în ferme, deoarece această medie se obține prin adiționarea latifundiilor și a fermelor foarte mici, al căror număr crește mai rapid decît cel al fermelor mijlocii. Și numărul fermelor foarte mici crește mai rapid decît cel al latifundiilor. Dar capitalismul crește sub două forme: el crește și prin sporirea proporțiilor gospodăriei pe baza tehnică veche, și prin crearea de gospodării noi, îndeosebi gospodării mici și foarte mici ca suprafață, special destinate culturilor cu caracter comercial și care, la o suprafață infim de mică, se caracterizează printr-o foarte mare dezvoltare a proporțiilor producției și ale folosirii muncii salariate.

În ultimă analiză constatăm, așadar, că latifundiile și gospodăriile mari se întăresc cel mai mult, gospodăriile mijlocii și mici sînt împinse înapoi, iar gospodăriile foarte mici cu caracter capitalist extrem de pronunțat sînt în creștere.

www.dacoromanica.ro

Vom vedea îndată cum poate fi exprimat în limbajul statisticii rezultatul general al unor manifestări atît de contradictorii — aparent contradictorii — ale capitalismului în agricultură.

10. LIPSURILE METODELOR UZUALE DE CERCETARE ECONOMICĂ. MARX DESPRE PARTICULARITĂŢILE AGRICULTURII

Gruparea gospodăriilor agricole după suprafaţa deţinută sau cultivată este singurul mod de grupare care a fost folosit în statistica americană din 1910 şi care este folosit în marea majoritate a ţărilor europene. În general vorbind, este incontestabil că pe lîngă considerente de ordin fiscal şi birocratic-administrativ există şi anumite considerente ştiinţifice în favoarea necesităţii şi justeţei acestui mod de grupare. Dar el este vădit neîndestulător, pentru că nu reflectă cîtuşi de puţin procesul de trecere la agricultură intensivă, de creştere a investiţiilor de capital pe unitatea de suprafaţă, sub formă de vite, maşini, seminţe ameliorate, metode de cultură perfecţionate etc. Or, pretutindeni — cu excepţia unui foarte mic număr de regiuni şi ţări cu agricultură primitivă şi pur extensivă — acest proces este deosebit de caracteristic pentru ţările capitaliste. De aceea, gruparea gospodăriilor după suprafaţa de pămînt duce în marea majoritate a cazurilor la idei mult prea simpliste şi superficiale despre dezvoltarea agriculturii în general şi despre dezvoltarea capitalismului în agricultură în special.

Cînd citeşti în lucrările economiştilor şi statisticienilor care exprimă cele mai răspîndite concepţii burgheze lungi consideraţii pe tema lipsei de asemănare dintre condiţiile din agricultură şi cele din industrie, pe tema caracterului specific al agriculturii etc. etc., îţi vine mereu să spui: Domnilor! voi înşivă sînteţi cei mai vinovaţi de întreţinerea şi răspîndirea unor idei simpliste şi superficiale despre evoluţia agriculturii! Amintiţi-vă de „Capitalul" lui Marx. Veţi găsi acolo referiri la extraordinara diversitate de forme de proprietate funciară — feudală, de clan, în obşte (adăugăm: bazată pe dreptul primului ocupant),

www.dacoromanica.ro

de stat etc., pe care le găseşte capitalul la ivirea sa pe scena istoriei. Capitalul îşi subordonează şi transformă potrivit cu trebuinţele sale toate aceste forme diferite de proprietate funciară, şi tocmai pentru a putea înţelege, aprecia şi exprima statistic acest proces trebuie să ştii să modifici felul de a pune problema şi metodele de investigaţie potrivit cu deosebirile de *formă* ale procesului [74]. Capitalismul îşi subordonează şi proprietatea funciară lotuală în cadrul obştei din Rusia, şi proprietatea funciară bazată pe dreptul primului ocupant sau reglementată printr-o liberă şi gratuită împărţire de pămînturi în statul democratic sau feudal, aşa cum o găsim în Siberia sau în „Vestul îndepărtat" al Americii, şi proprietatea funciară sclavagistă din Sudul Americii, şi proprietatea funciară semifeudală din guberniile „neaoş ruseşti". În toate aceste cazuri, procesul creşterii şi al victoriei capitalismului este similar, dar nu identic ca formă. Cine vrea să înţeleagă şi să studieze cu precizie acest proces nu trebuie să se limiteze la fraze mic-burgheze stereotipe despre gospodăria agricolă „bazată pe muncă proprie" sau la metodele rutinare de comparare exclusivă a suprafeţei de pămînt.

Veţi găsi apoi la Marx o analiză a procesului de apariţie a rentei funciare de tip capitalist şi a raportului dintre ea şi formele de rentă care au precedat-o în cursul istoriei, de pildă renta în natură, în muncă (claca şi rămăşiţele ei), renta în bani (obrocul în Rusia etc.). Dar care dintre economiştii sau statisticienii burghezi sau mic-burghezi, narodnici s-a gîndit cît de cît serios să aplice aceste indicaţii teoretice ale lui Marx la studiul modului în care capitalismul s-a născut *din* economia sclavagistă în Sudul Americii sau *din* economia bazată pe clacă din centrul Rusiei ?

Veţi găsi, în sfîrşit, repetate de-a lungul întregii analize a rentei funciare, referiri sistematice la diversitatea condiţiilor din agricultură, diversitate generată nu numai de deosebirile de calitate şi de poziţie ale terenurilor, dar şi de deosebirile în ceea ce priveşte *volumul investiţiilor de capital în pămînt.* Dar ce înseamnă a investi capital în pămînt ? Înseamnă a introduce schimbări tehnice în agricultură, a trece la agricultură intensivă, la sisteme de cul-

www.dacoromanica.ro

tură superioare, la folosirea intensă a îngrăşămintelor artificiale, înseamnă perfecţionarea uneltelor şi maşinilor, creşterea folosirii lor, creşterea folosirii muncii salariate etc. Metoda grupării gospodăriilor exclusiv după suprafaţa de pămînt nu oferă posibilitatea de a exprima toate aceste variate şi complexe procese, dar tocmai din aceste procese se alcătuieşte procesul general al dezvoltării capitalismului în agricultură.

Statisticienii zemstvelor din Rusia, mai ales cei din „bunele vremuri de altădată", dinainte de revoluţie, şi-au cîştigat un merit incontestabil prin faptul că n-au avut faţă de obiectul activităţii lor o atitudine rutinară, că nu l-au cercetat cu un interes pur fiscal sau birocratic-administrativ, ci cu un anumit interes ştiinţific. Ei au fost printre primii, dacă nu chiar primii statisticieni care şi-au dat seama că metoda grupării gospodăriilor exclusiv după suprafaţa de pămînt nu este suficientă şi au introdus alte metode de grupare : după suprafaţa cultivată, după numărul vitelor de muncă, după gradul de folosire a muncii salariate etc. Din păcate, datorită caracterului fragmentar şi nesistematic al lucrărilor ei, statistica noastră de zemstvă, care a fost întotdeauna, ca să zicem aşa, o oază în pustiul de beznă al iobăgiei, al rutinei birocratice şi al conţopismului obtuz, n-a reuşit să dea rezultate trainice nici pentru ştiinţa economică rusă, nici pentru cea europeană.

Remarcăm că problema grupării materialului cules de recensămintele agricole contemporane nu este cîtuşi de puţin o problemă îngust-tehnică, de strictă specialitate, cum ar putea să pară la prima vedere. Acest material se deosebeşte printr-o mare bogăţie şi deplinătate de informaţii cu privire la fiecare gospodărie în parte. Datorită însă metodei stîngace, nechibzuite, rutinare de totalizare şi grupare, acest material extrem de bogat se pierde cu desăvîrşire, se iroseşte, se depreciază şi devine adesea cu totul impropriu pentru studierea legilor evoluţiei agriculturii. Despre fiecare gospodărie în parte se poate spune fără greş, pe baza materialului adunat, dacă şi în ce măsură este capitalistă, dacă şi în ce măsură foloseşte metode intensive de cultură etc., dar atunci cînd sînt totalizate datele privind milioane de gospodării constatăm că tocmai

www.dacoromanica.ro

deosebirile, trăsăturile şi indiciile cele mai esenţiale, pe care statisticienii ar trebui *să ştie să le scoată în evidenţă*, să le stabilească şi să le ia în considerare înaintea tuturor celorlalte, dispar, iar economistul capătă coloane de cifre întocmite în spirit rutinar, lipsite de sens, un „joc" statistic „de-a cifrele", în locul unei judicioase prelucrări statistice a materialului.

Recensămîntul american din 1910, de care ne ocupăm în momentul de faţă, constituie o mostră cît se poate de grăitoare de felul în care un material admirabil prin bogăţia şi deplinătatea informaţiilor este depreciat, stricat de spiritul de rutină şi de totala lipsă de pregătire ştiinţifică a acelora care l-au prelucrat. În comparaţie cu recensămîntul din 1900, prelucrarea datelor este infinit mai proastă, şi chiar tradiţionala grupare a gospodăriilor după suprafaţa de pămînt n-a fost aplicată în mod consecvent, aşa încît sîntem lipsiţi de posibilitatea de a compara gospodăriile din diferite grupuri în ceea ce priveşte folosirea muncii salariate de pildă, sau în ceea ce priveşte deosebirea dintre sistemele de cultură, folosirea îngrăşămintelor etc.

De aceea sîntem nevoiţi să recurgem la recensămîntul din 1900. După cîte ştim, el este singurul recensămînt din lume care a aplicat nu una, ci *trei* metode diferite de grupare sau de „clasificare" (cum spun americanii) la prelucrarea unui material extrem de bogat, cules în aceeaşi ţară, în acelaşi timp, după acelaşi program şi cuprinzînd peste 5 500 000 de gospodării.

E adevărat că nici în acest recensămînt nici una dintre metodele de grupare n-a fost aplicată în mod consecvent în ceea ce priveşte toate indiciile esenţiale ale tipului şi ale proporţiilor gospodăriei. Cu toate acestea însă, tabloul agriculturii capitaliste şi al evoluţiei capitaliste a agriculturii reiese, după cum sperăm că vom învedera, incomparabil mai complet, oglindind realitatea incomparabil mai fidel decît în cazul obişnuitei, unilateralei şi insuficientei metode unice de grupare. Erorile cele mai profunde şi prejudecăţile cele mai adînc înrădăcinate ale economiei politice burgheze şi mic-burgheze, narodnice se descoperă şi se dezvăluie din moment ce se oferă posibilitatea unei cercetări mai temeinice a faptelor şi a tendinţelor

www.dacoromanica.ro

care, pe bună dreptate, pot fi numite generale pentru toate țările capitaliste din lume.

Dată fiind importanța atît de mare a datelor despre care e vorba, va trebui să insistăm asupra lor deosebit de amănunțit și să recurgem mai des decît pînă acum la ajutorul tabelelor. Înțelegînd foarte bine cît de mult încarcă ele textul și îngreuiază lectura, ne-am străduit pînă acum să le reducem la minimul strict necesar. Sperăm că cititorul nu ne-o va lua în nume de rău dacă vom fi nevoiți să mărim acum acest minim, căci de analiza problemelor pe care le examinăm aici depinde nu numai concluzia generală în problema principală — aceea a direcției, tipului, caracterului, legii evoluției agriculturii contemporane —, ci și aprecierea tuturor datelor statisticii agricole contemporane în general, care sînt atît de frecvent citate și atît de frecvent denaturate.

Prima metodă de grupare — „după pămînt" — ne dă următorul tablou al agriculturii americane în 1900 :

Grupuri de ferme:	Numărul fermelor în % față de numărul lor total	Întreaga suprafață de pămînt (tot în % față de suprafața totală)	Revine în medie la 1 fermă: Pămînt cultivat, acri	Cheltuieli pentru munca salariată (dolari)	Valoarea produsului** (în dolari)	Valoarea uneltelor și mașinilor (dolari)
Sub 3 acri	0,7	—*	1,7	77	592	53
Între 3 și 10 acri	4,0	0,2	5,6	18	203	42
„ 10 „ 20 „	7,1	0,7	12,6	16	236	41
„ 20 „ 50 „	21,9	4,9	26,2	18	324	54
„ 50 „ 100 „	23,8	11,7	49,3	33	503	106
„ 100 „ 175 „	24,8	22,9	83,2	60	721	155
„ 175 „ 260 „	8,5	12,3	129,0	109	1 054	211
„ 260 „ 500 „	6,6	15,4	191,4	166	1 354	263
„ 500 „1 000 „	1,8	8,1	287,5	312	1 913	377
De la 1 000 de acri în sus	0,8	23,8	520,0	1 059	5 334	1 222
Total	100,0	100,0	72,3	—	656	133

* Sub $^1/_{10}$%.

** În valoarea produsului nu intră produsele destinate furajării vitelor.

www.dacoromanica.ro

Se poate spune cu certitudine că statistica oricărei ţări capitaliste va da un tablou întru totul similar. Deosebiri pot fi numai în privinţa unor detalii neesenţiale. Germania, Austria, Ungaria, Elveţia şi Danemarca, potrivit ultimelor lor recensăminte, confirmă acest lucru. Pe măsură ce creşte întreaga suprafaţă de pămînt a fermelor, creşte de la grup la grup şi media suprafeţei cultivate, valoarea medie a produsului, valoarea uneltelor şi maşinilor, valoarea vitelor (am omis aceste cifre), precum şi cuantumul cheltuielilor pentru muncă salariată. (Despre semnificaţia excepţiei neînsemnate pe care o constituie fermele sub 3 acri şi, în parte, cele de la 3 pînă la 10 acri am vorbit mai sus).

S-ar părea că nici nu poate fi altfel. Creşterea cheltuielilor pentru muncă salariată pare să confirme incontestabil că împărţirea gospodăriilor în mici şi mari după suprafaţa de pămînt corespunde întru totul împărţirii lor în gospodării necapitaliste şi capitaliste. Nouă zecimi din raţionamentele obişnuite despre „mica" gospodărie agricolă se întemeiază pe această identificare şi pe date de acest fel.

Să luăm acum cifrele medii socotite nu la 1 fermă, ci la 1 acru (din întreaga suprafaţă) de pămînt.

Grupuri de ferme:	Revine la 1 acru din întreaga suprafaţă de pămînt, în dolari			
	Cheltuieli pentru muncă salariată	Cheltuieli pentru îngrăşăminte	Valoarea tuturor vitelor	Valoarea uneltelor şi maşinilor
Sub 3 acri	40,30	2,36	456,76	27,57
Între 3 şi 10 acri	2,95	0,60	16,32	6,71
„ 10 „ 20 „	1,12	0,33	8,30	2,95
„ 20 „ 50 „	0,55	0,20	5,21	1,65
„ 50 „ 100 „	0,46	0,12	4,51	1,47
„ 100 „ 175 „	0,45	0,07	4,09	1,14
„ 175 „ 260 „	0,52	0,07	3,96	1,00
„ 260 „ 500 „	0,48	0,04	3,61	0,77
„ 500 „ 1 000 „	0,47	0,03	3,16	0,57
De la 1 000 de acri în sus	0,25	0,02	2,15	0,29

www.dacoromanica.ro

Cu foarte mici excepţii, constatăm o scădere regulată a indicilor caracterului intensiv al gospodăriei de la grupurile inferioare la cele superioare.

De aici pare să reiasă concluzia, cu totul incontestabilă, că „mica" producţie în agricultură este mai intensivă decît marea producţie, că o dată cu scăderea „proporţiilor" producţiei se accentuează caracterul intensiv al agriculturii, iar productivitatea ei creşte, că, „prin urmare", producţia capitalistă în agricultură se poate menţine numai acolo unde gospodăria are un caracter extensiv, primitiv etc. etc.

Deoarece în cadrul grupării gospodăriilor după suprafaţa de pămînt (şi acest mod de grupare este nu numai modul uzual, ci aproape unicul mod de grupare) orice ţară capitalistă poate să ofere un tablou cu totul analog, în care indicii caracterului intensiv al agriculturii scad de la grupurile inferioare la cele superioare, este explicabil că asemenea concluzii se trag mereu, la fiecare pas, în toată literatura burgheză şi mic-burgheză (oportunist-„marxistă" şi narodnică). Amintiţi-vă, de pildă, de faimoasa lucrare a faimosului Eduard David — „Socialismul şi agricultura", această colecţie de prejudecăţi burgheze şi de minciuni burgheze camuflate sub paravanul unor cuvinţele „cvasi-socialiste". Tocmai cu astfel de date încearcă autorul să dovedească în această lucrare „superioritatea", „viabilitatea" etc. a „micii" producţii.

Există o împrejurare care favorizează în mod deosebit deducţiile de acest gen : date similare cu cele reproduse există, de obicei, referitor la numărul vitelor, în timp ce referitor la munca salariată — mai ales într-o formă atît de generalizată cum este suma cheltuielilor pentru muncă salariată — nu se culeg aproape nicăieri asemenea date. Or, tocmai datele referitoare la munca salariată sînt acelea care demonstrează caracterul greşit al tuturor acestor deducţii. Într-adevăr, dacă creşterea valorii vitelor, de pildă (sau, ceea ce este acelaşi lucru, a numărului total al vitelor), pe unitatea de suprafaţă pe măsura scăderii proporţiilor gospodăriei dovedeşte „superioritatea" „micii" gospodării agricole, nu este mai puţin adevărat că această „superioritate" *este legată de creşterea* cheltuielilor pen-

www.dacoromanica.ro

tru muncă salariată pe măsura scăderii proporţiilor gospodăriei ! ! Iar o asemenea creştere a cheltuielilor pentru muncă salariată — reţineţi că tot timpul e vorba de cîtimi raportate la unitatea de suprafaţă, la 1 acru, 1 hectar, 1 deseatină — înseamnă o accentuare a caracterului *capitalist* al gospodăriei ! Or, caracterul capitalist al gospodăriei contrazice cea mai uzuală şi mai răspîndită noţiune de „mică" producţie, căci prin aceasta din urmă se înţelege o producţie care *nu* este bazată pe muncă salariată.

S-ar părea că avem aici un ghem de contradicţii. Datele generale referitoare la grupurile de gospodării după suprafaţa de pămînt arată că gospodăriile „mici" sînt necapitaliste, iar cele mari sînt capitaliste. Şi aceleaşi date dovedesc că cu cît o gospodărie este „mai mică", cu atît mai mare este nu numai intensivitatea ei, ci şi suma cheltuielilor pentru muncă salariată, socotite la unitatea de suprafaţă !

Pentru a lămuri chestiunea, vom recurge la un alt mod de grupare.

11. O COMPARARE MAI EXACTĂ A GOSPODĂRIILOR MICI ŞI A CELOR MARI

După cum am mai arătat, statistica americană ia în acest caz valoarea totală a produselor gospodăriei, minus produsele destinate furajării vitelor. Luate izolat, datele de acest gen, care, după cît se pare, există numai în statistica americană, sînt, desigur, mai puţin exacte decît cele referitoare la suprafaţa de pămînt sau la numărul vitelor etc. Dar dacă le luăm în ansamblu, referitor la cîteva milioane de gospodării, şi mai ales dacă le folosim pentru a stabili *raporturile* dintre diferitele grupuri de gospodării pe scara întregii ţări, aceste date pot fi considerate, fără îndoială, tot atît de concludente ca şi celelalte. În orice caz, proporţiile *producţiei*, şi îndeosebi ale producţiei pentru piaţă, sau, cu alte cuvinte, cantităţile de produse destinate vînzării, rezultă din aceste date într-un mod mult mai direct decît din oricare altele. Şi se ştie doar că în toate raţionamentele pe tema evoluţiei

www.dacoromanica.ro

agriculturii şi a legilor ei este vorba tocmai de mica şi de marea *producţie.*

Mai mult chiar: în asemenea cazuri e vorba întotdeauna de evoluţia agriculturii în condiţiile capitalismului sau în legătură cu capitalismul, sub influenţa lui etc. Pentru a putea stabili proporţiile acestei influenţe, trebuie să ne străduim înainte de toate să separăm gospodăria agricolă naturală de cea producătoare de mărfuri. E îndeobşte cunoscut că gospodăria naturală, adică nu producţia pentru piaţă, ci producţia pentru consumul propriu al familiei care face gospodărie, are în agricultură un rol relativ foarte mare şi cedează extrem de încet locul său agriculturii cu caracter comercial. Şi dacă aplicăm cu discernămînt — şi nu în mod mecanic, după şablon — principiile teoretice ale economiei politice, este clar că legea eliminării micii producţii de către marea producţie poate fi considerată valabilă *numai* pentru agricultura comercială. E puţin probabil ca cineva să conteste din punct de vedere teoretic această teză. Cu toate acestea, sînt foarte rare cazurile cînd economiştii şi statisticienii îşi propun cu bună ştiinţă să desprindă, să urmărească şi, pe cît posibil, să ia în considerare indiciile care atestă trecerea de la agricultura naturală la cea cu caracter comercial. Gruparea gospodăriilor după valoarea în bani a produselor nedestinate furajării vitelor satisface în mare măsură această extrem de importantă cerinţă teoretică.

Menţionăm că, atunci cînd se vorbeşte de faptul incontestabil că în industrie mica producţie este înlăturată de către marea producţie, se ia întotdeauna gruparea întreprinderilor industriale după valoarea totală a produselor sau după numărul muncitorilor salariaţi. În industrie, datorită particularităţilor ei tehnice, lucrurile stau mult mai simplu. În agricultură însă, datorită faptului că aici relaţiile sînt incomparabil mai complexe şi mai strîns împletite între ele, stabilirea volumului producţiei şi a valorii în bani a produselor, precum şi a proporţiilor folosirii muncii salariate este mult mai dificilă. Pentru a se putea stabili proporţiile folosirii muncii salariate, trebuie luată în considerare întreaga cantitate anuală de muncă salariată, iar nu aceea din ziua recensămîntului, deoarece agri-

www.dacoromanica.ro

cultura are caracterul unei producţii prin excelenţă „sezoniere“ ; apoi trebuie luaţi în considerare nu numai muncitorii salariaţi permanenţi, ci şi zilerii, care au în agricultură un rol extrem de important. Dificultate nu înseamnă însă imposibilitate. Folosirea unor metode de cercetare raţionale, adaptate particularităţilor tehnice ale agriculturii, inclusiv metoda de grupare după proporţiile producţiei, după valoarea totală în bani a produselor, după frecvenţa şi proporţiile folosirii muncii salariate, va trebui să cîştige teren, croindu-şi drum prin reţeaua deasă a prejudecăţilor burgheze şi mic-burgheze şi a tendinţelor de a prezenta în culori mai puţin sumbre realitatea burgheză. Şi se poate afirma cu certitudine că orice pas înainte în folosirea unor metode de cercetare raţionale va fi totodată un pas înainte pe linia confirmării adevărului că în societatea capitalistă eliminarea micii producţii de către marea producţie are loc nu numai în industrie, ci şi în agricultură.

Iată datele referitoare la grupurile de gospodării agricole din America anului 1900, repartizate după valoarea produsului.

Grupuri de ferme după valoarea produsului în dolari	Numărul fermelor (în procente faţă de total)	Întreaga suprafaţă de pământ (în procente faţă de total)	Revine în medie la 1 fermă: Suprafaţa cultivată acri	Cheltuieli pt. munca salariată (în dolari)	Valoarea uneltelor şi maşinilor
0	0,9	1,8	33,4	24	54
1— 50 dolari	2,9	1,2	18,2	4	24
50— 100 „	5,3	2,1	20,0	4	28
100— 250 „	21,8	10,1	29,2	7	42
250— 500 „	27,9	18,1	48,2	18	78
500—1 000 „	24,0	23,6	84,0	52	154
1 000—2 500 „	14,5	23,2	150,5	158	283
De la 2 500 în sus	2,7	19,9	322,3	786	781
Total	100,0	100,0	72,3	—	133

Printre fermele fără venit, care au arătat că valoarea produsului lor este egală cu 0 (zero), se numără, probabil, în primul rînd homestead-urile recent ocupate, pe care proprietarul n-a apucat încă să ridice clădiri, să aducă

www.dacoromanica.ro

vite, să semene, să strîngă recolta. Într-o țară cu o colonizare de proporții atît de vaste ca în America, problema de cînd își stăpînește fermierul ferma este deosebit de însemnată.

Lăsînd la o parte fermele fără venit, obținem un tablou similar cu cel care ni l-a dat sus-citata grupare a aceloraşi date după suprafața totală a fermelor. Pe măsura creşterii valorii produselor fermei, creşte şi cifra medie a suprafeței cultivate în ferme, şi cuantumul mediu al cheltuielilor pentru muncă salariată, şi valoarea medie a uneltelor şi maşinilor. În linii generale, fermele aducătoare de venituri mai mari — înțelegînd prin aceasta venitul brut, adică valoarea tuturor produselor — se dovedesc a fi şi cele mai mari ca suprafață. S-ar părea că noul mod de grupare nu dă absolut nimic nou.

Dar să luăm acum cifrele medii (ale valorii vitelor şi uneltelor, ale cheltuielilor pentru muncă salariată şi pentru îngrăşăminte) socotite nu la o fermă, ci la 1 acru de pămînt :

Grupuri de ferme după valoarea produsului	Revin la 1 acru din întreaga suprafață de pămînt, în dolari			
	Cheltuieli pt. muncă salariată	Cheltuieli pentru îngrăşăminte	Valoarea tuturor vitelor	Valoarea uneltelor şi maşinilor
0	0,08	0,01	2,97	0,19
1— 50 dolari	0,06	0,01	1,78	0,38
50— 100 „	0,08	0,03	2,01	0,48
100— 250 „	0,11	0,05	2,46	0,62
250— 500 „	0,19	0,07	3,00	0,82
500—1 000 „	0,36	0,07	3,75	1,07
1 000—2 500 „	0,67	0,08	4,63	1,21
De la 2 500 în sus	0,72	0,06	3,98	0,72

O excepție constituie aici în unele privințe fermele fără venit, care au în genere o situație cu totul specială, precum şi fermele cu veniturile cele mai mari, care, după trei din cele patru criterii luate de noi, se dovedesc a fi mai puțin intensive decît grupul vecin. În linii generale însă, observăm o *creştere* regulată a caracterului intensiv al agriculturii *pe măsura creşterii valorii* produselor fermei.

www.dacoromanica.ro

Tabloul este diametral opus aceluia pe care l-am constatat în cazul grupării gospodăriilor după suprafaţa de pămînt.

Unul şi acelaşi material duce la concluzii diametral opuse atunci cînd folosim metode de grupare diferite.

O dată cu creşterea proporţiilor gospodăriei, caracterul intensiv al agriculturii *scade* dacă criteriul proporţiilor gospodăriei îl constituie mărimea suprafeţei de pămînt, şi *creşte* dacă criteriul proporţiilor gospodăriei îl constituie valoarea produselor gospodăriei.

Care din aceste două concluzii este deci cea justă ?

E clar că suprafaţa de pămînt nu ne dă *nici o* idee despre proporţiile gospodăriei dacă pămîntul nu este cultivat (să nu uităm că în America se pune la baza grupării nu numai suprafaţa cultivată, ci întreaga suprafaţă de pămînt, şi că în această ţară procentul pămîntului cultivat oscilează pe grupuri de gospodării între 19 şi 91%, iar pe regiuni — între 27 şi 75%) ; ea nu ne dă *nici o* idee *justă* dacă între diferitele gospodării există, într-un număr considerabil de cazuri, şi deosebiri esenţiale în ceea ce priveşte metodele de lucrare a pămîntului, măsura trecerii la agricultură intensivă, sistemele de cultură, proporţiile folosirii îngrăşămintelor, folosirea maşinilor, caracterul creşterii vitelor etc.

Şi tocmai acest caz se observă în *toate* ţările capitaliste şi chiar în toate ţările în care capitalismul abia a început să pătrundă în agricultură.

Vedem acum una dintre cauzele cele mai adînci şi mai generale ale faptului că părerile greşite despre „superioritatea“ micii gospodării agricole se menţine atît de trainic, că prejudecăţile burgheze şi mic-burgheze de acest tip se împacă atît de lesne cu marele progres realizat de statistica socială şi mai ales de cea agricolă în ultimele două decenii. Desigur, trăinicia acestor greşeli şi prejudecăţi se datoreşte, în parte, şi *intereselor* burgheziei, care caută să ascundă adîncimea contradicţiilor de clasă ale societăţii burgheze contemporane, şi acolo unde e vorba de interese încep să fie contestate, după cum se ştie, chiar şi adevărurile cele mai incontestabile.

www.dacoromanica.ro

Aici însă ne limităm să analizăm izvoarele teoretice ale ideii greşite a „superiorităţii" micii gospodării agricole. Şi nu încape îndoială că printre aceste izvoare ocupă un loc deosebit de important atitudinea necritică, rutinară faţă de metoda învechită de a compara gospodăriile numai după întreaga suprafaţă de pământ sau după suprafaţa lor cultivată.

Dintre toate ţările capitaliste, Statele Unite ale Americii reprezintă o excepţie în sensul că acolo există încă întinse terenuri neocupate, libere, care se împart gratuit. Agricultura se mai poate dezvolta aici şi într-adevăr se dezvoltă prin ocuparea de pământuri libere, prin luarea în cultură a unor terenuri noi, care n-au mai fost cultivate vreodată, se dezvoltă sub forma celei mai primitive şi mai extensive agriculturi şi creşteri a vitelor. În ţările vechi, civilizate ale Europei capitaliste nu există nimic asemănător. Agricultura se dezvoltă aici *mai ales* intensiv, nu prin extinderea *suprafeţei* cultivate, ci prin îmbunătăţirea *metodelor* de cultură, prin sporirea volumului capitalului investit în aceeaşi suprafaţă de pământ. Şi tocmai linia aceasta, principală, de dezvoltare a agriculturii capitaliste — linie care şi pentru America devine treptat linia principală — o pierd din vedere aceia care se limitează să compare gospodăriile numai după suprafaţa de pământ.

Linia principală de dezvoltare a agriculturii capitaliste constă tocmai în aceea că *mica* gospodărie, *rămînînd mică* sub raportul suprafeţei de pământ, *se transformă* într-o gospodărie *mare* sub raportul proporţiilor producţiei, al dezvoltării creşterii vitelor, al proporţiilor întrebuinţării îngrăşămintelor, al dezvoltării folosirii maşinilor etc.

De aceea este fără doar şi poate greşită concluzia care reiese din compararea diferitelor grupuri de gospodării după suprafaţa de pământ că, o dată cu sporirea proporţiilor gospodăriei, scade caracterul intensiv al agriculturii. Singura concluzie justă este, dimpotrivă, aceea care reiese din compararea diferitelor gospodării după valoarea produselor şi care afirmă că o dată cu sporirea proporţiilor gospodăriei creşte caracterul intensiv al agriculturii.

www.dacoromanica.ro

Într-adevăr, suprafaţa de pămînt nu constituie decît un indiciu indirect al proporţiilor gospodăriei, iar acest „indiciu" este cu atît mai puţin demn de crezare cu cît trecerea la agricultura intensivă se desfăşoară pe o scară mai largă şi într-un ritm mai rapid. Valoarea produselor gospodăriei însă constituie un indiciu nu indirect, ci direct al proporţiilor acesteia, şi-şi păstrează valabilitatea în toate cazurile. Cînd se vorbeşte de mica gospodărie agricolă se are în vedere întotdeauna o gospodărie care *nu* se întemeiază pe muncă salariată. Dar trecerea la exploatarea muncitorilor salariaţi este determinată nu numai de extinderea suprafeţei gospodăriei care-şi păstrează vechea bază tehnică — aşa se întîmplă numai în cazul gospodăriei extensive, primitive —, ci şi de ridicarea nivelului tehnicii respective, de transformarea ei dintr-o tehnică veche într-una nouă, de investiţii de capital suplimentar în aceeaşi suprafaţă de pămînt, de pildă sub formă de maşini noi sau de îngrăşăminte chimice, sau sub forma sporirii numărului de vite şi a ameliorării rasei lor etc.

Gruparea după valoarea produselor fermei pune laolaltă gospodării care se caracterizează realmente prin *aceleaşi proporţii ale producţiei*, indiferent de suprafaţa lor de pămînt. O gospodărie cu agricultură foarte intensivă pe o mică întindere de pămînt intră astfel în acelaşi grup cu o gospodărie care practică o agricultură relativ extensivă pe o mare întindere de pămînt ; şi amîndouă vor fi într-adevăr mari atît prin proporţiile producţiei cît şi prin gradul de folosire a muncii salariate.

Dimpotrivă, gruparea după suprafaţa de pămînt pune laolaltă gospodării mari şi mici din moment ce ele se aseamănă prin întinderea de pămînt pe care o posedă, pune laolaltă gospodării în care proporţiile producţiei sînt cu totul diferite, gospodării în care predomină munca membrilor de familie cu gospodării în care predomină munca salariată. De aici rezultă tabloul *unei atenuări a contradicţiilor de clasă* din societatea capitalistă, tablou fundamental greşit, care denaturează complet adevărata stare de lucruri, dar care este foarte agreat de burghezie. De aici rezultă o *înfrumuseţare*, nu mai puţin falsă şi nu

www.dacoromanica.ro

mai puţin agreată de burghezie, *a situaţiei micilor agricultori,* rezultă o apologie a capitalismului.

Într-adevăr, tendinţa fundamentală şi principală a capitalismului constă în eliminarea micii producţii de către marea producţie atît în industrie cît şi în agricultură. Dar această eliminare nu trebuie înţeleasă *numai* în sensul unei exproprieri imediate. Fenomenul ruinării micilor agricultori, al înrăutăţirii condiţiilor în care-şi duc ei gospodăria, fenomen care poate dura ani şi decenii de-a rîndul, ţine şi el de procesul eliminării. Această înrăutăţire îşi găseşte expresia şi în munca excesivă sau într-o mai proastă alimentare a micului agricultor, şi în faptul că e mereu înglodat în datorii, şi în înrăutăţirea furajării vitelor şi a întreţinerii lor în general, şi în înrăutăţirea condiţiilor de lucrare şi de îngrijire a pămîntului, de folosire a îngrăşămintelor etc., şi în stagnarea tehnică a gospodăriei etc. Cercetătorul ştiinţific care nu vrea să fie acuzat că, cu sau fără voie, face pe placul burgheziei prezentînd într-o lumină mai favorabilă situaţia micilor agricultori care se ruinează şi sînt striviţi de nevoi trebuie, înainte de toate, să stabilească cu precizie indiciile ruinării, care sînt departe de a se caracteriza prin simplitate şi uniformitate, iar după aceea să descopere aceste indicii, să le urmărească şi, pe cît posibil, să ia în consideraţie amploarea răspîndirii lor, variaţia lor în timp. Acestei laturi deosebit de importante a problemei îi acordă prea puţină atenţie economiştii şi statisticienii din zilele noastre.

Închipuiţi-vă că, luînd un număr de 90 de mici agricultori care nu au capital pentru a-şi îmbunătăţi gospodăria, care rămîn în urma timpului lor şi se ruinează treptat, statisticianul le adaugă 10 agricultori care au capital suficient şi care pe terenuri tot atît de mici organizează fiecare o producţie de mari proporţii şi o întreprindere bazată pe muncă salariată. În ansamblu şi în medie va rezulta un tablou înfrumuseţat al situaţiei celor o sută de mici agricultori.

Tocmai un asemenea tablou înfrumuseţat — şi, în mod obiectiv, înfrumuseţat pe placul burgheziei — ne înfăţi-

www.dacoromanica.ro

şează recensămîntul american din 1910, în primul rînd pentru că, spre deosebire de cel din 1900, nu a procedat la o comparare a grupării după suprafaţa de pămînt cu gruparea după valoarea produsului. Aflăm, de pildă, numai că cheltuielile pentru îngrăşăminte au crescut enorm, şi anume cu 115%, adică de peste două ori, în timp ce cheltuielile pentru muncă salariată au crescut numai cu 82%, iar valoarea globală a recoltei cu 83%. E un progres imens. Un progres al agriculturii pe scara întregii ţări. Şi nu este exclus ca vreun economist să tragă — dacă n-a tras deja — concluzia că avem aici un progres al micii gospodării agricole „bazate pe muncă proprie", pentru că, în general vorbind, datele referitoare la grupurile de gospodării după suprafaţa de pămînt arată că în „mica" gospodărie agricolă sînt mult mai ridicate cheltuielile pentru îngrăşăminte socotite la 1 acru de pămînt.

Noi însă ştim acum că o astfel de concluzie ar fi falsă, căci tocmai în cadrul grupării gospodăriilor după suprafaţa de pămînt micii agricultori, care se ruinează sau care sînt, în orice caz, striviţi de nevoi şi nu au posibilitate să-şi procure din comerţ îngrăşăminte, sînt puşi laolaltă cu *capitaliştii* — fie şi mici, dar capitalişti —, care organizează pe o mică întindere de pămînt o mare gospodărie perfecţionată, intensivă, cu muncitori salariaţi.

Dacă, după cum arată datele referitoare la valoarea întregii avuţii a fermelor în 1900 şi în 1910, mica gospodărie agricolă este în genere înlăturată de cea mare ; dacă în acest interval de timp s-au dezvoltat deosebit de repede, după cum vom vedea îndată, culturile cu caracter pronunţat capitalist pe mici suprafeţe de pămînt ; dacă, potrivit datelor generale referitoare la gospodăriile mici şi mari după valoarea produselor, cheltuielile pentru îngrăşăminte cresc pe măsura creşterii proporţiilor gospodăriei, ajungem în mod necesar la concluzia că între anii 1900 şi 1910 „progresul" pe linia folosirii îngrăşămintelor a accentuat şi mai mult precumpănirea agriculturii capitaliste asupra celei mici, a împins-o şi mai mult înapoi pe aceasta din urmă şi a pus-o în condiţii şi mai proaste.

www.dacoromanica.ro

12. DIFERITELE TIPURI DE GOSPODĂRII DIN AGRICULTURĂ

Cele spuse de noi mai sus despre gospodăriile intensive, mari, capitaliste pe mici întinderi de pămînt suscită următoarea întrebare: există oare motive să se creadă că trecerea la agricultura intensivă trebuie să ducă la scăderea suprafeţei de pămînt a gospodăriei? Cu alte cuvinte, creează oare însăşi tehnica agriculturii de astăzi condiţii care impun reducerea suprafeţei de pămînt a gospodăriei în vederea sporirii caracterului intensiv al agriculturii?

Răspunsul la această întrebare nu-l pot da nici consideraţii teoretice cu caracter general, nici exemple izolate. Este vorba de nivelul concret al tehnicii în anumite condiţii de agricultură şi de mărimea concretă a capitalului necesar pentru un anumit sistem de gospodărie. În teorie poate fi concepută orice investiţie de capital de orice proporţii pe orice întindere de pămînt, dar e de la sine înţeles că „asta depinde" de condiţiile economice, tehnice, de cultură etc. existente şi că totul este tocmai de a şti ce condiţii există în momentul respectiv în ţara respectivă. Exemplele nu servesc la nimic, pentru că într-un domeniu cu tendinţe atît de complexe, variate, încîlcite şi contradictorii cum este economia agriculturii contemporane se pot găsi oricînd exemple care să confirme puncte de vedere opuse. Aici se cere în primul rînd — şi mai mult ca în orice alt domeniu — să fie înfăţişat procesul *în ansamblul lui*, să fie luate în considerare toate tendinţele, stabilindu-se rezultanta sau suma lor, rezultatul lor general.

Al treilea sistem de grupare folosit de statisticienii americani în 1900 ne ajută să răspundem la întrebarea pusă. E vorba de gruparea *după principala sursă de venit*. În baza acestui criteriu, toate fermele au fost împărţite în următoarele categorii: 1) fîn şi cereale ca principale surse de venit; 2) surse de venit mixte; 3) creşterea vitelor; 4) bumbac; 5) legume; 6) fructe; 7) produse lactate; 8) tutun; 9) orez; 10) zahăr; 11) flori; 12) produse de seră; 13) taro [75]; 14) cafea. Ultimele şapte cate-

www.dacoromanica.ro

gorii (8—14) cuprind laolaltă numai 2,2% din numărul total al fermelor, adică un procent atît de infim încît nu merită să ne ocupăm de ele în mod separat. Prin caracterul lor economic şi prin ponderea lor, aceste categorii (8—14) sînt în totul asemănătoare celor trei categorii precedente (5—7), formînd împreună un singur tip.

Următoarele date caracterizează fermele de diferite tipuri :

Grupuri de ferme, după principala sursă de venit:	Procentul faţă de numărul total al fermelor	Suprafaţa medie care revine la 1 fermă		Revin în medie la 1 acru din întreaga suprafaţă de pămînt (dolari)			
		întreaga suprafaţă	suprafaţa cultivată	cheltuieli pentru muncă salariată	cheltuieli pentru îngrăşăminte	valoarea uneltelor şi a maşinilor	valoarea tuturor vitelor
Fîn şi cereale	23,0	159,3	111,1	0,47	0,04	1,04	3,17
Surse mixte	18,5	106,8	46,5	0,35	0,08	0,94	2,73
Creşterea vitelor..	27,3	226,9	86,1	0,29	0,02	0,66	4,45
Bumbac	18,7	83,6	42,5	0,30	0,14	0,53	2,11
Legume	2,7	65,1	33,8	1,62	0,59	2,12	3,74
Fructe	1,4	74,8	41,6	2,46	0,30	2,34	3,35
Produse lactate ..	6,2	121,9	63,2	0,86	0,09	1,66	5,58
Toate fermele în ansamblu	100,0	146,6	72.3	0,43	0,07	0,90	3,66

Vedem că primele două categorii (fîn şi cereale ; surse mixte) pot fi socotite mijlocii atît în ceea ce priveşte gradul de dezvoltare a caracterului capitalist al gospodăriei (cheltuielile pentru muncă salariată sînt cele mai apropiate de cifra medie : 0,35—0,47 faţă de media 0,43 pentru Statele Unite în ansamblu), cît şi în ceea ce priveşte intensivitatea agriculturii. Toate indiciile intensivităţii agriculturii — cheltuielile pentru îngrăşăminte, valoarea maşinilor şi a vitelor socotită la 1 acru de pămînt — sînt cele mai apropiate de media generală pentru Statele Unite în ansamblu.

Nu încape îndoială că amîndouă aceste grupuri sînt deosebit de tipice pentru majoritatea gospodăriilor agri-

www.dacoromanica.ro

cole în general. Fînul şi cerealele, apoi îmbinarea a diferite produse ale agriculturii — (sursele de venit „mixte") — iată care sînt în toate ţările principalele tipuri de gospodărie agricolă. Ar fi fost extrem de interesant să avem date mai amănunţite cu privire la aceste grupuri, de pildă dacă s-ar fi procedat la împărţirea lor în grupuri cu caracter comercial mai accentuat sau mai puţin accentuat etc. Dar statistica americană, aşa cum am văzut, după ce a făcut un pas în această direcţie, a luat-o nu înainte, ci înapoi.

Cele două categorii următoare — creşterea vitelor şi bumbacul — reprezintă tipul de ferme cu cea mai slabă dezvoltare capitalistă (cheltuielile pentru muncă salariată reprezintă aici 0,29—0,30 faţă de media 0,43) şi cu agricultura cea mai puţin intensivă. Valoarea uneltelor şi a maşinilor este aici mai mică decît în orice altă categorie şi mult inferioară mediei (0,66 şi 0,53 faţă de 0,90). În fermele al căror venit principal provine din creşterea vitelor, valoarea şeptelului, socotită la 1 acru de pămînt, este, bineînţeles, superioară mediei pe ţară (4,45 faţă de 3,66), dar este evident că în cadrul lor creşterea vitelor are un caracter extensiv : cheltuiala pentru îngrăşăminte este mai mică, suprafaţa medie a fermelor mai mare (226,9 acri), iar partea de pămînt cultivat mai mică (86,1 din 226,9) decît în orice altă categorie. În fermele producătoare de bumbac, folosirea îngrăşămintelor este cantitativ superioară mediei, dar celelalte indicii de intensivitate a agriculturii (valoarea şeptelului şi cea a maşinilor socotite la 1 acru de pămînt) sînt cele mai scăzute.

În sfîrşit, ultimele trei categorii — legume, fructe, produse lactate — reprezintă fermele care sînt, în primul rînd, cele mai mici ca suprafaţă (33—63 de acri de pămînt cultivat faţă de 42—86, 46—111 în celelalte categorii) ; în al doilea rînd, cele mai dezvoltate din punct de vedere capitalist : cheltuielile pentru munca salariată sînt mai mari ca în celelalte categorii, de 2—6 ori mai mari decît media ; iar în al treilea rînd, cele mai intensive. Aproape toate indiciile de intensivitate a agriculturii sînt aici superioare mediei : şi cheltuielile pentru îngrăşăminte, şi valoarea maşinilor, şi valoarea şeptelului

www.dacoromanica.ro

(singura excepţie o constituie fermele de fructe, care în această privinţă sînt inferioare celor mijlocii, dar superioare fermelor al căror venit provine mai ales din fîn şi cereale).

În cele ce urmează ne propunem să examinăm ponderea pe care o au în economia generală a ţării aceste ferme cu caracter pronunţat capitalist. Mai întîi însă trebuie să insistăm ceva mai amănunţit asupra caracterului lor mai intensiv.

Să luăm fermele al căror venit principal provine din legume. Se ştie că în toate ţările capitaliste dezvoltarea oraşelor, a fabricilor, aşezărilor industriale, staţiilor de cale ferată, porturilor etc. provoacă o cerere sporită de produse de acest gen şi duce la creşterea preţului lor, la înmulţirea exploatărilor agricole care produc legume pentru vînzare. Într-o fermă „legumicolă" mijlocie, suprafaţa cultivată *e de peste trei ori mai mică* decît într-o fermă „obişnuită", a cărei principală sursă de venit o constituie fînul şi cerealele, şi anume: 33,8 acri în cea dintîi şi 111,1 în cea de-a doua. Aceasta înseamnă că nivelul dat al tehnicii, la nivelul dat al acumulării de capital în agricultură, reclamă o fermă „legumicolă" de proporţii mai reduse; cu alte cuvinte, pentru a plasa capital în agricultură şi pentru a obţine un profit care să nu fie sub profitul mijlociu, la nivelul actual al tehnicii, o gospodărie producătoare de legume trebuie organizată *pe o suprafaţă mai mică* decît una care produce fîn şi cereale.

Mai mult. Dezvoltarea capitalismului în agricultură constă, în primul rînd, în trecerea de la gospodăria naturală la gospodăria producătoare de mărfuri. Este un lucru pe care economiştii burghezi îl uită mereu şi de aceea trebuie să insistăm mereu asupra lui. Pe de altă parte însă, dezvoltarea agriculturii bazată pe producţia de mărfuri nu urmează nicidecum calea „simplă" pe care şi-o imaginează sau pe care o presupun economiştii burghezi, şi anume calea sporirii producţiei *aceloraşi* produse. Dimpotrivă, dezvoltarea agriculturii bazate pe producţia de mărfuri înseamnă de foarte multe ori trecerea de la unele produse la altele. Trecerea de la producţia de fîn şi cereale la producţia de legume este tocmai una din aceste

www.dacoromanica.ro

treceri obişnuite. Dar ce înseamnă această trecere din punctul de vedere al problemei care ne interesează, aceea a mărimii suprafeţei de pămînt ocupate de gospodărie şi a dezvoltării capitalismului în agricultură ?

Această trecere înseamnă *fărîmiţarea* fermei „mari" de 111,1 acri în mai mult de 3 ferme „mici" de cîte 33,8 acri. Ferma veche avea o producţie în valoare de 760 de dolari — aceasta este, după scăderea produselor destinate furajării vitelor, valoarea medie a produselor unei ferme a cărei principală sursă de venit o constituie fînul şi cerealele. Fiecare dintre cele trei ferme noi are o producţie în valoare de 665 de dolari. În total deci 665 × 3 = 1 995 de dolari, adică de peste două ori mai mult ca înainte.

Mica producţie este eliminată de marea producţie concomitent cu *micşorarea* suprafeţei de pămînt a gospodăriei.

Cheltuiala medie pentru muncă salariată reprezenta în ferma veche 76 de dolari, iar în cea nouă — 106 dolari, adică este aproape o dată şi jumătate mai mare, în timp ce suprafaţa de pămînt s-a micşorat de peste trei ori. Cheltuielile pentru îngrăşăminte au crescut de la 0,04 dolari de fiecare acru la 0,59 dolari, adică aproape de 15 ori ; valoarea uneltelor şi maşinilor a crescut de două ori, de la 1,04 la 2,12 dolari etc.

Ni se va obiecta, ca de obicei, că numărul acestor ferme cu caracter capitalist foarte pronunţat, cu culturi speciale, cu caracter „comercial", este infim în raport cu numărul total al fermelor. Dar noi vom răspunde că, în primul rînd, numărul şi *rolul* acestor ferme, rolul lor economic, este mult mai mare decît se crede de obicei, iar în al doilea rînd — şi asta-i principalul — în ţările capitaliste *tocmai aceste culturi* se extind *mai rapid* decît celelalte. Aşa se şi explică de ce, în condiţiile trecerii la agricultură intensivă, scăderea suprafeţei de pămînt a gospodăriei înseamnă de foarte multe ori o creştere, şi nu o scădere a proporţiilor producţiei, o creştere, şi nu o scădere a exploatării muncii salariate.

În această privinţă, statistica americană ne oferă date exacte, referitoare la întreaga ţară. Să luăm *toate* culturile speciale, „cu caracter comercial", enumerate mai sus la rubricile 5—14 : legume, fructe, produse lactate, tutun,

www.dacoromanica.ro

orez, zahăr, flori, produse de seră, taro şi cafea. În 1900, în Statele Unite numărul fermelor în care *principala* sursă de venit o constituiau aceste produse reprezenta 12,5% din numărul total al fermelor. Deci o mică minoritate, o optime. Întreaga lor suprafaţă de pămînt reprezenta 8,6% din suprafaţa totală a fermelor din întreaga ţară, adică numai 1/12. Dar să mergem mai departe. Să luăm valoarea totală a produselor întregii agriculturi americane, minus produsele destinate furajării vitelor. Din această valoare, partea care revine fermelor menţionate este de 16,0%, adică un procent aproape de două ori mai mare decît procentul suprafeţei de pămînt.

Aceasta înseamnă că în aceste ferme productivitatea muncii şi a pămîntului este aproape de două ori mai mare decît media.

Să luăm suma tuturor cheltuielilor pentru muncă salariată în agricultura americană. Din această sumă revin fermelor menţionate 26,6%, adică mai mult de un sfert; acest procent este de peste trei ori mai mare decît procentul suprafeţei de pămînt şi de peste trei ori mai mare decît media. Caracterul capitalist al acestor ferme este deci incomparabil mai accentuat decît în fermele de tipul mijlociu.

Partea lor din valoarea totală a uneltelor şi maşinilor reprezintă 20,1%, iar din suma totală a cheltuielilor pentru îngrăşăminte — 31,7%, adică aproape o *treime* din suma totală, fiind aproape de *patru ori* mai mare decît media.

În concluzie, ajungem, aşadar, la constatarea faptului neîndoielnic — şi stabilit pentru întreaga ţară — că fermele cu agricultură deosebit de intensivă se caracterizează prin aceea că suprafaţa lor de pămînt este deosebit de mică, în timp ce proporţiile folosirii muncii salariate şi productivitatea muncii sînt deosebit de ridicate; că rolul economic al acestor ferme în întreaga agricultură a ţării întrece de două, de trei ori şi mai mult ponderea lor în numărul total al fermelor, fără să mai vorbim de suprafaţa totală de pămînt.

www.dacoromanica.ro

Descreşte oare sau creşte în timp rolul acestor culturi şi ferme cu caracter pronunţat capitalist şi intensiv printre celelalte culturi şi ferme în agricultură ?

Comparînd datele ultimelor două recensăminte ajungem, fără doar şi poate, la concluzia că rolul lor *creşte*. Să luăm suprafaţa cultivată pe grupe de culturi. Între anii 1900 şi 1910 suprafaţa cultivată cu cereale a înregistrat în Statele Unite o creştere de numai 3,5% ; cea cultivată cu leguminoase pentru boabe — o creştere de 26,6% ; cu fîn şi ierburi furajere — 17,2% ; cu bumbac — 32,0% ; cu legume — 25,5% ; cu sfeclă de zahăr, trestie de zahăr etc. — 62,6%.

Să luăm datele referitoare la producţia culturilor agricole. Recolta globală de cereale a crescut, între anii 1900 şi 1910, cu numai 1,7% ; leguminoase pentru boabe — cu 122,2% ; fîn şi ierburi furajere — cu 23% ; sfeclă de zahăr — cu 395,7%; trestie de zahăr — cu 48,5%; cartofi — cu 42,4% ; struguri — cu 97,6% ; în 1910, recolta proastă de mere şi alte fructe este însoţită, de pildă, de o triplare a recoltei de portocale, lămîi etc.

Rezultă, aşadar, că în ceea ce priveşte întreaga agricultură americană rămîne dovedit faptul, în aparenţă paradoxal şi totuşi neîndoielnic, că, în general vorbind, nu numai că are loc un proces de eliminare a micii producţii de către marea producţie, dar şi că această eliminare se desfăşoară în felul următor :

mica producţie este eliminată de marea producţie prin aceea că locul fermelor mai „mari" ca suprafaţă, dar mai puţin productive, mai puţin intensive şi mai puţin capitaliste, îl iau fermele mai „mici" ca suprafaţă, dar mai productive, mai intensive şi mai capitaliste.

13. CUM ESTE MINIMALIZATĂ ELIMINAREA MICII PRODUCŢII DE CĂTRE MAREA PRODUCŢIE ÎN AGRICULTURĂ

Ni s-ar putea obiecta : dacă eliminarea micii *producţii* se desfăşoară „de asemenea" sub forma trecerii la agricultura intensivă (şi „capitalistă") în *ferme* mai mici, mai poate fi în genere considerată utilă gruparea după supra-

www.dacoromanica.ro

faţa de pămînt? nu rezultă oare atunci că există două tendinţe opuse şi că nu este posibil să se tragă vreo concluzie generală?

Pentru a putea răspunde la această obiecţie, trebuie să înfăţişăm *în ansamblu* întregul tablou al agriculturii americane şi al evoluţiei ei. În acest scop vom încerca să punem faţă-n faţă şi să comparăm toate cele trei grupări, care reprezintă, ca să spunem aşa, tot ce a dat mai bun statistica socială în domeniul agriculturii în ultimii ani.

O asemenea punere faţă în faţă şi o asemenea comparare este întru totul posibilă. Ea nu necesită decît alcătuirea unui tabel, care la prima vedere ar putea să pară prea abstract şi prea complicat şi „să-l sperie" astfel pe cititor. Dar, cu un pic de atenţie, „citirea", înţelegerea şi analizarea acestui tabel nu va prezenta nici un fel de dificultate.

Pentru a putea compara cele trei grupări diferite, trebuie să luăm exclusiv *raporturile procentuale* dintre diferitele grupuri. Calculele respective sînt toate efectuate în recensămîntul american din 1900. În cadrul fiecărei grupări înglobăm toate categoriile în *trei* grupuri principale. După suprafaţa de pămînt, luăm: 1) ferme mici (pînă la 100 de acri); 2) ferme mijlocii (100—175 de acri) şi 3) ferme mari (de la 175 de acri în sus). După valoarea produselor, luăm: 1) ferme necapitaliste (sub 500 de dolari); 2) ferme mijlocii (500—1 000 de dolari) şi 3) ferme capitaliste (de la 1 000 de dolari în sus). După principala sursă de venit, luăm: 1) ferme cu caracter capitalist slab dezvoltat (vite; bumbac); 2) ferme mijlocii (fîn şi cereale; surse mixte) şi 3) ferme cu caracter pronunţat capitalist (culturile speciale, „comerciale", enumerate mai sus la § 12, sub rubricile 5—14).

Pentru fiecare grup luăm, în primul rînd, procentul fermelor, adică raportul procentual dintre numărul fermelor din grupul respectiv şi numărul total al fermelor din Statele Unite. Apoi procentul pe care-l reprezintă întreaga suprafaţă de pămînt, adică raportul procentual dintre suprafaţa de pămînt a tuturor fermelor din grupul respectiv şi întreaga suprafaţă de pămînt a tuturor fermelor din Statele Unite. Suprafaţa de pămînt poate servi

www.dacoromanica.ro

drept criteriu pentru aprecierea proporţiilor extensive ale gospodăriei (din păcate, nu dispunem decît de date referitoare la *întreaga* suprafaţă de pămînt, şi nu numai la suprafaţa cultivată, ceea ce ar fi fost mai exact). Dacă procentul pe care-l reprezintă întreaga suprafaţă de pămînt este *superior* procentului pe care-l reprezintă numărul fermelor, de pildă dacă la 17,2% din ferme revin 43,1% din pămînt, înseamnă că avem de-a face cu ferme mari, mai mari decît media, şi anume de peste două ori mai mari decît media. Dacă procentul de pămînt este *inferior* procentului fermelor, conchidem că situaţia este inversă.

Se iau apoi indicii *intensivităţii* gospodăriei: valoarea uneltelor şi maşinilor şi suma totală a cheltuielilor pentru îngrăşăminte. Şi aici se ia procentul pe care valoarea uneltelor şi maşinilor şi suma cheltuielilor pentru îngrăşăminte în grupul respectiv îl reprezintă în raport cu valoarea sau cu suma respectivă pe întreaga ţară. Şi aici vom spune că dacă acest procent este *mai mare* decît procentul suprafeţei de *pămînt*, înseamnă că intensivitatea este *superioară* celei medii etc.

În sfîrşit, pentru a putea stabili cu precizie caracterul capitalist al gospodăriei, aceeaşi metodă este folosită în ceea ce priveşte suma totală a cheltuielilor pentru salarii, iar pentru a putea stabili proporţiile producţiei — în ceea ce priveşte valoarea globală a produselor agriculturii pe întreaga ţară.

În felul acesta a fost alcătuit tabelul următor, pe care îl vom explica şi analiza în cele ce urmează. [Vezi tabelul de la pag. 209.]

Să luăm prima grupare: după principala sursă de venit. Fermele sînt repartizate aici, ca să zicem aşa, după specialitatea agricolă — într-o anumită măsură, la fel cum întreprinderile industriale se repartizează pe ramuri industriale. Numai că în agricultură problema este mult mai complicată.

Prima coloană ne arată grupul de ferme cu caracter capitalist slab dezvoltat. Acest grup cuprinde aproape jumătate din numărul total al fermelor: 46,0%. Ele deţin 52,9% din întreaga suprafaţă de pămînt, adică sînt

www.dacoromanica.ro

Tabel pentru compararea celor trei grupări:
(cifrele înseamnă procente față de total; suma fiecărui grup de trei rubrici orizontale = 100)

	după principala sursă de venit a fermei			după suprafața de pămînt a fermei			după valoarea produsului fermei			
	ferme cu caracter capitalist slab dezvoltat	ferme milioii	ferme cu caracter pronunțat capitalist	ferme mici	ferme milioii	ferme mari	ferme necapitaliste	ferme milioii	ferme capitaliste	
Numărul fermelor	46,0	41,5	12,5	57,5	24,8	17,7	58,8	24,0	17,2	indicele proporțiilor extensive ale gospodăriei
Întreaga suprafață de pămînt, în acri	52,9	38,5	8,6	17,5	22,9	59,6	33,3	23,6	43,1	
Capital constant — Valoarea uneltelor și a mașinilor	37,2	42,7	20,1	31,7	28,9	39,4	25,3	28,0	46,7	indicii intensivității gospodăriei
Capital constant — Cheltuieli pentru îngrășăminte	36,5	31,8	31,7	41,9	25,7	32,4	29,1	26,1	44,8	indicii intensivității gospodăriei
Capital variabil — Cheltuieli pentru muncă salariată	35,2	38,2	26,6	22,3	23,5	54,2	11,3	19,6	69,1	Indicele caracterului capitalist al gospodăriei
Proporțiile producției — Valoarea produsului	45,0	39,0	16,0	33,5	27,3	39,2	22,1	25,6	52,3	

gospodării de mărime superioară celei medii (aici sînt grupate fermele deosebit de mari în care se practică creșterea extensivă a vitelor și fermele pentru cultura bumbacului a căror suprafață este sub medie). Partea care le revine din valoarea mașinilor (37,2%) și din suma cheltuielilor pentru îngrășăminte (36,5%) este mai mică decît procentul de pămînt: intensivitatea este deci sub medie. Același lucru se constată în ceea ce privește caracterul capitalist al gospodăriei (35,2%) și valoarea produsului (45,0%). Productivitatea muncii este sub medie.

www.dacoromanica.ro

Coloana a doua cuprinde fermele mijlocii. Tocmai pentru că în grupul mijlociu intră gospodării care, în *toate* cele trei grupări, sînt în *toate* privinţele gospodării „mijlocii", găsim aici maximum de apropiere între *toate* raporturile procentuale. Oscilaţiile sînt relativ mici.

Coloana a treia cuprinde fermele cu caracter pronunţat capitalist. Am analizat deja mai sus, în mod amănunţit, semnificaţia cifrelor din această coloană. Remarcăm că *numai* referitor la acest tip de ferme avem date exacte şi comparabile atît pentru anul 1900 cît şi pentru anul 1910, date care dovedesc că aceste culturi cu caracter pronunţat capitalist progresează într-un ritm superior celui mediu.

În ce fel se reflectă acest ritm mai rapid în cadrul modului de grupare obişnuit în majoritatea ţărilor ? Aceasta ne-o arată coloana următoare : grupul fermelor mici din gruparea după suprafaţa de pămînt.

Acest grup cuprinde un număr foarte mare de ferme (57,5% din numărul lor total). În acelaşi timp însă, el deţine numai 17,5% din întreaga suprafaţă de pămînt, adică de peste trei ori mai puţin decît media. El este, prin urmare, grupul „cel mai slab înzestrat cu pămînt", grupul cel mai „sărac". Mai departe vedem însă că atît intensivitatea agriculturii (valoarea maşinilor şi cheltuielile pentru îngrăşăminte) cît şi caracterul ei capitalist (cheltuielile pentru muncă salariată), precum şi productivitatea muncii (valoarea produsului) sînt aici *superioare* mediei : 22,3 — 41,9% faţă de 17,5% din suprafaţa de pămînt.

Cum se explică aceasta ? Foarte simplu : un număr deosebit de mare de ferme *cu caracter pronunţat capitalist* — vezi coloana verticală precedentă — au fost înglobate tocmai în acest grup de ferme „mici" ca suprafaţă. Unei majorităţi formate din agricultori cu adevărat mici, care au şi puţin pămînt, şi puţin capital, i s-a adăugat aici o *minoritate* de fermieri bogaţi, posesori de capital, care au organizat pe loturi mici gospodării mari prin volumul producţiei şi capitaliste prin caracterul lor. În toată America, numărul acestor fermieri nu trece de 12,5% (=procentul fermelor cu caracter pronunţat capitalist) ; prin urmare, chiar dacă aceştia ar fi fost înglobaţi cu toţii numai

www.dacoromanica.ro

în grupul fermelor mici ca suprafaţă, tot rămîneau în cadrul lui (57,5 — 12,5 =) 45% fermieri fără pămînt suficient şi fără capital. Bineînţeles însă că în realitate o parte, deşi mică, a fermelor cu caracter pronunţat capitalist face parte din categoria fermelor mijlocii şi mari ca suprafaţă, aşa încît cifra de 45% nu face decît *să diminueze* numărul real al fermierilor lipsiţi de capital şi cu pămînt puţin.

Nu-i greu de văzut în ce măsură situaţia acestor patruzeci şi cinci la sută — minimum 45% — de fermieri lipsiţi de capital şi cu pămînt puţin *este prezentată într-o lumină mai favorabilă* de pe urma faptului că au fost incluse în acelaşi grup cu 12, 10 etc. la sută fermieri care dispun de capital, unelte, maşini, bani pentru procurare de îngrăşăminte, pentru angajări de muncitori etc., în proporţii superioare mediei.

Nu ne vom opri separat nici asupra fermelor mijlocii şi nici asupra fermelor mari din această grupare, pentru că în caz contrar ar trebui să repetăm, cu foarte mici schimbări, cele spuse în legătură cu fermele mici. De pildă, dacă datele referitoare la fermele mici ca suprafaţă prezintă într-o lumină mai favorabilă situaţia grea a micii *producţii*, în schimb cele referitoare la fermele mari, tot ca suprafaţă, *diminuează* în chip vădit proporţiile reale ale *concentrării* agriculturii de către marea producţie. Vom vedea îndată expresia statistică exactă a acestei diminuări a proporţiilor reale ale concentrării.

Ajungem la următoarea teză generală, care poate fi formulată, în ceea ce priveşte metoda grupării gospodăriilor după suprafaţa de pămînt, ca lege valabilă în orice ţară capitalistă :

cu cît procesul de trecere la agricultura intensivă se desfăşoară mai larg şi mai rapid, cu atît metoda grupării după suprafaţa de pămînt *prezintă în culori mai puţin sumbre* situaţia grea a micii producţii în agricultură, a micului agricultor lipsit *şi* de pămînt, *şi* de capital ; — face ca *să apară atenuată* ascuţimea reală a contradicţiei de clasă dintre marea producţie care prosperă şi mica producţie care se ruinează ; — *diminuează* cifrele care

www.dacoromanica.ro

exprimă concentrarea capitalului în mîinile marii producţii şi înlăturarea micii producţii de către ea.

Deosebit de grăitoare este confirmarea pe care o dă acestor teze ultima grupare, a treia : gruparea după valoarea produsului. Procentul gospodăriilor necapitaliste (sau cu venit mic dacă luăm în consideraţie venitul total) este de 58,8%, adică ceva mai mare chiar decît procentul gospodăriilor „mici" (57,5%). Suprafaţa de pămînt care le revine este *mai mare*, 33,3% (faţă de 17,5% în grupul „micilor" fermieri). Dar partea lor din valoarea totală a produsului este *o dată şi jumătate mai mică :* 22,1% faţă de 33,5% !

Cum se explică acest fapt ? El se explică tocmai prin aceea că în acest grup n-au fost incluse gospodăriile cu caracter pronunţat capitalist pe mici parcele de pămînt, care — prin valoarea maşinilor, a îngrăşămintelor etc. — *au mărit în mod artificial şi au falsificat* partea de *capital* a micilor agricultori.

Decăderea, strîmtorarea şi deci ruinarea micii *producţii* în agricultură se dovedesc a fi, aşadar, *mult mai accentuate* decît ni le arată datele referitoare la *fermele* mici.

Datele referitoare la fermele mici şi mari după suprafaţa de pămînt ignorează cu desăvîrşire *rolul capitalului.* Este clar însă că ignorarea unui asemenea „fleac" într-o economie capitalistă denaturează situaţia micii producţii şi o prezintă într-o falsă lumină favorabilă, pentru că această situaţie „ar putea" fi suportabilă „dacă" n-ar fi capitalul, adică puterea banului şi relaţiile dintre muncitorul salariat şi capitalist, dintre fermier, de o parte, şi negustor şi creditor, de altă parte etc. !

De aceea, concentrarea agriculturii în fermele mari este mult inferioară concentrării ei în marea producţie, *adică* în producţia capitalistă : 17,7% ferme „mari" concentrează 39,2% din valoarea produsului (de peste două ori mai mult decît media), în timp ce 17,2% ferme *capitaliste* concentrează 52,3% din valoarea totală a produsului, adică de peste *trei ori* mai mult decît media.

Într-o ţară în care se practică împărţirea gratuită a unor mari suprafeţe de pămînt neocupat şi pe care Manilovii o numesc ţara gospodăriilor „bazate pe muncă pro-

www.dacoromanica.ro

prie", *mai mult de jumătate* din producţia agricolă totală se dovedeşte a fi concentrată în gospodăriile *capitaliste*, care reprezintă circa 1/6 din numărul total al gospodăriilor şi care cheltuiesc pentru muncă salariată de patru ori mai mult decît media calculată la 1 fermă mijlocie (69,1% faţă de 17,2% din ferme) şi o dată şi jumătate mai mult decît media socotită la 1 acru din suprafaţa totală de pămînt (69,1% din cheltuielile pentru muncă salariată faţă de 43,1% din suprafaţa totală de pămînt).

La celălalt pol, mai mult de jumătate, aproape 3/5 din numărul total al fermelor (58,8%), formează categoria gospodăriilor necapitaliste. Ele deţin o treime din suprafaţa totală de pămînt (33,3%), dar la această categorie înzestrarea cu maşini este sub medie (25,3% din valoarea maşinilor), folosirea îngrăşămintelor tot sub medie (29,1% din cheltuielile pentru îngrăşăminte) şi de aceea productivitatea este o dată şi jumătate *mai mică decît media*. Deţinînd o treime din suprafaţa totală de pămînt, această masă enormă de ferme, care suferă cel mai mult de pe urma apăsării generale exercitate de capital, are mai puţin de un sfert (22,1%) din suma totală a producţiei, din valoarea totală a produsului. — — —

Prin urmare, în problema importanţei grupării după suprafaţa de pămînt, ajungem la concluzia generală că acest mod de grupare nu poate fi considerat complet inutil. Trebuie doar să nu pierdem din vedere niciodată că el diminuează proporţiile reale ale procesului de eliminare a micii producţii de către marea producţie şi că le diminuează cu atît mai mult, cu cît mai larg şi mai rapid se desfăşoară trecerea la agricultura intensivă, cu cît mai considerabile sînt deosebirile dintre gospodării sub raportul mărimii capitalului investit în aceeaşi unitate de suprafaţă. În cadrul metodelor moderne de investigaţie, care furnizează un foarte bun şi foarte bogat material statistic cu privire la fiecare gospodărie în parte, ar fi suficient, de pildă, să combinăm două metode de grupare ; — am putea subîmpărţi, să zicem, fiecare din cele cinci grupuri după întreaga suprafaţă de pămînt în trei sau două subgrupuri, după proporţiile folosirii muncii salariate. Dacă statisticienii nu fac asemenea combinări, aceasta se explică în

www.dacoromanica.ro

bună parte prin faptul că se tem să înfăţişeze prea deschis realitatea, să prezinte un tablou care să oglindească prea clar strîmtorarea, sărăcia, ruinarea şi exproprierea masei micilor agricultori, a căror situaţie apare în culori mai puţin sumbre datorită grupării lor „comode", într-o manieră „puţin frapantă", în aceeaşi categorie cu gospodăriile capitaliste „model", care sînt şi ele „mici" după suprafaţa de pămînt şi care formează o mică minoritate în marea masă a celor oropsiţi. Din punctul de vedere al ştiinţei, nimeni nu se va încumeta să conteste că nu numai pămîntul, ci şi capitalul joacă un rol în agricultura contemporană. Din punctul de vedere al tehnicii statistice sau al volumului de muncă statistică, un număr total de 10—15 grupuri nu este cîtuşi de puţin exagerat în comparaţie, de pildă, cu cele 18 + 7 grupuri — după suprafaţa de pămînt — în statistica germană din 1907. Această statistică, care grupează într-un asemenea număr de grupuri după suprafaţa de pămînt un vast material referitor la 5 736 082 de gospodării, este o mostră de rutină birocratică, de mucegai ştiinţific, de joc absurd de-a cifrele, pentru că nu există *nici umbră* de temeiuri raţionale, justificate de ştiinţă şi de viaţă pentru a considera drept tipice un asemenea număr de grupuri de acest gen.

14. EXPROPRIEREA MICILOR AGRICULTORI

Problema exproprierii micilor agricultori este deosebit de importantă pentru înţelegerea şi aprecierea capitalismului în agricultură în general. Pentru economia politică şi statistica contemporană, care sînt pe de-a-ntregul pătrunse de idei şi prejudecăţi burgheze, este extrem de caracteristic faptul că tocmai această problemă nu este studiată aproape de loc sau este studiată mai puţin minuţios decît oricare alta.

Datele generale din toate ţările capitaliste arată că are loc un proces de creştere a populaţiei orăşeneşti pe seama celei săteşti, un exod al populaţiei de la sate. În Statele Unite acest proces progresează neîncetat. Procentul populaţiei orăşeneşti s-a ridicat de la 29,5% în 1880 la 36,1% în 1890, la 40,5% în 1900 şi la 46,3% în 1910. Populaţia

www.dacoromanica.ro

orăşenească creşte în toate regiunile ţării mai repede decît cea sătească : între anii 1900 şi 1910, în Nordul industrial, populaţia sătească a crescut cu 3,9%, iar cea orăşenească — cu 29,8% ; în Sudul fost sclavagist, prima a crescut cu 14,8%, a doua — cu 41,4% ; în Vestul în curs de colonizare, prima a crescut cu 49,7%, a doua — cu 89,6%.

S-ar părea că un proces atît de general ar fi trebuit să fie studiat neapărat şi la efectuarea recensămintelor agricole. Se impune întrebarea, extrem de importantă sub raport ştiinţific : din ce categorii, păturí sau grupuri de populaţie sătească provin oamenii care fug de la sate şi în ce condiţii fug ei ? Din moment ce la fiecare 10 ani se culeg date extrem de amănunţite cu privire la fiecare exploatare agricolă, cu privire la fiecare vită, n-ar fi de loc greu să se pună întrebarea : cîte ferme şi care anume au fost vîndute sau date în arendă în vederea mutării la oraş, cîţi membri de familie şi în ce condiţii se lasă de agricultură vremelnic sau pentru totdeauna. Dar asemenea întrebări nu se pun ; cercetarea se limitează la cifrele şablon : „între anii 1900 şi 1910, populaţia sătească a scăzut de la 59,5% la 53,7%". Cercetătorii parcă nici n-ar bănui cîtă mizerie, cîtă asuprire şi ruină se ascund îndărătul acestor cifre şablon. De cele mai multe ori, economiştii burghezi şi mic-burghezi nici nu vor să observe măcar legătura evidentă dintre exodul populaţiei de la sate şi ruinarea micilor producători.

Nu ne rămîne altceva decît să încercăm să grupăm datele — relativ extrem de sărăcăcioase şi cu totul defectuos prelucrate — referitoare la exproprierea micilor agricultori cuprinse în recensămîntul din 1910.

Găsim aici date referitoare la formele de stăpînire a fermelor, şi anume date referitoare la numărul proprietarilor, care se subîmpart în fermieri care au în proprietate *întreaga* lor fermă şi fermieri care au în proprietate numai o *parte* din ferma lor, apoi date referitoare la numărul arendaşilor care lucrează pămîntul în parte şi al arendaşilor care iau pămîntul în arendă pe bani. Aceste date sînt repartizate pe regiuni, dar nu sînt repartizate pe grupuri de gospodării.

www.dacoromanica.ro

Luînd cifrele totalizatoare pe anii 1900 şi 1910, obţinem în primul rînd următorul tablou :

Întreaga populaţie sătească a crescut .. cu 11,2%
Numărul total al fermelor a crescut .... cu 10,9%
Numărul total al proprietarilor a crescut cu 8,1%
Numărul total al celor care au în proprietate *întreaga* fermă a crescut .... cu 4,8%

E clar că acest tablou ne arată exproprierea crescîndă a micului agricultor. Populaţia sătească creşte mai încet decît cea orăşenească. Numărul fermierilor creşte mai încet decît populaţia sătească ; numărul proprietarilor — mai încet decît numărul fermierilor ; numărul celor care au în proprietate *întreaga* fermă — mai încet decît numărul proprietarilor în general.

În raport cu numărul total al fermierilor, procentul proprietarilor scade necontenit în cursul ultimelor decenii. Acest procent reprezenta :

în 1880—74,4%
„ 1890—71,6%
„ 1900—64,7%
„ 1910—63,0%

Într-un mod corespunzător creşte procentul arendaşilor, cu menţiunea că numărul dijmaşilor creşte mai repede decît numărul celor care iau pămînt în arendă pe bani. Procentul dijmaşilor reprezenta în 1880 17,5%, apoi 18,4% şi 22,2%, iar în 1910 el s-a ridicat la 24,0%.

Că scăderea ponderii proprietarilor şi sporirea ponderii arendaşilor înseamnă, în linii generale, ruinarea şi eliminarea micilor agricultori este un lucru care se vede din următoarele date :

Categorii de ferme:	Procentul de ferme care au vite			Procentul de ferme care au oai		
	1900	1910	±	1900	1910	±
Proprietari	96,7	96,1	—0,6	85,0	81,5	—3,5
Arendaşi	94,2	92,9	—1,3	67,9	60,7	—7,2

www.dacoromanica.ro

După toate datele pe anii 1900 şi 1910, proprietarii au din punct de vedere economic o situaţie mai bună. Înrăutăţirea situaţiei arendaşilor este *mai accentuată* decît aceea a situaţiei proprietarilor.

Să examinăm datele pe regiuni.

După cum am mai arătat, în Sud numărul arendaşilor este mai mare şi creşte mai repede ca oriunde : de la 47,0% în 1900 la 49,6% în 1910. Capitalul a lichidat acum cincizeci de ani sclavia, pentru a o *restaura* astăzi într-o formă nouă, şi anume sub forma arenzii în dijmă.

În Nord numărul arendaşilor este considerabil mai mic şi creşte mult mai încet : de la 26,2% în 1900 la numai 26,5% în 1910. În Vest numărul arendaşilor este mai mic ca oriunde şi *numai* în această regiune el nu creşte, ci scade : de la 16,6% în 1900 la 14,0% în 1910. „Un procent extrem de scăzut de ferme de arendaşi — citim în rezultatele recensămîntului din 1910 — se înregistrează în regiunea de munte şi în regiunea de pe litoralul Pacificului" (aceste două regiuni împreună formează „Vestul") ; „este cert că această situaţie se datoreşte aici mai ales faptului că amîndouă aceste regiuni au fost numai de curînd populate şi că mulţi fermieri sînt acolo homestead-eri" (adică fermieri care au obţinut în mod gratuit sau în schimbul unei plăţi infime parcele libere de pămînt neocupat), „care şi-au primit pămîntul de la guvern" (vol. V, p. 104).

Aici se manifestă cît se poate de grăitor acea particularitate a Statelor Unite pe care am subliniat-o în repetate rînduri şi care constă în existenţa unor pămînturi neocupate, libere. Pe de o parte, această particularitate explică dezvoltarea extrem de largă şi de rapidă a capitalismului în America. Faptul că în anumite regiuni ale unei ţări imense nu există proprietate privată asupra pămîntului nu înlătură capitalismul — spre ştiinţa narodnicilor noştri ! —, ci, dimpotrivă, îi lărgeşte baza de mîine şi grăbeşte dezvoltarea lui. Pe de altă parte, această particularitate, cu totul necunoscută în ţările capitaliste vechi, de mult populate, ale Europei, serveşte în America pentru *camuflarea* procesului de expropriere a micilor agricultori, care

www.dacoromanica.ro

se desfăşoară în regiunile deja populate şi cele mai industriale ale ţării.

Să luăm Nordul. Căpătăm aici următorul tablou :

	1900	1910	Creştere sau scădere
Întreaga populaţie sătească (milioane) ..	22,2	23,1	+3,9%
Numărul total al fermelor (mii)	2 874	2 891	+0,6%
Numărul total al proprietarilor (mii)..	2 088	2 091	+0,1%
Numărul celor care au în proprietate *întreaga* fermă (mii)	1 794	1 749	—2,5%

Constatăm aici nu numai o scădere relativă a numărului proprietarilor, nu numai o diminuare a ponderii lor în comparaţie cu numărul total al fermierilor etc., ci chiar *o scădere absolută* a numărului proprietarilor concomitent cu creşterea producţiei în partea principală a Statelor Unite, în care se află 60% din întreaga suprafaţă cultivată a ţării !

Şi nu trebuie să uităm că într-*una* din cele patru regiuni ale „Nordului", şi anume în regiunea centrală de nord-vest, *se mai dau şi astăzi homestead-uri ;* în deceniul 1901—1910 au fost împărţite aici 54 000 000 de acri de pământ.

Tendinţa capitalismului spre exproprierea micii gospodării agricole se afirmă cu atîta putere, încît în „Nordul" Americii se înregistrează o *scădere absolută* a numărului proprietarilor de pământ, *cu toate că* au fost împărţite zeci de milioane de acri de terenuri neocupate, libere.

Numai două împrejurări mai frînează încă această tendinţă în Statele Unite : 1) existenţa unor plantaţii sclavagiste nefărîmiţate încă în Sud, unde se află o populaţie de negri oropsită şi umilită, şi 2) faptul că Vestul este slab populat. E limpede că amîndouă aceste împrejurări contribuie împreună la lărgirea bazei de mîine a capitalismului, la pregătirea condiţiilor pentru o şi mai rapidă şi o şi mai largă dezvoltare a lui. Ascuţirea contradicţiilor şi eliminarea micii producţii nu este înlăturată, ci mutată pe o arenă mai vastă. Extinderea incendiului capitalist este oarecum „încetinită" cu preţul pregătirii pentru el a unui material nou, imens şi mai inflamabil.

www.dacoromanica.ro

Mai departe. În problema exproprierii micii gospodării agricole dispunem de date referitoare la numărul fermelor cu vite. Iată cifrele generale pentru Statele Unite :

Procentul fermelor care au avut	1900	1910	Creştere sau scădere
vite în general	95,8	94,9	−0,9
vaci de lapte	78,7	80,8	+2,1
cai	79,0	73,8	−5,2

Aceste date denotă, în linii generale, o scădere a numărului proprietarilor în raport cu numărul total al fermierilor. Procentul proprietarilor de vaci de lapte a crescut, dar într-o măsură mai mică decît aceea în care a scăzut procentul proprietarilor de cai.

Să examinăm datele pe grupuri de gospodării în ceea ce priveşte principalele două feluri de vite.

Grupuri de ferme	Procentul de ferme care au avut vaci de lapte 1900	1910	Creştere sau scădere
Sub 20 de acri	49,5	52,9	+3,4
Între 20 şi 49 acri	65,9	71,2	+5,3
„ 50 „ 99 „	84,1	87,1	+3,0
„ 100 „ 174 „	88,9	89,8	+0,9
„ 175 „ 499 „	92,6	93,5	+0,9
„ 500 „ 999 „	90,3	89,6	+0,7
De la 1 000 de acri în sus ..	82,9	86,0	−3,1
Statele Unite în ansamblu	78,7	80,8	+2,1

Vedem că cea mai mare creştere numerică se înregistrează în grupul fermelor *mici* care ţin vaci de lapte, după care urmează latifundiile şi apoi fermele mijlocii. A scăzut procentul fermelor cu vite de lapte în grupul marilor fermieri cu 500—999 de acri de pămînt.

În general pare să rezulte aici un cîştig pentru mica gospodărie agricolă. Reamintim însă că prezenţa vitelor de lapte într-o gospodărie agricolă poate avea o dublă semnificaţie : pe de o parte, ea poate însemna o ridicare generală a stării materiale şi o îmbunătăţire a condiţiilor alimentare. Pe de altă parte — şi mai des —, ea înseamnă dezvoltarea uneia dintre ramurile agriculturii şi ale creş-

www.dacoromanica.ro

terii vitelor în scopuri comerciale: producţia de lapte pentru vînzare la oraşe şi în centrele industriale. Am văzut mai sus că în statistica americană fermele de acest gen, fermele „de lapte", au fost grupate separat după principala sursă de venit. Acest grup se caracterizează prin aceea că suprafaţa cultivată şi întreaga suprafaţă de pămînt sînt *inferioare* mediei, în timp ce valoarea producţiei este *superioară* mediei, iar folosirea muncii salariate este *de două ori mai mare* decît media socotită la 1 acru de pămînt. Creşterea rolului fermelor mici în ramura producţiei de lapte poate foarte uşor să însemne — şi e sigur că înseamnă — o creştere a fermelor de lapte *capitaliste*, de tipul descris, pe mici parcele de pămînt. Iată, pentru a face o paralelă, datele referitoare la *concentrarea* vitelor de lapte în America:

Regiuni	Numărul mediu de vaci de lapte la 1 fermă		Creştere de
	1900	1910	
Nordul	4,8	5,3	+0,5
Sudul	2,3	2,4	+0,1
Vestul	5,0	5,2	+0,2
Total	3,8	4,0	+0,2

Vedem că Nordul, care este cel mai bogat în vite de lapte, şi-a sporit cel mai mult avuţia. Iată cum s-a repartizat pe grupe această creştere:

Nordul Grupuri de ferme	Creşterea sau scăderea procentuală a numărului de vaci de lapte între 1900 şi 1910
Sub 20 de acri	— 4% (+ 10,0% creşterea n-rului de ferme)
Între 20 şi 49 de acri	— 3% (— 12,6% „ „ „ „)
„ 50 „ 99 „ „	+ 9% (— 7,3% „ „ „ „)
„ 100 „ 174 „ „	+ 14% (+ 2,2% „ „ „ „)
„ 175 „ 499 „ „	+ 18% (+ 12,7% „ „ „ „)
„ 500 „ 999 „ „	+ 29% (+ 40,4% „ „ „ „)
De la 1 000 de acri în sus	+ 18% (+ 16,4% „ „ „ „)
Total	+ 14% (+ 0,6% creşterea n-rului de ferme)

Creşterea mai rapidă a *numărului* fermelor mici cu vite de lapte n-a împiedicat *concentrarea* mai rapidă a acestora în gospodăriile mari.

www.dacoromanica.ro

Să vedem acum datele referitoare la numărul fermelor care au avut cai. Avem aici înaintea noastră date care se referă la vitele de muncă şi care arată structura generală a gospodăriei, şi nu dezvoltarea unei anumite ramuri de agricultură cu caracter comercial.

Grupuri de ferme	Procentul gospodăriilor care au avut cai		Scădere
	1900	1910	
Sub 20 de acri	52,4	48,9	—3,5
Între 20 şi 49 de acri ..	66,3	57,4	—8,9
„ 50 „ 99 „ „ ..	82,2	77,6	—4,6
„ 100 „ 174 „ „ ..	88,6	86,5	—2,1
„ 175 „ 499 „ „ ..	92,0	91,0	—1,0
„ 500 „ 999 „ „ ..	93,7	93,2	—0,5
De la 1 000 de acri în sus	94,2	94,1	—0,1
Statele Unite în ansamblu	79,0	73,8	—5,2

Vedem aici că procentul gospodăriilor lipsite de cai este cu atît mai mare cu cît sînt mai mici gospodăriile. Cu excepţia gospodăriilor foarte mici (sub 20 de acri), în grupul cărora, după cum ştim, se află relativ mai multe ferme capitaliste decît în grupurile învecinate, observăm că o dată cu creşterea suprafeţei fermei scade rapid numărul gospodăriilor lipsite de cai, iar lipsa de cai creşte mult mai slab. E posibil ca în fermele bogate folosirea plugurilor cu aburi şi a altor surse mecanice de forţă motrice să compenseze în parte scăderea numărului vitelor de muncă, dar, în ceea ce priveşte masa gospodăriilor sărace, o astfel de presupunere este exclusă.

În sfîrşit, extinderea procesului de expropriere reiese, de asemenea, din datele referitoare la numărul fermelor ipotecate :

Regiuni	Procentul fermelor ipotecate		
	1890	1900	1910
Nordul	40,3	40,9	41,9
Sudul	5,7	17,2	23,5
Ve. '	23,1	21,7	28,6
Statele Unite în ansamblu	28,2	31,0	33,6

www.dacoromanica.ro

Procentul fermelor ipotecate creşte neîncetat în toate regiunile ţării, el fiind mai mare ca oriunde în Nordul industrial şi capitalist, regiunea cea mai populată. Statisticienii americani arată (p. 159, vol. V) că în Sud creşterea numărului fermelor ipotecate se explică, probabil, prin „fărîmiţarea" plantaţiilor, care se vînd în parcele negrilor şi fermierilor albi ; în momentul cumpărării se plăteşte numai o parte din preţ, iar restul se transformă în datorie ipotecară. Vedem, aşadar, că în Sudul sclavagist are loc *o operaţie de răscumpărare* sui generis. Este demn de semnalat că în 1910 negrii deţineau în Statele Unite numai 920 883 de ferme, adică 14,5% din numărul total ; între 1900 şi 1910, numărul fermelor deţinute de albi a crescut cu 9,5%, iar numărul celor deţinute de negri a crescut cu 19,6%, adică de două ori mai repede. La o jumătate de secol după „victoria" asupra proprietarilor de sclavi, negrii continuă să dea dovadă de o energie deosebită în tendinţa lor de a se elibera de „plantatori".

În general vorbind, ipotecarea unei ferme nu denotă întotdeauna o situaţie grea, scriu tot acolo statisticienii americani ; uneori ea înseamnă pur şi simplu că proprietarul îşi procură capital pentru îmbunătăţiri funciare etc. Acest lucru este de netăgăduit. Dar această observaţie incontestabilă nu trebuie să pună în umbră — cum se întîmplă de prea multe ori la economiştii burghezi — faptul că numai o minoritate înstărită este în stare să-şi procure în acest mod capital pentru îmbunătăţiri funciare etc. şi să-l întrebuinţeze în mod productiv, în timp ce majoritatea se ruinează şi mai mult, căzînd în ghearele capitalului financiar în această formă a lui.

Dependenţa fermierilor de capitalul financiar ar putea — şi ar trebui — să atragă asupra sa într-o măsură mult mai mare atenţia cercetătorilor. Dar această latură a problemei, cu toată enorma ei importanţă, a rămas în umbră.

Or, creşterea numărului fermelor ipotecate înseamnă, în orice caz, că în fapt puterea asupra lor trece în mîinile capitalului. E de la sine înţeles că, în afară de fermele ipotecate în mod oficial, prin acte autentice, există şi destul

www.dacoromanica.ro

de multe ferme înglodate în datorii particulare, contractate prin înscrisuri sub semnătură privată sau neînregistrate de statistică.

15. TABLOU COMPARATIV AL EVOLUȚIEI INDUSTRIEI ȘI AGRICULTURII

Deși are o serie de lipsuri, totuși, prin caracterul lui complet și prin uniformitatea metodelor folosite la culegerea lui, materialul pe care-l furnizează statistica americană este superior materialului referitor la alte țări. Datorită acestui fapt, există posibilitatea de a compara datele privind industria și agricultura pe anii 1900 și 1910, de a înfățișa tabloul general al rînduielilor economice în ambele părți ale economiei naționale și al evoluției acestor rînduieli. Ideea cea mai curentă a economiei burgheze, idee pe care o repetă, de altfel, și d-l Ghimmer, constă în *a opune* industria agriculturii. Să vedem deci, pe baza unor date exacte și culese pe scară de masă, în ce măsură este justă această opunere.

Să începem cu numărul întreprinderilor în industrie și în agricultură.

	Numărul întreprinderilor în mii		Creștere în %	Creșterea populației (orașenești și sătești) în %
	1900	1910		
Industria	207,5	268,5	+29,4%	+34,8%
Agricultura	5 737	6 361	+10,9%	+11,2%

În agricultură întreprinderile sînt mult mai numeroase și mai mici. În aceasta își găsește expresia înapoierea și fărîmițarea ei.

Creșterea numărului total al întreprinderilor în agricultură este mult mai lentă decît în industrie. În Statele Unite acționează doi factori care nu există în celelalte țări avansate și care intensifică și accelerează enorm creșterea numărului întreprinderilor în agricultură. Este, în primul rînd, fărîmițarea latifundiilor sclavagiste din Sud, care continuă

www.dacoromanica.ro

să se desfăşoare şi în prezent, şi „răscumpărarea" de către negri şi de către fermieri albi a unor mici parcele de la „plantatori", iar în al doilea rînd, existenţa unor întinse terenuri neocupate, libere, pe care guvernul le împarte la toţi doritorii. Şi, cu toate acestea, numărul întreprinderilor în agricultură creşte mult mai încet decît în industrie.

Aceasta se explică prin două cauze. Pe de o parte, în agricultură gospodăria mai păstrează încă într-o măsură destul de mare caracterul de gospodărie naturală ; de agricultură continuă să se desprindă diferite operaţii care înainte făceau parte din cercul muncilor familiei ţărăneşti — de pildă confecţionarea şi repararea diferitelor unelte, ustensile etc. —, iar acum constituie ramuri speciale ale industriei. Pe de altă parte, agriculturii îi este propriu un monopol pe care industria nu-l cunoaşte şi care este de neînlăturat în condiţiile capitalismului ; este monopolul proprietăţii funciare. Chiar dacă nu există proprietate privată asupra pămîntului — în regiuni foarte întinse ale Statelor Unite, ea nu există în fapt nici astăzi —, stăpînirea pămîntului, ocuparea lui de către diferiţi proprietari particulari creează un monopol. În regiunile principale ale ţării este ocupată întreaga suprafaţă de pămînt ; creşterea numărului întreprinderilor agricole este posibilă numai pe calea fărîmiţării întreprinderilor existente ; crearea liberă de noi întreprinderi alături de cele vechi este imposibilă. Monopolul proprietăţii funciare creează o frînă pentru dezvoltarea agriculturii, frînă care, spre deosebire de industrie, întîrzie dez oltarea capitalismului în agricultură.

Nu putem compara cu precizie suma capitalului investit în întreprinderile industriale şi în cele agricole pentru că în valoarea pămîntului intră şi renta funciară. Sîntem nevoiţi să comparăm capitalul investit în industrie şi preţul produselor industriale cu valoarea totală a întregii avuţii a fermelor şi cu preţul principalului produs agricol. În aceste condiţii, perfect comparabile vor fi numai raporturile procentuale care arată creşterea valorilor totale ale unora şi altora.

www.dacoromanica.ro

		Milioane de dolari 1900	1910	Creştere în %
Industria	Capitalul tuturor întreprinderilor	8 975	18 428	+105,3%
	Preţul produselor lor	11 406	20 671	+ 81,2%
Agricultura	Valoarea întregii proprietăţi a fermelor	20 440	40 991	+100,5%
	Preţul recoltei globale de cereale	1 483	2 665	+ 79,8%
	Recolta globală în milioane de busheli	4 439	4 513	+ 1,7%

Constatăm că în decurs de 10 ani, din 1900 şi pînă în 1910, *s-a dublat* şi valoarea capitalului investit în industrie, şi valoarea întregii proprietăţi a fermelor. Deosebirea imensă şi fundamentală constă în faptul că în agricultură producţia produsului principal, cerealele, înregistrează o creştere infimă, de 1,7%, şi aceasta în condiţii cînd întreaga populaţie a crescut cu 21,0%.

În dezvoltarea ei, agricultura rămîne în urma industriei; acest fenomen este propriu *tuturor* ţărilor capitaliste şi constituie una dintre cauzele cele mai adînci ale zdruncinării proporţionalităţii dintre diferitele ramuri ale economiei naţionale, una dintre cele mai adînci cauze ale crizelor şi scumpetei.

Capitalul a eliberat agricultura de feudalism, a atras-o în circuitul comercial, iar o dată cu aceasta pe făgaşul dezvoltării economice mondiale, a smuls-o din stagnarea şi anchilozarea medievală şi patriarhală. Dar el nu numai că n-a înlăturat oprimarea şi exploatarea maselor, starea lor de mizerie, ci, dimpotrivă, creează aceste calamităţi într-o formă nouă şi restaurează pe o bază „modernă" formele lor vechi. Capitalismul nu numai că nu a înlăturat contradicţia dintre industrie şi agricultură, ci, dimpotrivă, o lărgeşte şi o adînceşte tot mai mult. Asupra agriculturii apasă din ce în ce mai greu jugul capitalului, care se formează mai cu seamă în sfera comerţului şi a industriei.

Creşterea infimă a cantităţii produsului agricol (+ 1,7%) şi creşterea imensă a preţului lui (+ 79,8%) ne arată în chip grăitor, pe de o parte, rolul rentei funciare, al tributului pe care proprietarii de pămînt îl iau de la societate. De starea de înapoiere a agriculturii, care rămîne în urma dezvoltării industriei, profită proprietarii funciari, datorită

www.dacoromanica.ro

situației lor de monopol, pentru a pune în buzunar milioane și miliarde. Întreaga proprietate a fermelor a crescut în zece ani cu 20 1/2 *miliarde* de dolari. În această sumă, creșterea prețului clădirilor, a inventarului viu și mort nu reprezintă decît 5 miliarde. Prețul pămîntului, renta funciară capitalizată, a crescut în zece ani cu *15 miliarde* (+ 118,1%).

Pe de altă parte, vedem aici cît se poate de clar deosebirea dintre situația *de clasă* a micilor agricultori și aceea a muncitorilor salariați. „Muncesc", desigur, și unii și alții ; și unii și alții sînt, bineînțeles, exploatați de capital, deși în forme cu totul diferite. Dar numai vulgarii democrați burghezi pot vedea în aceasta un temei suficient pentru a pune laolaltă aceste clase diferite, pot vorbi despre mica gospodărie „bazată pe muncă proprie". A proceda astfel înseamnă a disimula și estompa tocmai structura *socială* a economiei, formația ei burgheză, punînd pe primul plan o trăsătură proprie *tuturor* formațiilor premergătoare : necesitatea muncii, a muncii personale, a muncii fizice pentru existența micului agricultor.

În condițiile capitalismului, micul agricultor devine — cu sau fără vrerea lui, cu sau fără știrea lui — producător de mărfuri. Și la această schimbare se reduce tot miezul problemei. Chiar atunci cînd nu exploatează încă muncitori salariați, prin simplul efect al acestei schimbări, el devine oricum un antagonist al proletariatului, un micburghez. El își vinde produsul, iar proletarul forța de muncă. Micii agricultori, ca clasă, nu pot să nu dorească urcarea prețurilor produselor agricole, ceea ce echivalează cu participarea lor alături de marii proprietari funciari la împărțirea rentei funciare, cu solidarizarea lor cu moșierii împotriva restului societății. Pe măsură ce se dezvoltă producția de mărfuri, micul agricultor devine în mod inevitabil, prin situația sa *de clasă*, un *mic agrarian*.

Și printre muncitorii salariați se întîmplă cazuri cînd o mică parte din ei se unesc cu patronii lor împotriva întregii clase a muncitorilor salariați. Dar aceasta este tocmai unirea *unei părticele* a clasei cu adversarul ei împotriva *întregii clase*. Nu ne putem imagina o îmbunătățire a situației muncitorilor salariați, ca clasă, fără ridicarea

www.dacoromanica.ro

nivelului de trai al masei şi fără ascuţirea antagonismului dintre ea şi capitalul care domneşte în societatea actuală, dintre ea şi toată clasa capitaliştilor. Şi, dimpotrivă, ne putem imagina foarte bine cazul — şi el este chiar tipic pentru capitalism — cînd îmbunătăţirea situaţiei micilor agricultori, ca clasă, este rezultatul unirii lor cu moşierii, al participării lor la stoarcerea unei rente funciare sporite de la întreaga societate, este rezultatul antagonismului dintre ei şi masa de proletari şi semiproletari, care depind în întregime sau în principal de vînzarea forţei de muncă.

Iată datele statisticii americane cu privire la situaţia — şi la numărul — muncitorilor salariaţi în comparaţie cu micii agricultori :

		1900	*1910*	Creştere în %
Industria	Numărul muncitorilor salariaţi (mii)	4 713	6 615	+40,4%
	Salariile lor (milioane de dolari)....	2 008	3 427	+70,6%
Agricultura	Numărul muncitorilor salariaţi	?	?	circa +47,1%
	Salariile lor (milioane de dolari).....	357	652	+82,3%
	Numărul fermierilor (mii)	5 737	6 361	+10,9%
	Preţul produsului lor principal, al cerealelor (milioane de dolari)	1 483	2 665	+79,8%

Muncitorii din industrie *au pierdut* pentru că cîştigul lor a crescut cu numai 70,6% („numai", pentru că aproape aceeaşi cantitate de cereale ca şi mai înainte, 101,7% faţă de cantitatea de mai înainte, costă acum 179,8% faţă de preţul de mai înainte ! !), în timp ce numărul muncitorilor a crescut cu nu mai puţin de 40%.

Micii agricultori *au cîştigat,* ca mici agrarieni, pe seama proletariatului. Numărul micilor agricultori a crescut cu numai 10,9% (chiar dacă am lua separat numai pe micii fermieri, creşterea n-ar fi totuşi mai mare de 11,9%), cantitatea produsului lor n-a crescut aproape de loc (+ 1,7%), în timp ce preţul produsului a crescut cu 79,8%.

Fireşte, capitalul comercial şi capitalul financiar şi-au luat partea leului din această rentă funciară, dar, cu toate acestea, raportul de clasă dintre micii agricultori şi muncitorii salariaţi corespunde întru totul raportului de clasă dintre micul burghez şi proletar.

www.dacoromanica.ro

Creşterea numărului muncitorilor salariaţi *depăşeşte* creşterea populaţiei (+ 40% faţă de + 21%). Creşte exproprierea micilor producători şi a micilor agricultori. Creşte proletarizarea populaţiei *.

Creşterea numărului fermierilor — şi într-o măsură şi mai mare, după cum ştim, a numărului proprietarilor din rîndurile lor — *rămîne în urma* creşterii populaţiei (10,9% faţă de 21%). Micii agricultori devin tot mai mult monopolişti, mici agrarieni.

Să aruncăm acum o privire asupra raportului dintre mica producţie şi marea producţie în industrie şi în agricultură. În ceea ce priveşte industria, datele nu se referă la anii 1900 şi 1910, ci la anii 1904 şi 1910.

Împărţim întreprinderile industriale în trei grupuri principale după volumul producţiei, socotind mici întreprinderile cu o producţie sub 20 000 de dolari, mijlocii întreprinderile cu o producţie cuprinsă între 20 000 şi 100 000 de dolari şi mari întreprinderile cu o producţie de la 100 000 de dolari în sus. În ceea ce priveşte întreprinderile agricole, sîntem lipsiţi de posibilitatea de a le grupa altfel decît după suprafaţa de pămînt. Socotim mici fermele sub 100 de acri, mijlocii fermele care au între 100 şi 175 de acri şi mari fermele care au de la 175 de acri în sus.

Grupuri de întreprinderi		Numărul întreprinderilor în mii				Creşterea
		1900	%	*1910*	%	în %
Industria	Mici	144	66,6	180	67,2	+25,0%
	Mijlocii	48	22,2	57	21,3	+18,7%
	Mari	24	11,2	31	11,5	+29,1%
	Total ..	216	100,0	268	100,0	+24,2%
Agricultura	Mici	3 297	57,5	3 691	58,0	+11,9%
	Mijlocii	1 422	24,8	1 516	23,8	+ 6,6%
	Mari	1 018	17,7	1 154	18,2	+13,3%
	Total ..	5 737	100,0	6 361	100,0	+10,9%

* Numărul muncitorilor salariaţi în agricultură, sau, mai bine zis, creşterea lui, este determinat de proporţia : 82,3 : 70,6 = x : 40.4, de unde x = 47,1.

www.dacoromanica.ro

Constatăm o remarcabilă similitudine de evoluţie.

Atît în industrie, cît şi în agricultură scade ponderea întreprinderilor mijlocii, al căror număr creşte mai încet decît numărul întreprinderilor mici şi al celor mari.

Atît în industrie cît şi în agricultură, numărul întreprinderilor mici creşte mai încet decît numărul celor mari.

Care sînt schimbările survenite în puterea economică sau în rolul economic al diferitelor tipuri de întreprinderi ? În privinţa întreprinderilor industriale avem date referitoare la preţul produsului, iar în privinţa celor agricole — date referitoare la preţul întregii avuţii a fermelor.

Grupuri de întreprinderi:		Milioane de dolari				Creştere
		1900	%	1910	%	în %
Industria	Mici	927	6,3	1 127	5,5	+ 21,5%
	Mijlocii	2 129	14,4	2 544	12,3	+ 19,5%
	Mari	11 737	79,3	17 000	82,2	+ 44,8%
	Total	14 793	100,0	20 671	100,0	+ 39,7%
Agricultura	Mici	5 790	28,4	10 499	25,6	+ 81,3%
	Mijlocii	5 721	28,0	11 089	27,1	+ 93,8%
	Mari	8 929	43,6	19 403	47,3	+117,3%
	Total	20 440	100,0	40 991	100,0	+100,5%

Constatăm şi aici o remarcabilă similitudine de evoluţie.

Atît în industrie cît şi în agricultură scade ponderea întreprinderilor mici, ca şi a celor mijlocii ; creşte numai ponderea întreprinderilor mari.

Atît în industrie cît şi în agricultură are loc, cu alte cuvinte, eliminarea micii producţii de către marea producţie.

De data aceasta, deosebirea dintre industrie şi agricultură constă în faptul că în industrie ponderea întreprinderilor mici a crescut ceva mai mult decît ponderea întreprinderilor mijlocii (+ 21,5% faţă de + 19,5%), în timp ce în agricultură lucrurile stau invers. Firește, deosebirea nu e prea mare şi din ea nu se pot trage nici un fel de concluzii generalizate. Rămîne însă bine stabilit că, în cea mai avansată ţară capitalistă din lume, în ultimul deceniu, mica producţie în industrie a crescut într-o măsură mai

www.dacoromanica.ro

mare decît producţia mijlocie, în timp ce în agricultură lucrurile stau invers. Acest fapt arată cît de puţin serioase sînt afirmaţiile curente ale economiştilor burghezi, care pretind că industria confirmă în mod absolut şi fără excepţii legea eliminării micii producţii de către marea producţie, în timp ce agricultura o infirmă.

În agricultura Statelor Unite nu numai că are loc un proces de eliminare a micii producţii de către marea producţie, dar acest proces se desfăşoară cu o regularitate mai mare decît în industrie.

Nu trebuie să uităm totodată faptul, demonstrat de noi mai sus, că gruparea gospodăriilor agricole după suprafaţa de pămînt face ca proporţiile reale ale procesului de eliminare a micii producţii de către marea producţie să apară *diminuate*.

Cît priveşte *gradul* de concentrare deja atins, trebuie să spunem că sub acest raport agricultura a rămas foarte mult în urmă. În industrie, 11% din întreprinderile mari deţin peste $^{8}/_{10}$ din producţia globală. Rolul micilor întreprinderi este infim : 5,5% din producţie revine la $^{2}/_{3}$ din numărul total al întreprinderilor ! În comparaţie cu aceasta, în agricultură domneşte încă o stare de fărîmiţare : 58% întreprinderi mici dau un sfert din valoarea totală a întregii avuţii a fermelor ; 18% întreprinderi mari — mai puţin de jumătate (47%). Numărul total al întreprinderilor din agricultură este de peste 20 de ori mai mare decît numărul întreprinderilor din industrie.

Aceasta confirmă concluzia trasă de mult că în agricultură capitalismul se află într-un stadiu mai apropiat de cel manufacturier, dacă comparăm evoluţia lui cu evoluţia industriei, decît de marea industrie mecanizată. Munca manuală predomină încă în agricultură, iar folosirea maşinilor este relativ extrem de slabă. Datele citate nu dovedesc însă nicidecum imposibilitatea socializării producţiei agricole şi pe actuala ei treaptă de dezvoltare. Cine ţine în mînă băncile, acela ţine în mînă *nemijlocit* o treime din numărul total al fermelor Americii, iar în mod indirect domină întreaga lor masă. Organizarea producţiei pe baza unui plan general unic în cele 1 milion de gospodării care dau mai mult de jumătate din valoarea totală a întregii

www.dacoromanica.ro

producţii este un lucru, fără doar şi poate, realizabil în condiţiile dezvoltării contemporane a asociaţiilor de tot felul şi a tehnicii relaţiilor şi transporturilor.

16. REZULTATE ŞI CONCLUZII

Recensămintele agricole din Statele Unite din anii 1900 şi 1910 reprezintă ultimul cuvînt al statisticii sociale în acest domeniu al economiei naţionale. Ele ne oferă cel mai bun material din cîte există în ţările avansate, material care cuprinde milioane de gospodării şi care permite să se ajungă la deducţii şi concluzii concrete şi precise cu privire la evoluţia agriculturii în condiţiile capitalismului. Legile acestei evoluţii pot fi studiate pe baza acestui material mai ales datorită şi faptului că Statele Unite ale Americii reprezintă o ţară foarte întinsă şi cu o foarte mare diversitate de relaţii, cu o foarte mare bogăţie de nuanţe şi forme de agricultură capitalistă.

Observăm aici, pe de o parte, trecerea de la rînduieli sclavagiste — sau, ceea ce în cazul de faţă este tot una, de la rînduieli feudale — în agricultură la rînduieli comerciale şi capitaliste, iar pe de altă parte o dezvoltare deosebit de largă şi de rapidă a capitalismului în cea mai liberă şi mai avansată ţară burgheză. Paralel cu aceasta observăm o colonizare remarcabil de largă, îndrumată pe un făgaş democratic-capitalist.

Găsim aici şi regiuni de mult populate, cu caracter industrial pronunţat, cu o agricultură foarte intensivă, regiuni care se aseamănă cu majoritatea regiunilor Europei occidentale, civilizate, vechi — capitaliste ; — şi regiuni în care agricultura şi creşterea vitelor au un caracter primitiv-extensiv, ca în unele ţinuturi periferice ale Rusiei sau în unele părţi ale Siberiei. Întîlnim aici atît ferme mari, cît şi ferme mici de cele mai variate tipuri : mari latifundii, plantaţiile Sudului fost sclavagist şi ale Vestului în curs de colonizare, plantaţiile de pe litoralul nordic — foarte dezvoltat din punct de vedere capitalist — al Oceanului Atlantic ; — şi mici ferme ale dijmaşilor negri, şi mici ferme capitaliste care produc lapte sau legume pentru piaţă în Nordul industrial sau fructe pe litoralul Oceanului

www.dacoromanica.ro

Pacific ; — şi „fabrici de grîu" cu muncitori salariaţi, şi homestead-uri stăpînite de mici agricultori „de sine stătători", care sînt încă plini de iluzii naive cu privire la un trai bazat pe „munca braţelor proprii".

Diversitatea de relaţii este remarcabilă, cuprinzînd şi trecutul şi viitorul, şi Europa şi Rusia. Comparaţia cu Rusia este deosebit de instructivă, între altele, în ceea ce priveşte urmările unei eventuale treceri gratuite a tuturor pămînturilor în mîinile ţăranilor, trecere progresistă, dar, fără doar şi poate, capitalistă.

Legile generale ale dezvoltării capitalismului în agricultură şi diversitatea formelor de manifestare a acestor legi pot fi studiate cel mai bine din exemplul Statelor Unite. Şi acest studiu duce la concluzii care pot fi rezumate în următoarele teze sumare.

În raport cu industria, în agricultură munca manuală predomină asupra maşinii într-o măsură incomparabil mai mare. Dar maşina cîştigă mereu teren, ridicînd nivelul tehnic al gospodăriei şi făcînd din ea o gospodărie mai mare, mai capitalistă. În agricultura contemporană, maşinile sînt folosite în mod capitalist.

Criteriul şi indiciul principal al capitalismului în agricultură este munca salariată. Atît dezvoltarea muncii salariate, cît şi creşterea folosirii maşinilor se observă în *toate* regiunile ţării, în toate ramurile agriculturii. Creşterea numărului muncitorilor salariaţi întrece creşterea populaţiei săteşti şi a întregii populaţii a ţării. Creşterea numărului fermierilor rămîne în urma creşterii populaţiei săteşti. Contradicţiile de clasă se adîncesc şi devin tot mai ascuţite.

Eliminarea micii producţii de către marea producţie în agricultură progresează. Acest fapt este pe deplin dovedit prin compararea datelor pe 1900 şi pe 1910 cu privire la întreaga avuţie a fermelor.

Dar proporţiile reale ale acestui proces apar diminuate, iar situaţia micilor agricultori apare în culori mai puţin sumbre datorită faptului că în 1910 în America statisticienii s-au limitat — după cum se limitează aproape pretutindeni în Europa — să clasifice gospodăriile numai după suprafaţa de pămînt. Cu cît mai larg şi mai rapid se desfăşoară trecerea la agricultura intensivă, cu atît mai

www.dacoromanica.ro

accentuată este această diminuare a proporţiilor reale ale procesului de eliminare, această falsificare a realităţii.

Capitalismul creşte nu numai prin accelerarea dezvoltării gospodăriilor mari ca suprafaţă în regiunile cu agricultură extensivă, ci şi prin crearea pe suprafeţe mai mici a unor gospodării mai mari prin volumul producţiei, mai capitaliste în regiunile cu agricultură intensivă.

Rezultatul este că în marile gospodării concentrarea producţiei este de fapt mai puternică, iar eliminarea micii producţii merge în fapt mai departe şi mai adînc decît arată datele obişnuite cu privire la fermele de diferite mărimi după suprafaţa de pămînt. Datele recensămîntului din 1900, care a fost prelucrat mai minuţios, mai amănunţit, mai ştiinţific, nu lasă nici umbră de îndoială în această privinţă.

Exproprierea micii gospodării progresează. În cursul ultimelor decenii scade necontenit procentul de proprietari în raport cu numărul total al fermierilor, care, la rîndul lui, creşte mai încet decît numărul populaţiei. În regiunea cea mai importantă, care furnizează cea mai mare cantitate de produse agricole şi care nu cunoaşte nici rămăşiţele sclaviei, nici colonizări de mari proporţii, în Nord, numărul celor care au în proprietate întreaga fermă scade în mod absolut. În ultimul deceniu a scăzut procentul fermierilor care posedă vite în general ; în opoziţie cu creşterea procentului de fermieri care au vite de lapte, a crescut — şi mult mai puternic — procentul fermierilor lipsiţi de cai, mai ales în rîndurile micilor fermieri.

În linii generale, compararea unor date de acelaşi gen pe una şi aceeaşi perioadă în ceea ce priveşte industria şi agricultura ne arată, concomitent cu starea de înapoiere incomparabil mai mare a celei de-a doua, o remarcabilă identitate în ceea ce priveşte legea evoluţiei, eliminarea micii producţii atît în industrie, cît şi în agricultură.

www.dacoromanica.ro

PROIECT DE HOTĂRÎRE CU PRIVIRE LA CONVOCAREA CELEI DE-A DOUA CONFERINȚE SOCIALISTE [70]

Biroul (I.S.K.), în urma unei consfătuiri cu o serie de reprezentanți din diferite țări, hotărăște :

să convoace a doua Conferință a socialiștilor care se situează pe poziția hotărîrilor de la Zimmerwald.

Ordinea de zi :

1) lupta împotriva războiului ;

2) unirea internațională a socialiștilor care sînt împotriva războiului și a naționalismului ;

3) măsuri practice în domeniul organizării, al agitației și al luptei împotriva guvernelor ;

4) dezvoltarea hotărîrilor de la Zimmerwald.

Data convocării : 15 aprilie 1916.

Prezenta hotărîre va fi publicată (în textul destinat publicității, data convocării va fi indicată 15 martie).

Toate organizațiile socialiste care se situează pe poziția hotărîrilor de la Zimmerwald sînt invitate să dezbată (să discute) toate chestiunile de pe ordinea de zi și toate proiectele de rezoluții [77]. Proiectele (semnate de 2—3 delegați se publică în „Berner Tagwacht".

Scris între 23 și 27 ianuarie (5 și 9 februarie) 1916

Publicat pentru prima oară în 1948, în ediția a 4-a a Operelor lui V. I. Lenin, vol. 22

Se tipărește după manuscris

www.dacoromanica.ro

ÎN LEGĂTURĂ CU CONFERINŢA DE LA 24 APRILIE 1916

PROPUNERE DIN PARTEA UNEI DELEGAŢII [1]

1. Sînt admişi numai reprezentanţii acelor organizaţii politice sau sindicale sau acele persoane care se situează pe poziţia hotărîrilor Conferinţei de la Zimmerwald.

2. Din partea ţărilor în care partidele oficiale sau organizaţiile sindicale aderă la I.S.K. vor fi admişi numai reprezentanţii desemnaţi de aceste organizaţii.

3. Din partea ţărilor în care partidele oficiale sau organizaţiile sindicale n-au aderat la I.S.K. vor fi admişi numai reprezentanţii acelor organizaţii şi grupuri care:

a) acţionează în ţara respectivă, în scris şi prin viu grai, în spiritul hotărîrilor de la Zimmerwald;

b) sprijină I.S.K. prin activitatea lor.

4. Participarea individuală va fi admisă numai cu titlu de excepţie şi numai cu drept de vot consultativ.

5. Contestaţiile cu privire la valabilitatea mandatelor vor fi soluţionate definitiv, după ascultarea motivelor şi ţinîndu-se seama de împrejurări, de o comisie aleasă de conferinţă şi compusă din 9 membri, printre care vor fi şi 4 membri ai I.S.K.

6. Procedura de vot va fi stabilită de conferinţă.

[[Adaos care nu se va publica, — el va fi introdus în procesul-verbal:

www.dacoromanica.ro

Tovarăşii care au fost la Zimmerwald au *dreptul* („le droit" — în textul francez) să participe cu vot consultativ la conferinţa a doua.]]

Scris în limba germană
între 23 şi 27 ianuarie
(5 şi 9 februarie) 1916

Publicat la 29 februarie 1916, în „Bulletin. Internationale Sozialistische Kommission zu Bern" nr. 3

Se tipăreşte după manuscris
Traducere din limba germană

Publicat în limba rusă pentru prima oară în 1948, în ediţia a 4-a a Operelor lui V. I. Lenin, vol. 22

www.dacoromanica.ro

CUVÎNTARE ROSTITĂ LA MITINGUL INTERNAȚIONAL DE LA BERNA DIN 8 FEBRUARIE 1916 [79]

Tovarăși ! Războiul european bîntuie de mai bine de un an și jumătate. Cu fiecare lună de război, cu fiecare zi de război, masele muncitorești își dau seama tot mai clar că Manifestul de la Zimmerwald a spus adevărul atunci cînd a declarat că frazele pe tema „apărării patriei" etc. nu sînt decît o înșelătorie din partea capitaliștilor. Pe zi ce trece devine tot mai limpede că acesta este *un război al capitaliștilor, al marilor tîlhari,* care vor să decidă pe cîmpul de luptă care dintre ei să capete mai multă pradă, să jefuiască mai multe țări, să asuprească și să subjuge mai multe națiuni.

Pare neverosimil, mai ales pentru tovarășii elvețieni, dar este totuși adevărat că și la noi, *în Rusia,* nu numai țarismul sîngeros, nu numai capitaliștii, dar și o parte din așa-zișii sau foștii socialiști spun că Rusia duce „un război de apărare", că Rusia luptă numai împotriva invaziei germane. În realitate însă, toată lumea știe că de decenii țarismul asuprește în Rusia peste 100 000 000 de oameni de alte naționalități, că de decenii Rusia duce o politică tîlhărească împotriva Chinei, Persiei, Armeniei, Galiției. *Nici Rusia, nici Germania și nici vreo altă mare putere nu au dreptul să vorbească despre „un război de apărare":* toate marile puteri duc un război capitalist, imperialist, un război tîlhăresc, un război pentru subjugarea popoarelor mici, precum și a altor popoare, un război pentru profiturile capitaliștilor, care din suferințele îngro-

www.dacoromanica.ro

zitoare ale maselor, din sîngele proletarilor storc aurul pur al veniturilor lor de miliarde.

Acum patru ani, în noiembrie 1912, cînd a devenit clar că se apropie războiul, reprezentanţii socialiştilor din lumea întreagă s-au întrunit la Congresul socialist internaţional de la Basel. Încă de pe atunci era în afară de orice îndoială că viitorul război va fi un război între marile puteri, între marii rechini, că vina războiului cade asupra clasei capitaliste şi asupra guvernelor *tuturor* marilor puteri. Şi Manifestul de la Basel, adoptat în *unanimitate* de către partidele socialiste din lumea întreagă, a rostit deschis acest adevăr. *Manifestul de la Basel nici nu pomeneşte măcar de „război de apărare", de „apărarea patriei"*. El înfierează guvernele şi burghezia *tuturor* marilor puteri, fără excepţie. El spune deschis că războiul va fi o crimă monstruoasă, că muncitorii consideră o crimă să tragă unii în alţii, că grozăviile războiului şi revolta pe care o vor stîrni în rîndurile muncitorilor trebuie să ducă inevitabil la *revoluţie proletară*.

Cînd războiul a izbucnit într-adevăr, s-a văzut că la Basel a fost just definit caracterul acestui război. Dar organizaţiile socialiste şi muncitoreşti n-au urmat unanim linia trasată prin hotărîrile de la Basel, ci s-au scindat. În toate ţările lumii vedem acum că organizaţiile socialiste şi muncitoreşti s-au împărţit în două mari tabere. Minoritatea, şi anume liderii, activiştii, funcţionarii, a trădat socialismul şi a trecut de partea guvernelor. Cealaltă parte, care cuprinde masele muncitoreşti conştiente, continuă să-şi adune forţele şi să lupte împotriva războiului, pentru revoluţia proletară.

Vederile acestei din urmă părţi şi-au găsit expresia, între altele, în Manifestul de la Zimmerwald.

La noi, în Rusia, *deputaţii muncitorilor* în Dumă au dus chiar de la începutul războiului o luptă revoluţionară hotărîtă împotriva războiului şi a monarhiei ţariste. Cei cinci deputaţi ai muncitorilor — Petrovski, Badaev, Muranov, Şagov şi Samoilov — au răspîndit manifeste revoluţionare împotriva războiului şi au desfăşurat o energică agitaţie revoluţionară. Guvernul ţarist a dispus

www.dacoromanica.ro

arestarea acestor cinci deputați, i-a deferit justiției și i-a condamnat la deportare pe viață în Siberia. De luni de zile zac în Siberia acești conducători ai clasei muncitoare, dar opera lor n-a fost distrusă ; activitatea lor este continuată în același spirit de către muncitorii conștienți din întreaga Rusie.

Tovarăși ! Ați ascultat aici reprezentanți din diferite țări, care v-au vorbit despre lupta revoluționară dusă de muncitori împotriva războiului. Aș vrea doar să vă mai citez exemplul uneia dintre cele mai mari și bogate țări, și anume exemplul Statelor Unite ale Americii. Capitaliștii din această țară realizează acum profituri uriașe de pe urma războiului din Europa. Ei, de asemenea, fac agitație pentru război, spunînd că și America trebuie să se pregătească pentru a participa la el, că sute de milioane de dolari trebuie stoarse din sudoarea poporului pentru noi înarmări, pentru înarmări fără sfîrșit. Și în America o parte din socialiști urmează această falsă și criminală chemare. Dar eu vă voi citi ce scrie tovarășul *Eugene Debs*, cel mai popular conducător al socialiștilor americani, candidatul Partidului socialist din America la postul de președinte al republicii.

În ziarul american „Appeal to Reason" („Apel la rațiune")[80] din 11 septembrie 1915, el scrie : „*Eu nu sînt soldat capitalist, sînt un revoluționar proletar; eu nu fac parte din armata regulată a plutocrației, ci din armata neregulată a poporului. Eu refuz să merg la război pentru interesele clasei capitaliste. Sînt împotriva oricărui război, în afară de unul singur, pentru care mă pronunț din toată inima, și anume pentru un război mondial în numele revoluției sociale. La acest război sînt gata să particip, dacă clasele dominante vor face ca un asemenea război să devină în genere necesar*".

www.dacoromanica.ro

Asemenea cuvinte adresează muncitorilor americani conducătorul lor iubit, tov. *Eugene Debs,* acest Bebel al Americii.

Şi aceasta, tovarăşi, vă arată o dată în plus că *în toate ţările lumii se pregăteşte efectiv o acţiune de strîngere a forţelor clasei muncitoare.* Grozăviile şi suferinţele îndurate de popor în acest război sînt de nedescris, dar noi nu trebuie şi nu avem nici un motiv să privim cu desnădejde viitorul.

Nu vor cădea în zadar milioane de victime în război şi din cauza războiului. Milioanele care flămînzesc, milioanele care îşi jertfesc viaţa în tranşee nu sînt numai oameni care suferă, ci şi oameni care acumulează forţe, cugetă asupra adevăratelor cauze ale războiului, îşi călesc voinţa şi ajung la o tot mai clară înţelegere revoluţionară a lucrurilor. Nemulţumiri crescînde în rîndurile maselor, frămîntări crescînde, greve, demonstraţii, proteste împotriva războiului, — toate acestea se produc în *toate* ţările lumii. *Şi aceasta constituie o chezăşie că după războiul european va urma revoluţia proletară împotriva capitalismului.*

„Berner Tagwacht" nr. 33
din 9 februarie 1916

Publicat în limba rusă
pentru prima oară în 1929,
în ediţiile a 2-a şi a 3-a ale Operelor
lui V. I. Lenin, vol. XIX

Se tipăreşte după textul
apărut în ziar
Traducere din limba germană

www.dacoromanica.ro

DESPRE SARCINILE OPOZIŢIEI ÎN FRANŢA

(SCRISOARE CĂTRE TOVARĂŞUL SAFAROV)

10/II.1916.

Scumpe tovarăş ! Expulzarea dv. din Franţa, împotriva căreia a protestat, de altfel, pînă şi ziarul şovin „*La Bataille*“ [81], care însă n-a vrut să spună adevărul, şi anume că aţi fost expulzat pentru simpatia dv. faţă de opoziţie, — această expulzare mi-a amintit o dată în plus o problemă spinoasă, şi anume problema situaţiei şi a sarcinilor opoziţiei din Franţa.

La Zimmerwald am avut prilejul să văd pe Bourderon şi pe Merrheim. Am ascultat dările lor de seamă şi am citit în ziare despre activitatea lor. Nu pun cîtuşi de puţin la îndoială sinceritatea şi devotamentul lor faţă de cauza proletariatului. Cu toate acestea, este evident că tactica lor este greşită. Amîndoi se tem de sciziune mai mult ca de orice. Nici un pas, nici un cuvînt care ar putea duce la o sciziune în partidul socialist sau în sindicatele muncitoreşti din Franţa ori la scindarea Internaţionalei a II-a, la crearea Internaţionalei a III-a, — iată lozinca adoptată atît de Bourderon, cît şi de Merrheim.

În realitate însă, scindarea mişcării muncitoreşti şi a socialismului în lumea întreagă este un fapt împlinit. Există două tactici şi două politici ireconciliabile ale clasei muncitoare în problema războiului. A închide ochii asupra acestui fapt ar fi de-a dreptul ridicol. A încerca să conciliezi ireconciliabilul înseamnă a condamna la neputinţă întreaga noastră muncă. În Germania, pînă şi deputatul Otto Rühle, tovarăş de luptă al lui Liebknecht, a recunoscut făţiş inevitabilitatea scindării partidului, căci ma-

www.dacoromanica.ro

joritatea lui actuală, „vîrfurile“ oficiale ale partidului german, a trecut de partea burgheziei. Obiecţiile pe care Kautsky şi „Vorwärts“ [82], aşa-zişii reprezentanţi ai „centrului“ sau ai „mlaştinii“ (le marais), le-au formulat împotriva lui Rühle şi împotriva sciziunii nu sînt decît minciună şi ipocrizie, oricît de „bine intenţionată“ ar fi această ipocrizie. Kautsky şi „Vorwärts“ nu pot şi nici nu încearcă să conteste faptul că majoritatea partidului german duce în fond politica *burgheziei*. Unitatea cu o astfel de majoritate este dăunătoare pentru clasa muncitoare. O astfel de unitate înseamnă subordonarea clasei muncitoare faţă de burghezia „propriei“ naţiuni, înseamnă scindarea clasei muncitoare internaţionale. În fapt, Rühle are dreptate atunci cînd afirmă că în Germania există *două partide*. Unul, cel oficial, duce politica burgheziei. Celălalt, minoritatea, lansează chemări ilegale, organizează demonstraţii etc. În lumea întreagă vedem acelaşi tablou, iar neputincioşii diplomaţi sau „oamenii mlaştinii“, cum sînt Kautsky în Germania, Longuet în Franţa, Martov şi Troţki în Rusia, aduc mişcării muncitoreşti enorme prejudicii prin faptul că apără *ficţiunea* unităţii şi *împiedică* astfel unirea, devenită actuală şi absolut necesară, a *opoziţiei* din toate ţările, crearea Internaţionalei a III-a. În Anglia, pînă şi un ziar atît de moderat ca „Labour Leader“ publică scrisori în care Russel Williams subliniază necesitatea unei *rupturi* cu „conducătorii“ sindicatelor muncitoreşti şi cu „Partidul laburist“ (Labour Party), care „a vîndut“ interesele clasei muncitoare. Iar o serie de membri ai „Partidului laburist independent“ (Independent Labour Party) declară în presă că simpatiile lor sînt de partea lui Russel Williams. În Rusia, pînă şi „împăciuitoristul“ Troţki este nevoit acum să recunoască inevitabilitatea unei rupturi cu „patrioţii“, adică cu partidul „Comitetului de organizare“, al C.O., care consideră justificată intrarea muncitorilor în comitetele pentru industria de război. Şi numai dintr-un amor propriu greşit înţeles mai continuă Troţki să apere „unitatea“ cu fracţiunea Ciheidze din Dumă, fracţiune care este cel mai bun prieten şi apărător al „patrioţilor“ şi al „C.O.“, servindu-le totodată drept paravan.

www.dacoromanica.ro

Pînă și în Statele Unite ale Americii s-a produs în fapt o sciziune deplină. Căci unii socialiști militează acolo pentru armată, pentru „pregătiri militare" („preparedness"), pentru război, în timp ce alții, printre care și cel mai popular conducător al muncitorilor — Eugene Debs, candidatul partidului socialist la postul de președinte al republicii, propagă lozinca războiului civil împotriva războiului între popoare!

Priviți, de altfel, *ce fac* chiar Bourderon și Merrheim! În vorbe, ei se declară împotriva sciziunii. Dar citiți rezoluția propusă de Bourderon la congresul Partidului socialist francez [83]. În această rezoluție se cerea ca socialiștii să iasă din guvern!! Rezoluția „désapprouve" în mod expres atît C.A.P. cît și G.P. (*C.A.P.* = Comité Administratif Permanent, *G.P.* = Groupe Parlementaire) * !!! Este clar ca lumina zilei că adoptarea unei asemenea rezoluții ar fi produs o sciziune *atît* în sînul partidului socialist, *cît și* în rîndurile sindicatelor, căci d-nii Renaudel, Sembat, Jouhaux & Co. cu nici un chip nu se pot împăca cu așa ceva.

Bourderon și Merrheim fac aceeași greșeală și dau dovadă de aceeași slăbiciune și timiditate ca și *majoritatea* participanților la Conferința de la Zimmerwald. Pe de o parte, în manifestul ei, această majoritate cheamă *indirect* la luptă *revoluționară*, dar se teme s-o spună pe față. Pe de o parte, ea scrie: capitaliștii *tuturor* țărilor *mint* atunci cînd vorbesc despre „apărarea patriei" în războiul actual, dar pe de altă parte s-a temut să adauge adevărul evident, pe care oricum îl va adăuga orice muncitor care gîndește, și anume că *mint* nu numai capitaliștii, ci și Renaudel, Sembat, Longuet, Hyndman, Kautsky, Plehanov et Co.!! Majoritatea participanților la Conferința de la Zimmerwald *ar vrea* să se împace iarăși cu Vandervelde, Huysmans, Renaudel & Co. Aceasta este o tendință *dăunătoare* pentru clasa muncitoare, și bine a făcut „stînga zimmerwaldiană" spunînd *deschis* muncitorilor adevărul.

* — „dezavuează" atît Comisia administrativă permanentă cît și Grupul parlamentar. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

Priviţi cît de făţarnici sînt les socialistes-chauvins * : în Franţa ei laudă „minoritatea" *germană*, iar în Germania pe cea *franceză ! !*

Cît de preţioasă ar fi acţiunea opoziţiei franceze dacă aceasta ar declara de-a dreptul, fără teamă, deschis, în faţa lumii întregi : sîntem solidari *numai* cu opoziţia *germană*, **numai cu Rühle** şi cu tovarăşii lui de idei ! ! Numai cu aceia care o rup fără teamă atît cu social-şovinismul (socialisme chauvin) deschis, cît şi cu cel camuflat, adică cu toţi „apărătorii patriei" în actualul război ! ! La rîndul nostru, nici noi *nu ne temem* de o ruptură cu „patrioţii" francezi, care numesc „apărare a patriei" ceea ce nu e decît o apărare a coloniilor, şi chemăm pe socialiştii şi pe sindicaliştii din toate ţările să procedeze *la o ruptură asemănătoare ! !* Întindem mîna lui Otto Rühle şi lui Liebknecht, *numai* lor şi tovarăşilor lor de idei, şi înfierăm atît „la majorité" şi „le marais" ** din Franţa, cît şi pe cele din Germania. Proclamăm marea unire internaţională a tuturor socialiştilor din lume care în războiul actual au rupt cu fraza mincinoasă despre „apărarea patriei" şi activează pe linia propagării şi a pregătirii revoluţiei proletare mondiale !

O asemenea chemare ar avea o însemnătate deosebit de mare. Ea ar alunga pe cei făţarnici, ar dezvălui şi înfiera înşelătoria internaţională şi ar da în lumea întreagă un puternic impuls apropierii între muncitorii care au rămas *cu adevărat* fideli internaţionalismului.

În Franţa, frazeologia anarhistă a adus întotdeauna mari prejudicii. Acum însă, anarho-patrioţii, anarhiştii chauvins de teapa lui Kropotkin, Grave, Cornelissen şi a celorlalţi cavaleri de la „Bataille *Chauviniste*" vor ajuta pe mulţi, pe foarte mulţi muncitori să se lecuiască de fraza anarhistă. Jos social-patrioţii şi socialiştii-chauvins, ca şi „Jos anarho-patrioţii" şi anarhiştii chauvins ! sînt lozinci care *vor* găsi răsunet în inimile muncitorilor din Franţa. Nu fraze anarhiste despre revoluţie, ci muncă îndelungată, serioasă, îndîrjită, perseverentă, sistematică

* — social-şoviniştii. — *Nota trad.*
** — „majoritatea" şi „mlaştina". — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

în scopul de a crea *pretutindeni* organizații ilegale în rîndurile *muncitorilor*, de a răspîndi literatura *liberă*, adică ilegală, și de a pregăti o mișcare a *maselor* împotriva guvernelor din propriile lor țări. Iată ce-i trebuie clasei muncitoare din toate țările!

Nu este adevărat că „francezii sînt incapabili" de muncă ilegală sistematică. Asta nu este adevărat! Francezii au învățat repede să se ascundă în tranșee. Ei se vor adapta repede și la condițiile *noi* de muncă ilegală și vor ști să lucreze sistematic pentru pregătirea unei mișcări *revoluționare a maselor*. Eu am încredere în proletariatul revoluționar francez. El va împinge înainte și opoziția franceză.

Cu cele mai bune urări,
al dv., *Lenin*

P.S. Propun tovarășilor francezi să editeze în *foaie volantă* o traducere a scrisorii mele de față ((o traducere completă)) [84].

Publicat în 1916, în limba franceză, în foaie volantă apărută la Geneva

Publicat în limba rusă pentru prima oară în 1924, în revista „Proletarskaia Revoliutiia" nr. 4

Se tipărește după manuscris

www.dacoromanica.ro

AU COMITETUL DE ORGANIZARE ŞI FRACŢIUNEA CIHEIDZE O LINIE PROPRIE?

Atît în culegerea lor [85], cît şi — într-un mod şi mai categoric — în darea lor de seamă către Comisia socialistă internaţională (vezi nr. 2 al Buletinului apărut în limba germană la 27.XI.1915), cei din Comitetul de organizare se străduiesc să asigure pe cititori că fracţiunea Ciheidze şi Comitetul de organizare au o linie proprie, pe deplin internaţionalistă şi în dezacord cu linia revistei „Naşe Delo". Aceste asigurări nu sînt decît minciuni sfruntate. În primul rînd, de la constituirea Comitetului de organizare (în august 1912) am fost *ani de-a rîndul* martorii unei solidarităţi politice depline în toate problemele esenţiale şi ai unei strînse colaborări politice între fracţiunea Ciheidze şi Comitetul de organizare, de o parte, şi grupul „Naşa Zarea", de altă parte, cu menţiunea că *numai* acesta din urmă a desfăşurat o muncă sistematică în mase (cotidienele editate de lichidatori). O divergenţă cît de cît serioasă între „prieteni" atît de intimi trebuie dovedită cu fapte serioase, şi nu cu vorbe. *Dar nu există nici măcar un singur fapt de acest fel.* În al doilea rînd, timp de *cîţiva ani*, din 1912 pînă în 1914, fracţiunea Ciheidze şi Comitetul de organizare n-au fost decît nişte pioni manevraţi de „Naşa Zarea", au apărat în mod sistematic politica ei — ceea ce este bine cunoscut muncitorilor din Petersburg şi din alte localităţi — şi n-au exercitat *nici măcar o singură dată* vreo influenţă în direcţia schimbării politicii promovate de „Naşa Zarea", „Luci" [86] etc.

www.dacoromanica.ro

În politica privitoare la *mase*, de pildă în lupta împotriva „patimii greviste", în alegerile de conducători ai marilor sindicate (muncitorii metalurgişti etc.) şi ai celor mai importante instituţii de asigurări sociale (Consiliul general al asigurărilor sociale din Rusia [87]), grupul „Naşa Zarea" — şi numai el — a acţionat în mod de sine stătător, în timp ce Comitetul de organizare şi fracţiunea Ciheidze nu făceau decît să-l ajute, să-i slujească cu credinţă şi cu devotament. În al treilea rînd, în răstimpul de un an şi jumătate care a trecut de la izbucnirea războiului nu s-a produs nici măcar *un singur fapt* care să denote o schimbare a acestor relaţii statornicite în decursul anilor între fracţiunea Ciheidze şi Comitetul de organizare, de o parte, şi „Naşa Zarea", de altă parte. Dimpotrivă, există fapte care denotă contrarul, şi chiar dintre acelea care pot fi date publicităţii (majoritatea faptelor de acest gen nu pot fi date publicităţii). Fapt este că în Rusia nu s-a înregistrat *nici măcar un singur caz* în care Comitetul de organizare sau fracţiunea Ciheidze să fi luat atitudine împotriva politicii revistei „Naşe Delo"; or, pentru a obţine o schimbare reală a acestei politici nu este suficientă o singură luare de atitudine, ci e nevoie de o luptă îndelungată şi victorioasă, căci „Naşe Delo" este o entitate politică pe care o alimentează legăturile liberale, pe cîtă vreme Comitetul de organizare şi fracţiunea Ciheidze sînt simple decoruri politice. Fapt este că ziarele „Utro" şi „Rabocee Utro", care urmează întru totul politica revistei „Naşe Delo", îşi afişează chiar ostentativ afinitatea politică cu fracţiunea Ciheidze şi vorbesc în numele întregului Bloc din august. Fapt este că fracţiunea Ciheidze colectează fonduri pentru „Rabocee Utro". Fapt este că întreaga fracţiune Ciheidze a început să colaboreze la ziarul social-şovin „Naş Golos" [88] din Samara (vezi nr. 17). Fapt este că un membru marcant al fracţiunii Ciheidze, şi anume deputatul Cihenkeli, a făcut în presă, în „Sovremennîi Mir" [89], revista „defensiştilor" sau a social-şoviniştilor, revista d-lor Plehanov şi Aleksinski, o serie de declaraţii principiale, care sînt întru totul în spiritul politicii pe care o promovează Plehanov, „Naşe Delo", Kautsky şi Akselrod. A trecut multă vreme

www.dacoromanica.ro

de cînd noi am citat această declarație a lui Cihenkeli, dar nici cei din Comitetul de organizare în culegerea lor, nici Troțki în ziarul său „Naşe Slovo" nu s-au încumetat să apere această declarație, cu toate că ei nu ezită să apere fracțiunea Ciheidze şi să-i facă reclamă. În al patrulea rînd, documentele care reprezintă manifestări politice directe în numele întregii fracțiuni Ciheidze şi al întregului Comitet de organizare confirmă cele susținute de noi. Să luăm principalele documente de acest fel, care au fost reproduse în culegerea Comitetului de organizare : declarația lui Ciheidze & Co. şi proclamația Comitetului de organizare. Punctul de vedere al acestor două documente este *același*, poziția lor este identică. Întrucît Comitetul de organizare este cea mai înaltă instituție conducătoare a „Blocului din august" împotriva partidului nostru şi întrucît Comitetul de organizare a publicat o proclamație ilegală, adică a avut posibilitatea să vorbească mai liber şi mai deschis decît Ciheidze în Dumă, vom examina tocmai această proclamație.

Este, de altfel, demn de relevat că această proclamație a fost deja obiectul unei discuții în presa social-democrată germană, în ziarul social-democrat din Berna. Un colaborator al acestui ziar, referindu-se la proclamație, a calificat-o drept „patriotică". Secretariatul din străinătate al Comitetului de organizare s-a simțit cuprins de indignare în fața unui asemenea calificativ şi a publicat o întîmpinare în care a declarat că şi „noi, secretariatul din străinătate, sîntem culpabili de un patriotism de acest gen" ; în același timp, el a apelat oarecum la arbitrajul redacției ziarului, trimițîndu-i o traducere germană integrală a textului proclamației. Din partea noastră, remarcăm că este vorba de o redacție vădit părtinitoare față de Comitetul de organizare, căruia îi face o presă bună. Şi ce a spus această redacție, care ținea parte Comitetului de organizare ?

„Am citit proclamația Comitetului de organizare — spune redacția (nr. 250) — şi trebuie să recunoaştem că textul ei poate, fără îndoială, să dea loc la nedumeriri şi să dea întregului document un sens pe care s-ar putea să nu-l fi avut în vedere autorii lui".

www.dacoromanica.ro

De ce n-au reprodus reprezentanţii Comitetului de organizare, în culegerea lor, această apreciere a redacţiei pe care ei înşişi au solicitat-o să le fie arbitru ? Pentru că este aprecierea unor prieteni ai Comitetului de organizare care au refuzat în public să-i ia apărarea ! Această apreciere este formulată în termeni de o politeţe rafinată, diplomatică, care subliniază în chip vădit dorinţa redacţiei de a spune lui Akselrod şi lui Martov „ceva plăcut". Şi tot ce a putut să le spună mai „plăcut" este că „s-ar putea *(numai* „s-ar putea" !) ca C.O. să fi spus altceva decît a vrut să spună, dar ceea ce a spus el «poate, fără îndoială, să dea loc la nedumeriri»" ! !

Recomandăm stăruitor cititorilor să citească proclamaţia Comitetului de organizare, care a fost reprodusă şi în „Listok Bunda" (nr. 9). Oricine o va citi cu atenţie va constata următoarele fapte simple şi clare : (1) proclamaţia nu conţine nici un cuvînt care să respingă din principiu orice apărare a ţării în războiul actual ; (2) proclamaţia nu conţine absolut nimic care să fie din principiu inacceptabil pentru „defensişti" sau pentru „social-şovinişti" ; (3) o serie întreagă de fraze din textul proclamaţiei au o rezonanţă întru totul similară cu aceea a tezelor „defensismului" : „proletariatul nu poate să rămînă indiferent faţă de perspectiva unei înfrîngeri" (aproape textual acelaşi lucru putem citi în „Rabocee Utro" nr. 2 : „o atitudine neindiferentă" faţă de „salvarea ţării de la înfrîngere") ; „proletariatul este vital interesat în autoconservarea ţării" ; „revoluţia întregului popor" trebuie să salveze ţara „de la o înfrîngere externă" etc. *În loc* de a folosi asemenea fraze, un adevărat adversar al social-şovinismului ar trebui să spună : moşierii, ţarul şi burghezia mint cînd numesc autoconservare a ţării menţinerea asupririi Poloniei de către velicoruşi, păstrarea ei cu forţa ; — mint cînd, sub paravanul frazelor despre salvarea „ţării" de la înfrîngere, ei camuflează tendinţa de „a salva" privilegiile de naţiune dominantă şi caută să abată proletariatul de pe calea luptei împotriva burgheziei *internaţionale.* Să recunoşti în acelaşi timp şi solidaritatea internaţională a proletariatului ţărilor beligerante în acest război imperialist, de jaf, şi admisibilitatea fra-

www.dacoromanica.ro

zelor despre „salvarea de la înfrîngere" a *uneia* din aceste ţări înseamnă să dai dovadă de făţărnicie, înseamnă să-ţi transformi propriile cuvinte într-o declamaţie falsă, goală. Căci aceasta înseamnă să pui tactica proletariatului în funcţie de situaţia militară a ţării respective la un moment dat, şi dacă este aşa, atunci au dreptate şi social-şoviniştii francezi, care ajută la „salvarea de la înfrîngere" a Austriei sau a Turciei.

Secretariatul din străinătate al Comitetului de organizare a formulat în presa social-democrată *germană* (în ziarul din Berna) încă un sofism, atît de neruşinat, atît de primitiv şi „anume aranjat" pentru a capta în special pe germani, încît în faţa publicului rus reprezentanţii C.O. s-au abţinut prudent de a-l mai repeta.

„Dacă patriotism — scriu ei *în faţa germanilor* pe un ton de nobilă indignare — înseamnă să spui proletariatului că revoluţia este unicul mijloc de a salva ţara de la pieire", atunci sîntem şi noi patrioţi de acelaşi fel şi „am dori ca Internaţionala să aibă cît mai mulţi «patrioţi» de aceştia în fiecare partid socialist ; sîntem convinşi că Liebknecht, Rosa Luxemburg şi Merrheim ar fi foarte mulţumiţi să vadă în jurul lor cît mai mulţi «patrioţi» de aceştia, care să adreseze muncitorilor germani şi francezi *asemenea* proclamaţii".

Trucul este evident : cei cinci secretari ştiu foarte bine că în Franţa şi în Germania, în aceste ţări care se îndreaptă spre revoluţie socialistă, nu există nici umbră de revoluţionarism *burghez*, nici umbră de mişcare socială *burgheză* care să tindă spre revoluţie în interesul *victoriei asupra duşmanului*, pe cînd în Rusia, tocmai pentru că ea se îndreaptă spre revoluţie *burghezo*-democratică, există fără îndoială o *astfel* de mişcare. Cei cinci secretari înşală pe germani cu un sofism ridicol : Comitetul de organizare şi Ciheidze & Co. nu pot fi *revoluţionari-şovinişti* în Rusia, deoarece în Europa îmbinarea revoluţionarismului şi a şovinismului este o absurditate !

Da, în Europa această îmbinare este un nonsens. În Rusia însă, ea este o realitate. Puteţi reproşa celor de la „Prizîv" că nu sînt buni revoluţionari burghezi, dar nu puteţi contesta că ei îmbină în felul lor şovinismul cu revoluţionarismul. Conferinţa din iulie a narodnicilor din Rusia, precum şi „Naşe Delo" şi „Rabocee Utro" stau în

www.dacoromanica.ro

această privinţă pe aceeaşi poziţie cu cei de la „Prizîv", îmbinînd şi ei şovinismul cu revoluţionarismul.

Fracţiunea Ciheidze, în declaraţia sa (p. 141—143 din culegerea scoasă de Comitetul de organizare), a adoptat o poziţie *identică*. La Ciheidze găsim aceleaşi fraze şovine despre „pericolul unei înfrîngeri", şi dacă el recunoaşte caracterul imperialist al războiului, „pacea fără anexiuni", „sarcinile comune ale întregului proletariat internaţional", „lupta pentru pace" etc. etc., nu-i mai puţin adevărat că acestea sînt lucruri pe care le recunoaşte şi „Rabocee Utro", le recunosc şi narodnicii mic-burghezi ruşi. În aceeaşi culegere a Comitetului de organizare, la p. 146, se poate citi că narodnicii mic-burghezi au recunoscut şi caracterul imperialist al războiului, şi „pacea fără anexiuni", şi necesitatea pentru socialişti (se ştie doar că narodnicii, asemenea celor de la „Rabocee Utro", vor şi ei să treacă drept socialişti) „de a tinde spre o restabilire cît mai grabnică a solidarităţii internaţionale a organizaţiei socialiste, în scopul de a pune capăt războiului" etc. Narodnicilor mic-burghezi toate aceste fraze le servesc pentru a camufla lozinca „apărării naţionale", pe care ei au lansat-o făţiş, pe cînd la Ciheidze şi la Comitetul de organizare, ca şi la „Rabocee Utro", aceeaşi lozincă e numită „salvarea ţării de la înfrîngere" ! !

Rezultatul este că atît Ciheidze cît şi Comitetul de organizare au îndrugat o mulţime de fraze revoluţionare care nu obligă absolut la nimic şi care nu stînjenesc cîtuşi de puţin politica practică a celor de la „Prizîv" şi de la „Naşe Delo", dar *au trecut sub tăcere însăşi această politică*. Într-un fel sau altul, ei sînt pentru participarea la comitetele pentru industria de război.

Mai puţine fraze despre revoluţie, domnilor, mai multă claritate, sinceritate şi onestitate în politica practică a zilei de azi. Voi *promiteţi* să fiţi revoluţionari, dar acum ajutaţi pe şovinişti, ajutaţi burghezia, ţarismul, fie preconizînd direct participarea muncitorilor la comitetele pentru industria de război, fie acoperind tacit pe aceia care participă, neluptînd împotriva lor.

Martov poate să recurgă la oricîte vicleşuguri vrea. Troţki poate să ţipe cît vrea că sîntem fracţionişti, cău-

www.dacoromanica.ro

tînd să disimuleze, cu ajutorul acestor ţipete (vechea reţetă folosită de... eroul lui Turgheniev ![90]), „presupunerile" sale — probabil nefracţioniste — că cineva din fracţiunea Ciheidze „este de acord" cu el, cu Troţki, şi se jură că e de stînga, că e internaţionalist etc. Faptul rămîne fapt. Nici umbră de deosebire politică serioasă *nu există* nu numai între Comitetul de organizare şi fracţiunea Ciheidze, dar nici între aceste două instituţii şi „Rabocee Utro" sau „Prizîv".

De aceea, *în fapt*, ei sînt cu toţii laolaltă împotriva partidului nostru, *pentru* politica burgheză a participării muncitorilor la comitetele pentru industria de război, alături de muncitorii fără de partid şi alături de narodnici. Iar rezervele pur verbale şi jurămintele „secretarilor din străinătate" că „nu sînt de acord" rămîn vorbe goale, care nu ating politica reală a maselor, la fel cum jurămintele lui Südekum, Legien şi David că sînt „pentru pace" şi „împotriva războiului" nu-i spală cîtuşi de puţin de şovinism.

„Soţial-Demokrat" nr. 50 din 18 februarie 1916

Se tipăreşte după textul apărut în ziar

www.dacoromanica.ro

DESPRE O PACE FĂRĂ ANEXIUNI ŞI DESPRE INDEPENDENŢA POLONIEI CA LOZINCI ALE ZILEI ÎN RUSIA

„Una dintre formele de prostire a clasei muncitoare este pacifismul şi propovăduirea în abstract a păcii... În momentul de faţă, o propagandă de pace care nu este însoţită de un îndemn la acţiuni revoluţionare ale maselor nu poate decît să semene iluzii şi să pervertească proletariatul, inspirîndu-i încredere în umanitarismul burgheziei şi făcînd din el o jucărie în mîna diplomaţiei secrete a ţărilor beligerante". Iată ce se spune în rezoluţia de la Berna a partidului nostru (vezi nr. 40 din „Soţial-Demokrat" şi „Socialismul şi războiul") *.

Numeroşii adversari ai punctului nostru de vedere în problema păcii — numeroşi în rîndurile emigraţiei ruse, dar nu şi în rîndurile muncitorilor ruşi — nu şi-au dat niciodată osteneala să analizeze aceste teze. Incontestabile din punct de vedere teoretic, ele capătă acum, tocmai datorită întorsăturii pe care au luat-o evenimentele în ţara noastră, o confirmare practică cît se poate de concretă.

Chiar de la primul său număr, „Rabocee Utro", ziarul lichidatorilor legalişti din Petersburg, care se bucură de sprijinul ideologic al Comitetului de organizare, a adoptat, după cum se ştie, o poziţie social-şovinistă, „defensistă". El a publicat manifestele „defensiste" ale social-şoviniştilor din Petersburg şi Moscova. În ambele manifeste şi-a găsit expresia, între altele, ideea de „pace

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 26, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 164—165 şi 330—331. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

fără anexiuni", iar nr. 2 al acestui ziar, subliniind în mod special această lozincă, o tipăreşte cu litere cursive şi declară că ea reprezintă „linia care asigură ţării o ieşire din impas". Priviţi, pare a spune el, cît de calomnioasă este afirmaţia că noi am fi şovinişti ; noi recunoaştem pe deplin lozinca cît se poate de „democratică" şi chiar „autentic-socialistă" a „păcii fără anexiuni" !

Este cert că lui Nicolaie Sîngerosul îi convine acum de minune ca preacredincioşii săi supuşi să lanseze această lozincă. Sprijinindu-se pe moşierime şi pe burghezie, ţarismul şi-a trimis trupele să jefuiască şi să subjuge Galiţia (fără să mai vorbim de acordul cu privire la împărţirea Turciei etc.) ; trupele nu mai puţin prădalnicilor imperialişti germani au recucerit teritoriile pe care puseseră stăpînire tîlharii ruşi şi i-au scos nu numai din Galiţia, ci şi din „Polonia rusească". (Pe cîmpurile morţii au căzut în aceste lupte pentru interesele celor două clici sute de mii de muncitori şi ţărani ruşi şi germani.) Lozinca „pace fără anexiuni" s-a dovedit a fi astfel o admirabilă „jucărie în mîinile diplomaţiei secrete" a ţarismului : priviţi, spune ea, ni s-a făcut o mare nedreptate, am fost jefuiţi, ni s-a luat Polonia, sîntem împotriva anexiunilor !

Cît de mult se complac social-şoviniştii de la „Rabocee Utro" în acest rol de lachei ai ţarismului se vede mai ales din articolul „Emigraţia poloneză", apărut în nr. 1 : „Lunile care au trecut de la începutul războiului — citim în acest articol — au trezit în conştiinţa păturilor largi ale poporului polonez o năzuinţă adîncă spre independenţă". Înainte de război n-a existat, desigur, o astfel de năzuinţă ! ! „În conştiinţa socială a păturilor largi ale democraţiei poloneze a triumfat masa" (probabil o eroare de tipar ; trebuie citit : ideea, gîndul etc.) „independenţei naţionale a Poloniei"... „În faţa democraţiei ruse se pune insistent, în toată amploarea ei, problema poloneză"... „Liberalii ruşi" refuză să dea răspunsuri simple la afurisitele probleme privind „independenţa Poloniei"...

Fireşte, Nicolaie Sîngerosul, Hvostov, Celnokov, Miliukov & Co. sînt întru totul pentru independenţa Poloniei, sînt din toată inima pentru această lozincă *acum*, cînd

www.dacoromanica.ro

în practică ea înseamnă lozinca *victoriei* asupra Germaniei, care a luat Rusiei Polonia. Nu trebuie să uităm că, *înainte de război*, creatorii „partidului muncitoresc stolîpinist“ [91] se pronunţau în modul cel mai categoric împotriva lozincii autodeterminării naţiunilor, împotriva libertăţii de despărţire a Poloniei, rezervînd oportunistului Semkovski nobilul rol de apărător al asupririi ţariste a Poloniei. Acum, cînd Polonia a fost smulsă din mîinile Rusiei, ei se declară *pentru* „independenţa“ Poloniei (faţă de Germania, lucru pe care ei îl trec cu modestie sub tăcere...).

Nu veţi reuşi să înşelaţi pe muncitorii conştienţi din Rusia, domnilor social-şovinişti ! Lozinca voastră „octombristă“ [92] din 1915 cu privire la independenţa Poloniei şi la o pace fără anexiuni este în fapt un act de slugărnicie faţă de ţarism, care tocmai acum, în februarie 1916, este cît se poate de interesat ca războiul *său* să fie camuflat sub paravanul unor cuvinte mari despre „o pace fără anexiuni“ (alungarea lui Hindenburg din Polonia) şi despre independenţa Poloniei (faţă de Wilhelm, dar dependenţă faţă de Nicolaie al II-lea).

Social-democratul rus care nu şi-a uitat programul judecă altfel. Democraţia rusă — va spune el, avînd în vedere în primul rînd şi mai mult ca orice democraţia velicorusă, căci ea este singura care s-a bucurat întotdeauna în Rusia de libertatea limbii —, această democraţie *a avut de cîştigat,* fără doar şi poate, de pe urma faptului că *acum* Rusia nu asupreşte Polonia, n-o stăpîneşte cu forţa. Proletariatul rus este, fără doar şi poate, în cîştig de pe urma faptului că nu asupreşte un popor la a cărui asuprire a ajutat ieri. Democraţia germană este evident în pierdere : atîta timp cît proletariatul german va tolera asuprirea Poloniei de către Germania, el va rămîne într-o situaţie mai rea decît aceea de rob, şi anume în situaţia de slugoi care ajută ca alţii să fie ţinuţi în robie. Au cîştigat, fără doar şi poate, numai iuncherii şi burghezii din Germania.

De aici rezultă că social-democraţii ruşi trebuie să demaşte încercarea ţarismului de *a înşela* poporul, cînd în Rusia se lansează *acum* lozincile „pace fără anexiuni“ şi „independenţă pentru Polonia“, deoarece în situaţia

www.dacoromanica.ro

actuală amîndouă aceste lozinci exprimă şi justifică tendinţa de a continua războiul. Noi trebuie să spunem : nici un război pentru Polonia ! Poporul rus nu vrea să redevină asupritorul ei !

Dar cum să contribuim la eliberarea Poloniei de sub jugul Germaniei ? Nu trebuie să contribuim şi noi la această eliberare ? Firește că trebuie, dar nu prin sprijinirea războiului imperialist al Rusiei ţariste sau fie şi al unei Rusii burgheze, chiar burghezo-republicane, ci prin *sprijinirea* proletariatului revoluţionar din Germania, prin sprijinirea acelor elemente din partidul social-democrat german care luptă împotriva partidului muncitoresc *contrarevoluţionar* al Südekumilor şi al lui Kautsky & Co. Acesta din urmă şi-a dovedit nu de mult cît se poate de clar atitudinea contrarevoluţionară : la 26 noiembrie 1915 el a calificat drept „*aventură*" manifestaţiile de stradă (aşa cum Struve spunea înainte de 9 ianuarie 1905 că în Rusia nu există popor revoluţionar). Iar la 30 noiembrie 1915 au manifestat la Berlin 10 000 de muncitoare !

Toţi aceia care *fără făţărnicie*, nu în felul lui Südekum sau al lui Plehanov şi nici în felul lui Kautsky, vor să recunoască libertatea popoarelor, dreptul naţiunilor la autodeterminare, trebuie să fie *împotriva* războiului care are drept obiectiv asuprirea Poloniei ; — *pentru* libertatea despărţirii de Rusia a popoarelor pe care ea le asupreşte *acum :* Ucraina, Finlanda etc. Cine nu vrea să fie social-şovinist *în fapt* trebuie să sprijine, în toate ţările, exclusiv acele elemente din partidele socialiste care acţionează direct, nemijlocit, chiar acum, pentru o revoluţie proletară în propria lor ţară.

Nu „pace fără anexiuni", ci pace colibelor, război palatelor, pace proletariatului şi oamenilor muncii, război burgheziei !

„Soţial-Demokrat" nr. 51 din 29 lebruarie 1916

Se tipăreşte după textul apărut în ziar

www.dacoromanica.ro

WILHELM KOLB ŞI GHEORGHI PLEHANOV

Broşura oportunistului german făţiş Wilhelm Kolb: „Social-democraţia la răspîntie" (Karlsruhe, 1915) a apărut cum nu se poate mai la timp după culegerea scoasă de Plehanov sub titlul „Războiul". În revista „Neue Zeit", kautskistul Rudolf Hilferding ripostează foarte slab la atacurile lui Kolb, trecînd sub tăcere principalul şi văicărindu-se pe tema afirmaţiei juste a lui Kolb că unitatea social-democraţilor germani nu mai e decît „pur formală".

Doritorilor de a reflecta temeinic asupra semnificaţiei falimentului Internaţionalei a II-a li se poate recomanda să facă o comparaţie între poziţia *ideologică* a lui Kolb şi cea a lui Plehanov. Amîndoi (la fel ca şi Kautsky) sînt de acord în ceea ce priveşte *esenţialul*, adică în ceea ce priveşte respingerea şi zeflemisirea ideii unor acţiuni revoluţionare în legătură cu războiul actual; amîndoi aruncă social-democraţilor revoluţionari acuzaţia că propagă „defetismul", ca să întrebuinţăm cuvîntul preferat al plehanoviştilor. Plehanov, calificînd drept „jumătate farsă, jumătate vis" ideea unei revoluţii în legătură cu războiul actual, se ridică împotriva „frazeologiei revoluţionare". Kolb blestemă de-a valma şi „fraza revoluţionară", şi „mania visării revoluţionare", şi „isteria radicalizantă", şi „sectarismul" etc. Kolb şi Plehanov sînt de acord în ceea ce priveşte principalul: amîndoi sînt împotriva revoluţiei. Iar împrejurarea că Kolb este în general împotriva revoluţiei, iar Plehanov şi Kautsky sînt „în general

www.dacoromanica.ro

pentru" nu constituie decît o deosebire de nuanţe, de cuvinte : în fapt, Plehanov şi Kautsky sînt acoliţii lui Kolb.

Kolb e mai cinstit, nu în sens personal, ci în sens politic, adică, datorită consecvenţei poziţiei sale, el nu este nevoit să recurgă la ipocrizie. De aceea el nu se teme să recunoască adevărul că, din punctul său de vedere, întreaga Internaţională era molipsită de „mania visării revoluţionare" şi se deda la „ameninţări" (ameninţări cu revoluţia, d-lor Plehanov şi Kolb !) în legătură cu războiul. Kolb are dreptate cînd spune că este stupid „să negi din principiu" societatea capitalistă după ce partidele social-democrate din Europa s-au ridicat în apărarea ei într-un moment cînd statul capitalist trosnea din toate încheieturile, cînd „însăşi existenţa lui era pusă sub semnul întrebării". Această recunoaştere a situaţiei revoluţionare obiective este un adevăr.

„Urmarea (tacticii partizanilor lui Liebknecht) — scrie Kolb — ar fi o luptă *internă,* dusă pînă la punctul de fierbere, în sînul naţiunii germane şi, implicit, slăbirea ei militară şi politică"... *în avantajul şi pentru victoria* „imperialismului triplei înţelegeri" ! ! Iată deci motivul pentru care oportuniştii tună şi fulgeră împotriva „defetismului" ! !

Acesta este, într-adevăr, miezul întregii probleme. „Lupta internă dusă pînă la punctul de fierbere" nu înseamnă altceva decît război civil. Kolb are dreptate cînd spune că tactica celor de stînga *duce* la asemenea rezultat ; el are dreptate cînd spune că ea înseamnă „slăbirea militară" a Germaniei, înseamnă, adică, să doreşti înfrîngerea ei şi să contribui la această înfrîngere, înseamnă defetism. Kolb n-are dreptate numai — numai ! — atunci cînd nu vrea să vadă caracterul internaţional al acestei tactici a celor de stînga. În toate ţările beligerante este *posibilă* „ducerea luptei interne pînă la punctul de fierbere", „slăbirea forţei militare" a burgheziei imperialiste şi (datorită acestei lupte şi acestei slăbiri, în legătură cu ele, prin intermediul lor) transformarea războiului imperialist în război civil. Acesta este miezul întregii pro-

www.dacoromanica.ro

bleme. Îi mulţumim lui Kolb pentru folositoarele sale deziderate, mărturisiri şi ilustrări : cînd vin din partea unui duşman consecvent, loial şi făţiş al revoluţiei, ele sînt deosebit de folositoare prin aceea că ne ajută să demascăm în faţa muncitorilor odioasa făţărnicie şi ruşinoasa lipsă de caracter a celor de teapa lui Plehanov şi Kautsky.

„Soţial-Demokrat" nr. 51 din 29 februarie 1916

Se tipăreşte după textul apărut în ziar

www.dacoromanica.ro

REVOLUȚIA SOCIALISTĂ ȘI DREPTUL NAȚIUNILOR LA AUTODETERMINARE

(TEZE)

1. IMPERIALISMUL, SOCIALISMUL ȘI ELIBERAREA NAȚIUNILOR ASUPRITE

Imperialismul este cel mai înalt stadiu de dezvoltare a capitalismului. În țările avansate, capitalul a depășit cadrul statelor naționale, a pus în locul concurenței monopolul, creînd toate premisele obiective pentru înfăptuirea socialismului. De aceea, în Europa occidentală și în Statele Unite este la ordinea zilei lupta revoluționară a proletariatului pentru răsturnarea guvernelor capitaliste, pentru exproprierea burgheziei. Imperialismul împinge masele pe calea acestei lupte, ascuțind la maximum contradicțiile de clasă, înrăutățind situația maselor atît sub raport economic — trusturile, scumpetea — cît și sub raport politic: creșterea militarismului, frecvența mai mare a războaielor, întețirea reacțiunii, înăsprirea și extinderea asupririi naționale și a jafului colonial. Socialismul victorios nu poate să nu înfăptuiască democrația deplină, ceea ce înseamnă că el nu trebuie să se limiteze la instaurarea deplinei egalități în drepturi a națiunilor, ci să și realizeze dreptul la autodeterminare al națiunilor asuprite, adică dreptul la o liberă despărțire politică. Partidele socialiste care nu vor dovedi prin toată activitatea lor — atît în prezent cît și în timpul revoluției și după victoria ei — că vor elibera națiunile subjugate și vor așeza pe temelia unei uniuni libere relațiile cu aceste națiuni — iar fără libertate de despărțire uniunea liberă este o frază mincinoasă —, asemenea partide vor săvîrși o trădare față de socialism.

Desigur, democrația este și ea o formă de stat, care trebuie să dispară atunci cînd va dispărea statul, dar aceasta

www.dacoromanica.ro

se va întîmpla numai o dată cu trecerea de la socialismul care a învins și s-a consolidat definitiv la comunismul deplin.

2. REVOLUȚIA SOCIALISTĂ ȘI LUPTA PENTRU DEMOCRAȚIE

Revoluția socialistă nu este un act unic, o bătălie unică pe un front unic, ci o întreagă epocă de ascuțite conflicte de clasă, un șir lung de bătălii pe toate fronturile, adică în jurul tuturor problemelor economiei și politicii, bătălii care se pot încheia numai cu exproprierea burgheziei. Ar fi profund greșit să se creadă că lupta pentru democrație ar putea să abată proletariatul de la revoluția socialistă sau s-o împingă pe aceasta din urmă pe planul al doilea, s-o estompeze etc. Dimpotrivă, așa cum nu este cu putință un socialism victorios care nu înfăptuiește democrația deplină, tot astfel nu se poate pregăti pentru victorie asupra burgheziei un proletariat care nu duce o luptă multilaterală, consecventă și revoluționară pentru democrație.

Nu mai puțin greșit ar fi să se renunțe la unul din punctele programului democratic, de pildă la punctul care proclamă autodeterminarea națiunilor, pe motivul că autodeterminarea ar fi „irealizabilă" sau „iluzorie" în condițiile imperialismului. Afirmația că dreptul națiunilor la autodeterminare este irealizabil în cadrul capitalismului poate fi înțeleasă fie în sens absolut, economic, fie în sens relativ, politic.

În primul caz, ea este fundamental greșită din punct de vedere teoretic. În primul rînd, în acest sens sînt irealizabili în condițiile capitalismului banii-muncă, de pildă, sau înlăturarea crizelor etc. Este însă complet greșit să se spună că *tot atît* de irealizabilă ar fi autodeterminarea națiunilor. În al doilea rînd, chiar și exemplul despărțirii Norvegiei de Suedia în 1905 este suficient pentru a infirma „irealizabilitatea" în acest sens. În al treilea rînd, ar fi ridicol să se conteste că o ușoară modificare a relațiilor politice și strategice dintre Germania și Anglia, de pildă, ar face ca astăzi sau mîine să devină perfect „reali-

www.dacoromanica.ro

zabilă" formarea unor state noi, a unui stat polonez, indian etc. În al patrulea rînd, în tendința sa de expansiune, capitalul financiar va cumpăra și corupe „liber" chiar și pe cel mai liber guvern democratic și republican și pe funcționarii publici aleși din orice țară, oricît de „independentă" ar fi. Dominația capitalului financiar, ca și a capitalului în general, nu poate fi înlăturată *prin nici un fel* de transformări în domeniul democrației politice; or, autodeterminarea ține în întregime și exclusiv de acest domeniu. Dar această dominație a capitalului financiar nu suprimă nicidecum rolul democrației politice ca *formă* mai liberă, mai largă și mai clară de asuprire de clasă și de luptă de clasă. De aceea, toate raționamentele pe tema „irealizabilității", în sens economic, a uneia din revendicările democrației politice în condițiile capitalismului se reduc la o definire teoreticește greșită a raporturilor generale și fundamentale dintre capitalism și democrația politică în general.

În cazul al doilea, această afirmație este incompletă și inexactă. Căci în condițiile imperialismului nu numai dreptul națiunilor la autodeterminare, ci *toate* revendicările fundamentale ale democrației politice sînt „realizabile" numai incomplet, ciuntit și numai ca excepție rară (de pildă despărțirea Norvegiei de Suedia în 1905). Revendicarea eliberării imediate a coloniilor, formulată de toți social-democrații revoluționari, este și ea „irealizabilă", în condițiile capitalismului, fără un șir de revoluții. De aici însă nu rezultă nicidecum că social-democrația ar trebui să renunțe la lupta imediată și cît se poate de energică pentru *toate* aceste revendicări — o astfel de renunțare n-ar face decît să aducă apă la moară burgheziei și reacțiunii —, ci, tocmai dimpotrivă, rezultă că ea trebuie să formuleze și să promoveze toate aceste revendicări nu în mod reformist, ci în mod revoluționar; nu limitîndu-se la cadrul legalității burgheze, ci sfărîmîndu-l; nu mulțumindu-se cu discursuri parlamentare și cu proteste verbale, ci antrenînd masele la luptă activă, lărgind lupta pentru fiecare revendicare democratică fundamentală și ațîțînd-o pînă la transformarea ei într-un asalt direct al proletariatului împotriva burgheziei, adică pînă la revoluție socia-

www.dacoromanica.ro

listă, care expropriază burghezia. Revoluția socialistă poate izbucni nu numai dintr-o grevă mare sau dintr-o demonstrație de stradă, dintr-o rebeliune provocată de foamete, dintr-o răscoală militară sau dintr-o răscoală colonială, ci și din orice criză politică în genul afacerii Dreyfus [93] sau al incidentului de la Zabern [94], sau în legătură cu un referendum în problema despărțirii unei națiuni asuprite etc.

Întețirea asupririi naționale în condițiile imperialismului impune social-democrației să nu renunțe la lupta „utopică", cum pretinde burghezia, pentru libertatea de despărțire a națiunilor, ci, dimpotrivă, să folosească la maximum conflictele care se ivesc *și* pe acest teren ca prilejuri pentru acțiuni de masă și pentru acțiuni revoluționare împotriva burgheziei.

3. SEMNIFICAȚIA DREPTULUI LA AUTODETERMINARE ȘI RAPORTUL DINTRE EL ȘI FEDERAȚIE

Dreptul națiunilor la autodeterminare înseamnă exclusiv dreptul la independență în sens politic, la liberă despărțire politică de națiunea asupritoare. În mod concret, această revendicare a democrației politice înseamnă deplină libertate de agitație pentru despărțire și soluționarea problemei despărțirii printr-un referendum al națiunii care urmează să se despartă. De aici rezultă că această revendicare nu este cîtuși de puțin echivalentă cu aceea a despărțirii și fărîmițării, a formării de state mici. Ea nu este decît o expresie consecventă a luptei împotriva oricărei asupriri naționale. Cu cît regimul democratic al statului este mai aproape de libertatea deplină de despărțire, cu atît mai rare și mai slabe vor fi în practică tendințele de despărțire, căci atît din punctul de vedere al progresului economic cît și din punctul de vedere al intereselor maselor avantajele pe care le prezintă statele mari sînt neîndoielnice, și aceste avantaje cresc pe măsura dezvoltării capitalismului. Recunoașterea autodeterminării nu echivalează cu recunoașterea principiului federației. Poți fi adversar hotărît al acestui principiu și partizan al centralismului democratic, dar să consideri că inegalității în drepturi a

www.dacoromanica.ro

naţiunilor îi este de preferat o federaţie, cînd ea este unicul drum spre un centralism democratic deplin. Tocmai din acest punct de vedere considera Marx, care era centralist, că subordonării prin violenţă a Irlandei de către englezi îi este de preferat chiar o federaţie între Irlanda şi Anglia [95].

Ţelul socialismului este nu numai lichidarea fărîmiţării omenirii în state mici şi a oricărui separatism al naţiunilor, nu numai apropierea între naţiuni, ci şi contopirea lor. Şi tocmai pentru a putea atinge acest scop, noi trebuie, pe de o parte, să explicăm maselor caracterul reacţionar al ideii de „autonomie cultural-naţională" [96], propagată de Renner şi de O. Bauer, iar pe de altă parte să cerem eliberarea naţiunilor asuprite nu în vagi fraze generale şi nici în declamaţii goale sau într-o formă care să echivaleze cu „amînarea" acestei probleme pînă la venirea socialismului, ci într-un program politic clar şi precis formulat, care să ţină seama în mod special de ipocrizia şi de laşitatea „socialiştilor" din rîndurile naţiunilor asupritoare. Aşa cum omenirea poate să ajungă la desfiinţarea claselor numai trecînd prin perioada de tranziţie a dictaturii clasei asuprite, tot astfel la contopirea inevitabilă a naţiunilor ea poate să ajungă numai trecînd prin perioada de tranziţie a eliberării depline, adică a libertăţii de despărţire, a tuturor naţiunilor asuprite.

4. MODUL PROLETAR-REVOLUŢIONAR DE A PUNE PROBLEMA AUTODETERMINĂRII NAŢIUNILOR

Nu numai revendicarea autodeterminării naţiunilor, ci *toate* punctele programului nostru democratic minimal au fost formulate *înainte*, încă în secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, de mica burghezie. Şi mica burghezie continuă şi acum să le formuleze pe *toate* în mod utopic. Ea nu vede lupta de clasă şi intensificarea ei în condiţiile democraţiei, ea crede într-un capitalism „paşnic". De aceeaşi factură este utopia unei paşnice uniuni de naţiuni egale în drepturi în condiţiile imperialismului, propagată de kautskişti şi menită să înşele poporul. În opoziţie cu această utopie mic-burgheză, oportunistă, programul so-

www.dacoromanica.ro

cial-democrației trebuie să sublinieze, ca fundamentală, esențială și inevitabilă în condițiile imperialismului, împărțirea națiunilor în asupritoare și asuprite.

Proletariatul națiunilor asupritoare nu se poate limita la frazele generale, stereotipe pe care le repetă orice burghez pacifist, la frazele împotriva anexiunilor și pentru egalitatea în drepturi a națiunilor în general. Proletariatul nu poate să treacă sub tăcere problema *frontierelor* statului bazat pe asuprire națională, problemă deosebit de „neplăcută" pentru burghezia imperialistă. Proletariatul nu poate să nu lupte împotriva menținerii cu forța a națiunilor asuprite în cadrul frontierelor statului respectiv, și tocmai asta înseamnă a lupta pentru dreptul la autodeterminare. Proletariatul trebuie să revendice libertatea despărțirii politice a coloniilor și națiunilor oprimate de națiunea „sa". Altminteri, internaționalismul proletariatului va fi un internaționalism deșert, pur verbal; între muncitorii națiunii asuprite și cei ai națiunii asupritoare nu e posibilă nici încrederea, nici solidaritatea de clasă; fățărnicia apărătorilor reformiști și kautskiști ai autodeterminării, care nu suflă un cuvînt despre națiunile asuprite de „propria lor" națiune și menținute cu forța în cadrul „propriului lor" stat, rămîne astfel nedemascată.

Pe de altă parte, socialiștii națiunilor asuprite trebuie să insiste în mod deosebit asupra unității depline și necondiționate, inclusiv unitatea organizatorică, a muncitorilor națiunii asuprite cu muncitorii națiunii asupritoare și să acționeze pentru înfăptuirea ei. Fără asta nu poate fi menținută o politică de sine stătătoare a proletariatului și solidaritatea lui de clasă cu proletariatul din celelalte țări în condițiile cînd burghezia se dedă la tot felul de mașinații, trădări și înșelătorii. Căci burghezia națiunilor asuprite abuzează mereu de lozincile eliberării naționale, servindu-se de ele ca mijloc pentru înșelarea muncitorilor: în politica internă ea folosește aceste lozinci pentru a încheia înțelegeri reacționare cu burghezia națiunilor dominante (în Austria și în Rusia, de pildă, polonezii se înțeleg cu reacțiunea pentru asuprirea evreilor și a ucrainenilor); în politica externă ea tinde să se înțeleagă cu una dintre puterile imperialiste rivale, pentru a-și realiza astfel

www.dacoromanica.ro

scopurile de jaf (politica statelor mici din Balcani etc.).

Faptul că, în anumite condiţii, lupta pentru libertate naţională împotriva uneia dintre puterile imperialiste poate fi folosită de o altă „mare" putere în scopurile ei la fel de imperialiste, — faptul acesta e tot atît de puţin în stare să determine social-democraţia să renunţe la recunoaşterea dreptului naţiunilor la autodeterminare pe cît de puţin folosirea frecventă a lozincilor republicane de către burghezie în scopuri de înşelătorie politică şi de jaf financiar, în ţările romanice de pildă, nu este de natură să determine pe social-democraţi să renunţe la republicanismul lor *.

5. MARXISM ŞI PROUDHONISM ÎN PROBLEMA NAŢIONALĂ

În opoziţie cu democraţii mic-burghezi, Marx consideră că toate revendicările democratice, fără excepţie, nu reprezintă ceva absolut, ci sînt o expresie istorică a luptei maselor populare, conduse de burghezie, împotriva feudalismului. Printre aceste revendicări nu-i nici una care să nu poată servi şi să nu servească, în anumite împrejurări, ca mijloc de înşelare a muncitorilor de către burghezie. De aceea este teoreticeşte profund greşit să desprinzi sub acest aspect una dintre revendicările democraţiei politice, şi anume dreptul naţiunilor la autodeterminare, şi s-o opui celorlalte. În practică, proletariatul îşi poate păstra independenţa numai subordonînd lupta sa pentru toate revendicările democratice — inclusiv revendicarea republicii — luptei sale revoluţionare pentru răsturnarea burgheziei.

Pe de altă parte, în opoziţie cu proudhoniştii, care „în numele revoluţiei sociale" „negau" problema naţională, Marx punea pe primul plan, avînd în vedere mai mult ca

* E de prisos să mai spunem că ar fi pur şi simplu ridicol să respingi dreptul la autodeterminare pe motivul că din el decurge „apărarea patriei". Cu acelaşi drept — adică tot atît de neîntemeiat — invocă social-şoviniştii în 1914—1916, pentru a justifica „apărarea patriei", orice revendicare a democraţiei (de pildă revendicarea republicii) şi orice formulare a luptei împotriva asupririi naţionale. Recunoaşterea apărării patriei în războaie ca cele ale marii revoluţii franceze sau ale lui Garibaldi în Europa, precum şi negarea apărării patriei în războiul imperialist din 1914—1916, marxismul le deduce din analiza particularităţilor istorice concrete ale fiecărui război în parte, şi nicidecum din cutare „principiu general" sau din cutare punct al programului.

www.dacoromanica.ro

orice interesele luptei de clasă a proletariatului din țările înaintate, principiul fundamental al internaționalismului și socialismului : nu poate fi liber un popor care asuprește alte popoare [97]. Tocmai din punctul de vedere al intereselor mișcării revoluționare a muncitorilor germani a cerut Marx în 1848 ca democrația victorioasă din Germania să proclame și să înfăptuiască libertatea popoarelor asuprite de germani [98]. Tocmai din punctul de vedere al luptei revoluționare a muncitorilor englezi a cerut Marx, în 1869, despărțirea Irlandei de Anglia, adăugînd totodată : „chiar dacă după despărțire s-ar ajunge la o federație" [99]. Numai prin formularea unei asemenea revendicări educa Marx pe muncitorii englezi în spiritul adevăratului internaționalism. Numai astfel a putut el să opună oportuniștilor și reformismului burghez — care nici pînă acum, după o jumătate de secol, nu a înfăptuit „reforma" irlandeză — o rezolvare revoluționară a acestei probleme istorice. Numai astfel a putut Marx — în opoziție cu apologeții capitalului, care calificau drept utopică și irealizabilă libertatea de despărțire a națiunilor mici și susținea că progresistă e nu numai concentrarea economică, ci și concentrarea politică —, numai astfel a putut el să fundamenteze *nu* în mod imperialist caracterul progresist al acestei concentrări, să preconizeze apropierea dintre națiuni nu pe baza violenței, ci pe baza unirii libere a proletarilor din toate țările. Numai astfel a putut Marx să opună recunoașterii pur verbale, și adesea ipocrite, a egalității în drepturi a națiunilor și a dreptului lor la autodeterminare acțiunea revoluționară a maselor *și* în domeniul rezolvării problemelor naționale. Războiul imperialist din 1914—1916 și grajdurile augiene ale fățărniciei oportuniste și kautskiste, deschise de el, au confirmat în chip grăitor justețea acestei politici a lui Marx, politică care trebuie să servească de model pentru toate țările înaintate, căci acum fiecare din ele asupreste alte națiuni *.

* Unii pretind — de pildă, în ultimul timp, șovinistul german Lensch, în numerele 8 și 9 ale revistei „Die Glocke" — că atitudinea negativă a lui Marx față de mișcarea națională a unora dintre popoare, de pildă a cehilor în 1848, dovedește că recunoașterea autodeterminării națiunilor nu este obligatorie din punctul de vedere al marxismului. Dar asta nu este adevărat căci în 1848 existau motive istorice și politice pentru a face distincție între na-

www.dacoromanica.ro

6. TREI TIPURI DE ŢĂRI ÎN CEEA CE PRIVEŞTE AUTODETERMINAREA NAŢIUNILOR

În această privinţă trebuie să deosebim trei tipuri principale de ţări :

În primul rînd, ţările capitaliste înaintate din Europa occidentală şi Statele Unite ale Americii. Aici mişcările naţionale burghezo-progresiste au luat de mult sfîrşit. Fiecare din aceste „mari" naţiuni asupreşte alte naţiuni în colonii şi în interiorul ţării. Sarcinile proletariatului naţiunilor dominante sînt aici întru totul identice cu cele care în secolul al XIX-lea îi reveneau proletariatului din Anglia faţă de Irlanda*.

În al doilea rînd, partea de răsărit a Europei : Austria, Balcanii şi mai cu seamă Rusia. Aici, tocmai secolul al XX-lea a dezvoltat în mod deosebit mişcările naţionale burghezo-democratice şi a ascuţit lupta naţională. În aceste ţări, sarcinile care-i revin proletariatului, atît pe linia desăvîrşirii revoluţiei burghezo-democratice cît şi pe linia ajutorării revoluţiei socialiste în alte ţări, nu pot fi îndeplinite fără revendicarea dreptului naţiunilor la autodeterminare. Deosebit de grea şi deosebit de importantă este aici sarcina contopirii luptei de clasă a muncitorilor naţiunilor asupritoare cu aceea a muncitorilor naţiunilor asuprite.

În al treilea rînd, ţările semicoloniale — cum sînt China, Persia, Turcia — şi toate coloniile, avînd laolaltă o populaţie de circa un miliard de suflete. Aici mişcările bur-

ţiuni „reacţionare" şi naţiuni revoluţioar-democratice. Marx a avut dreptate condamnînd poziţia celor dintîi şi situindu-se de partea celor din urmă [100]. Dreptul la autodeterminare este una dintre revendicările democraţiei şi ea trebuie, în mod firesc, să fie subordonată intereselor generale ale democraţiei. În 1848 şi în anii următori, aceste interese generale se axau, în primul rînd, pe linia luptei împotriva ţarismului.

* În unele state mici care nu participă la războiul din 1914—1916, de pildă în Olanda, în Elveţia, burghezia foloseşte intens lozinca „autodeterminării naţiunilor" pentru a justifica participarea la războiul imperialist. Acesta este unul dintre motivele care determină pe social-democraţii din aceste ţări să nege autodeterminarea. Politica proletară justă, şi anume negarea „apărării patriei" în războiul *imperialist*, este apărată cu argumente greşite. Rezultă în teorie o denaturare a marxismului, iar în practică un fel de îngustime proprie micilor naţiuni, ignorarea populaţiei de *sute de milioane* a naţiunilor subjugate de naţiunile „dominante". În excelenta sa broşură : „Imperialismul, războiul şi social-democraţia", tov. Gorter greşeşte atunci cînd neagă principiul autodeterminării naţiunilor. În practică însă, el îl *aplică* în mod just atunci cînd cere „independenţa politică şi *naţională* imediată" a Indiilor Olandeze şi demască pe oportuniştii olandezi, care refuză să adopte această revendicare şi să lupte pentru înfăptuirea ei.

www.dacoromanica.ro

ghezo-democratice sînt în parte abia la începutul lor, iar în parte mai au încă un drum lung în fața lor. Socialiștii trebuie nu numai să ceară eliberarea imediată și necondiționată, fără despăgubiri, a coloniilor — iar pe plan politic această revendicare nu înseamnă altceva decît recunoașterea dreptului la autodeterminare —, ci să și sprijine în modul cel mai energic elementele cele mai revoluționare ale mișcărilor burghezo-democratice de eliberare națională din aceste țări și să le dea ajutor în răscoalele lor — iar în caz de nevoie și în războaiele lor revoluționare — *împotriva* puterilor imperialiste care le asupresc.

7. SOCIAL-ȘOVINISMUL ȘI AUTODETERMINAREA NAȚIUNILOR

Epoca imperialistă și în special războiul din 1914—1916 au pus pe primul plan sarcina luptei împotriva șovinismului și a naționalismului în țările avansate. În problema autodeterminării națiunilor există două nuanțe principale în rîndurile social-șoviniștilor, adică în rîndurile oportuniștilor și kautskiștilor, care, în dorința de a prezenta într-o lumină mai puțin urîtă războiul imperialist, reacționar, îl declară război de „apărare a patriei".

Pe de o parte, vedem slugi necamuflate ale burgheziei care susțin anexiunile pe considerentul că imperialismul și concentrarea politică au un caracter progresist și care neagă dreptul la autodeterminare pe motivul că ar fi utopic, iluzoriu, mic-burghez etc. Printre aceștia se numără : în Germania — Cunow, Parvus și ultraoportuniștii, în Anglia — o parte din fabieni și unii dintre liderii trade-unionurilor, iar în Rusia — oportuniștii Semkovski, Libman, Iurkevici și alții.

Pe de altă parte, vedem pe kautskiști, printre care se numără și Vandervelde, Renaudel și mulți pacifiști din Anglia, Franța etc. Aceștia se pronunță pentru păstrarea unității cu cei dintîi, iar în practică nu se deosebesc cîtuși de puțin de ei, căci susțin numai în vorbe, în mod fățarnic, revendicarea dreptului la autodeterminare ; ei consideră că e „prea mult" („zu viel verlangt", spune Kautsky în

www.dacoromanica.ro

„Die Neue Zeit" din 21 mai 1915) să se revendice libertatea de despărţire politică şi nu recunosc necesitatea unei tactici revoluţionare din partea socialiştilor naţiunilor asupritoare, ci, dimpotrivă, estompează îndatoririle revoluţionare ale acestor socialişti, justifică oportunismul lor, le uşurează activitatea îndreptată spre înşelarea poporului şi ocolesc problema *frontierelor* statului care menţine cu forţa în cadrul său naţiuni lipsite de egalitate, de drepturi depline etc.

Atît unii cît şi ceilalţi sînt deopotrivă oportunişti, care prostituează marxismul şi care nu mai sînt în stare să înţeleagă însemnătatea teoretică şi actualitatea practică a tacticii lui Marx, pe care o ilustrează exemplul cu Irlanda.

Cît priveşte anexiunile, problema lor a devenit deosebit de actuală în legătură cu războiul. Dar ce se înţelege prin anexiune ? Nu e greu de văzut că orice protest împotriva anexiunilor se reduce sau la recunoaşterea autodeterminării naţiunilor, sau la o frazeologie pacifistă care apără statu quo şi se declară împotriva *oricărei* violenţe, chiar dacă e revoluţionară. Această frazeologie este pe de-a-ntregul falsă şi nu se poate împăca cu marxismul.

8. SARCINILE CONCRETE ALE PROLETARIATULUI ÎN VIITORUL APROPIAT

Revoluţia socialistă poate să înceapă în viitorul cel mai apropiat. În acest caz, în faţa proletariatului se va pune sarcina imediată de a cuceri puterea, de a expropria băncile şi de a înfăptui o serie de alte măsuri dictatoriale. Burghezia — şi mai ales intelectualii de tipul fabienilor şi al kautskiştilor — va căuta într-un astfel de moment să fărîmiţeze forţele revoluţiei şi să-i frîneze mersul, impunîndu-i obiective limitate, democratice. Dacă, în condiţiile cînd proletarii şi-ar fi început deja asaltul împotriva bazelor puterii burgheziei, *orice* revendicare pur democratică poate să devină într-un anumit sens o piedică în calea revoluţiei, este clar că necesitatea de a proclama şi înfăptui libertatea *tuturor* popoarelor asuprite (adică dreptul lor la autodeterminare) va fi tot atît de actuală în revoluţia socialistă pe cît de actuală a fost ea pentru vic-

www.dacoromanica.ro

toria revoluției burghezo-democratice în Germania anului 1848, de pildă, sau în Rusia anului 1905.

S-ar putea însă ca pînă la începerea revoluției socialiste să mai treacă cinci, zece sau poate și mai mulți ani. La ordinea zilei se va pune sarcina educării revoluționare a maselor într-un spirit care să facă imposibilă prezența oportuniștilor și a șovioniștilor socialiști în partidul muncitoresc și o eventuală victorie a lor în genul celei din 1914—1916. Socialiștii vor trebui să explice maselor că socialiștii englezi care nu revendică libertate de despărțire pentru colonii și pentru Irlanda, — socialiștii germani care nu cer libertate de despărțire pentru colonii, pentru alsacieni, danezi și polonezi, nu desfășoară și în domeniul luptei împotriva asupririi naționale o propagandă nemijlocit revoluționară și acțiuni revoluționare de masă și nu folosesc incidente ca cel de la Zabern pentru a desfășura o propagandă ilegală cît mai largă în rîndurile proletariatului națiunii asupritoare, pentru a organiza demonstrații de stradă și acțiuni revoluționare de masă, — socialiștii ruși care nu cer libertate de despărțire pentru Finlanda, Polonia, Ucraina etc. etc., — toți acești socialiști procedează ca niște șoviniști, ca niște lachei ai monarhiilor imperialiste și ai burgheziei imperialiste, mînjite de sînge și de noroi.

9. ATITUDINEA SOCIAL-DEMOCRAȚIEI RUSE, A CELEI POLONEZE ȘI A INTERNAȚIONALEI A II-A ÎN PROBLEMA AUTODETERMINARII NAȚIUNILOR

Divergențele dintre social-democrații revoluționari din Rusia și social-democrații polonezi în problema autodeterminării au ieșit la iveală încă în 1903, la congresul care a adoptat programul P.M.S.D.R. și care, cu tot protestul delegației social-democraților polonezi, a inclus în acest program § 9, care recunoaște dreptul națiunilor la autodeterminare. De atunci, social-democrații polonezi nu au repetat niciodată, în numele partidului lor, propunerea de a scoate acest paragraf din programul partidului nostru sau de a-i da o altă formulare.

www.dacoromanica.ro

În Rusia, unde naţiunile asuprite reprezintă nu mai puţin de 57% din populaţie, adică peste 100 000 000 de oameni, — unde aceste naţiuni populează mai cu seamă ţinuturile periferice, iar multe dintre ele au un nivel de cultură mai ridicat decît velicoruşii, — unde regimul politic se distinge prin caracterul său medieval şi deosebit de barbar, — unde încă n-a fost desăvîrşită revoluţia burghezo-democratică, — în Rusia recunoaşterea dreptului de liberă despărţire a naţiunilor asuprite de ţarism este fără doar şi poate obligatorie pentru social-democraţi, în interesul înfăptuirii sarcinilor lor democratice şi socialiste. Partidul nostru, refăcut în ianuarie 1912, a adoptat în 1913 o rezoluţie care confirmă dreptul la autodeterminare şi-l concretizează în sensul arătat mai sus [101]. Dezmăţul şovinismului velicorus în anii 1914—1916 atît în rîndurile burgheziei cît şi în rîndurile socialiştilor oportunişti (Rubanovici, Plehanov, „Naşe Delo" etc.) constituie pentru noi un motiv în plus să insistăm asupra acestei revendicări şi să constatăm că cei care o resping nu fac în practică altceva decît să sprijine şovinismul velicorus şi ţarismul. Partidul nostru declară în modul cel mai categoric că îşi declină orice răspundere pentru această luare de poziţie împotriva dreptului la autodeterminare.

Cea mai recentă formulare a poziţiei social-democraţiei poloneze în problema naţională (declaraţia social-democraţiei poloneze la Conferinţa de la Zimmerwald) conţine următoarele idei :

Această declaraţie înfierează guvernul german şi celelalte guverne, pentru care „ţinuturile poloneze" nu sînt decît un gaj în viitorul joc de compensaţii şi care vor *„să răpească poporului polonez posibilitatea de a-şi hotărî singur soarta"*. „Social-democraţia poloneză protestează în mod solemn şi categoric împotriva *reîmpărţirii şi sfîşierii în bucăţi a unei ţări întregi..."* Ea înfierează pe socialiştii care au lăsat în seama Hohenzollernilor... *„cauza eliberării popoarelor asuprite"*. Ea îşi exprimă convingerea că numai participarea la această luptă iminentă a proletariatului internaţional revoluţionar, la lupta pentru socialism, *„va sfărîma cătuşele asupririi naţionale* şi va desfiinţa *orice forme* de stăpînire *străină*, va asigura *poporului polonez*

www.dacoromanica.ro

posibilitatea unei dezvoltări libere și multilaterale ca membru cu drepturi *egale* în uniunea popoarelor". Declarația consideră că *„pentru polonezi"* războiul este *„de două* ori fratricid" (Buletinul Comisiei socialiste internaționale nr. 2 din 27 septembrie 1915, p. 15 ; traducerea rusă în culegerea „Internaționala și războiul", p. 97).

Aceste teze sînt în fond echivalente cu recunoașterea dreptului națiunilor la autodeterminare, păcătuind doar printr-o și mai mare nebulozitate și lipsă de precizie a formulărilor politice decît majoritatea programelor și rezoluțiilor Internaționalei a II-a. Orice încercare de a exprima aceste idei în formulări politice precise și de a stabili dacă sînt aplicabile orînduirii capitaliste sau numai orînduirii socialiste va arăta într-un mod și mai concret cît de greșită este negarea autodeterminării națiunilor la social-democrații polonezi.

Hotărîrea Congresului socialist internațional de la Londra din 1896, care recunoaște autodeterminarea națiunilor, trebuie să fie completată, pe baza tezelor expuse mai sus, cu precizări în sensul că : 1) această revendicare este deosebit de actuală în condițiile imperialismului, 2) toate revendicările democrației politice, inclusiv cea de față, sînt politicește condiționate și au un conținut de clasă, 3) este necesar să se facă distincție între sarcinile concrete ale social-democraților națiunilor asupritoare și cele ale social-democraților națiunilor asuprite, 4) recunoașterea autodeterminării de către oportuniști și kautskiști este inconsecventă, pur verbală și de aceea, prin semnificația ei politică, o recunoaștere fățarnică, 5) în fapt se aseamănă cu șoviniștii acei social-democrați — mai ales din rîndurile națiunilor dominante (velicoruși, anglo-americani, germani, francezi, italieni, japonezi etc.) — care nu insistă asupra libertății de despărțire a coloniilor și națiunilor asuprite de națiunile „lor", 6) lupta pentru această revendicare, ca și pentru toate revendicările fundamentale ale democrației politice, trebuie să fie subordonată luptei direct revoluționare de masă pentru răsturnarea guvernelor burgheze și pentru înfăptuirea socialismului.

www.dacoromanica.ro

Însuşirea de către Internaţională a punctului de vedere al unora dintre naţiunile mici, şi mai cu seamă al social-democraţilor polonezi — pe care lupta lor împotriva burgheziei poloneze, care înşală poporul cu lozinci naţionaliste, i-a dus la greşita negare a autodeterminării —, ar constitui o greşeală teoretică şi ar însemna înlocuirea marxismului cu proudhonismul, iar în practică ar însemna sprijinirea involuntară a extrem de periculosului şovinism şi oportunism al naţiunilor dominante.

Redacţia ziarului „Soţial-Demokrat",
Organ Central al P.M.S.D.R.

Post-scriptum. În numărul din 3 martie 1916, recent apărut, al revistei „Die Neue Zeit", Kautsky întinde deschis o mînă creştinească de împăcare lui Austerlitz, reprezentantul celui mai murdar şovinism german, respingînd în ceea ce priveşte Austria habsburgică libertatea de despărţire a naţiunilor asuprite, dar admiţînd-o pentru Polonia *rusească*, spre a face un serviciu de lacheu lui Hindenburg şi lui Wilhelm al II-lea. Cu greu ne-am fi putut dori o mai bună autodemascare a kautskismului!

Scris în ianuarie-februarie 1916

Publicat în aprilie 1916, în revista „Vorbote" nr. 2

Publicat în limba rusă pentru prima oară în octombrie 1916, în „Sbornik «Soţial-Demokrata»" nr. 1

Se tipăreşte după textul apărut în culegere

www.dacoromanica.ro

DESPRE „PROGRAMUL DE PACE"

Una dintre cele mai importante probleme de pe ordinea de zi a celei de-a doua Conferinţe internaţionale a „zimmerwaldienilor" [102] este aceea a „programului de pace" social-democrat. Pentru a introduce de la început pe cititor în adevăratul *miez* al acestei probleme, vom reproduce o declaraţie făcută în această privinţă de Kautsky, unul dintre cei mai de vază reprezentanţi ai Internaţionalei a II-a şi apărători ai social-şoviniştilor din toate ţările.

„Internaţionala nu este un instrument eficace în timp de război ; ea este, în fond, un instrument de pace... Lupta pentru pace, lupta de clasă în timp de pace" („Die Neue Zeit", 27.XI.1914). „Toate programele de pace formulate pînă în prezent în cadrul Internaţionalei, programul de la Copenhaga, cel de la Londra şi cel de la Viena, toate cer recunoaşterea independenţei naţiunilor, şi pe bună dreptate. Această revendicare trebuie să fie busola noastră în razboiul actual" (ibid., 21.V.1915).

În aceste puţine cuvinte este admirabil exprimat „programul" unirii şi reconcilierii internaţionale a social-şoviniştilor. Toată lumea ştie că la Viena s-au întrunit amicii şi partizanii lui Südekum, care acţionează întru totul în spiritul lui şi care sub pretextul „apărării patriei" nu fac decît să apere imperialismul german [103]. Iar la Londra s-au întrunit Südekumii francezi, englezi şi ruşi, care sub acelaşi pretext nu fac decît să apere imperialismul „lor" naţional. Politica reală atît a eroilor londonezi ai social-şovinismului, cît şi a celor vienezi constă în a justifica participarea la războiul imperialist, la acest razboi în care muncitorii germani şi francezi se ucid unii pe alţii pentru a decide

www.dacoromanica.ro

care burghezie naţională trebuie să aibă prioritate în jefuirea altor ţări. Şi, pentru a camufla această politică reală, pentru a induce în eroare pe muncitori, eroii londonezi şi vienezi se servesc de *fraza:* noi, zic ei, „recunoaştem" „independenţa naţiunilor", sau, cu alte cuvinte, sîntem pentru autodeterminarea naţiunilor, împotriva anexiunilor etc. etc. !

E clar ca lumina zilei că această „recunoaştere" este o minciună sfruntată, o făţărnicie mîrşavă, pentru că este menită să justifice participarea la un război în care *ambele* părţi au drept scop subjugarea naţiunilor, iar nu independenţa lor. Iar Kautsky vine cu întreaga sa autoritate şi, în loc să dezvăluie, să demaşte, să înfiereze făţărnicia, o *consfinţeşte.* Tendinţa unanimă a trădătorilor şovini ai socialismului de a înşela pe muncitori îi serveşte lui Kautsky drept dovadă a „unanimităţii" şi viabilităţii Internaţionalei în problema păcii !!! Făţărnicia naţională, grosolană, vizibilă, izbitoare, evidentă pentru muncitori, este transformată de Kautsky într-o făţărnicie internaţională, rafinată, camuflată, care aruncă praf în ochii muncitorilor. Politica kautskistă este de o sută de ori mai dăunătoare şi mai periculoasă pentru mişcarea muncitorească decît politica südekumistă, iar făţărnicia kautskistă este de o sută de ori mai dezgustătoare.

Şi nu e vorba nicidecum numai de Kautsky, căci, în fond, aceeaşi este politica pe care o promovează Akselrod, Martov şi Ciheidze în Rusia, Longuet şi Pressemanne în Franţa, Treves în Italia etc. Semnificaţia obiectivă a acestei politici este aceea că ea serveşte la sprijinirea minciunii burgheze în rîndurile clasei muncitoare, la promovarea ideilor burgheze în rîndurile proletariatului. Că Südekum, de o parte, iar Plehanov, de alta, nu fac decît să repete minciuna burgheză a capitaliştilor naţiunii „lor" este un lucru evident, dar nu tot atît de evident este faptul că *aceeaşi* minciună este consfinţită de Kautsky, care o ridică la rangul de „adevăr suprem" al Internaţionalei „unanime". Burgheziei nici nu-i trebuie altceva decît ca muncitorii să vadă în alde Südekum şi Plehanov nişte „socialişti" cu autoritate, unanimi, între care au apărut doar vremelnic unele divergenţe. Burgheziei nici nu-i trebuie altceva decît

www.dacoromanica.ro

ca, prin fraze ipocrite despre pace, prin vorbe goale care nu obligă la nimic, *să abată* pe muncitori din calea luptei revoluționare în timpul războiului, să-i adoarmă, să-i consoleze cu speranța unei „păci fără anexiuni", a unei păci democratice etc. etc.

Huysmans n-a făcut decît să popularizeze programul kautskist de pace, la care a adăugat arbitrajul, democratizarea politicii externe etc. Dar primul punct al programului socialist de pace, punctul său esențial, trebuie să fie *demascarea fățărniciei* programului kautskist de pace, care înseamnă *întărirea* influenței burgheze asupra proletariatului.

Să reamintim noțiunile fundamentale ale învățăturii socialiste, pe care le denaturează kautskiștii. Războiul este continuarea prin mijloace violente a politicii pe care clasele dominante ale puterilor beligerante au dus-o multă vreme înainte de război. Pacea este continuarea *aceleiași* politici, cu *înregistrarea* schimbărilor intervenite în raportul de forțe dintre adversari în urma acțiunilor militare. Războiul ca atare nu schimbă direcția în care a evoluat politica înainte de război, el nu face decît *să grăbească* această evoluție.

Războiul din 1870—1871 a fost o continuare a politicii burghezo-progresiste de eliberare și de unificare a Germaniei (politică promovată decenii de-a rîndul). Înfrîngerea lui Napoleon al III-lea și răsturnarea lui au grăbit această eliberare. Programul de pace al socialiștilor din acea epocă a înregistrat acest rezultat burghezo-progresist și a fost un sprijin acordat burgheziei democratice : împotriva jefuirii Franței, pentru o pace onorabilă cu republica.

Priviți acum ce farsă este încercarea de „a repeta" slugarnic acest exemplu în condițiile războiului imperialist din 1914—1916. Acest război continuă politica burgheziei reacționare, în declin, care a jefuit lumea, a cotropit colonii etc. Pe terenul relațiilor burgheze, acest război *nu poate* — nu poate în virtutea situației obiective — să ducă la nici un fel de *„progres"* democratic ; el se poate solda numai cu o înăsprire și extindere a oricărei asupriri în general, a asupririi naționale în particular, — și aceasta indiferent care va fi deznodămîntul războiului.

www.dacoromanica.ro

Războiul *din 1870—1871* a grăbit procesul de dezvoltare într-o direcţie democratică, burghezo-progresistă : răsturnarea lui Napoleon al III-lea, unificarea Germaniei. Războiul *actual* grăbeşte procesul de dezvoltare *numai* în direcţia revoluţiei socialiste. *Pe atunci,* programul unei păci democratice (burgheze) avea o bază istorică *obiectivă. Acum nu există* o astfel de bază, iar vorbăria pe tema unei păci democratice este o minciună burgheză, a cărei semnificaţie obiectivă este aceea de a abate pe muncitori din calea luptei revoluţionare pentru socialism ! *Pe atunci,* formularea unui program democratic de pace era din partea socialiştilor un sprijin acordat mişcării burghezo-democratice a *maselor* (împotriva lui Napoleon al III-lea, pentru unificarea Germaniei), mişcare adîncă, reală, care începuse cu decenii în urmă. *Acum,* formularea unui program democratic de pace pe terenul relaţiilor burgheze este din partea socialiştilor un sprijin acordat burgheziei, care *înşală* poporul şi care vrea să abată proletariatul de pe calea revoluţiei *socialiste.*

Aşa cum frazele pe tema „apărării patriei" induc în eroare masele, propagînd în rîndurile lor ideologia războiului de eliberare naţională, tot astfel frazele pe tema unei paci democratice strecoară *pe căi ocolite* aceeaşi minciună burgheză !

„Voi n-aveţi aşadar nici un program de pace, sînteţi aşadar împotriva revendicărilor democratice", obiectează kautskiştii, sperînd că oamenii neatenţi nu vor observa că în această obiecţie sarcinilor socialiste existente le sînt substituite sarcini burghezo-democratice inexistente.

O, nu, domnilor, răspundem noi kautskiştilor. Noi sîntem *pentru* revendicări democratice, *sîntem singurii* care luptăm *fără făţărnicie* pentru înfăptuirea lor, căci situaţia istorică obiectivă nu permite ca ele să fie formulate altfel decît în legatură cu revoluţia socialistă. Să luăm, cu titlu de exemplu, chiar „busola" care îi serveşte lui Kautsky & Co. ca mijloc de a înşela pe muncitori în spirit burghez.

Südekum şi Plehanov sînt „unanimi" în ceea ce priveşte „programul de pace" : împotriva anexiunilor ! pentru independenţa naţiunilor ! Şi este demn de reţinut că Südekumii *au dreptate* atunci cînd spun că poziţia Rusiei faţă

www.dacoromanica.ro

de Polonia, Finlanda etc. este o poziţie anexionistă. Are dreptate şi Plehanov atunci cînd spune acelaşi lucru despre poziţia Germaniei faţă de Alsacia-Lorena, Serbia, Belgia etc. Amîndoi au dreptate, nu-i aşa ? Iar Kautsky „împacă" pe Südekumul german cu Südekumul rus !!!

Dar orice muncitor cu judecată vede îndată că atît Kautsky cît şi *amîndoi* Südekumii sînt nişte făţarnici. Acest lucru e cît se poate de clar. Nu poţi fi socialist dacă, în loc *să demaşti* democratismul făţarnic, te împaci cu el. Dar cum să-l demaşti ? Foarte simplu : „recunoaşterea" independenţei naţiunilor poate fi considerată nefăţarnică *numai* în cazul cînd reprezentantul naţiunii asupritoare a cerut, atît înainte de război cît şi în timpul lui, libertate de despărţire pentru naţiunea asuprită de *propria sa* „patrie".

Numai această revendicare este în concordanţă cu marxismul. Marx a formulat-o, pornind de la interesele proletariatului britanic, atunci cînd a cerut libertate pentru Irlanda, admiţînd, totodată, că după despărţire se va ajunge probabil la o federaţie, ceea ce înseamnă că, cerînd libertate de despărţire, el nu urmărea fărîmiţarea şi izolarea, ci crearea unei legături mai trainice şi mai democratice. În toate cazurile cînd există naţiuni asuprite şi naţiuni asupritoare, cînd nu există împrejurări speciale care să împartă naţiunile în revoluţionar-democratice şi reacţionare (asemenea împrejurări au existat, de pildă, în deceniul al 5-lea al secolului al XIX-lea), politica lui Marx în problema Irlandei trebuie să devină un model de politică proletară. Imperialismul însă este tocmai acea epocă în care împărţirea naţiunilor în asupritoare şi asuprite este esenţială şi tipică, în timp ce împarţirea naţiunilor europene în reacţionare şi revoluţionare este cu desăvîrşire imposibilă.

Partidul nostru a stabilit încă în 1913, în rezoluţia adoptată în problema naţională, că social-democraţii sînt datori să folosească noţiunea de autodeterminare în sensul arătat aici. Iar războiul din 1914—1916 a arătat că noi am avut perfectă dreptate.

Luaţi ultimul articol al lui Kautsky, apărut în „Die Neue Zeit" din 3.III.1916. El declară acolo în mod ex-

www.dacoromanica.ro

pres că *este de acord* cu ultraşovinistul german notoriu Austerlitz din Austria, redactorul ziarului vienez şovin „Arbeiter-Zeitung“ [104], care afirmă că nu trebuie „confundată independenţa naţiunii cu suveranitatea ei“. Cu alte cuvinte : pentru naţiunile asuprite e suficientă şi autonomia naţională în cadrul unui „stat de naţionalităţi“, nu este obligatoriu să se revendice în favoarea lor dreptul egal la independenţă politică. Şi tot aici, în acelaşi articol, Kautsky afirmă că nu se poate dovedi că „apartenenţa la statul rus“ este o necesitate pentru polonezi“ !!!

Ce înseamnă aceasta ? Înseamnă că, făcînd pe placul lui Hindenburg, al lui Südekum, Austerlitz & Co., Kautsky recunoaşte Poloniei *libertatea de a se despărţi* de Rusia, cu toate că Rusia este un „stat de naţionalităţi“, dar nu spune nimic despre libertatea polonezilor de a se despărţi de Germania !!! Despre socialiştii francezi, el spune în acelaşi articol că au încălcat principiul internaţionalismului pentru că vor să obţină *prin război* libertatea Alsaciei şi Lorenei. În schimb însă, el trece sub tăcere faptul că Südekumii germani & Co. încalcă principiul internaţionalismului atunci cînd refuză să ceară pentru Alsacia şi Lorena libertatea de a se despărţi *de Germania !*

Expresia „stat de naţionalităţi“ — această expresie poate fi aplicată şi Angliei, dacă ne gîndim la Irlanda, şi Germaniei, dacă ne gîndim la Polonia, Alsacia etc. ! — este folosită de Kautsky pentru apărarea făţişă a social-şovinismului. „Lupta împotriva anexiunilor“ este transformată de Kautsky într-un „program *de pace*“... cu şoviniştii, într-o făţărnicie neruşinată. Şi în acelaşi articol Kautsky repetă mieroasele cuvinte de Iudușkă * : „Internaţionala n-a încetat niciodată să ceară ca populaţia interesată să fie consultată în cazul mutării frontierelor de stat“. Nu este oare limpede că Südekum & Co. cer „consimţămîntul“ alsacienilor şi al belgienilor pentru alipirea lor la Germania, iar Austerlitz & Co. cer „consimţămîntul“ polonezilor şi al sîrbilor pentru alipirea lor la Austria ?

* Iudușka — eroul principal al romanului „Domnii Golovliov“ de Saltikov-Şcedrin ; întruchiparea ipocriziei. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

Dar kautskistul rus Martov? El s-a apucat să demonstreze, în ziarul gvozdevist „Naş Golos" (Samara), adevărul incontestabil că din principiul autodeterminării naţiunilor încă nu rezultă apărarea patriei în războiul imperialist. Dar că un social-democrat rus trădează principiul autodeterminării dacă nu cere *libertatea de despărţire* a naţiunilor asuprite de velicoruşi, despre asta nu ne spune nimic Martov, întinzînd astfel o mînă de pace unor social-şovinişti ca Aleksinski, Gvozdev, Potresov şi Plehanov! Martov nu spune nimic despre asta nici în presa ilegală! El polemizează cu olandezul Górter, deşi Górter, greşind cînd neagă principiul autodeterminării naţiunilor, îl *aplică* însă în mod just, cerînd *independenţă politică* pentru Indiile Olandeze şi calificînd drept trădători ai socialismului pe oportuniştii olandezi care nu sînt de acord cu aceasta. Dar Martov nu vrea să polemizeze cu Semkovski, colegul său întru secretariat, care în 1912—1915 era *singurul* care se ocupa de această problemă în presa lichidatoristă, *negînd* dreptul la despărţire şi în general autodeterminarea!

Nu este oare limpede că Martov „susţine" autodeterminarea cu aceeaşi făţărnicie cu care o face Kautsky? Că şi el îşi camuflează astfel dorinţa de *a se împăca* cu şoviniştii?

Dar Troţki? El pledează cu înflăcărare *pentru* autodeterminare, dar nici la el această lozincă nu-i decît o vorbă goală, căci nu implică libertatea de despărţire a naţiunilor asuprite de „patria" socialiştilor naţiunii *respective*; el *trece sub tăcere* ipocrizia lui Kautsky şi a kautskiştilor!

„A lupta" în acest mod „împotriva anexiunilor" înseamnă a înşela pe muncitori în loc de *a explica* programul social-democraţilor, înseamnă a înmormînta problema sub mormane de vorbe în loc de a indica în mod concret datoria internaţionaliştilor, înseamnă a face concesii prejudecăţilor naţionalismului şi intereselor sale egoiste („noi" toţi, burghezi sau social-şovinişti, tragem „foloase" de pe urma asupririi naţiunii de către patria „noastră"!) în loc de a lupta împotriva lui.

www.dacoromanica.ro

„Programul de pace" al social-democrației trebuie să înceapă cu demascarea caracterului ipocrit al frazelor burgheze, social-șovine și kautskiste despre pace. Este primul și cel mai important lucru. Fără aceasta sîntem, cu sau fără voie, complici la *înșelarea* maselor. Programul nostru de pace cere ca principalul punct al democrației în această problemă — respingerea anexiunilor — să nu rămînă o vorbă goală, ci să fie aplicat în fapt, să nu servească ipocriziei naționale, ci propagandei internaționaliste. În acest scop trebuie să explicăm maselor că respingerea anexiunilor, *adică* recunoașterea autodeterminării, este sinceră numai atunci cînd socialiștii *fiecărei* națiuni cer libertatea de despărțire a națiunilor asuprite de propria lor națiune. — Ca lozincă pozitivă menită să antreneze masele în lupta revoluționară și să le arate clar necesitatea unor măsuri revoluționare pentru o pace „democratică" trebuie să înscriem în program refuzul de a plăti datoriile de stat.

„Programul de pace" al social-democrației trebuie să arate, în sfîrșit, cît se poate de clar că puterile imperialiste și burghezia imperialistă *nu pot* înfăptui o pace democratică. Ea *trebuie* căutată și cucerită, dar *nu* printr-o întoarcere la ceea ce a fost *în trecut*, nu în utopia reacționară a unui capitalism *ne*imperialist sau a unei uniuni de națiuni egale în drepturi *în cadrul* capitalismului, ci în *viitor*, în revoluția socialistă a proletariatului. În statele imperialiste avansate, nici o revendicare democratică fundamentală nu poate fi cît de cît larg și trainic înfăptuită altfel decît *prin* bătălii revoluționare sub steagul socialismului.

Și cine făgăduiește popoarelor o pace „democratică" fără a propaga în același timp revoluția socialistă și chiar negînd necesitatea de a lupta pentru ea, de a lupta pentru ea chiar acum, în timpul războiului, acela înșală proletariatul.

Scris între 19 februarie și 7 martie (3 și 20 martie) 1916
Publicat la 25 martie 1916, în ziarul „Sotial-Demokrat" nr. 52

Se tipărește după textul apărut în ziar

www.dacoromanica.ro

SCRISOAREA COMITETULUI ORGANIZAŢIILOR DIN STRĂINĂTATE [105] CĂTRE SECŢIILE P.M.S.D.R.

Stimaţi tovarăşi ! De curînd a apărut nr. 25 *(al doilea* de la începutul războiului) al ziarului „Gazeta Robotnicza" [106], organ al *opoziţiei* din rîndurile social-democraţiei poloneze, în care sînt publicate rezoluţiile unei consfătuiri a acestei opoziţii (consfătuirea colegiului de redacţie) adoptate încă în *iunie* 1915.

Aceste rezoluţii arată clar că P.S.D. * *ca organizaţie* (nu e vorba aici despre diferiţii ei membri, dintre care unii duc o muncă extrem de folositoare în presa social-democrată germană) oscilează *din nou*, dînd dovadă de o *totală* lipsă de fermitate.

Nici un cuvînt împotriva *kautskismului*, nici un cuvînt despre necesitatea unei lupte concrete şi energice împotriva *oportunismului* ca *izvor* şi *sprijin* al social-şovinismului !! Semnificaţia adevărată a acestui fapt nu poate fi decît că ei sînt gata să reînceapă (ca la Bruxelles la 3(16).VII.1914) „jocul" cu kautskiştii [107].

În cele ce urmează reproducem în întregime pe cea mai importantă dintre aceste rezoluţii (a IV-a). Iată textul ei :

„Gazeta Robotnicza" a P.S.D. (opoziţia) nr. 25 (ianuarie 1916). „Rezoluţiile consfătuirii colegiului de redacţie care a avut loc în zilele de 1 şi 2 iunie 1915".

...IV. *Atitudinea Social-democraţiei din Polonia şi Lituania faţă de P.M.S.D.R.* [108]

„Social-democraţii revoluţionari polonezi consideră că în Rusia colectivul format din elementele revoluţionar-in-

* — Social-democratia din Polonia. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

ternaţionaliste cele mai hotărîte este C.C. al P.M.S.D.R. şi declară că-l vor sprijini pe plan politic şi-şi vor coordona activitatea cu activitatea lui, lăsînd pe viitor în seama organizaţiei de ţinut reglementarea relaţiilor organizatorice cu el.

Comunitatea poziţiei revoluţionare a social-democraţilor polonezi şi a Comitetului Central în principalele (Wytycznych [**anumite ?**]) puncte fundamentale ale politicii lor impune Social-democraţiei din Polonia şi Lituania obligaţia de a păstra, ca şi pînă acum, o atitudine critică faţă de neîndoielnicele exagerări (wybujalości [**tendinţe de „a sări peste cal" etc.**]) în tactica lui.

În dorinţa sa legitimă de a sublinia atitudinea net ostilă a proletariatului faţă de politica **tîlhărească** a ţarismului, C.C. pune la ordinea zilei lozinca *înfrîngerii Rusiei*, lozincă pe care o bazează pe rolul deosebit de reacţionar al ţarismului în Europa şi pe însemnătatea deosebită a revo- !! luţiei ruse ; prin aceasta însă, Comitetul Central intră în contradicţie cu metoda internaţionalismului, care nu îngăduie proletariatului să-şi lege speranţele şi sarcinile de !! un deznodămînt sau altul al războiului, şi furnizează chiar argumente social-patrioţilor germani.

Relevînd pe bună dreptate că pentru construirea unei noi Internaţionale este necesară o acţiune revoluţionară, ridicîndu-se pe bună dreptate împotriva oricăror încercări de a cocoloşi conflictul, de a reface vechea Internaţională sfărîmată, C.C. supraapreciază totuşi rolul separării sale !!! mecanice de toate elementele mai puţin hotărîte, care nu adoptă apriori punctul său de vedere, şi **uită** (**przeocza**) că sarcina **taberei** (obozu) revoluţionare trebuie să fie nu respingerea acestor elemente, ci atragerea lor în lupta împotriva **şarlataniei** (**înşelătoriei**) (szalbierstwo) social-patriotismului şi stimularea procesului radicalizării lor printr-o critică aspră a nestatorniciei lor ideologice.

În ceea ce priveşte Comitetul de organizare (P.M.S.D.R.), **consfătuirea** (**narada**) **confirmă** că pricipalului **grup**, care se află în Rusia, precum şi **reprezentanţa lui publicistică** (ekspozytura literacka) se situează pe punctul de vedere al social-patriotismului, că slaba lui aripă internaţionalistă nu are nici forţa şi nici curajul necesar

www.dacoromanica.ro

pentru a rupe orice legături cu social-patrioții, că centrul Comitetului de organizare are o poziție pacifistă ; consfătuirea consideră că față de Comitetul de organizare Social-democrația din Polonia și Lituania nu poate avea decît o singură atitudine, și anume : să critice poziția lui, să contribuie la destrămarea (rozkladu) lui și să rupă de el elementele internaționaliste grupate în jurul ziarului «Naşe Slovo», organ care a făcut mult pentru elaborarea (cristalizarea) concepțiilor internaționalist-revoluționare în rîndurile P.M.S.D.R.

Cele spuse despre C.O. se aplică în particular și Bundului — parte integrantă a C.O. —, a cărui poziție reprezintă un amestec și mai haotic de elemente de social-patriotism și pacifism, de rusofilie și germanofilie".

Social-democrații polonezi spun aici că vor „să-și coordoneze" activitatea cu aceea a Comitetului Central.

Noi credem că e fără doar și poate de datoria noastră să spunem Comitetului Central : C.C. nu trebuie și *nu poate* „să-și coordoneze" activitatea cu aceea a P.S.D.

De ce ?

Pentru că P.S.D. *oscilează* (sau, ceea ce obiectiv vorbind este tot una, manevrează) iarăși și iarăși, pentru a 1001-a oară, în problema *fundamentală* a partidului nostru. Și problema fundamentală a mișcării social-democrate din Rusia este acum, fără îndoială, aceea a *sciziunii*.

În această problemă sîntem intransigenți, căci *întreaga* experiență a mișcării social-democrate din Rusia, în special anii 1903—1909, într-o măsură și mai mare anii 1910—1914 și cel mai mult anii 1915—1916 ne-*au convins* că unitatea cu Comitetul de organizare (sau, ceea ce este tot una, cu fracțiunea Ciheidze) este *dăunătoare* pentru mișcarea muncitorească, *asigură* subordonarea ei față de burghezie.

Războiul și „politica lui Gvozdev" [109] au dovedit-o definitiv.

Și tocmai în această problemă principală, fundamentală, cardinală, social-democrații polonezi *manevrează* iarăși și iarăși.

Ei nu spun *absolut nimic* din care să se vadă că războiul i-a convins de necesitatea sciziunii și de *carac-*

www.dacoromanica.ro

terul greşit al tacticii pe care au avut-o la Bruxelles (3(16).VII.1914).

Dimpotrivă, ei au inserat în rezoluţie o *frază* parcă anume pusă în vederea săvîrşirii şi justificării unei noi treceri „bruxelleze" de partea Comitetului de organizare sau a lui Ciheidze. Iată această frază :

„...C.C. supraapreciază rolul separării mecanice..."

Acesta e miezul problemei. Tot restul nu-i decît vorbărie. Dacă C.C. „supraapreciază" necesitatea sciziunii, este clar că mîine sau poimîine P.S.D. va fi în drept să voteze *iarăşi* pentru o nouă rezoluţie „de unitate" în genul celei propuse de Kautsky la Bruxelles.

Este mereu aceeaşi veche tactică tyszkistă [110], vechea oscilare între C.C. şi Comitetul de organizare, vechea folosire eclectică (pentru a întrebuinţa un eufemism) a poziţiei de pendul.

Nu sîntem cîtuşi de puţin împotriva unei *conlucrări* cu P.S.D. atît în general cît şi în cadrul stîngii zimmerwaldiene ; nu insistăm asupra fiecărei *litere* din rezoluţiile noastre ; dar în problema (1) *sciziunii în Rusia* şi a (2) atitudinii intransigente faţă de kautskism în Europa *nu vom ceda nici un pas.* Considerăm de datoria noastră să prevenim pe toţi tovarăşii asupra *nestatorniciei* social-democraţilor polonezi şi să stăruim ca C.C. să nu se lase din nou atras pe calea repetării experienţelor „bruxelleze", să nu se încreadă în iniţiatorii acestor experienţe şi în cei care participă la ele.

Cu salutări tovărăşeşti, *C.O.S.*

Scris în februarie—martie 1916

Publicat pentru prima oară în 1937, în „Culegeri din Lenin", vol. XXX

Se tipăreşte după manuscris

www.dacoromanica.ro

PROIECT DE HOTĂRÎRE A C.C. AL P.M.S.D.R. CU PRIVIRE LA ÎNCETAREA EDITĂRII REVISTEI „KOMMUNIST"

Nu se publică :

Avînd în vedere,

(1) că revista „Kommunist" a fost fondată — provizoriu şi cu titlu de experienţă — de către o redacţie alcătuită pe baze federative, pe vremea cînd între redacţia O.C. şi restul redacţiei revistei, privit ca un tot unic, nu se manifestase *nici o* divergenţă în nici o problemă esenţială ;

(2) că după apariţia nr. 1—2 al revistei „Kommunist" *trei* membri ai redacţiei au formulat asemenea divergenţe în tezele — semnate de ei — cu privire la problema autodeterminării ;

(3) că schimbul de păreri în această problemă a scos la iveală caracterul profund al divergenţei în modul de a aprecia rolul revendicărilor democratice şi al programului-minimum în general ; —

— Comitetul Central consideră imposibilă continuarea editării revistei „Kommunist" şi declară că *această publicaţie încetează să apară.*

Pentru *a lărgi* cadrul discuţiei în problemele controversate şi pentru a se ajunge la elucidarea lor în faţa unui cerc mai larg de tovarăşi cu munci de conducere, Comitetul Central

roagă pe cei trei tovarăşi care au semnat tezele
să facă *o expunere motivată*
a divergenţelor lor cu redacţia O.C.

www.dacoromanica.ro

Această expunere împreună cu răspunsul redacţiei O.C. vor fi aduse la cunoştinţa unui cerc mai larg de activişti de partid cu munci de conducere, pentru a se decide *definitiv* dacă e de dorit şi necesar să mutăm în coloanele presei discuţia deschisă [111].

Este foarte regretabil că *dv.* tergiversaţi această chestiune de care, după cum spuneţi, vi „s-a făcut lehamite". *Repet* — mi s-a făcut şi mie lehamite să repet mereu — că *sînt nevoit să refuz* a colabora la revista „*Kommunist*".

Planul dv. este neprincipial şi *încurcă* lucrurile şi mai mult. *Dacă nu sînt* divergenţe principiale adînci, propunerea de a sesiza Comitetul Central cu rezolvarea lor n-ar fi decît o şicană sau o intrigă, şi orice activist din Rusia vă va demasca.

Dacă sînt asemenea divergenţe, trebuie să spunem *deschis:* după apariţia nr. 1—2, aceşti oameni au început să facă confuzii de neiertat; *ne declinăm orice răspundere;* considerăm că e de datoria noastră să *nu*-i încurajăm, ci să-i demascăm. *Ca o concesie,* le propunem (vezi ziarul) încă o discuţie în faţa unui „cerc mai larg" (ca să nu-i facem de rîs în presă; *să nu-i distrugem* dintr-o dată cu polemica).

{Numai pentru aceasta.}

Pentru „*Sbornik «Soţial-Demokrata»*" avem, în afară de o serie de articole ale noastre *, următoarele colaborări şi materiale: Varin + Aleksandr + corespondenţe + actul de acuzare (încă nu l-am primit) + Safarov + un leton + Kollontai (probabil).

În ceea ce-i priveşte pe japonezi [112], trebuie numai să-i invităm să colaboreze, pentru a-*i* face de rîs. Lui Buharin trebuie numai *să-i comandăm* să scrie ceva în legătură cu problema economică.

Radek *nu* trebuie invitat să colaboreze (articolul lui este bun pentru presa *legală* şi este *lipsit de orice importanţă* acum, în actuala sa formă). Tezele *lui* trebuie *combătute.*

Iată părerea mea. Revista „Kommunist" este un *cadavru,* şi eu nu voi participa la reanimarea lui.

* — „autori" am avea pentru *doua* culegeri!

www.dacoromanica.ro

Lui Aleksandr (şi muncitorilor ruşi din Birou) trebuie să le punem problema *în mod principial:* noi *nu luăm* în redacţie oameni care fac confuzii de neiertat şi care nu vor să înveţe, nu vor nici măcar să-şi dea osteneala să-şi expună părerile. Este clar că ei vor *să ne atragă într-un conflict* cu P.S.D., în timp ce ei vor rămîne de o parte.

„Kommunist" corespundea sarcinii din *acel* timp : aceea de a uni pe toţi *împotriva* social-şovinismului şi a kautskismului.

Acum sarcina este alta : la ordinea zilei se află *lupta* împotriva *„economismului* imperialist".

Cu salutări, *Lenin*

P.S. De ce nu mi-*aţi răspuns dacă l-aţi trimis pe Suhanov la Geneva?* Trimit materiale pentru Grimm.

Nu *s-a făcut nimic* cu traducerea tezelor.

Scris după 28 martie (10 aprilie) 1916

Se tipăreşte pentru prima oară, după manuscris

www.dacoromanica.ro

PROPUNEREA COMITETULUI CENTRAL AL P.M.S.D.R. PENTRU CEA DE-A DOUA CONFERINŢĂ SOCIALISTĂ [113]

(*Teze* cu privire la punctele 5, 6, *7a*, *7b* şi 8 de pe ordinea de zi: lupta pentru încetarea războiului, poziţia în problemele păcii, în problema activităţii parlamentare şi a luptei de masă, în problema convocării Biroului socialist internaţional.)

(I.S.K., anunţînd convocarea celei de-a doua conferinţe, a invitat organizaţiile să discute aceste probleme şi să trimită propunerile lor. Tezele de mai jos reprezintă răspunsul partidului nostru la această invitaţie.)

---

1. După cum orice război nu este decît o continuare prin mijloace violente a politicii pe care statele beligerante şi clasele lor dominante au dus-o timp de ani îndelungaţi, uneori decenii de-a rîndul, înainte de război, tot astfel şi pacea cu care se încheie orice război nu poate fi decît o înregistrare a schimbărilor reale intervenite în raportul de forţe în cursul războiului şi ca urmare a încheierii lui.

2. Atîta timp cît bazele relaţiilor sociale actuale, adică burgheze, rămîn neatinse, războiul imperialist nu poate să ducă decît la o pace imperialistă, adică la întărirea, lărgirea şi înteţirea asupririi naţiunilor şi ţărilor slabe de către capitalul financiar, care a crescut deosebit de mult nu numai înainte de acest război, ci şi în cursul lui. Conţinutul obiectiv al politicii pe care burghezia şi guvernele *ambelor* grupuri de mari puteri au dus-o atît înainte de război cît şi în cursul lui duce la înteţirea asupririi eco-

www.dacoromanica.ro

Предложение ЦК-та РСДРП.

2-ой социал. конгресс

(Текст по пунктам порядка дня: 1, 2, 3, 4, 5, будьте [illegible] ваши войска, отношение к войскам мира, к партизанской войне и к мирному [illegible], к службе в [illegible]).

(Р.С.Р., объявив о созыве 2-ого конгресса, предлагает ему рассмотреть при вопросе о пунктах своих предложений. Необходимые [illegible] предложения из сих [illegible] наших партий на его рассмотрение).

1. Как всякая война есть лишь продолжение средствами насилия той политики, которую вели господствующие классы данной страны в мирное время, именно деятельность, до войны, так и мир, заключающий войну, создает лишь новую группировку субъектов в силу, возникших в ходе и вследствие данной войны.

2. Империалистская война, пока остается капиталистическая основа государства, т.е. буржуазная общественная отношения, ведет лишь к империалистскому миру т.е. к укреплению, расширению и усилению существующей власти капитала и [illegible] отдельных капиталистов, которой особенно способствует [illegible] не только [illegible] [illegible] [illegible]

nomice, a înrobirii naţionale, a reacţiunii politice. De aceea pacea cu care se va încheia actualul război, oricare ar fi deznodămîntul lui, nu poate să nu fie o consfinţire a acestei înrăutăţiri a situaţiei economice şi politice a maselor, din moment ce este păstrată orînduirea socială burgheză.

A admite posibilitatea unei păci democratice ca urmare a războiului imperialist înseamnă — în teorie — a te limita la o frază vulgară în loc de a studia pe plan istoric politica promovată de respectivele state înainte de război şi în cursul lui ; — înseamnă în practică a înşela masele populare întunecîndu-le conştiinţa politică, disimulînd şi prezentînd într-o falsă lumină favorabilă politica reală a claselor dominante, care pregăteşte pacea viitoare, şi ascunzînd maselor esenţialul, şi anume : imposibilitatea unei păci democratice fără un şir de revoluţii.

3. Socialiştii nu renunţă la lupta pentru reforme. Ei şi acum trebuie, de pildă, să voteze în parlamente pentru orice măsură menită să îmbunătăţească, fie şi cît de puţin, situaţia maselor, pentru majorarea ajutoarelor ce se acordă sinistraţilor de război, pentru slăbirea asupririi naţionale etc. Dar a propovădui reforme ca mijloc pentru rezolvarea unor probleme pe care istoria şi situaţia politică reală le-au pus în chip revoluţionar, asta-i pură înşelătorie burgheză. Şi tocmai de această natură sînt problemele pe care le-a pus la ordinea zilei războiul actual. Acestea sînt problemele fundamentale ale imperialismului, adică probleme privind însăşi existenţa societăţii capitaliste, posibilitatea de a amîna prăbuşirea capitalismului printr-o nouă împărţire a lumii potrivit cu noul raport de forţe dintre „marile“ puteri, care în ultimele decenii s-au dezvoltat nu numai enorm de repede, ci şi — ceea ce este deosebit de important — extrem de inegal. O activitate politică reală, care, în loc de a înşela masele cu vorbe goale, să urmărească modificarea raportului de forţe în societate, este posibilă acum numai sub una din următoarele două forme : ori să ajuţi burghezia naţională „proprie“ să jefuiască alte ţări (şi să numeşti acest ajutor „apărarea patriei“ sau „salvarea ţării“), ori să ajuţi revoluţia socialistă a proletariatului, sprijinind şi dezvoltînd

www.dacoromanica.ro

frămîntările de masă care încep să se producă în toate țările beligerante, stimulînd grevele și demonstrațiile etc., asțuțind și lărgind aceste manifestări, deocamdata încă slabe, ale luptei revoluționare de masă, astfel încît să se ajungă la un asalt general al proletariatului pentru răsturnarea burgheziei.

Așa cum toți social-șoviniștii înșală acum poporul, estompînd cu fraze ipocrite pe tema agresiunii „perfide" și a apărării „cinstite" din partea unuia sau altuia dintre grupurile de tîlhari capitaliști problema politicii reale, adică imperialiste, pe care capitaliștii o continuă în războiul actual, — tot astfel nu fac decît să înșele poporul toți aceia care perorează pe tema unei „păci democratice", ca și cum pacea viitoare, pe care o pregătesc de pe acum capitaliștii și diplomații, ar putea „pur și simplu" să înlăture agresiunea „perfidă" și să restabilească relațiile „cinstite", ca și cum această pace nu ar fi o continuare, dezvoltare și consfințire a aceleiași politici imperialiste, adică a politicii de jaf financiar, de jaf colonial, de asuprire națională, de reacțiune politică și de înăsprire pe toate căile a exploatării capitaliste. Capitaliștilor și diplomaților lor le trebuie acum tocmai astfel de slugi „socialiste" ale burgheziei care să zăpăcească, să prostească și să adoarmă poporul cu fraze despre o „pace democratică", să camufleze sub paravanul lor politica reală a burgheziei, să îngreuieze opera acelora care dezvăluie maselor esența acestei politici și să abată masele de pe calea luptei revoluționare.

4. O înșelătorie și fățărnicie burgheză de acest soi este programul de pace „democratică" cu a cărui ticluire sînt ocupați acum cei mai de seamă reprezentanți ai Internaționalei a II-a. Astfel, Huysmans la Congresul de la Arnhem [114] și Kautsky în „Die Neue Zeit", ca unii dintre reprezentanții oficiali și „teoretici" cu mare autoritate ai acestei Internaționale, au formulat după cum urmează punctele acestui program: renunțare la lupta revoluționară pînă în momentul cînd guvernele imperialiste vor încheia pace, iar pînă atunci — respingerea pur verbală a anexiunilor și contribuțiilor, recunoașterea pur verbală a autodeterminării națiunilor, democratizarea politicii

www.dacoromanica.ro

externe, tribunale de arbitraj pentru judecarea conflictelor internaţionale între state, dezarmare, State Unite ale Europei [115] etc. etc.

Adevărata semnificaţie politică a acestui „program de pace" a fost cît se poate de clar dezvăluită de Kautsky atunci cînd, spre a dovedi „unanimitatea Internaţionalei" în această problemă, a invocat faptul că Conferinţa de la Londra (II.1915) şi cea de la Viena (IV.1915) au recunoscut în unanimitate punctul principal al acestui program, şi anume „independenţa naţiunilor". În felul acesta, Kautsky a sancţionat deschis, în faţa lumii întregi, înşelarea cu bună ştiinţă a poporului de către social-şovinişti, la care recunoaşterea pur verbală, ipocrită a „independenţei" sau autodeterminării naţiunilor, recunoaştere care nu obligă la nimic şi nu duce la nimic, se îmbină cu sprijinirea guvernelor „lor" în războiul imperialist, cu toate că *amîndouă* părţile beligerante îl duc *cu* violarea sistematică a „independenţei" naţiunilor slabe şi *pentru* întărirea şi adîncirea înrobirii lor.

Semnificaţia obiectivă a acestui „program de pace", cel mai curent dintre toate, este aceea că el serveşte la întărirea subordonării clasei muncitoare faţă de burghezie prin „împăcarea" muncitorilor — care încep să dezvolte lupta revoluţionară — cu conducătorii lor şovinişti, prin estomparea adîncimii crizei din mişcarea socialistă în scopul de a restabili în partidele socialiste situaţia care a existat înainte de război şi care a avut drept consecinţă trecerea majorităţii conducătorilor de partea burgheziei. Primejdia pe care o prezintă pentru proletariat această politică „kautskistă" este cu atît mai mare, cu cît ea este camuflată cu fraze frumoase şi promovată nu numai în Germania, ci în toate ţările. În Anglia, de pildă, această politică este promovată de majoritatea conducătorilor; în Franţa — de Longuet, Pressemanne şi de alţii; în Rusia — de Akselrod, Martov, Ciheidze etc.; la Ciheidze, ideea şovină a „apărării ţării" în actualul război este camuflată sub paravanul vorbăriei pe tema „salvării ţării", în timp ce el, pe de o parte, aprobă în vorbe documentele adoptate la Zimmerwald, iar pe de altă parte, în declaraţia oficială a fracţiunii, aduce elogii faimoasei cuvîntări ros-

www.dacoromanica.ro

tite de Huysmans la Arnhem, iar în fapt nu obiectează nici de la tribuna Dumei, nici în presă împotriva participării muncitorilor la comitetele pentru industria de război şi continuă să colaboreze la ziare care apără această participare. O politică similară este promovată de Treves în Italia: vezi numărul din 5. III. 1916 al ziarului „*Avanti!*“ [116], organul central al Partidului socialist italian, în care Treves şi ceilalţi „reformişti-posibilişti“ sînt ameninţaţi că vor fi demascaţi ca oameni „care au făcut uz de toate mijloacele pentru a împiedica acţiunea întreprinsă de conducerea partidului şi de Oddino Morgari în vederea unei afilieri la Uniunea de la Zimmerwald şi a creării unei noi Internaţionale“ etc. etc.

5. Dintre „problemele păcii“, cea mai importantă este în momentul de faţă aceea a anexiunilor. Şi tocmai în această problemă ni se dezvăluie cît se poate de clar atît ipocrizia „socialistă“ care domină astăzi, cît şi sarcinile propagandei şi agitaţiei cu adevărat socialiste.

Trebuie să lămurim ce se înţelege prin anexiune, de ce şi cum trebuie să lupte socialiştii împotriva anexiunilor. Nu poate fi considerată anexiune *orice* alipire de teritoriu „străin“, pentru că, în general vorbind, socialiştii privesc cu simpatie înlăturarea frontierelor dintre naţiuni şi formarea unor state mai mari. Nici orice violare de statu quo nu poate fi considerată anexiune, pentru că o astfel de poziţie ar fi profund reacţionară şi ar echivala cu ignorarea noţiunilor fundamentale ale ştiinţei istorice. De asemenea nu poate fi declarată anexiune orice alipire pe cale militară, pentru că socialiştii nu resping folosirea violenţei şi războaielé atunci cînd sînt în interesul majorităţii populaţiei. Prin anexiune trebuie să înţelegem numai alipirea unui teritoriu *împotriva voinţei* populaţiei lui; cu alte cuvinte, noţiunea de anexiune este indisolubil legată de noţiunea de autodeterminare a naţiunilor.

Dar în războiul actual, tocmai pentru că este un război imperialist din partea *ambelor* grupuri de puteri beligerante, trebuie să se ajungă şi s-a ajuns la situaţia că burghezia şi social-şoviniştii „luptă“ din răsputeri împotriva anexiunilor atunci cînd acesteá sînt sau au fost săvîrşite de un stat inamic. Este clar că o astfel de „luptă împo-

www.dacoromanica.ro

triva anexiunilor" şi o astfel de „unanimitate" în problema anexiunilor sînt, de la un capăt la altul, făţărnicie de cea mai pură speţă. Este clar că *anexionişti* sînt *în fapt* şi socialiştii francezi care susţin războiul pentru Alsacia şi Lorena, şi socialiştii germani care nu cer pentru Alsacia şi Lorena, pentru Polonia germană etc. libertatea de a se despărţi de Germania, şi socialiştii ruşi care, sub pretextul „salvării ţării", sprijină războiul pentru o nouă subjugare a Poloniei de către ţarism şi cer alipirea Poloniei la Rusia în numele unei „păci fără anexiuni" etc. etc.

Pentru ca lupta împotriva anexiunilor să nu fie o ipocrizie sau o vorbă goală, pentru ca ea să educe efectiv masele în spiritul internaţionalismului, este necesar ca această problemă să fie pusă în aşa fel încît să nu se ascundă maselor, ci să li se dezvăluie minciuna care domneşte azi în problema anexiunilor. Nu-i de ajuns ca un socialist, indiferent de naţiunea căreia îi aparţine, să recunoască în vorbe egalitatea în drepturi a naţiunilor sau să declame la toate răspîntiile şi să jure pe toţi sfinţii că este împotriva anexiunilor. Fiecare socialist trebuie să ceară imediat şi necondiţionat *libertatea de despărţire* a coloniilor şi naţiunilor asuprite de *propria lui* „patrie".

Fără această condiţie, recunoaşterea autodeterminării naţiunilor şi a principiilor internaţionalismului va rămîne şi în Manifestul de la Zimmerwald, în cazul cel mai bun, literă moartă.

6. „Programul de pace" al socialiştilor, ca şi programul lor „de luptă pentru încetarea războiului", trebuie să pornească de la dezvăluirea minciunii cu privire la o „pace democratică", la intenţiile de pace ale beligeranţilor etc., pe care o răspîndesc azi în popor miniştrii demagogi, burghezii pacifişti, social-şoviniştii şi kautskiştii din toate ţările. Orice „program de pace" înseamnă înşelarea poporului şi este făţărnicie goală dacă la baza lui nu este pusă, în primul rînd, lămurirea maselor asupra necesităţii revoluţiei şi sprijinirea, stimularea şi dezvoltarea luptei revoluţionare de masă, care începe pretutindeni (frămîntări, proteste, fraternizare în tranşee, greve, demonstraţii, scrisori de pe front către cei de acasă — în Franţa, de

www.dacoromanica.ro

pildă — ca să nu subscrie la împrumuturi de război etc. etc.).

E de datoria socialiştilor să sprijine, să lărgească şi să adîncească orice mişcare populară pentru încetarea războiului. În realitate însă îşi îndeplinesc datoria numai acei socialişti care, asemenea lui Liebknecht de la tribuna parlamentului, îndeamnă pe soldaţi să depună armele, propagă revoluţia şi transformarea războiului imperialist în război civil pentru socialism.

Ca lozincă pozitivă, care să atragă masele în lupta revoluţionară şi care să le ajute să înţeleagă necesitatea unor măsuri revoluţionare pentru a face posibilă o pace „democratică", trebuie lansată lozinca refuzului de a plăti datoriile de stat.

Nu-i de ajuns că Manifestul de la Zimmerwald face o aluzie la revoluţie, spunînd că muncitorii trebuie să facă sacrificii pentru propria lor cauză, şi nu pentru o cauză străină. Trebuie arătat maselor clar şi precis ce cale să urmeze. Este necesar ca masele să ştie încotro să meargă şi pentru ce să lupte. Că în timp de razboi acţiunile revoluţionare de masă, cînd se desfăşoară cu succes, pot duce numai la transformarea războiului imperialist în război civil pentru socialism, — asta e ceva evident, şi a ascunde acest lucru maselor este dăunător. Dimpotrivă, oricît ar părea greu de atins, acest ţel trebuie arătat clar acum, cînd ne aflăm abia la începutul drumului. Nu-i de ajuns să se spună, ca în Manifestul de la Zimmerwald, că mint „capitaliştii atunci cînd vorbesc despre apărarea patriei" în războiul actual şi că în lupta revoluţionară muncitorii nu trebuie să ţină seama de situaţia militară a ţării lor ; ceea ce se spune aici printr-o aluzie trebuie spus clar, şi anume că nu numai capitaliştii, dar şi social-şoviniştii şi kautskiştii mint atunci cînd aplică războiului actual, imperialist, noţiunea de apărare a patriei ; că în timp de război este imposibil să desfăşori acţiuni revoluţionare fără a ameninţa cu înfrîngerea „propriul" tău guvern şi că orice înfrîngere a guvernului într-un război reacţionar înlesneşte revoluţia, singura în stare să aducă o pace trainică şi democratică. Trebuie, în sfîrşit, să se spună maselor că fără crearea de către ele a unor organizaţii ilegale şi

www.dacoromanica.ro

a unei prese nesupuse cenzurii militare, adică a unei prese ilegale, sînt cu desăvîrşire imposibile sprijinirea serioasă a luptei revoluţionare care începe, dezvoltarea ei, critica diferitelor ei acţiuni, îndreptarea greşelilor ei, lărgirea şi ascuţirea ei sistematică.

7. În problema luptei parlamentare (parlamentarische Aktion) a socialiştilor trebuie să se aibă în vedere că rezoluţia de la Zimmerwald nu numai că-şi exprimă simpatia pentru cei 5 deputaţi social-democraţi din Duma de stat care fac parte din partidul nostru şi care au fost condamnaţi la deportare în Siberia, dar se şi solidarizează cu tactica lor. Nu poţi să admiţi lupta revoluţionară a maselor şi în acelaşi timp să te mulţumeşti cu o activitate exclusiv legală a socialiştilor în parlamente. O asemenea tactică nu duce decît la legitime nemulţumiri în rîndurile muncitorilor şi la trecerea lor din tabăra social-democraţiei în tabăra sindicalismului sau a anarhismului antiparlamentar. Trebuie să spunem clar şi în auzul tuturor că social-democraţii din parlamente trebuie să uzeze de situaţia lor pentru a desfăşura nu numai acţiuni parlamentare, ci şi o multilaterală activitate extraparlamentară în sprijinul organizaţiei ilegale şi al luptei revoluţionare a muncitorilor, şi că masele înseşi trebuie să controleze, prin organizaţia lor ilegală, această activitate a conducătorilor lor.

8. Problema convocării Biroului socialist internaţional se reduce la problema fundamentală şi principială dacă este sau nu posibilă unitatea vechilor partide şi a Internaţionalei a II-a. Fiecare pas înainte pe care mişcarea muncitorească internaţională îl face pe drumul trasat la Zimmerwald dovedeşte tot mai clar inconsecvenţa poziţiei adoptate de majoritatea zimmerwaldiană : pe de o parte, politica partidelor vechi şi a Internaţionalei a II-a este considerată identică cu politica *burgheză* în mişcarea muncitorească, cu o politică care promovează interesele burgheziei, şi nu interesele proletariatului (aceasta rezultă, de pildă, din cuvintele Manifestului de la Zimmerwald că „capitaliştii“ mint atunci cînd vorbesc despre „apărarea patriei“ în războiul actual, apoi dintr-o serie de declaraţii şi mai categorice din circulara I.S.K. din 10.II.1916[117]), iar pe de altă parte I.S.K. se teme de o ruptură cu Biroul

www.dacoromanica.ro

socialist internaţional şi promite oficial că se va autodizolva atunci cînd acest Birou se va întruni din nou [118].

Noi constatăm că această promisiune nu numai că nu a fost pusă la vot, dar nici nu a fost discutată la Zimmerwald.

Cele şase luni de după Conferinţa de la Zimmerwald au dovedit că *în fapt* activitatea în spiritul Zimmerwaldului — subliniem: nu vorbele goale, ci activitatea — este în toate ţările strîns legată de adîncirea şi lărgirea sciziunii. În Germania, proclamaţiile ilegale împotriva războiului se scot în pofida hotărîrilor partidului, adică pe cale de sciziune. Cînd deputatul Otto Rühle, unul dintre cei mai apropiaţi tovarăşi de luptă ai lui K. Liebknecht, a declarat deschis că de fapt există două partide: unul care ajută burghezia şi altul care luptă împotriva ei, mulţi — printre care şi kautskiştii — l-au certat pe Rühle, dar nimeni nu i-a infirmat declaraţia. În Franţa, Bourderon, membru al partidului socialist, este un adversar hotărît al sciziunii, dar în acelaşi timp el propune partidului său o rezoluţie de dezavuare a Comitetului Central al partidului şi a Grupului parlamentar (désapprouver la Comm. Adm. Perm. et le Gr. Parl.), care, dacă ar fi fost adoptată, ar fi provocat, fără doar şi poate, o sciziune imediată. În Anglia, în coloanele ziarului moderat „Labour Leader", T. Russel Williams, membru al I.L.P., recunoaşte deschis inevitabilitatea sciziunii şi poziţia sa este sprijinită în scrisori primite de la o serie de activişti locali. Exemplul Americii este poate şi mai instructiv, pentru că chiar şi acolo, în această ţară neutră, au ieşit la iveală două curente ireductibil ostile în partidul socialist: pe de o parte, partizanii aşa-zisului „preparedness", adică ai războiului, militarismului şi înarmărilor navale, iar pe de altă parte socialişti ca *Eugene Debs*, fost candidat al partidului socialist la postul de preşedinte al republicii, care propovăduieşte făţiş războiul civil pentru socialism şi chiar în legătură cu eventuala intrare în război a S.U.A.

În lumea întreagă, sciziunea s-a şi produs în fapt; au ieşit la iveală două politici, cu desăvîrşire ireconciliabile, ale clasei muncitoare faţă de război. Nu putem închide ochii asupra acestui fapt; asta va duce numai la dez-

www.dacoromanica.ro

orientarea maselor muncitoreşti, la slăbirea conştiinţei lor, va îngreuia lupta revoluţionară de masă pe care o aprobă oficial toţi zimmerwaldienii şi va atrage după sine o creştere a influenţei exercitate asupra maselor de conducătorii pe care, în circulara sa din 10.II.1916, Internationale Sozialistische Kommission îi acuză direct că „induc în eroare" masele şi pun la cale un „complot" („Pakt") *împotriva* socialismului.

De refacerea falimentarului Birou socialist internaţional se vor ocupa social-şoviniştii şi kautskiştii din toate ţările. Sarcina socialiştilor este de a explica maselor inevitabilitatea unei rupturi definitive cu aceia care sub steagul socialismului promovează politica burgheziei.

Scris în februarie—martie 1916

Publicat la 22 aprilie 1916, în „Bulletin. Internationale Sozialistische Kommission zu Bern" nr. 4

În limba rusă s-a publicat pentru prima oară la 10 iunie 1916, în ziarul „Sotial-Demokrat" nr. 54—55

Se tipăreşte după manuscris

www.dacoromanica.ro

SCIZIUNE SAU PUTREFACȚIE ?

Așa a pus problema ziarul „Soțial-Demokrat" încă în nr. 35 *, dezvoltînd și aplicînd în cazul Partidului social-democrat german ideile fundamentale din manifestul cu privire la război, publicat de C.C. al partidului nostru **. Și iată că *faptele* confirmă această concluzie.

Partidul social-democrat german se află în plină putrefacție. În afară de grupul „Socialiștilor internaționaliști din Germania" (I.S.D. [119]), care luptă *în mod consecvent* împotriva ipocriților de kautskiști, s-a pronunțat *deschis* în favoarea sciziunii și *Otto Rühle*, unul dintre cei mai apropiați tovarăși de luptă ai lui K. Liebknecht. În combaterea lui, ziarul „Vorwärts" n-a fost în stare să invoce nici un argument serios, nici un argument cinstit. În fapt există în Germania *două* partide muncitorești.

În Anglia, pînă și în coloanele unui ziar pacifist și moderat ca „Labour Leader" (organul central al „Partidului laburist independent") s-a pronunțat în același sens T. Russel Williams, iar numeroși activiști locali i s-au alăturat. În ziarul parizian împăciuitorist „Naşe Slovo" s-a pronunțat pentru o sciziune imediată în această țară tov. *Ornatski*, care și-a cîștigat mari merite prin activitatea sa internaționalistă din Anglia. E de prisos să mai spunem că sîntem întru totul de acord cu *Ornatski* în polemica sa cu *F. Rotștein*, colaborator al revistei „Kommunist", care s-a situat pe poziții kautskiste.

* Vezi *V. I. Lenin.* Opere complete, vol. 26, București, Editura politică, 1964 ed. a doua, p. 97—105. — *Nota red.*

** Op. cit., p. 13—22.

www.dacoromanica.ro

În Franța, Bourderon este categoric împotriva sciziunii, *dar*... propune congresului partidului o rezoluție în sensul dezavuării directe atît a C.C. al partidului, cît și a fracțiunii parlamentare. Adoptarea acestei rezoluții ar fi însemnat scindarea imediată a partidului.

În America, unitatea „partidului socialist" este pur formală. În realitate, unii dintre membrii săi, ca Russel și alții, se declară pentru „preparative", pentru război, pentru armată și flotă. Alții, ca Eugene Debs, candidatul partidului la postul de președinte al republicii, propagă fățiș *războiul civil* „în cazul" unui război imperialist sau, mai bine zis, în legătură cu un astfel de război.

În lumea întreagă există acum de fapt două partide. În fapt există acum două Internaționale. Și dacă majoritatea zimmerwaldiană se teme să recunoască acest lucru și continuă să se gîndească la unitate cu social-șoviniștii, dacă se declară gata să accepte o astfel de unitate, adevărul este că aceste „dorințe frumoase" rămîn în realitate simple dorințe, o expresie a inconsecvenței și timidității gîndirii. Conștiința rămîne în urma existenței.

Scris în februarie—aprilie 1916

Publicat pentru prima oară în 1931, în „Culegeri din Lenin", vol. XVII

Se tipărește după manuscris

www.dacoromanica.ro

ŞOVINISM GERMAN ŞI NEGERMAN [120]

Sub influenţa şoviniştilor germani a căzut, după cum se ştie, majoritatea covîrşitoare a conducătorilor şi funcţionarilor aşa-zisului partid muncitoresc social-democrat, în realitate azi naţional-liberal. Mai încolo vom vedea în ce măsură se poate spune acelaşi lucru despre şovinişti negermani de teapa d-lor Potresov şi Leviţki & Co. Deocamdată însă sîntem nevoiţi să ne ocupăm de şoviniştii germani, printre care, ca să fim drepţi, trebuie să-l numărăm şi pe Kautsky, cu toate că P. B. Akselrod, de pildă, îl apără în broşura sa germană extrem de zelos şi extrem de greşit, declarîndu-l „internaţionalist".

Una din trăsăturile caracteristice ale şovinismului german este aceea că respectivii „socialişti" — socialişti între ghilimele — se declară pentru independenţa altor popoare decît cele asuprite de propria lor naţiune. Între a spune asta în mod direct şi a apăra, justifica şi acoperi pe cei ce o spun, deosebirea nu este prea esenţială.

Şoviniştii germani, printre care se numără şi Parvus, editorul revistuţei „Die Glocke" la care colaborează alde Lensch, Haenisch, Grunwald şi toată şleahta de lachei „socialişti" ai burgheziei imperialiste germane, vorbesc foarte mult şi foarte bucuros despre independenţa popoarelor asuprite din Anglia, de pildă. Neruşinata, reacţionara, brutala etc. stăpînire engleză în colonii constituie acum subiectul preferat al social-şoviniştilor germani — al acestor socialişti în vorbe şi şovinişti în fapte —, ca şi al întregii prese burgheze germane. Despre mişcarea de elibe-

www.dacoromanica.ro

rare din India ziarele germane scriu acum cu adevărată frenezie, cu bucurie răutăcioasă, cu entuziasm şi încîntare.

Motivele bucuriei răutăcioase a burgheziei germane nu sînt greu de înţeles : ea speră să-şi îmbunătăţească situaţia militară aţîţînd în India nemulţumirea şi mişcarea împotriva Angliei. Speranţe prosteşti, desigur, căci a încerca să influenţezi viaţa unui popor de multe milioane şi cu un specific foarte pronunţat, printr-o propagandă desfăşurată din afară, de departe, într-o limbă străină, nu în mod sistematic, ci accidental, numai în timpul războiului, — o astfel de încercare este neserioasă, de-a dreptul neserioasă. Este aici mai mult o autoconsolare din partea burgheziei imperialiste germane, mai mult dorinţa de a păcăli poporul german, de a-i abate atenţia de la problemele interne spre cele externe decît intenţia de a exercita o influenţă asupra Indiei.

Se pune însă de la sine o întrebare de ordin teoretic general : care este rădăcina falsităţii acestor raţionamente ? care este mijlocul sigur, fără greş, pentru demascarea ipocriziei imperialiştilor germani ? Căci un răspuns teoretic just la întrebarea în ce rezidă falsitatea serveşte întotdeauna la demascarea ipocriţilor, care — din cauze foarte explicabile — înclină să disimuleze falsitatea, s-o estompeze, s-o îmbrace în fraze pompoase, în fel de fel de fraze, în fraze despre orice vreţi şi chiar în fraze despre internaţionalism. În vorbe se declară internaţionalişti şi alde Lensch, Südekum şi Scheidemann, toţi aceşti agenţi ai burgheziei germane, care sînt, din păcate, membri ai aşa-zisului partid „social-democrat" german. Se ştie însă de mult că oamenii trebuie judecaţi nu după vorbele lor, ci după faptele lor. Parcă cine îi judecă în Rusia pe d-nii Potresov, Levitki, Bulkin & Co. după vorbele lor ? Firește că nimeni.

Rădăcina falsităţii şoviniştilor germani constă în aceea că, strigînd în gura mare că sînt pentru independenţa popoarelor asuprite de Anglia, inamicul lor pe cîmpul de luptă, ei trec modest — uneori chiar prea modest — sub tăcere problema independenţei popoarelor asuprite de *propria lor* naţiune.

www.dacoromanica.ro

Să luăm, de pildă, pe danezi. Alipindu-şi Schleswigul, asemenea tuturor „marilor" puteri Prusia a cotropit şi partea cu populaţie daneză. Încălcarea drepturilor acestei populaţii a fost atît de evidentă, încît atunci cînd, prin pacea de la Praga din 23—30 august 1866, Austria a cedat Prusiei „drepturile" ei asupra Schleswigului, s-a stipulat în tratatul de pace că populaţia districtelor nordice ale Schleswigului trebuie să fie consultată printr-un referendum dacă doreşte să se alipească la Danemarca şi, în cazul unui răspuns afirmativ, dorinţa ei să fie respectată. Prusia nu a executat această stipulaţie şi în 1878 a obţinut anularea unei clauze atît de „supărătoare" pentru ea.

Friedrich Engels, care nu privea cu nepăsare şovinismul naţiunilor dominante, a relevat în mod expres această violare de către Prusia a drepturilor unui mic popor [121]. Dar social-şoviniştii actuali din Germania, recunoscînd în vorbe autodeterminarea naţiunilor, cum tot în vorbe o recunoaşte şi Kautsky, în realitate nu au desfăşurat şi nu desfăşoară niciodată o agitaţie consecvent-democratică şi hotărît-democratică pentru eliberarea unei naţiuni asuprite, din moment ce era vorba de o asuprire exercitată de naţiunea „lor". Aici „e toată buba". Acesta este miezul problemei şovinismului şi a demascării lui.

La noi s-au făcut multe spirite pe tema că „Russkoe Znamea" [122] s-a comportat de foarte multe ori ca o „Prusskoe Znamea". Dar nu este vorba numai de „Russkoe Znamea", pentru că la noi Potresovii şi Levitkii & Co. judecă în spiritul aceloraşi principii ca şi Lensch şi Kautsky & Co. în Germania. Aruncaţi o privire, de pildă, în coloanele ziarului lichidatorist „Rabocee Utro", şi veţi vedea acolo aceleaşi argumente şi raţionamente „prusace" sau, mai bine zis, internaţional-şovine. Şovinismul rămîne şovinism, indiferent de marca sa naţională şi indiferent de frazele pacifiste sub care s-ar camufla.

„Voprosi Strahovania"
nr. 5 (54) din 31 mai 1916

Se tipăreşte după manuscris

www.dacoromanica.ro

IMPERIALISMUL, STADIUL CEL MAI ÎNALT AL CAPITALISMULUI [123]

(EXPUNERE POPULARĂ)

Scris în ianuarie—iunie 1916

Publicat pentru prima oară la mijlocul anului 1917, la Petrograd, în broşură apărută în editura „Jizn i znanie" ; prefaţa la ediţiile franceză şi germană — în 1921, în revista „Kommunisticeskii Internaţional" nr. 18

Se tipăreşte după manuscris, confruntat cu textul broşurii ; prefaţa la ediţiile franceză şi germană — după textul apărut în revistă

www.dacoromanica.ro

Н. ЛЕНИНЪ (ВЛ. ИЛЬИНЪ).

ИМПЕРІАЛИЗМЪ,

КАКЪ НОВѢЙШІЙ ЭТАПЪ

КАПИТАЛИЗМА.

(Популярный очеркъ).

СКЛАДЪ ИЗДАНІЯ:
Книжный складъ и магазинъ „Жизнь и Знаніе"
Петроградъ, Поварской пер., 2, кв. 9 и 10. Тел. 227—42.
1917 г.

Coperta cărții lui V. I. Lenin
„Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului". — 1917
Micșorat

www.dacoromanica.ro

PREFAŢĂ

Lucrarea pe care o supun atenţiei cititorului a fost scrisă în primăvara anului 1916, la Zürich. În condiţiile de lucru de acolo am resimţit, firește, o oarecare lipsă de literatură franceză şi engleză şi o foarte mare lipsă de literatură rusă. Am avut totuşi posibilitatea să folosesc principala lucrare engleză cu privire la imperialism, cartea lui J. A. Hobson, şi am folosit-o cu toată atenţia pe care, după convingerea mea, o merită această carte.

Am scris lucrarea de faţă ţinînd seama de rigorile cenzurii ţariste. De aceea am fost nevoit nu numai să mă limitez cît mai strict la o analiză exclusiv teoretică, în special economică, ci să şi formulez cu maximum de prudenţă puţinele observaţii absolut necesare cu privire la politică, servindu-mă de aluzii, de limbajul esopic — blestematul limbaj esopic — la care ţarismul silea pe toţi revoluţionarii să recurgă ori de cîte ori luau pana în mînă ca să scrie o lucrare „legală".

Îţi vine greu să reciteşti acum, în zilele de libertate, aceste pasaje mutilate, gîtuite, strînse ca într-o menghină de fier din cauza rigorilor cenzurii ţariste. Pentru a arăta că imperialismul este ajunul revoluţiei socialiste, că social-şovinismul (socialism în vorbe, şovinism în fapte) înseamnă trădarea deplină a socialismului, trecerea totală de partea burgheziei, că această scindare a mişcării muncitoreşti este în legătură cu condiţiile obiective ale imperialismului etc. —, pentru a arăta toate acestea a trebuit să folosesc o limbă „de sclav", şi de aceea sînt nevoit să trimit pe cititorul pe care-l interesează această problemă la arti-

www.dacoromanica.ro

colele mele apărute în străinătate în perioada 1914—1917, care vor fi reeditate în curînd. Aş vrea să semnalez în special un pasaj din p. 119—120 *, în care, pentru a arăta cititorului, într-o formă îngăduită de cenzură, cu cîtă neruşinare mint capitaliştii şi social-şoviniştii trecuţi de partea lor (împotriva cărora luptă atît de inconsecvent Kautsky) în problema anexiunilor, cu cîtă neruşinare *acoperă* ei anexiunile capitaliştilor *lor*, am fost nevoit să invoc exemplul... Japoniei ! Cititorului atent nu-i va fi greu să pună în locul Japoniei — Rusia, iar în locul Coreii — Finlanda, Polonia, Kurlanda, Ucraina, Hiva, Buhara, Estonia şi alte regiuni cu populaţie nevelicorusă.

Vreau să nădăjduiesc că broşura mea va ajuta pe cititor să se orienteze în problema economică fundamentală, fără studiul căreia nici nu poate fi vorba de o justă orientare în aprecierea caracterului războiului de azi şi a politicii de azi, şi anume : în problema esenţei economice a imperialismului.

Autorul

Petrograd, 26 aprilie 1917

---

* Vezi volumul de faţă, p. 426. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

PREFAŢĂ
LA EDIŢIILE FRANCEZĂ ŞI GERMANĂ [124]

I

Aşa cum am arătat în prefaţa la ediţia rusă, lucrarea de faţă a fost scrisă în 1916, ţinîndu-se seama de rigorile cenzurii ţariste. Nu am posibilitatea să refac în prezent întregul text, ceea ce ar fi de altfel lipsit de orice rost, căci scopul principal al lucrării a fost şi rămîne acela de a arăta, după datele generale ale unor statistici burgheze certe şi după mărturiile unor oameni de ştiinţă burghezi din toate ţările, care a fost la începutul secolului al XX-lea, în ajunul primului război imperialist mondial, *tabloul de ansamblu* al economiei capitaliste mondiale în corelaţiile ei internaţionale.

Într-o oarecare măsură va fi chiar folositor pentru mulţi comunişti din ţările capitaliste avansate să se convingă din exemplul acestei lucrări, care era *legală din punctul de vedere al cenzurii ţariste*, că este posibil — şi necesar — ca pînă şi slabele rămăşiţe de legalitate care mai rămîn pentru comunişti, de pildă, în America de azi sau în Franţa, după recenta arestare a aproape tuturor comuniştilor, să fie folosite pentru a dezvălui toată falsitatea concepţiilor social-pacifiste şi a speranţelor pe care şi le pun social-pacifiştii în „democraţia mondială". Cît priveşte completările cele mai necesare la broşura de faţă, scrisă sub regimul cenzurii, voi încerca să le dau în această prefaţă.

www.dacoromanica.ro

II

În lucrarea de față se demonstrează că războiul din 1914—1918 a fost de ambele părți un război imperialist (adică un război tîlhăresc, de cotropire, de jaf), un război pentru împărțirea lumii, pentru împărțirea și reîmpărțirea coloniilor, a „sferelor de influență" ale capitalului financiar etc.

Căci dovada adevăratului caracter social, sau mai bine zis a adevăratului caracter de clasă al unui război, trebuie căutată, bineînțeles, nu în istoria diplomatică a războiului, ci în analiza situației *obiective* a *claselor* conducătoare din *toate* statele beligerante. Pentru a putea înfățișa această situație obiectivă, nu trebuie să luăm exemple izolate sau date răzlețe (căci, dată fiind enorma complexitate a fenomenelor vieții sociale, poți găsi întotdeauna oricîte exemple izolate sau date răzlețe care să confirme orice teză), ci neapărat *totalitatea* datelor referitoare la *bazele* vieții economice a *tuturor* statelor beligerante și a lumii *întregi*.

Tocmai asemenea date de ansamblu, care nu pot fi infirmate, sînt citate de mine pentru a ilustra *împărțirea lumii* în anii 1876 și 1914 (în § 6) și repartizarea rețelei de *căi ferate* în lumea întreagă în anii 1890 și 1913 (în § 7). Rețeaua de căi ferate este un indicator sintetic al dezvoltării celor mai însemnate ramuri ale industriei capitaliste — industria cărbunelui și a fierului — și totodată indiciul cel mai grăitor al dezvoltării comerțului mondial și al civilizației burghezo-democratice. Legătura dintre rețeaua de căi ferate și marea industrie, monopolurile, sindicatele, cartelurile, trusturile, băncile, oligarhia financiară este arătată în capitolele precedente ale lucrării. Repartizarea rețelei de căi ferate, inegalitatea acestei repartizări, dezvoltarea inegală a rețelei de căi ferate, toate acestea sînt rezultate ale capitalismului contemporan, monopolist, pe scară mondială. Și aceste rezultate arată că pe o *asemenea* bază economică, *atîta timp* cît există proprietate privată asupra mijloacelor de producție, războaiele imperialiste sînt absolut inevitabile.

www.dacoromanica.ro

Construirea de căi ferate pare a fi o întreprindere simplă, firească, democratică, care contribuie la răspîndirea culturii şi a civilizaţiei : aşa apare ea în ochii profesorilor burghezi, care sînt plătiţi să prezinte în culori trandafirii robia capitalistă, precum şi în ochii filistinilor mic-burghezi. În realitate însă, firele capitaliste prin care aceste întreprinderi sînt în mii de chipuri legate de proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie în general au transformat construirea de căi ferate într-un instrument de asuprire a unui *miliard* de oameni (coloniile plus semicoloniile), adică a mai mult de jumătate din populaţia globului în ţările dependente şi a robilor salariaţi ai capitalului din ţările „civilizate".

Proprietatea privată bazată pe munca micului producător, libera concurenţă, democraţia, — toate aceste lozinci cu care capitaliştii şi presa lor înşală pe muncitori şi pe ţărani au fost mult depăşite. Capitalismul s-a transformat într-un sistem mondial de asuprire colonială şi de sugrumare financiară a imensei majorităţi a populaţiei globului de către un mănunchi de ţări „înaintate". Această „pradă" se împarte între doi-trei tîlhari atotputernici în lume, înarmaţi pînă-n dinţi (America, Anglia, Japonia), care tîrăsc întregul glob în războiul *lor* pentru împărţirea prăzii *lor*.

III

Pacea de la Brest-Litovsk [125], dictată de Germania monarhică, iar după aceea mult mai bestiala şi mai mîrşava pace de la Versailles [126], dictată de republici „democratice" ca America şi Franţa, precum şi de „libera" Anglie, au adus omenirii un serviciu dintre cele mai folositoare, demascînd atît pe scribii năimiţi ai imperialismului cît şi pe micii burghezi reacţionari — oricît şi-ar zice ei pacifişti şi socialişti — care proslăveau „wilsonismul" [127] şi căutau să dovedească posibilitatea păcii şi a reformelor în condiţiile imperialismului.

Zecile de milioane de cadavre şi de mutilaţi pe care i-a lăsat în urma sa războiul, acest război purtat pentru a se decide care din cele două grupuri de bandiţi ai finanţei

www.dacoromanica.ro

— cel englez sau cel german — să capete o parte mai mare din pradă, precum şi sus-arătatele două „tratate de pace" deschid, incomparabil mai rapid ca pînă acum, ochii a milioane şi zeci de milioane de oameni asupriţi, împilaţi, înşelaţi, prostiţi de burghezie. Pe terenul ruinei provocate de război în lumea întreagă se dezvoltă, aşadar, criza revoluţionară mondială, care, oricît de lungi şi de grele ar fi peripeţiile prin care ar trece, nu se poate termina altfel decît cu revoluţia proletară şi cu victoria ei.

Manifestul de la Basel al Internaţionalei a II-a, care în 1912 a făcut o apreciere nu războiului în general (războaiele sînt de mai multe feluri, sînt şi războaie revoluţionare), ci tocmai războiului care a izbucnit apoi în 1914, acest manifest a rămas un monument care dezvăluie tot falimentul ruşinos al eroilor Internaţionalei a II-a, toată renegarea de care au dat ei dovadă.

De aceea reproduc acest manifest în anexa la ediţia de faţă şi atrag iarăşi şi iarăşi atenţia cititorilor asupra faptului că eroii Internaţionalei a II-a ocolesc cu grijă pasajele în care manifestul subliniază în mod expres, în termeni clari şi precişi, legătura dintre acest război — pe atunci în perspectivă — şi revoluţia proletară, le ocolesc cu aceeaşi grijă cu care hoţul ocoleşte locul unde a săvîrşit furtul.

IV

O atenţie deosebită se acordă în lucrarea de faţă criticii „kautskismului", curent ideologic internaţional pe care îl reprezintă în toate ţările lumii „teoreticienii cei mai de vază", conducătorii Internaţionalei a II-a (în Austria — Otto Bauer & Co., în Anglia — Ramsay MacDonald şi alţii, în Franţa — Albert Thomas etc. etc.), precum şi o mulţime de socialişti, reformişti, pacifişti, democraţi burghezi, popi.

Acest curent ideologic este, pe de o parte, un produs al descompunerii, al putrezirii Internaţionalei a II-a, iar pe de altă parte rodul inevitabil al ideologiei unor mici burghezi pe care întregul ansamblu al condiţiilor lor de trai

www.dacoromanica.ro

îi ţine în captivitatea prejudecăţilor burgheze şi democratice.

La Kautsky şi la cei de teapa lui, asemenea concepţii nu înseamnă altceva decît renunţarea totală la bazele revoluţionare ale marxismului, pe care acest autor le-a apărat decenii de-a rîndul, îndeosebi în lupta împotriva oportunismului socialist (al lui Bernstein, Millerand, Hyndman, Gompers etc.). De aceea nu este întîmplător faptul că în toată lumea „kautskiştii" s-au unit acum, pe planul politicii practice, cu ultraoportuniştii (în cadrul Internaţionalei a II-a, sau galbenă [128]) şi cu guvernele burgheze (în cadrul guvernelor burgheze de coaliţie la care participă socialişti).

Mişcarea revoluţionară proletară în general şi cea comunistă în special, care e în creştere în lumea întreagă, nu se poate dispensa de analizarea şi dezvăluirea greşelilor teoretice ale „kautskismului". Acest lucru e cu atît mai adevărat, cu cît pacifismul şi „democratismul" în general — care nici nu afişează măcar pretenţii de marxism, dar care asemenea lui Kautsky & Co. disimulează adîncimea contradicţiilor imperialismului şi caracterul inevitabil al crizei revoluţionare generate de el — mai sînt încă extrem de răspîndite în lumea întreagă. Lupta împotriva acestor curente este obligatorie pentru partidul proletariatului, care trebuie să cucerească de partea sa pe micii producători şi milioanele de oameni ai muncii puşi în condiţii de viaţă mai mult sau mai puţin mic-burgheze, smulgîndu-i de sub influenţa burgheziei, care îi înşală.

V

Este necesar să spun cîteva cuvinte despre capitolul al VIII-lea: „Parazitismul şi putrefacţia capitalismului". Cum am arătat şi în textul cărţii, fostul „marxist" Hilferding, actualmente tovarăş de luptă al lui Kautsky şi unul dintre principalii reprezentanţi ai politicii reformiste, burgheze în „Partidul social-democrat independent din Germania" [129], a făcut în această problemă un pas înapoi în raport cu englezul Hobson, care e un pacifist şi reformist *declarat*. Scindarea pe scară internaţională a întregii miş-

www.dacoromanica.ro

cări muncitoreşti este acum o realitate incontestabilă (Internaţionala a II-a şi a III-a). Este de asemenea un fapt incontestabil că între cele două curente se desfăşoară o luptă armată şi un război civil: în Rusia, menşevicii şi „socialiştii-revoluţionari" sprijină pe Kolceak şi pe Denikin împotriva bolşevicilor; în Germania, Scheidemanniştii şi Noske & Co. luptă alături de burghezie împotriva spartakiştilor [130]; acelaşi lucru se întîmplă în Finlanda, în Polonia, în Ungaria etc. Care este deci baza economică a acestui fenomen de amploare istorică mondială?

Este tocmai parazitismul şi putrefacţia capitalismului, care sînt proprii stadiului său istoric cel mai înalt, adică imperialismul. După cum s-a demonstrat în lucrarea de faţă, capitalismul a dus acum la situaţia că un *mănunchi* de state (mai puţin de o zecime din populaţia globului, iar după calculele cele mai „largi" şi mai exagerate, mai puţin de o cincime) deosebit de bogate şi de puternice jefuiesc lumea întreagă, prin simpla „tăiere de cupoane". Potrivit datelor statisticii burgheze dinainte de război, exportul de capital aduce un venit anual de 8—10 miliarde de franci la preţurile din acea perioadă. Astăzi, desigur, mult mai mult.

Se înţelege că un asemenea *supraprofit* (căci el se obţine peste profitul pe care capitaliştii îl storc de la muncitorii din „propria" lor ţară) *oferă posibilitatea de a corupe* pe liderii muncitoreşti şi pătura de sus a aristocraţiei muncitoreşti. Pe aceasta capitaliştii ţărilor „înaintate" o corup prin mii de mijloace directe şi indirecte, făţişe şi camuflate.

Această „aristocraţie muncitorească" sau pătură de muncitori îmburgheziţi, adevăraţi mici burghezi prin modul lor de viaţă, prin nivelul cîştigului lor, prin întreaga lor concepţie despre lume, formează reazemul principal al Internaţionalei a II-a, iar în zilele noastre principalul *reazem social* (nu militar) *al burgheziei*. Căci ei sînt adevăraţi *agenţi ai burgheziei* în mişcarea *muncitorească*, vătafi muncitoreşti ai clasei capitaliştilor (labor lieutenants of the capitalist class), adevăraţi promotori ai reformismului şi şovinismului. În războiul civil dintre proletariat şi burghezie nu puţini dintre ei se situează în mod inevitabil

www.dacoromanica.ro

de partea burgheziei, de partea „versaillezilor“ [131] împotriva „comunarzilor“.

Fără a înţelege rădăcinile economice ale acestui fenomen, fără a elucida semnificaţia lui politică şi socială, nu se poate face nici un pas în domeniul rezolvării problemelor practice ale mişcării comuniste şi ale revoluţiei sociale care se apropie.

Imperialismul este ajunul revoluţiei sociale a proletariatului. Începînd din 1917 acest lucru a fost confirmat pe scară mondială.

6 iulie 1920

N. Lenin

www.dacoromanica.ro

În ultimii 15—20 de ani, mai ales după războiul americano-spaniol (1898) şi după cel anglo-bur (1899—1902), literatura economică, precum şi cea politică a lumii vechi şi a lumii noi recurge tot mai des la noţiunea de „imperialism" pentru a caracteriza epoca în care trăim. În 1902 a apărut la Londra şi la New York lucrarea economistului englez J. A. Hobson intitulată „Imperialismul". Autorul, care se situează pe punctul de vedere al social-reformismului şi al pacifismului burghez — punct de vedere identic, în fond, cu poziţia de astăzi a fostului marxist K. Kautsky —, a descris foarte bine şi amănunţit particularităţile economice şi politice fundamentale ale imperialismului [132]. În 1910 a apărut la Viena lucrarea marxistului austriac Rudolf Hilferding intitulată „Capitalul financiar" (traducere rusă : Moscova, 1912). Cu toate că autorul greşeşte în teoria banilor şi vădeşte o anumită tendinţă de a împăca marxismul cu oportunismul, lucrarea sa ne oferă o analiză teoretică extrem de valoroasă a „fazei contemporane în dezvoltarea capitalismului" — cum o numeşte el în subtitlul acestei lucrări [133]. În fond, ceea ce s-a spus în anii din urmă despre imperialism — mai ales în numeroasele articole de revistă şi de ziar apărute în legătură cu această temă, precum şi în rezoluţiile adoptate, de pildă, la congresele de la Chemnitz [134] şi Basel, care au avut loc în toamna anului 1912 — aproape că nu depăşeşte cercul ideilor expuse sau, mai bine zis, rezumate de ambii autori amintiţi mai sus...

www.dacoromanica.ro

Империализмъ, какъ высшая стадія капитализма.

(Популярный очеркъ).

За послѣдніе 15-20 лѣтъ, особенно послѣ испано-американской (1898) и англо-бурской (1899-1902) войны, экономическая, а также политическая литература стараго и новаго свѣта все чаще и чаще останавливается на понятіи „империализмъ" какъ характеристикѣ нынѣшней нашей эпохи. Въ 1902 году въ Лондонѣ и Нью-Іоркѣ вышло въ свѣтъ сочиненіе англійскаго экономиста Дж. А. Гобсона: „Империализмъ". Авторъ, стоящій на точкѣ зрѣнія буржуазнаго соціалъ-реформизма и пацифизма — отчасти, въ сущности, съ теперешней позиціей бывшаго марксиста К. Каутскаго, — далъ очень хорошее и содержательное описаніе основныхъ экономическихъ и политическихъ особенностей империализма. Въ 1910 году въ Вѣнѣ вышло въ свѣтъ сочиненіе австрійскаго марксиста Рудольфа Гильфердинга: „Финансовый капиталъ" (Рус.

www.dacoromanica.ro

Prima pagină
a manuscrisului lui V. I. Lenin
„Imperialismul, stadiul cel mai înalt
al capitalismului". — 1916

Mic şorat

www.dacoromanica.ro

În cele ce urmează vom încerca să expunem pe scurt, într-o formă cît mai populară, legătura şi corelaţia dintre particularităţile economice *fundamentale* ale imperialismului. Asupra laturii neeconomice a problemei nu ne vom opri, oricît de mare ar fi interesul pe care-l prezintă ea. Indicele bibliografic şi alte indicaţii care ar putea să intereseze numai pe unii dintre cititori vor fi date la sfîrşitul lucrării.

I. CONCENTRAREA PRODUCŢIEI ŞI MONOPOLURILE

Creşterea uriaşă a industriei şi procesul extrem de rapid al concentrării producţiei în întreprinderi din ce în ce mai mari constituie una dintre particularităţile cele mai caracteristice ale capitalismului. Recensămintele industriale din ultimul timp furnizează date cît se poate de complete şi de exacte cu privire la acest proces.

În Germania, de pildă, la fiecare mie de întreprinderi industriale reveneau în 1882 trei, în 1895 şase şi în 1907 nouă întreprinderi mari, adică întreprinderi cu mai mult de 50 de muncitori salariaţi. Din fiecare 100 de muncitori, acestor întreprinderi le reveneau respectiv 22,30 şi 37. Dar concentrarea producţiei este mult mai accentuată decît concentrarea muncitorilor, pentru că munca în întreprinderile mari este mult mai productivă. O dovadă în acest sens ne oferă datele referitoare la folosirea maşinilor cu aburi şi a motoarelor electrice. Dacă luăm ceea ce în Germania se numeşte industrie în înţelesul larg al cuvîntului, adică dacă includem şi comerţul, căile de comunicaţie etc., obţinem următorul tablou. Din cele 3 265 623 de întreprinderi cîte există în Germania, 30 588, adică numai 0,9%, sînt întreprinderi mari. Lor le revin : muncitori — 5 700 000 din totalul de 14 400 000, adică 39,4% ; motoare cu aburi — 6 600 000 de cai putere din totalul de 8 800 000, adică 75,3% ; motoare electrice — 1 200 000 kW din totalul de 1 500 000, adică 77,2%.

Mai puţin de o sutime din numărul total al întreprinderilor posedă *peste* $^3/_4$ din totalul forţei motrice electrice şi cu aburi ! Celor 2 970 000 de întreprinderi mici (avînd pînă la 5 muncitori salariaţi), care reprezintă 91% din

www.dacoromanica.ro

totalul întreprinderilor, le revin numai 7% din forţa motrice electrică şi cu aburi ! Cîteva zeci de mii de întreprinderi mari sînt totul ; milioane de întreprinderi mici — nimic.

În 1907 existau în Germania 586 de întreprinderi cu 1 000 şi mai mulţi muncitori. Ele aveau aproape *a zecea* parte (1 380 000) din numărul total al muncitorilor şi *aproape a treia* parte (32%) din totalul forţei motrice electrice şi cu aburi *. Capitalul bănesc şi băncile, după cum vom vedea, fac ca această precumpănire a unui mănunchi de întreprinderi foarte mari să fie şi mai covîrşitoare, şi aceasta în sensul literal al cuvîntului, adică milioane de „patroni" mici, mijlocii şi chiar o parte dintre cei mari sînt în realitate complet aserviţi cîtorva sute de financiari milionari.

Într-o altă ţară înaintată a capitalismului contemporan, în Statele Unite ale Americii de Nord, creşterea concentrării producţiei este şi mai accentuată. Aici statistica înregistrează separat industria în sensul strict al cuvîntului şi grupează întreprinderile după mărimea valorii producţiei lor anuale. În 1904 erau 1 900 de întreprinderi foarte mari (din totalul de 216 180 de întreprinderi, adică 0,9%) cu o producţie de la 1 000 000 de dolari în sus ; ele aveau 1 400 000 de muncitori (din totalul de 5 500 000, adică 25,6%) şi o producţie anuală în valoare de 5,6 miliarde (din 14,8 miliarde, adică 38%). După 5 ani, în 1909, cifrele respective erau : 3 060 de întreprinderi (din 268 491, adică 1,1%) cu 2 000 000 de muncitori (din 6 600 000, adică 30,5%) şi cu o producţie în valoare de 9 miliarde (din 20,7 miliarde, adică 43,8%) **.

Aproape jumătate din întreaga producţie a tuturor întreprinderilor din această ţară este concentrată în mîna *unei sutimi* din numărul lor total ! Şi aceste trei mii de întreprinderi gigantice cuprind 258 de ramuri industriale [135]. De aici se vede limpede că, pe o anumită treaptă a dezvoltării ei, concentrarea duce de la sine, se poate spune, de-a dreptul la monopol. Căci cîtorva zeci de întreprinderi gigantice le e uşor să se înţeleagă între ele, în

* După Annalen des deutschen Reichs, 1911, Zahn.
** Statistical Abstract of the United States 1912, p. 202.

www.dacoromanica.ro

timp ce, pe de altă parte, tocmai proporţiile mari ale întreprinderilor fac să devină mai dificilă concurenţa, generează tendinţa spre monopol. Această transformare a concurenţei în monopol este unul dintre fenomenele cele mai importante — dacă nu cel mai important — în economia capitalismului contemporan, şi de aceea trebuie să-l analizăm mai amănunţit. Mai întîi însă trebuie să înlăturăm o eventuală confuzie.

Statistica americană spune : 3 000 de întreprinderi gigantice în 250 de ramuri industriale. S-ar părea deci că sînt numai cîte 12 întreprinderi gigantice în fiecare ramură.

Dar nu este aşa. Nu în fiecare ramură industrială există întreprinderi mari ; pe de altă parte, o trăsătură extrem de importantă a capitalismului care a atins cel mai înalt grad de dezvoltare este aşa-numita *combinare*, adică unirea unor ramuri industriale diferite în cadrul unei singure întreprinderi, fie că ele reprezintă etape succesive ale prelucrării materiei prime (de pildă, obţinerea fontei din minereu şi transformarea ei în oţel, iar apoi, eventual, fabricarea din oţel a unor produse finite), fie că au una faţă de alta un rol auxiliar (de pildă, prelucrarea deşeurilor sau a produselor accesorii, producţia de ambalaje etc.).

„Combinarea — scrie Hilferding — nivelează deosebirile de conjunctură şi prin aceasta asigură întreprinderii combinate o mai mare stabilitate a ratei profitului. În al doilea rînd, combinarea duce la înlăturarea comerţului. În al treilea rînd, ea face cu putinţă perfecţionările tehnice şi, în consecinţă, realizarea unui profit suplimentar în comparaţie cu întreprinderea «simplă» (adică necombinată). În al patrulea rînd, ea consolidează poziţia întreprinderii combinate faţă de cea «simplă», întărind-o în lupta de concurenţă în perioade de adîncă depresiune (stagnare în afaceri, criză), cînd scăderea preţurilor la materie primă nu merge în pas cu scăderea preţurilor la fabricate" *.

Economistul burghez german Heymann, care a consacrat o lucrare specială descrierii întreprinderilor „mixte", adică

* „Capitalul financiar", trad. rusă, p. 286—287.

www.dacoromanica.ro

combinate, din industria siderurgică germană, spune : „Întreprinderile simple cad strivite între prețurile ridicate ale materialelor și prețurile scăzute ale fabricatelor". Rezultă următorul tablou :

„Au rămas, pe de o parte, marile societăți pentru extracția cărbunelui, care au o producție de cîteva milioane de tone de cărbuni și sînt puternic organizate în sindicatul cărbunelui, iar strîns legate de ele — marile turnătorii de oțel organizate în sindicatul oțelului. Aceste gigantice întreprinderi cu o producție anuală de 400 000 de tone de oțel (o tonă = 60 de puduri), cu o enormă extracție de minereu și de cărbune și cu o mare producție de produse finite din oțel, cu cîte 10 000 de muncitori instalați în cazărmi special construite pentru ei în apropierea uzinelor și uneori cu căi ferate și porturi proprii, sînt reprezentantele tipice ale industriei siderurgice germane. Și concentrarea progresează tot mai mult. Întreprinderile devin din ce în ce mai mari ; tot mai multe întreprinderi din aceeași ramură sau din ramuri industriale diferite se contopesc în întreprinderi gigantice, care sînt sprijinite și dirijate de o jumătate de duzină de mari bănci berlineze. În ceea ce privește industria minieră și siderurgică germană, justețea teoriei concentrării a lui Karl Marx este pe deplin dovedită ; ce-i drept, aceasta se referă la o țară în care industria este ocrotită prin taxe vamale și tarife de transport protecționiste. Industria minieră germană este coaptă pentru expropriere" *.

La această concluzie a trebuit să ajungă un economist burghez care, cu titlu de excepție, se dovedește a fi un om conștiincios. Trebuie să notăm că el pare a considera Germania ca un caz aparte, dat fiind că industria ei este ocrotită prin taxe vamale protecționiste ridicate. Dar această împrejurare nu putea decît să grăbească concentrarea și formarea de uniuni patronale monopoliste, carteluri, sindicate etc. Este extrem de important că în țara liberului schimb, în Anglia, concentrarea duce *tot* la monopol, deși ceva mai tîrziu și, poate, sub altă formă. Iată ce scrie profesorul Hermann Levy în studiul său special

* Hans Gideon Heymann. „Die gemischten Werke im deutschen Grosseisengewerbe". Stuttgart, 1904 (SS. 256, 278—279).

www.dacoromanica.ro

despre „Monopoluri, carteluri şi trusturi", pe baza datelor referitoare la dezvoltarea economică a Marii Britanii:

„În Marea Britanie tocmai proporţiile mari ale întreprinderilor şi înaltul lor nivel tehnic poartă în sine tendinţa spre monopol. Pe de o parte, ca urmare a concentrării, fondarea unei întreprinderi necesită mari investiţii de capital; de aceea noile întreprinderi trebuie să facă faţă unor cerinţe crescînde în ce priveşte mărimea capitalului necesar, ceea ce îngreuiază apariţia lor. Pe de altă parte (şi acest lucru e, după părerea noastră, mai important), orice întreprindere nouă care vrea să ţină pasul cu întreprinderile gigantice create ca urmare a procesului de concentrare trebuie să producă un surplus de produse atît de mare, încît desfacerea lor la preţ rentabil nu este posibilă decît în condiţiile unei creşteri neobişnuite a cererii; în caz contrar, acest surplus de produse va face ca preţurile să scadă la un nivel nerentabil atît pentru noua întreprindere cît şi pentru uniunile monopoliste". Spre deosebire de alte ţări, unde taxele vamale protecţioniste înlesnesc formarea cartelurilor, în Anglia uniunile patronale monopoliste, cartelurile şi trusturile apar de cele mai multe ori numai atunci cînd numărul principalelor întreprinderi concurente se reduce la „vreo două duzini". „Aici influenţa procesului de concentrare asupra naşterii monopolurilor în marea industrie apare în toată claritatea sa" *.

Acum o jumătate de secol, cînd Marx şi-a scris „Capitalul", libera concurenţă părea majorităţii covîrşitoare a economiştilor o „lege a naturii". Ştiinţa oficială a încercat să ucidă printr-un complot al tăcerii opera lui Marx, care, printr-o analiză teoretică şi istorică a capitalismului, dovedise că libera concurenţă generează concentrarea producţiei, iar această concentrare, pe o anumită treaptă a dezvoltării ei, duce la monopol. Acum monopolul a devenit o realitate. Economiştii scriu munţi de cărţi în care înfăţişează diversele forme de manifestare ale monopolului şi continuă să declare în cor că „marxismul a fost infirmat". Dar faptele sînt încăpăţînate, spune un proverb englez, şi vrînd-nevrînd trebuie să ţii seama de ele. Or,

* Hermann Levy. „Monopole, Kartelle und Trusts". Jena, 1909, SS. 286, 290, 298.

www.dacoromanica.ro

faptele arată că deosebirile existente între diferite ţări capitaliste, de pildă în ceea ce priveşte protecţionismul sau liberul schimb, determină numai deosebiri neesenţiale în ceea ce priveşte forma monopolurilor sau momentul apariţiei lor, pe cînd naşterea monopolurilor ca urmare a concentrării producţiei în general este o lege generală şi fundamentală a stadiului actual de dezvoltare a capitalismului.

În ce priveşte Europa, momentul în care noul capitalism a luat *definitiv* locul celui vechi poate fi stabilit destul de precis: începutul secolului al XX-lea. Într-una din cele mai recente lucrări de sinteză asupra istoriei „formării monopolurilor" citim:

„Se pot cita din epoca dinainte de 1860 unele cazuri de monopoluri capitaliste; se pot descoperi în ele germenii acelor forme care au devenit atît de curente astăzi; pentru carteluri însă toate astea sînt, fără doar şi poate, timpuri preistorice. Deceniul al 7-lea al secolului trecut poate fi considerat ca începutul propriu-zis al monopolurilor moderne. Prima mare perioadă de dezvoltare a monopolurilor începe cu depresiunea industrială internaţională din deceniul următor şi se întinde pînă la începutul ultimului deceniu al aceluiaşi secol". „Privită pe scară europeană, dezvoltarea liberei concurenţe atinge punctul ei culminant între anii 1860 şi 1880. Pe vremea aceea şi-a terminat Anglia organizarea ei capitalistă de stil vechi. În Germania această organizare a intrat în luptă hotărîtă împotriva meseriilor şi a industriei casnice şi a început să-şi creeze forme de existenţă proprii".

„Un mare reviriment începe odată cu crahul din 1873 sau, mai bine zis, cu depresiunea care i-a urmat şi care — cu o întrerupere aproape imperceptibilă la începutul deceniului al 9-lea al secolului trecut şi cu un avînt neobişnuit de viguros, dar de scurtă durată, în jurul anului 1889 — cuprinde 22 de ani din istoria economică a Europei". „În cursul scurtei perioade de avînt din 1889—1890, cartelurile au fost larg folosite pentru exploatarea conjuncturii. O politică nechibzuită a făcut ca preţurile să crească mai repede şi într-o măsură mai mare decît ar fi crescut fără carteluri, şi aproape toate aceste carteluri au

www.dacoromanica.ro

dispărut fără glorie «în mormîntul crahului». Au urmat apoi alţi cinci ani de afaceri proaste şi de preţuri scăzute, dar în industrie nu mai domnea starea de spirit dinainte. Depresiunea nu mai era considerată ca ceva de la sine înţeles, ci a început să fie privită numai ca o pauză înaintea unei noi conjuncturi favorabile.

Formarea cartelurilor a intrat astfel în cea de-a doua epocă a ei. Cartelurile încetează să fie un fenomen trecător, ele devin una din temeliile întregii vieţi economice. Ele cuceresc o ramură industrială după alta, şi în primul rînd prelucrarea materiilor prime. Chiar la începutul ultimului deceniu al secolului trecut, ele au găsit în forma de organizare a sindicatului cocsului, după modelul căruia a fost creat apoi sindicatul cărbunelui, o tehnică de cartelare care în fond n-a mai fost depăşită. Marele avînt de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi criza din anii 1900—1903 se desfăşoară — cel puţin în industria minieră şi siderurgică — pentru prima oară în întregime sub semnul cartelurilor. Şi dacă pe atunci acest fenomen mai părea ceva nou, acum opinia publică largă consideră de la sine înţeles faptul că mari sectoare ale vieţii economice sînt, de regulă, scoase din sfera liberei concurenţe" *.

Iată, aşadar, principalele momente ale istoriei monopolurilor: 1) Perioada 1860—1880 — punctul culminant al dezvoltării liberei concurenţe. Monopolurile nu sînt decît germeni abia vizibili. 2) După criza din 1873 cartelurile cunosc o dezvoltare largă, dar continuă să fie excepţii de la regula generală. Ele încă nu sînt durabile şi constituie doar un fenomen trecător. 3) Avîntul de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi criza din anii 1900—1903: cartelurile devin una dintre temeliile întregii vieţi economice. Capitalismul s-a transformat în imperialism.

Cartelurile se înţeleg asupra condiţiilor de vînzare, asupra termenelor de plată etc. Ele îşi împart pieţele de desfacere, stabilesc anticipat volumul producţiei, fixează preţurile şi repartizează pe întreprinderi profitul etc.

* Th. Vogelstein. „Die finanzielle Organisation der kapitalistischen Industrie und die Monopolbildungen" în „Grundriss der Sozialökonomik". VI Abt., Tüb., 1914. Vezi de acelaşi autor: „Organisationsformen der Eisenindustrie und Textilindustrie in England und Amerika". Bd. I, Lpz., 1910.

www.dacoromanica.ro

Numărul cartelurilor din Germania era evaluat cam la 250 în 1896 şi la 385 în 1905, înglobînd circa 12 000 de întreprinderi *. Dar toată lumea recunoaşte că aceste cifre sînt inferioare celor reale. Din datele statisticii industriale germane din 1907, citate mai sus, se poate vedea că chiar şi cele 12 000 de întreprinderi foarte mari concentrează, probabil, mai mult de jumătate din totalul forţei motrice electrice şi cu aburi. În Statele Unite ale Americii de Nord, numărul trusturilor era evaluat în 1900 la 185, iar în 1907 la 250. Statistica americană împarte toate întreprinderile industriale în întreprinderi aparţinînd unor persoane fizice, firme sau corporaţii. În 1904 acestea din urmă posedau 23,6%, iar în 1909 — 25,9%, adică mai mult de un sfert din numărul total al întreprinderilor. În 1904 lucrau în aceste întreprinderi 70,6%, iar în 1909 — 75,6%, adică trei sferturi din numărul total al muncitorilor ; valoarea producţiei lor a fost respectiv de 10,9 şi de 16,3 miliarde de dolari, adică 73,7% şi 79% din valoarea ei totală.

Cartelurile şi trusturile concentrează adesea în mîinile lor între şapte şi opt zecimi din întreaga producţie a ramurii industriale respective. Sindicatul cărbunelui din Renania-Westfalia concentra în 1893, în momentul înfiinţării sale, 86,7% din întreaga producţie de cărbune din această regiune, iar în 1910 — 95,4% **. Monopolul creat în felul acesta asigură profituri enorme şi duce la formarea unor unităţi industriale de proporţii uriaşe. Faimosul trust al petrolului din Statele Unite (Standard Oil Company) a fost înfiinţat în 1900. „Capitalul lui se ridica la 150 000 000 de dolari. Au fost emise acţiuni obişnuite în valoare de 100 000 000 şi acţiuni privilegiate în valoare de 106 000 000. La acestea din urmă s-au plătit în anii 1900—1907, cu titlu de dividend, 48, 48, 45, 44, 36, 40, 40 şi 40%, în total 367 000 000 de dolari. Din

* Dr. Riesser. „Die deutschen Grossbanken und ihre Konzentration im Zusammenhange mit der Entwicklung der Gesamtwirtschaft in Deutschland". 4. Aufl., 1912, S. 149. — R. Liefmann. „Kartelle und Trusts und die Weiterbildung der volkswirtschaftlichen Organisation". 2. Aufl., 1910, S. 25.

** Dr. Fritz Kestner. „Der Organisationszwang. Eine Untersuchung über die Kämpfe zwischen Kartellen und Aussenseitern". Brl., 1912, p. 11.

www.dacoromanica.ro

1882 pînă în 1907 profitul net a fost de 889 000 000 de dolari, din care 606 000 000 au fost repartizate cu titlu de dividend, iar restul a fost vărsat la capitalul de rezervă" *. „În toate întreprinderile trustului oţelului (United States Steel Corporation) lucrau în 1907 nu mai puţin de 210 180 de muncitori şi funcţionari. Cea mai mare întreprindere din industria minieră şi siderurgică germană, Societatea minieră şi siderurgică din Gelsenkirchen (Gelsenkirchener Bergwerksgesellschaft), avea în 1908 nu mai puţin de 46 048 de muncitori şi funcţionari" **. Încă în 1902 trustul oţelului producea 9 000 000 de tone de oţel ***. Producţia lui de oţel reprezenta în 1901 66,3%, iar în 1908 56,1% din întreaga producţie de oţel a Statelor Unite **** ; extracţia lui de minereu reprezenta în aceiaşi ani respectiv 43,9% şi 46,3%.

Un raport al comisiei guvernamentale americane pentru cercetarea activităţii trusturilor spune : „Superioritatea lor faţă de concurenţi se bazează pe proporţiile mari ale întreprinderilor lor şi pe excelenta lor echipare tehnică. De la înfiinţarea sa, trustul tutunului a depus toate eforturile pentru a înlocui pe scară întinsă munca manuală prin maşini. El a cumpărat toate brevetele care aveau vreo legătură cu prelucrarea tutunului, cheltuind în acest scop sume enorme. La început, multe brevete s-au dovedit a fi necorespunzătoare şi au trebuit să fie puse la punct de inginerii trustului. La sfîrşitul anului 1906 au fost create două societăţi filiale, exclusiv în scopul de a achiziţiona brevete. În acelaşi scop trustul şi-a construit turnătorii proprii, fabrici proprii de maşini şi ateliere proprii de reparaţii. La una din aceste întreprinderi, situată la Brooklyn, lucrează în medie 300 de muncitori ; aici se experimentează invenţiile pentru fabricarea ţigaretelor, a ţigărilor de foi şi a tutunului de prizat, a staniolului pentru ambalaj, a cutiilor etc. ; tot aici se perfecţionează inven-

* R. Liefmann. „Beteiligungs- und Finanzierungsgesellschaften. Eine Studie über den modernen Kapitalismus und das Effektenwesen". 1. Aufl., Jena, 1909, p. 212.

** Op. cit., p. 218.

*** Dr. S. Tschierschky. „Kartell und Trust". Gött., 1903, p. 13.

**** Th. Vogelstein. „Organisationsformen". p. 275.

www.dacoromanica.ro

ţiile" *. „Şi alte trusturi au în serviciul lor aşa-zişi developping engineers (ingineri pentru dezvoltarea tehnicii), a căror sarcină este să inventeze noi procedee de fabricaţie şi să experimenteze perfecţionările tehnice. Trustul oţelului dă premii mari inginerilor şi muncitorilor săi pentru invenţii de natură să perfecţioneze tehnica sau să reducă cheltuielile de producţie" **.

În acelaşi mod este organizată activitatea de perfecţionare tehnică şi în marea industrie germană, de pildă în industria chimică, care a luat în ultimele decenii o dezvoltare atît de uriaşă. Procesul de concentrare a producţiei a creat în această industrie, încă pe la 1908, două „grupuri" principale care în felul lor se apropiau şi ele de monopol. La început aceste grupuri au fost „uniuni bipartite" a două perechi de mari fabrici, avînd fiecare un capital de 20 000 000—21 000 000 de mărci : pe de o parte, fabrica fostă „Meister" din Höchst şi fabrica „Casella" din Frankfurt pe Main ; pe de altă parte, fabrica de anilină şi sodă din Ludwigshafen şi fabrica fostă „Bayer" din Elberfeld. Apoi fiecare din aceste grupuri a încheiat, unul în 1905, iar celălalt în 1908, o convenţie cu cîte o altă fabrică mare. În felul acesta au fost create două „uniuni tripartite", avînd fiecare un capital de 40 000 000—50 000 000 de mărci, iar la rîndul lor aceste „uniuni" au şi pornit pe calea unei „apropieri" reciproce, au încheiat „convenţii" cu privire la preţuri etc. ***

Concurenţa se transformă în monopol. Rezultă un progres uriaş pe calea socializării producţiei. Printre altele se socializează şi procesul invenţiilor şi al perfecţionărilor tehnice.

Asta nu mai e de loc vechea concurenţă liberă a patronilor izolaţi, care nu ştiu nimic unul de altul şi care produc în vederea desfacerii pe o piaţă necunoscută. Concentrarea a ajuns atît de departe, încît se pot evalua cu aproximaţie

* Report of the Commissioner of Corporation on the Tobacco Industry. Washington, 1909, p. 266 — citat din cartea „Dr. Paul Tafel. „Die nordamerikanischen Trusts und ihre Wirkungen auf den Fortschritt der Technik". Stuttgart, 1913. p. 48.

** Op. cit., p. 48—49.

*** Riesser, op. cit., p. 547 şi urm., ed a 3-a. Ziarele (din iunie 1916) anunţă formarea unui nou trust uriaş, care uneşte întreprinderile industriei chimice din Germania.

www.dacoromanica.ro

toate resursele de materii prime (de pildă zăcămintele de minereu de fier) din ţara respectivă şi chiar, după cum vom vedea, dintr-o serie de ţări, din lumea întreagă. Şi aceste resurse sînt nu numai evaluate, ci şi acaparate de uriaşe uniuni monopoliste. Se evaluează cu aproximaţie capacitatea de absorbţie a pieţei, pe care aceste uniuni şi-o „împart" între ele pe bază de convenţii. Se monopolizează forţele de muncă calificate, se angajează cei mai buni ingineri, se acaparează căile şi mijloacele de comunicaţie — căile ferate în America, societăţile de navigaţie în Europa şi în America. În stadiul său imperialist, capitalismul duce de-a dreptul la socializarea integrală a producţiei; el tîrăşte, ca să spunem aşa, pe capitalişti, fără ştirea lor şi împotriva voinţei lor, într-un fel de ordine socială nouă, care constituie faza de tranziţie de la libertatea deplină a concurenţei la socializarea deplină.

Producţia devine socială, dar forma de însuşire rămîne privată. Mijloacele de producţie sociale rămîn proprietatea privată a unui mic număr de persoane. Cadrul general al liberei concurenţe, formal recunoscută, se păstrează, iar împilarea populaţiei de către un mănunchi de monopolişti devine de o sută de ori mai grea, mai apăsătoare, mai insuportabilă.

Economistul german Kestner a consacrat o lucrare specială „luptei dintre carteluri şi outsideri", adică fabricanţii neîncadraţi în cartel. Lucrarea sa se intitulează „Constrîngere la organizare", deşi pentru a nu idiliza capitalismul ar fi trebuit să spună, desigur, constrîngere la supunere faţă de uniunile monopoliste. Este extrem de sugestivă fie şi o simplă enumerare a mijloacelor la care recurg uniunile monopoliste în lupta actuală, modernă, civilizată, pentru „organizare": 1) privarea de materii prime („...unul dintre cele mai importante procedee pentru a constrînge o întreprindere să intre în cartel"); 2) privarea de braţe de muncă prin intermediul „alianţelor" (adică al acordurilor dintre capitalişti şi sindicatele muncitoreşti în sensul că membrii acestora din urmă trebuie să lucreze numai în întreprinderile cartelate); 3) privarea de mijloace de transport; 4) înlăturarea de pe piaţă; 5) convenţii cu cumpărătorii prin care aceştia se angajează să nu întreţină relaţii co-

www.dacoromanica.ro

merciale decît cu cartelurile ; 6) micşorarea sistematică a preţurilor (pentru ruinarea „outsiderilor", adică a întreprinderilor care nu se supun monopoliştilor, se cheltuiesc milioane pentru a vinde un timp produsele sub preţul lor de cost : în industria benzinei au fost cazuri de scădere a preţurilor de la 40 la 22 de mărci, adică aproape la jumătate !) ; 7) privarea de credit a întreprinderilor necartelate ; 8 boicotul.

Aici nu mai avem de-a face cu o concurenţă între întreprinderi mici şi întreprinderi mari, între întreprinderi înapoiate şi întreprinderi înaintate din punct de vedere tehnic, ci cu sugrumarea de către monopolişti a celor care nu se supun monopolului, presiunilor lui, samavolniciei lui. Iată cum se reflectă acest proces în conştiinţa unui economist burghez :

„Pînă şi în sfera activităţii pur economice — scrie Kestner — are loc o anumită deplasare de la activitatea comercială, în vechiul sens al cuvîntului, spre activitatea organizatorică-speculativă. Maximum de succes îi este asigurat nu negustorului care, bazat pe experienţa sa tehnică şi comercială, ştie să aprecieze cel mai bine cerinţele cumpărătorului, să găsească şi, ca să zicem aşa, «să trezească» o cerere aflată în stare latentă, ci geniului (?!) speculativ care ştie să calculeze dinainte sau cel puţin să intuiască dezvoltarea organizatorică, posibilitatea unor anumite legături între diferitele întreprinderi şi bănci..."

Mai pe înţelesul tuturor aceasta înseamnă : dezvoltarea capitalismului a ajuns la un grad în care, deşi producţia de mărfuri continuă „să domnească" şi este considerată baza întregii economii, în fapt însă ea este deja subminată, iar profiturile cele mai grase intră în buzunarul „geniilor" manoperelor financiare. La baza acestor manopere şi escrocherii se află socializarea producţiei, dar de progresul uriaş al omenirii care prin munca ei a ajuns la această socializare profită... speculanţii. Mai încolo vom vedea cum „pe această bază" critica mic-burgheză reacţionară a imperialismului capitalist se lasă legănată de visul unei *întoarceri* la concurenţa „liberă", „paşnică", „leală".

„O ridicare durabilă a preţurilor ca rezultat al formării cartelurilor — spune Kestner — a fost înregistrată pînă

www.dacoromanica.ro

acum numai la principalele mijloace de producţie, în special la cărbune, fier şi potasiu, dar niciodată la produsele finite. Creşterea corespunzătoare a rentabilităţii se limitează de asemenea la industria producătoare de mijloace de producţie. Această constatare trebuie completată în sensul că, datorită formării cartelurilor, industria care prelucrează materii prime (şi nu semifabricate) nu numai că trage foloase realizînd profituri mari în dauna industriei de prelucrare ulterioară a semifabricatelor, dar a şi dobîndit în raport cu această industrie o anumită *poziţie dominantă*, necunoscută pe vremea liberei concurenţe" *.

Cuvintele subliniate de noi exprimă miezul chestiunii, pe care economiştii burghezi îl recunosc atît de greu şi atît de rar şi pe care apărătorii de azi ai oportunismului, în frunte cu K. Kautsky, caută cu atîta zel să-l ocolească şi să-l ignoreze. Relaţiile de dominaţie şi silnicia legată de ele — iată ce e tipic pentru „cea mai nouă fază de dezvoltare a capitalismului", iată ce trebuia să rezulte şi a rezultat inevitabil din formarea unor atotputernice monopoluri economice.

Să dăm încă un exemplu care ilustrează dominaţia cartelurilor. Acolo unde pot fi acaparate toate sau principalele resurse de materii prime, apariţia cartelurilor şi formarea monopolurilor se desfăşoară în condiţii deosebit de lesnicioase. Ar fi însă greşit să se creadă că monopolurile nu apar şi în alte ramuri industriale, unde acapararea resurselor de materii prime nu este posibilă. În industria cimentului materia primă se găseşte pretutindeni. Totuşi şi această industrie este puternic cartelată în Germania. Fabricile s-au unit în sindicate pe regiuni : sindicatul din Germania de sud, cel din Renania-Westfalia etc. Au fost fixate preţuri de monopol : 230—280 de mărci vagonul, la un preţ de cost de 180 de mărci ! Întreprinderile dau un dividend de 12—16% ; dar nu trebuie să uităm că „geniile" speculei moderne se pricep să bage în buzunar profituri mari în afară de sumele care se împart cu titlu de dividend. Pentru a înlătura concurenţa într-o industrie atît de rentabilă, monopoliştii recurg chiar la şiretlicuri : răs-

* Kestner, op. cit., p. 254.

www.dacoromanica.ro

pîndesc zvonuri false că situaţia acestei industrii e precară, publică în presă anunţuri anonime : „Capitalişti ! feriţi-vă să investiţi capitaluri în industria cimentului !" ; în sfîrşit, cumpără întreprinderile „outsiderilor" (adică ale acelora care nu fac parte din sindicate), plătindu-le „filodorme" de cîte 60 000 — 80 000 — 150 000 de mărci *. Monopolul îşi croieşte drum pretutindeni şi prin orice mijloace, începînd cu „modeste" plăţi de filodormă şi terminînd cu sistemul american al „folosirii" dinamitei împotriva concurentului.

Afirmaţia că cartelurile înlătură crizele este o poveste inventată de economiştii burghezi, care caută cu orice preţ să ascundă hidoşenia capitalismului. Dimpotrivă, monopolul care se creează în *unele* ramuri ale industriei accentuează şi agravează caracterul haotic propriu *întregii* producţii capitaliste în ansamblu. Discordanţa dintre dezvoltarea agriculturii şi a industriei, caracteristică pentru capitalism în general, devine şi mai mare. Situaţia privilegiată în care se află aşa-numita industrie *grea*, cea mai cartelată dintre toate, şi îndeosebi industria cărbunelui şi a fierului, duce la „o şi mai accentuată lipsă de plan" în celelalte ramuri industriale, după cum mărturiseşte Jeidels, autorul uneia dintre cele mai bune lucrări cu privire la „relaţiile dintre marile bănci germane şi industrie" **.

„Cu cît o economie naţională e mai dezvoltată — scrie Liefmann, un neruşinat apărător al capitalismului, — cu atît mai mult se îndreaptă ea spre întreprinderi mai riscante sau spre crearea de întreprinderi în străinătate, spre întreprinderi a căror dezvoltare necesită un timp îndelungat, sau, în sfîrşit, spre cele care nu au decît o însemnătate locală" ***. Creşterea riscului e legată, în definitiv, de creşterea uriaşă a capitalului, care, ca să spunem aşa, se revarsă, se scurge în străinătate etc. În acelaşi timp, dezvoltarea extrem de rapidă a tehnicii generează tot mai multe elemente de neconcordanţă între diferitele ramuri ale economiei naţionale, tot mai multe elemente de haos, de

* „Zement" von L. Eschwege. „Die Bank" [136], 1909, 1, p. 115 şi urm.
** Jeidels. „Das Verhältnis der deutschen Grossbanken zur Industrie mit besonderer Berücksichtigung der Eisenindustrie". Lpz., 1905, p. 271 [137].
*** Liefmann. „Beteiligungs- etc. Ges.", p. 434.

www.dacoromanica.ro

criză. „E de presupus — se vede nevoit să recunoască acelaşi Liefmann — că într-un viitor nu prea îndepărtat omenirea va fi din nou martora unor mari prefaceri în domeniul tehnicii, care vor influenţa şi întreaga organizare a economiei naţionale"... electricitatea, aeronautica... „De regulă, în asemenea vremuri de prefaceri economice radicale se practică o speculă intensă..." *

La rîndul lor, crizele de orice fel, economice de cele mai multe ori, dar nu numai cele economice, accentuează foarte mult tendinţa spre concentrare şi monopol. Reproducem din sus-amintita lucrare a lui Jeidels o serie de consideraţii extrem de instructive cu privire la însemnătatea crizei din 1900, care, după cum se ştie, a marcat o cotitură în istoria monopolurilor moderne :

„Criza din 1900 a găsit, alături de întreprinderile uriaşe din principalele ramuri ale industriei, numeroase întreprinderi cu un sistem de organizare învechit, după concepţiile de azi, întreprinderi «simple»" (adică necombinate) „pe care valul avîntului industrial le ridicase la suprafaţă. Degringolada preţurilor şi scăderea cererii au adus aceste întreprinderi «simple» într-o situaţie dezastruoasă, care n-a atins de loc giganticele întreprinderi combinate sau, chiar dacă le-a atins, apoi numai pentru un timp foarte scurt. Datorită acestui fapt, criza din 1900 a dus la concentrarea industriei într-o măsură incomparabil mai mare decît criza din 1873 : aceasta din urmă determinase şi ea o anumită selecţie a celor mai bune întreprinderi, dar, la nivelul de atunci al tehnicii, această selecţie nu putea să ducă la un monopol al întreprinderilor care ştiuseră să iasă victorioase din criză. Un asemenea monopol durabil deţin, într-o măsură foarte mare, giganticele întreprinderi din actuala industrie siderurgică şi electrică datorită tehnicii lor extrem de complexe, organizării lor extrem de minuţioase şi forţei capitalului lor, apoi, într-o măsură mai mică, întreprinderile din industria construcţiei de maşini, din anumite ramuri ale industriei metalurgice, transporturilor etc." **

* Op. cit., p. 465—466.
** Jeidels, op. cit., p. 108.

www.dacoromanica.ro

Monopolul — iată ultimul cuvînt al „fazei celei mai noi în dezvoltarea capitalismului". Dar ideea noastră despre puterea şi însemnătatea reală a monopolurilor de azi ar fi extrem de unilaterală, incompletă şi îngustă dacă nu am ţine seama de rolul băncilor.

II. BĂNCILE ŞI NOUL LOR ROL

Operaţia fundamentală şi iniţială a băncilor este mijlocirea plăţilor. Prin aceasta băncile transformă capitalul bănesc inactiv în capital activ, adică aducător de profit, şi adună toate veniturile băneşti, punîndu-le la dispoziţia clasei capitaliste.

Pe măsura dezvoltării activităţii bancare şi a concentrării ei într-un număr mic de instituţii, băncile se transformă din mijlocitori modeşti în monopolişti atotputernici, care dispun de aproape tot capitalul bănesc al tuturor capitaliştilor şi al tuturor micilor patroni, precum şi de cea mai mare parte a mijloacelor de producţie şi a resurselor de materii prime din ţara respectivă sau din mai multe ţări. Această transformare a numeroşi mijlocitori modeşti într-un mănunchi de monopolişti este unul dintre procesele de bază ale transformării capitalismului în imperialism capitalist, şi de aceea trebuie să ne oprim în primul rînd asupra procesului de concentrare a băncilor.

În 1907/08, în Germania suma totală a depunerilor făcute la băncile pe acţiuni cu un capital de peste 1 000 000 de mărci fiecare se ridica la 7 miliarde de mărci; în 1912/13 această sumă s-a ridicat la 9,8 miliarde, ceea ce înseamnă o creştere de 40% în cinci ani, cu menţiunea că din sporul total de 2,8 miliarde, 2,75 miliarde revin la 57 de bănci cu un capital de peste 10 000 000 de mărci fiecare. Repartizarea depunerilor între băncile mari şi mici era următoarea *. [Vezi tabelul din p. 335.]

Băncile mici sînt tot mai mult împinse pe planul al doilea de cele mari, dintre care numai 9 concentrează aproape jumătate din totalul depunerilor. Aici însă mai

* Alfred Lansburgh. „Fünf Jahre d. Bankwesen", „Die Bank", 1913, nr. 8, p. 728.

www.dacoromanica.ro

Procentul din suma totală a depunerilor

	la cele 9 mari bănci din Berlin	la celelalte 48 de bănci cu un capital de peste 10 000 000 fiecare	la 115 bănci cu un capital de 1—10 milioane fiecare	la băncile mici (cu un capital de mai puțin de 1 000 000 fiecare)
1907/08	47	32,5	16,5	4
1912/13	49	36	12	3

trebuie luate în considerație numeroase alte aspecte, cum ar fi transformarea multor bănci mici în sucursale de fapt ale celor mari etc., lucru despre care va fi vorba mai jos.

Depunerile aflate la cele 9 mari bănci berlineze la sfîrșitul anului 1913 au fost evaluate de Schulze-Gaevernitz la 5,1 miliarde de mărci, din suma totală de circa 10 miliarde [138]. Luînd în considerație nu numai depunerile, ci întregul capital bancar, acest autor scria: „La sfîrșitul anului 1909 cele 9 mari bănci berlineze, *împreună cu băncile ce le sînt afiliate*, administrau 11,3 miliarde de mărci, adică 83% din totalul capitalului bancar german. «Banca germană» («Deutsche Bank»), care, *împreună cu băncile ce-i sînt afiliate*, administrează circa 3 miliarde de mărci, constituie, alături de direcția căilor ferate de stat din Prusia, cea mai mare — și totodată cea mai descentralizată — concentrare de capital din Lumea Veche" *.

Am subliniat cuvintele referitoare la băncile „afiliate" pentru că ele exprimă una dintre cele mai importante trăsături caracteristice ale concentrării capitaliste contemporane. Marile întreprinderi, și mai ales băncile, nu numai că înghit pur și simplu pe cele mici, dar le și „afiliază", le subordonează, le înglobează în grupul „lor", în „concernul" lor — ca să folosim un termen tehnic — prin „participare" la capitalul lor, prin cumpărare sau schimb de acțiuni, printr-un sistem de relații de credit etc. etc. Profesorul Liefmann a consacrat o „lucrare" mare, de 500 de pagini, descrierii „societăților de participare și finanțare" ** din zilele noastre, adăugînd, din păcate, la materialul brut,

* Schulze-Gaevernitz. „Die deutsche Kreditbank" în „Grundriss der Sozialokonomik". Tüb., 1915, p. 12 și 137.

** R. Liefmann. „Beteiligungs- und Finanzierungsgesellschaften. Eine Studie über den modernen Kapitalismus und das Effektenwesen". 1 Aufl., Jena, 1909, p. 212.

www.dacoromanica.ro

adeseori neprelucrat, o serie de consideraţii „teoretice“ lipsite de orice valoare [139]. Ce efecte are pe linia concentrării acest sistem al „participaţilor“ se vede cel mai bine în lucrarea „omului de bancă“ Riesser cu privire la marile bănci germane [140]. Dar înainte de a trece la examinarea datelor furnizate de el, vom cita un caz concret de folosire a sistemului „participaţiilor“.

„Grupul“ „Băncii germane“ este unul dintre cele mai mari, dacă nu chiar cel mai mare, din toate grupurile băncilor mari. Pentru a putea urmări firele principale care leagă laolaltă toate băncile acestui grup, trebuie să deosebim „participaţii“ de gradul întîi, al doilea şi al treilea, sau, ceea ce este acelaşi lucru, trei grade de dependenţă (a băncilor mai mici de „Banca germană“). Rezultă următorul tablou * :

„Banca germană“ participă:	Dependenţă de gradul întîi:	Dependenţă de gradul al doilea:	Dependenţă de gradul al treilea:
permanent....	la 17 bănci;	din ele 9 la alte 34;	din ele 4 la alte 7
pe termen nedeterminat..	la 5 „	—	—
din cînd în cînd	la 8 „	din ele 5 la alte 14;	din ele 2 la alte 2
Total	la 30 bănci;	din ele 14 la alte 48;	din ele 6 la alte 9

Printre cele 8 bănci cu „dependenţă de gradul întîi“, subordonate „Băncii germane“ „din cînd în cînd“, figurează 3 bănci din străinătate : una austriacă („Bankverein“ din Viena) şi două ruseşti (Banca comercială siberiană şi Banca rusească pentru comerţul cu străinătatea). În total, grupul „Banca germană“ înglobează direct sau indirect, în întregime sau în parte, 87 de bănci, iar suma totală a capitalului, propriu şi străin, de care dispune grupul este evaluată la 2—3 miliarde de mărci.

E clar că o bancă care se află în fruntea unui asemenea grup şi care încheie convenţii cu o jumătate de duzină de alte bănci ceva mai puţin puternice în vederea unor operaţii

* Alfred Lansburgh. „Das Beteiligungssystem im deutschen Bankwesen“, „Die Bank“, 1910, 1, p. 500.

www.dacoromanica.ro

financiare deosebit de mari şi de avantajoase, cum sînt împrumuturile de stat, a încetat de a fi un simplu „mijlocitor" şi s-a transformat într-o uniune a unui mănunchi de monopolişti.

Ritmul rapid în care s-a desfăşurat procesul de concentrare a băncilor în Germania la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi la începutul secolului al XX-lea se vede din următoarele date furnizate de Riesser, pe care le redăm într-o formă rezumată :

6 mari bănci berlineze aveau

Anii	Sucursale în Germania	Case de depozit şi oficii de schimb	Participaţii permanente la băncile germane pe acţiuni	Total instituţii
1895	16	14	1	42
1900	21	40	8	80
1911	104	276	63	450

Vedem, aşadar, cît de repede creşte reţeaua densă de canale care, împînzind toată ţara, centralizează toate capitalurile şi veniturile băneşti şi transformă în economie capitalistă naţională unică, iar apoi în economie capitalistă mondială, mii şi mii de întreprinderi izolate. „Descentralizarea" despre care a vorbit în sus-citatul pasaj Schulze-Gaevernitz, ca reprezentant al economiei politice burgheze din zilele noastre, constă de fapt în aceea că un număr din ce în ce mai mare de unităţi economice, odinioară relativ „independente" sau, mai bine zis, limitate la cadrul local, sînt subordonate unui centru unic. În fapt, aşadar, avem de-a face aici cu o *centralizare*, cu o creştere a rolului, a însemnătăţii, a puterii giganţilor monopolişti.

În ţările capitaliste mai vechi, această „reţea bancară" este şi mai densă. În Anglia, inclusiv Irlanda, numărul sucursalelor tuturor băncilor se ridica în 1910 la 7 151. Patru mari bănci aveau fiecare peste 400 de sucursale (între 447 şi 689) ; alte 4 — peste 200, iar 11 — peste 100.

În Franţa, *trei* bănci de prim rang — „Crédit Lyonnais", „Comptoir National" şi „Société Générale" — şi-au dezvoltat operaţiile şi reţeaua de sucursale în modul următor *:

* Eugen Kaufmann. „Das französische Bankwesen". Tüb., 1911, p. 356 şi 362.

www.dacoromanica.ro

	Numărul sucursalelor şi al agenţiilor			Mărimea capitalului	
	în provincie	la Paris	total	propriu (în milioane	străin de franci)
1870	47	17	64	200	427
1890	192	66	258	265	1 245
1909	1 033	196	1 229	887	4 363

Pentru a caracteriza „legăturile" unei mari bănci moderne, Riesser citează date cu privire la numărul scrisorilor expediate şi primite de către „Societatea de scont" („Disconto-Gesellschaft") — una dintre cele mai mari bănci din Germania şi din lumea întreagă (în 1914 capitalul ei se ridica la 300 000 000 de mărci):

	Numărul scrisorilor	
	primite	expediate
1852	6 135	6 292
1870	85 800	87 513
1900	533 102	626 043

La marea bancă pariziană „Crédit Lyonnais" numărul conturilor a crescut de la 28 535 în 1875 la 633 539 în 1912 *.

Aceste cifre simple arată, mai grăitor, poate, decît orice raţionamente lungi, că o dată cu concentrarea capitalului şi cu creşterea volumului operaţiilor efectuate de bănci se schimbă radical şi rolul lor. Din capitaliştii răzleţi se formează un singur capitalist colectiv. Cînd ţine conturi curente pentru cîţiva capitalişti, banca pare a efectua operaţii cu caracter pur tehnic, exclusiv auxiliar. Cînd însă aceste operaţii iau proporţii uriaşe, se constată că un mănunchi de monopolişti îşi subordonează operaţiile comerciale şi industriale ale întregii societăţi capitaliste, căpătînd mai întîi — prin intermediul legăturilor bancare, al conturilor curente şi prin alte operaţii financiare — posibilitatea de a *afla precis* cum stau afacerile diferiţilor capitalişti, apoi de a-i *controla* şi influenţa prin lărgirea sau restrîngerea creditului, prin înlesnirea sau îngreuierea lui şi, în sfîrşit, de *a le hotărî definitiv* soarta, de a stabili mărimea veniturilor lor, de a-i lipsi de capital sau de a le oferi posibilitatea

* Jean Lescure. „L'épargne en France". P., 1914, p. 52.

www.dacoromanica.ro

să-şi mărească rapid şi în proporţii uriaşe capitalul etc.

Am amintit mai sus despre capitalul de 300 000 000 de mărci al „Societăţii de scont" din Berlin. Această sporire a capitalului „Societăţii de scont" a fost unul dintre episoadele luptei pentru hegemonie între cele mai mari două bănci berlineze : „Deutsche Bank" şi „Societatea de scont". În 1870 cea dintîi era o întreprindere nouă încă, cu un capital de numai 15 000 000, pe cînd cea de-a doua avea 30 000 000. În 1908 cea dintîi avea un capital de 200 000 000, iar cea de-a doua 170 000 000. În 1914 cea dintîi şi-a sporit capitalul la 250 000 000, iar cea de-a doua, prin fuzionarea ei cu o altă mare bancă de prim rang — „Schaffhausenscher Bankverein" —, la 300 000 000. E de la sine înţeles că această luptă pentru hegemonie se desfăşoară paralel cu încheierea tot mai frecventă a unor „înţelegeri" tot mai durabile între cele două bănci. Iată concluziile pe care această evoluţie le impune specialiştilor în materie, care privesc problemele economice dintr-un punct de vedere care nu depăşeşte nicidecum cadrul celui mai moderat şi mai corect reformatorism burghez :

„Alte bănci vor urma aceeaşi cale — scria revista germană „Die Bank" în legătură cu sporirea capitalului „Societăţii de scont" la 300 000 000 de mărci —, şi din cele 300 de persoane care dirijează acum economia Germaniei vor rămîne cu timpul numai 50, 25 sau chiar şi mai puţine. Şi nu trebuie să ne aşteptăm ca actuala mişcare de concentrare să se limiteze numai la sistemul bancar. Legăturile strînse dintre diferitele bănci duc în mod firesc la o apropiere între sindicatele industriale patronate de ele... Într-o bună zi ne vom trezi şi ne vom freca miraţi ochii : în jurul nostru vom vedea numai trusturi, iar în faţa noastră se va contura necesitatea de a înlocui monopolurile private prin monopoluri de stat. Şi, cu toate acestea, nu ne putem reproşa nimic altceva decît că am lăsat lucrurile la voia liberei lor dezvoltări, grăbită întrucîtva prin introducerea acţiunilor" *.

Iată un exemplu care ilustrează miopia totală a publicisticii burgheze, de care ştiinţa burgheză se deosebeşte numai

* A. Lansburgh. „Die Bank mit den 300 Millionen", „Die Bank", 1914, 1, p. 426.

www.dacoromanica.ro

printr-un grad mai mic de sinceritate şi prin tendinţa de a estompa fondul problemei, de a ascunde pădurea în spatele copacilor. Să rămîi „mirat" în faţa urmărilor concentrării, să faci „reproşuri" guvernului Germaniei capitaliste sau „societăţii" capitaliste („noi"), să te temi de faptul că introducerea acţiunilor „grăbeşte" concentrarea, la fel cum Tschierschky, specialist german „în materie de carteluri", se teme de trusturile americane şi „preferă" cartelurile germane, pentru că, zice el, „acestea accelerează progresul tehnic şi economic într-un ritm mai puţin excesiv decît trusturile" *, — nu sînt oare toate acestea tot atîtea dovezi de miopie totală ?

Dar faptele rămîn fapte. În Germania nu există trusturi, ci „numai" carteluri, şi totuşi ea *este condusă* de cel mult 300 de magnaţi ai capitalului. Şi numărul lor scade într-una. În orice caz, în toate ţările capitaliste, băncile, cu toată diversitatea legislaţiei bancare, intensifică şi grăbesc enorm procesul de concentrare a capitalului şi de formare a monopolurilor.

„În sistemul bancar avem, firește, forma unei contabilităţi generale şi a unei repartizări generale a mijloacelor de producţie pe scară socială, dar numai forma" — scria Marx acum o jumătate de secol în „Capitalul" (trad. rusă, vol. III, partea a II-a, p. 144 [141]). Datele de mai sus cu privire la creşterea capitalului bancar, la sporirea numărului agenţiilor şi sucursalelor marilor bănci, a numărului conturilor lor etc. ne arată în chip concret această „contabilitate generală" a *întregii* clase a capitaliştilor, şi chiar nu numai a capitaliştilor, căci băncile adună, fie şi numai pentru scurt timp, tot felul de venituri băneşti, atît ale micilor patroni cît şi ale funcţionarilor, ca şi ale unei infime pături de sus a muncitorilor. O „repartizare generală a mijloacelor de producţie" — iată ce se *dezvoltă*, sub aspectul formei, din sistemul bancar modern, care, prin vreo 3—6 bănci mari în Franţa şi vreo 6—8 în Germania, dispune de sume de miliarde. Prin *conţinutul* ei însă, această repartizare a mijloacelor de producţie, departe de a fi „generală", este, dimpotrivă, o repartizare privată,

* S. Tschierschky, op. cit., p. 128.

www.dacoromanica.ro

adică făcută potrivit intereselor marelui capital — şi în primul rînd ale capitalului foarte mare, monopolist —, care operează în condiţii în care masa populaţiei e condamnată să flămînzească în permanenţă, în care întreaga dezvoltare a agriculturii rămîne iremediabil în urma dezvoltării industriei, iar „industria grea" ia tribut de la toate celelalte ramuri ale industriei.

Pe linia socializării economiei capitaliste, băncile încep să fie concurate de casele de economii şi de oficiile poştale, care sînt mai „descentralizate", sau, cu alte cuvinte, cuprind în sfera lor de influenţă un număr mai mare de localităţi, de colţuri îndepărtate, pături mai largi ale populaţiei. O comisie americană a cules următoarele date cu privire la dezvoltarea comparativă a depunerilor la bănci şi la casele de economii * :

Depuneri (în miliarde de mărci)

	Anglia		Franţa		Germania		
	la bănci	la casele de economii	la bănci	la casele de economii	la bănci	la asociaţiile de credit	la casele de economii
1880....	8,4	1,6	?	0,9	0,5	0,4	2,6
1888....	12,4	2,0	1,5	2,1	1,1	0,4	4,5
1908....	23,2	4,2	3,7	4,2	7,1	2,2	13,9

Plătind la depuneri o dobîndă de 4 şi 4¼%, casele de economii sînt nevoite să caute un plasament „rentabil" pentru capitalurile lor, să se lanseze în operaţii cambiale, ipotecare şi altele. Deosebirea dintre bănci şi casele de economii „se şterge tot mai mult". Camerele de comerţ din Bochum şi din Erfurt, de pildă, cer „să se interzică" caselor de economii să facă operaţii „pur" bancare cum ar fi scontarea poliţelor, cer să fie îngrădită activitatea „bancară" a oficiilor poştale **. Magnaţii finanţei par a se teme de un eventual monopol de stat, ivit printre ei dintr-o direcţie cu totul neaşteptată. Se înţelege însă că această teamă nu depăşeşte cadrul concurenţei dintre doi, ca să

* Date culese de „National Monetary Commission" din S.U.A., citate după revista „Die Bank", 1910, 2, p. 1 200.

** Date culese de „National Monetary Commission" din S.U.A., citate după revista „Die Bank", 1913 p. 811, 1 022 ; 1914, p. 713.

www.dacoromanica.ro

spunem aşa, şefi de birou care lucrează la acelaşi serviciu. Căci, pe de o parte, în fapt, de capitalurile de miliarde ale caselor de economii dispun, în ultimă instanţă, *tot* magnaţii capitalului bancar, iar pe de altă parte monopolul de stat în societatea capitalistă nu este decît un mijloc de a mări şi de a asigura veniturile milionarilor din cutare sau cutare ramură industrială, atunci cînd aceştia se află în pragul falimentului.

Înlocuirea vechiului capitalism, în care domneşte libera concurenţă, cu noul capitalism, în care domneşte monopolul, îşi găseşte expresia, printre altele, în scăderea rolului bursei. „Bursa — scrie revista „Die Bank" — şi-a pierdut de mult rolul de mijlocitor indispensabil al circulaţiei pe care l-a avut înainte, cînd băncile nu puteau încă să plaseze printre clienţii lor majoritatea valorilor emise" *.

„«Orice bancă este o bursă» — acest aforism modern conţine o doză cu atît mai mare de adevăr, cu cît mai mare este banca, cu cît mai mari sînt progresele realizate pe linia concentrării sistemului bancar" **. „Dacă odinioară, prin deceniul al 8-lea al secolului trecut, bursa, cu excesele ei tinereşti" (aluzie „fină" la crahul de bursă din 1873 [142], la scandalurile provocate de febra fondării de societăţi anonime fictive [143] etc.), „a inaugurat epoca de industrializare a Germaniei, astăzi băncile şi industria pot «să se descurce singure». Dominaţia marilor noastre bănci asupra bursei... nu este altceva decît o expresie a statului industrial german pe deplin organizat. Dacă în felul acesta se îngustează sfera de acţiune a legilor economice care funcţionează automat şi se lărgeşte enorm sfera reglementării conştiente prin intermediul băncilor, o dată cu aceasta creşte enorm răspunderea pe care o are în domeniul economiei naţionale un mic grup de personalităţi conducătoare" — aşa scrie profesorul german Schulze-Gaevernitz ***, un apologet al imperialismului german şi o autoritate pentru imperialiştii din toate ţările, care se străduieşte să estompeze un „mic amănunt", şi anume că această

* „Die Bank", 1914, 1, p. 316.
** Dr. Oscar Stillich. „Geld- und Bankwesen". Berlin, 1907, p. 169.
*** Schulze-Gaevernitz. „Die deutsche Kreditbank", în „Grundriss der Sozialokonomik", Tüb., 1915, p. 101.

www.dacoromanica.ro

„reglementare conştientă" prin intermediul băncilor constă în jecmănirea publicului de către un mănunchi de monopolişti „pe deplin organizaţi". Sarcina unui profesor burghez nu este aceea de a dezvălui întregul mecanism, de a da în vileag toate manoperele monopoliştilor bancari, ci de a le prezenta în culori trandafirii.

La fel şi Riesser, „om de bancă" şi economist cu şi mai mare autoritate, în faţa unor fapte care nu pot fi negate, preferă să se limiteze la cîteva fraze care nu spun nimic: „Bursa îşi pierde tot mai mult însuşirea, absolut indispensabilă pentru întreaga economie şi pentru circulaţia hîrtiilor de valoare, de a fi nu numai cel mai precis instrument de măsurare, dar şi un regulator, cu funcţiune aproape automată, al mişcărilor economice care converg spre ea" *.

Cu alte cuvinte: vechiul capitalism, capitalismul liberei concurenţe, cu regulatorul său absolut indispensabil — bursa —, dispare pentru totdeauna. Locul lui e luat de un nou capitalism, care poartă trăsăturile vădite ale unui fenomen de tranziţie, ale unui amestec de liberă concurenţă şi de monopol. În chip firesc se pune întrebarea *spre ce anume* „trece" acest capitalism contemporan, dar oamenii de ştiinţă burghezi se tem să şi-o pună.

„Acum treizeci de ani, cînd întreprinzătorii se concurau liber, ei îndeplineau $^{9}/_{10}$ din activitatea economică ce nu ţinea de sfera muncii fizice a «muncitorilor». Astăzi $^{9}/_{10}$ din această activitate economică intelectuală este îndeplinită de *funcţionari*. Băncile stau în fruntea acestei dezvoltări" **. Această constatare a lui Schulze-Gaevernitz duce iarăşi şi iarăşi la întrebarea spre ce anume trece capitalismul contemporan, capitalismul în stadiul său imperialist. — — —

Printre puţinele bănci care, în virtutea procesului de concentrare, rămîn în fruntea întregii economii capitaliste se conturează şi se accentuează în chip firesc tendinţa spre un acord monopolist, spre un *trust bancar*. În America, nu nouă, ci *două* bănci gigantice — acelea ale miliardarilor Rockefeller şi Morgan [144] — dispun de un capital de

* Riesser, op. cit., p. 629, ed. a 4-a.
** Schulze-Gaevernitz. „Die deutsche Kreditbank", în „Grundriss der Sozialökonomik", Tüb., 1915, p. 151.

www.dacoromanica.ro

11 miliarde de mărci *. În Germania, înghiţirea, semnalată de noi mai sus, a lui „Schaffhausenscher Bankverein" de către „Societatea de scont" a stîrnit următorul comentariu din partea cotidianului „Frankfurter Zeitung" [145], exponentul intereselor bursei :

„O dată cu creşterea concentrării băncilor se restrînge numărul instituţiilor cărora le pot fi adresate cereri de credit, ceea ce face ca marea industrie să fie tot mai dependentă de un număr mic de grupuri bancare. Dată fiind legătura strînsă dintre industrie şi lumea finanţelor, libertatea de acţiune a societăţilor industriale nevoite să recurgă la capitalul bancar se dovedeşte a fi stînjenită. De aceea marea industrie priveşte cu sentimente contradictorii trustificarea (unirea sau transformarea în trusturi) crescîndă a băncilor ; într-adevăr, în repetate rînduri au putut fi observate anumite începuturi de acorduri între diferitele concerne de mari bănci, acorduri a căror esenţă se reduce la o restrîngere a concurenţei" **.

Din nou se confirmă că ultimul cuvînt în dezvoltarea sistemului bancar este monopolul.

Cît priveşte legătura strînsă dintre bănci şi industrie, trebuie spus că tocmai în acest domeniu se manifestă, mai grăitor poate ca oriunde, noul rol al băncilor. Cînd banca scontează poliţele unui întreprinzător, cînd îi deschide un cont curent etc., aceste operaţii, luate în parte, nu restrîng cîtuşi de puţin independenţa acestui întreprinzător, iar banca nu depăşeşte rolul modest al unui mijlocitor. Dar dacă aceste operaţii devin mai frecvente şi mai statornice, dacă banca „adună" în mîinile ei capitaluri enorme, dacă ţinerea conturilor curente ale unei întreprinderi îi îngăduie băncii — şi aşa se şi întîmplă în realitate — să cunoască tot mai amănunţit şi mai complet situaţia economică a clientului ei, urmarea este o dependenţă din ce în ce mai deplină a capitalistului industrial faţă de bancă.

O dată cu aceasta se dezvoltă, ca să spunem aşa, o uniune personală între bănci şi marile întreprinderi industriale şi comerciale, un proces de fuzionare reciprocă prin posedare de acţiuni, prin intrarea directorilor de bănci în consiliile

* „Die Bank", 1912, 1, p. 435.
** Citat de Schulze-Gaevernitz în „Grdr. d. S.-Ök", p. 155.

www.dacoromanica.ro

de supraveghere (sau de administrație) ale întreprinderilor industriale și comerciale, și invers. Economistul german Jeidels a cules date extrem de amănunțite în legătură cu această formă de concentrare a capitalurilor și întreprinderilor. Șase mari bănci berlineze erau reprezentate, prin directorii lor, în *344* de societăți industriale, iar prin membrii consiliilor lor de administrație în alte *407*, deci în total în *751* de societăți. În *289* de societăți, ele aveau cîte doi membri în consiliul de supraveghere sau locul de președinte al consiliului. Aceste societăți comerciale și industriale își desfășoară activitatea în domenii extrem de variate : industria, asigurările, căi de comunicație, restaurante, teatre, industria obiectelor de artă etc. Pe de altă parte, printre membrii consiliilor de supraveghere ale acelorași șase bănci se numărau (în 1910) 51 mari industriași, printre care și un director al firmei „Krupp", unul de la marea societate de navigație „Hapag" (Hamburg — Amerika) etc. etc. Din 1895 pînă în 1910 fiecare din aceste șase bănci a participat la emisiuni de acțiuni și obligațiuni în sute de societăți industriale, și anume între 281 și 419 *.

„Uniunea personală" a băncilor și industriei se completează cu „uniunea personală" a societăților bancare și industriale cu cîrmuirea. „Locul de membru în consiliile de supraveghere — scrie Jeidels — se oferă de bunăvoie unor persoane cu nume cunoscute, precum și unor foști funcționari de stat care pot crea anumite înlesniri (!!) în relațiile cu autoritățile"... „În consiliul de supraveghere al unei mari bănci găsim, de obicei, un parlamentar sau consilier municipal din Berlin".

Formarea și dezvoltarea marilor monopoluri capitaliste se desfășoară într-un ritm rapid pe toate căile „naturale" și „supranaturale". Se statornicește sistematic o anumită diviziune a muncii între cele cîteva sute de regi ai finanței din societatea capitalistă de azi.

„Paralel cu această lărgire a cîmpului de activitate al unor mari industriași" (care intră în consiliile de administrație ale băncilor etc.) „și cu limitarea sferei de activitate

* Jeidels și Riesser. op. cit.

www.dacoromanica.ro

a directorilor de bancă din provincie la o singură regiune industrială bine determinată are loc o anumită creştere a specializării conducătorilor de bănci mari. O astfel de specializare este posibilă numai în cadrul unei largi dezvoltări a activităţii băncilor şi a legăturilor lor cu industria. Această diviziune a muncii se înfăptuieşte pe două linii : pe de o parte, relaţiile cu industria în ansamblu sînt încredinţate unuia dintre directori ca sarcină ce-l priveşte în mod special, iar pe de altă parte, fiecare director îşi asumă sarcina de a supraveghea anumite întreprinderi sau un anumit grup de întreprinderi cu profil înrudit sau cu interese similare". ...(Capitalismul a atins un nivel care permite exercitarea unei *supravegheri* organizate a diferitelor întreprinderi)... „Specialitatea unuia este industria germană, în unele cazuri numai industria din vestul Germaniei" (vestul Germaniei este partea cea mai industrializată a ţării), „a altora — relaţiile cu celelalte state şi cu industria de peste hotare," informaţiile asupra persoanei industriaşilor etc., afacerile de bursă şi altele. Pe lîngă aceasta, fiecăruia dintre directorii de bancă i se repartizează pentru supraveghere o anumită regiune sau o anumită ramură a industriei ; unul lucrează mai ales în consiliile de supraveghere ale societăţilor de electricitate, altul în fabricile de produse chimice, de bere sau de zahăr, al treilea în cîteva întreprinderi industriale izolate şi, paralel cu aceasta, în consiliile de supraveghere ale societăţilor de asigurare... Într-un cuvînt, este cert că în cadrul marilor bănci, pe măsura creşterii volumului şi a diversităţii operaţiilor lor, se statorniceşte o tot mai accentuată diviziune a muncii între conducători, avînd drept scop (şi rezultat) de a-i ridica întrucîtva, ca să spunem aşa, deasupra activităţii pur bancare, de a-i face mai competenţi, mai capabili să se pronunţe în problemele generale ale industriei şi în problemele speciale ale diferitelor ei ramuri, de a-i pregăti în vederea activităţii în sfera industrială de influenţă a băncii. Acest sistem al băncilor se completează cu tendinţa de a alege în consiliile lor de supraveghere persoane care cunosc bine industria, întreprinzători, foşti funcţionari de

www.dacoromanica.ro

stat, în special de la departamentul căilor ferate, al minelor" etc. *

Rînduieli similare, dar într-o formă oarecum diferită, întîlnim şi în sistemul bancar francez. „Crédit Lyonnais", de pildă, care e una dintre cele mai mari trei bănci franceze, şi-a organizat un serviciu special de „studii financiare" (service des études financières), în care lucrează permanent peste 50 de ingineri, statisticieni, economişti, jurişti etc. Întreţinerea lui costă între 600 000 şi 700 000 de franci anual. La rîndul său, acest serviciu este subîmpărţit în 8 secţii : una culege în special informaţii asupra întreprinderilor industriale, a doua studiază statistica generală, a treia — societăţile de căi ferate şi de navigaţie, a patra — hîrtiile de valoare, a cincea — dările de seamă financiare etc. **

Rezultă, pe de o parte, o contopire sau, cum spune foarte bine N. I. Buharin, o îngemănare tot mai strînsă a capitalului bancar cu cel industrial, iar pe de altă parte o transformare a băncilor în instituţii cu „caracter" realmente „universal". Credem necesar să reproducem textual formulările folosite în legătură cu aceasta de Jeidels, care a studiat cel mai temeinic problema de care ne ocupăm :

„Din examinarea legăturilor industriale în totalitatea lor rezultă că instituţiile financiare care lucrează pentru industrie au un *caracter universal.* În opoziţie cu alte forme de organizare bancară, în opoziţie cu recomandările formulate uneori de diverşi autori în sensul că, pentru a nu pierde terenul de sub picioare, băncile trebuie să se specializeze într-un anumit domeniu de activitate sau într-o anumită ramură industrială, — marile bănci tind să imprime legăturilor lor cu întreprinderile industriale un caracter cît mai variat în ceea ce priveşte locul şi felul producţiei, să înlăture acea inegalitate de repartizare a capitalului pe localităţi sau pe ramuri industriale care îşi are explicaţia în istoria diferitelor întreprinderi". „O tendinţă este aceea de a face ca legătura cu industria să devină un fenomen general, cealaltă — de a consolida şi

* Jeidels, op. cit., p. 156—157.
** Articolul lui Eug. Kaufmann cu privire la băncile franceze, în „Die Bank", 1909, 2, p. 851 şi urm.

www.dacoromanica.ro

intensifica această legătură ; în cadrul celor șase mari bănci, ambele tendințe sînt realizate, dacă nu în întregime, cel puțin în proporții considerabile și în egală măsură".

Din partea cercurilor comerciale și industriale se aud adesea plîngeri împotriva „terorismului" băncilor. Și nu e de mirare că se aud asemenea plîngeri, cînd marile bănci „comandă", așa cum se vede din următorul exemplu. La 19 noiembrie 1901, una dintre așa-numitele bănci *D* din Berlin (denumirile principalelor patru bănci încep cu litera *D)* a adresat consiliului de administrație al sindicatului fabricilor de ciment din Germania centrală și de nord-vest o scrisoare cu următorul conținut : „Din înștiințarea pe care ați publicat-o la 18 crt. în cutare publicație reiese că trebuie să ținem cont de eventualitatea că la adunarea generală a sindicatului dv., care urmează să aibă loc la 30 crt., vor fi adoptate hotărîri de natură să producă în întreprinderea dv. schimbări inacceptabile pentru noi. De aceea, spre marele nostru regret, sîntem nevoiți să vă retragem creditul de care ați beneficiat pînă acum... Dacă însă la această adunare generală nu vor fi adoptate hotărîri inacceptabile pentru noi și dacă ni se vor da în această privință garanții corespunzătoare pentru viitor, sîntem dispuși să începem cu dv. negocieri cu privire la deschiderea unui nou credit" *.

Astea sînt, în fond, veșnicele plîngeri ale micului capital împotriva presiunii marelui capital, numai că de astă dată în categoria celor „mici" a intrat un întreg sindicat ! Vechea luptă dintre micul și marele capital este reluată pe o treaptă de dezvoltare nouă, incomparabil mai înaltă. Se înțelege că, dispunînd de miliarde, întreprinderile marilor bănci pot duce înainte progresul tehnic cu mijloace incomparabil mai eficiente decît cele din trecut. Băncile înființează, de pildă, societăți speciale pentru cercetări tehnice, de ale căror rezultate se folosesc, bineînțeles, numai întreprinderile industriale „prietene". Cu titlu de exemplu citățm „Societatea pentru studiul problemei electrificării căilor ferate", „Biroul central pentru cercetări tehnice-științifice" etc.

* Dr. Oscar Stillich : „Geld- und Bankwesen". Berlin, 1907, p. 147.

www.dacoromanica.ro

Înşişi conducătorii marilor bănci nu pot să nu vadă că în economia naţională se creează condiţii noi, dar ei rămîn neputincioşi în faţa lor :

„Cine a urmărit în cursul anilor din urmă — scrie Jeidels — schimbările de persoane în posturile de directori şi de membri în consiliile de supraveghere ale marilor bănci n-a putut să nu observe că puterea trece treptat în mîinile unor oameni care consideră că o sarcină imperioasă şi din ce în ce mai actuală a marilor bănci este aceea de a interveni activ în dezvoltarea generală a industriei ; şi trebuie să adăugăm că între aceste persoane şi vechii directori de bancă se ivesc pe acest teren divergenţe de ordin practic, iar adesea şi de ordin personal. Este vorba, în fond, de a se şti dacă de pe urma acestui amestec în procesul industrial de producţie n-au cumva de suferit băncile ca instituţii de credit, dacă principiile solide şi profitul sigur nu sînt cumva sacrificate în favoarea unei activităţi care nu are nimic comun cu rolul de mijlocitor în materie de credit şi care atrage banca într-un domeniu unde este subordonată, într-o măsură şi mai mare decît pînă acum, domniei oarbe a conjuncturii industriale. Aşa spun mulţi dintre vechii conducători de bănci, în timp ce majoritatea celor tineri socotesc că intervenţia activă în problemele industriei este o necesitate tot atît de imperioasă ca şi aceea care a chemat la viaţă, o dată cu marea industrie modernă, şi marile bănci şi noua întreprindere bancară-industrială de azi. Ambele părţi sînt de acord într-o singură privinţă, şi anume că nu există nici principii ferme, nici vreun ţel concret pentru noua activitate a marilor bănci" *.

Vechiul capitalism şi-a trăit traiul. Cel nou reprezintă o trecere spre altceva. A căuta „principii ferme şi un ţel concret" pentru „împăcarea" monopolului cu libera concurenţă este, firește, o încercare zadarnică. Mărturisirile practicienilor sînt în totală disonanţă cu osanalele pe care le înalţă din oficiu splendorilor capitalismului „organizat" apologeţi ai săi ca Schulze-Gaevernitz, Liefmann şi alţi „teoreticieni" [146] de teapa lor.

* Jeidels, op. cit., p. 183—184.

www.dacoromanica.ro

Cînd anume a avut loc statornicirea definitivă a „noii activităţi" a marilor bănci ? La această întrebare importantă găsim un răspuns destul de precis la Jeidels :

„Legăturile dintre întreprinderile industriale, cu noul lor conţinut, cu noile lor forme, cu noile lor organe, şi anume cu marile bănci organizate atît centralizat cît şi descentralizat, se statornicesc, ca fenomen caracteristic economiei naţionale, nu mai devreme decît în ultimul deceniu al secolului trecut ; într-un anumit sens se poate considera chiar că acest moment iniţial coincide cu anul 1897, anul marilor «fuziuni», care, din considerente legate de politica industrială a băncilor, introduc pentru prima oară noua formă de organizare descentralizată, sau cu o dată şi mai tîrzie, deoarece abia criza din 1900 a accelerat enorm procesul de concentrare atît în industrie cît şi în sistemul bancar, a statornicit acest proces, a transformat pentru prima oară legăturile cu industria într-un adevărat monopol al marilor bănci şi a făcut ca aceste legături să devină mult mai strînse şi mai intense" *.

Aşadar, secolul al XX-lea — iată punctul de cotitură de la capitalismul vechi la cel nou, de la dominaţia capitalului în general la dominaţia capitalului financiar.

III. CAPITALUL FINANCIAR ŞI OLIGARHIA FINANCIARĂ

„O parte mereu crescîndă a capitalului industrial — scrie Hilferding — nu aparţine industriaşilor care îl întrebuinţează. Dreptul de a dispune de capital ei îl capătă numai prin intermediul băncii, care reprezintă faţă de ei pe proprietarii acestui capital. Pe de altă parte, banca este şi ea nevoită să plaseze în industrie o parte mereu crescîndă a capitalurilor sale. Datorită acestui fapt, ea devine într-o măsură mereu crescîndă un capitalist industrial. Acest capital bancar, deci capitalul sub formă de bani, care în modul acesta este transformat de fapt în capital industrial, eu îl numesc capital financiar". „Capitalul financiar este,

* Jeidels, op. cit., p. 181.

www.dacoromanica.ro

aşadar, capitalul de care dispun băncile şi pe care-l întrebuinţează industriaşii" *.

Această definiţie este incompletă, întrucît nu indică unul dintre momentele cele mai importante, şi anume creşterea concentrării producţiei şi a capitalului într-o măsură atît de mare, încît concentrarea generează, şi a şi generat, monopolul. Dar în tot cursul expunerii sale în general, şi în special în cele două capitole care preced pe acela din care a fost luată această definiţie, Hilferding subliniază rolul *monopolurilor capitaliste*.

Concentrarea producţiei, monopolurile pe care le generează această concentrare, contopirea sau îngemănarea băncilor şi a industriei — iată istoria apariţiei capitalului financiar şi conţinutul acestei noţiuni.

În cele ce urmează vom arăta cum, în cadrul general al producţiei de mărfuri şi al proprietăţii private „gospodărirea" monopolurilor capitaliste se transformă inevitabil în dominaţie a oligarhiei financiare. Trebuie menţionat că reprezentanţii ştiinţei burgheze germane — şi nu numai ai celei germane —, autori ca Riesser, Schulze-Gaevernitz, Liefmann etc., sînt fără excepţie apologeţi ai imperialismului şi ai capitalului financiar. Ei nu dezvăluie, ci disimulează şi caută să înfrumuseţeze „mecanismul" formării oligarhiei, procedeele ei, mărimea veniturilor ei „cinstite şi necinstite", legăturile ei cu parlamentele etc. În loc să aprofundeze aceste „probleme blestemate", ei le ocolesc, înşirînd fraze pompoase şi confuze, făcînd apel la „simţul de răspundere" al directorilor de bancă, elogiind „simţul de datorie" al funcţionărimii prusace, analizînd cu un aer serios dispoziţiile de amănunt ale unor proiecte de legi complet neserioase cu privire la „supraveghere" şi la „reglementare", dedîndu-se la jonglerii teoretice de felul următoarei definiţii „ştiinţifice", pe care a putut s-o formuleze profesorul Liefmann : *„...comerţul este activitatea lucrativă care urmăreşte adunarea de bunuri, păstrarea lor şi punerea lor la dispoziţie"* ** (subliniat în lucrarea profesorului)... Reiese că comerţul a existat la omul pri-

* R. Hilferding. „Capitalul financiar", M., 1912, p. 338—339.
** R. Liefmann, op. cit., p. 476.

www.dacoromanica.ro

mitiv, care nu cunoştea încă schimbul, şi că va exista şi în societatea socialistă !

Dar faptele monstruoase privind dominaţia monstruoasă a oligarhiei financiare sînt atît de evidente, încît în toate ţările capitaliste — şi în America, şi în Franţa, şi în Germania — a apărut o literatură care, deşi priveşte lucrurile din punctul de vedere *burghez*, prezintă totuşi un tablou aproximativ veridic şi o critică — mic-burgheză, fireşte — a oligarhiei financiare.

Pe primul loc trebuie să punem „sistemul participaţiilor", despre care am vorbit pe scurt mai sus. Iată cum descrie esenţa sistemului participaţiilor economistul german Heymann, unul dintre primii sau, poate, chiar primul autor care a atras atenţia asupra acestui fenomen :

„Conducătorul controlează societatea principală (textual : „societatea-mamă") ; aceasta, la rîndul ei, controlează societăţile dependente de ea („societăţile-fiice"), care, la rîndul lor, controlează «societăţile-nepoate» etc. În felul acesta, cu un capital nu prea mare poate fi asigurată dominaţia asupra unor gigantice domenii ale producţiei. Într-adevăr, dacă deţinerea a 50% din capital este întotdeauna suficientă pentru a asigura controlul asupra unei societăţi pe acţiuni, conducătorul trebuie să posede numai 1 000 000 pentru a avea posibilitatea să controleze un capital de 8 000 000 la «societăţile-nepoate». Şi dacă această «împletire» merge mai departe, cu 1 000 000 poţi controla 16 000 000, 32 000 000 etc." *

În realitate, experienţa arată că e de ajuns să deţii 40% din acţiuni pentru a putea dispune de soarta unei societăţi pe acţiuni **, căci o anumită parte a micilor acţionari răzleţiţi nu are în practică nici o posibilitate de a participa la adunările generale etc. „Democratizarea" deţinerii de acţiuni, de la care sofiştii burghezi şi „cvasi-social-democraţii oportunişti" aşteaptă (sau spun că aşteaptă) o „democratizare a capitalului", o creştere a rolului şi ponderii micului producător etc., este în fapt unul dintre mijloacele de întărire a puterii oligarhiei financiare [147]. De aceea, în

* Hans Gideon Heymann. „Die gemischten Werke im deutschen Grosseisengewerbe", St., 1904, p. 268—269.

** Liefmann. „Beteiligungsges. etc.", p. 258, ediţia întîi.

www.dacoromanica.ro

treacăt fie zis, în ţările capitaliste mai avansate sau mai vechi şi cu mai multă „experienţă", legislaţia îngăduie acţiuni cu valoare nominală mai mică. În Germania, legea nu îngăduie acţiuni cu valoare nominală sub 1 000 de mărci, iar magnaţii financiari germani privesc cu invidie spre Anglia, unde legea permite şi acţiuni de 1 l.st. (= 20 de mărci, circa 10 ruble). Siemens, unul dintre cei mai mari industriaşi şi „regi ai finanţei" din Germania, a declarat la 7 iunie 1900 în Reichstag că „acţiunea de 1 l.st. este baza imperialismului britanic"*. Acest negustor dă dovadă de o înţelegere mai profundă, mai „marxistă" a ceea ce este imperialismul decît un anumit autor pretenţios care trece drept întemeietor al marxismului rus [148] şi care consideră că imperialismul este o însuşire proastă a unuia dintre popoare...

Dar „sistemul participaţiilor" nu serveşte numai la sporirea enormă a puterii monopoliştilor ; el le permite, de asemenea, să pună la cale fel de fel de afaceri dubioase, veroase şi să jefuiască nepedepsiţi publicul, căci formal, după lege, conducătorii „societăţii-mame" nu răspund pentru „societatea-fiică", care este socotită „de sine stătătoare" şi *prin intermediul* căreia se poate „aranja" *totul*. Iată un caz relatat în numărul din mai 1914 al revistei germane „Die Bank" :

„Întreprinderea «Aktiengesellschaft für Federstahlindustrie in Kassel» trecea acum cîţiva ani drept una dintre cele mai rentabile întreprinderi din Germania. Datorită unei proaste administrări, dividendele plătite de ea au scăzut de la 15% la 0%. După cum s-a constatat, consiliul de administraţie acordase, fără ştirea acţionarilor, un împrumut de *6 000 000 de mărci* unei «societăţi fiice», «Hassia», al cărei capital nominal era de numai cîteva sute de mii de mărci. Acest împrumut, care este aproape de trei ori mai mare decît capitalul social al «societăţii-mame», nu figura în bilanţurile acesteia ; din punct de vedere juridic, această trecere sub tăcere era perfect legală şi a putut să dureze doi ani de zile, pentru că nici o prevedere a codului comercial nu interzice aşa ceva. Preşedintele consi-

* Schulze-Gaevernitz în „Grdr. d. S.-Oek.", V, 2, p. 110.

www.dacoromanica.ro

liului de supraveghere, care în calitate de persoană răspunzătoare a semnat aceste bilanţuri false, a fost şi continuă să fie preşedinte al Camerei de Comerţ din Kassel. Acţionarii au aflat despre împrumutul acordat societăţii «Hassia» mult timp după ce s-a constatat că acordarea lui a fost o greşeală..." (autorul ar fi trebuit să ia în ghilimele acest cuvînt)... „şi după ce cursul acţiunilor «oţelului pentru arcuri» a scăzut aproape cu 100% din cauză că acţionarii bine informaţi începuseră să le vîndă...

Acest exemplu tipic de echilibristică la întocmirea bilanţurilor, foarte frecventă în societăţile pe acţiuni, ne explică de ce consiliile de administraţie ale societăţilor pe acţiuni se lansează în afaceri riscante mult mai uşor decît întreprinzătorii particulari. Tehnica modernă în materie de întocmire de bilanţuri nu numai că le dă posibilitatea să ascundă acţionarului de rînd afacerile riscante, dar şi permite principalilor interesaţi să se derobeze de răspundere, vînzînd la timp acţiunile în caz de eşec al experimentului, în timp ce întreprinzătorul particular răspunde cu pielea lui pentru tot ce face...

Bilanţurile multor societăţi pe acţiuni se aseamănă cu palimpsestele" (palimpsest — pergament de pe care s-a ras textul iniţial pentru a face loc unui text nou), „cunoscute din evul mediu, de pe care trebuia şters textul scris pentru a scoate la iveală semnele de dedesubt, care reprezentau conţinutul adevărat al manuscrisului".

„Mijlocul cel mai simplu şi, de aceea, foarte frecvent folosit de a face ca un bilanţ să devină opac este acela de a diviza în mai multe părţi o întreprindere unică prin constituirea sau înglobarea de «societăţi-fiice». Avantajele acestui sistem din punctul de vedere al diferitelor ţeluri — legale şi ilegale — sînt atît de evidente, încît marile societăţi care nu au adoptat acest sistem sînt astăzi, fără doar şi poate, o excepţie" *.

Ca exemplu de societate monopolistă dintre cele mai mari care recurge în modul cel mai larg la acest sistem, autorul indică faimoasa „Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft" (A.E.G., despre care vom mai vorbi ceva mai

* L. Eschwege, „Tochtergesellschaften", „Die Bank", 1914, 1, p. 545

www.dacoromanica.ro

încolo). În 1912 se considera că această societate participă la *175—200* de societăţi, dominîndu-le, bineînţeles, şi dispunînd în total de un capital de circa *1 miliard şi jumătate de mărci* *.

Toate prescripţiile referitoare la control, la publicarea bilanţurilor, la elaborarea unei anumite scheme de bilanţ, la instituirea unor organe de supraveghere etc., cu care ocupă atenţia publicului profesorii şi oficialii bine intenţionaţi — care au, adică, buna intenţie de a apăra şi prezenta în culori trandafirii capitalismul —, nu pot avea aici nici o însemnătate. Căci proprietatea privată e sacră, şi nimănui nu i se poate interzice să cumpere şi să vîndă acţiuni, să le preschimbe, să le gajeze etc.

Proporţiile pe care „sistemul participaţiilor" le-a luat în cadrul marilor bănci din Rusia pot fi apreciate după datele furnizate de E. Agahd, care a fost timp de 15 ani în serviciul băncii ruso-chineze şi care în mai 1914 a publicat o lucrare intitulată, nu tocmai precis, „Marile bănci şi piaţa mondială" **. Autorul împarte marile bănci ruseşti în două grupuri principale: *a)* bănci care lucrează în cadrul „sistemului participaţiilor şi *b)* bănci „independente", dînd însă în mod arbitrar noţiunii de „independenţă" sensul de independenţă faţă de băncile din *străinătate;* pe cele din primul grup, autorul le împarte în trei subgrupe: 1) bănci cu participaţie germană, 2) cu participaţie engleză şi 3) cu participaţie franceză, înţelegînd prin aceasta „participarea" şi dominaţia celor mai mari bănci străine de naţionalitatea respectivă. Autorul împarte capitalurile băncilor în capitaluri plasate „productiv" (în comerţ şi industrie) şi capitaluri plasate „speculativ" (în operaţii financiare şi de bursă), închipuindu-şi, din punctul său de vedere mic-burghez-reformist, că în condiţiile menţinerii capitalismului ar fi posibil să desparţi

* Kurt Heining. „Der Weg des Elektrotrusts", „Neue Zeit", 1912, 30. Jahrg., 2, p. 484.

** E. Agahd. „Grossbanken und Weltmarkt. Die wirtschaftliche und politische Bedeutung der Grossbanken im Weltmarkt unter Berücksichtigung ihres Einflusses auf Russlands Volkswirtschaft und die deutsch-russischen Beziehungen", Berl., 1914.

www.dacoromanica.ro

primul gen de plasamente de cel de-al doilea şi să-l înlături pe acesta din urmă.

Iată datele furnizate de autor:

Activul băncilor (după dările de seamă octombrie-noiembrie 1913) în milioane de ruble

Grupuri de bănci ruseşti:	Capitaluri plasate		
	productiv	speculativ	total
a 1) 4 bănci: Banca comercială siberiană, Banca rusească, Banca internaţională şi Banca de scont	413,7	859,1	1 272,8
a 2) 2 bănci: Banca pentru comerţ şi industrie şi Banca ruso-engleză	239,3	169,1	408,4
a 3) 5 bănci: Banca ruso-asiatică, Banca particulară din Petersburg, Banca Azov-Don, Banca Union din Moscova, Banca comercială ruso-franceză	711,8	661,2	1 373,0
(11 bănci) *Total* .....*a*) =	1 364,8	1 689,4	3 054,2
b) 8 bănci: Banca comercială din Moscova; Banca Volga-Kama; Junker & Co.; Banca comercială din Petersburg (fostă Wawelberg); Banca Moscova (fostă Reabuşinski); Banca de scont din Moscova; Banca comercială din Moscova şi Banca particulară din Moscova	504,2	391,1	895,3
(19 bănci) *Total*	1 869,0	2 080,5	3 949,5

Potrivit acestor date, din cele aproape 4 miliarde de ruble care reprezintă capitalul „activ" al marilor bănci, peste 3 miliarde, adică *mai mult de* $^3/_4$, revin unor bănci care sînt de fapt „societăţi-fiice" ale unor bănci din străinătate, şi în primul rînd ale unor bănci pariziene (faimosul trio bancar: „Banque de l'Union parisienne"; „Banque de Paris et des Pays-Bas"; „Société Générale") şi berlineze (în special „Deutsche Bank" şi „Disconto-Gesellschaft"). Două dintre cele mai mari bănci din Rusia, „Banca rusească" („Russkii bank dlea vneşnei torgovli") şi „Banca internaţională" („St.-Peterburgskii mejdunarodnîi torgovîi bank"), şi-au mărit capitalurile, din 1906 pînă în 1912, de la 44 000 000 la 98 000 000 de ruble, iar rezervele de

www.dacoromanica.ro

la 15 000 000 la 39 000 000, „lucrînd pe trei sferturi cu capitaluri germane" ; prima bancă face parte din „concernul" „Deutsche Bank" din Berlin, iar cea de-a doua din „Disconto-Gesellschaft" din același oraș. Bunul Agahd e profund revoltat de faptul că aceste bănci berlineze dețin majoritatea acțiunilor și că de aceea acționarii ruși nu au nici o putere. Și este de la sine înțeles că țara care exportă capital ia partea leului : „Deutsche Bank", de pildă, introducînd la Berlin acțiunile Băncii comerciale siberiene, le-a ținut în portofoliu timp de 12 luni, iar după aceea le-a vîndut la cursul de 193 pentru 100, adică la un preț aproape dublu, „realizînd un profit" de circa 6 000 000 de ruble, pe care Hilferding l-a numit „profit de fondator".

Toată „puterea" marilor bănci petersburgheze este evaluată de autor la 8 235 000 000 de ruble, adică la aproape 8 miliarde și un sfert, iar „participarea" sau, mai bine zis, dominația băncilor din străinătate, el o repartizează astfel : băncile franceze — 55%, băncile engleze — 10% și cele germane — 35%. Din această sumă de 8 235 000 000 capital activ, 3 687 000 000 — adică peste 40% — revin, după calculele autorului, sindicatelor Produgol *, Prodamet **, sindicatelor din industria metalurgică, din industria petrolului și a cimentului. Prin urmare, contopirea capitalului bancar și a celui industrial, în legătură cu formarea monopolurilor capitaliste, a făcut și în Rusia mari progrese[149].

Capitalul financiar, care este concentrat în mîini puține și care exercită un monopol de fapt, realizează profituri uriașe și mereu crescînde de pe urma fondării de societăți, a emisiunilor de hîrtii de valoare, a împrumuturilor de stat etc., statornicind dominația oligarhiei financiare și impunînd întregii societăți un tribut în folosul monopoliștilor. Iată una dintre nenumăratele pilde de „gospodărire" din partea trusturilor americane, citată de Hilferding : în 1887 a luat ființă trustul zahărului, fondat de Havemeyer prin fuzionarea a 15 companii mici cu un capital total de 6 500 000 de dolari. Capitalul trustului însă a fost „diluat",

* Produgol — societate pentru desfacerea combustibilului mineral din bazinul Donețului, întemeiată în 1906. — *Nota trad.*

** Prodamet — societate pentru desfacerea produselor uzinelor metalurgice ruse, întemeiată în 1906. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

cum spun americanii, şi stabilit la 50 000 000 de dolari. Această „supracapitalizare" sconta viitoarele profituri de monopol, la fel cum trustul oţelului din aceeaşi ţară scontează viitoarele profituri de monopol atunci cînd acaparează tot mai multe terenuri cu zăcăminte de minereu de fier. Şi într-adevăr, trustul zahărului a stabilit preţuri de monopol şi a realizat venituri atît de mari, încît a putut plăti un dividend de 10% la un capital *înşeptit* prin „diluare", adică *aproape 70% la capitalul realmente vărsat la fondarea trustului!* În 1909, capitalul trustului se ridica la 90 000 000 de dolari. În 22 de ani, capitalul a crescut de peste zece ori.

În Franţa, dominaţia „oligarhiei financiare" („Împotriva oligarhiei financiare din Franţa" — aşa e intitulată cunoscuta carte a lui Lysis, apărută în 1908 în ediţia a cincea) a luat o formă care nu se deosebeşte decît foarte puţin de cea din S.U.A. Patru bănci dintre cele mai mari au nu un monopol relativ, ci un „monopol absolut" în ceea ce priveşte emiterea hîrtiilor de valoare. Este de fapt un „trust al marilor bănci". Şi monopolul asigură profituri monopoliste de pe urma emisiunilor. Ţara care contractează un împrumut primeşte, de regulă, cel mult 90% din suma totală ; 10% revin băncilor şi celorlalţi mijlocitori. Profitul realizat de bănci la împrumutul ruso-chinez de 400 000 000 de franci a fost de 8% ; la împrumutul rusesc (1904) de 800 000 000, profitul lor a fost de 10% ; la cel marocan (1904) de 62 500 000, el a fost de 18 $^{3}/_{4}$%. Capitalismul, care şi-a început dezvoltarea ca mic capital cămătăresc, şi-o încheie ca foarte mare capital cămătăresc. „Francezii sînt cămătarii Europei", spune Lysis. Toate condiţiile vieţii economice suferă o schimbare profundă ca urmare a acestei transformări a capitalismului. În perioada în care populaţia, industria, comerţul şi transporturile maritime stagnează, „ţara" se poate îmbogăţi din cămătărie. „Cincizeci de oameni reprezentînd un capital de 8 000 000 de franci pot dispune de *două miliarde* în patru bănci". Sistemul „participaţiilor", pe care îl cunoaştem deja, duce la aceleaşi urmări : marea bancă franceză „Société Générale" a emis 64 000 de obligaţiuni ale „societăţii-fiice", „Rafinăriile de zahăr din Egipt". Cursul de emisiune a fost de 150%,

www.dacoromanica.ro

banca cîştigînd cîte 50 de copeici la fiecare rublă. Dividendele acestei societăţi s-au dovedit a fi fictive, iar „publicul" a pierdut între 90 000 000 şi 100 000 000 de franci; unul dintre directorii băncii „Société Générale" era membru al consiliului de administraţie al „Rafinăriilor de zahăr". Nu e de mirare că Lysis se vede nevoit să conchidă că „Republica Franceză este o monarhie financiară", că „dominaţia oligarhiei financiare este deplină, cuprinzînd în sfera ei şi presa, şi guvernul" *.

Rentabilitatea excepţional de mare a emisiunii de hîrtii de valoare, ca una dintre operaţiile principale ale capitalului financiar, joacă un rol deosebit de important în dezvoltarea şi întărirea oligarhiei financiare. „În interiorul ţării nu există afacere care să aducă, fie şi cu aproximaţie, profituri atît de mari ca mijlocirea emisiunilor de împrumuturi externe", scrie revista germană „Die Bank" **.

„Nici o operaţie bancară nu aduce profituri atît de mari ca emisiunile". Potrivit datelor publicate de revista „Der Deutsche Oekonomist", profitul adus de emisiunile de titluri industriale reprezenta în medie pe an :

1895 — 38,6%	1898 — 67,7%
1896 — 36,1 „	1899 — 66,9 „
1897 — 66,7 „	1900 — 55,2 „

„În decurs de zece ani, din 1891 pînă în 1900, emisiunile de titluri industriale germane au adus «un cîştig» *de peste un miliard*" ***.

Dacă în perioade de avînt industrial sînt extrem de mari profiturile capitalului financiar, în perioade de declin se ruinează întreprinderile mici şi şubrede, în timp ce marile bănci „participă" la cumpărarea lor la preţuri derizorii sau la „asanări" şi „reorganizări" foarte rentabile. La „asanarea" întreprinderilor deficitare, „se procedează la o reducere a capitalului social, ceea ce înseamnă că venitul se repartizează la un capital mai mic şi cu începere din acel moment se calculează la acest capital redus. Sau, dacă renta-

* Lysis. „Contre l'oligarchie financière en France". 5 éd., P., 1908, pp. 11, 12, 26, 39, 40, 48.

** „Die Bank", 1913, nr. 7, S. 630.

*** Stillich, op. cit., p. 143, şi W. Sombart : „Die deutsche Volkswirtschaft im 19. Jahrhundert". 2. Aufl., 1909, p. 526, Anlage 8.

www.dacoromanica.ro

bilitatea a scăzut la zero, se aduce în întreprindere un capital nou, care, împreună cu cel vechi, mai puțin rentabil, va da acum un venit îndestulător. În treacăt fie zis — adaugă Hilferding —, toate aceste asanări și reorganizări au o dublă însemnătate pentru bănci : întîi, ca operație rentabilă ; al doilea, ca prilej nimerit pentru a pune sub tutela lor asemenea societăți strîmtorate" *.

Iată un exemplu : societatea minieră pe acțiuni „Union" din Dortmund a fost înființată în 1872. Au fost emise acțiuni pentru un capital social de aproape 40 000 000 de mărci ; după ce în primul an s-a dat un dividend de 12%, cursul acțiunilor s-a urcat la 170%. Capitalul financiar a luat partea leului, cîștigînd o bagatelă de vreo 28 000 000. La înființarea acestei societăți, rolul principal l-a avut „Disconto-Gesellschaft", aceeași mare bancă germană care a ajuns să-și sporească capitalul la 300 000 000 de mărci. Apoi dividendele societății „Union" scad la zero. Acționarii se văd nevoiți să accepte o „reducere" a capitalului, adică să piardă o parte din capital, pentru a nu pierde totul. După o serie de „asanări" de acest fel, din registrele societății „Union" au dispărut în decurs de 30 de ani peste 73 000 000 de mărci. „În prezent, acționarii inițiali ai acestei societăți nu mai dețin decît 5% din valoarea nominală a acțiunilor lor" **, — în timp ce la fiecare „asanare" nouă băncile au continuat „să cîștige".

O operație deosebit de rentabilă a capitalului financiar este și specula cu terenurile din împrejurimile marilor orașe în curs de dezvoltare rapidă. Monopolul băncilor se unește aici cu monopolul rentei funciare și cu monopolul căilor de comunicație, căci creșterea prețului terenurilor, posibilitatea de a le vinde avantajos pe parcele etc. depind, în primul rînd, de existența unor bune mijloace de comunicație cu centrul orașului, mijloace care se află însă în mîinile unor mari societăți, legate cu aceleași bănci prin sistemul participațiilor și prin repartizarea posturilor directoriale. În felul acesta rezultă ceea ce autorul german L. Eschwege, colaborator al revistei „Die Bank", care a

* „Capitalul financiar", p. 172.
** Stillich, op. cit., p. 138, și Liefmann, p. 51.

www.dacoromanica.ro

studiat în mod special operaţiile legate de vînzarea-cumpărarea terenurilor, de ipotecarea lor etc., a denumit „mlaştină" : specula febrilă cu terenurile suburbane, prăbuşirea unor firme de construcţii, cum a fost cazul firmei berlineze „Boswau & Knauer", care acaparase pe căi necinstite aproape 100 000 000 de mărci prin mijlocirea lui „Deutsche Bank", „una dintre cele mai solide şi mai mari" bănci, care a lucrat, firește, prin sistemul „participaţiilor", adică pe ascuns, din umbră, şi a scăpat destul de ieftin, cu o pierdere de „numai" 12 000 000 de mărci, — apoi ruinarea a numeroşi mici patroni şi muncitori, care nu capătă nici un ban din ceea ce le datorează firmele fictive de construcţii, aranjamentele frauduloase cu „incoruptibila" poliţie şi administraţie berlineză pentru acapararea dreptului de a elibera adeverinţe cu privire la terenuri şi de a obţine din partea primăriei autorizaţii de construcţie etc. etc. *

„Moravurile americane", pe care le detestă cu atîta ipocrizie profesorii europeni şi burghezii bine intenţionaţi, s-au încetăţenit în epoca capitalului financiar literalmente în fiecare oraş mare din orice ţară.

La Berlin se vorbea pe la începutul anului 1914 despre eventualitatea creării unui „trust al transporturilor", adică a unei „comunităţi de interese" între cele trei întreprinderi berlineze de transporturi : calea ferată electrică urbană, societatea de tramvaie şi societatea de omnibuze. „De existenţa unei asemenea intenţii — scria „Die Bank" — ştiam din ziua în care s-a aflat că majoritatea acţiunilor societăţii de omnibuze trecuseră în mîinile celorlaltor două societăţi de transporturi. ...Iniţiatorilor unor asemenea planuri li se poate da toată crezarea că, printr-o organizare unitară a transporturilor, ei speră să realizeze economii, din care o parte ar putea, la urma urmelor, să revină publicului. Dar chestiunea se complică prin faptul că în spatele acestui trust al transporturilor în curs de formare stau bănci care, dacă vor voi, vor putea subordona intereselor comerţului lor cu terenuri căile de comunicaţie monopolizate de ele. Pentru a ne convinge cît de firească este această presupunere, e de ajuns să ne amintim că şi la înfiinţarea

* „Die Bank", 1913, p. 952, L. Eschwege. „Der Sumpf" ; ibid., 1912, 1, p. 223 şi urm.

www.dacoromanica.ro

societății pentru construirea și exploatarea căii ferate electrice urbane erau amestecate interesele marii bănci care a patronat înființarea acestei societăți, și anume interesele acestei întreprinderi de transporturi se împleteau cu interesele comerțului cu terenuri. Linia de est a acestei căi ferate urma să cuprindă terenuri pe care, mai tîrziu, cînd construirea liniei a fost asigurată, banca le-a vîndut cu mari profituri pentru ea și pentru cîțiva participanți..." *

Monopolul, o dată format și mînuind miliarde, pătrunde cu inevitabilitate absolută în *toate* domeniile vieții publice, indiferent de regimul politic și de toate celelalte „aspecte particulare". În literatura economică germană este foarte frecventă elogierea slugarnică a corectitudinii funcționărimii de stat prusace, cu aluzii la afacerea Panama din Franța [150] sau la venalitatea din viața politică americană. Fapt este însă că *pînă și* literatura burgheză consacrată afacerilor bancare din Germania este mereu nevoită să depășească mult cadrul operațiilor pur bancare și să vorbească, de pildă, în legătură cu cazurile tot mai frecvente de trecere a funcționarilor de stat în serviciul băncilor, despre „o năvală spre bănci" : „cum stau lucrurile cu incoruptibilitatea funcționarului de stat, a cărui năzuință tainică este să capete o slujbă grasă pe Behrenstrasse?" ** — strada din Berlin pe care își are sediul „Deutsche Bank". Alfred Lansburgh, editorul revistei „Die Bank", a scris în 1909 un articol intitulat „Însemnătatea economică a bizantinismului", în care, printre altele, vorbește de călătoria lui Wilhelm al II-lea în Palestina și de „rezultatul direct al acestei călătorii, construirea căii ferate Berlin-Bagdad, această funestă «mare operă a spiritului întreprinzător german», care e mai vinovată de «încercuire» decît toate greșelile noastre politice la un loc" *** (prin încercuire se înțelege politica lui Eduard al VII-lea, care căuta să izoleze Germania și s-o strîngă în cercul de fier al unei alianțe imperialiste antigermane). Eschwege, colaborator al aceleiași reviste, menționat de noi mai sus, a scris în 1911 un articol intitulat „Plutocrație și birocrație", denunțînd, de pildă,

* „Verkehrstrust", „Die Bank", 1914, I, p. 89.
** „Der Zug zur Bank", „Die Bank", 1909, 1, p. 79.
*** Ibid., p. 301.

www.dacoromanica.ro

cazul funcţionarului de stat german Völker, care fusese la un moment dat membru al comisiei cartelurilor şi se remarcase prin activitatea sa energică, iar după scurt timp a căpătat o slujbă grasă în sindicatul oţelului, cel mai mare dintre carteluri. Aceste cazuri, care nu sînt de loc întîmplătoare, l-au silit pe acelaşi autor burghez să constate că „libertatea economică garantată de Constituţia germană a devenit în multe domenii ale vieţii economice o frază lipsită de conţinut" şi că, în condiţiile dominaţiei plutocraţiei, „nici cea mai largă libertate politică nu ne poate scăpa de primejdia de a deveni un popor de oameni neliberi" *.

În ceea ce priveşte Rusia, ne vom mărgini la un singur exemplu : acum cîţiva ani a apărut în toate ziarele ştirea că Davîdov, directorul cancelariei creditului, se lasă de slujba sa la stat şi primeşte un post într-o bancă de prim rang, stipulîndu-şi prin contract o leafă care în decurs de cîţiva ani urma să însumeze peste 1 000 000 de ruble. Cancelaria creditului este o instituţie care are ca sarcină „coordonarea activităţii tuturor instituţiilor de credit ale statului" şi care acordă băncilor din capitală subvenţii însumînd între 800 000 000 şi 1 miliard de ruble **. — — —

Capitalismului în general îi este caracteristică tendinţa de a separa proprietatea asupra capitalului de plasarea capitalului în producţie, de a separa capitalul bănesc de cel industrial, sau productiv, de a separa pe rentier, care trăieşte numai din venitul capitalului bănesc, de întreprinzător şi de toţi ceilalţi care dispun direct de capital. Imperialismul, sau dominaţia capitalului financiar, este treapta cea mai înaltă a capitalismului, pe care această separare atinge proporţii uriaşe. Precumpănirea capitalului financiar asupra tuturor celorlaltor forme de capital înseamnă predominarea rentierilor şi a oligarhiei financiare, înseamnă desprinderea din rîndul statelor a cîtorva state care dispun de „putere" financiară. Proporţiile acestui proces pot fi apre-

* Ibid., 1911, 2, p. 825 ; 1913, 2, p. 962.
** E. Agahd, p. 202.

www.dacoromanica.ro

ciate după datele statisticii emisiunilor, adică a punerii în circulaţie a tot felul de hîrtii de valoare.

În „Buletinul Institutului internaţional de statistică", A. Neymarck * a publicat date comparative cît se poate de amănunţite şi de complete cu privire la emisiunile din lumea întreagă, date care au fost apoi de repetate ori citate fragmentar în literatura economică [151]. Iată rezultatele pe 4 decenii :

Totalul emisiunilor, în miliarde de franci, pe decenii

1871—1880	76,1
1881—1890	64,5
1891—1900	100,4
1901—1910	197,8

În deceniul 1871—1880, suma totală a emisiunilor din lumea întreagă creşte datorită mai ales împrumuturilor contractate în legătură cu războiul franco-prusian, precum şi perioadei de înfiinţare de societăţi care i-a urmat în Germania. În linii generale, în cursul ultimelor trei decenii ale secolului al XIX-lea, creşterea a avut un ritm relativ nu prea rapid, şi numai primul deceniu al secolului al XX-lea a adus o creştere enormă, aproape o dublare în decurs de 10 ani. Începutul secolului al XX-lea reprezintă, aşadar, o cotitură nu numai pe linia creşterii monopolurilor (a cartelurilor, sindicatelor, trusturilor), lucru despre care am mai vorbit, ci şi pe linia creşterii capitalului financiar.

Cît priveşte suma totală a hîrtiilor de valoare din întreaga lume în 1910, Neymarck o evaluează cu aproximaţie la 815 miliarde de franci. Scăzînd, cu oarecare aproximaţie, cifrele care se repetă, el reduce această sumă la 575—600 de miliarde. Iată repartizarea ei pe ţări (luînd ca bază cifra de 600 de miliarde) :

* „Bulletin de l'Institut international de statistique", t. XIX, livr. II. La Haye, 1912. — Datele referitoare la statele mici, coloana a 2-a, sînt calculate aproximativ, pe baza cifrelor din 1902 majorate cu 20%.

www.dacoromanica.ro

Suma hîrtiilor de valoare în 1910 (în miliarde de franci)

Anglia	142	479	Olanda	12,5
Statele Unite	132		Belgia	7,5
Franţa	110		Spania	7,5
Germania	95		Elveţia	6,25
Rusia	31		Danemarca	3,75
Austro-Ungaria	24		Suedia, Norvegia, Romînia ş.a.	2,5
Italia	14		*Total*	600,0
Japonia	12			

Din aceste cifre se vede îndată cît de net se separă cele mai bogate patru ţări capitaliste, care deţin hîrtii de valoare în sumă aproximativă de 100—150 de miliarde de franci fiecare. Din aceste patru ţări, două — Anglia şi Franţa — sînt cele mai vechi ţări capitaliste şi, după cum vom vedea, cele mai bogate în colonii; celelalte două — Statele Unite şi Germania — sînt ţări capitaliste avansate în ceea ce priveşte ritmul rapid al dezvoltării lor şi gradul de răspîndire al monopolurilor capitaliste în industrie. Aceste 4 ţări la un loc posedă 479 de miliarde de franci, adică aproape 80% din capitalul financiar mondial. Aproape toate celelalte ţări sînt, într-un fel sau altul, debitoarele şi tributarele acestor ţări, ale acestor bancheri internaţionali, ale acestor patru „stîlpi" ai capitalului financiar mondial.

O atenţie specială trebuie să acordăm rolului pe care-l are exportul de capital în crearea reţelei internaţionale de dependenţe şi legături a capitalului financiar.

IV. EXPORTUL DE CAPITAL

Pentru vechiul capitalism, în care libera concurenţă domnea din plin, era caracteristic exportul de *mărfuri*. Pentru capitalismul contemporan, în care domnesc monopolurile, caracteristic a devenit exportul de *capital*.

Capitalismul este producţie de mărfuri pe cea mai înaltă treaptă a dezvoltării ei, cînd forţa de muncă devine şi ea o marfă. Creşterea schimburilor atît înăuntrul ţării cît şi îndeosebi pe scară internaţională este o trăsătură caracte-

www.dacoromanica.ro

ristică a capitalismului. Dezvoltarea inegală, în salturi, a diferitelor întreprinderi, a diferitelor ramuri industriale şi a diferitelor ţări este inevitabilă în condiţiile capitalismului. Mai întîi Anglia a devenit, înaintea celorlalte ţări, o ţară capitalistă şi pe la mijlocul secolului al XIX-lea, cînd a introdus comerţul liber, a pretins să fie „atelierul lumii întregi", furnizoare de fabricate pentru toate ţările, care, în schimb, trebuiau s-o aprovizioneze cu materii prime. Dar, încă în ultimul pătrar al secolului al XIX-lea, *acest* monopol al Angliei a fost subminat, pentru că o serie de alte ţări, apărîndu-se prin tarife vamale „protecţioniste", au devenit state capitaliste de sine stătătoare. În pragul secolului al XX-lea asistăm la formarea unor monopoluri de alt gen : întîi, uniuni monopoliste ale capitaliştilor în toate ţările cu capitalism dezvoltat ; al doilea, situaţia de monopol a cîtorva ţări foarte bogate, în care acumularea capitalului a atins proporţii uriaşe. În ţările înaintate a apărut un uriaş „surplus de capital".

Firește, dacă capitalismul ar putea să dezvolte agricultura, care a rămas azi pretutindeni mult în urma industriei, dacă ar putea să ridice nivelul de trai al maselor populaţiei, care, cu tot progresul tehnic ameţitor, continuă pretutindeni să flămînzească şi să îndure o mizerie crîncenă, — nici vorbă n-ar putea să fie de un surplus de capital. Şi trebuie să spunem că de acest „argument" se folosesc la tot pasul criticii mic-burghezi ai capitalismului. Dar atunci capitalismul n-ar mai fi capitalism, căci atît dezvoltarea inegală cît şi mizeria crîncenă a maselor constituie condiţii şi premise necesare, fundamentale ale acestui mod de producţie. Atîta timp cît capitalismul rămîne capitalism, surplusul de capital este folosit nu pentru ridicarea nivelului de trai al maselor din ţara respectivă, căci aceasta ar însemna o scădere a profiturilor obţinute de capitalişti, ci pentru sporirea profiturilor prin export de capital în străinătate, în ţările înapoiate. În aceste ţări înapoiate, profitul este de obicei ridicat, deoarece capitaluri sînt puţine, preţul pămîntului este relativ scăzut, salariile sînt mici, iar materiile prime ieftine. Posibilitatea exportului de capital este creată prin faptul că un şir de ţări înapoiate au şi fost atrase în orbita capitalismului mondial, că au

www.dacoromanica.ro

fost construite sau sînt în curs de construire principalele linii de cale ferată, că sînt asigurate condiţiile elementare pentru dezvoltarea industriei etc. Necesitatea exportului de capital este determinată de faptul că în unele ţări capitalismul „s-a răscopt", iar capitalul nu găseşte (în condiţiile stării înapoiate a agriculturii şi ale mizeriei maselor) teren pentru o investiţie „rentabilă".

Următoarele date aproximative ne arată cît capital au investit în străinătate principalele trei ţări *:

Capital investit în străinătate
(în miliarde de franci)

Anul	Anglia	Franţa	Germania
1862	3,6	—	—
1872	15	10 (1869)	—
1882	22	15 (1880)	?
1893	42	20 (1890)	?
1902	62	27—37	12,5
1914	75—100	60	44

De aici reiese că exportul de capital a atins proporţii uriaşe abia la începutul secolului al XX-lea. Înainte de război capitalul pe care l-au investit în străinătate principalele trei ţări se reducea la 175—200 de miliarde de franci. Socotit la o rată modestă de 5%, venitul adus de acest capital trebuie să însumeze 8—10 miliarde de franci pe an. Solidă bază pentru asuprirea şi exploatarea imperialistă a majorităţii naţiunilor şi ţărilor din lume, pentru parazitismul capitalist al unui mănunchi de state foarte bogate!

Cum se repartizează între diferitele ţări acest capital plasat în străinătate, *unde* anume este el plasat? La această

* Hobson. „Imperialism", L., 1902, p. 58; Riesser, op. cit., p. 395 şi 404; P. Arndt în „Weltwirtschaftliches Archiv", Bd. 7, 1916, S. 35; Neymarck în Bulletin; Hilferding. „Capitalul financiar", p. 492; Lloyd George, discurs rostit în Camera comunelor la 4 mai 1915, „Daily Telegraph" din 5 mai 1915; B. Harms: „Probleme der Weltwirtschaft", Jena, 1912, S. 235 şi altele; Dr. Siegmund Schilder. „Entwicklungstendenzen der Weltwirtschaft". Berlin, 1912, Band I, S. 150; George Paish. „Great Britain's Capital Investments etc." în „Journal of the Royal Statistical Society", vol. LXXIV. 1910—1911, p. 167 şi urm.; Georges Diouritch. „L'Expansion des banques allemandes à l'étranger, ses rapports avec le développement économique de l'Allemagne". P., 1909, p. 84.

www.dacoromanica.ro

întrebare nu se poate da decît un răspuns aproximativ, care este totuşi în măsură să lămurească unele corelaţii şi legături generale ale imperialismului modern :

Continentele între care se repartizează (aproximativ) capitalurile investite în străinătate (în jurul anului 1910)

	Anglia	Franţa	Germania	Total
	(în miliarde de mărci)			
Europa	4	23	18	45
America	37	4	10	51
Asia, Africa şi Australia	29	8	7	44
Total	70	35	35	140

În Anglia, primul loc îl deţin posesiunile ei coloniale, care sînt şi în America foarte mari (de pildă Canada), fără să mai vorbim de Asia etc. În această ţară, exportul uriaş de capital este legat în modul cel mai strîns de stăpînirea unor colonii imense despre a căror însemnătate pentru imperialism vom vorbi mai jos. Cu totul altfel stau lucrurile în Franţa. Aici capitalul exportat este plasat mai ales în Europa, şi în primul rînd în Rusia (nu mai puţin de 10 miliarde de franci) ; trebuie menţionat că în cea mai mare parte el este capital *de împrumut*, plasat în împrumuturi de stat, şi nu capital investit în întreprinderi industriale. Spre deosebire de imperialismul englez, colonialist, cel francez poate fi numit imperialism cămătăresc. În Germania vedem o a treia variantă : posesiunile ei coloniale nu sînt prea mari, iar capitalul plasat de ea în străinătate este cel mai uniform repartizat între Europa şi America.

În ţările spre care se îndreaptă, exportul de capital influenţează dezvoltarea capitalismului, imprimîndu-i un ritm extrem de accelerat. De aceea, dacă exportul de capital poate să ducă într-o anumită măsură la o oarecare stagnare a dezvoltării capitalismului în ţările exportatoare, aceasta poate avea loc numai cu preţul lărgirii şi adîncirii dezvoltării capitalismului în lumea întreagă.

Pentru ţările exportatoare de capital există aproape totdeauna posibilitatea de a obţine anumite „avantaje", al căror caracter ne lămureşte specificul epocii capitalului

www.dacoromanica.ro

financiar şi a monopolurilor. Iată, de pildă, ce scria revista berlineză „Die Bank" în octombrie 1913 :

„Pe piaţa financiară internaţională se joacă de cîtva timp o comedie demnă de pana unui Aristofan. O serie întreagă de state străine, începînd cu Spania şi terminînd cu cele din Balcani, începînd cu Rusia şi terminînd cu Argentina, Brazilia şi China, adresează, făţiş sau pe ascuns, marilor pieţe financiare cereri de împrumut, uneori extrem de insistente. În momentul de faţă, situaţia pieţelor financiare nu este prea strălucită şi nici perspectivele politice nu sînt prea trandafirii. Dar nici una dintre pieţele financiare nu se încumetă să respingă vreo cerere de împrumut, deoarece se teme că vecinul i-o va lua înainte, va consimţi să acorde împrumutul şi în felul acesta îşi va asigura anumite contraservicii. Cînd se încheie asemenea tranzacţii internaţionale, creditorul se alege aproape totdeauna cu anumite foloase : o clauză avantajoasă într-un tratat comercial, o bază de aprovizionare cu cărbuni, construirea unui port, o concesiune grasă, o comandă de tunuri" *.

Capitalul financiar a creat epoca monopolurilor. Iar monopolurile aduc cu ele pretutindeni principiile lor : folosirea „legăturilor" în scopul unei tranzacţii avantajoase ia locul concurenţei pe piaţa liberă. De obicei, împrumutul se acordă cu condiţia ca o parte din el să fie cheltuită pentru cumpărări de produse în ţara creditoare, în special armament, vapoare etc. În ultimele două decenii (1890—1910), Franţa a recurs foarte des la acest mijloc. Exportul de capital devine un mijloc pentru stimularea exportului de mărfuri. Tranzacţiile ce se încheie în asemenea cazuri între întreprinderile deosebit de mari sînt de aşa natură, încît — după expresia „eufemistică" a lui Schilder ** — ele „se învecinează cu corupţia". Krupp în Germania, Schneider în Franţa, Armstrong în Anglia sînt mostre de asemenea firme, strîns legate de marile bănci şi de guvern, care nu pot fi uşor „ocolite" la contractarea unui împrumut.

Acordînd împrumuturi Rusiei, Franţa „a strîns-o cu uşa" la încheierea tratatului comercial din 16 septem-

* „Die Bank", 1913, 2, 1 024—1 025.
** Schilder, op. cit., p. 346, 350, 371.

www.dacoromanica.ro

brie 1905, asigurîndu-şi anumite concesii pînă în 1917; la fel a procedat ea şi la încheierea tratatului comercial din 19 august 1911 cu Japonia. Războiul vamal dintre Austria şi Serbia, care, cu o întrerupere de şapte luni, a durat din 1906 pînă în 1911, a fost provocat, în parte, de rivalitatea austro-franceză în domeniul livrării de material de război Serbiei. În ianuarie 1912, Paul Deschanel a declarat în parlament că în perioada 1908—1911 firmele franceze au livrat Serbiei material de război în valoare de 45 000 000 de franci.

Într-un raport al consulului Austro-Ungariei la São-Paulo (Brazilia) se spune: „construirea reţelei de căi ferate din Brazilia se efectuează în cea mai mare parte cu capitaluri franceze, belgiene, britanice şi germane; la încheierea operaţiilor financiare legate de construirea reţelei de căi ferate, aceste ţări îşi asigură dreptul de a livra materialele de construcţie necesare".

În felul acesta capitalul financiar îşi întinde, în sensul literal al cuvîntului, putem spune, plasa asupra tuturor ţărilor lumii. Un rol de seamă joacă aici băncile înfiinţate în colonii şi sucursalele lor. Imperialiştii germani privesc cu invidie la ţările coloniale „vechi", care şi-au asigurat în această privinţă o situaţie deosebit de „bună": în 1904 Anglia avea 50 de bănci coloniale cu 2 279 de sucursale (în 1910: 72 cu 5 449 de sucursale); Franţa — 20 cu 136 de sucursale; Olanda — 16 cu 68 de sucursale, pe cînd Germania n-avea „decît" 13 bănci cu 70 de sucursale *. Capitaliştii americani invidiază, la rîndul lor, pe cei englezi şi germani: „În America de Sud — se plîngeau ei în 1915 — 5 bănci germane au 40 de sucursale şi 5 engleze — 70 de sucursale... În ultimii 25 de ani, Anglia şi Germania au investit în Argentina, Brazilia şi Uruguay aproximativ 4 bilioane (miliarde) de dolari, şi datorită acestui fapt le revin 46% din comerţul acestor trei ţări **.

* Riesser, op. cit., p. 375, ed. a 4-a, şi Diouritch, p. 283.

** The Annals of the American Academy of Political and Social Science, vol. LIX, May 1915, p. 301. În aceeaşi lucrare, la p. 331, citim că, în ultimul număr al revistei financiare „Statist", cunoscutul statistician Paish evalua la 40 de miliarde de dolari, adică la 200 de miliarde de franci, suma capitalului exportat de Anglia, Germania, Franţa, Belgia şi Olanda.

www.dacoromanica.ro

Ţările exportatoare de capital şi-au împărţit, în sensul figurat al cuvîntului, lumea între ele. Dar capitalul financiar a dus şi la o împărţire *directă* a lumii.

V. ÎMPĂRŢIREA LUMII ÎNTRE UNIUNILE CAPITALIŞTILOR

Uniunile monopoliste ale capitaliştilor — cartelurile, sindicatele şi trusturile — îşi împart, în primul rînd, piaţa internă, acaparînd mai mult sau mai puţin complet producţia ţării respective. Dar în condiţiile capitalismului piaţa internă este inevitabil legată de piaţa externă. Capitalismul a creat de mult o piaţă mondială. Şi, pe măsură ce creştea exportul de capital, iar „sferele de influenţă" şi legăturile externe şi coloniale ale celor mai mari uniuni monopoliste se lărgeau, lucrurile evoluau „în mod firesc" spre o înţelegere pe scară mondială între aceste uniuni, spre formarea de carteluri internaţionale.

Aceasta este o treaptă nouă în concentrarea pe scară mondială a capitalului şi a producţiei, o treaptă incomparabil mai înaltă decît cele precedente. Să vedem cum se formează acest supramonopol.

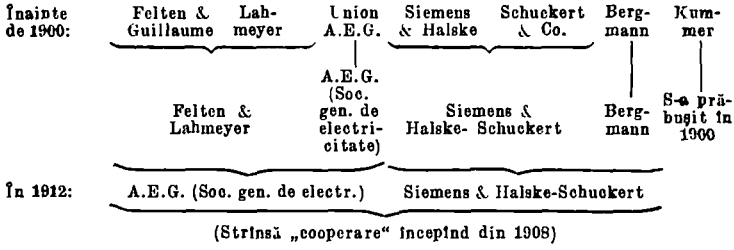
Industria electrotehnică este ramura industrială care ilustrează în chipul cel mai grăitor succesele cele mai recente ale tehnicii, dezvoltarea capitalismului la *sfîrşitul* secolului al XIX-lea şi începutul celui de-al XX-lea. În gradul cel mai înalt s-a dezvoltat ea în două dintre cele mai avansate ţări capitaliste noi : în Statele Unite şi în Germania. În Germania, o influenţă deosebit de puternică asupra creşterii concentrării în această ramură a exercitat criza din 1900. Băncile, pe atunci deja destul de îngemănate cu industria, au accelerat şi au adîncit enorm în timpul acestei crize procesul de ruinare a întreprinderilor relativ mici şi înghiţirea lor de către cele mari. „Băncile — scrie Jeidels — au refuzat să acorde ajutorul lor tocmai întreprinderilor care aveau cea mai mare nevoie de el, provocînd astfel mai întîi un avînt febril, iar apoi prăbuşirea inevitabilă a societăţilor care nu erau destul de strîns legate de ele" *.

* Jeidels, op. cit., p. 232.

www.dacoromanica.ro

Urmarea a fost că după 1900 procesul de concentrare a luat un ritm extrem de rapid. Înainte de 1900 existau în industria electrotehnică şapte sau opt „grupuri", fiecare grup numărînd cîteva societăţi (în total erau 28), iar în spatele fiecărui grup se aflau între 2 şi 11 bănci. Pe la 1908—1912 toate aceste grupuri s-au contopit, formînd două grupuri sau unul singur. Iată cum a decurs acest proces :

Grupurile din industria electrotehnică:

(Strînsă „cooperare" începînd din 1908)

Faimoasa A.E.G. (Societate generală de electricitate), care a luat naştere în felul acesta, controlează (prin sistemul „participaţiilor") 175—200 de societăţi şi dispune de un capital total de aproximativ $1^1/_2$ *miliarde* de mărci. Numai numărul reprezentanţelor ei directe în străinătate se ridică la 34 — din care 12 sînt societăţi pe acţiuni — în mai mult de 10 state. Încă în 1904 capitalurile investite în străinătate de industria electrotehnică germană erau evaluate la 233 000 000 de mărci, din care 62 000 000 în Rusia. E de prisos să mai spunem că A.E.G. este o uriaşă întreprindere „combinată" — numai numărul societăţilor ei industriale se ridică la 16 — care produce cele mai felurite produse, de la cabluri şi izolatoare pînă la automobile şi aparate de zbor.

Dar concentrarea din Europa a fost totodată şi o parte componentă a procesului de concentrare din America. Iată cum s-au petrecut lucrurile :

www.dacoromanica.ro

America	General Electric Co.	
	Thomson-Houston Co. înfiinţează pentru Europa firma	Edison Co. înfiinţează pentru Europa firma: „Compania franceză Edison", care cedează brevetele ei firmei germane
Germania	„Compania de electricitate Union"	A.E.G.
	A.E.G.	

În felul acesta s-au format *două* „imperii" în ramura industriei electrotehnice: „societăţi electrotehnice *cu totul* independente de ele nu există pe glob", scrie Heinig în articolul său „Calea trustului electrotehnic". Cifrele de mai jos ne dau o oarecare idee, foarte incompletă, despre volumul cifrei de afaceri şi despre proporţiile întreprinderilor acestor două „trusturi":

	cifra de afaceri (în milioane de mărci)	numărul funcţionarilor	profitul net (în milioane de mărci)
America: General Electric Co. (G.E.C.)	1907: 252	28 000	35,4
	1910: 298	32 000	45,6
Germania: „Societatea generală de electricitate" (A.E.G.)	1907: 216	30 700	14,5
	1911: 362	60 800	21,7

Şi iată că în 1907 trustul american şi cel german încheie un acord cu privire la împărţirea lumii. Concurenţa este înlăturată. G.E.C. „capătă" Statele Unite şi Canada; trustului A.E.G. îi „revin" Germania, Austria, Rusia, Olanda, Danemarca, Elveţia, Turcia şi Balcanii. Acorduri speciale — bineînţeles secrete — au fost încheiate cu privire la „societăţile-fiice" care pătrund în noi ramuri industriale şi în ţări „noi", formal încă neîmpărţite. Se stabileşte un schimb reciproc de invenţii şi experienţe *.

Se înţelege de la sine cît de îngreuiată este concurenţa cu acest trust mondial, de fapt unic, care dispune de un

* Riesser, op. cit.; Diouritch, op. cit., p. 239; Kurt Heinig, articolul citat.

www.dacoromanica.ro

capital de cîteva miliarde şi care are „sucursale", reprezentanţe, agenţii, legături etc. în toate colţurile lumii. Dar împărţirea lumii între aceste două puternice trusturi nu exclude, firește, o *reîmpărţire*, dacă, datorită dezvoltării inegale, războaielor, crahurilor etc., se va produce o schimbare a raportului de forţe.

Un exemplu instructiv de încercare a unei astfel de reîmpărţiri, de luptă pentru reîmpărţire, ne oferă industria petrolului.

„Piaţa mondială a petrolului — scria Jeidels în 1905 — continuă să fie împărţită între două mari grupuri financiare : trustul american «Standard Oil Co.» al lui Rockefeller, de o parte, iar de altă parte «Rothschild» şi «Nobel», stăpînii petrolului rusesc din Baku. Ambele grupuri sînt strîns legate între ele, dar situaţia lor de monopol este în ultimii ani ameninţată de următorii cinci duşmani" * : 1) secătuirea resurselor americane de petrol ; 2) concurenţa firmei „Mantaşev" din Baku ; 3) resursele de petrol din Austria şi 4) din Romînia ; 5) resursele de petrol de peste ocean, şi îndeosebi cele din coloniile olandeze (extrem de bogatele firme „Samuel" şi „Shell", care au legături şi cu capitalul englez). Aceste din urmă trei grupuri de întreprinderi sînt legate de o serie de mari bănci germane, în frunte cu gigantica „Deutsche Bank". Aceste bănci au dezvoltat în mod independent şi sistematic industria petrolului, de pildă în Romînia, pentru a avea un punct de sprijin „propriu". În 1907 suma capitalurilor străine investite în industria petrolieră romînă era evaluată la 185 000 000 de franci, din care 74 000 000 erau germane **.

A început o luptă care în literatura economică nu este calificată altfel decît ca o luptă pentru „împărţirea lumii". Pe de o parte, „Standard Oil" al lui Rockefeller, dorind să acapareze *totul*, a înfiinţat o „societate-fiică" *chiar* în Olanda, cumpărînd terenuri petrolifere în Indiile Olandeze şi urmărind să dea astfel o lovitură duşmanului său principal : trustul anglo-olandez „Shell". Pe de altă parte, „Deutsche Bank" şi celelalte bănci berlineze au căutat „să păstreze" „pentru ele" Romînia şi s-o unească cu Rusia

* Jeidels, p. 192—193.
** Diouritch, p. 245—246.

www.dacoromanica.ro

împotriva lui Rockefeller. Acesta din urmă dispunea de un capital incomparabil mai mare şi de o excelentă organizare a transportării petrolului şi a distribuirii lui la consumatori. Lupta trebuia să se soldeze şi s-a soldat în 1907 cu înfrîngerea totală a grupului „Deutsche Bank", căreia nu-i mai rămăsese decît una din două : ori să-şi lichideze cu pierderi de milioane „interesele petroliere", ori să se supună. „Deutsche Bank" a ales ultima alternativă şi a încheiat cu „Standard Oil" o înţelegere extrem de dezavantajoasă pentru ea. Prin această înţelegere, „Deutsche Bank" s-a angajat „să nu întreprindă nimic ce ar putea dăuna intereselor americane", prevăzîndu-se însă totodată că această înţelegere îşi pierde valabilitatea în cazul cînd Germania ar introduce prin lege monopolul de stat asupra petrolului.

Şi acum începe „comedia petrolului". Von Gwinner, unul dintre regii finanţei germane, director la „Deutsche Bank", organizează, prin intermediul secretarului său particular Stauss, o campanie *pentru* introducerea monopolului petrolului. Întregul aparat uriaş al acestei mari bănci berlineze, toate vastele ei „legături" sînt puse în mişcare, presa se întrece în proteste „patriotice" împotriva „jugului" trustului american, iar la 15 martie 1911 Reichstagul adoptă, aproape în unanimitate, o moţiune prin care guvernul este invitat să elaboreze un proiect de lege pentru introducerea monopolului petrolului. Guvernul s-a grăbit să-şi însuşească această idee „populară", iar „Deutsche Bank", care voia să păcălească pe partenerul său american şi să-şi îmbunătăţească situaţia printr-un monopol de stat, părea să iasă cîştigătoare. Regii germani ai petrolului se şi bucurau la gîndul că vor realiza profituri enorme, care nu vor fi mai prejos de cele ale fabricanţilor de zahăr din Rusia... Aici au intervenit însă unele fapte care au schimbat radical situaţia : în primul rînd, marile bănci germane nu s-au putut înţelege asupra împărţirii prăzii, iar „Disconto-Gesellschaft" a dezvăluit interesele hrăpăreţe ale grupului „Deutsche Bank" ; în al doilea rînd, guvernul a început să se teamă de urmările unei lupte împotriva lui Rockefeller, deoarece era foarte îndoielnic ca Germania să-şi poată procura fără el petrolul necesar (producţia de petrol a Romîniei nu este prea mare) ; în al treilea rînd, între timp alocarea unui

www.dacoromanica.ro

miliard de mărci s-a pus la ordinea zilei în bugetul pe 1913 pentru pregătirile de război ale Germaniei. Proiectul pentru înființarea monopolului a fost amînat. „Standard Oil" al lui Rockefeller a ieşit deocamdată învingător din luptă.

Revista berlineză „Die Bank" scria în legătură cu aceasta că Germania ar putea să lupte cu „Standard Oil" numai dacă ar introduce monopolul energiei electrice şi dacă ar transforma forţa hidraulică în energie electrică ieftină. Dar, adăuga revista, „monopolul energiei electrice va veni atunci cînd producătorii vor avea nevoie de el, şi anume atunci cînd industria producătoare de energie electrică se va afla în pragul unui nou mare crah şi cînd giganticele şi extrem de costisitoarele uzine electrice pe care le construiesc acum pretutindeni «concernele» particulare din industria energiei electrice şi pentru care aceste «concerne» obţin de pe acum monopoluri parţiale din partea unor oraşe, state etc. nu vor mai fi în stare să lucreze cu profit. Atunci va trebui să se recurgă la forţa hidraulică ; dar transformarea ei în energie electrică ieftină nu va putea fi efectuată pe socoteala statului, ci va trebui să fie cedată tot unui «monopol particular controlat de stat», pentru că industria particulară a şi încheiat un şir de contracte, stipulîndu-şi mari despăgubiri... Aşa a fost cu monopolul potasiului, aşa stau lucrurile cu monopolul petrolului, aşa va fi şi cu monopolul energiei electrice. Ar fi timpul ca socialiştii noştri de stat, care se lasă orbiţi de un principiu frumos, să înţeleagă, în sfîrşit, că în Germania monopolurile n-au urmărit niciodată şi n-au avut niciodată drept rezultat să aducă vreun avantaj consumatorilor sau cel puţin să lase statului o parte din profitul de întreprinzător, ci au servit numai la asanarea, pe socoteala statului, a industriei particulare ajunse în pragul falimentului" *.

Iată ce mărturisiri preţioase sînt nevoiţi să facă economiştii burghezi germani. Vedem aici limpede că în epoca capitalului financiar monopolurile particulare şi cele de stat se împletesc laolaltă, că atît unele cît şi celelalte nu sînt în realitate decît verigi în lanţul luptei imperialiste dintre marii monopolişti pentru împărţirea lumii.

* „Die Bank", 1912, 2, 629, 1 036 ; 1913, 1, 388.

www.dacoromanica.ro

Şi în domeniul navigaţiei comerciale, creşterea uriaşă a concentrării a dus la împărţirea lumii. În Germania s-au format două societăţi foarte mari : „Hamburg-America“ şi „Nord-Deutsche Lloyd“, avînd fiecare cîte un capital de 200 000 000 de mărci (în acţiuni şi obligaţiuni), precum şi vapoare în valoare de 185 000 000—189 000 000 de mărci. Pe de altă parte, la 1 ianuarie 1903 a fost creat în America aşa-numitul trust „Morgan“, „Compania internaţională de comerţ marîtim“, care grupează 9 societăţi de navigaţie americane şi engleze şi dispune de un capital de 120 000 000 de dolari (480 000 000 de mărci). Chiar în acelaşi an, uriaşele societăţi germane şi acest trust anglo-american au încheiat un acord cu privire la împărţirea lumii în legătură cu împărţirea profitului. Societăţile germane au renunţat la orice concurenţă în domeniul transporturilor dintre Anglia şi America. S-a stabilit precis care porturi cui îi „revin“ ; a fost creat un comitet comun de control etc. Acordul a fost încheiat pe termen de 20 de ani şi cuprinde o clauză care prevede că în caz de război el îşi pierde valabilitatea *.

Extrem de instructivă este şi istoria formării cartelului internaţional al şinelor de cale ferată. Pentru prima oară uzinele de şine din Anglia, Belgia şi Germania au încercat să înfiinţeze un asemenea cartel încă în 1884, în timpul unei puternice depresiuni în industrie. Ele s-au înţeles să nu se concureze pe pieţele interne ale ţărilor participante la acord, urmînd ca pieţele externe să se împartă între ele după cum urmează : 66% Anglia, 27% Germania şi 7% Belgia. India a fost în întregime repartizată Angliei. Împotriva unei firme engleze care rămăsese în afara înţelegerii a fost începută o luptă comună, ale cărei cheltuieli au fost acoperite cu un anumit procent din vînzarea totală. Dar în 1886, cînd două firme engleze s-au retras din cartel, acesta s-a destrămat. Este demn de relevat că în perioadele de avînt industrial care au urmat nu s-a putut ajunge la un nou acord.

La începutul anului 1904 a fost înfiinţat în Germania sindicatul oţelului. În noiembrie 1904, cartelul internaţional

* Riesser, op. cit.. p 125.

www.dacoromanica.ro

al şinelor a fost refăcut cu următoarele cote: Anglia — 53,5%, Germania — 28,83%, Belgia — 17,67%. Apoi a aderat Franţa cu cota de 4,8% în primul an, 5,8% în anul următor şi 6,4% în cel de-al treilea, în total deci peste 100%, adică 104,8% etc. În 1905 a aderat şi „Trustul oţelului" din Statele Unite ale Americii („Corporaţia oţelului"), apoi Austria şi Spania. „În momentul de faţă — scria Vogelstein în 1910 —, împărţirea lumii e terminată, aşa încît marii consumatori, şi în primul rînd căile ferate ale statului — de vreme ce lumea a fost împărţită fără ca interesele lor să fi fost luate în seamă —, pot trăi, ca poetul, în cerul lui Jupiter" *.

Menţionăm de asemenea sindicatul internaţional al zincului, creat în 1909, în cadrul căruia volumul producţiei este riguros repartizat între cinci grupuri de uzine, şi anume uzinele germane, belgiene, franceze, spaniole şi engleze; apoi trustul internaţional al explozivilor, această — după cum spune Liefmann — „uniune strînsă, pe deplin modernă a tuturor întreprinderilor germane de explozivi, care împreună cu fabricile de dinamită similar organizate din Franţa şi S.U.A. şi-au împărţit apoi între ele, ca să spunem aşa, lumea întreagă" **.

Potrivit evaluării lui Liefmann, numărul cartelurilor internaţionale la care participa Germania se ridica în 1897 la vreo 40, iar în 1910 la nu mai puţin de 100.

Unii autori burghezi (iar în tabăra lor se află acum şi K. Kautsky, care şi-a trădat definitiv poziţia marxistă pe care se situa, bunăoară, în 1909) au exprimat părerea că cartelurile internaţionale, fiind una dintre cele mai pregnante forme de manifestare a internaţionalizării capitalului, fac posibilă speranţa că în condiţiile capitalismului va putea fi menţinută pacea între popoare. Din punct de vedere teoretic, această părere este o inepţie pură, iar din punct de vedere practic — un sofism, o metodă necinstită de a apăra oportunismul de cea mai rea speţă. Cartelurile internaţionale arată în ce măsură au crescut acum monopolurile capitaliste şi care este *obiectivul real* al luptei dintre uniunile capitaliştilor. Această din urmă împrejurare este

* Vogelstein. „Organisationsformen", p. 100.
** Liefmann. „Kartelle und Trusts", 2. A., p. 161.

www.dacoromanica.ro

cea mai importantă dintre toate ; numai ea ne lămureşte sensul istoric-economic al evenimentelor, căci *forma* luptei se poate schimba şi se schimbă necontenit în funcţie de diferite cauze relativ particulare şi vremelnice, dar *fondul* luptei, *conţinutul* ei de clasă, *nu se poate* schimba în nici un caz atîta timp cît există clase. Se înţelege că este în interesul burgheziei, al celei germane, de pildă, de partea căreia a trecut în fond Kautsky în consideraţiile sale teoretice (despre aceasta vom mai avea prilejul să vorbim în cele ce urmează), să estompeze *conţinutul* luptei economice contemporane (împărţirea lumii) şi să scoată în evidenţă cînd una, cînd alta dintre *formele* acestei lupte. De aceeaşi greşeală se face vinovat şi Kautsky. Este vorba, desigur, nu de burghezia germană, ci de cea mondială. Capitaliştii îşi împart între ei lumea nu dintr-o răutate deosebită a lor, ci pentru că gradul de concentrare atins îi sileşte să pornească pe această cale în scopul de a obţine profit ; şi ei o împart corespunzător „cu capitalul", „cu forţa" — alt mod de împărţire nu poate exista în sistemul producţiei de mărfuri şi al capitalismului. Raportul de forţe se schimbă însă în funcţie de dezvoltarea economică şi politică ; pentru a înţelege ceea ce se petrece în jurul nostru, trebuie să ştim ce anume probleme se rezolvă prin schimbările raportului de forţe, iar întrebarea dacă aceste schimbări sînt „pur" economice sau *extra*economice (militare, de pildă) n-are decît o importanţă secundară şi nu poate schimba cîtuşi de puţin concepţiile fundamentale asupra epocii contemporane a capitalismului. A substitui problemei *conţinutului* luptei şi al înţelegerilor dintre uniunile capitaliştilor pe aceea a formei acestei lupte şi a acestor înţelegeri (formă care azi e paşnică, mîine nepaşnică şi poimîine iarăşi nepaşnică) înseamnă a te preta la sofisticării.

Epoca capitalismului contemporan ne arată că între uniunile capitaliştilor se statornicesc anumite relaţii *pe terenul* împărţirii economice a lumii, iar alături de aceasta şi în legătură cu aceasta între uniunile politice, între state, se statornicesc anumite relaţii pe terenul împărţirii teritoriale a lumii, pe terenul luptei pentru colonii, al „luptei pentru spaţiu economic".

www.dacoromanica.ro

VI. ÎMPĂRŢIREA LUMII ÎNTRE MARILE PUTERI

În lucrarea sa „Dezvoltarea teritorială a coloniilor europene“ *, geograful A. Supan face următorul bilanţ sumar al acestei dezvoltări la sfîrşitul secolului al XIX-lea :

Teritoriile, în procente, aparţinînd puterilor coloniale europene (inclusiv Statelor Unite ale Americii):

	1876	*1900*	O creştere de
În Africa	10,8%	90,4%	+79,6%
„ Polinezia	56,8%	98,9%	+42,1%
„ Asia	51,5%	56,6%	+ 5,1%
„ Australia	100,0%	100,0%	—
„ America	27,5%	27,2%	— 0,3%

„Trăsătura caracteristică a acestei perioade — încheie el — este deci împărţirea Africii şi a Polineziei“. Deoarece în Asia şi în America nu există teritorii neocupate, adică teritorii care să nu aparţină nici unui stat, concluzia lui Supan trebuie lărgită, spunîndu-se că trăsătura caracteristică a perioadei în cauză este împărţirea definitivă a globului, definitivă nu în sensul că n-ar mai fi cu putinţă o *reîmpărţire* — dimpotrivă, reîmpărţirile sînt posibile şi inevitabile —, ci în sensul că politica colonialistă a ţărilor capitaliste *a încheiat* acapararea teritoriilor neocupate de pe planeta noastră. Pentru prima oară lumea se prezintă ca o lume deja împărţită, aşa încît de aici încolo pot avea loc *numai* reîmpărţiri, adică trecerea de la un „stăpîn“ la altul, şi nu trecerea de la situaţia de teritorii fără stăpîn la cea de teritorii cu „stăpîn“.

Trecem, aşadar, printr-o epocă specifică a politicii colonialiste mondiale, epocă care este în modul cel mai strîns legată de „treapta cea mai nouă a dezvoltării capitalismului“, de capitalul financiar. De aceea trebuie să ne oprim mai amănunţit, înainte de toate, asupra datelor faptice, pentru a lămuri cît mai precis atît deosebirea dintre epoca actuală şi cele precedente, cît şi starea de lucruri din momentul de faţă. În primul rînd se pun aici următoarele două

* A. Supan. „Die territoriale Entwicklung der europäischen Kolonien“. 1906 p. 254.

www.dacoromanica.ro

întrebări concrete : se observă oare o intensificare a politicii colonialiste, o ascuţire a luptei pentru colonii tocmai în epoca capitalului financiar şi cum anume este împărţită lumea în această privinţă în momentul de faţă ?

În cartea sa consacrată istoriei colonizării *, autorul american Morris încearcă să totalizeze datele referitoare la întinderea posesiunilor coloniale ale Angliei, Franţei şi Germaniei în diferite perioade ale secolului al XIX-lea [152]. Iată, pe scurt, rezultatele obţinute de el :

Întinderea posesiunilor coloniale

Anii	Anglia		Franţa		Germania	
	suprafaţa (milioane de mile pătrate)	populaţia (milioane)	suprafaţa (milioane de mile pătrate)	populaţia (milioane)	suprafaţa (milioane de mile pătrate)	populaţia (milioane)
1815—1830	?	126,4	0,02	0,5	—	—
1860	2,5	145,1	0,2	3,4	—	—
1880	7,7	267,9	0,7	7,5	—	—
1899	9,3	309,0	3,7	56,4	1,0	14,7

Cuceririle coloniale ale Angliei au luat o amploare deosebit de mare în perioada 1860—1880 şi au avut şi în ultimele două decenii ale secolului trecut o amploare considerabilă. Cuceririle coloniale ale Franţei şi Germaniei au avut loc tocmai în aceste două decenii. Am văzut mai sus că limita dezvoltării capitalismului premonopolist, în care predomina libera concurenţă, a fost atinsă în anii 1860—1870. Acum vedem că *tocmai după această perioadă* iau un mare „avînt" cuceririle coloniale şi devine extrem de ascuţită lupta pentru împărţirea teritorială a lumii. Este, prin urmare, neîndoielnic că trecerea capitalismului la stadiul capitalismului monopolist, la capitalul financiar, este *legată* de o ascuţire a luptei pentru împărţirea lumii.

În lucrarea sa cu privire la imperialism, Hobson arată că anii 1884—1900 reprezintă o perioadă de intensă „expansiune" (extindere teritorială) a principalelor state europene. Potrivit calculelor lui, în această perioadă, Anglia

* Henry C. Morris. „The History of Colonization", N.Y., 1900, vol. II, p. 88 ; I, 419 ; II, 304.

www.dacoromanica.ro

a dobîndit 3 700 000 de mile pătrate cu o populaţie de 57 000 000 ; Franţa — 3 600 000 de mile pătrate cu o populaţie de 36 500 000 ; Germania — 1 000 000 de mile pătrate cu o populaţie de 14 700 000 ; Belgia — 900 000 de mile pătrate cu o populaţie de 30 000 000 ; Portugalia — 800 000 de mile pătrate cu o populaţie de 9 000 000. Goana după colonii a tuturor statelor capitaliste la sfîrşitul secolului al XIX-lea, şi mai ales după 1880, este un fapt îndeobşte cunoscut în istoria diplomaţiei şi a politicii externe.

În perioada de maximă înflorire a liberei concurenţe în Anglia, în anii 1840—1860, liderii politici burghezi din această ţară erau *împotriva* politicii colonialiste şi considerau că eliberarea coloniilor, despărţirea lor completă de Anglia este ceva inevitabil şi folositor. Într-un articol despre „imperialismul englez contemporan“ *, apărut în 1898, M. Beer arată că în 1852 un om de stat englez ca Disraeli, în genere atît de înclinat spre imperialism, spunea : „Coloniile sînt nişte pietre de moară pe grumazul nostru“, iar la sfîrşitul secolului al XIX-lea eroii zilei erau în Anglia Cecil Rhodes şi Joseph Chamberlain, care propovăduiau făţiş imperialismul şi promovau cu maximum de cinism o politică imperialistă !

Nu este lipsit de interes faptul că încă pe atunci aceşti lideri politici ai burgheziei engleze vedeau clar legătura dintre rădăcinile, ca să zicem aşa, pur economice şi cele sociale-politice ale imperialismului contemporan. Chamberlain propovăduia imperialismul ca „o politică realistă, înţeleaptă şi economicoasă“, atrăgînd atenţia în special asupra concurenţei pe care o întîmpină astăzi Anglia pe piaţa mondială din partea Germaniei, Americii şi Belgiei. Salvarea este în monopol — spuneau capitaliştii, înfiinţînd carteluri, sindicate şi trusturi. Salvarea este în monopol — le ţineau isonul liderii politici ai burgheziei, grăbindu-se să pună mîna pe regiunile încă neîmpărţite ale lumii. Iar Cecil Rhodes, după cum relatează prietenul său intim, ziaristul Stead, i-a împărtăşit în 1895 următoarele reflecţii în legătură cu ideile sale imperialiste : „Am fost ieri în

* „Die Neue Zeit“, XVI, I, 1898, S. 302.

www.dacoromanica.ro

East End (cartier muncitoresc) şi am asistat la o întrunire a şomerilor. Cînd, după cuvîntările sălbatice pe care le-am auzit acolo şi care nu erau decît strigătul deznădăjduit al unor oameni care cereau: pîine, pîine !, veneam spre casă şi mă gîndeam la cele văzute, m-am convins şi mai mult de însemnătatea imperialismului... Ideea mea cea mai scumpă este rezolvarea problemei sociale, şi anume : pentru a salva de la un război civil ucigător cele 40 000 000 de locuitori ai Regatului Unit, noi, promotorii politicii coloniale, trebuie să punem stăpînire pe noi teritorii pentru plasarea prisosului de populaţie, pentru dobîndirea unor noi pieţe de desfacere a mărfurilor produse în fabrici şi în mine. Imperiul, asta am spus-o întotdeauna, este o chestiune de stomac. Dacă vreţi să evitaţi un război civil, trebuie să deveniţi imperialişti" *.

Aşa vorbea în 1895 milionarul Cecil Rhodes, acest rege al finanţei şi principalul vinovat de izbucnirea războiului anglo-bur ; la drept vorbind însă, pledoaria sa proimperialistă e numai cam grosolană, cinică, dar în fond nu se deosebeşte de „teoria" domnilor Maslov, Südekum, Potresov, David, de cea a întemeietorului marxismului rus etc. etc. Cecil Rhodes a fost un social-şovinist ceva mai cinstit...

Pentru a înfăţişa un tablou cît mai exact al împărţirii teritoriale a lumii şi al schimbărilor intervenite în această privinţă în ultimele decenii, ne vom folosi de datele sintetizate de Supan în sus-citata sa lucrare cu privire la posesiunile coloniale ale tuturor statelor din lume. Supan ia anii 1876 şi 1900 ; noi vom lua anul 1876 — care este foarte fericit ales, căci tocmai în acel timp poate fi socotită în linii generale încheiată dezvoltarea capitalismului vest-european în stadiul lui premonopolist — şi anul 1914, înlocuind cifrele lui Supan cu date mai noi, luate din „Tabelele geografice-statistice" ale lui Hübner. Supan ia numai coloniile ; noi socotim că, pentru a putea înfăţişa un tablou atotcuprinzător al împărţirii lumii, este util să adăugăm date sumare cu privire la ţările neocoloniale şi la semicolonii, printre care se numără Persia, China şi Turcia : prima din aceste ţări a şi devenit aproape în întregime o

* „Die Neue Zeit", XVI, I, 1898, S. 304.

www.dacoromanica.ro

colonie, iar a doua şi a treia sînt pe cale de a deveni colonii [153].

Obţinem astfel următoarele rezultate:

Posesiunile coloniale ale marilor puteri: (în milioane km² şi în milioane de locuitori)

	Colonii				Metropole		Total	
	1876		1914		1914		1914	
	km²	locuitori	km²	locuitori	km²	locuitori	km²	locuitori
Anglia	22,5	251,9	33,5	393,5	0,3	46,5	33,8	440,0
Rusia	17,0	15,9	17,4	33,2	5,4	136,2	22,8	169,4
Franţa	0,9	6,0	10,6	55,5	0,5	39,6	11,1	95,1
Germania	—	—	2,9	12,3	0,5	64,9	3,4	77,2
Statele Unite	—	—	0,3	9,7	9,4	97,0	9,7	106,7
Japonia	—	—	0,3	19,2	0,4	53,0	0,7	72,2
Total cele 6 mari puteri	40,4	273,8	65,0	523,4	16,5	437,2	81,5	960,6
Coloniile celorlalte puteri (Belgia, Olanda etc.)							9,9	45,3
Semicolonii (Persia, China, Turcia)							14,5	361,2
Celelalte ţări							28,0	289,9
Întregul glob pămîntesc							133,9	1 657,0

Vedem aici cît se poate de clar în ce măsură a fost „încheiată" împărţirea lumii la hotarul dintre secolul al XIX-lea şi al XX-lea. După 1876, posesiunile coloniale s-au extins în proporţii uriaşe: mai mult decît o dată şi jumătate, de la 40 000 000 la 65 000 000 km² la cele şase mari puteri; creşterea e de 25 000 000 km², o dată şi jumătate mai mult decît suprafaţa metropolelor (16 500 000 km²). În 1876 trei din aceste mari puteri nu aveau de loc colonii, iar a patra, Franţa, aproape că nu avea. În 1914 aceste patru mari puteri stăpîneau colonii cu o suprafaţă de 14 100 000 km², adică aproximativ o dată şi jumătate mai mult decît suprafaţa Europei, cu o populaţie de aproape 100 000 000 de locuitori. Inegalitatea extinderii posesiunilor coloniale este foarte mare. Comparînd, de pildă, Franţa, Germania şi Japonia, care nu prezintă prea mari deosebiri în ceea ce priveşte suprafaţa teritoriului şi numărul de locuitori, constatăm că prima din aceste ţări a dobîndit

www.dacoromanica.ro

aproape de trei ori mai multe colonii (ca suprafaţă) decît a doua şi a treia luate la un loc. Dar şi în ceea ce priveşte proporţiile capitalului financiar, Franţa era la începutul acestei perioade de cîteva ori mai bogată, poate, decît Germania şi Japonia luate la un loc. Mărimea posesiunilor coloniale este influenţată nu numai de condiţiile pur economice, ci şi, pe baza lor, de condiţiile geografice etc. Oricît de accentuată a fost în ultimele decenii nivelarea lumii, egalizarea condiţiilor economice şi de trai în diferite ţări sub presiunea marii industrii, a schimbului şi a capitalului financiar, totuşi deosebirea este încă considerabilă, şi printre cele şase ţări amintite găsim, pe de o parte, ţări capitaliste tinere, care au progresat neobişnuit de repede (America, Germania, Japonia), pe de altă parte ţări de veche dezvoltare capitalistă (Franţa şi Anglia), care au progresat în ultimul timp mult mai lent decît cele precedente, precum şi o ţară, cea mai înapoiată din punct de vedere economic (Rusia), unde imperialismul capitalist contemporan este prins, ca să zicem aşa, într-o extrem de deasă reţea de relaţii precapitaliste.

Alături de posesiunile coloniale ale marilor puteri am pus micile colonii ale statelor mici, colonii care constituie, ca să zicem aşa, obiectul imediat al unei eventuale şi probabile „reîmpărţiri" a coloniilor. Aceste state mici îşi păstrează coloniile, în cea mai mare parte, numai mulţumită faptului că statele mari au interese opuse, că între ele există fricţiuni etc., care le împiedică să se înţeleagă asupra împărţirii prăzii. Cît priveşte statele „semicoloniale", ele oferă un exemplu de forme tranzitorii care se întîlnesc în toate domeniile naturii şi ale societăţii. Capitalul financiar reprezintă o forţă atît de imensă, se poate spune, decisivă în toate relaţiile economice şi în toate relaţiile internaţionale, încît este în stare să-şi subordoneze — şi-şi subordonează efectiv — pînă şi state care se bucură de cea mai deplină independenţă politică; vom vedea îndată exemple în acest sens. Dar este de la sine înţeles că mult mai „comodă" şi mult mai avantajoasă pentru capitalul financiar este *acea* subordonare care este legată de pierderea independenţei politice a ţărilor şi popoarelor subordonate. Ţările semicoloniale sînt caracteristice în această

www.dacoromanica.ro

privinţă ca formă „intermediară". E de la sine înţeles că lupta în jurul acestor ţări semidependente trebuia să se ascută în mod deosebit în epoca capitalului financiar, cînd restul lumii este deja împărţit.

Politica colonialistă şi imperialismul au existat şi înaintea stadiului contemporan al capitalismului şi chiar înaintea capitalismului. Roma, bazată pe sclavaj, ducea o politică colonialistă şi practica imperialismul. Dar consideraţiile „generale" pe tema imperialismului, care dau uitării sau pun pe planul al doilea deosebirea fundamentală dintre formaţiunile social-economice, devin inevitabil banalităţi deşarte sau fanfaronadă goală, de felul comparaţiei dintre „marea Romă şi marea Britanie" *. Pînă şi politica colonialistă capitalistă din stadiile *precedente* ale capitalismului se deosebeşte în mod esenţial de politica colonialistă a capitalului financiar.

Particularitatea esenţială a capitalismului contemporan este dominaţia uniunilor monopoliste ale marilor întreprinzători. Monopolurile de acest fel sînt deosebit de trainice atunci cînd *toate* sursele de materii prime sînt concentrate într-o singură mînă, şi am văzut de cîtă perseverenţă dau dovadă uniunile internaţionale ale capitaliştilor în eforturile lor de a smulge din mîinile rivalului orice posibilitate de concurenţă, de a acapara, de pildă, zăcămintele de minereu de fier sau zăcămintele de petrol etc. Numai posedarea coloniei oferă garanţia deplină a succesului monopolului împotriva oricăror surprize în lupta cu rivalul, inclusiv în cazul cînd acesta din urmă s-ar gîndi să se apere introducînd prin lege monopolul de stat. Cu cît mai înalt e gradul de dezvoltare a capitalismului, cu cît mai simţită se face lipsa de materii prime, cu cît mai ascuţite sînt concurenţa şi goana după izvoare de materii prime în lumea întreagă, cu atît mai înverşunată este lupta pentru dobîndirea de colonii.

„Se poate face chiar afirmaţia — scrie Schilder —, care unora le va părea, poate, paradoxală, că într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat creşterea populaţiei orăşeneşti şi industriale ar putea să fie frînată mai

* C. P. Lucas. „Greater Rome and Greater Britain". Oxf., 1912, sau Earl of Cromer. „Ancient and modern Imperialism". L., 1910.

www.dacoromanica.ro

curînd de lipsa de materii prime pentru industrie decît de o lipsă de produse alimentare". Aşa, de pildă, devine tot mai acută lipsa lemnului, care se scumpeşte mereu, lipsa de piele, de materii prime pentru industria textilă. „Uniunile industriaşilor încearcă să creeze un echilibru între agricultură şi industrie pe scara întregii economii mondiale ; drept exemplu ar putea fi citate uniunea internaţională a asociaţiilor filaturilor de bumbac din principalele state industriale, înfiinţată în 1904, şi uniunea europeană a asociaţiilor filaturilor de in, organizată după acelaşi model în 1910" *.

Reformiştii burghezi, şi printre ei îndeosebi kautskiştii de azi, caută, desigur, să diminueze importanţa acestor fapte, afirmînd că materiile prime „s-ar putea" procura pe piaţa liberă fără „costisitoarea şi primejdioasa" politică colonialistă, că oferta de materii prime „ar putea" fi enorm sporită printr-o „simplă" îmbunătăţire a condiţiilor agriculturii în general. Dar aceste afirmaţii se transformă într-o apologie a imperialismului, într-o încercare de a-l prezenta într-o lumină favorabilă, pentru că la baza lor se află ignorarea principalei particularităţi a capitalismului contemporan : monopolurile. Piaţa liberă devine tot mai mult de domeniul trecutului, sindicatele şi trusturile monopoliste o restrîng zi de zi, iar „simpla" îmbunătăţire a condiţiilor agriculturii se reduce la o îmbunătăţire a situaţiei maselor, la o mărire a salariilor şi micşorare a profitului. Unde oare, în afară de închipuirea mieroşilor reformişti, există trusturi care să se îngrijească de situaţia maselor, în loc să tindă spre cucerirea de colonii ?

Pentru capitalul financiar au importanţă nu numai izvoarele de materii prime deja descoperite, ci şi cele eventuale, căci în zilele noastre tehnica se dezvoltă cu o repeziciune nemaipomenită, iar pămînturi care azi nu pot fi valorificate ar putea fi puse în valoare mîine dacă vor fi găsite noi metode (şi pentru aşa ceva o mare bancă poate să organizeze o expediţie specială de ingineri, agronomi etc.), dacă vor fi făcute mari investiţii de capital. Ace-

* Schilder, op. cit., p. 38—42.

www.dacoromanica.ro

laşi lucru se poate spune şi despre prospectarea bogăţiilor minerale, despre noi metode de prelucrare şi de valorificare a unora sau altora dintre materiile prime etc. etc. De aici tendinţa inevitabilă a capitalului financiar de a-şi largi teritoriul economic şi chiar teritoriul în general. Aşa cum trusturile îşi capitalizează bunurile printr-o evaluare făcută la preţuri de două-trei ori mai mari decît cele reale, scontînd profiturile „posibile" în viitor (şi nu în prezent), scontînd rezultatele viitoare ale monopolului, tot aşa şi capitalul financiar în general tinde să acapareze cît mai multe pămînturi de orice fel, indiferent de locul unde s-ar afla şi de mijloacele care trebuie folosite în acest scop, scontînd eventualele izvoare de materii prime şi temîndu-se să nu rămînă în urmă în lupta acerbă pentru ultimele bucăţi neîmpărţite încă ale lumii sau pentru reîmpărţirea celor deja împărţite.

Capitaliştii englezi caută în fel şi chip să dezvolte producţia bumbacului în colonia *lor* Egipt : în 1904, din cele 2 300 000 ha de pămînt cultivabil din această ţară, 600 000, adică mai mult de un sfert, erau cultivate cu bumbac. Ruşii fac la fel în colonia *lor* Turkestan, pentru că în felul acesta îşi pot bate mai uşor concurenţii din străinătate, pot ajunge mai uşor la monopolizarea izvoarelor de materie primă, la crearea unui trust textil mai economicos şi mai rentabil, cu o producţie „combinată", în care *toate* fazele producţiei şi prelucrării bumbacului să fie concentrate în aceleaşi mîini.

Interesele exportului de capital generează şi ele tendinţa spre cucerirea de colonii, căci pe piaţa colonială este mai uşor (iar uneori numai acolo este posibil) să uzezi de căi monopoliste pentru înlăturarea concurentului, pentru asigurarea livrărilor, pentru consolidarea „legăturilor" corespunzătoare etc.

Suprastructura extraeconomică ce se înalţă pe baza capitalului financiar, politica acestuia din urmă, ideologia lui accentuează tendinţa spre cuceriri coloniale. „Capitalul financiar nu vrea libertate, ci dominaţie", spune, pe bună dreptate, Hilferding. Iar un autor burghez francez, dezvoltînd şi completînd parcă sus-citatele idei ale lui Cecil

www.dacoromanica.ro

Rhodes *, scrie că la cauzele economice ale politicii colonialiste contemporane trebuie adăugate şi cauze sociale: „Ca urmare a faptului că viaţa devine o problemă tot mai complicată, ca urmare a greutăţilor care apasă nu numai asupra maselor muncitoreşti, ci şi asupra claselor mijlocii, în toate ţările cu o civilizaţie mai veche se acumulează «multă nerăbdare, întărîtare şi ură, care ameninţă liniştea publică; energiilor scoase dintr-un anumit făgaş de clasă trebuie să li se găsească o întrebuinţare, să li se dea de lucru în afara ţării respective, spre a se evita o explozie înăuntrul ei»" **.

Cînd vorbim de politica colonialistă din epoca imperialismului capitalist, trebuie să remarcăm că capitalul financiar şi politica internaţională corespunzătoare intereselor lui, care se reduce la lupta dintre marile puteri pentru împărţirea economică şi politică a lumii, creează o serie întreagă de forme *intermediare* de dependenţă de stat. Tipice pentru această epocă sînt nu numai cele două grupuri principale de ţări, şi anume ţările posesoare de colonii şi coloniile, ci şi variatele forme de ţări dependente, care, din punct de vedere politic, formal, sînt independente, dar care în realitate sînt prinse într-o reţea de legături de dependenţă financiară şi diplomatică. Despre una din aceste forme — semicoloniile — am vorbit mai înainte. Exemplul unei alte forme ni-l oferă Argentina, de pildă.

„America de Sud, şi îndeosebi Argentina — scrie Schulze-Gaevernitz în lucrarea sa consacrată imperialismului britanic —, este sub raport financiar atît de dependentă de Londra, încît o putem numi aproape o colonie comercială engleză ***. Capitalurile investite de Anglia în Argentina sînt evaluate de Schilder, pe baza rapoartelor din 1909 ale consulului Austro-Ungariei la Buenos Aires, la suma de 8 3/4 miliarde de franci. Ne putem uşor închipui ce legături strînse se stabilesc în vir-

* Vezi volumul de faţă, p. 382 — *Nota red.*

** Wahl. „La France aux colonies", citat de Henri Russier în „Le Partage de l'Océanie", P., 1905, p. 165.

*** Schulze-Gaevernitz. „Britischer Imperialismus und englischer Freihandel zu Beginn des 20-ten Jahrhunderts". Lpz., 1906, p. 318. Acelaşi lucru spune şi Sartorius v. Waltershausen. „Das volkswirtschaftliche System der Kapitalanlage im Auslande". Berlin, 1907, S. 46.

www.dacoromanica.ro

tutea acestui fapt între capitalul financiar englez — şi „prietena" lui credincioasă, diplomaţia engleză —, de o parte, şi burghezia Argentinei, cercurile conducătoare ale întregii ei vieţi economice şi politice, de altă parte.

O formă oarecum diferită de dependenţă financiară şi diplomatică, în condiţii de independenţă politică, este aceea pe care ne-o oferă exemplul Portugaliei. Portugalia este un stat independent, suveran, dar în fapt ea se află de mai bine de 200 de ani, încă de pe vremea războiului pentru succesiunea spaniolă (1701—1714), sub protectoratul Angliei. Anglia a apărat Portugalia şi coloniile acesteia pentru a-şi întări propriile ei poziţii în lupta cu adversarii săi — Spania şi Franţa. Ea a obţinut în schimb avantaje comerciale, condiţii mai bune pentru exportul de mărfuri şi, mai ales, pentru exportul de capital în Portugalia şi în coloniile ei, a căpătat posibilitatea de a se folosi de porturile şi de insulele portugheze, de cablurile telegrafice portugheze etc. etc. * Asemenea relaţii între diferite state mari şi mici au existat întotdeauna, dar în epoca imperialismului capitalist ele devin un sistem general, fac parte integrantă din ansamblul relaţiilor de „împărţire a lumii", se transformă în verigi ale lanţului de operaţii ale capitalului financiar mondial.

Pentru a încheia cu problema împărţirii lumii, trebuie să mai menţionăm următoarele. Nu numai literatura americană de după războiul spaniolo-american şi cea engleză de după războiul anglo-bur au pus această problemă cît se poate de deschis şi în termeni cît se poate de precişi la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi la începutul secolului al XX-lea ; nu numai literatura germană, care a urmărit mai „geloasă" ca oricare alta succesele „imperialismului britanic", a cercetat sistematic acest fenomen. Şi în literatura burgheză franceză, această problemă a fost pusă într-un cadru destul de larg şi în termeni destul de precişi, în limitele îngăduite de punctul de vedere burghez. Ne referim la istoricul Driault, care, în cartea sa „Problemele politice şi sociale de la sfîrşitul secolului al XIX-lea", în capitolul „Marile puteri şi împărţirea

* *Schilder*, op. cit., vol. I, p. 160—161.

www.dacoromanica.ro

lumii", scrie următoarele: „În anii din urmă, toate teritoriile libere de pe glob, cu excepţia Chinei, au fost ocupate de puterile europene şi de America de Nord. Pe acest teren s-au şi produs cîteva conflicte şi deplasări de influenţă, care prevestesc zguduiri mai cumplite într-un viitor apropiat. Căci naţiunile trebuie să se grăbească: cine nu s-a asigurat la timp riscă să nu-şi capete niciodată partea şi să nu poată participa la acea vastă exploatare a globului pămîntesc care va fi unul dintre faptele esenţiale ale secolului următor (adică al XX-lea). De aceea Europa şi America au fost cuprinse în ultimul timp de febra expansiunilor coloniale, de febra «imperialismului», care este cea mai remarcabilă trăsătură caracteristică a sfîrşitului secolului al XIX-lea". Şi autorul adăuga: „În această împărţire a lumii, în această goană turbată după comorile şi marile pieţe ale globului, forţa relativă a imperiilor întemeiate în secolul acesta, al XIX-lea, se află în totală disproporţie cu locul pe care-l ocupă în Europa naţiunile care le-au întemeiat. Puterile care predomină în Europa şi care hotărăsc destinele ei *nu* sînt în aceeaşi măsură preponderente în lumea întreagă. Şi cum forţa colonială, speranţa de a dobîndi bogăţii încă neevaluate se va repercuta evident asupra forţei relative a puterilor europene, problema colonială — «imperialismul», dacă vreţi —, care a şi modificat condiţiile politice din Europa însăşi, le va modifica din ce în ce mai mult" *.

VII. IMPERIALISMUL, STADIU DEOSEBIT AL CAPITALISMULUI

Trebuie să încercăm acum să facem o sinteză a celor spuse mai sus despre imperialism şi să tragem anumite concluzii. Imperialismul a apărut ca o dezvoltare şi continuare directă a însuşirilor esenţiale ale capitalismului în general. Dar capitalismul a devenit imperialism capitalist numai pe o anumită treaptă, foarte înaltă, a dezvoltării lui, atunci cînd unele însuşiri esenţiale ale capitalismului au început să se transforme în contrarul lor, cînd pe toată linia s-au format şi au ieşit la iveală trăsăturile unei epoci

* *J. - E. Driault.* „Problèmes politiques et sociaux". P., 1900, p. 299.

www.dacoromanica.ro

de tranziţie de la capitalism la o formaţiune social-economică superioară. Din punct de vedere economic, esenţial în acest proces este faptul că libera concurenţă capitalistă este înlocuită cu monopolurile capitaliste. Libera concurenţă este însuşirea esenţială a capitalismului şi a producţiei de mărfuri în general ; monopolul este antipodul liberei concurenţe, dar aceasta din urmă a început să se transforme sub ochii noştri în monopol, creînd marea producţie, înlăturînd mica producţie, înlocuind-o pe cea dintîi printr-o producţie şi mai mare, ducînd concentrarea producţiei şi a capitalului pînă la un punct în care ea a început să genereze şi generează monopolul : carteluri, sindicate, trusturi, precum şi capitalul, care se contopeşte cu acestea din urmă, al unei duzini de bănci operînd cu miliarde. În acelaşi timp, monopolurile, generate de libera concurenţă, nu o înlătură pe aceasta, ci există deasupra ei şi alături de ea, creînd astfel o serie de contradicţii, fricţiuni şi conflicte deosebit de ascuţite. Monopolul este trecerea de la capitalism la un sistem superior.

Dacă ar fi necesar să se dea imperialismului o definiţie cît se poate de scurtă, ar trebui să se spună că imperialismul este stadiul monopolist al capitalismului. O asemenea definiţie ar cuprinde principalul, căci, pe de o parte, capitalul financiar este capitalul bancar al cîtorva bănci monopoliste foarte mari contopit cu capitalul uniunilor monopoliste de industriaşi, iar pe de altă parte împărţirea lumii înseamnă trecerea de la o politică colonialistă care se extinde nestînjenit asupra unor regiuni neocupate încă de nici un stat capitalist la o politică colonialistă de stăpînire exclusivă a teritoriilor globului împărţit în întregime.

Dar, deşi comode, pentru că rezumă principalul, definiţiile prea scurte sînt totuşi insuficiente din moment ce din ele trebuie să deducem în mod special trăsături cît se poate de esenţiale ale fenomenului care se cere definit. De aceea, fără a uita semnificaţia convenţională şi relativă a tuturor definiţiilor în general, care nu pot îmbrăţişa niciodată legăturile multilaterale ale unui fenomen în dezvoltarea sa deplină, trebuie să dăm imperialismului o definiţie care să cuprindă următoarele cinci trăsături esen-

www.dacoromanica.ro

ţiale : 1) concentrarea producţiei şi a capitalului, concentrare care a atins o treaptă de dezvoltare atît de înaltă, încît a creat monopolurile, care au un rol hotărîtor în viaţa economică ; 2) contopirea capitalului bancar cu cel industrial şi formarea, pe baza acestui „capital financiar", a unei oligarhii financiare ; 3) exportul de capital, spre deosebire de exportul de mărfuri, capătă o însemnătate deosebit de mare ; 4) se formează uniuni monopoliste internaţionale ale capitaliştilor, care împart între ele lumea, şi 5) împărţirea teritorială a globului pămîntesc între cele mai mari puteri capitaliste a luat sfîrşit. Imperialismul este capitalismul ajuns în stadiul de dezvoltare în care s-a statornicit dominaţia monopolurilor şi a capitalului financiar, a căpătat o însemnătate deosebit de mare exportul de capital, a început împărţirea lumii între trusturile internaţionale şi a luat sfîrşit împărţirea întregului teritoriu al globului între cele mai mari ţări capitaliste.

Mai încolo vom vedea cum poate şi cum trebuie să fie definit altfel imperialismul, dacă avem în vedere nu numai noţiunile pur economice fundamentale (la care se limitează definiţia de mai sus), ci şi locul istoric al acestui stadiu al capitalismului în raport cu capitalismul în general, sau raportul dintre imperialism şi cele două curente principale din mişcarea muncitorească. Aici însă trebuie să subliniem că, în accepţia arătată, imperialismul reprezintă, fără îndoială, un stadiu deosebit al dezvoltării capitalismului. Pentru a da cititorului posibilitatea de a-şi face o idee cît mai fundamentată despre imperialism, am căutat cu tot dinadinsul să citãm cît mai multe opinii exprimate de economişti *burghezi* care se văd nevoiţi să recunoască faptele incontestabile privind economia contemporană a capitalismului. În acelaşi scop am reprodus date statistice amănunţite care permit să se vadă în ce măsură a crescut capitalul bancar etc., în ce anume şi-a găsit expresia trecerea cantităţii în calitate şi transformarea capitalismului dezvoltat în imperialism. E, firește, de prisos să mai spunem că în natură şi în societate toate hotarele sînt relative şi mobile şi că ar fi lipsit de sens să ne lansăm în controverse pe tema, de pildă, în care an

www.dacoromanica.ro

anume sau în care deceniu a avut loc statornicirea „definitivă" a imperialismului.

Dar în ceea ce priveşte definiţia imperialismului trebuie să arătăm că sîntem în totală divergenţă, în primul rînd, cu Karl Kautsky, principalul teoretician marxist din epoca aşa-zisei Internaţionale a II-a, adică din epoca 1889—1914. Împotriva ideilor fundamentale exprimate în definiţia pe care am dat-o noi imperialismului, Kautsky s-a pronunţat în termeni categorici şi în 1915, şi chiar încă în noiembrie 1914, declarînd că prin imperialism nu trebuie să înţelegem o „fază" sau o treaptă în dezvoltarea economiei, ci o politică, şi anume o anumită politică „preferată" de capitalul financiar, că imperialismul nu trebuie „identificat" cu „capitalismul contemporan", că, dacă prin imperialism trebuie să înţelegem „toate fenomenele capitalismului contemporan" — cartelurile, protecţionismul, dominaţia financiarilor, politica colonialistă —, înseamnă că problema dacă imperialismul constituie o necesitate pentru capitalism se reduce la „o tautologie arhiplată", căci nimeni nu va contesta, „firește, că imperialismul constituie o necesitate vitală pentru capitalism" etc. Pentru a înfăţişa cît mai exact ideea lui Kautsky, vom reproduce definiţia pe care a dat-o el imperialismului şi care este direct îndreptată împotriva esenţei ideilor expuse de noi (căci obiecţiile venind din tabăra marxiştilor germani, care de ani de zile propagă asemenea idei, îi sînt de mult cunoscute lui Kautsky ca obiecţii ale unui anumit curent din sînul marxismului).

Iată definiţia lui Kautsky:

„Imperialismul este un produs al capitalismului industrial care a atins un grad înalt de dezvoltare. El constă în tendinţa fiecărei naţiuni capitaliste industriale de a-şi anexa sau subordona regiuni *agrare* (subliniat de Kautsky) din ce în ce mai mari, indiferent de naţiunile care populează aceste teritorii" *.

Această definiţie nu e bună de nimic, pentru că desprinde în mod unilateral, adică arbitrar, numai o singură problemă (deşi extrem de importantă atît privită în sine,

* „Die Neue Zeit", 1914, 2 (vol. 32), p. 909, din 11 septembrie 1914. Cf. 1915, 2, p. 107 şi urm.

www.dacoromanica.ro

cît şi în legătura ei cu imperialismul) — problema naţională, legînd-o în mod arbitrar şi *greşit numai* de capitalul industrial din ţările care anexează alte naţiuni şi scoţînd în evidenţă, tot atît de arbitrar şi de greşit, anexarea de regiuni agrare.

Imperialismul este tendinţa spre anexiuni — iată la ce se reduce partea *politică* a definiţiei lui Kautsky. Este o idee justă, dar extrem de incompletă, deoarece din punct de vedere politic imperialismul înseamnă în general tendinţa spre violenţă şi reacţiune. Pe noi însă ne preocupă aici aspectul *economic* al problemei, pe care *însuşi* Kautsky l-a introdus în definiţia sa. Erorile din definiţia lui Kautsky sar în ochi. Caracteristic pentru imperialism nu-i *nicidecum* capitalul industrial, *ci* cel financiar. Nu este întîmplător faptul că în Franţa tocmai dezvoltarea deosebit de rapidă a capitalului *financiar*, concomitent cu slăbirea celui industrial, a provocat, cu începere din penultimul deceniu al secolului trecut, o ascuţire extremă a politicii anexioniste (colonialiste). Caracteristică pentru imperialism este tocmai tendinţa de a anexa *nu numai* regiuni agrare, ci chiar şi regiuni dintre cele mai industriale (poftele germane în privinţa Belgiei, poftele franceze în privinţa Lorenei), căci, în primul rînd, faptul că împărţirea lumii e deja terminată face ca la o *reîmpărţire* imperialiştii să întindă mîna spre *orice* fel de teritorii, iar în al doilea rînd, esenţială pentru imperialism este rivalitatea între cîteva mari puteri care tind spre hegemonie, adică spre acaparare de teritorii nu atît direct pentru sine, cît pentru a-l slăbi pe adversar şi a submina hegemonia *lui* (Belgia este pentru Germania deosebit de importantă ca punct de sprijin împotriva Angliei ; Bagdadul, pentru Anglia, ca punct de sprijin împotriva Germaniei etc.).

Kautsky se referă în special — şi în repetate rînduri — la englezi, care ar fi stabilit semnificaţia pur politică a cuvîntului imperialism în accepţia pe care i-o dă Kautsky. Să luăm pe englezul Hobson. În lucrarea sa „Imperialismul", apărută în 1902, citim :

„Noul imperialism se deosebeşte de cel vechi, în primul rînd, prin aceea că în locul tendinţelor unui singur impe-

www.dacoromanica.ro

riu în creştere el pune teoria şi practica unor imperii rivale, fiecare dintre ele fiind călăuzit de aceeaşi poftă de expansiune politică şi de profit comercial, iar în al doilea rînd prin aceea că interesele financiare sau cele legate de investiţiile de capital predomină asupra intereselor comerciale" *.

Vedem, aşadar, că referirea lui Kautsky la englezi în general este lipsită de orice temei real (el s-ar fi putut referi cel mult la imperialiştii englezi vulgari sau la apologeţii făţişi ai imperialismului). Vedem cum Kautsky, pretinzîndu-se a fi în continuare un apărător al marxismului, face în fapt un pas înapoi în comparaţie cu *socialliberalul* Hobson, care apreciază *mai just* cele două particularităţi „istoric-concrete ale imperialismului contemporan" (definiţia lui Kautsky nu este decît o mostră de desconsiderare a concretului istoric !) : 1) concurenţa dintre *cîteva* imperialisme şi 2) predominarea financiarului asupra negustorului. Dar cînd se vorbeşte mai ales de anexarea unei ţări agrare de către o ţară industrială, înseamnă că pe primul plan se pune rolul predominant al negustorului.

Definiţia lui Kautsky este nu numai greşită şi nemarxistă. Ea serveşte ca bază unui întreg sistem de concepţii care o rup — pe toată linia — şi cu teoria marxistă, şi cu practica marxistă, lucru despre care vom mai vorbi în cele ce urmează. Este cît se poate de puerilă logomahia stîrnită de Kautsky pe tema dacă treapta contemporană a capitalismului trebuie să fie numită imperialism sau treaptă a capitalului financiar. Numiţi-o cum vreţi ; asta n-are nici o importanţă. Esenţialul e că el, Kautsky, rupe politica imperialismului de economia lui, vorbind de anexiuni ca despre o politică „preferată" de capitalul financiar şi opunîndu-i o altă politică burgheză, care ar fi posibilă pe aceeaşi bază a capitalului financiar. Reiese că monopolurile în domeniul economic ar fi compatibile cu metode nemonopoliste, neviolente, neanexioniste în domeniul politic. Reiese că împărţirea teritorială a globului, care a fost încheiată tocmai în epoca capitalului financiar şi care generează specificul formelor actuale ale rivalităţii

* Hobson. „Imperialism". L., 1902, p. 324.

www.dacoromanica.ro

dintre marile state capitaliste, ar fi compatibilă cu o politică neimperialistă. Rezultă o cocoloşire, o estompare a celor mai fundamentale contradicţii proprii treptei contemporane a capitalismului, în locul unei dezvăluiri a adîncimii lor, rezultă reformism burghez în loc de marxism.

Kautsky polemizează cu Cunow, apologetul german al imperialismului şi al anexiunilor, care argumentează simplist şi cinic : imperialismul este capitalismul contemporan ; dezvoltarea capitalismului este inevitabilă şi progresistă ; înseamnă deci că imperialismul este progresist şi, în consecinţă, trebuie să ne prosternăm în faţa lui şi să-i cîntăm osanale ! Asta ne aminteşte de felul caricatural în care narodnicii înfăţişau pe la 1894—1895 poziţia marxiştilor ruşi : dacă marxiştii consideră că în Rusia capitalismul este inevitabil şi are un caracter progresist, înseamnă că trebuie să deschidă cîrciumi şi să se îndeletnicească cu sădirea capitalismului. Kautsky obiectează lui Cunow : Nu ! Imperialismul nu este capitalismul contemporan, ci numai una dintre formele politicii promovate de capitalismul contemporan, iar noi putem şi trebuie să luptăm împotriva acestei politici, să luptăm împotriva imperialismului, împotriva anexiunilor etc.

La prima vedere, această obiecţie pare pe deplin acceptabilă, dar în fapt nu înseamnă decît o propovăduire mai subtilă, mai disimulată (şi de aceea mai primejdioasă) a împăcării cu imperialismul, căci o „luptă" împotriva politicii trusturilor şi băncilor care nu atinge bazele lor economice se reduce la reformism şi pacifism burghez, la deziderate pioase şi inofensive. A ocoli contradicţiile existente, a ignora pe cele mai importante dintre ele, în loc de a le dezvălui în toată adîncimea lor, — iată la ce se rezumă teoria lui Kautsky, teorie care nu are nimic comun cu marxismul. Bineînţeles că o astfel de „teorie" nu serveşte decît la apărarea ideii unităţii cu cei de teapa lui Cunow !

„Din punct de vedere pur economic — scrie Kautsky — nu este exclus ca sistemul capitalist să parcurgă încă o fază nouă : extinderea politicii cartelurilor asupra poli-

www.dacoromanica.ro

ticii externe, faza ultraimperialismului" *, adică a supraimperialismului, a unirii imperialismelor din lumea întreagă, şi nu a luptei dintre ele, faza suprimării războaielor în condiţiile capitalismului, faza „exploatării în comun a lumii de către capitalul financiar unit pe scară internaţională" **.

De această „teorie a ultraimperialismului" ne vom ocupa ceva mai jos, pentru a arăta în mod amănunţit cît de categoric şi de irevocabil o rupe ea cu marxismul. Deocamdată însă, în conformitate cu planul general al acestei expuneri, trebuie să aruncăm o privire asupra datelor economice precise referitoare la această chestiune. Este oare „ultraimperialismul" posibil „din punct de vedere pur economic" sau nu e decît o ultraabsurditate?

Dacă prin punct de vedere pur economic înţelegem o abstracţie „pură", atunci tot ce se poate spune se va reduce la teza că dezvoltarea duce la crearea de monopoluri, prin urmare la crearea unui monopol mondial unic, a unui trust mondial unic. Este o teză incontestabilă, dar şi complet lipsită de conţinut, în genul afirmaţiei că „dezvoltarea duce" la fabricarea produselor alimentare în laboratoare. În acest sens, „teoria" ultraimperialismului este tot atît de absurdă cum ar fi o „teorie a ultraagriculturii".

Dar dacă e vorba de condiţiile „pur economice" din epoca capitalului financiar ca epocă istorică concretă, al cărei început coincide cu primii ani ai secolului al XX-lea, răspunsul cel mai bun la abstracţiile searbede ale „ultraimperialismului" (care servesc exclusiv tendinţei ultrareacţionare de a abate atenţia de la adîncimea contradicţiilor *existente)* constă în a le opune realitatea economică concretă a economiei mondiale contemporane. Vorbăria goală a lui Kautsky pe tema ultraimperialismului alimentează, între altele, ideea fundamental greşită, care aduce apă la moară apologeţilor imperialismului, că dominaţia capitalului financiar *ar atenua* inegalitatea dezvoltării economiei mondiale şi contradicţiile dinăuntrul ei, pe cînd în realitate ea le *adînceşte* [154].

* „Die Neue Zeit", 1914, 2 (vol. 32) din 11 septembrie 1914, p. 921. Cf. 1915, 2, p. 107 şi urm.
** „Die Neue Zeit", 1915, 1, din 30 aprilie 1915, p. 144.

www.dacoromanica.ro

În broşura sa „Introducere în economia mondială“ *, R. Calwer încearcă să totalizeze principalele date pur economice care ne dau posibilitatea de a înfăţişa în mod concret relaţiile din cadrul economiei mondiale la hotarul dintre secolul al XIX-lea şi al XX-lea. El împarte lumea întreagă în cinci „regiuni economice principale“ : 1) regiunea Europei centrale (întreaga Europă fără Rusia şi Anglia) ; 2) regiunea britanică ; 3) regiunea rusă ; 4) regiunea Asiei de răsărit şi 5) regiunea americană, incluzînd coloniile în „regiunile“ statelor cărora le aparţin ele şi „lăsînd la o parte“ cîteva ţări nerepartizate pe regiuni, cum sînt Persia, Afganistanul şi Arabia în Asia, Marocul şi Abisinia în Africa etc.

Iată, pe scurt, datele economice furnizate de Calwer cu privire la aceste regiuni :

	Suprafaţă	Populaţie	Căi de comunicaţie		Comerţ	Industrie		
Principalele regiuni economice ale lumii	milioane km²	milioane de locuitori	căi ferate (mii km)	flota comercială (milioane de tone)	(importul şi exportul laolaltă) (miliarde de mărci)	extracţie de cărbune (milioane tone)	producţia de fontă (milioane de tone)	numărul fusurilor în industria bumbacului (milioane)
1) regiunea Europei centrale	27,6	388	204	8	41	251	15	26
	**(23,6)	(146)						
2) regiunea britanică	28,9	398	140	11	25	249	9	51
	**(28,6)	(355)						
3) regiunea rusă	22	131	63	1	3	16	3	7
4) regiunea Asiei de răsărit	12	389	8	1	2	8	0,02	2
5) regiunea americană	30	148	379	6	14	245	14	19

Vedem aici trei regiuni în care capitalismul a atins un grad înalt de dezvoltare (sînt puternic dezvoltate şi căile de comunicaţie, şi comerţul, şi industria) : regiunea Europei centrale, regiunea britanică şi cea americană. Printre

* *R. Calwer.* „Einführung in die Weltwirtschaft“. Brl., 1906.
** În paranteză se arată suprafaţa şi populaţia coloniilor.

www.dacoromanica.ro

statele din aceste regiuni sînt trei care domină lumea: Germania, Anglia şi Statele Unite ale Americii. Rivalitatea imperialistă şi lupta dintre ele au căpătat un caracter extrem de ascuţit datorită faptului că Germania dispune de o regiune foarte mică şi de puţine colonii; crearea „Europei centrale" aparţine încă viitorului şi această regiune se naşte în focul unei lupte înverşunate. Deocamdată, trăsătura caracteristică a întregii Europe este fărîmiţarea politică. În regiunile britanică şi americană concentrarea politică este, dimpotrivă, foarte mare, dar aici există o disproporţie enormă între întinsele colonii ale celei dintîi şi extrem de micile colonii ale celei de-a doua. Or, în colonii, capitalismul abia începe să se dezvolte. Lupta pentru America de Sud devine tot mai ascuţită.

În celelalte două regiuni — regiunea rusă şi cea a Asiei de răsărit —, capitalismul este slab dezvoltat. În cea dintîi, densitatea populaţiei este extrem de mică, iar în cea de-a doua, extrem de mare; în cea dintîi, concentrarea politică este mare, pe cînd în cea de-a doua, ea lipseşte cu desăvîrşire. Împărţirea Chinei abia a început, şi lupta dintre Japonia, Statele Unite etc. pentru împărţirea acestei ţări se ascute tot mai mult.

Priviţi acum în lumina acestei realităţi — enorma diversitate a condiţiilor economice şi politice, extrema discrepanţă dintre ritmurile de dezvoltare ale diferitelor ţări etc., lupta înverşunată dintre statele imperialiste — basmul stupid al lui Kautsky despre un ultraimperialism „paşnic". Ce altceva este aceasta dacă nu încercarea reacţionară a unui mic-burghez speriat de a se ascunde de cumplita realitate? Nu este oare clar că cartelurile internaţionale, care lui Kautsky i se par a fi germenii „ultraimperialismului" (aşa cum prepararea tabletelor în laborator „ar putea" fi considerată drept germene al ultraagriculturii), ne oferă un exemplu de împărţire *şi reîmpărţire* a lumii, de trecere de la o împărţire paşnică la una nepaşnică şi viceversa? Nu este oare clar că capitalul financiar din S.U.A. şi din alte ţări, care cu participarea Germaniei şi-a împărţit în chip paşnic lumea întreagă — bunăoară, în cadrul sindicatului internaţional al şinelor de cale ferată sau al trustului internaţional al

www.dacoromanica.ro

navigației comerciale —, *reîmparte* acum aceeași lume pe baza noului raport de forțe, care se schimbă pe cale cu totul *ne*pașnică ?

Capitalul financiar și trusturile nu slăbesc, ci accentuează deosebirile în ceea ce privește ritmul de dezvoltare a diferitelor părți ale economiei mondiale. Și din moment ce raportul de forțe s-a schimbat, în ce alt mod ar putea fi rezolvate, *în condițiile capitalismului,* contradicțiile existente dacă nu prin *forță ?* Date extrem de precise cu privire la ritmul diferit de dezvoltare a capitalismului și a capitalului financiar în întreaga economie mondială găsim în statistica căilor ferate *. În ultimele decenii de dezvoltare imperialistă, lungimea căilor ferate a crescut după cum urmează :

	Căi ferate (în mii km)				
	1890		1913	+	
Europa	224		346	+122	
Statele Unite ale Americii	268		411	+143	
Toate coloniile	82		210	+128	
Statele independente și semiindependente din Asia și America	43	125	137	+ 94	+222
Total	617		1 104		

Mai rapid ca oriunde, așadar, s-au dezvoltat căile ferate în colonii și în țările independente (și semiindependente) din Asia și America. Se știe că capitalul financiar al celor mai mari 4—5 state capitaliste taie și spînzură aici nestînjenit. Două sute de mii de kilometri de linii ferate noi în colonii și în alte țări ale Asiei și Americii înseamnă peste 40 de miliarde de mărci capital nou investit, în condiții deosebit de avantajoase, cu garanții speciale de rentabilitate, cu comenzi grase pentru oțelării etc. etc.

Mai rapid ca oriunde se dezvoltă capitalismul în colonii și în țările de peste ocean. Dintre ele se ridică *noi* puteri imperialiste (Japonia). Lupta dintre imperialismele mondiale se ascute. Crește tributul pe care-l ia capitalul financiar de la întreprinderile deosebit de rentabile din colonii

* Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 1915 ; Archiv für Eisenbahnwesen, 1892 ; unele date de amănunt cu privire la repartizarea căilor ferate între coloniile diferitelor țări pe 1890 au trebuit să fie calculate cu oarecare aproximație [168].

www.dacoromanica.ro

şi din ţările de peste ocean. La împărţirea acestei „prăzi", o parte excepţional de mare revine unor ţări care nu deţin întotdeauna locul întîi în ceea ce priveşte ritmul de dezvoltare a forţelor de producţie. În statele cele mai mari, luate laolaltă cu coloniile lor, lungimea căilor ferate era după cum urmează :

	(în mii km) 1890	1913	
Statele Unite	268	413	+145
Imperiul britanic	107	208	+101
Rusia	32	78	+ 46
Germania	43	68	+ 25
Franţa	41	63	+ 22
Total în aceste 5 state	491	830	+339

Aşadar, circa 80% din lungimea totală a căilor ferate sînt concentrate în mîinile celor 5 mari puteri. Dar concentrarea *proprietăţii* asupra acestor căi, concentrarea capitalului financiar este incomparabil mai mare, căci milionarii englezi şi francezi, de pildă, deţin o parte foarte mare din acţiunile şi obligaţiunile căilor ferate americane, ruse etc.

Datorită coloniilor sale, Anglia şi-a extins reţeaua „sa" feroviară cu 100 000 km, de patru ori mai mult decît Germania. Este însă îndeobşte cunoscut că în acest răstimp dezvoltarea forţelor de producţie ale Germaniei, şi în special dezvoltarea producţiei de cărbune şi de fier, a avut un ritm incomparabil mai rapid decît în Anglia, fără să mai vorbim de Franţa şi de Rusia. În 1892, Germania a produs 4 900 000 de tone de fontă, faţă de 6 800 000 de tone cît a produs Anglia, pe cînd în 1912 producţia ei de fontă a fost de 17 600 000 de tone, faţă de 9 000 000 în Anglia, ceea ce înseamnă o precumpănire enormă asupra Angliei ! * Se pune întrebarea : *în condiţiile capitalismului*, ce alt mijloc, în afară de război, putea să existe pentru înlăturarea neconcordanţei dintre dezvoltarea forţelor de

* Cf., de asemenea, Edgar Crammond. „The Economic Relations of the British and German Empires", în „Journal of the Royal Statistical Society", 1914, July, pp. 777 ss.

www.dacoromanica.ro

producţie şi acumularea capitalului, de o parte, şi împărţirea coloniilor şi a „sferelor de influenţă" ale capitalului financiar, de altă parte ?

VIII. PARAZITISMUL ŞI PUTREFACŢIA CAPITALISMULUI

Trebuie să examinăm acum o altă latură foarte importantă a imperialismului, căreia în majoritatea consideraţiilor pe această temă i se acordă prea puţină importanţă. Una dintre deficienţele marxistului Hilferding este că el a făcut aici un pas înapoi faţă de nemarxistul Hobson. Vorbim de parazitismul propriu imperialismului.

După cum am văzut, principala bază economică a imperialismului o constituie monopolul. Acesta este un monopol capitalist sau, cu alte cuvinte, unul izvorît din capitalism şi care, în condiţiile generale ale capitalismului, ale producţiei de mărfuri şi ale concurenţei, se află într-o contradicţie permanentă şi ireductibilă cu aceste condiţii generale. Cu toate acestea, ca orice monopol, el generează inevitabil o tendinţă spre stagnare şi putrefacţie. În măsura în care se stabilesc, fie şi numai temporar, preţuri de monopol, în aceeaşi măsură dispar pînă la un anumit grad stimulentele progresului tehnic, şi deci ale oricărui alt progres, ale oricărui mers înainte, în aceeaşi măsură apare, de asemenea, posibilitatea *economică* de a frîna în mod artificial progresul tehnic. Un exemplu : în America, un oarecare Owens a inventat o maşină pentru fabricarea sticlelor care înseamnă o adevărată revoluţie în acest domeniu. Cartelul german al fabricanţilor de sticle a cumpărat brevetele lui Owens şi le-a închis în sertar, împiedicînd astfel folosirea lor. Fireşte că în condiţiile capitalismului monopolul nu este niciodată în stare să înlăture cu desăvîrşire şi pentru foarte mult timp concurenţa de pe piaţa mondială (acesta este, de altfel, unul dintre motivele pentru care teoria ultraimperialismului este o teorie absurdă). Fireşte că posibilitatea de a reduce cheltuielile de producţie şi de a mări profiturile prin introducerea unor perfecţionări tehnice acţionează în favoarea schimbărilor. Dar *tendinţa* spre stagnare şi putrefacţie, proprie monopolului, continuă să acţioneze la rîndul

www.dacoromanica.ro

ei, şi în unele ramuri ale industriei, în unele ţări, pentru anumite intervale de timp, ea devine precumpănitoare.

Monopolul stăpînirii unor colonii deosebit de întinse, bogate sau favorabil aşezate acţionează în aceeaşi direcţie.

Mai departe. Imperialismul înseamnă o acumulare uriaşă de capital bănesc într-un număr mic de ţări, acumulare care, după cum am văzut, se ridică la 100—150 de miliarde de franci în hîrtii de valoare. De aici rezultă o creştere extraordinară a clasei sau, mai exact, a păturii rentierilor, adică a persoanelor care trăiesc din „tăierea cupoanelor" şi care nu au nici o legătură cu vreo întreprindere, unica lor profesiune fiind trîndăvia. Exportul de capital, una dintre cele mai importante baze economice ale imperialismului, accentuează şi mai mult această totală lipsă de legătură a păturii rentierilor cu producţia şi imprimă întregii ţări care trăieşte din exploatarea muncii cîtorva colonii şi ţări de dincolo de ocean pecetea parazitismului.

„În 1893 — scrie Hobson — capitalul englez investit în străinătate reprezenta circa 15% din întreaga avuţie a Regatului Unit" *. Reamintim că, în perioada 1893—1915, acest capital s-a mărit aproximativ de două ori şi jumătate. „Imperialismul agresiv — citim mai departe la Hobson —, care-l costă atît de scump pe contribuabil şi care are pentru industriaş şi comerciant o însemnătate atît de mică..., constituie o sursă de mari profituri pentru capitalistul care caută plasament pentru capitalul său"... (în limba engleză, această noţiune se exprimă printr-un singur cuvînt: „investor", adică „investitor de capital", rentier)... „Întregul venit anual pe care Marea Britanie îl obţine din întregul său comerţ exterior şi colonial, din import şi export, este evaluat de statisticianul Giffen la 18 000 000 l.st. (aproape 170 000 000 de ruble) în 1899, socotind 2½% la întreaga valoare a exportului şi importului însumînd 800 000 000 l.st." Oricît de mare ar fi acest venit, el nu poate explica imperialismul agresiv al Marii Britanii, pe care-l explică însă foarte bine cele

* Hobson, p. 59, 60.

www.dacoromanica.ro

90 000 000—100 000 000 l. st. reprezentînd venitul la capitalul „investit", venitul păturii de rentieri.

Venitul rentierilor întrece *de cinci ori* venitul provenit din comerţul exterior al celei mai „comerciale" ţări din lume! Iată esenţa imperialismului şi a parazitismului imperialist.

Noţiunea de „stat-rentier" (Rentnerstaat) sau de stat-cămătar devine, de aceea, un termen curent în literatura economică referitoare la imperialism. Lumea s-a împărţit în două: pe de o parte, un mănunchi de state-cămătari, iar pe de alta, o majoritate uriaşă formată din state debitoare. „Printre investiţiile de capital în străinătate — scrie Schulze-Gaevernitz —, primul loc îl deţin cele care revin ţărilor politiceşte dependente sau ţărilor aliate: Anglia acordă împrumuturi Egiptului, Japoniei, Chinei, Americii de Sud. La nevoie, flota de război a Angliei joacă rolul de portărel. Forţa politică a Angliei o apără împotriva revoltei debitorilor" *. În lucrarea sa „Sistemul economic al investiţiilor de capital în străinătate", Sartorius von Waltershausen spune că Olanda este un model de „stat-rentier" şi arată că, în momentul de faţă, Anglia şi Franţa sînt pe cale de a deveni şi ele astfel de state **. Schilder consideră că cinci ţări industriale — Anglia, Franţa, Germania, Belgia şi Elveţia — au „un caracter pronunţat de ţări creditoare". Olanda nu este inclusă în această categorie numai pentru că e „slab dezvoltată din punct de vedere industrial" ***. Statele Unite sînt o ţară creditoare numai pe continentul american.

„Anglia — scrie Schulze-Gaevernitz — se transformă treptat dintr-un stat industrial într-un stat creditor. Cu toată creşterea absolută a producţiei industriale şi a exportului de produse industriale, creşte însemnătatea relativă pe care o au pentru întreaga economie naţională veniturile provenite din dobînzi şi dividende, din emisiuni, comisioane şi speculaţii. După părerea mea, tocmai acest fapt constituie baza economică a avîntului imperialist. Între creditor şi debitor se stabilesc legături mai trainice

* Schulze-Gaevernitz. „Br. Imp.", p. 320 şi altele.
** Sart. von Waltershausen. „D. Volkswirt. Syst. etc." Brl., 1907, Buch IV.
*** Schilder, p. 393.

www.dacoromanica.ro

decît între vînzător şi cumpărător" *. În ceea ce priveşte Germania, editorul revistei berlineze „Die Bank", A. Lansburgh, scria în 1911, într-un articol intitulat „Germania — stat-rentier", următoarele : „În Germania este frecvent ironizată preferinţa francezilor pentru viaţa de rentier, dar în acelaşi timp se uită că, în măsura în care e vorba de burghezie, condiţiile din Germania devin din ce în ce mai asemănătoare cu cele din Franţa" **.

Statul-rentier este statul capitalismului parazitar, al capitalismului în putrefacţie, şi această împrejurare nu poate să nu aibă repercusiuni atît asupra tuturor condiţiilor social-politice din ţările respective, în general, cît şi asupra celor două curente principale din mişcarea muncitorească, în special. Pentru a învedera cît mai convingător justeţea acestei afirmaţii, dăm cuvîntul unui autor ca Hobson, care ca martor este cel mai „demn de crezare", pentru că nu poate fi bănuit de părtinire faţă de „ortodoxismul marxist", iar pe de altă parte este englez şi cunoaşte bine starea de lucruri din ţara cea mai bogată atît în colonii şi în capital financiar, cît şi în experienţă imperialistă.

Descriind, sub impresia încă proaspătă a războiului anglo-bur, legătura dintre imperialism şi interesele „financiarilor", creşterea profiturilor lor de pe urma comenzilor, a livrărilor etc., Hobson scria : „Diriguitorii acestei politici net parazitare sînt capitaliştii ; dar aceleaşi motive influenţează şi asupra atitudinii unor anumite categorii de muncitori. În multe oraşe, principalele ramuri industriale depind de comenzile pe care le face statul ; imperialismul centrelor industriei metalurgice şi de construcţii navale se datoreşte în mare măsură acestui fapt". După părerea autorului, slăbirea vechilor imperii a fost provocată de următoarele două împrejurări : 1) „parazitismul economic" şi 2) alcătuirea armatei din elemente provenite din rîndurile popoarelor dependente. „Prima este practica parazitismului economic, care constă în aceea că statul dominant foloseşte provinciile şi coloniile sale, precum şi ţările dependente, în scopul îmbogăţirii clasei sale conducă-

* Schulze-Gaevernitz. „Br. Imp.", 122.
** „Die Bank", 1911, 1, p. 10—11.

www.dacoromanica.ro

toare şi al coruperii claselor sale de jos, pentru ca acestea să rămînă docile". Posibilitatea unei asemenea coruperi — sub orice formă s-ar face ea — presupune, adăugăm noi, existenţa unui profit înalt de monopol.

Referitor la cea de-a doua împrejurare, Hobson scrie: „Unul dintre cele mai stranii simptome ale orbirii imperialismului este uşurinţa cu care Marea Britanie, Franţa şi celelalte naţiuni imperialiste pornesc pe acest drum. Marea Britanie a mers cel mai departe în această privinţă. Majoritatea bătăliilor prin care am cucerit imperiul nostru indian au fost duse de trupele noastre alcătuite din indigeni; în India, ca şi în Egipt în ultima vreme, mari armate permanente se află sub comanda unor britanici; aproape toate războaiele pentru cucerirea Africii, cu excepţia părţii ei sudice, le-au purtat pentru noi indigenii".

Perspectiva împărţirii Chinei îi sugerează lui Hobson următoarele consideraţii de ordin economic: „Cea mai mare parte din ţările Europei occidentale ar putea căpăta atunci aspectul şi caracterul pe care îl au astăzi unele regiuni din aceste ţări: sudul Angliei, Riviera, regiunile din Italia şi din Elveţia, prin excelenţă turistice, locuite de bogătaşi, şi anume: un mănunchi de aristocraţi bogaţi care încasează dividende şi pensii din îndepărtatul Orient, iar alături de ei un grup ceva mai mare de funcţionari de carieră şi de negustori şi un număr mai mare de servitori şi de muncitori din transporturi şi din industria care lucrează la finisarea produselor. Principalele ramuri industriale ar dispărea, iar produsele alimentare şi semifabricatele de mare consum ar veni ca tribut din Asia şi din Africa". „Iată ce perspective ne deschide o uniune mai largă a statelor occidentale, o federaţie europeană a marilor puteri; ea nu numai că nu ar stimula progresul civilizaţiei mondiale, ci ar putea crea imensa primejdie a unui parazitism occidental: separarea unui grup de naţiuni industriale avansate, ale căror clase de sus primesc un tribut enorm din Asia şi din Africa şi cu ajutorul acestui tribut întreţin mari mase docile de funcţionari şi de slugi, care nu se mai ocupă cu producţia de produse agricole şi industriale de masă, ci cu prestarea de servicii personale sau cu o muncă industrială de importanţă secun-

www.dacoromanica.ro

dară, sub controlul unei noi aristocraţii — aristocraţia finanţei. Cei care nu ezită să respingă pur şi simplu această teorie" (trebuia spus : perspectivă), „pe motivul că nici nu merită să fie examinată, ar trebui să se gîndească la condiţiile economice şi sociale existente azi în districtele din sudul Angliei, care au şi fost aduse într-o astfel de situaţie. Ei ar trebui să se gîndească ce extindere colosală ar putea lua acest sistem dacă China ar fi supusă controlului economic al unor asemenea grupuri de financiari, de «investitori de capital», controlului unor funcţionari din aparatul lor de stat şi economic care să pompeze profituri din cel mai mare rezervor potenţial pe care l-a cunoscut vreodată lumea, în scopul de a consuma aceste profituri în Europa. Situaţia este, bineînţeles, mult prea complicată, iar jocul forţelor mondiale prea puţin susceptibil de calculare pentru a permite ca aceasta sau orice altă tălmăcire a viitorului într-o singură direcţie să fie foarte verosimilă. Dar influenţele care dirijează actualmente imperialismul Europei occidentale acţionează în această direcţie, şi dacă nu vor întîmpina nici o împotrivire, dacă nu vor fi abătute în altă direcţie, vor continua să acţioneze tocmai în direcţia unei asemenea desăvîrşiri a procesului" *.

Autorul are perfectă dreptate : *dacă* forţele imperialismului n-ar întîmpina împotrivire, ele ar duce tocmai la această situaţie. Semnificaţia unor „State Unite ale Europei" în condiţiile de azi, în condiţiile imperialismului, este aici just apreciată. Ar trebui adăugat doar că *şi înăuntrul* mişcării muncitoreşti oportuniştii, vremelnic învingători azi în majoritatea ţărilor, „lucrează" sistematic şi perseverent tocmai în această direcţie. Imperialismul, care înseamnă împărţirea lumii şi exploatare, nu numai a Chinei, care înseamnă profituri înalte de monopol pentru un mănunchi de ţări foarte bogate, creează posibilităţi economice pentru coruperea păturilor de sus ale proletariatului şi prin aceasta alimentează oportunismul, încheagă şi întăreşte tabăra oportuniştilor. Dar nu trebuie

* Hobson, pp. 103, 205, 144, 335, 386.

www.dacoromanica.ro

uitate forţele care acţionează împotriva imperialismului în general şi a oportunismului în special, forţe pe care, firește, nu poate să le vadă social-liberalul Hobson.

Oportunistul german Gerhard Hilfdebrand, care la timpul său a fost exclus din partid pentru apărarea imperialismului, dar care astăzi ar putea să fie liderul partidului aşa-zis „social-democrat" din Germania, îl completează de minune pe Hobson, propovăduind ideea „Statelor Unite ale Europei occidentale" (fără Rusia) în vederea unor „acţiuni comune"... împotriva negrilor din Africa, împotriva „marii mişcări islamice", pentru întreţinerea unei „armate şi flote puternice", împotriva „coaliţiei chino-japoneze" * etc.

Descrierea „imperialismului britanic" în lucrarea lui Schulze-Gaevernitz ne arată aceleaşi trăsături de parazitism. Din 1865 pînă în 1898, venitul naţional al Angliei aproape s-a dublat, în timp ce venitul „provenit din străinătate" s-a mărit *de 9 ori*. Dacă „meritul" imperialismului constă în aceea că „îl deprinde pe negru cu munca" (fără constrîngere nu merge...), în schimb „primejdia" lui constă în aceea că „Europa va arunca munca fizică — mai întîi munca din agricultură şi mine, iar apoi şi muncile mai brute din industrie — pe umerii oamenilor de culoare, în timp ce ea se va mulţumi cu rolul de rentier, pregătind, poate, astfel emanciparea economică, iar apoi şi emanciparea politică a raselor de culoare".

În Anglia, tot mai multe terenuri sînt scoase din circuitul agricol şi afectate sportului, distracţiilor pentru cei bogaţi. Despre Scoţia — unde se află cele mai aristocratice terenuri de vînătoare şi alte terenuri de sport — se spune că „trăieşte graţie trecutului ei şi d-lui Carnegie" (miliardar american). Numai pentru alergările de cai şi pentru vînătoarea de vulpi, Anglia cheltuieşte anual 14 000 000 l.st. (cam vreo 130 000 000 de ruble). Numărul rentierilor din Anglia se ridică la aproximativ 1 000 000. Procentul populaţiei producătoare scade :

* Gerhard Hildebrand. „Die Erschütterung der Industrieherrschaft und des Industriesozialismus". 1910, p. 229 şi urm.

www.dacoromanica.ro

	Populaţia Angliei	Numărul muncitorilor în principalele ramuri ale industriei (în milioane)	Procentul faţă de populaţie
1851	17,9	4,1	23%
1901	32,5	4,9	15%

Şi, vorbind despre clasa muncitoare engleză, cercetătorul burghez al „imperialismului britanic de la începutul secolului al XX-lea" se vede nevoit să facă sistematic o deosebire între *„pătura de sus"* a muncitorilor şi *„pătura de jos,* propriu-zis *proletară"*. Pătura de sus furnizează marea majoritate a membrilor cooperativelor şi ai sindicatelor, ai societăţilor sportive şi ai nenumăratelor secte religioase. La nivelul acestei pături este adaptat dreptul de vot, care în Anglia „este încă destul *de îngrădit pentru a exclude pătura de jos, propriu-zis proletară*" *!!* Pentru a înfăţişa în culori trandafirii situaţia clasei muncitoare engleze, se vorbeşte de obicei numai de această pătură de sus, care formează *minoritatea* proletariatului: de pildă, „problema şomajului este prin excelenţă o problemă care afectează Londra şi pătura proletară de jos, pe care *oamenii politici n-o prea iau în seamă...*" *. Ar fi trebuit să spună: pe care politicienii burghezi şi oportuniştii „socialişti" n-o prea iau în seamă.

Printre particularităţile imperialismului care sînt legate de cercul fenomenelor descrise aici este şi scăderea emigraţiei din ţările imperialiste şi creşterea imigraţiei (afluxul de muncitori şi strămutările) din ţări mai înapoiate, unde salariile sînt mai mici. Emigraţia din Anglia, remarcă Hobson, scade începînd din 1884: ea reprezenta 242 000 în acel an şi 169 000 în 1900. Emigraţia din Germania a atins nivelul maxim în deceniul 1881—1890: 1 453 000, scăzînd în cele două decenii următoare respectiv la 544 000 şi la 341 000. În schimb a crescut numărul muncitorilor care vin în această ţară din Austria, Italia, Rusia etc. Potrivit recensămîntului din 1907, în Germania se aflau 1 342 294 de străini, dintre care 440 800 de muncitori industriali şi 257 329 de muncitori agricoli **.

* Schulze-Gaevernitz. „Br. Imp.", 301.
** Statistik des Deutschen Reichs, Bd. 211.

www.dacoromanica.ro

În Franţa, muncitorii din industria minieră sînt „în mare parte" străini : polonezi, italieni, spanioli *. În Statele Unite ale Americii, emigranţii din estul şi sudul Europei lucrează în muncile cele mai prost retribuite, pe cînd muncitorii americani dau cel mai mare procent de persoane numite în funcţii de supraveghetori sau care lucrează la muncile cele mai bine retribuite **. Imperialismul are tendinţa de a crea şi în rîndurile muncitorilor categorii privilegiate şi de a le rupe de masa largă a proletariatului.

Trebuie să subliniem că în Anglia tendinţa imperialismului de a dezbina pe muncitori şi de a întări în rîndurile lor oportunismul, de a provoca o descompunere vremelnică a mişcării muncitoreşti a apărut cu mult înainte de sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui de-al XX-lea. Într-adevăr, două trăsături caracteristice esenţiale ale imperialismului s-au manifestat în Anglia încă de la mijlocul secolului al XIX-lea : deţinerea unor vaste posesiuni coloniale şi a unei situaţii de monopol pe piaţa mondială. Marx şi Engels au urmărit sistematic, decenii de-a rîndul, această legătură dintre oportunismul din mişcarea muncitorească şi particularităţile imperialiste ale capitalismului englez. Engels, de pildă, îi scria lui Marx la 7 octombrie 1858 : „Proletariatul englez se îmburghezeşte de fapt din ce în ce mai mult, aşa încît această naţiune, cea mai burgheză dintre toate, pare a urmări să aibă în cele din urmă o aristocraţie burgheză şi un proletariat burghez *alături* de burghezie. Firesc, din partea unei naţiuni care exploatează întregul glob, această tendinţă este, într-o anumită măsură, justificată" [156]. Aproape un sfert de secol mai tîrziu, în scrisoarea din 11 august 1881, Engels vorbeşte despre „cele mai proaste trade-unionuri engleze, care se lasă conduse de oameni cumpăraţi de burghezie sau cel puţin plătiţi de ea" [157]. Iar în scrisoarea din 12 septembrie 1882 către Kautsky, Engels scria : „Mă întrebaţi ce gîndesc muncitorii englezi despre politica colonială ? Ei bine, exact ce gîndesc despre politică în general. Aici nu există un partid muncitoresc, există numai conservatori şi radical-liberali, iar muncitorii

* Henger. „Die Kapitalsanlage der Franzosen", St., 1913.
** Hourvich. „Immigration and Labour", N. Y., 1913.

www.dacoromanica.ro

profită liniştit, împreună cu ei, de monopolul colonial al Angliei şi de monopolul ei pe piaţa mondială" *. (Acelaşi lucru îl spune Engels în prefaţa la ediţia a doua a lucrării sale „Situaţia clasei muncitoare din Anglia", 1892 [158].)

Aici sînt arătate limpede cauzele şi efectele. Cauzele: 1) exploatarea lumii întregi de către această ţară; 2) situaţia ei de monopol pe piaţa mondială; 3) monopolul ei colonial. Efectele: 1) îmburghezirea unei părţi a proletariatului englez; 2) o parte a proletariatului se lasă condusă de oameni cumpăraţi de burghezie sau cel puţin plătiţi de ea. Imperialismul de la începutul secolului al XX-lea a terminat împărţirea lumii între un mănunchi de state, astfel încît fiecare dintre acestea exploatează acum (în sensul stoarcerii de supraprofit) o parte a „globului" ceva mai mică decît cea exploatată de Anglia în 1858; fiecare dintre ele deţine pe piaţa mondială o situaţie de monopol datorită trusturilor, cartelurilor, capitalului financiar, precum şi relaţiilor dintre creditor şi debitor; fiecare are, într-o anumită măsură, un monopol colonial (am văzut că din 75 000 000 km², cît reprezintă suprafaţa *tuturor* coloniilor din lume, *65 000 000*, adică 86%, sînt concentrate în mîinile a 6 puteri; *61 000 000*, adică 81%, sînt concentrate în mîinile a 3 puteri).

Trăsătura distinctivă a situaţiei actuale o constituie existenţa unor condiţii economice şi politice care nu puteau să nu adîncească incompatibilitatea dintre oportunism şi interesele generale şi fundamentale ale mişcării muncitoreşti: dintr-un embrion, imperialismul a devenit sistem dominant; monopolurile capitaliste au ocupat primul loc în economia naţională şi în politică; împărţirea lumii a fost dusă pînă la capăt; iar pe de altă parte, în locul monopolului exclusiv al Angliei, vedem că între un mic număr de puteri imperialiste se desfăşoară o luptă pentru participarea la monopol, luptă care caracterizează tot începutul secolului al XX-lea. Astăzi oportunismul nu mai poate triumfa pe deplin în mişcarea muncitorească a

* Briefwechsel von Marx und Engels, Bd. II, S. 290; IV, 453. — K. Kautsky. „Sozialismus und Kolonialpolitik". Brl. 1907, p. 79; această broşură a fost scrisă în vremurile de mult apuse cînd Kautsky mai era marxist.

www.dacoromanica.ro

unei țări pentru un șir lung de decenii, așa cum a învins în Anglia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, dar într-o serie de țări el s-a copt, s-a răscopt și a putrezit, contopindu-se pe deplin, sub forma social-șovinismului *, cu politica burgheziei.

IX. CRITICA IMPERIALISMULUI

Prin critica imperialismului, în sensul larg al cuvîntului, înțelegem atitudinea pe care diferitele clase ale societății o au față de politica imperialismului în funcție de ideologia lor generală.

Proporțiile uriașe ale capitalului financiar, care este concentrat în mîini puține și creează o rețea neobișnuit de larg ramificată și densă de relații și legături, prin intermediul căreia el își subordonează nu numai masa capitaliștilor mijlocii și mici, ci și pe aceea a capitaliștilor și producătorilor foarte mici, pe de o parte, și lupta ascuțită împotriva celorlalte grupuri naționale-statale de financiari pentru împărțirea lumii și pentru dominația asupra altor țări, pe de altă parte, provoacă trecerea în bloc a tuturor claselor avute de partea imperialismului. Tendința „generală" de a se entuziasma în fața perspectivelor imperialismului, apărarea lui înverșunată și idealizarea lui în fel și chip — iată semnul vremii. Ideologia imperialistă pătrunde și în clasa muncitoare, care nu este despărțită printr-un zid chinezesc de celelalte clase. Dacă liderii actualului Partid așa-zis „social-democrat" din Germania au căpătat pe drept cuvînt numele de „social-imperialiști", adică socialiști în vorbe și imperialiști în fapte, nu-i mai puțin adevărat că Hobson a constatat încă în 1902 existența în Anglia a „imperialiștilor fabieni" — membrii organizației oportuniste „Societatea fabiană".

Oamenii de știință și publiciștii burghezi iau apărarea imperialismului, de obicei, într-o formă întrucîtva voalată, disimulînd dominația deplină a imperialismului și rădăcinile lui adînci, străduindu-se să scoată pe primul plan

* Social-șovinismul rus al domnilor Potresov, Cihenkeli, Maslov etc., atît în forma lui fățișă cît și în cea camuflată (al d-lor Ciheidze, Skobelev, Akselrod, Martov etc.), își are și el originea în varietatea rusă a oportunismului, și anume în lichidatorism.

www.dacoromanica.ro

particularităţi şi detalii secundare, căutînd să abată atenţia de la ceea ce este esenţial şi recurgînd în acest scop la arhipuerile proiecte de „reforme" de felul celeia care preconizează ca trusturile sau băncile să fie puse sub supravegherea poliţiei etc. Mai rar se manifestă imperialiştii făţişi, cinici, care au curajul să recunoască absurditatea ideii unei reformări a trăsăturilor esenţiale ale imperialismului.

Să dăm un exemplu. În publicaţia „Weltwirtschaftliches Archiv", imperialiştii germani caută să urmărească mişcările de eliberare naţională din colonii, în special, bineînţeles, din cele negermane. Ei înregistrează frămîntările şi protestele din India, mişcările din Natal (Africa de sud), din Indiile Olandeze etc. Într-o notă pe marginea unei dări de seamă engleze asupra Conferinţei din 28—30 iunie 1910 a naţiunilor şi raselor subjugate, la care au participat reprezentanţi ai diferitelor popoare asiatice, africane şi europene aflate sub dominaţie străină, unul dintre aceşti imperialişti, comentînd cuvîntările rostite la conferinţă, scrie: „Împotriva imperialismului, spun ei, trebuie să ducem lupta: statele dominante trebuie să recunoască dreptul la independenţă al popoarelor subjugate; un tribunal internaţional trebuie să supravegheze aplicarea tratatelor încheiate între marile puteri şi popoarele slabe. La aceste deziderate pioase s-a limitat conferinţa. Participanţii la această conferinţă nu înţeleg cîtuşi de puţin adevărul că imperialismul e indisolubil legat de capitalism în forma lui actuală şi că de aceea (!!) lupta directă împotriva imperialismului nu are sorţi de izbîndă, afară doar de cazul cînd s-ar mărgini la combaterea unor excese deosebit de odioase" *. Deoarece îndreptarea prin reforme a bazelor imperialismului este o înşelătorie, „un deziderat pios", deoarece reprezentanţii burghezi ai naţiunilor asuprite nu merg „mai departe" înainte, acest reprezentant burghez al naţiunii asupritoare merge „mai departe" *înapoi*, spre o atitudine slugarnică faţă de imperialism, camuflată sub pretenţia de „rigurozitate ştiinţifică". Nimic de zis, frumoasă „logică"!

* Weltwirtschaftliches Archiv, Bd. II, p. 193.

www.dacoromanica.ro

Problema dacă este posibilă o schimbare prin reforme a bazelor imperialismului, problema dacă trebuie să se meargă înainte, spre ascuțirea și adîncirea contradicțiilor generate de el, sau înapoi, spre atenuarea lor, sînt problemele fundamentale ale criticii imperialismului. Deoarece particularitățile politice ale imperialismului sînt reacțiunea pe toată linia și intensificarea asupririi naționale în legătură cu dominația oligarhiei financiare și cu înlăturarea liberei concurențe, de la începutul secolului al XX-lea se manifestă în mai toate țările imperialiste o opoziție mic-burgheză-democratică față de imperialism. Și ruptura lui Kautsky și a larg răspînditului curent internațional al kautskismului cu marxismul constă tocmai în aceea că el, Kautsky, nu numai că n-a căutat și n-a știut să ia atitudine împotriva acestei opoziții mic-burgheze, reformiste și economiceşte profund reacționare, ci, dimpotrivă, i s-a alăturat în practică.

În Statele Unite, războiul imperialist din 1898 împotriva Spaniei a provocat opoziția „antiimperialiștilor", acești ultimi mohicani ai democrației burgheze, care îl numeau război „criminal", considerau că anexarea de teritorii străine este o încălcare a constituției, declarau că felul în care s-a procedat cu șeful indigenilor din Filipine, Aguinaldo (după ce i s-a făgăduit că țara sa va fi liberă, au fost debarcate trupe americane, iar insulele Filipine au fost anexate), este o „înșelătorie din partea șoviniștilor" și citau cuvintele lui Lincoln : „cînd omul alb se guvernează singur, asta este autoguvernare ; cînd el se guvernează singur și totodată guvernează pe alții, asta nu mai este autoguvernare, ci despotism" *. Dar atîta timp cît toată această critică se temea să recunoască legătura indisolubilă dintre imperialism și trusturi, deci legătura indisolubilă dintre imperialism și bazele capitalismului, atîta timp cît ea se temea să se alăture forțelor generate de marea producție capitalistă și de dezvoltarea acesteia, ea rămînea un „deziderat pios".

Aceeași este și poziția fundamentală adoptată de Hobson în critica pe care o face imperialismului. Hobson a

* J. Patouillet. „L'impérialisme américain". Dijon, 1904, p. 272.

www.dacoromanica.ro

luat-o înainte lui Kautsky, ridicîndu-se împotriva „inevitabilității imperialismului" și subliniind necesitatea „de a ridica capacitatea de consum" a populației (în condițiile capitalismului !). Dintr-un punct de vedere mic-burghez critică imperialismul, atotputernicia băncilor, oligarhia financiară etc. autorii Agahd, A. Lansburgh, L. Eschwege, de repetate ori citați de noi, iar dintre autorii francezi — Victor Bérard, autorul lucrării superficiale „Anglia și imperialismul", apărută în 1900. Toți aceștia, care sînt departe de a se pretinde marxiști, opun imperialismului libera concurență și democrația, condamnă planul aventurist al construirii liniei ferate Berlin-Bagdad, generator de conflicte și război, exprimă „pioase deziderate" de pace etc., și pînă și A. Neymarck, statisticianul emisiunilor internaționale, totalizînd în 1912 sutele de miliarde de franci ale valorilor „internaționale", a exclamat : „Este oare de conceput ca pacea să poată fi violată ?... ca în fața unor asemenea cifre uriașe cineva să-și asume riscul de a declanșa un război ?" *

Din partea unor economiști burghezi nu trebuie să ne mire o asemenea naivitate ; lor le și *convine* să pară atît de naivi și să vorbească „serios" despre pace în condițiile imperialismului. Dar ce a mai rămas din marxismul lui Kautsky, cînd în 1914, 1915 și 1916 el adoptă același punct de vedere burghezo-reformist și afirmă că „toți sînt de acord" (imperialiștii, pseudosocialiștii și social-pacifiștii) în privința păcii ? În loc să analizeze și să dezvăluie profundele contradicții ale imperialismului, el nu manifestă decît reformista „dorință pioasă", de a le ocoli, de a le ignora.

Iată o mostră de felul în care înțelege Kautsky să facă din punct de vedere economic critica imperialismului. El ia cifrele exportului și importului Angliei în și din Egipt pe anii 1872 și 1912 ; reiese că acest export și import a crescut mai slab decît exportul și importul total al Angliei. În legătură cu aceasta, Kautsky conchide : „N-avem nici un motiv să presupunem că fără ocuparea militară a Egiptului, numai sub influența acțiunii factorilor econo-

* Bulletin de l'Institut international de statistique. T. XIX, livr. II, p. 225.

www.dacoromanica.ro

mici, comerțul Angliei cu această țară ar fi crescut mai încet". „Tendințele expansioniste ale capitalului" „pot fi cel mai bine realizate nu prin metodele violente ale imperialismului, ci prin democrație pașnică" *.

Aceste considerații ale lui Kautsky, pe care d-l Spectator, scutierul său rus (și ocrotitorul rus al social-șoviniștilor), le repetă în zeci de variante, constituie temelia criticii kautskiste a imperialismului, și de aceea trebuie să insistăm mai amănunțit asupra lor. Începem cu un citat din Hilferding, despre ale cărui concluzii Kautsky a spus de repetate ori, între altele și în aprilie 1915, că sînt „unanim acceptate de toți teoreticienii socialiști".

„Nu este treaba proletariatului — scrie Hilferding — să opună politicii capitaliste mai progresiste politica depășită a erei liberului-schimb și a atitudinii ostile față de stat. Răspunsul proletariatului la politica economică a capitalului financiar, la imperialism, poate fi numai socialismul, și nicidecum liberul schimb. Nu idealul restabilirii liberei concurențe — el a devenit astăzi un ideal reacționar — poate fi acum țelul politicii proletare, ci numai suprimarea totală a concurenței prin înlăturarea capitalismului" **.

Kautsky a rupt cu marxismul, preconizînd pentru epoca capitalului financiar un „ideal reacționar", „democrația pașnică", „numai acțiunea factorilor economici", — deoarece *în mod obiectiv* acest ideal ne trage înapoi, de la capitalismul monopolist la cel nemonopolist, și este o înșelătorie reformistă.

Comerțul cu Egiptul (sau cu altă colonie sau semicolonie) „ar fi crescut" într-o măsură mai mare *fără* ocupație militară, fără imperialism, fără capitalul financiar. Ce înseamnă aceasta? Înseamnă că ritmul de dezvoltare al capitalismului ar fi fost mai rapid dacă libera concurență n-ar fi fost îngrădită nici prin existența monopolurilor în general, nici prin „legăturile" ori prin apăsarea (adică tot prin monopolul) capitalului financiar, nici prin stăpînirea monopolistă a coloniilor de către unele țări?

* Kautsky. „Nationalstaat, imperialistischer Staat und Staatenbund". Nürnberg, 1915, p. 72 și 70.

** „Capitalul financiar", p. 567.

www.dacoromanica.ro

Alt sens nu pot avea consideraţiile lui Kautsky, iar *acest* „sens" este un nonsens. Să admitem că *da,* că libera concurenţă, fără nici un fel de monopoluri, *ar fi* dezvoltat mai rapid capitalismul şi comerţul. Se ştie însă că, cu cît mai rapidă este dezvoltarea comerţului şi a capitalismului, cu atît mai intensă este concentrarea producţiei şi a capitalului, concentrare care *generează* monopolul. Iar monopolurile s-au *şi* născut, s-au născut tocmai *din* libera concurenţă ! Chiar dacă monopolurile au început acum să frîneze dezvoltarea, asta nu poate constitui totuşi un argument în favoarea liberei concurenţe, care a devenit imposibilă după ce a dat naştere monopolurilor.

Oricum am suci şi am învîrti raţionamentul lui Kautsky, nu vom găsi în el nimic altceva decît reacţionarism şi reformism burghez.

Chiar dacă aţi corecta acest raţionament şi, asemenea lui Spectator, aţi spune că comerţul coloniilor engleze cu Anglia se dezvoltă acum mai încet decît comerţul lor cu alte ţări, — nici asta nu l-ar salva pe Kautsky. Căci ceea ce loveşte în comerţul Angliei este *tot* monopolul, *tot* imperialismul, însă monopolul şi imperialismul altei ţări (America, Germania). Se ştie că cartelurile au dus la tarife vamale protecţioniste de un tip nou, original : sînt protejate (asta a subliniat-o încă Engels în volumul al III-lea al „Capitalului" [159]) tocmai produsele exportabile. E cunoscut apoi sistemul, propriu cartelurilor şi capitalului financiar, „de a exporta sub preţul de cost", la preţuri de „dumping", cum spun englezii, şi anume : înăuntrul ţării cartelul îşi desface produsele la preţuri ridicate, de monopol, iar în străinătate le desface la preţuri de dumping pentru a-l torpila pe concurent, pentru a lărgi la maximum producţia proprie etc. Dacă Germania îşi dezvoltă mai rapid decît Anglia comerţul cu coloniile engleze, aceasta nu dovedeşte decît că imperialismul german este mai proaspăt, mai puternic, mai organizat decît cel englez, că îi este superior, dar nu dovedeşte nicidecum „precumpănirea" liberului schimb, căci lupta se dă aici nu între liberul schimb, de o parte, şi protecţionismul, dependenţa colonială, de altă parte, ci între un imperialism şi altul, între un monopol şi altul, între un capital financiar şi

www.dacoromanica.ro

altul. Precumpănirea imperialismului german asupra celui englez e mai puternică decît zidul graniţelor coloniale sau al tarifelor vamale protecţioniste ; a deduce de aici un „argument" *în favoarea* liberului schimb şi a „democraţiei paşnice" înseamnă a debita o platitudine, a uita trăsăturile şi însuşirile fundamentale ale imperialismului, a substitui marxismului reformismul mic-burghez.

Este demn de remarcat că pînă şi economistul burghez A. Lansburgh, care critică imperialismul dintr-un punct de vedere tot atît de mic-burghez ca şi Kautsky, a prelucrat totuşi într-o manieră mai ştiinţifică datele statisticii comerciale. El nu compară o ţară luată la întîmplare şi nu o singură colonie cu celelalte ţări, ci compară exportul unei ţări imperialiste 1) în ţări care depind de ea din punct de vedere financiar, care iau bani cu împrumut de la ea, şi 2) în ţări care nu depind de ea din punct de vedere financiar. Iată rezultatul :

Exportul din Germania (în milioane de mărci)

		1889	1908	Creştere în %
În ţări care din punct de vedere financiar depind de Germania:	Romînia	48,2	70,8	+ 47%
	Portugalia.....	19,0	32,8	+ 73%
	Argentina.....	60,7	147,0	+143%
	Brazilia.....	48,7	84,5	+ 73%
	Chile	28,3	52,4	+ 85%
	Turcia	29,9	64,0	+114%
	Total.....	*234,8*	*451,5*	*+ 92%*
În ţări care din punct de vedere financiar nu depind de Germania:	Marea Britanie..	651,8	997,4	+ 53%
	Franţa	210,2	437,9	+108%
	Belgia	137,2	322,8	+135%
	Elveţia.....	177,4	401,1	+127%
	Australia	21,2	64,5	+205%
	Indiile Olandeze	8,8	40,7	+363%
	Total.....	*1206,6*	*2264,4*	*+ 87%*

Lansburgh *n-a totalizat* datele şi de aceea n-a observat că, *dacă* aceste cifre oferă vreo dovadă, apoi numai *împotriva* tezei sale, căci exportul în ţările care din punct de

www.dacoromanica.ro

vedere financiar depind de Germania a crescut *totuşi mai repede*, deşi nu cu mult, decît în cele care din punct de vedere financiar nu depind de ea (am spus „dacă", deoarece statistica lui Lansburgh e încă departe de a fi completă).

Cercetînd legătura dintre export şi împrumuturi, Lansburgh scrie :

„În 1890/91 a fost contractat un împrumut romînesc prin intermediul unor bănci germane, care în anii precedenţi dăduseră deja avansuri în contul lui. Împrumutul servea în special pentru achitarea materialului de cale ferată care fusese comandat în Germania. În 1891, exportul german în Romînia s-a cifrat la 55 000 000 de mărci. În anul următor a scăzut la 39 400 000 şi, cu unele întreruperi, a continuat să scadă pînă în 1900, cînd s-a redus la 25 400 000 de mărci. Abia în anii din urmă a fost din nou atins nivelul anului 1891, şi aceasta mulţumită a două noi împrumuturi.

Exportul german în Portugalia a crescut, ca urmare a împrumuturilor din 1888/89, la 21 100 000 de mărci (în 1890) ; apoi în următorii doi ani a scăzut respectiv la 16 200 000 şi 7 400 000 şi a revenit la vechiul său nivel abia în 1903.

Şi mai grăitoare sînt datele referitoare la comerţul germano-argentinian. Datorită împrumuturilor din 1888 şi 1890, exportul german în Argentina a atins în 1889 cifra de 60 700 000 de mărci. Doi ani mai tîrziu exportul nu mai reprezenta decît 18 600 000, adică mai puţin de o treime din exportul anului 1889. Abia în 1901 el a atins şi a depăşit nivelul anului 1889, ceea ce se datora unor noi împrumuturi acordate statului şi comunelor, finanţării unor construcţii de uzine electrice şi altor operaţii de credit.

Exportul în Chile a crescut, în urma împrumutului din 1889, la 45 200 000 (în 1892) şi a scăzut apoi, după un an, la 22 500 000. După un nou împrumut, contractat prin intermediul unor bănci germane în 1906, exportul s-a ridicat la 84 700 000 (în 1907), pentru a scădea din nou, în 1908, la 52 400 000" *.

* „Die Bank", 1909, 2, p. 819 şi urm.

www.dacoromanica.ro

Din aceste fapte, Lansburgh deduce amuzanta morală filistină că exportul bazat pe împrumuturi este extrem de nesigur şi de inegal, că nu e bine să exporţi capitaluri în străinătate în loc să dezvolţi în chip „firesc" şi „armonios" industria naţională, că pe Krupp îl costă „scump" bacşişurile de milioane care se dau la contractarea împrumuturilor străine etc. Dar faptele vorbesc limpede : sporirea exportului este legată *tocmai* de manoperele frauduloase ale capitalului financiar, care nu se sinchiseşte de morala burgheză şi scoate două piei de pe o singură oaie : întîi, profitul de la împrumut şi, al doilea, profitul de la *acelaşi* împrumut, cînd acesta este întrebuinţat pentru cumpărarea produselor lui Krupp sau a materialelor de cale ferată ale sindicatului oţelului etc.

Repetăm : departe de a considera că statistica lui Lansburgh este fără cusur, am găsit totuşi necesar s-o reproducem aici pentru că e mai ştiinţifică decît statistica lui Kautsky şi a lui Spectator, pentru că Lansburgh încearcă să abordeze just problema. Pentru a putea aprecia rolul capitalului financiar în domeniul exportului etc., trebuie să ştii să separi legătura specială şi exclusivă dintre export şi manoperele financiarilor, dintre export şi desfacerea produselor cartelurilor etc. A compara însă pur şi simplu coloniile în general cu ţări necoloniale, a compara un imperialism cu alt imperialism, o semicolonie sau o colonie (Egiptul) cu toate celelalte ţări înseamnă a ocoli şi a estompa *fondul* problemei.

Critica pe care Kautsky o face din punct de vedere teoretic imperialismului nu are nimic comun cu marxismul tocmai pentru că nu este bună decît ca punct de plecare pentru propovăduirea păcii şi unităţii cu oportuniştii şi cu social-şoviniştii, pentru că ocoleşte şi estompează contradicţiile cele mai adînci şi fundamentale ale imperialismului : contradicţia dintre monopoluri şi libera concurenţă care există alături de ele, contradicţia dintre „operaţiile" uriaşe (şi profiturile uriaşe) ale capitalului financiar şi comerţul „cinstit" pe piaţa liberă, contradicţia dintre carteluri şi trusturi, de o parte, şi industria necartelată, de altă parte etc.

www.dacoromanica.ro

De acelaşi reacţionarism este pătrunsă şi faimoasa teorie a „ultraimperialismului", inventată de Kautsky. Comparaţi consideraţiile făcute de el pe această temă în 1915 cu consideraţiile făcute de Hobson în 1902 :

Kautsky : „...Nu s-ar putea oare ca actuala politică imperialistă să fie înlăturată de una nouă, ultraimperialistă, care să pună în locul luptei dintre capitalurile financiare naţionale exploatarea în comun a lumii de către capitalul financiar unit pe scară internaţională ? O asemenea fază nouă a capitalismului este în orice caz imaginabilă. Nu avem încă date suficiente pentru a putea decide dacă ea este sau nu realizabilă" *.

Hobson : „Creştinismul, care s-a statornicit în cîteva mari imperii federative, fiecare dintre ele avînd o serie de colonii necivilizate şi de ţări dependente, apare în ochii multora ca o dezvoltare cît se poate de legitimă a tendinţelor contemporane, şi anume ca o dezvoltare care ar oferi cele mai bune speranţe de pace durabilă pe baza trainică a interimperialismului".

Ultraimperialism sau supraimperialism a numit Kautsky ceea ce Hobson a numit cu 13 ani înaintea lui interimperialism. În afară de născocirea unui nou termen savant prin înlocuirea unui prefix latin cu altul, progresul gîndirii „ştiinţifice" constă la Kaustky numai în pretenţia de a da drept marxism ceea ce Hobson califică în fond drept făţărnicie a popilor englezi. După războiul anglo-bur era cît se poate de firesc ca această preacinstită castă să-şi îndrepte toate eforturile spre *consolarea* micilor burghezi şi a muncitorilor englezi, care pierduseră pe mulţi de-ai lor în bătăliile din Africa de sud şi care trebuiau să plătească impozite majorate pentru a asigura financiarilor englezi profituri mai mari. Şi ce altă consolare mai bună putea ea să ofere decît aceea că imperialismul nu e chiar atît de rău, că el se apropie de inter-(sau ultra-)imperialism, care-i în stare să asigure o pace permanentă ? Oricare ar fi bunele intenţii ale popilor englezi sau ale mierosului Kautsky, sensul social obiectiv, adică real, al „teoriei" lui nu este decît unul singur : consolarea arhireac-

* „Neue Zeit", 30 aprilie 1915, 144.

www.dacoromanica.ro

ţionară a maselor cu speranţa că în condiţiile capitalismului ar fi posibilă o pace permanentă, abătîndu-li-se atenţia de la contradicţiile ascuţite şi de la problemele acute ale contemporaneităţii spre falsele perspective ale unui viitor şi pretins nou „ultraimperialism". Înşelarea maselor — nimic altceva nu oferă teoria „marxistă" a lui Kautsky.

Într-adevăr, e de ajuns s-o confruntăm cu fapte îndeobşte cunoscute, incontestabile, pentru a ne convinge cît de false sînt perspectivele pe care Kautsky caută să le sugereze muncitorilor germani (şi muncitorilor din toate ţările). Să luăm India, Indochina şi China. Se ştie că aceste trei ţări coloniale şi semicoloniale, cu o populaţie de 600 000 000—700 000 000 de locuitori, sînt exploatate de capitalul financiar al cîtorva puteri imperialiste: Anglia, Franţa, Japonia, Statele Unite etc. Să presupunem că aceste ţări imperialiste vor încheia alianţe, unele împotriva altora, cu scopul de a-şi apăra sau lărgi posesiunile, interesele şi „sferele de influenţă" în statele asiatice amintite. Aceste alianţe vor fi „interimperialiste" sau „ultraimperialiste". Să presupunem că *toate* puterile imperialiste vor încheia o alianţă pentru împărţirea „paşnică" a ţărilor asiatice menţionate; aceasta va fi o alianţă a „capitalului financiar unit pe scară internaţională". Istoria secolului al XX-lea ne oferă exemple concrete de asemenea alianţe, de pildă, în relaţiile dintre marile puteri şi China [160]. Se pune întrebarea: este oare „imaginabilă" supoziţia ca, în condiţiile menţinerii capitalismului (şi această menţinere este evident presupusă de Kautsky), asemenea alianţe să nu fie de scurtă durată, să excludă fricţiunile, conflictele şi lupta sub toate formele posibile?

E de ajuns să punem limpede această întrebare, pentru ca să nu i se poată da decît un răspuns negativ. Căci în condiţiile capitalismului *nu* se poate imagina un alt criteriu pentru împărţirea sferelor de influenţă, a intereselor, a coloniilor etc. în afară de acela al *forţei* participanţilor la împărţire, al forţei lor economice generale, financiare, militare etc. Iar forţa acestor participanţi la împărţire se schimbă într-o măsură inegală, căci în condiţiile capitalismului nu poate fi vorba de o dezvoltare *egală* a diferitelor întreprinderi, trusturi, ramuri industriale şi ţări. Acum o

www.dacoromanica.ro

jumătate de veac Germania era o cantitate neglijabilă, dacă luăm forţa ei capitalistă în comparaţie cu aceea a Angliei de atunci ; acelaşi lucru se poate spune despre Japonia în comparaţie cu Rusia. Este oare „imaginabilă" supoziţia că peste zece, douăzeci de ani raportul de forţe dintre puterile imperialiste va rămîne *ne*schimbat ? Nu, ea este absolut inimaginabilă.

De aceea, în realitatea capitalistă, şi nu în searbăda fantezie filistină a popilor englezi sau a „marxistului" german Kautsky, alianţele „interimperialiste" sau „ultraimperialiste" — indiferent dacă s-ar încheia sub forma unei coaliţii imperialiste împotriva alteia sau sub forma unei coaliţii generale a *tuturor* puterilor imperialiste — sînt *in*evitabil doar „răgazuri" între războaie. Alianţele paşnice pregătesc războaiele şi, la rîndul lor se nasc din războaie, condiţionîndu-se reciproc şi generînd alternarea formelor de luptă paşnică şi nepaşnică pe *una şi aceeaşi* bază — baza legăturilor şi a relaţiilor imperialiste ale economiei mondiale şi ale politicii mondiale. Iar preaînţeleptul Kautsky, pentru a linişti pe muncitori şi a-i împăca cu social-şoviniştii, care au trecut de partea burgheziei, *rupe* una de alta verigile acestui lanţ unic, rupe alianţa paşnică (şi ultraimperialistă, ba chiar ultra-ultraimperialistă) de astăzi a *tuturor* puterilor în vederea „pacificării" Chinei (aminţiţi-vă de înăbuşirea răscoalei boxerilor [161]) de conflictul nepaşnic de mîine, care pregăteşte pentru poimîine o nouă coaliţie „paşnică" generală pentru împărţirea, să zicem, a Turciei *etc. etc.* În locul conexiunii vii dintre perioadele de pace imperialistă şi perioadele de războaie imperialiste, Kautsky oferă muncitorilor o abstracţie moartă pentru a-i împăca cu conducătorii lor morţi.

În prefaţa la lucrarea sa „Istoria diplomaţiei în dezvoltarea internaţională a Europei", americanul Hill împarte istoria diplomaţiei moderne în următoarele perioade : 1) era revoluţiei ; 2) mişcarea constituţională ; 3) era „imperialismului comercial"* din zilele noastre. Un alt autor împarte istoria „politicii mondiale" a Marii Britanii cu începere de la 1870 în 4 perioade : 1) prima perioadă asiatică (lupta

* David Jayne Hill. „A History of the Diplomacy in the international development of Europe", vol. I, p. X.

www.dacoromanica.ro

împotriva înaintării Rusiei în Asia centrală în direcţia Indiei) ; 2) perioada africană (aproximativ 1885—1902) — lupta împotriva Franţei pentru împărţirea Africii („Fachoda" 1898, la un pas de război cu Franţa) ; 3) a doua perioadă asiatică (tratatul cu Japonia împotriva Rusiei) şi 4) perioada „europeană", în care politica Angliei este îndreptată mai ales împotriva Germaniei *. „Ciocnirile politice dintre detaşamentele de avangardă se produc pe terenul financiar", a scris încă în 1905 „specialistul" bancar Riesser, arătînd cum capitalul financiar francez, operînd în Italia, a pregătit alianţa politică a acestor ţări, cum s-a desfăşurat lupta dintre Germania şi Anglia pentru Persia, lupta tuturor capitalurilor europene pentru împrumuturile solicitate de China etc. Iată realitatea vie a alianţelor paşnice „ultraimperialiste" în legătura lor indisolubilă cu conflictele imperialiste pur şi simplu.

Estomparea de către Kautsky a celor mai adînci contradicţii ale imperialismului, estompare care se transformă inevitabil într-o disimulare a hidoşeniei acestuia, îşi lasă urmele şi în critica pe care acest autor o face trăsăturilor politice prin care se caracterizează imperialismul. Imperialismul este epoca capitalului financiar şi a monopolurilor, care generează pretutindeni tendinţe spre dominaţie, şi nu spre libertate. Reacţiune pe toată linia, indiferent de regimul politic, ascuţirea extremă a contradicţiilor şi în acest domeniu — iată rezultatul acestor tendinţe. Se înteţeşte îndeosebi asuprirea naţională şi tendinţa spre anexiuni, adică spre încălcarea independenţei naţionale (căci anexarea nu este altceva decît o încălcare a autodeterminării naţiunilor). Hilferding subliniază cu drept cuvînt legătura dintre imperialism şi înteţirea asupririi naţionale : „Cît despre ţările recent devenite accesibile — scrie el —, acolo capitalul importat adînceşte contradicţiile şi stîrneşte în rîndurile popoarelor a căror conştiinţă naţională se trezeşte o împotrivire mereu crescîndă faţă de venetici ; această împotrivire se poate uşor transforma în măsuri primejdioase îndreptate împotriva capitalului străin. Vechile relaţii sociale trec printr-un proces de revoluţionare radicală, mile-

* Schilder, op. cit. p. 178.

www.dacoromanica.ro

nara stare de izolare agrară a «naţiunilor aflate în afara istoriei» dispare, iar ele înseşi sînt atrase în vîltoarea capitalistă. Chiar capitalismul dă treptat popoarelor subjugate mijloacele şi căile pentru eliberarea lor. Şi ceea ce a fost cîndva ţelul suprem al naţiunilor europene : crearea statului naţional unitar ca instrument al libertăţii economice şi culturale devine şi ţelul lor. Această mişcare de independenţă ameninţă capitalul european în cele mai preţioase şi mai promiţătoare dintre domeniile lui de exploatare, iar capitalul european îşi poate menţine dominaţia numai sporindu-şi neîncetat forţele militare" *.

La aceasta trebuie adăugat că nu numai în ţările recent devenite accesibile, dar şi în ţările vechi, imperialismul duce la anexiuni, la înteţirea asupririi naţionale şi, prin urmare, la creşterea împotrivirii. Luînd atitudine împotriva tezei potrivit căreia imperialismul înteţeşte reacţiunea politică, Kautsky lasă în umbră problema, astăzi deosebit de actuală, a imposibilităţii unităţii cu oportuniştii în epoca imperialismului. Declarîndu-se împotriva anexiunilor, el o face într-o formă cît mai puţin jenantă şi cît mai lesne acceptabilă pentru oportunişti. Deşi se adresează nemijlocit publicului german, el ocoleşte lucrurile cele mai importante şi mai actuale, de pildă faptul că Alsacia-Lorena este un teritoriu anexat de Germania. Să luăm un exemplu care va ilustra această „deviere a gîndirii" lui Kautsky. Să presupunem că un japonez condamnă anexarea Filipinelor de către americani. Se pune întrebarea : cine-l va crede că o face din ostilitate faţă de anexiuni în general, şi nu din dorinţa de a anexa el însuşi Filipinele ? Şi nu va trebui oare să admitem că „lupta" acestui japonez împotriva anexiunilor poate fi socotită sinceră şi politiceşte cinstită numai în cazul cînd el se ridică şi împotriva anexării Coreii de către Japonia, cînd cere pentru Coreea libertatea de a se despărţi de Japonia ?

Atît analiza teoretică a imperialismului, cît şi critica lui din punct de vedere economic şi politic sînt la Kautsky *pe de-a-ntregul* pătrunse de tendinţa, absolut incompatibilă cu marxismul, de a estompa şi a şterge contradicţiile cele

* „Capitalul financiar", 487.

www.dacoromanica.ro

mai fundamentale, de a menţine cu orice preţ unitatea cu oportunismul din mişcarea muncitorească europeană, unitate care se destramă.

X. LOCUL ISTORIC AL IMPERIALISMULUI

Am văzut că, prin esenţa sa economică, imperialismul este capitalism monopolist. Însuşi acest fapt determină locul istoric al imperialismului, căci monopolul, care ia naştere pe terenul liberei concurenţe şi tocmai din libera concurenţă, înseamnă trecerea de la capitalism la o formaţiune social-economică superioară. Trebuie să relevăm îndeosebi patru forme principale de monopoluri sau de manifestări principale ale capitalismului monopolist, caracteristice pentru epoca de care ne ocupăm.

În primul rînd, monopolul a luat naştere din concentrarea producţiei pe o treaptă foarte înaltă a dezvoltării ei. Acestea sînt uniunile monopoliste ale capitaliştilor, cartelurile, sindicatele, trusturile. Am văzut ce rol uriaş au ele în viaţa economică contemporană. Pe la începutul secolului al XX-lea, ele au devenit pe deplin precumpănitoare în ţările avansate, şi dacă primii paşi pe calea cartelării au fost făcuţi mai întîi de ţări cu tarife protecţioniste ridicate (Germania, America), — nu-i mai puţin adevărat că Anglia, cu sistemul liberului schimb practicat de ea, a înregistrat doar ceva mai tîrziu acelaşi fapt esenţial : naşterea monopolurilor din concentrarea producţiei.

În al doilea rînd, monopolurile au dus la o intensificare a acaparării celor mai importante izvoare de materii prime, în special pentru industria de bază — şi cea mai cartelată — a societăţii capitaliste : industria cărbunelui şi cea siderurgică. Stăpînirea monopolistă a celor mai importante izvoare de materii prime a sporit enorm puterea marelui capital şi a ascuţit contradicţia dintre industria cartelată şi cea necartelată.

În al treilea rînd, monopolul a luat naştere din sistemul bancar. Din modeste întreprinderi mijlocitoare, băncile s-au transformat în monopolişti ai capitalului financiar. Nu mai mult de 3—5 bănci foarte mari ale oricăreia dintre na-

www.dacoromanica.ro

țiunile capitaliste cele mai avansate au realizat „uniunea personală" a capitalului industrial și a celui bancar și au concentrat în mîinile lor puterea de a dispune de multe miliarde, care reprezintă partea cea mai mare a capitalurilor și a veniturilor băneşti ale întregii țări. Oligarhia financiară, care prinde într-o rețea deasă de relații de dependență toate instituțiile economice și politice ale societății burgheze contemporane, fără excepție, — iată manifestarea cea mai pregnantă a acestui monopol.

În al patrulea rînd, monopolul a luat naștere din politica colonialistă. La numeroasele mobiluri „vechi" ale politicii colonialiste, capitalul financiar a adăugat lupta pentru izvoare de materii prime, pentru export de capital, pentru „sfere de influență" — adică sfere de tranzacții rentabile, concesiuni, profituri monopoliste etc. —, în sfîrșit lupta pentru spațiu economic în general. Cînd puterile europene dețineau prin coloniile lor a zecea parte din teritoriul Africii, de pildă, cum era cazul încă în 1876, politica colonialistă se putea desfășura în chip nemonopolist, după metoda „ocupării libere", ca să zicem așa, a diferite teritorii. Dar cînd (pe la 1900) 9/10 din Africa au ajuns să fie deja acaparate, cînd lumea întreagă a ajuns să fie deja împărțită, a început în mod inevitabil era stăpînirii coloniale monopoliste și, prin urmare, era luptei deosebit de înverșunate pentru împărțirea și reîmpărțirea lumii.

Este îndeobște cunoscut în ce măsură a ascuțit capitalismul monopolist toate contradicțiile capitalismului. Este de ajuns să amintim scumpetea traiului și apăsarea exercitată de carteluri. Această ascuțire a contradicțiilor este cea mai puternică forță motrice a perioadei istorice de tranziție care a început o dată cu victoria definitivă a capitalului financiar mondial.

Monopoluri, oligarhie, tendințe de dominație în locul tendințelor de libertate, exploatarea unui număr tot mai mare de națiuni mici sau slabe de către un mănunchi de națiuni foarte bogate sau foarte puternice, toate acestea au generat acele trăsături distinctive ale imperialismului care ne determină să-l caracterizăm drept capitalism parazitar sau în putrefacție. Tot mai mult iese în relief, ca una dintre tendințele imperialismului, crearea „statului-rentier",

www.dacoromanica.ro

a statului-cămătar, a cărui burghezie trăieşte într-o măsură mereu crescîndă din exportul de capital şi din „tăierea de cupoane". Ar fi greşit să se creadă că această tendinţă spre putrefacţie exclude o creştere rapidă a capitalismului. Nu, unele ramuri industriale, unele pături ale burgheziei, unele ţări manifestă în epoca imperialismului, cu o forţă mai mare sau mai mică, cînd una, cînd alta dintre aceste tendinţe. Privit în ansamblu, capitalismul creşte incomparabil mai rapid decît înainte, dar această creştere nu numai că devine în general mai inegală, ci inegalitatea se manifestă în special şi prin putrefacţia ţărilor celor mai bogate în capital (Anglia).

Cu privire la ritmul dezvoltării economice a Germaniei, Riesser, autorul unui studiu asupra marilor bănci germane, spune: „Progresul nu tocmai lent al epocii precedente (1848—1870) se află, faţă de ritmul dezvoltării întregii economii a Germaniei, şi în special a băncilor ei, în epoca actuală (1870—1905), cam în acelaşi raport în care viteza străbunei diligenţe se află faţă de viteza ameţitoare a automobilului modern, care începe să devină primejdioasă atît pentru cei dinăuntrul lui, cît şi pentru pietonul ce-şi vede fără grijă de drum". La rîndul său, acest capital financiar, care a crescut neobişnuit de repede, şi tocmai pentru că a crescut atît de repede, n-ar avea nimic împotrivă să treacă la o stăpînire mai „liniştită" a coloniilor care ar putea fi smulse, nu numai prin mijloace paşnice, naţiunilor mai bogate. În Statele Unite, dezvoltarea economică a avut în ultimele decenii un ritm şi mai rapid decît în Germania, şi tocmai *datorită* acestui fapt trăsăturile parazitare ale capitalismului american contemporan s-au manifestat cu o deosebită vigoare. Pe de altă parte, compararea burgheziei americane republicane, de pildă, cu burghezia monarhistă japoneză sau germană arată că chiar şi cea mai pronunţată deosebire politică devine extrem de atenuată în epoca imperialismului, dar nu pentru că ar fi în genere lipsită de importanţă, ci pentru că în toate aceste cazuri e vorba de o burghezie cu trăsături de parazitism net conturate.

Prin faptul că într-o ramură industrială din multe altele, într-o ţară din multe altele etc., capitaliştii obţin profituri înalte de monopol, ei capătă posibilitatea economică de a

www.dacoromanica.ro

corupe unele pături de muncitori, iar vremelnic chiar o minoritate destul de însemnată a acestora, atrăgîndu-i de partea burgheziei din ramura industrială respectivă sau a burgheziei naţiunii respective împotriva tuturor celorlalte. Accentuarea antagonismului dintre naţiunile imperialiste în legătură cu împărţirea lumii întăreşte această tendinţă. Astfel se creează legătura dintre imperialism şi oportunism, legătură care s-a manifestat în Anglia mai devreme şi mai puternic decît în oricare altă parte, datorită faptului că unele trăsături imperialiste ale dezvoltării au apărut aici mult mai devreme ca în alte ţări. Unii autori, printre care se numără şi L. Martov, de pildă, preferă să ocolească faptul — deosebit de izbitor astăzi — că există o legătură între imperialism şi oportunismul din mişcarea muncitorească, limitîndu-se la consideraţii „oficial-optimiste" (în spiritul lui Kautsky şi al lui Huysmans) de felul următor : cauza adversarilor capitalismului n-ar avea sorţi de izbîndă dacă tocmai capitalismul avansat ar duce la întărirea oportunismului sau dacă tocmai muncitorii mai bine retribuiţi ar înclina spre oportunism etc. Nu trebuie să ne înşelăm asupra semnificaţiei acestui „optimism" : este un optimism referitor la oportunism şi care serveşte la camuflarea lui. În realitate însă, dezvoltarea deosebit de rapidă şi deosebit de odioasă a oportunismului este departe de a constitui chezăşia unei victorii trainice a lui, după cum rapiditatea evoluţiei unui abces pe un organism sănătos nu poate decît să grăbească spargerea abcesului şi însănătoşirea organismului. Cei mai periculoşi în această privinţă sînt oamenii care nu vor să înţeleagă că lupta împotriva imperialismului, dacă nu este indisolubil legată de lupta împotriva oportunismului, se reduce la o frază lipsită de conţinut şi amăgitoare.

Din tot ce am spus mai sus despre esenţa economică a imperialismului reiese că acesta trebuie caracterizat drept capitalism de tranziţie sau, mai bine zis, capitalism muribund. În această privinţă este extrem de instructiv că economiştii burghezi care descriu capitalismul contemporan folosesc în mod curent termeni ca : „împletire", „lipsă de izolare" etc. ; băncile sînt „întreprinderi care, prin sarcinile şi prin dezvoltarea lor, nu au un caracter economic strict

www.dacoromanica.ro

privat, ci depăşesc tot mai mult sfera reglementării economice strict private". Şi acelaşi Riesser, căruia îi aparţin aceste cuvinte, declară cu un aer foarte serios că „prezicerea" marxiştilor în ceea ce priveşte „socializarea" „nu s-a adeverit" !

Dar ce exprimă cuvîntelul „împletire" ? El sesizează numai o singură trăsătură, mai izbitoare, a procesului care se desfăşoară sub ochii noştri. El arată că observatorul vorbeşte de copaci fără să vadă pădurea. El copiază orbeşte ceea ce este exterior, întîmplător, haotic şi ne dezvăluie în persoana observatorului un om copleşit de materialul brut şi complet incapabil să înţeleagă conţinutul şi semnificaţia acestui material. Deţinerea de acţiuni, relaţiile dintre proprietarii privaţi „se împletesc întîmplător". Dar substratul acestei împletiri, temelia ei rezidă în relaţiile de producţie sociale care se schimbă. Cînd o mare întreprindere devine o întreprindere gigantică şi organizează metodic, pe baza unor date generale precis calculate, livrarea unor materii prime în proporţie de $^2/_3$ sau $^3/_4$ din cantitatea necesară pentru satisfacerea consumului unei populaţii de zeci de milioane : cînd se organizează sistematic transportarea acestei materii prime la centrele de producţie cele mai convenabile, aflate uneori la o depărtare de sute şi mii de kilometri unul de altul ; cînd toate stadiile succesive de prelucrare a materialului, inclusiv stadiul fabricării unei serii întregi de tipuri de produse finite, sînt coordonate dintr-un centru unic ; cînd distribuirea acestor produse între zeci şi sute de milioane de consumatori se face după un plan unic (desfacerea petrolului în America şi în Germania de către trustul american al petrolului), devine clar că avem de-a face cu o socializare a producţiei, şi nicidecum cu o simplă „împletire", că relaţiile economice private şi relaţiile de proprietate privată constituie un înveliş care nu mai corespunde conţinutului şi care trebuie să putrezească inevitabil, dacă înlăturarea lui va fi în chip artificial întîrziată, un înveliş care (în cazul cel mai rău, dacă vindecarea abcesului oportunist va întîrzia) poate să rămînă în stare de putrefacţie un timp relativ îndelungat, dar care va fi totuşi fără doar şi poate înlăturat.

www.dacoromanica.ro

Schulze-Gaevernitz, un admirator entuziast al imperialismului german, exclamă :

„Dacă în ultimă instanţă conducerea sistemului bancar german revine unei duzini de persoane, este clar că activitatea lor prezintă de pe acum pentru binele poporului o importanţă mai mare decît activitatea majorităţii miniştrilor“ (aici e mai convenabil să uiţi „împletirea“ dintre bancheri, miniştri, industriaşi şi rentieri...) „...Dacă analizăm temeinic tendinţele de dezvoltare arătate mai sus, obţinem următoarele : capitalul bănesc al naţiunii e reunit în bănci ; băncile sînt legate între ele prin cartelare ; capitalul naţiunii, în căutare de plasament, ia forma de hîrtii de valoare. Aceasta înseamnă că se împlinesc cuvintele geniale ale lui Saint-Simon : «Actuala anarhie în producţie, provenind din faptul că relaţiile economice se desfăşoară fără o reglementare unitară, trebuie să facă loc organizării producţiei. Producţia nu va mai fi condusă de întreprinzători izolaţi, independenţi unul de altul, care nu cunosc nevoile economice ale oamenilor, ci de o anumită instituţie socială. Un comitet central însărcinat cu această conducere, avînd posibilitatea să cuprindă domeniul vast al economiei sociale dintr-un punct de vedere mai înalt, o va reglementa spre folosul întregii societăţi şi va remite mijloacele de producţie în mîini competente, îngrijindu-se mai ales de asigurarea unei armonii permanente între producţie şi consum. Există instituţii care au inclus în sfera preocupărilor lor o anumită organizare a activităţii economice : băncile». Sîntem încă departe de împlinirea acestor cuvinte ale lui Saint-Simon, dar ne aflăm pe calea care duce la înfăptuirea lor : un marxism deosebit de acela conceput de Marx, dar deosebit numai prin formă“ *.

Nimic de zis : frumoasă „infirmare“ a lui Marx, infirmare care face un pas înapoi de la analiza ştiinţifică riguroasă a lui Marx la intuirea — deşi genială, dar totuşi numai intuire a lui Saint-Simon.

* „Grundriss der Sozialökonomik“. 146.

www.dacoromanica.ro

MATERIALE PREGĂTITOARE

www.dacoromanica.ro

TEZELE RAPORTULUI PREZENTAT LA CONSFĂTUIREA SOCIAL-DEMOCRAŢILOR DE STÎNGA [162]

Teze:

1. Războiul şi consecinţele sale. Tablou general.
2. Caracterul imperialist
   1) jaful colonial
   2) asuprirea naţiunilor
   3) împărţirea lumii.
3. Stabilirea ţelului.
4. Falsificarea caracterului lui
   a) eliberarea popoarelor — asuprire
   b) democraţie — despotism (reacţiune?)
   c) cultură — barbaria războiului
   d) bunăstare — reforme sociale
   e) veniturile capitaliştilor — scumpetea!
5. Capitalismul (Troţki).
   (Prăbuşirea lumii burgheze)...
6. Într-un moment de criză extrem de profundă a capitalismului, *care* (criză) condamnă proletariatul la cele mai mari sacrificii, se găsesc oameni care îndeamnă clasa muncitoare să apere capitalismul şi cer pace civilă.
7. Lupta împotriva războiului...
8. Hotărîrile congreselor...
9. Partidele oficiale — împotriva acestor hotărîri

   votarea creditelor
intrarea în guverne
pentru bloc } *Apărarea patriei.*

10. Lupta minorităţilor (şi a unor partide) împotriva războiului.

www.dacoromanica.ro

11. Revenirea clasei muncitoare la sarcina sa.
12. Biroul socialist internațional.
13. Adunarea de la Berna[163]. (Crearea **legăturii.**)
14. Steagul luptei de clasă.
15. a) acțiunea țărilor beligerante...
    b) „ „ neutre...
16. Pe plan internațional.
17. Condițiile de pace.
18. Apelul.

Scris între 19 și 23 august (1 și 5 septembrie) 1915

Se tipărește pentru prima oară, după manuscris

Traducere din limbile franceză și germană

www.dacoromanica.ro

PLANUL CUVÎNTĂRII ROSTITE LA CONFERINŢA DE LA ZIMMERWALD

1) *Imperialism* şi jaf
2) abaterea atenţiei proletariatului revoluţionar şi slăbirea mişcării lui...
3) dezvăluirea sofismelor burgheziei, — un grup
   — al doilea
4) devoir socialiste...*

5)	citat	de jos 5. pag. 5 de sus — 7. pag. 5 de sus 1
6)	social-democraţii germani nu pot invoca lupta împotriva ţarismului	
7)	presa noastră ne reproşează că nu urmăm exemplul conducătorilor germani	
8)	citat, pag. 8, sfîrşitul, de la cuvîntul Même	½ pag.
9)	social-democraţia rusă, prin votul său şi prin *proclamaţia sa ilegală* = remplit son devoir**	
10)	este dăunător să se camufleze falimentul Internaţionalei a II-a, deosebit de dăunător este „centrul“	

* — datoria socialiştilor... — *Nota trad.*
** — şi-a făcut datoria. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

11) acest faliment este falimentul oportunismului | pag. 11 [1]
12) şovinismul în Rusia, inclusiv o parte din social-democraţi
13) răul cel mai mic — înfrîngerea ţarismului
14) organizaţia ilegală şi agitaţia ilegală

citat (sfîrşitul 15 şi 16) [1]

Scris între 23 şi 26 august (5 şi 8 septembrie) 1915

Se tipăreşte pentru prima oară, după manuscris

www.dacoromanica.ro

COMPLETĂRI LA DECLARAŢIA STÎNGII ZIMMERWALDIENE [164]

Nr. 1. noch die wichtigste Frage des Opportunismus berührt, noch die besonders schädliche Rolle des s.-d. Zentrums aufdeckt*.

Nr. 2. Votăm pentru, printre altele, deoarece doi tovarăşi francezi au formulat un considerent important. Şi anume ei au arătat că muncitorii din Franţa sînt foarte deprimaţi şi extrem de pervertiţi de frazeologia revoluţionară; că este necesar să se treacă treptat, cu prudenţă, la o tactică energică. Dar în Europa, în ansamblu, duşmanul mişcării muncitoreşti este tocmai oportunismul.

Scris la 26 august (8 septembrie) 1915

Publicat pentru prima oară în 1930, în „Culegeri din Lenin", vol. XIV

Se tipăreşte după manuscris

---

* — nici nu atinge problema extrem de importantă a oportunismului, nici nu dezvăluie rolul deosebit de dăunător al centrului social-democrat. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

MATERIALE PENTRU UN REFERAT CU TEMA „IMPERIALISMUL ŞI DREPTUL NAŢIUNILOR LA AUTODETERMINARE“[165]

1

EXTRASE DIN CARTEA „HOFKALENDER“

Cu privire la problema naţională

Naţiuni dominante

(„Hofkalender“*, 1914)

1910

germani	12	milioane	în Austro-Ungaria
	60		„ Germania
	—	(?)	(din 67)
Σ =	72	(?)	
englezi		(?)	45 în Anglia (din 46)
			şi în coloniile Anglici
		(?)	80 în Statele Unite
			125 (?)

Coloniile (populaţia în milioane)	
1914	*1876*
570	314
+ **81%** în 38 de ani	

englezi	—	125
velicoruşi	—	73
germani	—	72
francezi	—	38
	Σ =	308 mil.
japonezi	—	50
italieni	—	35
?		393
maghiari	—	10
	Σ =	403 mil.

* — „Almanahul curţii“. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

2
SCHIȚĂ DE CONSPECT

Tema: Imperialismul și *autodeterminarea* națiunilor.

nu „problema națională"

A se omite $^2/_3$ din programul național (numai autodeterminarea).

\+ Reforme democratice în condițiile imperialismului?

\+ Norvegia 1905. „O excepție"?

\+ Irlanda 1869. „Utopie"?

\+ Mișcările naționale din Asia și din colonii...

și din Africa (Egiptul)...

\+ De ce *împărțirea* pe națiuni, cînd imperialismul este epoca *unirii* națiunilor?

„De ce" există mișcări naționale în Ucraina, China, Persia, India, Egipt etc., „dacă" (cînd) țările avansate au atins stadiul *imperialismului*, care unește națiunile? dacă în țările avansate capitalismul (= imperialismul) *a depășit* cadrul statelor naționale? Proudhoniștii și Marx în deceniul al 7-lea al secolului trecut („Celelalte națiuni trebuie să stea în c... și să aștepte pînă cînd Franța va înfăptui revoluția socială").

Marx 1848 în „Neue Rheinische Zeitung"[166]. Engels 1866 și Marx 1869: tocmai în interesul clasei muncitoare a națiunilor *asupritoare* trebuie să se ceară libertatea de despărțire *a celor asuprite*.

www.dacoromanica.ro

Imperialismul înseamnă asuprirea naţiunilor pe un teren istoric *n o u*... Aceasta este o jumătate.

A doua jumătate (a sarcinii) = trezirea *mişcărilor naţionale din răsăritul Europei* (Ucraina după 1905), din Asia şi din Africa (China, India, Egiptul) — din *colonii* (la 1 000 000 000 de locuitori ai globului 570+ 360 = 930)...

Pag. 1: —2—3* (a se comprima şi modifica)

300—400 de milioane din 1 600 de milioane sînt asupritori

Autodeterminarea naţiunilor „vechea şi răsuflata" (schäbige) lozincă burghezo-democratică ((nouă pentru 1 000 000 000 de locuitori ai globului!!)) să fie transformată dintr-o înşelătorie în adevăr.

pag. 4—5 a se scoate pag. 6 (de modificat)

Înşelătorie pentru Anglia, pentru Franţa — şi pentru Germania. Două forme de înşelătorie: Plehanov

contra Parvus „schäbigste" Losung**.

Numai principiul burghezo-democratic?
DAR FRĂŢIA muncitorilor?
Nu, **şi** principiul socialist.

Cînd formulăm lozinca: libertatea autodeterminării, *adică* libertate de despărţire, *t o a t ă* agitaţia noastră se rezumă la cererea ca asupritorii să caute să păstreze prin avantaje, prin cultură, *iar nu* prin violenţă. Cînd

* V.I. Lenin pare a se referi aici la paginile unui manuscris al său. — *Nota red.*

** — împotriva „celei mai răsuflate" lozinci a lui Parvus. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

nu recunoaştem şi nu punem pe primul plan libertatea de despărţire, în *practică* lăsăm uşa deschisă pentru lacheii violenţei.

Nur so treffen wir den Nagel auf den Kopf* — îi învăţăm pe muncitori: izgoniţi pe toţi cei care nu recunosc **sincer** *şi* **cinstit** principiul democratic şi socialist.

---

* — textual: numai aşa dăm drept în capul cuiului (nimerim drept la ţintă). — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

3
TEZE

Mai bine patru

Cinci teze: 1) Social-democraţii naţiunii asupritoare, şi îndeosebi ai aşa-numitelor mari puteri, trebuie să ceară dreptul la autodeterminare = dreptul de despărţire pentru naţiunile asuprite, militînd pentru el nu numai în presa legală, dar şi mai ales în presa ilegală, şi îndeosebi în timp de război. — 2) Social-democraţii naţiunilor asuprite trebuie să ceară contopirea cea mai deplină, inclusiv contopirea organizatorică a *muncitorilor* naţiunii asuprite cu *muncitorii* naţiunii asupritoare, şi nu numai apropierea dintre unii şi alţii. — 3) Pe baza acestor principii, social-democraţii tuturor ţărilor avansate din secolul al XX-lea, şi mai ales ai ţărilor care sînt mari puteri, trebuie să pună în centrul politicii lor naţionale principiul: „muncitorii nu au patrie", fără a nega cîtuşi de puţin însemnătatea istorică mondială a mişcării de eliberare naţională a popoarelor înapoiate din Europa răsăriteană şi a coloniilor din Asia şi din Africa. — 4) Social-democraţii din toate ţările trebuie să preconizeze *n u* principiul federativ, *n u* constituirea de state mici, ca un ideal, ci o cît mai strînsă apropiere între naţiuni, subliniind, totodată, caracterul dăunător al oricărui separatism naţional, caracterul dăunător al autonomiei naţional-culturale, folosul centralismului **democratic**, folosul pe care-l prezintă statele foarte mari şi uniunile de state.

T e z a a 5-a: Dat fiind că teza nr. 1 este cît se poate de elementară, că a fost recunoscută de întreaga demo-

www.dacoromanica.ro

craţie şi de Marx + Engels (1848—1876), că a fost confirmată de experienţa războiului, — social-democraţii care nu recunosc această teză trebuie să fie trataţi ca duşmani ai proletariatului, ca impostori de cea mai rea speţă şi să fie excluşi din partid.

Nu este suficient să se recunoască lupta împotriva *o r i c ă r e i* asupriri naţionale, împotriva *oricărei* inegalităţi naţionale:

(α) se include în noţiunea de „inegalitate" şi dreptul de organizare statală? sau nu?

(β) — dreptul la despărţire sau nu?

(γ) caracterul agitaţiei de fiecare zi: ea trebuie să fie îndreptată spre ceea ce este principal.

Unitatea muncitorilor, unitatea luptei de clasă internaţionale a proletariatului sînt infinit mai importante decît problema graniţelor de stat, problemă care în epoca imperialismului va fi deosebit de des repusă pe tapet şi rezolvată *din nou* prin forţă armată.

www.dacoromanica.ro

4

IMPERIALISMUL ŞI DREPTUL NAŢIUNILOR LA AUTODETERMINARE

(CONSPECT)

[28. X. 1915]

Introducere

(1) Actualitatea problemei. Toată lumea vorbeşte sau aude vorbindu-se despre ea.
De ce? (α) Războiul aţîţă vrajba naţională şi ameninţă cu asuprirea naţională.
(β) Imperialismul este epoca asupririi naţiunilor pe un teren istoric *nou*.

(2) Sarcina *Z. L.* („stîngii zimmerwaldiene") este de a se uni şi de a zdrobi *şi* pe acest teren social-şovinismul, de a limpezi conştiinţa clasei muncitoare.

I. Punctul de vedere economic

(3) „Capitalul *a depăşit* cadrul naţional. Unirea naţiunilor (într-un singur stat) este un fenomen inevitabil şi progresist". Just! Dar marxismul nu este = cu struvismul[167], nu înseamnă justificarea şi apărarea asupririi naţiunilor, ci lupta revoluţionară pentru socialism, *unirea* muncitorilor de orice naţionalitate, *frăţia* lor.

(4) Împotriva violenţei, *pentru* unirea democratică a naţiunilor. „Libertatea de despărţire" este expresia *supremă* a *democratismului*.

(5) Unirea economică *are de cîştigat* de pe urma democratismului, de pe urma libertăţii de despărţire (Norvegia şi Suedia; America vs* Germania).

* — versus — în opoziţie cu aceasta. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

II. Punctul de vedere istoric

(6) „Autodeterminarea naţiunilor este o lozincă perimată a epocii depăşite a revoluţiilor şi mişcărilor burghezo-democratice".

— Imperialismul generează asuprirea naţiunilor pe o bază nouă. Imperialismul înnoieşte această lozincă veche.

(7) Orientul şi *coloniile* (> 1 000 000 000 din populaţia globului). Mişcările naţionale burghezo-democratice „noi".

Coloniile 1876—314 milioane
1914—570 „ + 81%.

III. Punctul de vedere politic

(8) Noi nu respingem lozincile burghezo-democratice, ci promovăm mai consecvent, mai complet şi mai hotărît conţinutul lor *democratic*.

(9) Nu interesele *naţiunilor*, ci interesele frăţiei, solidarităţii *muncitorilor* de diferite naţionalităţi.

IV. Punctul de vedere al graniţelor de stat

(10) Noi nu apărăm *actualele* graniţe de stat.

(11) Noi nu sîntem pentru utopia statelor mici, nu corem pretutindeni şi întotdeauna „independenţa statelor naţionale"...

(12) Noi punem pe primul plan interesele luptei de clasă a muncitorilor în condiţiile oricăror eventuale *modificări* ale graniţelor de stat.

(13) „Destrămarea" Rusiei (Angliei, Austriei?) = State Unite.

V. Punctul de vedere al luptei de clasă internaţionale a proletariatului

(14) Caracterul primejdios (şi inevitabil în condiţiile capitalismului) al vrajbei şi neîncrederii între naţiuni (à la Akselrod? Nu!)

www.dacoromanica.ro

(15) Miezul problemei: atitudinea naţiunilor *asupritoare* faţă de cele **asuprite.**
(16) Solidaritatea de clasă a muncitorilor tuturor naţiunilor este imposibilă fără recunoaşterea dreptului la despărţire.

VI. „Posibilitatea realizării practice"

(17) „Utopie"! Norvegia vs Suedia.
(18) „O excepţie"! („Regiuni periferice".)
Da, ca şi *toate* reformele şi transformările democratice.
(19) „Din punct de vedere practic = zero".
Nu = (α) libertate de agitaţie pentru despărţire
(β) problema despărţirii trebuie decisă printr-un referendum (2 paragrafe din constituţie).
(20) „Care sînt garanţiile? Va decide numai războiul!"
(Garanţiile noastre — educarea maselor muncitoreşti în spiritul frăţiei popoarelor.)

VII. Punctul de vedere al războiului

(21) „Autodeterminarea naţiunilor = justificarea participării la război".
Există război şi război. Noi nu „negăm" războaiele naţionale. Ele sînt posibile şi acum.
(22) „Dacă se admite autodeterminarea, atunci Olanda, Suedia etc. sînt în drept să se apere". *Cum* te poţi apăra într-un război *imperialist*?

VIII. Lupta împotriva social-şovinismului

(23) Social-şovinismul este un produs tot atît de inevitabil al imperialismului ca şi telegrafia fără fir. Lupta împotriva lui = esenţa în momentul de faţă.
(24) Lupta împotriva şovinismului naţiunii *proprii*.
(25) Principalul — şovinismul *naţiunii dominante*.
(26) „Recunoaşterea egalităţii în drepturi" = ocolirea problemei organizării de *stat*, a *despărţirii*, a cazurilor de *război* imperialist.

www.dacoromanica.ro

(27) Wir treffen den Nagel auf den Kopf *n u m a i* prin felul cum formulăm noi problema. Numai această formulare *bate şi dărîmă poziţiile social-şovinismului* internaţional.

*IX. Comparaţia cu divorţul**

(28) Rosa Luxemburg despre divorţ (vs autonomie).
(29) Obiecţia lui Semkovski.
(30) Caracterul ei eronat.

X. Cazul Weill

(31) Social-şoviniştii l-au exclus pe Weill, trădarea principiilor *lor*.
(32) Participarea la război din punctul *n o s t r u* de vedere *nu este* un păcat. Dar pentru agitaţie în rîndurile armatei? Pentru transformarea războiului în război civil?
(33) Alegerea naţiunii. (În care armată?)

XI. Atitudinea burgheziei liberale

(34) În *R u s i a*: noi (cadeţii) sîntem pentru egalitate în drepturi, dar nu ne-am angajat niciodată să apărăm dreptul la despărţire de statul rus.
(35) Karl Kautsky despre *a u t o d e t e r m i n a r e a* politică („ajunge autodeterminarea culturală şi autonomia")...

XII. Experienţa P.M.S.D.R.

(36) Cum s-a pus această problemă la Congresul din 1903.
(37) Retragerea P.S.D. şi intrarea în 1906[168].
(38) Nu s-a cerut niciodată oficial abrogarea § 9[169].
(39) „Alianţa" oportuniştilor cu Rosa în 1914 (lichidatorii Semkovski; Libman; Iurkevici; Aleksinski).

* Vezi *V.I. Lenin*. Opere, vol. 23, Bucureşti, E.S.P.L.P. 1957, p. 64—66. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

XIII. Exemplul lui Marx şi Engels

(40) 1848 Germania *vs* naţiunile asuprite („Nachlass", III, S. 109, 113 und 114).
1866 Engels şi *Internaţionala* (Marx) despre Polonia şi **Germania.**
1869 Marx despre *Irlanda.*

(41) Punctul de vedere al intereselor **muncitorilor** naţiunii **asupritoare.**

N.B.
Marx pentru o *federaţie* cu Irlanda (N.B.)

XIV. „Formula" „stîngii zimmerwaldiene"

(42) „**Nu** sprijinirea dominaţiei unei naţiuni asupra alteia"...

întrebare: include asta libertatea de despărţire? Sau nu?
Nerecunoaşterea libertăţii de despărţire înseamnă tocmai „sprijinirea dominaţiei".

Această formulă = „Primul pas spre apropiere"...*

Scris înainte de 15 (28) octombrie 1915

Publicat pentru prima oară în 1937, în „Culegeri din Lenin", vol. XXX

Se tipăreşte după manuscris

* Vezi volumul de faţă, p. 37—43. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

SOCIAL-DEMOCRAŢIA GERMANĂ ŞI DREPTUL NAŢIUNILOR LA AUTODETERMINARE [170]

Social-democraţia germană a fost cel mai puternic şi mai influent partid din Internaţionala a II-a. De aceea, pe de o parte, ea poartă o răspundere deosebit de mare pentru falimentul Internaţionalei a II-a, iar pe de altă parte, exemplul ei, experienţa ei sînt *deosebit de importante* pentru studierea cauzelor acestui faliment şi pentru analizarea măsurilor, a mijloacelor şi căilor de luptă împotriva oportunismului, care a sugrumat acest partid.

Oportunismul, care a sugrumat Partidul social-democrat din Germania, care a transformat acest partid într-un partid muncitoresc naţional-liberal, a luat în timpul războiului din 1914—1915 forma social-şovinismului.

Scris în 1915

Publicat pentru prima oară în 1937, în „Culegeri din Lenin", vol. XXX

Se tipăreşte după manuscris

www.dacoromanica.ro

MODIFICĂRI ŞI COMPLETĂRI LA CHEMAREA „CĂTRE TOATE PARTIDELE ŞI GRUPURILE ADERENTE", ADOPTATĂ DE CONSFĂTUIREA COMISIEI SOCIALISTE INTERNAŢIONALE LĂRGITE

*Änderungsvorschläge**:

1. Să se indice mai precis şi mai concret care este *semnificaţia politică de clasă* şi în ce constă caracterul *principial* greşit al tacticii „partidelor oficiale" şi a „Internaţionalei a II-a"...
   (a) apărarea patriei = apărarea burgheziei imperialiste, a posibilităţii ei de a jefui şi asupri naţiunile
   (b) legătura cu oportunismul
   (c) alianţa cu burghezia din propria ţară împotriva proletariatului internaţional.
2. Definirea noţiunii „Bruch des Burgfriedens"**. Neparticiparea la orice instituţie care sprijină, direct sau indirect, războiul.

αβ + Unterjochung der Nationen*** A se scoate partea de la sfîrşit despre „In der Aera"...****	+ Cuvinte de salut către Liebknecht şi Rühle.

3. Nicht nur „geeignete", sondern illegale Literatur, das heisst *freie*, nicht der Zensur unterordnete*****.

* — Propuneri de modificări. — *Nota trad.*
** — „Ruperea păcii civile". — *Nota trad.*
*** — Subjugarea naţiunilor. — *Nota trad.*
**** — „În era"... — *Nota trad.*
***** — Nu numai o literatură „adaptată", ci şi una ilegală, adică *liberă*, nesupusă cenzurii. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

γ ohne zu sagen, dass die Niederwerfung dieser Regierung dazu nötig*.

+

4. Grevele (economice şi politice) şi demonstraţiile.
5. + bis zur Revolution**.
6. + Să se citeze nu numai din rezoluţia de la Stuttgart, ci şi din cea de la Basel: ar fi o crimă ca muncitorii să tragă unii în alţii, Comuna, anul 1905.

Scris între 23 şi 27 ianuarie (5 şi 9 februarie) 1916

Se tipăreşte pentru prima oară, după manuscris

---

* — fără a mai vorbi de faptul că pentru aceasta este necesară răsturnarea guvernului respectiv. — *Nota trad.*

** — inclusiv revoluţia. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

PLANUL UNUI REFERAT CU

2 Internaţionale

repet.

1. Tema: nu aprecierea războiului (> 1 an în urmă şi e învechită), ci (două) *linii principale* în dezvoltarea mişcării muncitoreşti şi a socialismului.

   *Alias**: nu *aprecierea* războiului şi a *principiilor* tacticii, ci aprecierea direcţiei în care se dezvoltă mişcarea muncitorească. De aceea principalul îl constituie faptele (pe scară largă) privind mişcarea muncitorească şi socialismul şi *compararea* diferitelor ţări.

2. *Introducere.* Huysmans la Arnhem şi la Rotterdam vs Wijnkoop et *Henriette Roland-Holst* în „*Berner Tagwacht*"[172].

   ? + cf. „*Avanti!*" (12. II. 1916)?[173]

   „Vorwärts"**

2a *Etwa****:

1. Rusia: Patrioţii (Plehanov & Co.)	—	Comitetul de organizare şi Troţki („Naşe Slovo")	—
2. Germania: Majoritatea	—	K. Kautsky & Co.	—
3. Franţa: Majoritatea	—	Longuet & Co.	—

* — Sau. — *Nota trad.*

** Cuvîntul „Vorwärts" a fost inserat de V.I. Lenin cu creionul, probabil, mai tîrziu. — *Nota trad.*

*** — Aproximativ. — *Nota trad.*

TEMA „DOUĂ INTERNAŢIONALE"[171]

Tema:

Ca să zicem aşa, verificarea teoriei în lumina experienţei mişcării muncitoreşti şi socialiste mondiale.

N. B.:

La *Comitetul de organizare*: (1) se dă vina pe muncitori; (2) se uită legătura cu lichidatorii.

— C.C.

— minoritatea. „I.S.D."* — (*Rühle*) — *Winnig* — Bourderon & Co. | Rezoluţia lui Bourderon | *Corespondenţele apărute în „Labour Leader"*[174]

* — „Internationale Sozialisten Deutschlands" — „Socialiştii internaţionalişti din Germania". — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

4. Anglia: Majoritatea (Fabian Society, Labour Party,

5. Italia: Minoritatea (Bissolati) —
6. *Austria:* Majoritatea (Pernerstorfer)
7. America: Russel — (Hillquit)
8. Australia: Majoritatea (partid de guvernămînt)

3. *Rusia.* Alegerile de reprezentanți în comitetele pentru *industria de război.*

Primele alegeri C.C. (+ elemente șovăielnice) + *blocul apărării* (Larin). Indignarea burgheziei și a guvernului. Denunțul lui Gvozdev. *Alte* alegeri. Victoria șoviniștilor.

„Naşe Delo" + „Naș Golos" + „Rabocee Utro" C.O.

Troțki și „*Naşe Slovo*" (Fracțiunea Ciheidze?) C.C.

Evoluția lui Martov: de la „«Vorwärts» a murit" și „nu vom merge la Internațională" — *pînă la* apărarea alianței cu „*Naşe Delo*" (Boreţki).

Poate că este o „diplomație" admirabilă, dar nu găsești aici ***nici un dram*** de *socialism.*

În concluzie: două linii în mișcarca muncitorească din Rusia.

Numai două (restul au căzut).

Baza lor *de clasă*:
(α) în alianță cu burghezia proprie =
(β) în alianță cu proletariatul internațional =

Hyndman) — Askew(?)* — „Forward"[175].
„Glasgow Socialist"[177] | N.B.: „Merthyr"[176] N.B.|

(Ornatski în „*Naşe Slovo*") (ruptura cu Labour Party) [*Scrisorile* către „*Labour Leader*"]

Partidul oficial italian. („Avanti!" 12. II. 1916)
— Adler — minoritatea. (corespondență apărută în „*Berner Tagwacht*"[178])
— — — Dcbs (articolele lui *Debs*[179]) („bombe și dolari")
— ? — — socialiștii.

[„...Nu pentru apărare, ci pentru organizare..."]

Ironiile *social-șovinișlilor* la adresa lui Martov (Boreţki în „*Naşe Slovo*").

N.B.: Stolîpinist „*Partid muncitoresc hvostovist*"[180]

= pentru întărirea burgheziei „proprii" (= *pentru* război)
= pentru revoluția proletară internațională.

* — (Societatea fabienilor, Partidul laburist, Hyndman) — Askew (?).— *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

Ideile lor: pentru „apărare" („apărarea patriei");
(„defensiști");
împotriva „apărării patriei"...
(cf. Manifestul de la Zimmerwald)*

4. *Germania.*
Lupta din sînul fracțiunii: Liebknecht und *Rühle* 2 și *20* (inconsecvența lor)[182].
Borchardt și „*Lichtstrahlen*"[183]
Winnig.
Rühle și răspunsul dat de „*Vorwärts*" (Analiză)[184].
(α) Difuzarea literaturii ilegale și organizația ilegală.
(β) Sprijinirea guvernului.

5. *Franța.*
(1) Vaillant în „*L'Humanité*" (scrisorile?)[186]
(„și-au înfundat urechile cu vată însîngerată", „doctrinarii" etc. etc.)
(2) Cuvintele rostite de Merrheim la Zimmerwald: „le parti, le gouvernement et les Jouhaux ne sont que trois têtes sous un bonnet"**.
(3) Rezoluția lui Bourderon ((analiza textului ei)).
(4) Corespondența din „*Labour Leader*" **cu privire la sciziune.**

6. *Anglia.*
Majoritatea (participarea la guvern)
apărare.
„The New Statesman"[188] (și atitudinea lui)
(Labour Party + Fabian Society).
contra *B.S.P.*, în care $^3/_7$ sînt internaționaliști
„Glasgow Socialist" ((declarația de la Zimmerwald[189])).
Scrisorile către „Labour Leader".
Articolul despre *trădare.*
Merthyr

* În manuscris, punctele 2 și 3 sînt tăiate cu creionul. — *Nota red.*
** — „partidul, guvernul și Jouhaux nu sînt decît trei capete sub aceeași tichie". — *Nota trad.*

+ Poate că aici ar trebui menționată „Europa und die Revolution"?[181]

Broșura „Fall Liebknecht"* „regenerarea" „partid național-liberal".

Demonstrația din Braunschweig[185].
(Greva din Hanovra.)

chemarea lansată de *Saumoneau*[187]

(Brizon & Co. la Kienthal)**.

Lloyd George la *Glasgow* și răspunsul muncitorilor.

Partidul socialist britanic
(retragerea lui Hyndman[190])***.

* — „Cazul Liebknecht". — *Nota trad.*
** Textul de la cuvîntul „«regenerare»" pînă la cuvintele „(Brizon & Co. la Kienthal)" a fost inserat de V.I. Lenin cu creionul, probabil, mai tîrziu. — *Nota red.*
*** Textul a fost inserat de V.I. Lenin cu creionul, probabil, mai tîrziu. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

7. *Italia.*
Bissolati — partidul
(Treves și cuvîntarea sa[191])
{*Italia*: Bissolati și partidul muncitoresc
Bulgaria: tesniacii[192] și cei cu vederi largi
Suedia: Branting și Höglund
Olanda: Troelstra și „Tribune"[193].}

8. *Austria.*
Pernerstorfer în „*Neue Zeit*"[194]
— V. Adler — ***internaționaliștii...***
{idem: rezoluția lui V. Adler și a „celor 15"**.

9. *Statele Unite ale Americii de Nord.* („Să adoptăm o atitudine de expectativă"...)
Russel (V. Berger & Co.) pentru „preparedness".
„Jingo" Hillquit = diplomat***
Debs și articolele lui.

10. *Australia.*
Corespondența apărută în **„Berner Tagwacht"**[195].
Articolul apărut în „New Statesman"
(J. K.[196])****.

11. *Concluzii.*
{{K. Kautsky în scrisoarea către Bukved... id.***** în „Neue Zeit" de multe ori. {„Nu există două curente"}
Falsitate și minciună.
K. Kautsky în corespondența Bratsch.
(„ori vechea Internațională, ori o jumătate de duzină").
Două și numai două.
În lumea întreagă.

* Punctul 7 din manuscris este tăiat cu creionul. — *Nota red.*
** Acest text a fost inserat de V.I. Lenin cu creionul, probabil, mai tîrziu. — *Nota red.*
*** În manuscris, textul care începe cu cuvîntul „Jingo" și se încheie cu cuvîntul „diplomat" este tăiat cu creionul. — *Nota red.*
**** Textul care începe cu cuvîntul „Articolul" și se încheie cu inițialele „(J. K.)" a fost inserat de V.I. Lenin cu creionul, probabil, mai tîrziu. — *Nota red.*
***** — idem. — *Nota red.*

Diplomație — fățărnicie — oscilări — autoamăgire?
Nu cuvîntul contează.
{{Akselrod și Martov în Rusia
K. Kautsky și Haase „ Germania
Longuet et „ Franța
Pressman
Hillquit în America
Askew și alții în Anglia} unul și același tip}

ΣΣ = ***Huysmans****.

* Textul care începe cu cuvîntul „*Diplomație*" și se încheie cu cuvîntul „Huysmans" este tăiat de V.I. Lenin cu creionul. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

„Muntele" şi Gironda (Plehanov în nr. 2 din „Iskra", 1901. „În pragul secolului al XX-lea").
„Băieţii cu doi dolari" şi cu „brain"* capitalist în „Appeal to Reason".
Nu camuflare diplomatică („Mocirla de la St. Petersburg" — Vaut mieux dire** al lui Kautsky), ci lămurirea maselor.
Inevitabilitatea sciziunii.

Revoluţia (cf. *L'information* + Europa *und die* Revolution)***

„Iskra" nr. 2 (1901): Muntele şi Gironda.
Lupta împotriva oportunismului { Bernstein. / Millerandismul şi jaurèsismul. / Politica muncitorească liberală engleză. / Sciziune într-o serie de ţări. }

Războiul a grăbit
dezvoltarea — — destrămării
în ambele părţi.
Quid est Kienthal?****

Scris între 30 ianuarie şi 4 februarie (12 şi 17 februarie) 1916

Se tipăreşte pentru prima oară, după manuscris

---

* — mod de a gîndi. — *Nota trad.*
** — Mai bine zis. — *Nota trad.*
*** Textul care începe cu cuvîntul „Băieţii" şi se încheie cu cuvîntul „Revolution" este tăiat de V.I. Lenin cu creionul. — *Nota red.*
**** — Ce este Kienthal? Textul care începe cu cuvintele „«Iskra» nr. 2" şi pînă la sfîrşit a fost scris de V.I. Lenin cu creionul, probabil, mai tîrziu. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

ÎNSEMNARE ÎN LEGĂTURĂ CU TEZELE „REVOLUȚIA SOCIALISTĂ ȘI DREPTUL NAȚIUNILOR LA AUTODETERMINARE"

Există o oarecare asemănare între felul în care omenirea trebuie să ajungă la desființarea claselor și felul în care trebuie să ajungă, mai tîrziu, la contopirea națiunilor. Și anume: la desființarea claselor ea poate să ajungă numai prin stadiul de trecere al dictaturii clasei asuprite, iar la contopirea națiunilor poate să ajungă numai prin eliberarea națiunilor asuprite, prin lichidarea efectivă a asupririi naționale, iar criteriul acestei realități în sens politic îl constituie tocmai libertatea de despărțire. Libertatea de despărțire este unicul și cel mai bun mijloc *politic* împotriva sistemului idiot al statelor mici și al separatismului național, sistem pe care, din fericire pentru omenire, îl distruge în mod inevitabil întreaga dezvoltare a capitalismului.

Scris în ianuarie-februarie 1916
Publicat pentru prima oară în 1937, în „Culegeri din Lenin", vol. XXX

Se tipărește după manuscris
Traducere din limba germană

www.dacoromanica.ro

VARIANTA INIŢIALĂ A PROPUNERII COMITETULUI CENTRAL AL P.M.S.D.R. PENTRU CEA DE-A DOUA CONFERINŢĂ SOCIALISTĂ

Propunerea C.C. al P.M.S.D.R. pentru cea de-a doua Conferinţă socialistă, convocată de I.S.K. (de la Berna)*

(teze în legătură cu punctele 5, 6, 7a, 7b şi 8 de pe ordinea de zi)

I.S.K., anunţînd convocarea celei de-a doua Conferinţe socialiste internaţionale, a publicat următoarele puncte principale de pe ordinea de zi:

5. „lupta pentru curmarea războiului"
6. „problemele păcii"
7a. „acţiunea" parlamentară } „agitaţia şi propaganda"
7b. „acţiunea" de masă }
8. Biroul socialist internaţional.

I.S.K. a invitat organizaţiile să discute aceste probleme şi să-şi trimită propunerile. Iată răspunsul Comitetului Central al partidului nostru la această invitaţie:

1. După cum orice război nu este decît o continuare prin mijloace violente a politicii pe care statele beligerante şi clasele lor dominante au dus-o timp de ani îndelungaţi sau decenii de-a rîndul înainte de război, tot astfel şi pacea care încheie orice război nu poate fi decît o înregistrare a schimbărilor reale intervenite în raportul de forţe ca urmare a războiului respectiv.

2. De aceea, orice discuţii cu privire la aprecierea actualului război pe baza noţiunilor „elementare" de apărare şi agresiune şi cu privire la aprecierea păcii viitoare pe

* Vezi volumul de faţă, p. 290—301. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

baza „elementarelor" deziderate pioase referitoare la încheierea unei păci trainice, democratice, onorabile etc. reprezintă din punct de vedere teoretic, din punctul de vedere al teoriei socialismului, un nonsens vădit și o dovadă de obtuzitate, iar în practică — o perfidă înșelare a clasei muncitoare.

3. Războiul actual este un război imperialist, adică un război generat de contradicțiile apărute pe terenul capitalismului foarte dezvoltat, monopolist, copt pentru trecere la socialism. Este un război pentru hegemonie mondială, adică pentru o nouă asuprire a națiunilor slabe, pentru o nouă împărțire a lumii, a coloniilor, a sferelor de influență etc., împărțire în cadrul căreia vechile state tîlhărești — Anglia, Franța, Rusia — să cedeze o parte din pradă unui stat tîlhăresc tînăr și mai puternic, adică Germaniei.

4. De aceea, dacă revoluția proletariatului nu va răsturna actualele guverne și actualele clase dominante ale „marilor" puteri beligerante, *este absolut imposibilă orice altă* pace în afară de un armistițiu mai mult sau mai puțin scurt între puterile imperialiste, în afară de o pace însoțită de *întețirea* reacțiunii înăuntrul statelor, de *intensificarea* asupririi naționale și a înrobirii națiunilor slabe, de *acumularea* materialului inflamabil care pregătește noi războaie etc. etc. Căci din conținutul obiectiv al politicii pe care a generat-o întreaga epocă a imperialismului și pe care a promovat-o burghezia *tuturor* „marilor" puteri beligerante, atît înainte de *acest* război cît și *în timpul lui*, decurge în mod inevitabil o pace bazată pe asuprirea nouă, și mai rea, a națiunilor etc.

5. A trezi în masele populare ideea sau speranța că ar fi posibilă o pace trainică sau democratică etc. între actualele guverne, între actualele clase dominante (adică burghezia aliată cu moșierimea), cum fac majoritatea partidelor socialiste oficiale, înseamnă nu numai a înșela cu nerușinare poporul, ci și a căuta să-l adormi, să-l abați de la lupta revoluționară, care a și început să

www.dacoromanica.ro

se desfăşoare în fapt sub forma mişcării greviste şi a demonstraţiilor.

6. O asemenea încercare de a înşela poporul şi de a abate proletariatul de la lupta revoluţionară este „programul de pace" pe care-l propun acum „unanim" atît reprezentantul oficial al Internaţionalei a II-a, Huysmans, la Congresul de la Arnhem al Partidului muncitoresc social-democrat din Olanda, cît şi cel mai influent teoretician al Internaţionalei a II-a, cel mai influent apărător al social-patrioţilor şi social-şoviniştilor de pretutindeni, Kautsky. Programul lor se reduce la recunoaşterea ipocrită, pur verbală, a cîtorva deziderate democratice pioase: respingerea anexiunilor şi a contribuţiilor, autodeterminarea naţiunilor, democratizarea politicii externe, tribunale de arbitraj pentru judecarea conflictelor dintre state, dezarmarea, Statele Unite ale Europei etc. etc.

7. Faptul că acest „program de pace" este o făţărnicie goală ni-l confirmă, cît se poate de grăitor, pe de o parte, recunoaşterea lui pur verbală de către o serie de pacifişti burghezi şi de miniştri demagogi ai ţărilor beligerante, iar pe de altă parte repetarea lui de către şovinişti notorii la Conferinţa de la Londra (II. 1915) a „socialiştilor" unui grup de puteri beligerante şi la cea de la Viena (IV. 1915) a „socialiştilor" celuilalt grup de puteri beligerante. Tocmai „socialiştii" care intră în guvernele burgheze angajate în acest război tîlhăresc au votat creditele de război, au ajutat la ducerea războiului participînd la diferite organizaţii şi instituţii etc., tocmai ei, care promovează *în fapt* o politică de apărare a anexiunilor vechi şi noi, de asuprire colonială etc., proclamă în faţa întregii lumi un „program de pace" care se rezumă la respingerea anexiunilor etc.

8. Dacă teoreticianul cel mai recunoscut al Internaţionalei a II-a, Kautsky, a declarat în faţa lumii întregi la 21 mai 1915 (în „Die Neue Zeit") că acest consens şi această „unanimitate" a „socialiştilor" la Londra* şi la Viena în privinţa principiului „independenţei" sau autodeterminării naţiunilor dovedeşte „unanimitatea" In-

* În manuscris figurează greşit „Copenhaga". — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

ternaționalei a II-a în problema „programului de pace" și „vitalitatea" ei, înseamnă că această apărare și consfințire a celei mai flagrante și mai impertinente fățărnicii, a celei mai revoltătoare și mai nerușinate încercări de a înșela muncitorimea nu este cîtuși de puțin ceva întîmplător, ci o politică sistematică pe care o promovează, într-o serie întreagă de țări, oamenii care în vorbe se dau drept „internaționaliști", dar care în realitate prezintă într-o falsă lumină favorabilă războiul imperialist, aplicîndu-i ideea de „apărare a patriei", și întăresc dominarea mișcării muncitorești de către social-șoviniști — care au trădat socialismul —, propovăduind „unitatea" cu ei. Această politică, cea mai dăunătoare și cea mai primejdioasă pentru clasa muncitoare, o promovează Kautsky, Haase și alții în Germania, Longuet, Pressemanne și alții în Franța, majoritatea liderilor în Anglia, Akselrod, Martov și Ciheidze & Co. în Rusia, Treves și alții în Italia (vezi numărul din 5. III. 1916 al ziarului „*Avanti!*", amenințarea organului central al partidului italian, în care Treves și ceilalți „reformiști-posibiliști" sînt amenințați că vor fi demascați ca oameni „care au făcut uz de toate mijloacele pentru a împiedica acțiunea întreprinsă de conducerea partidului și de Oddino Morgari în vederea unei afilieri la Uniunea de la Zimmerwald și a creării unei noi Internaționale"). Această politică promovată pe scară mondială și care este cea mai periculoasă pentru clasa muncitoare poate fi numită politică *kautskistă*, pentru că reprezentantul ei cel mai autorizat este Kautsky.

9. Socialiștii nu pot renunța la lupta pentru reforme. Ei trebuie să voteze, între altele, și în parlamente pentru orice măsură menită să îmbunătățească, fie și cît de puțin, situația maselor, bunăoară, pentru majorarea ajutoarelor ce se acordă sinistraților de război, pentru slăbirea asupririi naționale etc. Dar este evident că, în condițiile *actualului* război și ale păcii care decurge *din el*, o asemenea activitate reformistă pentru îmbunătățirea situației maselor este posibilă numai în proporții cu totul neînsemnate. Ar fi o înșelare flagrantă a maselor să li se sugereze, direct sau indirect, ideea că

www.dacoromanica.ro

problemele puse de *actualul* război ar putea fi rezolvate pe cale reformistă. Căci *acest* război a creat în Europa o situaţie revoluţionară, punînd la ordinea zilei problemele *cele mai fundamentale* ale imperialismului, care nu pot să nu fie rezolvate pe cale imperialistă, în afară de cazul cînd actualele guverne şi actualele clase dominante din Europa ar fi răsturnate prin revoluţie. De aceea, în lupta pentru o pace trainică şi democratică, socialiştii trebuie să-şi propună ca sarcină principală şi fundamentală, în primul rînd, să explice maselor necesitatea *luptei revoluţionare de masă*, să desfăşoare o propagandă sistematică în acest sens şi să creeze o organizaţie corespunzătoare; în al doilea rînd, să demaşte caracterul *făţarnic* şi *mincinos* pe care-l au atît frazele pacifiste burgheze cît şi frazele socialiste, în special cele kautskiste, pe tema păcii şi a „unanimităţii" Internaţionalei a II-a în problema „programului de pace". Aceste fraze sînt cu atît mai făţarnice din partea unor „socialişti" care, ţinînd isonul burgheziei, neagă posibilitatea transformării actualului război imperialist într-un război civil pentru socialism şi care se opun oricărei activităţi revoluţionare în această direcţie.

10. Punctul central al făţărniciei dominante astăzi în problema „programului de pace" îl constituie recunoaşterea, pretins unanimă, a luptei împotriva *anexiunilor vechi şi noi*. Dar cei care vorbesc despre anexiuni şi despre lupta împotriva lor nu înţeleg sau de cele mai multe ori nu vor să înţeleagă *ce este anexiunea*. Este clar că nu orice alipire a unui teritoriu „străin" poate fi considerată anexiune, pentru că, în general vorbind, socialiştii privesc cu simpatie înlăturarea frontierelor dintre naţiuni, apropierea şi contopirea naţiunilor, formarea unor state mai mari. Este clar că nu orice violare de statu quo poate fi considerată anexiune: o astfel de poziţie ar fi profund reacţionară şi ar echivala cu ignorarea noţiunilor fundamentale ale ştiinţei istorice. Este clar că nu poate fi socotită anexiune orice alipire prin forţă, pe calea armelor, căci socialiştii nu pot respinge folosirea violenţei atunci cînd ea este în interesul majori-

www.dacoromanica.ro

tății populației și al progresului omenirii. Este clar că prin anexiune trebuie să înțelegem numai alipirea unui teritoriu *împotriva voinței* populației lui. Cu alte cuvinte, noțiunea de anexiune este indisolubil legată de noțiunea de *„autodeterminare a națiunilor"*.

11. Tocmai în *actualul* război, în virtutea faptului că el este un război imperialist din partea *ambelor* grupuri de „mari" puteri beligerante, trebuia să se ajungă și s-a ajuns la situația că burghezia și social-șoviniștii *„luptă"* din răsputeri împotriva „anexiunilor" *a t u n c i c î n d* ele sînt sau au fost săvîrșite de un stat *inamic*. Südekum și prietenii și apărătorii săi austro-germani, inclusiv Haase și Kautsky, trec sub tăcere anexiunile săvîrșite de Germania față de Alsacia și Lorena, față de Danemarca, Polonia etc., dar „luptă" foarte frecvent „împotriva anexiunilor" săvîrșite de Rusia față de Finlanda, Polonia, Ucraina, Caucaz etc., de Anglia față de India etc. La rîndul lor, Südekumii englezi, francezi, italieni și ruși, adică Hyndman, Guesde, Vandervelde, Renaudel, Treves, Plehanov, Akselrod, Ciheidze & Co., trec sub tăcere anexiunile săvîrșite de Anglia față de India, de Franța față de Nisa sau Maroc, de Italia față de Tripolitania sau Albania, de Rusia față de Polonia, Ucraina etc., dar în schimb „luptă" *m a i a l e s* „împotriva anexiunilor" săvîrșite de Germania.

Nu încape nici o îndoială că o astfel de „luptă împotriva anexiunilor" este din partea social-șoviniștilor și a kautskiștilor o fățărnicie de cea mai pură speță, și de aceea burghezia sprijină această luptă atît direct, alocînd multe milioane pentru propaganda șovinistă, cît și indirect, acordînd monopolul legalității numai social-șoviniștilor și kautskiștilor.

Este clar că atît „socialiștii" francezi care justifică războiul pentru Alsacia și Lorena, cît și „socialiștii" germani care nu cer pentru Alsacia și Lorena libertatea de a se despărți de Germania sînt și unii și alții anexioniști, oricît s-ar jura ei că nu sînt. Este clar că „socialiștii" ruși care militează prin viu grai sau în scris împotriva „destrămării Rusiei" sau care, în interesul unei „păci

www.dacoromanica.ro

fără anexiuni", justifică astăzi, direct sau indirect, războiul care va decide cine va subjuga Polonia sînt şi ei anexionişti de aceeaşi speţă etc. etc.

12. Pentru ca „lupta împotriva anexiunilor" să nu se transforme într-o frază goală sau într-o făţărnicie dezgustătoare, socialiştii trebuie: *în primul rînd*, să explice maselor necesitatea luptei revoluţionare pentru cucerirea puterii politice de către proletariat şi pentru înfăptuirea revoluţiei socialiste, care se dezvoltă din toate condiţiile epocii imperialiste şi ale războiului imperialist actual şi care este singura în stare să asigure temeinic şi pretutindeni autodeterminarea naţiunilor, adică să elibereze naţiunile asuprite şi să realizeze apropierea şi contopirea naţiunilor nu pe baza violenţei, ci pe baza egalităţii în drepturi şi a consimţămîntului proletariatului şi al maselor muncitoare ale tuturor naţiunilor; — *în al doilea rînd*, să desfăşoare imediat o cît mai largă activitate de propagandă şi agitaţie împotriva şovinismului şi anexionismului camuflat al partidelor socialiste oficiale, mai ales al celor din ţările care sînt „mari" puteri. Socialiştii trebuie să explice maselor că este socialist şi internaţionalist numai în vorbe, iar în realitate este şovinist şi anexionist socialistul englez care nu luptă chiar acum pentru libertatea de despărţire a Irlandei, Indiei etc., socialistul francez care nu luptă pentru libertatea coloniilor franceze, împotriva războiului pentru anexarea Alsaciei şi Lorenei etc., socialistul german care nu luptă pentru libertatea de despărţire a Alsaciei şi Lorenei, a danezilor, polonezilor, belgienilor, sîrbilor etc., socialistul rus care nu luptă pentru libertatea de despărţire a Ucrainei, Finlandei etc., împotriva războiului pentru stăpînirea Poloniei, socialistul italian care nu luptă pentru libertatea de despărţire a Tripolitaniei, Albaniei etc., socialistul olandez care nu luptă pentru libertatea de despărţire şi pentru independenţa Indiilor Olandeze, socialistul polonez care nu luptă pentru libertatea deplină şi egalitatea în drepturi a evreilor şi ucrainenilor asupriţi de polonezi etc.

www.dacoromanica.ro

13. Din Manifestul de la Zimmerwald și din circulara I.S.K. din 10. II. 1916 (nr. 3 al Buletinului) rezultă în mod necesar că orice lozincă care proclamă „război războiului" și orice „luptă pentru pace" nu sînt decît *fățărnicie* dacă nu sînt indisolubil legate de o *luptă revoluționară de masă* imediată, de propagarea și pregătirea unei asemenea lupte. Dar această concluzie trebuie formulată în mod expres. Este necesar, în primul rînd, să se explice maselor încotro poate și *trebuie* (muss) să ducă dezvoltarea luptei revoluționare de masă în condițiile războiului din Europa. Ea duce inevitabil la transformarea războiului imperialist în război civil pentru socialism. La aceasta *fac aluzie* toate pasajele în care se arată că muncitorii trebuie să prefere să moară pentru propria lor cauză, și nu pentru o cauză străină. Dar nu e de ajuns o aluzie. Trebuie să se arate clar maselor care este țelul nostru măreț, deși, poate, nu chiar atît de apropiat. Este necesar ca masele să știe încotro să meargă și pentru ce să lupte. În al doilea rînd, dacă îndemnăm masele să lupte împotriva guvernelor lor „indiferent de situația militară a țării respective", prin aceasta noi nu numai că respingem din principiu admisibilitatea „apărării patriei" în *acest* război, dar recunoaștem, totodată, că *este de dorit* să se ajungă la înfrîngerea oricărui guvern *burghez*, pentru ca această înfrîngere să fie transformată în revoluție. Și acest lucru trebuie spus deschis: lupta revoluționară de masă nu poate deveni internațională dacă reprezentanții ei conștienți nu se vor uni fățiș în vederea înfrîngerii și răsturnării *tuturor* guvernelor burgheze. În al treilea rînd — și acesta este lucrul principal — *nu se poate* desfășura o luptă revoluționară de masă fără a se crea pretutindeni, nu numai sus, ci și jos, în mase, o organizație ilegală pentru propagarea și pregătirea acestei lupte, pentru discutarea mersului și a condițiilor ei. Dacă în Germania au avut loc demonstrații de stradă, dacă în Franța s-au primit scrisori de pe front în care cei de acasă erau îndemnați să *nu* subscrie la împrumutul de război, dacă în Anglia, fără să mai vorbim de Rusia, s-au produs greve de masă, este evident că pentru stimu-

www.dacoromanica.ro

larea acestei lupte, pentru unirea ei pe scară internațională este absolut necesar ca presa *liberă, adică ilegală*, să oglindească în coloanele ei *fiecare* pas pe această cale, să verifice succesele, să examineze condițiile în care au fost realizate, să unească și să dezvolte lupta. Fără o organizație ilegală și fără o presă ilegală, recunoașterea „acțiunii de masă" rămîne (ca în Elveția, de pildă) o vorbă goală*.

14. În problema luptei parlamentare (parlamentarische Aktion) a socialiștilor trebuie să se aibă în vedere că rezoluția de la Zimmerwald nu numai că-și exprimă simpatia pentru cei cinci deputați social-democrați din Duma de stat care fac parte din partidul nostru și care au fost condamnați la deportare în Siberia, dar se și *solidarizează* cu tactica lor. Nu poți să admiți lupta revoluționară a maselor și, în același timp, să te mulțumești cu o activitate *exclusiv* legală, *exclusiv* reformistă a socialiștilor în parlamente; o asemenea tactică nu duce decît la legitime nemulțumiri în rîndurile muncitorilor și la trecerea lor din tabăra social-democrației în tabăra sindicalismului sau anarhismului antiparlamentar. Trebuie să spunem clar și în auzul tuturor că social-democrații din parlamente trebuie să uzeze de situația lor pentru a desfășura *nu numai* acțiuni parlamentare, ci și o multilaterală activitate *extraparlamentară* în sprijinul organizației ilegale și al luptei revoluționare a muncitorilor, și că *masele* înseși trebuie *să controleze*, prin organizația lor ilegală, această activitate a conducătorilor lor.

15. Problema convocării Biroului socialist internațional, inclusă pe ordinea de zi a celei de-a doua Conferințe socialiste internaționale, ridică inevitabil o problemă mai importantă și principială, și anume dacă este posibilă unitatea vechilor partide și a Internaționalei a II-a? Cu cît cresc în rîndul maselor simpatiile față de Uniunea de la Zimmerwald, cu atît mai de neînțeles devin pentru ele și cu atît mai dăunătoare sînt pentru dezvoltarea luptei lor inconsecvența și timiditatea pozi-

* În manuscris, punctele 12 și 13 sînt tăiate. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

ției care, pe de o parte, consideră în fond că politica vechilor partide și a Internaționalei a II-a este identică cu politica burgheză în mișcarea muncitorească (vezi Manifestul de la Zimmerwald și circulara I.S.K. din 10. II. 1916), iar pe de altă parte se teme de o ruptură cu ele și promite să dizolve I.S.K. de îndată ce se va întruni vechiul Birou socialist internațional.

Această promisiune *nu a fost* pusă la vot și nici nu a fost cel puțin discutată la Zimmerwald.

În cele șase luni de după Conferința de la Zimmerwald a devenit și mai clar că sciziunea este inevitabilă, că activitatea recomandată de Manifestul de la Zimmerwald nu poate fi desfășurată în unitate cu vechile partide, că teama de sciziune frînează orice pas pe această cale. În Germania, nu numai grupul I.S.D. a condamnat teama de sciziune și a luat atitudine fățișă împotriva fățărniciei acelora care propovăduiesc unitatea, ci și Otto Rühle, *membru al grupului parlamentar* și unul dintre cei mai apropiați tovarăși de luptă ai lui K. Liebknecht, s-a pronunțat deschis pentru sciziune, iar „Vorwärts" n-a reușit să-i opună nici un argument serios și cinstit. În Franța, Bourderon, membru al partidului socialist, declară că este împotriva sciziunii, dar în fapt propune congresului o rezoluție care de-a dreptul „désapprouve (dezavuează) C.A.P. (Comité Administratif Permanent = C.C. al partidului) și G.P." (Groupe Parlementaire = grupul parlamentar). Este clar că adoptarea unei asemenea rezoluții ar fi însemnat scindarea imediată și irevocabilă a partidului. În Anglia, pînă și în coloanele unei publicații atît de moderate ca „Labour Leader", T. Russel Williams s-a pronunțat deschis, în repetate rînduri, pentru inevitabilitatea sciziunii, fiind sprijinit de o serie de membri de partid. În America, în cadrul unității formale a partidului socialist, unii dintre membrii săi se pronunță pentru militarism și război (așa-numita preparedness*), iar alții, printre care și E. Debs, fostul candidat socialist pentru postul de președinte,

* — pregătire. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

propagă deschis războiul civil pentru socialism *în legătură* cu războiul iminent.

În lumea întreagă, sciziunea *s-a şi produs* în fapt, iar ignorarea ei nu face decît să dăuneze zimmerwaldienilor, făcîndu-i ridicoli în ochii maselor, care ştiu foarte bine că fiecare pas al *activităţii l o r* în spiritul Zimmerwaldului înseamnă continuarea şi adîncirea sciziunii.

Trebuie să avem curajul să recunoaştem deschis inevitabilul, care s-a şi produs, să renunţăm la iluzia dăunătoare că ar fi posibilă unitatea cu „apărătorii patriei" în acest război, să ajutăm masele să se elibereze de sub influenţa conducătorilor care „le induc în eroare" (vezi circulara I.S.K. din 10. II. 1916) sau pregătesc prin „amnistie" un „complot" (Pakt) *împotriva* socialismului.

Aceasta este propunerea noastră în problema convocării Biroului socialist internaţional la Haga.

* *

Frazele reformiste sînt principalul mijloc folosit pentru înşelarea poporului într-o perioadă în care situaţia obiectivă a pus pe ordinea de zi a istoriei cea mai mare criză mondială, care, indiferent de voinţa diferitelor partide, nu poate fi decît sau amînată pînă la următorul război imperialist sau rezolvată pe calea revoluţiei socialiste. Nu întîmplarea şi nici reaua-voinţă a unor guverne sau a capitaliştilor dintr-o ţară sau alta, ci întreaga dezvoltare a relaţiilor burgheze a dus la imperialism şi la actualul război imperialist. Tot astfel, nu întîmplarea şi nu rezultatul unei demagogii sau agitaţii, ci condiţiile obiective ale crizei provocate de război şi ale ascuţirii contradicţiilor de clasă generează acum, într-o serie de ţări beligerante, greve, demonstraţii şi alte manifestări ale luptei revoluţionare de masă.

În mod obiectiv, problema se pune aşa şi numai aşa: ori stimularea acestei frămîntări şi mişcări a maselor, deocamdată încă slabă, dar lăuntric puternică, profundă şi capabilă să se dezvolte astfel încît să ducă la revoluţie socialistă, *ori* promovarea unei politici de sprijinire a guvernelor burgheze (Durchhaltspolitik, politique jus-

www.dacoromanica.ro

quauboutiste)*. Semnificația reală a frazelor dulcegi despre o pace democratică se rezumă *exclusiv* la *sprijinirea* guvernelor printr-o propagandă fățarnică, menită să zăpăcească și să prostească masele.

* * *

Acest război a pus la ordinea zilei problemele fundamentale ale imperialismului, adică problemele privind însăși existența societății capitaliste, și ar fi o șarlatanie să se sugereze poporului, direct sau indirect, ideea că ele ar putea fi rezolvate pe cale reformistă. Este vorba de o nouă împărțire a lumii potrivit cu noul raport de forțe dintre statele capitaliste, care în ultimele decenii s-au dezvoltat nu numai extrem de rapid, ci și — ceea ce este deosebit de important — extrem de inegal. Pe terenul relațiilor sociale capitaliste, această nouă împărțire a lumii nu este posibilă altfel decît prin războaie și violență. Situația obiectivă exclude orice rezolvare reformistă a contradicțiilor care s-au maturizat, exclude orice altă soluție decît: sau un șir de războaie imperialiste, sau revoluția socialistă a proletariatului; condițiile necesare pentru victoria acestei revoluții au fost create chiar de epoca imperialismului. O activitate politică reală în condițiile date este posibilă numai pe una din următoarele două linii: ori să ajuți burghezia națională „proprie" să jefuiască alte țări, ori să ajuți incipienta...**

Scris la sfîrșitul lunii februarie — luna martie 1916

Publicat pentru prima oară la 6—7 noiembrie 1927, în nr. 255 al ziarului „Pravda"

Se tipărește după manuscris

---

* — (politica continuării războiului pînă la victoria finală). — *Nota trad.*

** Aici manuscrisul se întrerupe. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

LISTA LUCRĂRILOR LUI
V. I. LENIN
CARE N-AU FOST GĂSITE

ADNOTĂRI

INDICI

DATE DIN
VIAŢA ŞI ACTIVITATEA LUI
V. I. LENIN

www.dacoromanica.ro

LISTA LUCRĂRILOR LUI V. I. LENIN CARE N-AU FOST GĂSITE PÎNĂ ÎN PREZENT

(August 1915 — iunie 1916)

1915

SCRISOARE CĂTRE M. M. LITVINOV

Această scrisoare (carte poştală) a fost scrisă de Lenin la 8 (21) august 1915. M. M. Litvinov pomeneşte de ea într-o scrisoare trimisă lui V. I. Lenin la 19 august (1 septembrie) din Londra : „Dragă prietene, am primit cartea dumitale poştală ieri, adică după 11 zile de la expediere" (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.).

SCRISOARE CĂTRE N. I. BUHARIN

Scrisoarea a fost scrisă înainte de 26 august (8 septembrie) 1915 ; după cît se pare, în cuprinsul ei, V. I. Lenin îi reproşa lui N. I. Buharin că trimite prea puţine corespondenţe din Rusia pentru ziarul „Soţial-Demokrat". Date în legătură cu această scrisoare se găsesc în scrisoarea lui Buharin către Lenin din 26 august (8 septembrie) : „Chiar acum am primit de la dv. o scrisoare destul de mînioasă" (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.).

SCRISOARE CĂTRE E. I. RIVLINA

V. I. Lenin pomeneşte de această scrisoare într-o altă scrisoare către E. I. Rivlina, scrisă în a doua jumătate a lunii august 1915 : „Mai zilele trecute ţi-am trimis o scrisoare în legătură cu Golay" (Opere, vol. 36, Bucureşti, Editura politică, 1958, p. 345).

SCRISOARE CĂTRE A. I. ULIANOVA-ELIZAROVA

Această scrisoare a fost scrisă în toamna anului 1915 şi se referea la editarea cărţii lui Lenin „Noi date cu privire la legile dezvoltării capitalismului în agricultură. Partea I. Capitalismul şi agricultura în Statele Unite ale Americii", la care Lenin lucra pe atunci. Date în

www.dacoromanica.ro

legătură cu această scrisoare se găsesc în scrisoarea trimisă de Lenin la 24 septembrie (7 octombrie), de la Berna, mamei sale — M. A. Ulianova : „Multe mulţumiri Aniutei pentru carte, pentru extrem de interesanta culegere de publicaţii pedagogice şi pentru scrisoare ! Eu i-am scris, în legătură cu editorul, şi acum aştept răspuns“ (Opere, vol. 37, Bucureşti, Editura politică, 1958, p. 483).

SCRISOARE CĂTRE R. GRIMM

Această scrisoare a fost scrisă la sfîrşitul lunii septembrie sau în octombrie 1915 în legătură cu trimiterea raportului de activitate al C.C. al P.M.S.D.R. în perioada războiului, spre a fi publicat în „Buletinul“ Comisiei socialiste internaţionale. Date în legătură cu ea se găsesc într-o scrisoare a lui R. Grimm către V. I. Lenin din 22 octombrie (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.).

SCRISOARE CĂTRE UN TOVARĂŞ LETON

Într-o scrisoare către G. L. Şklovski, scrisă înainte de 27 octombrie (9 noiembrie) 1915, Lenin spune : „Vă rog să predaţi alaturata scrisoare *lefonului* (care pe la 5—8.IX v-a cerut adresa mea şi m-a vizitat la Sörenberg în ziua de 10 sau 11. IX. 1915)“ („Culegeri din Lenin“, vol. XI, p. 195). Este vorba, probabil, de I. Berzin-Ziemelis, care a participat la Conferinţa de la Zimmerwald ca reprezentant al Social-democraţiei din Ţinutul leton şi care a aderat la stînga zimmerwaldiană.

SCRISOARE CĂTRE S. G. ŞAUMIAN

Această scrisoare este menţionată în scrisoarea lui S. G. Şaumian către V. I. Lenin şi N. K. Krupskaia din 1 (14) noiembrie 1915 : „Tezele din scrisoarea dv. au fost acceptate cu bucurie“ (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.).

SCRISOARE CĂTRE A. SIEFELT

Această scrisoare a fost scrisă la începutul lunii noiembrie 1915 şi se referea la traducerea în limba italiană a publicaţiei „Internationale Flugblätter“ („Foi volante internaţionale“) nr. 1. Date în legătură cu această scrisoare se găsesc în scrisoarea lui A. Siefelt către Lenin din 24 noiembrie 1915 (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.).

www.dacoromanica.ro

SCRISOARE CĂTRE L. B. KAMENEV

Date în legătură cu această scrisoare se găsesc în scrisoarea pe care L. B. Kamenev a trimis-o din Ieniseisk lui V. I. Lenin la 8 (21) decembrie 1915 : „Abia acum am primit prima dv. scrisoare din 24 noiembrie" (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.).

1915—1916

SCRISORI CĂTRE A. M. KOLLONTAI

Despre scrisorile trimise de V. I. Lenin lui A. M. Kollontai în America se vorbeşte în scrisoarea sa către A. M. Kollontai din 6 (19) martie 1916 : „M-a supărat grozav faptul că «nobila» Franţă *a confiscat* (fapt cert !) o serie de scrisori recomandate pe care ţi le-am trimis în America" (Opere, vol. 36, Bucureşti, Editura politică, 1958, p. 383). Conţinutul acestor scrisori poate fi stabilit aproximativ după alte scrisori ale lui Lenin (vezi Opere, vol. 35, Bucureşti, E.S.P.L.P. 1958, p. 183 ; vol. 36, Bucureşti, Editura politică, 1958, p. 363).

1916

SCRISOARE CĂTRE M. M. HARITONOV

În această scrisoare din ianuarie 1916, Lenin ruga pe Haritonov să-i trimită nişte ziare ; ea este pomenită de acesta în scrisoarea de răspuns pe care a trimis-o de la Zürich lui V. I. Lenin (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.).

SCRISORI CĂTRE A. G. ŞLEAPNIKOV

Date în legătură cu scrisorile lui V. I. Lenin către A. G. Şleapnikov scrise în ianuarie 1916 se găsesc în scrisorile de răspuns ale lui Şleapnikov din 7 (20) şi 10 (23) ianuarie. Scrisoarea lui Lenin din 27 februarie (11 martie) este pomenită de Şleapnikov în scrisoarea sa către V. I. Lenin şi N. K. Krupskaia din 4 (17) martie.

Scrisoarea trimisă în mai este menţionată în scrisoarea pe care Şleapnikov a trimis-o din Christiania lui Lenin, la 12 (25) mai (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.).

SCRISOARE CĂTRE A. I. ULIANOVA-ELIZAROVA

Această scrisoare a fost scrisă la începutul anului 1916, nu mai tîrziu de 12 (25) martie, şi se referea la organizarea expedierii şi transportării publicaţiilor ilegale în Rusia. Ea este menţionată în scri-

www.dacoromanica.ro

soarea pe care A. I. Ulianova-Elizarova a trimis-o lui V. I. Lenin la 12 (25) martie (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.).

SCRISOARE CĂTRE A. I. ULIANOVA-ELIZAROVA

Această scrisoare a fost scrisă la 28 mai (10 iunie) 1916; A. I. Ulianova-Elizarova pomenește de ea într-o scrisoare trimisă de la Petrograd lui V. I. Lenin la 7 (20) iunie (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.).

SCRISOARE CĂTRE N. I. BUHARIN

În această scrisoare, scrisă în primăvara anului 1916, V. I. Lenin întreba în legătură cu ce s-a interesat de el poliția din Stockholm. Date în legătură cu această scrisoare se găsesc într-o scrisoare a lui Buharin către V. I. Lenin (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.).

www.dacoromanica.ro

LISTA PUBLICAŢIILOR ŞI A DOCUMENTELOR LA A CĂROR REDACTARE A PARTICIPAT V. I. LENIN

ZIARUL „SOŢIAL-DEMOKRAT"

Nr. 44, 23 august 1915
Nr. 45—46, 11 octombrie 1915
Nr. 47, 13 octombrie 1915
Nr. 48, 20 noiembrie 1915
Nr. 49, 21 decembrie 1915
Nr. 50, 18 februarie 1916
Nr. 51, 29 februarie 1916
Nr. 52, 25 martie 1916
Nr. 53, 13 aprilie 1916
Nr. 54—55, 10 iunie 1916.

REVISTA „KOMMUNIST"

Nr. 1—2, septembrie 1915

REVISTA „VORBOTE"

Nr. 1, ianuarie 1916

A. K. „CINE ARE NEVOIE DE RĂZBOI?" Geneva, editat de C.C. al P.M.S.D.R., 1916

Modificările şi observaţiile făcute de Lenin la manuscrisul broşurii „Cine are nevoie de război?" de A. M. Kollontai (A.K.) s-au păstrat în două file de manuscris (vezi „Culegeri din Lenin", vol. XVII, p. 324—330).

PROIECTUL DE REZOLUŢIE „RĂZBOIUL MONDIAL ŞI SARCINILE SOCIAL-DEMOCRAŢIEI" ŞI PROIECTUL DE MANIFEST PREZENTATE DE ARIPA STÎNGĂ A CONFERINŢEI SOCIALISTE INTERNAŢIONALE DE LA ZIMMERWALD

Participarea lui V. I. Lenin la redactarea şi, după toate probabilităţile, şi la întocmirea proiectului de rezoluţie „Războiul mondial şi sarcinile social-democraţiei" şi a proiectului de manifest prezentate la

www.dacoromanica.ro

prima Conferință socialistă internațională ținută la Zimmerwald în zilele de 5—8 septembrie 1915 poate fi presupusă pe baza corespondenței sale cu A. M. Kollontai și cu K. Radek (vezi Opere, vol. 35, București, E.S.P.L.P. 1958, p. 168—169; vol. 36, București, Editura politică, 1958, p. 333).

În afară de aceasta, proiectul de rezoluție și proiectul de manifest au fost publicate, după conferință, în nr. 45—46 al ziarului „Soțial-Demokrat", Organul Central al P.M.S.D.R., redactat de Lenin, cu o notă din partea redacției în care se arată că aceste documente au fost semnate de Lenin și de reprezentanții social-democraților de stînga din alte țări.

CELE DOUĂ DECLARAȚII PREZENTATE DE INTERNAȚIONALIȘTII DE STÎNGA LA CONFERINȚA SOCIALISTĂ INTERNAȚIONALĂ DE LA ZIMMERWALD

La Conferința de la Zimmerwald, care s-a ținut între 5 și 8 septembrie 1915, internaționaliștii de stînga au prezentat două declarații. Ambele declarații au fost publicate în ziarul „Soțial-Demokrat" nr. 47 din 13 octombrie 1915. În legătură cu prima declarație, în care stînga zimmerwaldiană critica, pentru inconsecvență și timiditate, manifestul adoptat de conferință, Lenin a scris următoarele în articolul „Un prim pas": „Lucrurile cu care nu sîntem de acord — și nu e de acord nu numai Comitetul Central, ci toată partea de stînga, *internațională, revoluționar-marxistă* a conferinței — au fost arătate deschis și într-o rezoluție separată, și într-un proiect separat de manifest, și într-o declarație specială, în care se precizează că manifestul pe care-l votăm este rezultatul unui compromis" (volumul de față, p. 41). În Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. se păstrează textul celei de-a doua declarații a stîngii zimmerwaldiene, pregătit spre a fi tipărit în ziarul „Soțial-Demokrat" nr. 47. Acest text este scris de mîna lui V. I. Lenin. De aici se poate conchide că atît prima cît și cea de-a doua declarație au fost scrise și redactate în orice caz cu participarea lui V. I. Lenin, dacă n-au fost chiar în întregime elaborate de el.

DECLARAȚIA PREZENTATĂ ÎN NUMELE C.C. AL P.M.S.D.R. ȘI AL SOCIAL-DEMOCRAȚIEI DIN REGATUL POLONIEI ȘI DIN LITUANIA LA CONSFĂTUIREA COMISIEI SOCIALISTE INTERNAȚIONALE LĂRGITE

Date în legătură cu declarația prezentată de Lenin în numele C.C. al P.M.S.D.R. și al Social-democrației din Regatul Poloniei și din Lituania la Consfătuirea Comisiei socialiste internaționale lărgite care s-a ținut la Berna între 5 și 9 februarie 1916 se găsesc în cartea:

www.dacoromanica.ro

F. Tych. PPS-lewica w latach wojny 1914—1918. Warszawa, 1960, s. 90. F. Tych se referă la fondul R. Grimm, procesele-verbale ale Consfătuirii din 5—9 februarie a Comisiei socialiste internaționale lărgite, — documente care se păstrează la Institutul internațional de istorie socială din Amsterdam. În această declarație se protesta împotriva invitării social-șoviniștilor K. Kautsky, H. Haase și E. Bernstein la lucrările celei de-a doua Conferințe socialiste internaționale. E de presupus că Lenin a participat la redactarea acestei declarații și, poate, și la întocmirea ei.

PROIECTUL DE REZOLUȚIE „SOCIAL-DEMOCRAȚIA ȘI PROBLEMELE PĂCII" PREZENTAT DE STÎNGA ZIMMERWALDIANĂ LA CEA DE-A DOUA CONFERINȚĂ SOCIALISTĂ INTERNAȚIONALĂ, ȚINUTĂ LA KIENTHAL

Acest proiect de rezoluție a fost semnat de Lenin și de alții și a fost publicat la 10 iunie 1916 în nr. 54—55 al ziarului „Soțial-Demokrat", Organul Central al P.M.S.D.R. În afară de aceasta, într-o scrisoare trimisă lui G. E. Zinoviev în ajunul Conferinței de la Kienthal, Lenin scria : „Lucrurile stau la fel ca și înainte de Zimmerwald : noi avem «rezoluții» proprii, dar nu renunțăm cîtuși de puțin la *blocul celor de stînga*" (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.). Aceasta ne îndreptățește să presupunem că Lenin a participat la redactarea și, poate, și la întocmirea proiectului de rezoluție.

DECLARAȚIA PREZENTATĂ DE STÎNGA ZIMMERWALDIANĂ LA CEA DE-A DOUA CONFERINȚĂ SOCIALISTĂ INTERNAȚIONALĂ, ȚINUTĂ LA KIENTHAL

Declarația prezentată de stînga zimmerwaldiană în problema votării creditelor de război de către socialiștii francezi a fost publicată la 10 iunie 1916 în nr. 54—55 al ziarului „Soțial-Demokrat", Organul Central al P.M.S.D.R. Este exclus ca Lenin, ca organizator și conducător al stîngii zimmerwaldiene, în numele căreia această declarație a fost prezentată la Conferința de la Kienthal, să nu fi participat la redactarea ei.

www.dacoromanica.ro

ADNOTĂRI

1 La începutul primului război mondial, bolşevicii A. E. Badaev, M. K. Muranov, G. I. Petrovski, F. N. Samoilov şi N. R. Şagov, membri ai Fracţiunii muncitoreşti social-democrate din Duma a IV-a de stat, s-au ridicat cu hotărîre în apărarea intereselor clasei muncitoare. Promovînd linia trasată de partid, ei au refuzat să voteze creditele de război cerute de ţarism, au demascat caracterul imperialist, antipopular al războiului, au spus muncitorilor adevărul despre război şi i-au mobilizat la luptă împotriva ţarismului, împotriva burgheziei şi a moşierimii.

În noaptea de 5 (18) spre 6 (19) noiembrie 1914, deputaţii bolşevici în Duma a IV-a de stat au fost arestaţi. Motivul oficial al arestării l-a constituit participarea lor la o conferinţă convocată de ei în satul Ozerki din apropierea Petrogradului. Procesul deputaţilor bolşevici în Duma a IV-a de stat şi al celorlalţi social-democraţi care au participat la Conferinţa ilegală de partid de la Ozerki a avut loc la 10 (23) februarie 1915, în faţa unui complet special al Curţii de apel din Petrograd. Acuzaţia a fost formulată în baza art. 102 (participare la activitatea unei organizaţii care-şi propune să răstoarne orînduirea de stat existentă). Principalul material pe care se baza acuzarea împotriva deputaţilor bolşevici îl constituiau tezele lui Lenin „Sarcinile social-democraţiei revoluţionare în războiul european" şi manifestul C.C. al P.M.S.D.R. „Războiul şi social-democraţia din Rusia", publicat în ziarul „Soţial-Demokrat", care au fost găsite asupra lor (vezi Opere complete, vol. 26, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 1—7, 13—22).

Toţi cei cinci deputaţi bolşevici au fost condamnaţi la deportare pe viaţă în ţinutul Turuhansk (Siberia de răsărit). Semnificaţia procesului deputaţilor bolşevici a fost arătată de Lenin într-un articol special, intitulat „Ce a dovedit procesul Fracţiunii muncitoreşti social-democrate din Rusia?" şi publicat în ziarul „Soţial-Demokrat" nr. 40 din 29 martie 1915 (vezi Opere complete, vol. 26, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 167—175). — 2.

www.dacoromanica.ro

2 Articolul „*Glasul unui socialist francez cinstit*" a fost publicat în septembrie 1915, în nr. 1—2 al revistei „Kommunist".

Revista „*Kommunist*" a fost organizată de Lenin şi editată de redacţia ziarului „Soţial-Demokrat" împreună cu G. L. Peatakov şi E. B. Boş, care o sprijineau materialiceşte. Din redacţia revistei a făcut parte şi N. I. Buharin. A apărut un singur număr (dublu). În afară de articolul „Glasul unui socialist francez cinstit", în această revistă au fost publicate următoarele două articole scrise de Lenin : „Falimentul Internaţionalei a II-a" şi „Imperialismul şi socialismul în Italia".

Planul editării revistei a fost elaborat de Lenin încă din primăvara lui 1915. Sub conducerea sa, a avut loc o consfătuire organizatorică a redacţiei revistei. Lenin intenţiona să facă din „Kommunist" un organ internaţional al social-democraţilor de stînga. Curînd însă s-au ivit divergenţe serioase între redacţia ziarului „Soţial-Demokrat", de o parte, şi Buharin, Peatakov şi Boş, de altă parte, divergenţe care s-au adîncit după apariţia nr. 1—2 al revistei. Grupul Buharin, Peatakov şi Boş se situa pe o poziţie greşită într-o serie de probleme principiale privind programul şi tactica partidului — cum ar fi : dreptul naţiunilor la autodeterminare, rolul revendicărilor democratice şi al programului-minimum în general etc. — şi căuta să folosească revista în scopurile lui fracţioniste. Lenin a luptat în cadrul redacţiei împotriva grupului Buharin, Peatakov şi Boş, dezvăluind vederile lor antibolşevice şi acţiunile lor fracţioniste şi criticînd cu asprime atitudinea împăciuitoristă a lui G. E. Zinoviev şi A. G. Şleapnikov faţă de acest grup.

Avînd în vedere comportarea antipartinică a acestui grup, la propunerea lui Lenin, redacţia ziarului „Soţial-Demokrat" a declarat că consideră imposibilă editarea în continuare a revistei „Kommunist". Lenin a scris un „Proiect de hotărîre a C.C. al P.M.S.D.R. cu privire la încetarea editării revistei «Kommunist»" (vezi volumul de faţă, p. 287—289). Luînd cunoştinţă de divergenţele de păreri din sînul redacţiei „Kommunist", Biroul C.C. din Rusia s-a declarat întru totul solidar cu redacţia O.C. „Soţial-Demokrat", arătînd totodată că este de dorit ca „toate publicaţiile C.C. să fie redactate într-un spirit strict consecvent, în deplină concordanţă cu linia adoptată de C.C. la începutul războiului". Din octombrie 1916, redacţia ziarului „Soţial-Demokrat" a început să editeze „Sbornik «Soţial-Demokrata»". — *5.*

3 *Rezoluţia de la Stuttgart* — rezoluţia în problema „Militarismul şi conflictele internaţionale", adoptată de Congresul socialist internaţional de la Stuttgart (Congresul al VII-lea al Internaţionalei a II-a), care s-a ţinut între 18 şi 24 august 1907. La propunerea lui Lenin, în această rezoluţie a fost introdusă următoarea teză principială : „În cazul cînd războiul va izbucni totuşi, ei (clasa muncitoare din diferite ţări şi reprezentanţii ei în parlamente. — *Nota red.)* trebuie... să caute prin toate mijloacele să folosească criza economică şi politică provocată de

www.dacoromanica.ro

război pentru a trezi masele populare şi să grăbească căderea dominaţiei de clasă capitaliste" („Proletarii" nr. 17 din 20 octombrie 1907, p. 6). În legătură cu congresul, vezi articolele lui V. I. Lenin „Congresul socialist internaţional de la Stuttgart" (Opere complete, vol. 16, Bucureşti, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 69—76, 81—91).

Rezoluţia de la Basel — manifestul cu privire la război, adoptat de Congresul socialist internaţional extraordinar de la Basel, care s-a ţinut în zilele de 24 şi 25 noiembrie 1912. Manifestul avertiza popoarele că sînt ameninţate de primejdia unui iminent război imperialist mondial, dezvăluia ţelurile de jaf ale acestui război şi chema pe muncitorii din toate ţările să ducă o luptă energică pentru pace, împotriva primejdiei de război, „să opună imperialismului capitalist forţa solidarităţii internaţionale a proletariatului". În cazul izbucnirii unui război imperialist, manifestul recomanda socialiştilor să folosească criza economică şi politică provocată de război în vederea luptei pentru revoluţia socialistă. — *6*.

4 „*Die Neue Zeit*" — revistă teoretică a Partidului social-democrat din Germania ; a apărut la Stuttgart din 1883 pînă în 1923. Pînă în octombrie 1917 a apărut sub îngrijirea lui K. Kautsky, iar după aceea sub îngrijirea lui H. Cunow. În „Die Neue Zeit" au fost publicate pentru prima oară unele lucrări ale lui K. Marx şi F. Engels. Engels a ajutat în permanenţă cu sfaturile sale redacţia revistei şi a criticat-o adeseori pentru abaterile ei de la marxism. Începînd din a doua jumătate a ultimului deceniu al secolului trecut, după moartea lui F. Engels, revista a publicat sistematic articole scrise de revizionişti, printre care şi seria de articole ale lui E. Bernstein „Problemele socialismului", care au marcat începutul luptei revizioniştilor împotriva marxismului. În anii primului război mondial, revista s-a situat pe poziţii centriste, sprijinind de fapt pe social-şovinişti. — *10*.

5 *Partidul socialist italian* a fost înfiinţat în 1892. Chiar din momentul înfiinţării lui s-a desfăşurat în rîndurile sale o ascuţită luptă ideologică între curentul oportunist şi curentul revoluţionar, care erau în divergenţă în problemele politicii şi tacticii partidului. În 1912, sub presiunea elementelor de stînga, la Congresul de la Reggio-Emilia, reformiştii cei mai inveteraţi — partizani ai războiului şi ai colaborării cu guvernul şi cu burghezia (Bonomi, Bissolati şi alţii) — au fost excluşi din partid. La începutul primului război imperialist mondial (înainte de intrarea Italiei în război), Partidul socialist italian s-a pronunţat împotriva războiului şi a lansat lozinca : „Împotriva războiului, pentru neutralitate !". În decembrie 1914 a fost exclus din partid un grup de renegaţi (Mussolini şi alţii) care susţinea politica imperialistă a burgheziei şi se pronunţa pentru intrare în război. Socialiştii italieni au organizat la Lugano (1914) o conferinţă comună cu socialiştii elveţieni, au participat activ la conferinţele

www.dacoromanica.ro

socialiste internaţionale de la Zimmerwald (1915) şi Kienthal (1916), unde au aderat la majoritatea centristă. În mai 1915, o dată cu intrarea Italiei în război de partea Antantei, Partidul socialist italian a renunţat la lupta împotriva războiului imperialist şi a lansat lozinca : „Nici nu participăm la război, nici nu-l sabotăm", care însemna în fapt sprijinirea războiului. — *19.*

6 *Tripla Înţelegere* (Antanta) — bloc imperialist format definitiv în 1907 de Anglia, Franţa şi Rusia ţaristă, în opoziţie cu Tripla Alianţă imperialistă a Germaniei, Austro-Ungariei şi Italiei. Crearea Antantei a fost precedată de încheierea unei alianţe franco-ruse în anii 1891—1893 şi a unui acord anglo-francez în 1904. Constituirea Antantei a fost desăvîrşită prin semnarea unui acord anglo-rus în 1907. În timpul războiului imperialist mondial, blocului alcătuit de Anglia, Franţa şi Rusia i s-au alăturat S.U.A., Japonia, Italia şi o serie de alte ţări. — *19.*

7 *„Naşa Zarea"* — revistă legală lunară a menşevicilor-lichidatori ; a apărut la Petersburg începînd din ianuarie 1910 şi pînă în septembrie 1914. A fost condusă de A. N. Potresov şi a avut drept colaboratori pe F. I. Dan, S. O. Ţederbaum (V. Ejov) şi alţii. În jurul acestei reviste s-a închegat centrul lichidatorilor din Rusia. De la începutul primului război mondial, revista s-a situat pe poziţiile social-şovinismului. — *21.*

8 *Comitetul de organizare* (C.O.) — centrul conducător al menşevicilor ; a fost creat în 1912, la Conferinţa din august a lichidatorilor. În anii primului război mondial, C.O. s-a situat pe poziţiile social-şovinismului, a căutat să justifice războiul dus de ţarism, a propovăduit ideile naţionalismului şi ale şovinismului. C.O. a editat revista „Naşa Zarea", iar după interzicerea ei — publicaţiile „Naşe Delo", „Delo" şi ziarele „Rabocee Utro" şi „Utro". C.O. a funcţionat pînă la alegerea C.C. al partidului menşevic în august 1917. În afară de C.O., care activa în Rusia, a existat şi Secretariatul din străinătate al C.O., format din cinci secretari (P. B. Akselrod, Astrov (I. S. Poves), I. O. Martov, A. S. Martînov, S. I. Semkovski), care se situa pe o poziţie apropiată de centrism şi care sub paravanul unor fraze internaţionaliste îi sprijinea în fapt pe social-şoviniştii ruşi. Secretariatul din străinătate al C.O. a editat un organ propriu, ziarul „Izvestiia Zagranicinogo Sekretariata Organizaţionnogo Komiteta Rossiiskoi Soţial-Demokraticeskoi Rabocei Partii", care a apărut din februarie 1915 pînă în martie 1917. — *21.*

9 *Fracţiunea Ciheidze* — fracţiunea menşevică din Duma a IV-a de stat, condusă de N. S. Ciheidze. În anii primului război mondial, fracţiunea menşevică din Dumă, situată pe poziţii centriste, susţinea de fapt politica social-şoviniştilor ruşi. Linia oportunistă a fracţiunii Ciheidze a fost criticată de V. I. Lenin în articolul „Au Comitetul de organizare şi fracţiunea Ciheidze

www.dacoromanica.ro

o linie proprie“ ? (vezi volumul de față, p. 246—252), precum și în alte lucrări. — *21.*

10 *„Informaționnîi Listok Zagranicinoi Organizații Bunda“* — a apărut la Geneva din iunie 1911 pînă în iunie 1916. În total au apărut 11 numere. O continuare a publicației „Informaționnîi Listok“ a fost „Biulleten Zagranicinogo Komiteta Bunda“. — *24.*

11 La 30 august (12 septembrie) 1915, țarul Nicolaie al II-lea a emis un decret cu privire la închiderea Dumei a IV-a de stat cu începere de la 3 (16) septembrie 1915. Decretul prevedea că Duma își va relua lucrările cel mai tîrziu în noiembrie 1915, dacă nu vor surveni împrejurări excepționale.

Duma a IV-a de stat (noiembrie 1912 — februarie 1917) a aprobat intrarea Rusiei în primul război mondial. În ședința Dumei din 26 iulie (8 august) 1914, reprezentanții tuturor fracțiunilor burghezo-moșierești au declarat că se unesc în jurul guvernului în interesul „apărării patriei“ ; pe poziții defensiste s-au situat curînd și fracțiunile menșevicilor și eserilor. Numai fracțiunea bolșevică s-a ridicat cu hotărîre împotriva războiului, a refuzat să voteze creditele de război și a desfășurat în mase o propagandă internaționalistă revoluționară. În noiembrie 1914, deputații bolșevici din Duma a IV-a de stat au fost arestați și deferiți justiției sub acuzația de înaltă trădare.

Înfrîngerile suferite pe front în vara anului 1915 au determinat burghezia să formuleze un program de reforme moderate, a căror adoptare urma să înlesnească evitarea revoluției ce se apropia, menținerea monarhiei, continuarea războiului „pînă la victoria finală“. În august 1915, fracțiunile burghezo-moșierești din Duma de stat și din Consiliul de stat au înființat un așa-zis „Bloc progresist“, a cărui platformă prevedea crearea unui „guvern de încredere“, din care să facă parte persoane ce se bucurau de sprijinul deplin al burgheziei. — *26.*

12 *Trudovicii* (Grupul trudovic) — grup de democrați mic-burghezi în Dumele de stat din Rusia, format din țărani și intelectuali de orientare narodnică. Fracțiunea trudovicilor s-a constituit în aprilie 1906, fiind formată din deputații țăranilor în Duma I de stat. În cadrul Dumei de stat, trudovicii au oscilat între cadeți și social-democrații revoluționari. În anii primului război mondial, majoritatea trudovicilor s-a situat pe pozițiile social-șovinismului.

Socialiștii-revoluționari (eserii) — partid mic-burghez din Rusia ; a luat ființă la sfîrșitul anului 1901 — începutul anului 1902, prin contopirea mai multor grupuri și cercuri narodnice („Uniunea socialiștilor-revoluționari“, Partidul socialiștilor-revoluționari etc.). Concepțiile lor reprezentau un amestec eclectic de idei narodniciste și revizioniste. Eserii, după cum spunea Lenin, încercau să cîrpească „găurile narodnicismului cu peticile «criticii» oportuniste — astăzi la modă — a marxismului“ (Opere complete, vol. 11, București, Editura politică, 1962, ed. a doua, p. 283).

www.dacoromanica.ro

În timpul primului război mondial, majoritatea eserilor s-au situat pe poziţiile social-şovinismului. — *29.*

13 *„Socialiştii-populişti"* (enesii) — membrii Partidului socialist-populist al muncii, partid mic-burghez care s-a desprins în 1906 din aripa dreaptă a Partidului socialiştilor-revoluţionari (al eserilor). Ei erau pentru un bloc cu cadeţii. Lenin îi denumea „social-cadeţi", „oportunişti mic-burghezi", „menşevici ai eserilor" care oscilează între cadeţi şi eseri, subliniind că acest partid „se deosebeşte prea puţin de cadeţi, deoarece şterge din program atît republica cît şi trecerea întregului pămînt în mîinile ţărănimii" (Opere complete, vol. 14, Bucureşti, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 24). În fruntea acestui partid se aflau A. V. Peşehonov, N. F. Annenski, V. A. Meakotin şi alţii. În anii primului război mondial, socialiştii-populişti s-au situat pe poziţiile social-şovinismului. — *29.*

14 *Cadeţii* — membrii partidului constituţional-democrat, principalul partid al burgheziei monarhiste-liberale din Rusia. Partidul cadet a fost creat în octombrie 1905 ; din rîndurile lui făceau parte reprezentanţi ai burgheziei, moşieri care activau în zemstve şi intelectuali burghezi. Militanţii mai de seamă din rîndurile cadeţilor au fost : P. N. Miliukov, S. A. Muromţev, V. A. Maklakov, A. I. Şingarev, P. B. Struve, F. I. Rodicev ş.a. Cadeţii au jucat un rol activ în pregătirea Rusiei pentru război. Sprijinind necondiţionat planurile agresive ale guvernului ţarist, cadeţii urmăreau să consolideze poziţiile burgheziei şi să înăbuşe mişcarea revoluţionară din ţară. Chiar la începutul primului război mondial, ei au lansat lozinca „Război pînă la victoria finală !". În 1915, cînd trupele guvernului ţarist au suferit o serie de înfrîngeri pe front şi cînd în ţară a început să se producă o criză revoluţionară, reprezentanţii cadeţilor din Duma de stat, în frunte cu P. N. Miliukov, au creat împreună cu alţi reprezentanţi ai burgheziei şi moşierimii un aşa-zis „Bloc progresist", care-şi propunea ca scop evitarea revoluţiei, menţinerea monarhiei şi continuarea războiului pînă la „victoria finală". — *29.*

15 *Comisia socialistă internaţională* (I.S.K.) de la Berna — organul executiv al Uniunii zimmerwaldiene, creat la Conferinţa de la Zimmerwald din 5—8 septembrie 1915. Din I.S.K. au făcut parte centriştii R. Grimm, O. Morgari, Ch. Naine şi A. Balabanova ca translator. În darea de seamă oficială cu privire la lucrările conferinţei, publicată în „Buletinul" I.S.K. nr. 1 din 21 septembrie 1915, se spunea : „Acest secretariat nu trebuie în nici un caz să înlocuiască Biroul socialist internaţional care există în prezent, ci va fi dizolvat îndată ce acesta din urmă va putea să devină întru totul corespunzător menirii sale". În exemplarul din darea de seamă care se păstrează la Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S., acest pasaj este subliniat de Lenin şi are pe margine următoarea însemnare : „Kein Beschluss darüber" („Nu s-a adoptat o hotă-

www.dacoromanica.ro

rîre în această privinţă"), adică hotărîrea n-a fost adoptată de Uniunea zimmerwaldiană, ci de I.S.K. după conferinţă. — *31.*

16 Este vorba de *prima Conferinţă socialistă internaţională de la Zimmerwald*, care s-a ţinut între 5 şi 8 septembrie 1915. Conferinţa a fost convocată din iniţiativa socialiştilor italieni şi elveţieni.

Lenin a numit Conferinţa de la Zimmerwald un prim pas în dezvoltarea mişcării internaţionale împotriva războiului. La conferinţă au participat 38 de delegaţi din 11 ţări europene : Germania, Franţa, Italia, Rusia, Polonia, Romînia, Bulgaria, Suedia, Norvegia, Olanda, Elveţia. Partidele cele mai mari ale Internaţionalei a II-a — Partidul social-democrat din Germania şi Partidul socialist francez — n-au fost reprezentate în mod oficial la conferinţă ; 10 delegaţi reprezentau trei curente opoziţioniste din rîndurile social-democraţiei germane ; din Franţa au sosit la conferinţă o serie de elemente opoziţioniste din mişcarea sindicală. Au trimis de asemenea delegaţi la conferinţă : Federaţia socialiştilor din Balcani, opoziţia din rîndurile social-democraţiei suedeze şi Uniunea tineretului din Norvegia, socialiştii de stînga din Olanda şi conducerea Social-democraţiei din Regatul Poloniei şi din Lituania. Majoritatea delegaţilor se situau pe poziţii centriste.

Comitetul Central al P.M.S.D.R. a fost reprezentat la conferinţă de V. I. Lenin şi G. E. Zinoviev. La conferinţă au participat, de asemenea, P. B. Akselrod şi L. Martov (din partea Comitetului de organizare menşevic al P.M.S.D.R.), precum şi V. M. Cernov şi M. A. Natanson (din partea partidului eserilor).

Conferinţa a dezbătut următoarele probleme : 1) rapoartele reprezentanţilor din diferite ţări ; 2) declaraţia comună a reprezentanţilor Germaniei şi Franţei ; 3) propunerea stîngii zimmerwaldiene cu privire la adoptarea unei rezoluţii principiale ; 4) adoptarea unui manifest ; 5) alegerea unei Comisii socialiste internaţionale (I.S.K.) ; 6) adoptarea unei rezoluţii de simpatie faţă de victimele războiului şi ale prigoanei.

La conferinţă s-a desfăşurat o luptă înverşunată între internaţionaliştii revoluţionari, în frunte cu Lenin, şi majoritatea kautskistă a conferinţei, în frunte cu social-democratul german G. Ledebour. Conferinţa a adoptat manifestul elaborat de comisie — apelul „Către proletarii din Europa". Majoritatea conferinţei a respins proiectul de rezoluţie cu privire la război şi sarcinile social-democraţilor, precum şi proiectul de manifest, prezentate de delegaţii de stînga. Totuşi, datorită insistenţei lui Lenin, în manifestul adoptat de conferinţă au fost incluse o serie de teze fundamentale ale marxismului revoluţionar. Conferinţa a adoptat de asemenea declaraţia comună a delegaţiilor germană şi franceză, precum şi o rezoluţie de simpatie faţă de victimele războiului şi de luptătorii prigoniţi pentru activitate politică, şi a ales Comisia socialistă internaţională (I.S.K.).

www.dacoromanica.ro

Lenin a participat activ la lucrările conferinței rostind cuvîntări, făcînd schimb de bilețele cu alți delegați în timpul ședințelor și discutînd cu ei în pauză, căutînd să-i convingă de necesitatea unei lupte energice împotriva social-șovinismului. Încă înainte de conferință, în august 1915, în dorința ca la lucrările ei să fie cît mai larg reprezentați internaționaliștii cu adevărat de stînga, a căror poziție separată se precizase deja în rîndul partidelor socialiste, Lenin a desfășurat o vastă muncă pregătitoare și a venit la conferință cu un program de unire a celor de stînga împotriva social-șovinismului și a centrismului. Într-o serie de scrisori adresate internaționaliștilor de stînga din Europa (D. Blagoev, D. Wijnkoop și alții), el a expus principiile fundamentale ale unei declarații comune a celor de stînga : condamnarea social-șovinismului și a centrismului, renunțarea categorică la lozinca „apărării patriei" în războiul imperialist și la lozinca „păcii civile", propagarea acțiunilor revoluționare.

În ajunul deschiderii Conferinței de la Zimmerwald (între 2 și 4 septembrie) a avut loc o consfătuire a delegaților ruși și polonezi, la care au fost discutate „Proiectul de rezoluție al stîngii zimmerwaldiene", scris de Lenin, și proiectul de rezoluție propus de K. Radek, care a fost criticat de Lenin încă înainte de consfătuire. După dezbateri s-a hotărît să se prezinte la Conferința de la Zimmerwald proiectul lui K. Radek, modificat în spiritul criticilor aduse de Lenin. La 4 septembrie 1915, Lenin a prezentat la o consfătuire neoficială a delegaților de stînga la Conferința de la Zimmerwald un referat cu privire la caracterul războiului mondial și tactica social-democrației internaționale. Tezele fundamentale în jurul cărora s-au unit internaționaliștii de stînga din mișcarea revoluționară internațională au fost cele elaborate de partidul bolșevic în problemele războiului, păcii și revoluției, și în primul rînd manifestul leninist al C.C. al P.M.S.D.R. cu privire la război, precum și rezoluțiile Conferinței de la Berna a secțiilor din străinătate ale bolșevicilor, care fuseseră traduse între timp în mai multe limbi.

La prima conferință socialistă internațională, stînga zimmerwaldiană era alcătuită din opt delegați (reprezentanți ai unor organizații, precum și diferite persoane) : C.C. al P.M.S.D.R., în frunte cu Lenin, conducerea Social-democrației din Regatul Poloniei și din Lituania, C.C. al Social-democrației din Ținutul leton, Z. Höglund (din partea opoziției suedeze), T. Nörman (din partea opoziției norvegiene), F. Platten (din partea Elveției), J. Borchardt — delegatul grupului „Socialiștii internaționaliști din Germania". În timpul lucrărilor conferinței a fost creat biroul stîngii zimmerwaldiene, în frunte cu V. I. Lenin. În cadrul grupului de stînga de la Zimmerwald, singurii care se situau pe o poziție justă, consecventă pînă la capăt erau bolșevicii, în frunte cu Lenin. În cadrul stîngii zimmerwaldiene, Lenin a trebuit să desfășoare o vastă activitate și să ducă o luptă susținută împotriva lui K. Radek, care încerca să scindeze stînga zimmerwaldiană.

www.dacoromanica.ro

Stînga zimmerwaldiană a desfăşurat o muncă intensă pentru organizarea elementelor internaţionaliste din ţările Europei şi Americii. Curînd după Conferinţa de la Zimmerwald a fost publicată în limba germană broşura „Internationale Flugblätter" („Foi volante internaţionale") nr. 1, care cuprindea documentele prezentate de cei de stînga la Conferinţa de la Zimmerwald. Broşura a fost tradusă într-o serie de alte limbi. În ianuarie 1916, stînga zimmerwaldiană a început să editeze o revistă teoretică proprie, revista „Vorbote".

Analiza lucrărilor Conferinţei de la Zimmerwald şi a tacticii folosite de bolşevici la această conferinţă a fost făcută de V. I. Lenin în articolele „Un prim pas" şi „Marxiştii revoluţionari la Conferinţa socialistă internaţională din 5—8 septembrie 1915" (vezi volumul de faţă, p. 37—43 şi 44—48). — *31.*

17 „*Berner Tagwacht*" — ziar, organ al Partidului social-democrat elveţian. Apare din 1893 la Berna. Între 1909 şi 1918 redactor al ziarului a fost R. Grimm. La începutul primului război mondial, ziarul a publicat articole scrise de K. Liebknecht, F. Mehring şi de alţi social-democraţi de stînga. Din 1917 a susţinut făţiş pe social-şovinişti. În momentul de faţă, poziţia ziarului în problemele fundamentale ale politicii interne şi externe coincide cu cea a ziarelor burgheze. — *34.*

18 „*La Sentinelle*" — ziar, organ de presă al organizaţiei social-democrate elveţiene din cantonul Neuchâtel (Elveţia franceză); a fost fondat la Chaux-de-Fonds în 1890. Între anii 1906 şi 1910 n-a apărut. În perioada primului război mondial, ziarul s-a situat pe poziţii internaţionaliste. La 13 noiembrie 1914, în nr. 265 al acestui ziar a apărut în formă prescurtată manifestul C.C. al P.M.S.D.R. „Războiul şi social-democraţia rusă". Ziarul apare şi în prezent. — *34.*

19 V. I. Lenin se referă la scrisoarea trimisă de K. Liebknecht la 2 septembrie 1915 Conferinţei socialiste internaţionale de la Zimmerwald, scrisoare care n-a fost publicată pe atunci. K. Liebknecht n-a putut să participe la această conferinţă, deoarece la începutul anului 1915 fusese mobilizat în armata germană ca simplu soldat. În scrisoarea sa, K. Liebknecht îi chema pe delegaţii la conferinţă să respingă lozinca „păcii civile" şi să proclame lozinca „războiului civil" şi solidaritatea internaţională a socialiştilor din toate ţările beligerante, să lupte împotriva războiului imperialist şi să rupă cu social-şoviniştii. Majoritatea participanţilor la conferinţă au primit cu căldură scrisoarea lui K. Liebknecht. — *34.*

20 „*Naşe Slovo*" — ziar menşevic-troţkist; a apărut la Paris din ianuarie 1915 pînă în septembrie 1916, în locul ziarului „Golos". — *35.*

21 *B.S.P.* — British Socialist Party (Partidul socialist britanic) a luat fiinţă în 1911 la Manchester, în urma fuzionării Partidului

www.dacoromanica.ro

social-democrat cu alte grupuri socialiste. Partidul socialist britanic a desfăşurat agitaţie în spiritul ideilor marxismului şi a fost un partid „care nu e oportunist, ci e *într-adevăr* independent faţă de liberali" (V. I. Lenin. Opere complete, vol. 23, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 365). Dar faptul că avea puţini membri şi că legătura sa cu masele era slabă îi imprima un caracter oarecum sectar. În perioada primului război mondial s-a desfăşurat în rîndurile acestui partid o luptă înverşunată între curentul internaţionalist (W. Gallacher, A. Inkpin, J. MacLean, F. Rotstein şi alţii) şi curentul social-şovin, în frunte cu H. Hyndman. În cadrul curentului internaţionalist existau unele elemente inconsecvente, care într-o serie de probleme se situau pe poziţii centriste. În februarie 1916, un grup de activişti ai P.S.B. au întemeiat ziarul „The Call", care a jucat un rol important în opera de unire a internaţionaliştilor. În aprilie 1916, Conferinţa anuală de la Salford a P.S.B. a condamnat poziţia social-şovină a lui Hyndman şi a adepţilor săi ; ca urmare, aceştia s-au retras din partid.

Partidul socialist britanic a salutat Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie. Membrii săi au jucat un rol important în mişcarea oamenilor muncii din Anglia pentru apărarea Rusiei Sovietice împotriva intervenţiei străine. În 1919, majoritatea organizaţiilor locale ale partidului (98 contra 4) s-au pronunţat pentru aderarea la Internaţionala Comunistă. Împreună cu Grupul comunist al unităţii, Partidul socialist britanic a avut rolul principal în constituirea Partidului Comunist al Marii Britanii. La primul Congres de unificare, care a avut loc în 1920, majoritatea covîrşitoare a organizaţiilor locale ale P.S.B. au intrat în partidul comunist. — *35.*

22 *I.L.P.* — Independent Labour Party (Partidul muncitoresc independent din Anglia) — organizaţie reformistă, întemeiată de conducătorii „noilor trade-unionuri" în 1893, în condiţiile înviorării luptei greviste şi ale intensificării mişcării pentru independenţa clasei muncitoare din Anglia faţă de partidele burgheze. Din Partidul muncitoresc independent făceau parte membrii „noilor trade-unionuri" şi ai unei serii de sindicate vechi, reprezentanţi ai intelectualilor şi ai micii burghezii care se aflau sub influenţa fabienilor. În fruntea acestui partid se afla Keir-Hardie. Chiar de la înfiinţarea sa, Partidul muncitoresc independent s-a situat pe poziţii burghezo-reformiste, punînd accentul îndeosebi pe lupta parlamentară şi pe acordurile parlamentare cu partidul liberal. Caracterizînd Partidul muncitoresc independent, Lenin a scris că „acesta este în realitate un partid oportunist, dependent totdeauna de burghezie" (Opere, vol. 29, Bucureşti, Editura politică, 1959, p. 479).

La începutul primului război mondial, Partidul muncitoresc independent a publicat un manifest împotriva războiului, dar curînd după aceasta s-a situat pe poziţiile social-şovinismului. — *35.*

www.dacoromanica.ro

23 Lenin se referă la „Buletinul Comisiei socialiste internaționale de la Berna" („Bulletin. Internationale Sozialistische Kommission zu Bern") — organul executiv al Uniunii zimmerwaldiene. „Buletinul" a apărut din septembrie 1915 pînă în ianuarie 1917 în limbile engleză, franceză și germană. Au apărut în total șase numere. În nr. 3 din 29 februarie 1916 a fost publicat incomplet documentul „În legătură cu Conferința din 24 aprilie 1916. Propunerea unei delegații", iar în nr. 4 din 22 aprilie a apărut „Propunerea Comitetului Central al P.M.S.D.R. pentru cea de-a doua Conferință socialistă", scrise de V. I. Lenin. — *36.*

24 „*Soțial-Demokrat*" — ziar ilegal, Organul Central al P.M.S.D.R. ; a apărut din februarie 1908 pînă în ianuarie 1917. După încercări nereușite de a scoate nr. 1 al ziarului în Rusia, editarea lui a fost strămutată în străinătate ; nr. 2—32 (februarie 1909—decembrie 1913) au apărut la Paris, iar nr. 33—58 (noiembrie 1914—ianuarie 1917) la Geneva. În total au apărut 58 de numere, dintre care 5 cu suplimente. Din decembrie 1911 ziarul „Soțial-Demokrat" a fost redactat de V. I. Lenin. În acest ziar au fost publicate peste 80 de articole și note ale lui Lenin.

În anii grei ai reacțiunii și în perioada noului avînt al mișcării revoluționare, ziarul „Soțial-Demokrat" a avut un rol deosebit de important în lupta bolșevicilor împotriva lichidatorilor, troțkiștilor, otzoviștilor, pentru menținerea partidului marxist-ilegal, pentru întărirea unității lui, a legăturii lui cu masele.

După nr. 32, care a apărut la 15 (28) decembrie 1913, ziarul „Soțial-Demokrat" și-a întrerupt temporar apariția ; editarea lui a fost reluată în anii primului război mondial.

Îndată după sosirea sa în Elveția, în septembrie 1914, V. I. Lenin a desfășurat o intensă activitate pentru a asigura reapariția Organului Central al partidului — ziarul „Soțial-Demokrat". La 1 noiembrie 1914 a apărut numărul următor al ziarului, al 33-lea. Cu toate greutățile din timpul războiului, „Soțial-Demokrat" a apărut regulat. Lenin îndruma toată activitatea legată de editarea ziarului, stabilea conținutul fiecărui număr, redacta materiale și se ocupa de paginarea și tipărirea ziarului. În anii primului război mondial, ziarul „Soțial-Demokrat" a jucat un rol deosebit în lupta împotriva oportunismului internațional, împotriva naționalismului și a șovinismului, în propagarea lozincilor bolșevice, în trezirea clasei muncitoare și a maselor muncitoare la lupta împotriva războiului imperialist și a inspiratorilor lui, împotriva absolutismului și a capitalismului. În coloanele sale, ziarul „Soțial-Demokrat" dezbătea toate problemele de seamă ale mișcării muncitorești revoluționare, dezvăluia scopurile imperialiste ale războiului, demasca frazeologia fățarnică și acțiunile oportuniste ale social-șoviniștilor și centriștilor, arătînd că singura cale justă în condițiile războiului imperialist este lupta revoluționară a proletariatului. În acest ziar a fost publicat articolul lui Lenin „În jurul lozincii Statelor Unite ale Europei", în care el a formulat pentru prima oară concluzia

www.dacoromanica.ro

cu privire la posibilitatea victoriei socialismului la început într-o singură țară. Difuzarea ziarului „Soțial-Demokrat" în Rusia și reproducerea principalelor articole apărute în el de către ziarele bolșevice locale au contribuit la luminarea politică și la educarea proletariatului din Rusia în spiritul internaționalismului, la pregătirea maselor pentru revoluție.

Ziarul „Soțial-Demokrat" a adus o contribuție importantă la unirea elementelor internaționaliste din rîndurile social-democrației internaționale. Învingînd toate obstacolele create de starea de război, ziarul „Soțial-Demokrat" a reușit să pătrundă în multe țări. O mărturie a răspîndirii și a influenței ziarului „Soțial-Demokrat" sînt colectele de fonduri și serbările jubiliare organizate cu prilejul apariției celui de-al 50-lea număr al său, precum și mesajele de salut pe care redacția le-a primit dintr-o serie de orașe, ca : Paris, Londra, Lyon, Zürich, Geneva, Lausanne, Berna, Chaux-de-Fonds, Copenhaga, Chicago, Toulouse, Genova, New York, Christiania (Oslo), Stockholm, Glasgow etc.

Acordînd o înaltă prețuire serviciilor aduse de ziarul „Soțial-Demokrat" în perioada primului război mondial, V. I. Lenin scria ulterior că „orice muncitor conștient care dorește *să înțeleagă* dezvoltarea ideilor revoluției socialiste internaționale și a primei sale victorii de la 25 octombrie 1917 trebuie neapărat să cunoască" articolele apărute în acest ziar (Opere, vol. 27, București, Editura politică, 1959, p. 205). — *37.*

25 *Congresul socialist internațional de la Copenhaga* (Congresul al VIII-lea al Internaționalei a II-a) a avut loc între 28 august și 3 septembrie 1910. În rezoluția cu privire la „Tribunalele de arbitraj și dezarmarea", congresul a confirmat rezoluția „Militarismul și conflictele internaționale", adoptată de Congresul de la Stuttgart (1907), prin care se arăta că socialiștii tuturor țărilor trebuie să folosească criza economică și politică provocată de război pentru a răsturna burghezia. Rezoluția Congresului de la Copenhaga obliga, de asemenea, partidele socialiste și pe reprezentanții lor în parlamente să ceară guvernelor respective să treacă la reducerea armamentelor și la rezolvarea conflictelor internaționale pe cale de arbitraj și îndemna pe muncitorii din toate țările să organizeze acțiuni de protest împotriva primejdiei de război. — *39.*

26 *Biroul socialist internațional* (B.S.I.) — organ executiv și informativ permanent al Internaționalei a II-a ; hotărîrea de a se crea un Birou socialist internațional a fost adoptată la Congresul de la Paris al Internaționalei a II-a (1900). Sediul Biroului socialist internațional era la Bruxelles. Din B.S.I. făceau parte cîte doi delegați din fiecare partid național. B.S.I. urma să se întrunească de patru ori pe an, iar în intervalele dintre sesiuni conducerea lucrărilor Biroului era încredințată Comitetului executiv al Partidului muncitoresc belgian. Președinte al B.S.I. a fost E. Vandervelde, iar secretar C. Huysmans. Începînd din 1905, repre-

www.dacoromanica.ro

zentantul P.M.S.D.R. în B.S.I. a fost V. I. Lenin. În iunie 1914, la propunerea lui V. I. Lenin, reprezentant al C.C. al P.M.S.D.R. în B.S.I. a fost numit M. M. Litvinov. O dată cu începerea primului război mondial, B.S.I. s-a transformat într-o unealtă docilă a social-şoviniştilor. — *39.*

27 La Conferinţa de la Zimmerwald s-a dat citire următoarelor declaraţii ale stîngii zimmerwaldiene :

„Subsemnaţii declarăm :

Manifestul adoptat de conferinţă nu ne satisface pe deplin. El nu defineşte nici oportunismul făţiş, nici oportunismul camuflat sub paravanul unor fraze radicale, care nu numai că poartă principala vină a falimentului Internaţionalei, dar vrea să şi permanentizeze acest faliment. Manifestul nu indică precis mijloacele de luptă împotriva războiului.

Ca şi pînă acum, vom apăra în presa socialistă şi la adunările Internaţionalei poziţia marxistă hotărîtă în toate problemele pe care epoca imperialismului le-a pus în faţa proletariatului.

Votăm pentru manifest, deoarece vedem în el o chemare la luptă, iar în această luptă vrem să mergem cot la cot cu celelalte părţi ale Internaţionalei.

Rugăm ca această declaraţie să fie anexată la darea de seamă oficială".

A doua declaraţie glăsuia :

„Întrucît adoptarea modificării propuse de noi la textul manifestului (în sensul că socialiştii trebuie să voteze împotriva creditelor de război) putea să pericliteze, într-o anumită măsură, succesul conferinţei, declarăm că, protestînd, ne retragem totuşi propunerea şi ne mulţumim cu declaraţia făcută de Ledebour în cadrul comisiei, şi anume că manifestul conţine deja ideea cuprinsă în modificarea propusă de noi".

Prima declaraţie a fost semnată de Lenin împreună cu alţi membri ai grupului celor de stînga ; textul celei de-a doua declaraţii, scris de mîna lui Lenin, a fost pregătit, probabil, pentru a fi publicat în ziarul „Soţial-Demokrat" nr. 47. După toate probabilităţile, Lenin a participat la întocmirea acestor documente, şi poate că a fost chiar autorul lor. — *41.*

28 *Conferinţa socialiştilor-populişti şi a social-revoluţionarilor din Rusia*, ţinută în iulie 1915 la Petrograd, a adoptat o rezoluţie în care chema masele să participe activ la „apărarea patriei" în războiul imperialist. — *42.*

29 *Conferinţa socialistă internaţională a femeilor* a avut loc la Berna între 26 şi 28 martie 1915. Ea a fost convocată din iniţiativa organizaţiei din străinătate a revistei „Rabotniţa", cu participarea nemijlocită a Clarei Zetkin, care era pe atunci preşedintă a Biroului internaţional al femeilor socialiste. Întreaga muncă de pregătire a convocării conferinţei a fost îndeplinită de I. F. Armand, N. K. Krupskaia ş.a. sub conducerea lui V. I. Lenin. „Ilici a depus toate eforturile şi toată pasiunea sa pentru a strînge for-

www.dacoromanica.ro

ţele în vederea luptei pe frontul internaţional — a scris mai tîrziu N. K. Krupskaia. «Nu e nici o nenorocire că sîntem atît de puţini — a spus el o dată —, alături de noi vor fi milioane». El a elaborat şi rezoluţia noastră pentru conferinţa femeilor care urma să se ţină la Berna şi a urmărit lucrările ei" (N. K. Krupskaia. „Amintiri despre Lenin", Bucureşti, Editura politică, 1960, p. 252). Delegatele care plecau la conferinţă în Elveţia au avut de întîmpinat tot felul de piedici din partea autorităţilor, care au refuzat să le elibereze paşapoarte, precum şi din partea conducătorilor oportunişti ai partidelor socialiste, care le-au ameninţat cu excluderea din partid. La conferinţă au participat 29 de delegate din partea organizaţiilor de femei din Anglia, Germania, Olanda, Franţa, Polonia, Rusia şi Elveţia. Delegaţia rusă era formată din 7 persoane: 4 din partea C.C. al P.M.S.D.R. (Armand, Krupskaia ş.a.) şi 3 din partea C.O.

Majoritatea delegatelor la conferinţă se aflau sub influenţa centriştilor şi de aceea, în loc să dezbată sarcinile comune care stăteau în faţă socialiştilor în legătură cu războiul, s-au limitat la discutarea raportului prezentat de C. Zetkin „Cu privire la acţiunile internaţionale ale femeilor socialiste în favoarea păcii". Rezoluţia în această problemă a fost elaborată de C. Zetkin, cu participarea delegatelor engleze şi olandeze, şi a avut un caracter centrist. Reprezentantele C.C. al P.M.S.D.R. la conferinţă au propus un proiect de rezoluţie, scris de Lenin, care arăta femeilor socialiste calea luptei revoluţionare împotriva războiului şi a oportunismului internaţional. La conferinţă, în apărarea acestui proiect a luat cuvîntul I. F. Armand. Conferinţa a adoptat rezoluţia elaborată de C. Zetkin.

V. I. Lenin a apreciat conferinţa ca o încercare de a restabili legăturile internaţionale şi a căutat s-o folosească în scopul de a uni elementele internaţionaliste pe poziţii revoluţionare. Dar, după cum a arătat el mai tîrziu, această conferinţă, ca şi celelalte conferinţe internaţionale ţinute de internaţionalişti în acea perioadă, deşi erau însufleţite de cele mai bune intenţii, „n-au trasat internaţionaliştilor o linie de luptă", „s-au limitat să repete vechile rezoluţii" şi „au însemnat, în cel mai bun caz, *un pas pe loc*" (Opere complete. vol. 26, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 340—341).

Materialele Conferinţei socialiste internaţionale a femeilor au fost publicate în Suplimentul la nr. 42 al ziarului „Soţial-Demokrat" din 1 iunie 1915. — *42*.

30 „*Iskra*" *(veche)* — primul ziar marxist ilegal pe întreaga Rusie; a fost înfiinţat de V. I. Lenin în 1900 şi a jucat un rol hotărîtor în crearea Partidului marxist revoluţionar al clasei muncitoare din Rusia. Primul număr al „Iskrei" leniniste, datat decembrie 1900, a apărut la Leipzig; numerele următoare au apărut la München; începînd din iulie 1902, ziarul a fost tipărit la Londra, iar din primăvara anului 1903 la Geneva. Din iniţiativa lui Lenin şi cu participarea lui directă, redacţia „Iskrei" a elaborat un proiect

www.dacoromanica.ro

de program al partidului (care a fost publicat în nr. 21 al „Iskrei") şi a făcut pregătirile necesare în vederea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R., la care au fost puse bazele Partidului marxist revoluţionar din Rusia.

Curînd după Congresul al II-lea al partidului, menşevicii, cu sprijinul lui Plehanov, au pus stăpînire pe „Iskra". Începînd cu nr. 52, ea a încetat să mai fie organul marxismului revoluţionar. — *45*.

31 *Confederaţia generală a muncii din Franţa* — uniune sindicală pe întreaga Franţă, constituită în 1895. Confederaţia se afla sub influenţa anarho-sindicaliştilor şi a reformiştilor, liderii ei recunoşteau numai formele economice de luptă şi se declarau împotriva conducerii mişcării sindicale de către partidul proletariatului. În perioada primului război mondial, conducătorii confederaţiei s-au situat de partea burgheziei imperialiste. — *46*.

32 La începutul lunii octombrie 1915, Lenin a primit o serie de manifeste şi alte materiale referitoare la activitatea bolşevicilor din Petersburg, care i-au fost trimise din Rusia din însărcinarea Comitetului din Petersburg al P.M.S.D.R. La 23 septembrie (6 octombrie), el i-a scris lui V. A. Karpinski : „Am primit din Rusia nişte veşti foarte importante (şi foarte favorabile). Vrem să scoatem imediat încă un număr al O.C. (în două pagini), în aşa fel ca el să apară *într-adevăr* imediat" (Opere, vol. 36, Bucureşti, Editura politică, 1958, p. 362). Nr. 47 din 13 octombrie 1915 al ziarului „Soţial-Demokrat", Organul Central al P.M.S.D.R., imprimat la tipografia „Benteli" (Bumplitz, lîngă Berna), a fost în întregime consacrat activităţii bolşevicilor din Petersburg.

Lenin a întocmit o listă a manifestelor primite din Petersburg, indicînd numărul de ordine, data apariţiei, cine le-a semnat şi cum au fost tipărite. Lozincile cuprinse în aceste manifeste au fost trecute într-o rubrică specială. Ultima rubrică e destinată „Conţinutului punctelor principale ale argumentării" ; pe multe manifeste s-au păstrat însemnări făcute de Lenin. Pe o foaie separată, Lenin a făcut o serie de observaţii cu privire la unele manifeste.

Lenin a redactat, de asemenea, articolul „Manifestele scoase de Comitetul din Petersburg al P.M.S.D.R. în timpul războiului" de N. K. Krupskaia, publicat în ziarul „Soţial-Demokrat" nr. 47. În Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. se păstrează varianta iniţială a acestui articol cu intervenţiile redacţionale ale lui Lenin. — *49*.

33 Lenin se referă la manifestul nr. 9, citat în articolul „Manifestele scoase de Comitetul din Petersburg al P.M.S.D.R. în timpul războiului" de N. K. Krupskaia, publicat în ziarul „Soţial-Demokrat" nr. 47. Într-o listă întocmită de Lenin sînt reproduse lozincile cuprinse în acest manifest : „Jos războiul ! Trăiască cea de-a doua revoluţie. Cele trei balene + solidaritatea internaţională a muncitorilor şi socialismul". — *49*.

www.dacoromanica.ro

34 *Comitetele pentru industria de război* au fost create în Rusia, în mai 1915, de către marea burghezie imperialistă pentru a ajuta ţarismul în ducerea războiului. Preşedinte al Comitetului Central pentru industria de război a fost marele capitalist A. I. Gucikov, liderul octombriştilor ; din comitet făceau parte progresistul A. I. Konovalov, bancherul şi fabricantul de zahăr M. I. Tereşcenko, precum şi alţi magnaţi ai capitalului. Încercînd să subordoneze influenţei ei muncitorimea şi să-i inoculeze o stare de spirit defensistă, burghezia a hotărît să organizeze pe lîngă aceste comitete „grupuri muncitoreşti" şi să arate astfel că în Rusia s-a instaurat „pacea de clasă" între burghezie şi proletariat. Bolşevicii au lansat lozinca boicotării comitetelor pentru industria de război şi, cu sprijinul majorităţii muncitorilor, au aplicat-o cu succes.

La adunarea din 27 septembrie (10 octombrie) 1915 a împuterniciţilor aleşi de muncitorii din Petrograd, rezoluţia bolşevică, care proclama boicotarea comitetelor pentru industria de război şi necesitatea unei ieşiri revoluţionare din război, a întrunit 95 de voturi, iar rezoluţia menşevicilor — 81 de voturi. Abia la o a doua adunare, pe care muncitorii partizani ai bolşevicilor au părăsit-o, menşevicii, în frunte cu social-şovinistul K. A. Gvozdev, au reuşit să aleagă 10 oameni în „grupul muncitoresc".

În urma muncii de lămurire desfăşurate de bolşevici, din totalul de 239 de comitete regionale şi locale pentru industria de război, numai pentru 70 de comitete s-au ţinut alegeri în „grupurile muncitoreşti" şi numai în 36 de comitete au fost aleşi reprezentanţi ai muncitorilor. — *49*.

35 *„Volksrecht"* — cotidian, organ al Partidului social-democrat din Elveţia ; apare la Zürich începînd din 1898 şi pînă în prezent. În anii primului război mondial, ziarul a publicat articole scrise de social-democraţi de stînga. În coloanele lui au apărut articolele lui Lenin : „Douăsprezece teze scurte despre apărarea de către H. Greulich a apărării patriei", „Despre sarcinile P.M.S.D.R. în revoluţia rusă", „Manoperele şoviniştilor republicani" şi altele. În prezent, acest ziar se situează pe poziţii anticomuniste şi antidemocratice. — *53*.

36 *„Naşe Delo"* — publicaţie kinară a menşevicilor-lichidatori ; a început să apară în ianuarie 1915, în locul revistei „Naşa Zarea", care fusese interzisă în octombrie 1914. „Naşe Delo" a fost principalul organ al social-şoviniştilor din Rusia. Colaboratori ai acestei publicaţii au fost N. Cerevanin, E. Maevski, P. P. Maslov, A. N. Potresov şi alţii. Au apărut în total 6 numere. — *59*.

37 Articolul *„Proletariatul revoluţionar şi dreptul naţiunilor la autodeterminare"* a fost scris de Lenin, în limba germană, după 16 (29) octombrie 1915. În afară de manuscrisul articolului în limba germană, s-a păstrat şi traducerea lui în limba rusă, efectuată de N. K. Krupskaia, cu corecturile introduse de V. I. Lenin. În ediţia de faţă, ca şi în cea precedentă, articolul se publică după această traducere. Un fragment din planul acestui articol şi unele pagini

www.dacoromanica.ro

din textul lui inițial în limba rusă au fost publicate în 1937, în „Culegeri din Lenin", vol. XXX. — *60.*

38 Vezi K. Marx și F. Engels. Briefwechsel, III. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1950, p. 403, 408 și 525 ; IV. Band, p. 309. — *65.*

39 Scrisoarea *„Către secretarul «Ligii pentru propagandă socialistă»"* este răspunsul la o foaie volantă a „Ligii pentru propagandă socialistă" din America primită de V. I. Lenin la 13 noiembrie 1915. Această ligă s-a constituit în cadrul Partidului socialist în 1915, la Boston, ca grup independent cu carnete de membru și cotizații de partid separate. Liga pentru propagandă socialistă se situa pe platforma stîngii zimmerwaldiene ; în jurul ei au început să se grupeze elementele revoluționare din rîndul Partidului socialist.

După Revoluția Socialistă din Octombrie, Liga pentru propagandă socialistă a creat un Comitet de informare bolșevică, care demasca minciunile și calomniile răspîndite de presa burgheză și reformistă despre Republica sovietică ; în perioada intervenției militare străine, Liga a propagat lozinca „Jos mîinile de pe Rusia Sovietică !". — *70.*

40 *Partidul socialist din America* s-a constituit în iulie 1901, la Congresul de la Indianopolis, prin unificarea grupurilor ce s-au desprins din Partidul muncitoresc socialist și din Partidul social-democrat din S.U.A., care a avut printre organizatorii săi pe Eugen Debs, militant popular al mișcării muncitorești din S.U.A. și unul dintre fondatorii noului partid. Acest partid avea o compoziție socială neomogenă : el cuprindea în rîndurile sale o parte din muncitorii americani, muncitori imigranți, precum și mici fermieri și oameni proveniți din mica burghezie. Conducerea centristă și oportunistă de dreapta a acestui partid (Victor L. Berger, Moris Hillquit ș.a.) contesta necesitatea dictaturii proletariatului, respingea metodele de luptă revoluționare, reducînd în fond activitatea partidului la participarea la campaniile electorale. În anii primului război mondial s-au format în acest partid trei curente : social-șoviniștii, care sprijineau politica imperialistă a guvernului ; centriștii, care erau numai cu vorba împotriva războiului imperialist ; minoritatea revoluționară, care se situa pe poziții internaționaliste și lupta împotriva războiului.

Aripa stîngă a partidului, în frunte cu Charles Rutenberg, William Foster, Bill Haywood etc., sprijinindu-se pe elementele proletare, lupta împotriva conducerii oportuniste a partidului, pentru organizarea de acțiuni politice independente ale proletariatului, pentru crearea de sindicate bazate pe principiile luptei de clasă. În 1919, Partidul socialist din America s-a scindat. Aripa stîngă, care s-a desprins din partid, a devenit inițiatoarea creării Partidului Comunist din S.U.A. și principalul lui nucleu.

În prezent, Partidul socialist este o organizație sectară cu un număr restrîns de membri.

www.dacoromanica.ro

Partidul muncitoresc socialist din America a luat ființă în 1876, la Congresul de unificare de la Philadelphia, ca rezultat al fuzionării secțiilor americane ale Internaționalei I și a altor organizații socialiste. Lucrările congresului s-au desfășurat sub conducerea lui F. A. Sorge, tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. Majoritatea covîrșitoare a partidului era alcătuită din imigranți, care aveau slabe legături cu muncitorii de origine americană. În primii ani, rolul conducător în acest partid l-au avut lassalleenii, care au comis o serie de greșeli cu caracter dogmatic-sectar. O parte din conducători considerau că principala sarcină a partidului o constituie activitatea parlamentară și subapreciau importanța conducerii luptei economice a maselor, în timp ce alții alunecau spre trade-unionism și anarhism. Șovăielile ideologice și tactice ale conducerii au dus la slăbirea partidului și la părăsirea lui de către o serie de grupuri. Marx și Engels au criticat cu asprime tactica sectară a socialiștilor americani.

În ultimul deceniu al secolului trecut, conducerea Partidului muncitoresc socialist din America a trecut în mîinile aripii stîngi, în frunte cu D. de Leon, care a comis însă greșeli cu caracter anarho-sindicalist. Partidul a renunțat la lupta pentru revendicările parțiale ale clasei muncitoare, la munca în cadrul sindicatelor reformiste și și-a pierdut tot mai mult legăturile cu mișcarea muncitorească de masă, care și așa erau destul de slabe. În anii primului război mondial, el a înclinat spre internaționalism. Sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, partea cea mai revoluționară a acestui partid a participat activ la înființarea Partidului Comunist din America. În momentul de față, Partidul muncitoresc socialist reprezintă o organizație puțin numeroasă, lipsită de influență asupra mișcării muncitorești din S.U.A. — 75.

41 Vezi K. Marx și F. Engels. Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, Berlin 1953, p. 469, 473 ; Opere, vol. XXVIII, 1940, p. 177—179. — 75.

42 „*Prizîv*" — ziar săptămînal, organ al menșevicilor și eserilor ; a apărut la Paris din octombrie 1915 pînă în martie 1917. Articolul lui Plehanov „Cele două linii ale revoluției", criticat de Lenin, a fost publicat în numărul din 17 octombrie 1915 al acestui ziar. — 77.

43 Octombriștii — membrii partidului „Uniunea 17 octombrie", creat în Rusia după publicarea manifestului dat de țar la 17 octombrie 1905. Era un partid contrarevoluționar, care reprezenta și apăra interesele marii burghezii și ale moșierilor care își exploatau pe baze capitaliste moșiile ; în fruntea acestui partid au stat A. I. Gucikov, cunoscut industriaș și proprietar de imobile din Moscova, și M. V. Rodzeanko, mare moșier. Octombriștii au sprijinit fără rezervă politica internă și externă a guvernului țarist. — 77.

www.dacoromanica.ro

44 Vezi K. Marx „Proiectul de lege cu privire la desființarea servituților feudale", „Luptele de clasă în Franța. 1848—1850" și „Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte" (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 5, București, Editura politică, 1963, p. 312—317 ; vol. 7, 1960, p. 9—113 ; vol. 8, p. 119—217. — *78.*

45 Este vorba de Conferința a VI-a generală (de la Praga) a P.M.S.D.R., care s-a ținut la Praga în zilele de 5—17 (18—30) ianuarie 1912. Conferința de la Praga a avut de fapt rolul unui congres al partidului. Ea a fost condusă de Lenin, care a prezentat rapoarte cu privire la momentul actual și la sarcinile partidului, cu privire la activitatea Biroului socialist internațional și a luat parte la dezbaterile în legătură cu o serie de alte probleme. Lenin a elaborat proiecte de rezoluții în toate problemele importante de pe ordinea de zi a conferinței. Conferința de la Praga a P.M.S.D.R. a avut un rol excepțional în construirea partidului bolșevic, partid de tip nou, în consolidarea unității lui. Amănunte despre Conferința de la Praga, vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 21, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 127—164. —

Vorbind despre „cele trei balene", Lenin se referă la lozincile partidului bolșevic : 1) republica democratică ; 2) ziua de lucru de 8 ore și 3) confiscarea tuturor pămînturilor moșierești. — *80.*

46 Este vorba de Congresul al IV-lea (de unificare) al P.M.S.D.R., care s-a ținut între 10 și 25 aprilie (23 aprilie și 8 martie) 1906 la Stockholm. Analiza lucrărilor acestui congres a fost făcută de V. I. Lenin în broșura „Raport asupra Congresului de unificare al P.M.S.D.R. (Scrisoare către muncitorii din Petersburg)" (Opere complete, vol. 13, București, Editura politică, 1962, ed. a doua, p. 1—65). Necesitatea organizării separate a proletariatului de la sate, despre care vorbește Lenin, a fost inclusă în rezoluția tactică a congresului asupra problemei agrare în următoarea formulare : „Totodată, partidul își propune ca sarcină ca în toate cazurile și în orice stadiu al transformărilor agrare democratice să tindă cu fermitate spre o organizare de clasă de sine stătătoare a proletariatului sătesc, să explice acestuia contradicția de neîmpăcat dintre interesele lui și interesele burgheziei sătești, să-l pună în gardă împotriva ispitei sistemului micii gospodării, care, în condițiile existenței producției de mărfuri, nu va fi niciodată în stare să desființeze mizeria maselor, și, în sfîrșit, să arate necesitatea unei revoluții socialiste depline ca singurul mijloc de a desființa orice mizerie și orice exploatare" („Rezoluțiile și hotărîrile congreselor, conferințelor P.C.U.S. și ale plenarelor C.C.", partea I, București, Editura pentru literatură politică, 1954, p. 127). — *82.*

47 „*Die Glocke*" — revistă care a apărut la München, apoi la Berlin între 1915—1925 și a fost editată de social-șovinistul Parvus

www.dacoromanica.ro

(A. L. Ghelfand), membru al Partidului social-democrat din Germania. — *83.*

48 „*Volksstimme*" — ziar, organ al Partidului social-democrat din Germania ; a apărut la Chemnitz din 1891. — *84.*

49 „*Rabocee Utro*" — ziar legal menşevic ; a apărut la Petersburg în octombrie — decembrie 1915, ca o continuare a ziarului „*Utro*", care apăruse în august 1915. „Rabocee Utro" camufla social-şovinismul şi defensismul sub paravanul unei frazeologii cu rezonanţă internaţionalistă. — *86.*

50 *Anonimul de la Copenhaga* — L. D. Troţki, care a fost poreclit astfel de pe vremea Congresului de la Copenhaga (1910), cînd a publicat fără semnătură în ziarul „Vorwärts" — organul social-democraţiei germane — din 28 august 1910 un articol calomnios despre starea de lucruri din P.M.S.D.R. În legătură cu apariţia acestui articol al lui Troţki, membrii delegaţiei ruse la Congresul de la Copenhaga — V. I. Lenin, G. V. Plehanov şi A. Warski (A. S. Warszawski), reprezentantul social-democraţiei poloneze — au trimis un protest Comitetului Central al Partidului social-democrat din Germania.

În cazul de faţă, V. I. Lenin se referă la articolele „Naţionalismul rus şi clasa muncitoare" şi „Fapte şi concluzii (Încă o dată despre alegerile din Petrograd)", publicate fără semnătură, primul — în ziarul „Volksrecht" din 18 decembrie 1915, iar cel de-al doilea în ziarul „Naşe Slovo" din 19 decembrie. Pe vremea aceea „Naşe Slovo" era redactat de Troţki. — *87.*

51 *Repetilov* — personaj din comedia lui A. S. Griboedov „Prea multă minte strică". — *88.*

52 *Conferinţa de la Londra a socialiştilor din ţările „Triplei Înţelegeri"* s-a ţinut la 14 februarie 1915. La ea au participat reprezentanţi ai social-şoviniştilor şi ai grupurilor pacifiste din Anglia, Franţa, Belgia şi Rusia : Partidul laburist independent, Partidul socialist britanic, Partidul laburist, Societatea fabienilor, Partidul socialist francez, Confederaţia generală a muncii, Partidul socialist belgian, partidul eserilor, partidul menşevicilor. Pe ordinea de zi a conferinţei figurau următoarele probleme : 1) drepturile naţiunilor ; 2) coloniile ; 3) garanţiile păcii viitoare.

Bolşevicii n-au fost invitaţi la conferinţă. Totuşi, din însărcinarea lui V. I. Lenin, M. M. Litvinov s-a prezentat la conferinţă pentru a da citire unei declaraţii a C.C. al P.M.S.D.R. La baza acestei declaraţii a stat proiectul scris de V. I. Lenin. În cuprinsul ei se arăta că socialiştii trebuie să se retragă din guvernele burgheze, s-o rupă complet cu imperialiştii, să renunţe la colaborarea cu ei, să lupte cu hotărîre împotriva guvernelor imperialiste şi să condamne pe cei care votează creditele de război. În timp ce citea declaraţia, Litvinov a fost întrerupt şi i s-a luat cuvîntul. El a remis prezidiului textul declaraţiei şi a părăsit conferinţa.

www.dacoromanica.ro

În legătură cu Conferința de la Londra, vezi articolele lui V. I. Lenin „Conferința de la Londra" și „În legătură cu Conferința de la Londra" (Opere complete, vol. 26, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 157—159 și 167—178). — *89.*

53 *Blocul din august* — bloc antipartinic al lichidatorilor, al troțkiștilor și al altor oportuniști, îndreptat împotriva bolșevicilor. Organizatorul lui a fost Troțki. Blocul s-a constituit la Conferința reprezentanților grupurilor și curentelor antipartinice care a avut loc în august 1912 la Viena. Cei mai mulți dintre delegați erau persoane care locuiau în străinătate, fiind rupte de clasa muncitoare din Rusia și neavînd legături directe cu activitatea organizațiilor de partid locale. Conferința a adoptat hotărîri antipartinice, lichidatoriste în toate problemele tacticii social-democrate și s-a pronunțat împotriva existenței partidului ilegal. În legătură cu destrămarea Blocului din august, vezi articolele lui V. I. Lenin „Destrămarea Blocului din august", „Demascarea ficțiunii Blocului «din august»", „Cum este disimulată încălcarea unității de cei ce vorbesc într-una despre unitate" (Opere complete, vol. 25, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 1—4, 29—32 și 195—220). — *90.*

54 Este vorba de broșura lui K. Kautsky „Der Weg zur Macht" („Calea spre putere"), apărută la Hamburg și Berlin în 1909. — *98.*

55 Articolul „*Oportunismul și falimentul Internaționalei a II-a*" a fost scris la sfîrșitul anului 1915 în limba rusă, probabil ceva mai înainte de articolul cu același titlu în limba germană publicat în ianuarie 1916 în primul număr al revistei „Vorbote", organul teoretic al stîngii zimmerwaldiene (vezi volumul de față, p. 118—131). Textul lui se deosebește întrucîtva de textul articolului publicat în „Vorbote". Manuscrisul articolului în limba rusă nu s-a păstrat în întregime ; el este alcătuit din zece file de caiet numerotate, scrise clar, mărunt, și dintr-o jumătate de filă nenumerotată. Articolul a fost publicat pentru prima oară în 1924, în revista „Proletarskaia Revoliuțiia" nr. 5. — *101.*

56 „*Sozialistische Monatshefte*" — revistă, principalul organ de presă al oportuniștilor germani și una dintre publicațiile revizionismului internațional. A apărut la Berlin din 1897 pînă în 1933. În timpul primului război mondial s-a situat pe poziții social-șovine. — *106.*

57 *Fabienii* — membrii Societății fabiene, organizație reformistă engleză, întemeiată în 1884 și denumită astfel după numele conducătorului de oști roman din secolul al III-lea î.e.n. Fabius Maximus, supranumit „Cunctator", cunoscut prin tactica sa de expectativă, prin eschivarea sa de la lupte decisive în războiul cu Hannibal. Societatea fabiană era formată în special din reprezentanți ai intelectualității burgheze : oameni de știință, scriitori, oameni politici (ca, de pildă, S. și B. Webb, B. Schaw, R. MacDonald ș.a.). Ei negau necesitatea luptei de clasă a prole-

www.dacoromanica.ro

tariatului si a revoluției socialiste și afirmau că trecerea de la capitalism la socialism este posibilă numai pe calea unor mici reforme, a transformării treptate a societății. V. I. Lenin a caracterizat fabianismul drept „un curent al *oportunismului extrem*" (Opere complete, vol. 16, București, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 344). În 1900, Societatea fabiană a intrat în Partidul laburist. „Socialismul fabian" este unul dintre izvoarele ideologice ale laburiștilor.

În anii primului război mondial, fabienii s-au situat pe poziția social-șovinismului. Caracterizarea fabienilor a fost făcută de V. I. Lenin în articolul „Pacifismul englez și aversiunea englezilor față de teorie" (Opere complete, vol. 26, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 266—272). — *106*.

58 „*Partidul laburist*" (Labour Party) din Anglia a fost întemeiat în 1900 ca uniune a sindicatelor (trade-unionurilor) și a organizațiilor și grupurilor socialiste, în scopul asigurării alegerii unei reprezentanțe muncitorești în parlament („Comitetul pentru alegerea unei reprezentanțe muncitorești"). În 1906, Comitetul și-a schimbat denumirea în Partid laburist. Membrii trade-unionurilor sînt în mod automat membri ai acestui partid, cu condiția să plătească cotizația prevăzută de statut. În fruntea Partidului laburist se află Comitetul executiv, care împreună cu Consiliul general al trade-unionurilor și cu Comitetul executiv al Partidului cooperatist formează așa-numitul Consiliu național al muncii. De Partidul laburist sînt strîns legate Partidul cooperatist, care face parte din rîndurile lui în calitate de membru colectiv, și Partidul laburist independent.

Partidul laburist, care se formase inițial ca partid muncitoresc prin componența sa (ulterior au intrat în rîndurile lui numeroase elemente mic-burgheze), este prin ideologia și tactica sa o organizație oportunistă. Din momentul apariției acestui partid, liderii săi promovează o politică de colaborare de clasă cu burghezia. „Partidul laburist este pe de-a-ntregul un partid burghez, căci, deși e alcătuit din muncitori, el este condus de reacționari, de reacționari de cea mai rea speță, care acționează întru totul în spiritul burgheziei..." (V. I. Lenin, Opere, vol. 31, București, E.S.P.L.P. 1956, p. 240). În timpul primului război mondial, liderii Partidului laburist s-au situat pe poziții social-șovine.

Laburiștii au format în repetate rînduri guvernul (în 1924, 1929, 1945 și 1950) și, fiind la putere, au promovat politica imperialismului englez. Nemulțumirea pe care politica reacționară a conducerii Partidului laburist o provoacă în rîndurile oamenilor muncii englezi a dus la formarea unui curent de stînga în partid, îndreptat împotriva politicii oficiale a conducerii lui. — *106*.

59 Socialiștii „*largi*" din Bulgaria (cunoscuți de asemenea sub denumirea de „obșcedeliști") — curent oportunist în Partidul social-democrat bulgar, care începînd din 1900 a editat revista

www.dacoromanica.ro

„Obşcio Delo". După scindarea Partidului social-democrat, care a avut loc la Congresul al X-lea al acestui partid, ţinut la Ruse în 1903, ei au format Partidul social-democrat bulgar reformist (al socialiştilor „largi"). În perioada primului război mondial, „obşcedeliştii" s-au situat pe poziţii şovine.

În 1942, aripa stîngă a Partidului social-democrat bulgar a aderat la Frontul patriei, creat sub conducerea partidului comunist. Curăţindu-şi rîndurile de elementele străine, ea a fuzionat în august 1948 cu partidul comunist pe baza principiilor ideologice şi organizatorice ale marxism-leninismului; Partidul Comunist din Bulgaria a luat denumirea de Partidul Muncitoresc Bulgar (al comuniştilor). — *106.*

60 *„Preussische Jahrbücher"* — revistă lunară germană conservatoare pentru politică, istorie şi literatură; a apărut la Berlin din 1858 pînă în 1935. — *108.*

61 *Trade-unionurile* — sindicatele din Anglia. În timpul primului război mondial, majoritatea conducătorilor trade-unionurilor s-au situat pe poziţii social-şovine. Ideologii trade-unionurilor contestă necesitatea creării unui partid revoluţionar al proletariatului, reducînd în fapt rolul partidului muncitoresc la reprezentarea trade-unionurilor în parlament. — *109.*

62 *Jaurèsiştii* — adepţii lui J. Jaurès, militant de seamă al mişcării muncitoreşti franceze şi internaţionale. Pe lîngă faptul că a avut o serie de mari merite (a luptat neobosit pentru democraţie, pentru libertăţi populare, pentru pace, împotriva asupririi imperialiste şi a războaielor de cotropire), Jaurès, urmat de adepţii săi, a procedat la revizuirea principiilor fundamentale ale marxismului. Jaurèsiştii considerau că socialismul va învinge nu pe calea luptei de clasă a proletariatului împotriva burgheziei, ci ca urmare a „înfloririi ideii democratice". Jaurèsiştii propovăduiau pacea de clasă între asupritori şi asupriţi şi împărtăşeau iluziile proudhoniste cu privire la cooperaţie, socotind că dezvoltarea ei în condiţiile capitalismului va contribui la trecerea treptată la socialism. În 1902, jaurèsiştii au înfiinţat Partidul socialist francez, care s-a situat pe poziţiile reformismului. În 1905, acest partid a fuzionat cu Partidul socialist din Franţa, condus de Guesde, împreună cu care a format Partidul socialist francez. Lenin a criticat cu asprime concepţiile reformiste ale lui Jaurès şi ale jaurèsiştilor. Prin lupta sa pentru pace, împotriva pericolului iminent de război, Jaurès şi-a atras ura burgheziei imperialiste. În ajunul primului război mondial, el a fost ucis de un agent al reacţiunii.

În perioada primului război mondial, jaurèsiştii, predominînd în conducerea Partidului socialist francez, au adoptat o atitudine de sprijinire făţişă a războiului imperialist şi s-au situat pe poziţiile social-şovinismului. — *109.*

www.dacoromanica.ro

63 Vezi F. Engels. „Cu privire la critica proiectului de program social democrat din 1891" (K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. XVI, partea a doua, Moscova, 1936, p. 109). — *109.*

64 Vezi K. Marx şi F. Engels. Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, Berlin, 1953, p. 546. — *111.*

65 Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. XXIX, 1946, p. 265. — *111.*

66 Articolul „*Oportunismul şi falimentul Internaţionalei a II-a*" a fost publicat în revista „Vorbote" nr. 1 din ianuarie 1916.

„*Vorbote*" — revistă, organ teoretic al stîngii zimmerwaldiene; a apărut în limba germană la Berna. Au apărut două numere: nr. 1 în ianuarie şi nr. 2 în aprilie 1916. Editorii oficiali ai revistei au fost G. Roland-Holst şi A. Pannekoek. Lenin a luat parte activă la întemeierea revistei, iar după apariţia nr. 1, la organizarea traducerii ei în limba franceză, spre a putea fi difuzată pe o scară mai largă. În coloanele acestei reviste s-a desfăşurat discuţia dintre membrii stîngii zimmerwaldiene în problema dreptului naţiunilor la autodeterminare şi a lozincii „dezarmării". În afară de articolul „Oportunismul şi falimentul Internaţionalei a II-a", în revista „Vorbote" a fost publicat articolul lui Lenin „Revoluţia socialistă şi dreptul naţiunilor la autodeterminare (Teze)". — *118.*

67 Vezi F. Engels. „Cu privire la critica proiectului de program social-democrat din 1891" (K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. XVI, partea a doua, 1936, p. 109). — *125.*

68 Vezi K. Marx şi F. Engels. Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, Berlin, 1953, p. 546. — *126.*

69 Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. XXIX, 1946, p. 265. — *126.*

70 „*The Labour Leader*" — săptămînal; apare din 1891; din 1893 este organul de presă al Partidului laburist independent din Anglia. Din 1922 ziarul a apărut sub denumirea de „New Leader"; din 1946 apare sub denumirea de „Socialist Leader". — *130.*

71 Lenin a început să lucreze efectiv la cartea „*Noi date cu privire la legile dezvoltării capitalismului în agricultură. Partea I. Capitalismul şi agricultura în Statele Unite ale Americii*" în primele luni ale anului 1915. Studierea statisticii agricole a Statelor Unite ale Americii a fost începută de Lenin mai de mult. Într-o scrisoare din 14 (27) februarie 1914, trimisă în S.U.A. economistului I. A. Gurvici, Lenin scria: „Am studiat, la Paris, statistica agricolă americană (vol. V. Agriculture — census of 1900) şi am găsit în ea foarte multe lucruri interesante... Am nevoie *în special de Agriculture* — vol. V, census of 1900 şi de *acelaşi volum census of 1910* (dacă n-a apărut încă, mi-ar putea folosi buletinele preliminare)" (Opere, vol. 36, Bucureşti, Editura politică, 1958, p. 262—263). În scrisoarea

www.dacoromanica.ro

trimisă la 5 (18) mai 1914 lui N. N. Nakoreakov la New York, Lenin îi mulţumeşte pentru buletinele recensămîntului al 13-lea şi pentru volumul al V-lea al recensămîntului al 12-lea (din 1900) şi întreabă de volumul al V-lea — Agriculture — al recensămîntului al 13-lea din 1910 (vezi Opere, vol. 35, Bucureşti, E.S.P.L.P. 1958, p. 115).

După ce a terminat de scris cartea, la sfîrşitul anului 1915 Lenin a trimis manuscrisul la Petrograd, lui A. M. Gorki, pentru editura „Parus". Într-o scrisoare trimisă concomitent cu manuscrisul, el spunea: „M-am străduit să expun într-o formă cît mai populară noile date cu privire la America, care, după părerea mea, sînt foarte potrivite pentru popularizarea marxismului şi pentru fundamentarea lui prin fapte... Aş vrea să continui şi să public, ulterior, şi partea a II-a — despre Germania" (Opere, vol. 35, Bucureşti, E.S.P.L.P. 1958, p. 188). Că Lenin intenţiona să scrie părţile următoare ale cărţii, consacrate Germaniei şi Austriei, şi că a început să lucreze la ele se vede şi din faptul că, în timpul percheziţiei făcute la locuinţa lui Lenin de la Novîi Targ în ziua de 7 august 1914, jandarmii au confiscat trei caiete cu date statistice referitoare la regimul agrar din Germania, Austria şi Ungaria. La Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. se păstrează o parte din materialele pregătitoare pentru părţile următoare, referitoare la Germania. Vezi, de asemenea, articolul lui V. I. Lenin „Structura capitalistă a agriculturii moderne" (Opere complete, vol. 19, Bucureşti, Editura politică, 1963, ed a doua, p. 341—367).

Materialele pregătitoare pentru cartea „Noi date cu privire la legile dezvoltării capitalismului în agricultură. Partea I": variantele planului ei şi extrasele din dările de seamă statistice ale sus-menţionatelor două recensăminte din S.U.A. (1900 şi 1910) au fost publicate în 1932, în „Culegeri din Lenin", vol. XIX şi au fost incluse în volumul al 40-lea din ediţia a 4-a a Operelor lui V. I. Lenin. — *133.*

72 „*Zavetî*" — revistă literară-politică lunară legală, de orientare socialist-revoluţionară; a apărut la Petersburg din aprilie 1912 pînă în iulie 1914. — *137.*

73 Vezi K. Marx. „Capitalul", vol. III, partea a II-a, Bucureşti, E.S.P.L.P. 1955, p. 587—588. — *142.*

74 Vezi K. Marx. „Capitalul", vol. III, partea a II-a, Bucureşti, E.S.P.L.P. 1955, p. 587—610. — *185.*

75 *Taro* — plantă tropicală perenă; tuberculele ei sînt comestibile. — *200.*

76 „*Proiectul de hotărîre cu privire la convocarea celei de-a doua Conferinţe socialiste*" a fost scris în timpul lucrărilor consfătuirii Comisiei socialiste internaţionale lărgite (I.S.K., Internationale Sozialistische Kommission) — organul executiv al Uniunii zimmerwaldiene. Comisia socialistă internaţională lărgită, în care parti-

www.dacoromanica.ro

dele socialiste aveau reprezentanţi permanenţi, a fost creată în septembrie 1915, curînd după Conferinţa de la Zimmerwald. Din partea C.C. al P.M.S.D.R. fuseseră delegaţi să facă parte din comisie V. I. Lenin, I. F. Armand şi G. E. Zinoviev.

Consfătuirea Comisiei socialiste internaţionale lărgite s-a ţinut la Berna între 5 şi 9 februarie 1916. La consfătuire au participat 22 de reprezentanţi ai internaţionaliştilor dintr-o serie de ţări, printre care Germania, Rusia, Italia, Norvegia, Austria, Polonia, Elveţia, Bulgaria, Romînia. Componenţa consfătuirii dovedea că raportul de forţe se schimbă în favoarea celor de stînga, dar, ca şi la Conferinţa de la Zimmerwald, majoritatea participanţilor erau centrişti.

Lenin a luat parte activă la lucrările consfătuirii: el a scris „Proiectul de hotărîre cu privire la convocarea celei de-a doua Conferinţe socialiste" şi propunerea delegaţiei ruse în privinţa condiţiilor de reprezentare la această conferinţă (vezi volumul de faţă, p. 235). La consfătuire, Lenin a criticat falsul internaţionalism al menşevicilor, a luat cuvîntul în legătură cu procedura discutării proiectului de apel al C.S.I. „Către toate partidele şi grupurile aderente", a făcut propuneri de modificări la proiectul de apel şi a făcut o declaraţie, în numele bolşevicilor şi al conducerii Social-democraţiei din Regatul Poloniei şi din Lituania, împotriva invitării lui Kautsky, Haase şi Bernstein la cea de-a doua Conferinţă socialistă internaţională. În această declaraţie se spunea printre altele: „Activitatea desfăşurată de ei în ultimii ani dinainte de război, lupta lor împotriva acţiunilor revoluţionare ale maselor populare, concepţiile lor social-patriotice şi social-pacifiste nu ne oferă nici un temei pentru a presupune că ei se pot situa în realitate, iar nu numai în vorbe, pe platforma mişcării de la Zimmerwald".

Consfătuirea a adoptat apelul „Către toate partidele şi grupurile aderente" („Rundschreiben an alle angeschlossenen Parteien und Gruppen"), în care, sub presiunea bolşevicilor şi a social-democraţilor de stînga, au fost introduse modificări în spiritul stîngii zimmerwaldiene. Apelul condamna participarea socialiştilor la guvernele burgheze, lozinca „apărării patriei" în războiul imperialist şi votarea creditelor de război, sublinia necesitatea de a sprijini mişcarea muncitorească şi de a pregăti acţiuni revoluţionare de masă împotriva războiului imperialist. În acelaşi timp însă, el păcătuia prin inconsecvenţă, deoarece nu spunea nimic despre necesitatea rupturii cu social-şovinismul şi cu oportunismul. Consfătuirea n-a adoptat toate modificările de text propuse de V. I. Lenin. Votînd pentru textul apelului, reprezentanţii stîngii zimmerwaldiene au declarat la consfătuire că, deşi nu consideră satisfăcătoare toate tezele apelului, votează totuşi pentru adoptarea lui, deoarece văd în el un pas înainte în comparaţie cu hotărîrile primei Conferinţe socialiste internaţionale, de la Zimmerwald.

„Proiectul de hotărîre cu privire la convocarea celei de-a doua Conferinţe socialiste", prezentat de Lenin, a fost discutat la

www.dacoromanica.ro

consfătuirea Comisiei socialiste internaţionale lărgite ; o serie de puncte ale proiectului de hotărîre au fost adoptate. S-a fixat data convocării celei de-a doua Conferinţe socialiste internaţionale. Curînd după consfătuire, Lenin a trimis secţiilor din străinătate ale bolşevicilor o informare asupra lucrărilor ei, cu indicaţia de a se începe imediat pregătirile în vederea celei de-a doua Conferinţe socialiste internaţionale. — *234.*

77 Această propunere a lui Lenin a fost acceptată. Comisia socialistă internaţională a cerut tuturor partidelor, organizaţiilor şi grupurilor aderente să facă propuneri în legătură cu punctele de pe ordinea de zi a celei de-a doua Conferinţe socialiste internaţionale. Propunerile C.C. al P.M.S.D.R. pentru toate punctele principale de pe ordinea de zi a conferinţei au fost elaborate de Lenin. Varianta iniţială şi cea definitivă a propunerilor C.C. al P.M.S.D.R. sînt publicate în volumul de faţă, p. 290—301 şi 464—475. — *234.*

78 Propunerea de faţă a fost scrisă de Lenin în timpul lucrărilor Consfătuirii de la Berna a Comisiei socialiste internaţionale lărgite. Propunerea a fost discutată şi adoptată de consfătuire. — *235.*

79 Mitingul internaţional a avut loc în sala Casei poporului din Berna, în timpul lucrărilor consfătuirii Comisiei socialiste internaţionale lărgite. În afară de V. I. Lenin, au luat cuvîntul la miting D. Modigliani (Italia), C. Racovschi (Romînia) şi R. Grimm (Elveţia). — *237.*

80 „*Appeal to Reason*“ — ziar al socialiştilor americani ; a fost fondat în 1895, în oraşul Jirard din statul Kansas (S.U.A.). Fără a avea în mod oficial legături cu Partidul socialist american, ziarul făcea propagandă în favoarea ideilor socialiste şi se bucura de multă popularitate în rîndurile muncitorilor. La acest ziar a colaborat socialistul american E. Debs. — *239.*

81 „*La Bataille*“ — ziar, organ al anarho-sindicaliştilor francezi ; a apărut la Paris în anii 1915—1920, în locul ziarului „La Bataille Syndicaliste“, care fusese interzis în septembrie 1915 ; în perioada primului război mondial, „La Bataille“ s-a situat pe poziţii şovine. — *241.*

82 „*Vorwärts*“ — cotidian, organ central al Partidului social-democrat german ; a început să apară la Berlin în 1891, sub denumirea de „Vorwärts Berliner Volksblatt“, potrivit unei hotărîri a Congresului de la Halle al partidului ; era o continuare a ziarului „Berliner Volksblatt“, care apăruse din 1884. În coloanele acestui ziar, F. Engels a combătut diversele manifestări ale oportunismului. Începînd din a doua jumătate a ultimului deceniu al secolului trecut, după moartea lui F. Engels, redacţia ziarului „Vorwärts“ a încăput pe mîinile aripii drepte a partidului şi a început să publice regulat articole scrise de oportunişti.

www.dacoromanica.ro

Prezentînd în mod tendenţios lupta care se ducea în cadrul P.M.S.D.R. împotriva oportunismului şi revizionismului, „Vorwärts" i-a sprijinit pe „economişti", iar mai tîrziu, după scindarea partidului, pe menşevici. În anii reacţiunii, „Vorwärts" a publicat articole defăimătoare scrise de Troţki, fără a da lui Lenin şi bolşevicilor posibilitatea de a dezminţi calomniile şi de a înfăţişa în mod obiectiv starea de lucruri din partid.

În perioada primului război mondial, „Vorwärts" s-a situat pe poziţiile social-şovinismului ; după Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie a desfăşurat propagandă antisovietică. A apărut la Berlin pînă în 1933. — *242.*

83 Congresul Partidului socialist francez a avut loc între 25 şi 29 decembrie 1915. Rezoluţia propusă de Bourderon a fost respinsă de majoritatea congresului. — *243.*

84 Scrisoarea lui Lenin a fost publicată în franceză, în foaie volantă, în 1916, sub titlul : „Sur la tâche de l'opposition en France (Lettre au camarade Safaroff)", Geneva, sub semnătura N. Lénine. — *245.*

85 Lenin se referă la culegerea menşevică „Internaţionala şi războiul", care a apărut la sfîrşitul anului 1915. — *246.*

86 *„Luci"* — cotidian legal al menşevicilor-lichidatori, care a apărut la Petersburg din 16 (29) septembrie 1912 pînă în 5 (18) iulie 1913. Au apărut în total 237 de numere. Fondurile necesare pentru editarea lui proveneau din donaţii făcute de liberali. Conducerea ideologică a ziarului se afla în mîinile unui grup format din P. B. Akselrod, F. I. Dan, L. Martov şi A. S. Martînov. În coloanele lui, lichidatorii combăteau tactica revoluţionară a bolşevicilor, propagau lozinca oportunistă a creării unui aşa-zis „partid legal", se pronunţau împotriva grevelor revoluţionare de masă ale muncitorilor şi încercau să revizuiască principalele puncte din programul partidului. Lenin scria că „«Luci» este înhămat la carul politicii liberale" şi califica acest ziar drept organ al renegării. — *246.*

87 *Consiliul general al asigurărilor sociale din Rusia* — forul suprem în sistemul asigurărilor sociale, creat la sfîrşitul anului 1912, în legătură cu adoptarea legilor cu privire la asigurările sociale. Din acest consiliu făceau parte : ministrul comerţului şi industriei (preşedinte), 15 funcţionari de stat, un reprezentant al zemstvei din Petersburg, un reprezentant al Dumei orăşeneşti din Petersburg, 5 delegaţi ai patronilor şi 5 delegaţi ai muncitorilor. Bolşevicii au participat activ la campania de alegeri pentru instituţiile de asigurări sociale de la sfîrşitul anului 1913 şi începutul anului 1914. Aceasta a fost una dintre formele de folosire a posibilităţilor legale pentru lupta împotriva ţarismului, pentru pregătirea maselor în vederea revoluţiei. Cu prilejul alegerilor s-a desfăşurat o luptă înverşunată între bolşevici, de o parte, lichidatori şi eseri, de altă parte. În ziarele „Proletarskaia Pravda" şi „Puti Pravdî" şi în revista „Voprosî Strahovania" a fost publicat man-

www.dacoromanica.ro

datul dat de bolşevici reprezentanţilor muncitorilor în instituţiile de asigurări sociale. Lichidatorii şi-au publicat în „Novaia Raboceaia Gazeta" mandatul lor, în care cereau ca reprezentanţii muncitorilor să constituie un grup aparte, independent de partid. În alegerile din martie 1914 pentru Consiliul asigurărilor sociale, lichidatorii au fost înfrînţi. În Consiliul asigurărilor sociale au fost aleşi toţi cei 5 candidaţi propuşi pe lista „pravdistă". — *247.*

88 *„Naş Golos"* — ziar menşevic legal ; a apărut la Samara în anii 1915—1916 ; s-a situat pe poziţii social-şovine. — *247.*

89 *„Sovremennîi Mir"* — revistă lunară pentru literatură, ştiinţă şi politică ; a apărut la Petersburg din octombrie 1906 pînă în 1918. G. V. Plehanov şi o serie de alţi menşevici au colaborat în mod sistematic la această revistă. Bolşevicii au colaborat la ea în perioada blocului cu plehanoviştii şi la începutul anului 1914. În anii primului război mondial, revista a devenit un organ de presă al social-şoviniştilor. — *247.*

90 Lenin se referă la personajul zugrăvit de I. S. Turgheniev în poemul său în proză „Regulă de comportare" ; acest personaj obişnuieşte să atribuie adversarului propriile sale lipsuri sau cusururi. — *252.*

91 *„Partid muncitoresc stolîpinist"* — aşa erau numiţi menşevicii-lichidatori, care căutau să se adapteze la regimul instaurat în perioada reacţiunii stolîpiniste ; după înfrîngerea primei revoluţii ruse, ei s-au împăcat cu acest regim şi, în schimbul renunţării la programul şi la tactica P.M.S.D.R., solicitau guvernului ţarist să încuviinţeze existenţa unui partid „muncitoresc" făţiş, legal. — *255.*

92 Lenin califica această lozincă drept „octombristă", deoarece prin caracterul ei corespundea poziţiei octombriştilor — partidul contrarevoluţionar al burgheziei comerciale şi industriale şi al marilor moşieri. — *255.*

93 *Afacerea Dreyfus* — proces înscenat în 1894 de cercurile reacţionare şi monarhiste ale clicii militare din Franţa împotriva evreului Dreyfus, ofiţer la marele stat-major al armatei franceze, acuzîndu-l pe nedrept de crimă, spionaj şi înaltă trădare. Tribunalul militar l-a condamnat pe Dreyfus la detenţiune pe viaţă. Condamnarea lui Dreyfus, inspirată de clica militară reacţionară, a fost folosită de cercurile retrograde din Franţa pentru aţîţarea antisemitismului şi pentru o ofensivă împotriva regimului republican şi a libertăţilor democratice. În 1898, cînd socialiştii şi reprezentanţii progresişti ai democraţiei burgheze (printre care E. Zola, J. Jaurès, A. France etc.) au pornit o campanie pentru revizuirea procesului Dreyfus, acesta a luat imediat un pronunţat caracter politic şi a împărţit ţara în două tabere : republicanii şi democraţii, de o parte, şi blocul monarhiştilor, clericalilor, antisemiţilor şi naţionaliştilor, de cealaltă parte. În 1899, sub pre-

www.dacoromanica.ro

siunea opiniei publice, Dreyfus a fost grațiat și eliberat, dar abia în 1906 el a fost declarat nevinovat și reintegrat în armată, în urma unei hotărîri a Curții de casație. — *263.*

94 *Incidentul de la Zabern* a avut loc în orașul Zabern (Alsacia), în noiembrie 1913, în urma unei ofense grave pe care un ofițer prusac a adus-o populației alsaciene. Această ofensă a provocat o explozie de indignare în rîndurile localnicilor, în majoritatea lor de origine franceză, împotriva samavolniciilor clicii militare prusace. În legătură cu incidentul de la Zabern vezi articolul lui Lenin „Zabern" (Opere complete, vol. 24, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 199—201). — *263.*

95 Vezi K. Marx și F. Engels. Briefwechsel, III. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1950, p. 525 și 543. — *264.*

96 Analiza critică a ideilor reacționare susținute de K. Renner și de O. Bauer în ceea ce privește așa-numita „autonomie cultural-națională" a fost făcută de V. I. Lenin în lucrările „Note critice în problema națională" și „Despre autonomia «cultural-națională»" (Opere complete, vol. 24, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 125—162, 188—192). — *264.*

97 Vezi K. Marx, „Comunicare confidențială" (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 450). — *267.*

98 Vezi K. Marx și F. Engels. „Articole din «Noua gazetă renană»" (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 5, București, Editura politică, 1963, p. 92). Teza pe care o citează Lenin este cuprinsă în articolul lui F. Engels „Insurecția de la Praga". Lenin a folosit cartea „Aus dem literarischen Nachlass von Karl Marx, Friedrich Engels und Ferdinand Lassalle", hrsg. von Franz Mehring. Stuttgart, 1902, Bd. III, S. 108—114, în care nu este indicat autorul articolului. — *267.*

99 V. I. Lenin se referă la tezele lui K. Marx în problema irlandeză, enunțate în scrisorile sale către L. Kugelmann din 29 noiembrie și către F. Engels din 10 decembrie 1869 (vezi K. Marx și F. Engels. Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, Berlin, 1953, p. 263—264 și 265—267). V. I. Lenin citează scrisoarea lui K. Marx către F. Engels din 2 noiembrie 1867 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. XXIII, p. 464). — *267.*

100 Vezi F. Engels. „Panslavismul democrat" (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 6, București, Editura politică, 1959, p. 301—319). Lenin a folosit lucrarea „Aus dem literarischen Nachlass von Karl Marx, Friedrich Engels und Ferdinand Lassalle", hrsg. von Franz Mehring. Stuttgart, 1902, Bd. III, S. 246—264, în care nu este indicat autorul articolului. — *268.*

101 Lenin se referă la rezoluția în problema națională scrisă de el și adoptată de Consfătuirea C.C. al P.M.S.D.R. cu unii activiști de

www.dacoromanica.ro

partid care s-a ţinut între 23 septembrie şi 1 octombrie (6—14 octombrie) 1913 în localitatea Poronino (în apropiere de Cracovia) (vezi Opere complete, vol. 24, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 63—66). — 272.

102 *„Cea de-a doua Conferinţă internaţională a «zimmerwaldienilor»"* — a doua Conferinţă socialistă internaţională, care a avut loc între 24 şi 30 aprilie 1916 la Kienthal (Elveţia).

La această conferinţă au participat 43 de delegaţi din 10 ţări, şi anume din Rusia, Germania, Franţa, Italia, Elveţia, Polonia, Norvegia, Austria, Serbia şi Portugalia. În afară de aceasta, ca invitaţi au asistat un delegat din partea Angliei şi un delegat al secretariatului Internaţionalei tineretului. Reprezentanţii Partidului laburist independent din Anglia, precum şi reprezentanţii S.U.A., Bulgariei, Romîniei, Greciei şi Suediei nu obţinuseră paşapoarte şi de aceea au lipsit de la conferinţă. Unii reprezentanţi ai celor de stînga au împuternicit alte partide să-i reprezinte : Social-democraţia din Ţinutul leton a transmis mandatul său Comitetului Central al P.M.S.D.R., iar G. Roland-Holst, reprezentantul elementelor de stînga din Olanda, a transmis mandatul său conducerii Social-democraţiei din Regatul Poloniei şi din Lituania.

Rusia a fost reprezentată la conferinţă de trei delegaţi din partea C.C. al P.M.S.D.R., în frunte cu Lenin, de doi delegaţi din partea Comitetului de organizare menşevic şi de trei delegaţi din partea aripii stîngi a Partidului socialiştilor-revoluţionari. Din partea Germaniei au fost prezenţi la conferinţă şapte delegaţi ai grupului centrist Haase-Ledebour, doi delegaţi ai grupului „Internaţionala" şi un delegat al grupului radicalilor de stînga din Bremen. Italia era reprezentată prin şapte delegaţi, Franţa prin trei centrişti şi un sindicalist (Guilbeaux), Polonia prin patru delegaţi, iar Elveţia prin cinci delegaţi.

La conferinţă au fost dezbătute următoarele probleme : 1) lupta pentru încetarea războiului, 2) atitudinea proletariatului în problema păcii, 3) agitaţia şi propaganda, 4) activitatea parlamentară, 5) lucrarea de masă, 6) convocarea Biroului socialist internaţional. Îndată după încheierea lucrărilor Consfătuirii de la Berna din 5—9 februarie 1916 a Comisiei internaţionale lărgite, Lenin a început să desfăşoare o energică muncă de pregătire în vederea celei de-a doua Conferinţe socialiste internaţionale. Fără a mai aştepta comunicatul oficial cu privire la convocarea conferinţei, el a trimis tuturor secţiilor din străinătate ale bolşevicilor şi tuturor socialiştilor de stînga din diferite ţări o scrisoare — întocmită cu participarea sa — cu privire la lucrările consfătuirii Comisiei socialiste internaţionale lărgite şi cu privire la convocarea conferinţei. În această scrisoare se arăta că trebuie începute imediat pregătirile în vederea viitoarei conferinţe şi a alegerilor care vor avea loc în cadrul ei. „Propunerea Comitetului Central al P.M.S.D.R. pentru cea de-a doua Conferinţă socialistă", întocmită de el, a fost de asemenea trimisă spre discutare tuturor organizaţiilor bolşevice şi social-democraţilor de stînga din Franţa, Germania, Anglia,

www.dacoromanica.ro

Elveţia, Italia, Olanda, Norvegia, Suedia şi din alte ţări. Într-o serie de scrisori din această perioadă, Lenin arăta că biroul stîngii zimmerwaldiene trebuie să vină la conferinţă cu un raport şi cu teze proprii şi să organizeze în ajunul conferinţei şi în timpul lucrărilor ei o serie de consfătuiri ale celor de stînga.

În urma muncii desfăşurate de Lenin şi de bolşevici înainte de conferinţă, aripa stîngă a fost la această conferinţă mai bine reprezentată decît la Zimmerwald. De partea stîngii zimmerwaldiene s-au situat la conferinţă : reprezentantul grupului „Socialiştii internaţionalişti din Germania", doi reprezentanţi ai grupului „Internaţionala", sindicalistul francez H. Guilbeaux, reprezentantul social-democraţilor sîrbi, Kaţlerovici, şi socialistul italian D. M. Serrati. În felul acesta, stînga zimmerwaldiană număra la Conferinţa de la Kienthal 12 delegaţi, iar în unele probleme întrunea 12—19 voturi, adică aproape jumătate din numărul total al voturilor. Aceasta reflecta faptul că în mişcarea muncitorească internaţională raportul de forţe se schimbase în favoarea internaţionalismului. În timpul lucrărilor Conferinţei de la Kienthal, Lenin a organizat o serie de consfătuiri ale celor de stînga, la care s-a discutat „Propunerea C.C. al P.M.S.D.R. pentru cea de-a doua Conferinţă socialistă". Datorită activităţii desfăşurate de Lenin, cei de stînga s-au prezentat la conferinţă uniţi în vederea unei acţiuni comune împotriva majorităţii kautskiste. Stînga zimmerwaldiană a elaborat şi a prezentat la conferinţă un proiect de rezoluţie în problema păcii, în care au fost incluse principalele teze ale lui Lenin. Pentru a nu se demasca definitiv, majoritatea de dreapta a conferinţei a fost nevoită să accepte într-o serie de probleme punctul de vedere al celor de stînga, dar a continuat să se pronunţe împotriva unei rupturi cu social-şoviniştii.

Lenin a participat activ la lucrările conferinţei : el a făcut parte din comisia pentru convocarea Biroului socialist internaţional, a luat de cîteva ori cuvîntul în şedinţele conferinţei, a discutat cu delegaţii, a avut cu ei un schimb de bileţele în timpul şedinţelor.

O luptă deosebit de înverşunată s-a dat la conferinţă în problema convocării B.S.I. ; cei de stînga au obţinut ca rezoluţia care condamna comportarea B.S.I., dar nu respingea o eventuală convocare a lui, să fie completată în sensul că, în cazul convocarii B.S.I., trebuie să fie convocată şi Comisia socialistă internaţională lărgită, pentru discutarea problemei unei acţiuni comune a reprezentanţilor Uniunii zimmerwaldiene. Conferinţa a adoptat o rezoluţie în problema luptei pentru pace şi un apel „Către popoarele lumii".

În legătură cu faptul că minoritatea grupului parlamentar francez a votat pentru creditele de război, stînga zimmerwaldiană a prezentat la conferinţă o declaraţie în care se arăta că această atitudine este incompatibilă cu socialismul şi cu lupta împotriva războiului. Cu toate că Conferinţa de la Kienthal n-a adoptat tezele fundamentale ale bolşevismului cu privire la transformarea

www.dacoromanica.ro

războiului imperialist în război civil, la înfrîngerea în război a guvernelor imperialiste „proprii" şi la crearea Internaţionalei a III-a, Lenin a calificat lucrările ei drept un pas înainte. Conferinţa de la Kienthal a contribuit la desprinderea şi la unirea elementelor internaţionaliste pe baza ideologică a marxism-leninismului. Ulterior, din iniţiativa lui Lenin şi a bolşevicilor, aceste elemente au alcătuit nucleul Internaţionalei a III-a — Internaţionala Comunistă. — *275*.

103 Este vorba de Conferinţa socialiştilor din Germania şi Austria, care a avut loc la Viena în aprilie 1915. Această conferinţă era menită să constituie un răspuns la Conferinţa de la Londra a socialiştilor din ţările Antantei. Rezoluţia adoptată de conferinţă aproba lozinca social-şovină a „apărării patriei" în războiul imperialist. — *275*.

104 *Wiener „Arbeiter-Zeitung"* — cotidian, organul central al social-democraţiei austriece. A fost fondat de V. Adler în 1889, la Viena.

În anii primului război mondial s-a situat pe poziţii social-şovine. Lenin îl numea ziarul „trădătorilor din Viena ai socialismului" (Opere, vol. 29, Bucureşti, Editura politică, 1959, p. 381). În 1934, ziarul a fost interzis ; şi-a reluat apariţia în 1945 ca organ central al Partidului socialist din Austria. — *280*.

105 *Comitetul organizaţiilor din străinătate ale P.M.S.D.R.* (C.O.S.) a fost ales la Consfătuirea grupurilor bolşevice din străinătate care s-a ţinut la Paris în decembrie 1911. Această consfătuire a hotărît să creeze Organizaţia din străinătate a P.M.S.D.R. „pe baza renunţării la orice înţelegeri directe sau indirecte cu lichidatorii golosişti", „pe baza aplicării liniei cu adevărat partinice". În rezoluţia adoptată de consfătuire se spunea : „Întemeind Organizaţia din străinătate a P.M.S.D.R. şi alegînd comitetul acestei organizaţii, consfătuirea hotărăşte : să organizeze pretutindeni secţii locale ale Organizaţiei din străinătate, considerînd necesară atragerea în aceste secţii a tuturor partiţilor care sînt de acord să sprijine Comisia de organizare din Rusia, O.C. şi ziarul «Raboceaia Gazeta»" („Rezoluţiile şi hotărîrile congreselor, conferinţelor P.C.U.S. şi ale plenarelor C.C.", partea I, Bucureşti, Editura pentru literatură politică, 1954, p. 268). În C.O.S. ales de consfătuire au intrat N. A. Semaşko, M. F. Vladimirski, I. F. Armand şi alţii. Activitatea C.O.S. era condusă de V. I. Lenin.

Conferinţa a VI-a generală (de la Praga) a P.M.S.D.R., confirmînd C.O.S., a condamnat activitatea tuturor grupurilor antipartinice din străinătate şi a declarat că este absolut necesar să existe în străinătate o organizaţie de partid unică, care să-şi desfăşoare activitatea sub controlul şi sub conducerea C.C.

C.O.S. a jucat un rol important în lupta pentru unirea forţelor partidului, împotriva menşevicilor-lichidatori, a împăciui-

www.dacoromanica.ro

toriştilor, a troţkiştilor şi a altor oportunişti. C.O.S. reacţiona la toate evenimentele importante din Rusia şi la măsurile legate de conducerea muncii de partid şi a mişcării revoluţionare ruse ; de asemenea, el ajuta C.C. să editeze literatură de partid în străinătate.

C.O.S. şi-a încetat activitatea în 1917. — *283.*

106 *„Gazeta Robotnicza"* — organ ilegal al Comitetului din Varşovia al Social-democraţiei din Polonia şi Lituania, editat în perioada mai-octombrie 1906. Au fost scoase 14 numere sub redacţia lui G. Kamenski, după care ziarul şi-a încetat apariţia. După scindarea social-democraţiei poloneze în 1912, la Varşovia au luat fiinţă două comitete şi au fost editate două organe de presă sub denumirea de „Gazeta Robotnicza" : unul de către partizanii Conducerii centrale, la Varşovia (iulie 1911 — iulie 1913), iar celălalt de către organizaţia opoziţionistă Comitetul din Varşovia, cu sediul la Cracovia (iulie 1911 — februarie 1916). — *283.*

107 Lenin se referă la Conferinţa de „unificare" care s-a ţinut la Bruxelles între 16 şi 18 iulie 1914. Această conferinţă a fost convocată de Comitetul executiv al Biroului socialist internaţional „în vederea unui schimb de păreri" cu privire la posibilitatea restabilirii unităţii P.M.S.D.R. La această conferinţă au fost reprezentate : C.C. al P.M.S.D.R. (bolşevicii), Comitetul de organizare (menşevicii), grupul „Edinstvo" al lui Plehanov, grupul „Vpered", Bundul, Social-democraţia din Ţinutul leton, Social-democraţia din Lituania, social-democraţii polonezi, opoziţia social-democrată poloneză şi P.P.S. („leviţa"). Din partea Comitetului executiv al Biroului socialist internaţional au asistat E. Vandervelde, C. Huysmans, K. Kautsky, A. Nemeč şi alţii. Cu mult înainte de conferinţă, conducătorii Biroului socialist internaţional s-au înţeles în secret cu lichidatorii în privinţa unor acţiuni comune împotriva bolşevicilor.

Lenin, bolşevicii îşi dădeau seama care sînt adevăratele scopuri urmărite de organizatorii conferinţei, dar socoteau oportun să participe la lucrările ei, căci un eventual refuz de a participa ar fi fost de neînţeles pentru muncitorii din Rusia. C.C. al P.M.S.D.R. a trimis la conferinţă o delegaţie alcătuită din I. F. Armand (Petrova), M. F. Vladimirski (Kamski) şi I. F. Popov (Pavlov). Lenin a făcut tot ce era necesar pentru ca delegaţia C.C. să vină bine pregătită la conferinţă : a întocmit raportul pe care urma să-l prezinte delegaţia şi i-a dat în scris instrucţiuni amănunţite, i-a asigurat materialele, documentele şi datele faptice necesare care demascau oportunismul menşevicilor-lichidatori şi al aliaţilor lor. Din Poronino, unde se afla pe atunci, Lenin îndruma activitatea delegaţiei C.C., cu care întreţinea cel mai strîns contact, îi dădea sfaturi şi indicaţii practice.

Raportul C.C. al P.M.S.D.R. a fost prezentat la conferinţă de I. F. Armand. Deoarece conducătorii Biroului socialist internaţional n-au lăsat-o să citească tot textul raportului, ea a fost

www.dacoromanica.ro

nevoită să expună numai o parte din cuprinsul lui şi să precizeze condiţiile unităţii aşa cum le formulează bolşevicii. Menşevicii şi liderii Internaţionalei a II-a au întîmpinat aceste condiţii cu strigăte de indignare şi cu ameninţări la adresa bolşevicilor. În numele Biroului socialist internaţional, K. Kautsky a propus o rezoluţie cu privire la unificarea P.M.S.D.R., în care se afirma că în social-democraţia rusă nu există divergenţe esenţiale, de natură să împiedice unitatea. Kautsky a fost sprijinit de reprezentanţii Comitetului de organizare şi de Plehanov, care s-au dedat la înverşunate atacuri împotriva delegaţiei C.C. şi a lui Lenin. Pe o poziţie greşită s-a situat la consfătuire Rosa Luxemburg, care, alături de Plehanov, Vandervelde, Kautsky şi alţii, a sprijinit unificarea bolşevicilor cu menşevicii. Întrucît adoptarea unei rezoluţii depăşea competenţa conferinţei, care, potrivit înţelegerii stabilite, trebuia să se limiteze la un schimb de păreri, bolşevicii şi social-democraţii letoni au refuzat să participe la votarea ei. Cu toate acestea, rezoluţia a fost adoptată cu majoritate de voturi.

Bolşevicii, îndrumaţi de Lenin, au refuzat să se supună hotărîrilor adoptate de Conferinţa de la Bruxelles şi au demascat în faţa proletariatului internaţional adevăratele scopuri urmărite de aceşti „unificatori". Încercarea liderilor oportunişti ai Internaţionalei a II-a de a lichida partidul bolşevic s-a soldat printr-un eşec. — *283.*

108 Traducerea rezoluţiei din „Gazeta Robotnicza" a fost făcută de N. K. Krupskaia. Lenin a făcut unele completări şi modificări la această traducere. În textul scrisorii, completările şi modificările sînt culese cu aldine. — *283.*

109 *„Politica lui Gvozdev"* (după numele menşevicului K. A. Gvozdev) — politică de colaborare cu burghezia imperialistă. — *285.*

110 *Tactică tyszkistă* — după numele lui Jan Tyszka (L. Ioghihes), unul dintre liderii social-democraţiei poloneze. Vezi caracterizarea tyszkismului în lucrările lui V. I. Lenin: „Sciziunea din rîndurile social-democraţiei poloneze" (Opere complete, vol. 22, Bucureşti, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 316—321), „Pseudounificatori" şi „Grupuleţele din străinătate şi lichidatorii ruşi" (Opere complete, vol. 24, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 182—185, 193—196) etc. — *286.*

111 În continuare, textul documentului de faţă reprezintă un adaos la „Proiectul de hotărîre al C.C. al P.M.S.D.R. cu privire la încetarea editării revistei «Kommunist»"; adaosul este adresat lui G. E. Zinoviev. — *288.*

112 *Japonezi* erau numiţi G. Peatakov şi E. Boş, din cauză că emigraseră din Rusia în Elveţia prin Japonia. — *288.*

www.dacoromanica.ro

113 „*Propunerea C.C. al P.M.S.D.R. pentru cea de-a doua Conferință socialistă*" a fost scrisă ca răspuns la apelul I.S.K. „Către toate partidele și grupurile aderente" și publicată în „Bulletin" I.S.K. nr. 3 din 29 februarie 1916.

După ce a elaborat tezele intitulate „Propunerea C.C. al P.M.S.D.R. pentru cea de-a doua Conferință socialistă", Lenin a organizat traducerea acestui document în limbile germană și franceză ; tezele au fost trimise secțiilor din străinătate ale bolșevicilor și internaționaliștilor de stînga din diferite țări (Franța, Suedia, Anglia etc.). „Este necesar — scria Lenin — ca toți cei de stînga și simpatizanții să le vadă și să le discute cu cîteva săptămîni înainte de conferință" (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.). „Propunerea" a fost discutată la o consfătuire a celor de stînga în timpul lucrărilor Conferinței de la Kienthal.

Manuscrisul „Propunerii" s-a păstrat în două variante. În volumul de față se publică ambele variante (varianta inițială din 15 puncte și varianta definitivă din 8 puncte). — *290.*

114 Este vorba de raportul prezentat de C. Huysmans, secretarul Biroului socialist internațional, în ziua de 9 ianuarie 1916, la Congresul extraordinar de la Arnheem al Partidului muncitoresc social-democrat din Olanda. Căutînd să demonstreze că Internaționala a II-a „nu a murit", Huysmans a prezentat un program reformist de „pace democratică". Acest program al lui Huysmans a fost criticat de V. I. Lenin în referatul „«Condițiile de pace» în legătură cu problema națională" (vezi „Culegeri din Lenin", vol. XVII, p. 237). — *294.*

115 Lozinca „Statelor Unite ale Europei", care a fost în repetate rînduri lansată, în diferite variante, și înainte de izbucnirea primului război mondial, a căpătat o răspîndire deosebit de largă în timpul războiului. Alături de politicienii burghezi, printre propagatorii zeloși ai acestei lozinci se numărau pe atunci oportuniștii de nuanță kautskistă și trotkiștii, care susțineau că ar fi posibilă înlăturarea rivalității și a conflictelor militare dintre puterile imperialiste și întocmeau tot felul de proiecte pentru unirea lor pe o bază pașnică. Lenin, partidul bolșevic au demascat caracterul reacționar al lozincii kautskiștilor și trotkiștilor cu privire la o uniune pașnică de state imperialiste. În manifestul politic al C.C. al P.M.S.D.R. „Războiul și social-democrația din Rusia", publicat la 1 noiembrie 1914 în ziarul „Soțial-Demokrat", se sublinia că lozinca „Statelor Unite ale Europei" este falsă și lipsită de sens „fără răsturnarea pe cale revoluționară a monarhiilor germană, austriacă și rusă" (V. I. Lenin. Opere complete, vol. 26, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 21).

Analizînd condițiile economice ale imperialismului în articolul intitulat „În jurul lozincii Statelor Unite ale Europei", publicat la 23 august 1915 în ziarul „Soțial-Demokrat", Lenin a arătat că „în regimul capitalist lozinca Statelor Unite ale Europei este sau

www.dacoromanica.ro

irealizabilă, sau reacţionară" (op. cit., p. 356); între capitalişti, între guvernele lor sînt posibile numai acorduri vremelnice pentru păstrarea celor jefuite, pentru împărţirea coloniilor în funcţie de raportul de forţe şi de mărimea capitalului, numai alianţe reacţionare în vederea luptei comune împotriva democraţiei şi socialismului. De aceea, Lenin şi bolşevicii au ajuns la concluzia că lozinca „Statelor Unite ale Europei" este greşită (op. cit., p. *362*).

Experienţa istorică şi realitatea din zilele noastre confirmă întru totul justeţea aprecierii leniniste a lozincii „Statelor Unite ale Europei". În prezent, această lozincă este intens propagată de imperialişti şi de slugile lor — socialiştii de dreapta. Ei prezintă drept „Statele Unite ale Europei" diversele uniuni şi organizaţii vest-europene, ca: „Uniunea europeană a cărbunelui şi oţelului", „Consiliul european" etc., care au fost create de burghezie pentru jefuirea în comun a coloniilor, pentru înăsprirea exploatării oamenilor muncii, pentru lupta împotriva democraţiei şi socialismului. — *295*.

116 *„Avanti!"* — cotidian, organ central al Partidului socialist italian; fondat în decembrie 1896, la Roma. În anii primului război mondial, ziarul s-a situat pe poziţii inconsecvent internaţionaliste, fără să rupă legăturile cu reformiştii. În 1926 a fost interzis de regimul fascist al lui Mussolini, dar a continuat să apară (neregulat) în străinătate. Din 1943 apare din nou în Italia. — *296*.

117 *Circulara Comisiei socialiste internaţionale* — apelul I.S.K. „Către toate partidele şi grupurile aderente" a fost adoptat în unanimitate de Consfătuirea Comisiei socialiste internaţionale lărgite care s-a ţinut la Berna între 5 şi 9 februarie 1916. Delegaţia C.C. al P.M.S.D.R., care era condusă de Lenin, a prezentat la consfătuire o declaraţie în care arăta că vede în acest apel un pas înainte în comparaţie cu hotărîrile primei Conferinţe socialiste internaţionale, de la Zimmerwald, dar nu-l găseşte satisfăcător în toate tezele lui. Apelul a fost publicat în „Buletinul" Comisiei socialiste internaţionale nr. 3 din 29 februarie 1916 şi în ziarul „Soţial-Demokrat" nr. 52 din 25 martie 1916. — *299*.

118 Lenin se referă la declaraţia oficială din 29 septembrie 1915 a Comisiei socialiste internaţionale, publicată în „Buletinul" Comisiei socialiste internaţionale nr. 2 din 27 noiembrie 1915. În această declaraţie, în pofida hotărîrilor primei Conferinţe socialiste internaţionale, Comisia socialistă internaţională făcea cunoscut că se va considera dizolvată de îndată ce Biroul socialist internaţional de la Haga îşi va relua activitatea. Aceasta însemna că Comisia socialistă internaţională a pornit pe calea sprijinirii tendinţelor de refacere a Internaţionalei a II-a. — *300*.

119 *„Socialiştii internaţionalişti din Germania"* („I.S.D." — *„Internationale Sozialisten Deutschlands"*) — grup de social-democraţi germani de stînga care s-a format în anii primului război mondial; organul lui de presă a fost revista „Lichtstrahlen", care a apărut

www.dacoromanica.ro

la Berlin din 1913 pînă în 1921. „Socialiştii internaţionalişti din Germania" s-au pronunţat făţiş împotriva războiului şi a oportunismului şi au adoptat în Germania poziţia cea mai consecventă în problema delimitării de social-şovinism şi de centrism. La Conferinţa de la Zimmerwald, J. Borchardt, reprezentantul grupului I.S.D., a fost singurul dintre cei zece delegaţi germani care a semnat proiectul de rezoluţie şi proiectul de manifest ale stîngii zimmerwaldiene. Curînd după încheierea lucrărilor conferinţei, biroul stîngii zimmerwaldiene a fost încunoştinţat că grupul „Socialiştilor internaţionalişti din Germania" a aderat la stînga zimmerwaldiană. O înştiinţare în acest sens a fost publicată în „Internationale Flugblätter" nr. 1. Acest grup nu a avut legături largi cu masele şi de aceea s-a destrămat curînd. — *302.*

120 Articolul *„Şovinism german şi negerman"* a apărut pentru prima oară în revista „Voprosî Strahovania" nr. 5 (54) din 1916.

„Voprosî Strahovania" — revistă bolşevică legală; a apărut la Petersburg, cu întreruperi, din octombrie 1913 pînă în martie 1918. În timpul primului război mondial a fost unica publicaţie bolşevică legală din Petersburg. Revista a luptat nu numai pentru înfăptuirea asigurărilor sociale, ci şi pentru „lozincile neciuntite" ale bolşevicilor — ziua de muncă de 8 ore, confiscarea pămînturilor moşiereşti şi instaurarea republicii democratice. La această revistă au colaborat bolşevicii A. N. Vinokurov, N. A. Scrîpnik, P. I. Stucika, N. M. Şvernik, deputaţii bolşevici din Duma a IV-a de stat, împuterniciţi ai caselor de ajutor în caz de boală, muncitori de rînd. — *304.*

121 Vezi F. Engels. „Rolul violenţei în istorie", Bucureşti, Editura politică, 1958, p. 67. — *306.*

122 *„Russkoe Znamea"* — ziar ultrareacţionar, organ al „Uniunii poporului rus"; a apărut la Petersburg din noiembrie 1905 pînă în 1917. — *306.*

123 Cartea *„Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului"* a fost scrisă în ianuarie-iunie 1916, la Zürich.

Fenomenele noi apărute în dezvoltarea capitalismului au fost constatate de Lenin cu mult înainte de începutul primului război mondial. Într-o serie de lucrări scrise între anii 1895 şi 1913 („Proiect de program al partidului social-democrat şi explicarea programului" (1895—1896), „Războiul din China" (1900), „Învăţămintele crizei" (1901), „Cronica internă" (1901), „Concentrarea producţiei în Rusia" (1912), „Creşterea bogăţiei capitaliste" (1913), „Înapoiata Europă şi înaintata Asie" (1913), „Destinele istorice ale învăţăturii lui Karl Marx" (1913), „Cu privire la unele cuvîntări ale deputaţilor muncitorimii" (1912) şi altele), Lenin a scos la iveală şi a analizat diferite trăsături caracteristice epocii imperialismului: concentrarea producţiei şi creşterea monopolurilor, exportul de capital, lupta pentru cucerirea de noi pieţe şi sfere de influenţă, internaţionalizarea relaţiilor economice, parazitismul şi

www.dacoromanica.ro

putrefacția capitalismului, creșterea contradicțiilor dintre muncă și capital și ascuțirea luptei de clasă, crearea premiselor materiale pentru trecerea la socialism. Lenin a acordat o atenție deosebită demascării politicii coloniale, de jaf, luptei pentru împărțirea și reîmpărțirea lumii, pregătirii războaielor imperialiste, de cotropire. În articolul „Marxism și revizionism", scris în 1908, combătînd încercările de a revizui marxismul și de a-l submina sub pretextul corectării și reconsiderării învățăturii lui Marx, în speță a teoriei marxiste a crizelor, Lenin scria : „S-au schimbat formele, succesiunea și aspectul crizelor, dar ele au rămas o parte integrantă inevitabilă a orînduirii capitaliste. Concentrînd producția, cartelurile și trusturile au agravat în același timp, în mod evident, anarhia în producție, situația precară a proletariatului și au înăsprit jugul capitalului, ascuțind astfel contradicțiile de clasă într-o măsură nemaipomenită pînă atunci. Faptul că capitalismul merge spre prăbușire, atît în sensul că provoacă diverse crize politice și economice, cît și în sensul prăbușirii totale a întregii orînduiri capitaliste, a fost dovedit în mod foarte concret și într-o măsură deosebit de mare tocmai de către cele mai moderne și mai uriașe trusturi" (Opere complete, vol. 17, București, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 22).

• Lenin urmărea cu atenție și studia lucrările noi consacrate capitalismului. O mărturie în acest sens este recenzia sa la cartea lui J. A. Hobson „Evoluția capitalismului contemporan" (vezi Opere complete, vol. 4, București, Editura politică, 1961, ed. a doua, p. 146—149). În august 1904, Lenin a început să traducă lucrarea lui Hobson „Imperialismul" (vezi Opere, vol. 37, București, Editura politică, 1958, p. 315). Manuscrisul acestei traduceri nu a fost găsit pînă în prezent.

Studierea multilaterală a stadiului monopolist al capitalismului a fost începută de V. I. Lenin în perioada primului război mondial. Așa cereau interesele luptei revoluționare a clasei muncitoare din Rusia și din celelalte țări capitaliste. Pentru a putea conduce în mod just mișcarea revoluționară și pentru a putea combate cu succes ideologia reacțiunii imperialiste, politica reformistă de înțelegere cu imperialiștii, trebuie lămurită „problema economică fundamentală, fără studiul căreia nici nu poate fi vorba de o justă orientare în aprecierea caracterului războiului de azi și a politicii de azi, și anume : problema esenței economice a imperialismului" (volumul de față, p. 310).

Studierea nemijlocită a literaturii referitoare la imperialism a fost începută de Lenin, pe cît se pare, la mijlocul anului 1915, în timp ce se afla la Berna (în Elveția) ; atunci a început el să întocmească indici bibliografici, să elaboreze planuri, să facă extrase și însemnări, să scrie conspecte. Materialele pregătitoare pentru lucrarea „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului" („Caiete despre imperialism") însumează circa 50 de coli de tipar. Ele cuprind extrase din 148 de cărți (106 germane, 23 franceze, 17 engleze și 2 în traducere rusă) și din 232 de articole (206 germane, 13 franceze și 13 engleze), apărute în

www.dacoromanica.ro

49 de publicaţii periodice diferite (34 germane, 7 franceze şi 8 engleze).

La începutul lunii ianuarie 1916, Lenin a acceptat propunerea de a scrie o carte despre imperialism pentru editura legală „Parus", înfiinţată în decembrie 1915 la Petrograd. Într-o scrisoare din 29 decembrie 1915 (11 ianuarie 1916) către A. M. Gorki, Lenin scria: „Încep să lucrez la o broşură despre imperialism" (Opere, vol. 35, Bucureşti, E.S.P.L.P.- 1958, p. 188). În prima jumătate a lunii februarie 1916, Lenin s-a mutat de la Berna la Zürich, unde a continuat să adune şi să prelucreze materiale în legătură cu imperialismul. Folosind pentru lucrarea sa cărţile aflate la Biblioteca cantonală din Zürich, Lenin comanda, totodată, cărţi şi din alte oraşe.

La 19 iunie (2 iulie) 1916, Lenin i-a scris următoarele lui M. N. Pokrovski, care locuia în Franţa şi care redacta pentru editura „Parus" o serie de broşuri cu privire la statele vest-europene în perioada primului război mondial: „Îţi trimit astăzi manuscrisul în banderolă, recomandat" (op. cit., p. 203). Manuscrisul expediat o dată cu scrisoarea nu i-a parvenit lui Pokrovski şi a trebuit să fie trimis a doua oară. În afară de aceasta, editura a propus ca manuscrisul să fie comprimat de la 5 la 3 coli de tipar, dar Lenin a refuzat să satisfacă această cerere, deoarece, după cum a arătat el, i-a fost „absolut imposibil să mai comprime o dată expunerea în aşa fel încît să încapă în 3 coli" (ibid.).

După ce cartea a ajuns la editură, elementele menşevice de la conducerea acesteia au scos din cuprinsul cărţii critica aspră la adresa lui Kautsky şi a lui Martov şi au făcut în text modificări care nu numai că ştergeau specificul stilului lui Lenin, dar îi şi denaturau ideile. Astfel, în loc de „dezvoltarea şi transformarea" (capitalismului în imperialism) au pus „prefacerea", în loc de „caracterul reacţionar" (al teoriei „ultraimperialismului") au pus „caracterul înapoiat" etc. Pe la mijlocul anului 1917, cartea a apărut sub titlul „Imperialismul, cea mai nouă etapă a capitalismului (Expunere populară)", cu o prefaţă de Lenin, datată 26 aprilie 1917. — *307.*

124 Prezenta prefaţă a fost publicată pentru prima oară în octombrie 1921, sub titlul „Imperialismul şi capitalismul", în nr. 18 al revistei „Kommunisticeskii Internaţional". În timpul vieţii lui Lenin, cartea „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului" a apărut în limba germană, în 1921, şi în limbile franceză şi engleză (parţial), în 1923. — *311.*

125 *Pacea de la Brest-Litovsk* a fost încheiată între Rusia Sovietică şi ţările blocului german (Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria şi Turcia) la Brest-Litovsk în ziua de 3 martie 1918 şi a fost ratificată la 15 martie de Congresul al IV-lea extraordinar al Sovietelor din Rusia. După victoria repurtată în Germania de revoluţia care a răsturnat regimul monarhist, la 13 noiembrie

www.dacoromanica.ro

1918 C.E.C. din Rusia a declarat anulat tratatul prădalnic, nedrept de la Brest-Litovsk. — *313.*

126 *Pacea de la Versailles* — tratat imperialist pe care Antanta l-a impus Germaniei învinse în primul război mondial. Tratatul a fost semnat la 28 iunie 1919 la Versailles (Franţa). — *313.*

127 „*Wilsonismul*" — după numele lui Wilson, preşedinte al S.U.A. între anii 1913 şi 1921. În primul an de preşedinţie, Wilson a promulgat o serie de legi (legea impozitului progresiv pe venituri, legea antitrust etc.), pe care le-a intitulat în mod demagogic legi care inaugurează era „noii libertăţi". După cum scria Lenin, Wilson era idolul filistinilor şi al pacifiştilor, care sperau că el „va salva «pacea socială», va împăca pe exploatatori cu cei exploataţi, va înfăptui reforme sociale" (Opere, vol. 31, Bucureşti, E.S.P.L.P. 1956, p. 205). Wilson şi adepţii săi camuflau prădalnica politică externă a imperialismului american sub paravanul unor lozinci şi fraze demagogice despre „democraţie" şi despre „alianţa popoarelor". Lenin scria că „idealizata republică democratică a lui Wilson *s-a dovedit* a fi în fapt o formă a celui mai turbat imperialism, a celei mai nerușinate asupriri şi sugrumări a popoarelor mici şi slabe" (Opere, vol. 28, Bucureşti, Editura politică, 1959, p. 179). Chiar din primele zile de existenţă a Puterii sovietice, Wilson a fost unul dintre inspiratorii şi organizatorii intervenţiei împotriva Rusiei Sovietice. Încercînd să contracareze influenţa profundă pe care politica de pace a guvernului sovietic o exercita asupra maselor populare din toate ţările, Wilson a formulat un „program de pace" demagogic, alcătuit din „14 puncte", care era menit să camufleze politica agresivă a S.U.A. Propaganda americană şi presa burgheză din Europa i-au creat lui Wilson o falsă aureolă de luptător pentru pace. Dar făţărnicia frazeologiei micburgheze a lui Wilson şi a „wilsoniştilor" a fost curînd demascată de reacţionara lui politică antimuncitorească pe plan intern şi de politica externă agresivă a S.U.A. — *313.*

128 V. I. Lenin se referă la Internaţionála a II-a (de la Berna) creată, la Conferinţa de la Berna din februarie 1919 a partidelor socialiste, de către liderii partidelor socialiste vest-europene în locul Internaţionalei a II-a care încetase să existe la începutul primului război mondial. Internaţionala de la Berna a fost de fapt o slugă a burgheziei internaţionale. „Ea este o adevărată Internaţională galbenă", a spus despre ea V. I. Lenin (Opere, vol. 29, Bucureşti, Editura politică, 1959, p. 295). — *315.*

129 „*Partidul social-democrat independent din Germania*" — partid centrist, creat în aprilie 1917, la Congresul de constituire de la Gotha. În condiţiile avîntului revoluţionar, care creştea în bună parte datorită influenţei exercitate de revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 din Rusia, conducerea oportunistă a Partidului social-democrat din Germania pierdea tot mai mult încrederea membrilor de rînd ai partidului. Pentru a atenua ne-

www.dacoromanica.ro

mulțumirea maselor, pentru a le abate de la lupta revoluționară și a împiedica constituirea unui partid revoluționar al clasei muncitoare, liderii centrismului au încercat să creeze un partid cu ajutorul căruia să-și păstreze influența asupra maselor. Un astfel de partid urma să devină „Partidul social-democrat independent din Germania". Camuflîndu-se sub paravanul unei frazeologii centriste, „independenții" propovăduiau „unitatea" cu social-șoviniștii și alunecau pe panta renunțării la lupta de clasă. Nucleul partidului îl constituia organizația „Frăția muncii", condusă de Kautsky.

Cîtva timp a făcut parte din acest partid și grupul „Spartacus", care și-a păstrat însă independența organizatorică și politică, continuînd activitatea ilegală și lupta pentru eliberarea maselor de sub influența liderilor centriști. În 1918, „Uniunea Spartacus" s-a retras din „Partidul social-democrat independent" și a format nucleul în jurul căruia s-a constituit Partidul Comunist din Germania.

În octombrie 1920, la Congresul de la Hale al „Partidului social-democrat independent" s-a produs o sciziune în rîndurile sale. În decembrie 1920, o parte considerabilă din acest partid a fuzionat cu Partidul Comunist din Germania. Elementele de dreapta au constituit un partid separat, adoptînd vechea denumire de „Partid social-democrat independent din Germania"; acest partid a dăinuit pînă în 1922. — *315.*

130 *Spartachiștii* — organizație revoluționară a social-democraților germani de stînga; a luat ființă în ianuarie 1916, avînd în frunte pe K. Liebknecht, R. Luxemburg, F. Mehring, C. Zetkin, I. Marhlevski, L. Ioghihes (Tyszka) și W. Pieck. În aprilie 1915, R. Luxemburg și F. Mehring au fondat revista „Die Internationale", în jurul căreia s-a unit principalul grup al social-democraților de stînga din Germania. În afară de manifestele politice tipărite în 1915, începînd din 1916, grupul „Internaționala" a început să tipărească și să difuzeze ilegal „Scrisori politice" semnate „Spartacus" (care au apărut regulat pînă în octombrie 1918); de aceea grupul „Internaționala" a început să fie denumit grupul „Spartacus". Spartachiștii au desfășurat o activitate de propagandă revoluționară în mase, au organizat mari acțiuni împotriva războiului, au condus o serie de greve, au demascat caracterul imperialist al războiului mondial și trădarea comisă de liderii oportuniști ai social-democrației. În același timp însă, spartachiștii au avut greșeli serioase într-o serie de probleme teoretice și politice: ei contestau posibilitatea războaielor de eliberare națională în epoca imperialismului, dădeau dovadă de inconsecvență în ceea ce privește lozinca transformării războiului imperialist în război civil, subapreciau rolul partidului proletar ca avangardă a clasei muncitoare, subapreciau țărănimea ca aliat al proletariatului, se temeau de o ruptură definitivă cu oportuniștii. Lenin a criticat în repetate rînduri aceste greșeli ale social-democraților de stînga din Germania (vezi „Despre broșura lui

www.dacoromanica.ro

Junius", „Despre o caricatură de marxism şi despre «economismul imperialist»" etc.).

În aprilie 1917, spartachiştii au intrat în „Partidul social-democrat independent din Germania", partid centrist, păstrîndu-şi în cadrul lui independenţa organizatorică. În noiembrie 1918, în timpul revoluţiei din Germania, spartachiştii au constituit „Uniunea Spartacus" şi, după ce şi-au publicat la 14 decembrie 1918 programul, au rupt-o cu „independenţii". Între 30 decembrie 1918 şi 1 ianuarie 1919, spartachiştii au creat Partidul Comunist din Germania. — *316*.

131 *Versaillezii* — duşmanii de moarte ai Comunei din Paris din 1871, partizanii guvernului burghez contrarevoluţionar francez condus de A. Thiers, care după victoria Comunei s-a instalat la Versailles. La înăbuşirea Comunei din Paris, versaillezii au dat dovadă de o cruzime nemaiauzită faţă de comunarzi. După 1871, numele de „versaillez" a devenit sinonim cu „contrarevoluţie bestială". — *317*.

132 O analiză amănunţită şi un conspect al cărţii lui J. A. Hobson „Imperialism. A Study" (Londra, 1902) se găsesc în „Caiete despre imperialism" (vezi Opere, vol. 39, Bucureşti, Editura politică, 1962, p. 387—420). În 1904, Lenin a tradus în ruseşte cartea lui Hobson (vezi Opere, vol. 37, Bucureşti, Editura politică, 1958, p. 315); manuscrisul traducerii nu a fost găsit pînă în prezent. Lenin spunea despre cartea lui Hobson că „este folositoare în general şi mai cu seamă pentru că ajută la dezvăluirea poziţiei fundamental greşite a kautskismului în această problemă" (Opere, vol. 39, Bucureşti, Editura politică, 1962, p. 92). Folosind bogatul material faptic din cartea lui Hobson, Lenin critică, totodată, concluziile sale reformiste şi încercările de a apăra într-o formă camuflată imperialismul. — *318*.

133 În lucrarea „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului" şi în „Caiete despre imperialism", Lenin se referă în repetate rînduri la cartea „Capitalul financiar" de R. Hilferding. Folosind materialul faptic din această sursă pentru caracterizarea diferitelor aspecte ale capitalismului monopolist, Lenin îl critică, totodată, pe autor pentru tezele şi concluziile sale nemarxiste în probleme deosebit de importante ale imperialismului. În „Caiete despre imperialism", Lenin îl califică pe Hilferding — unul dintre liderii Internaţionalei a II-a — drept kantian şi kautskist, reformator şi unul dintre „cei ce caută să convingă burghezia imperialistă" (Opere, vol. 39, Bucureşti, Editura politică, 1962, p. 600). Rupînd politica de economie, Hilferding dă în cartea sa o definiţie greşită a imperialismului şi a capitalului financiar; el estompează rolul hotărîtor al monopolurilor în condiţiile imperialismului şi ascuţirea tuturor contradicţiilor acestuia din urmă, ignorează trăsături deosebit de importante ale imperialismului, cum sînt împărţirea lumii şi lupta pentru reîmpărţirea

www.dacoromanica.ro

ei, parazitismul şi putrefacţia capitalismului. Cu toate aceste greşeli serioase, cartea lui Hilferding a jucat un anumit rol pozitiv în studierea celei mai noi faze de dezvoltare a capitalismului. — *318*.

134 Este vorba de rezoluţia adoptată la 20 septembrie 1912 de Congresul de la Chemnitz al social-democraţiei germane în problema imperialismului şi a atitudinii socialiştilor faţă de război. Rezoluţia condamna politica imperialistă şi sublinia importanţa luptei pentru pace : „Congresul declară că este ferm hotărît să facă totul pentru a instaura înţelegerea reciprocă între naţiuni şi a apăra pacea. El cere ca prin acorduri internaţionale să se pună capăt întrecerii nebuneşti în domeniul înarmărilor, întrecere care ameninţă pacea şi care duce cu paşi repezi omenirea spre o catastrofă îngrozitoare... Congresul consideră că membrii de partid vor depune neîncetat toate eforturile... pentru a lupta cu energie sporită împotriva imperialismului pînă cînd va fi definitiv doborît“ („Handbuch der sozialdemokratischen Parteitage von 1910 bis 1913“, München, 1917, S. 243—244). — *318*.

135 În perioada care s-a scurs de la această analiză leninistă, concentrarea producţiei a atins în Statele Unite ale Americii un grad şi mai înalt. Concentrînd în mîinile lor o mare parte din capacităţile de producţie şi din desfacerea produselor în principalele ramuri ale economiei naţionale, monopolurile au un rol hotărîtor în economia şi în politica S.U.A. În 1954, în 43 de ramuri industriale din S.U.A., 4 corporaţii deţineau peste 75% din volumul producţiei, în 102 ramuri — între 50 şi 74%, iar în 162 de ramuri — între 25 şi 49%. În 1958 existau în S.U.A. 373 000 de companii industriale ; în acelaşi an, 343 de corporaţii aveau fiecare o cifră de afaceri de peste 100 000 000 de dolari. 50% dintre salariaţi (în afară de agricultură şi de aparatul de stat) depindeau de 200 de mari corporaţii. Printre marile corporaţii industriale se disting cîteva zeci de corporaţii gigantice, din care 36 cu o cifră de afaceri de peste 1 miliard de dolari, iar 22 cu active de la 1 miliard în sus. Aceste 36 de corporaţii au obţinut 37% din totalul profiturilor, iar 500 de mari monopoluri industriale — 76% din totalul profiturilor corporaţiilor industriale. — *320*.

136 „*Die Bank*“ — revistă a financiarilor germani, care a apărut la Berlin din 1908 pînă în 1943. În lucrările pregătitoare pentru cartea „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului“, Lenin analizează în repetate rînduri articole şi materiale publicate în această revistă (vezi Opere, vol. 39, Bucureşti, Editura politică, 1962, p. 52—69, 153—174, 475—476 şi multe altele). — *332*.

137 În „Caiete despre imperialism“ (vezi Opere, vol. 39, Bucureşti, Editura politică, 1962, p. 136—151), Lenin a făcut o analiză amănunţită a cărţii lui O. Jeidels „Das Verhältnis der deutschen

www.dacoromanica.ro

Grossbanken zur Industrie mit besonderer Berücksichtigung der Eisenindustrie" (Leipzig, 1905). — *332.*

138 În „Caiete despre imperialism" (Opere, vol. 39, Bucureşti, Editura politică, 1962, p. 31—44), Lenin face o analiză critică a lucrării lui G. Schulze-Gaevernitz „Die deutsche Kreditbank". Lenin scria despre autor : „Peste tot (passim), pretutindeni iese la iveală la Schulze-Gaevernitz grohăitul acestui porc care este imperialismul german triumfător ! ! ! !" Cu prilejul analizei critice a unei alte lucrări a lui Schulze-Gaevernitz, şi anume a lucrării „Britischer Imperialismus und englischer Freihandel zu Beginn des zwanzigsten Jahrhunderts", Lenin l-a caracterizat astfel pe autor : „Mare nemernic, trivial, kantian, adept al religiei, şovinist ; a adunat o serie de fapte, extrem de interesante, în legătură cu imperialismul englez şi a scris o carte vioaie, de loc plictisitoare. A călătorit prin Anglia, a adunat o mulţime de materiale şi observaţii. D-lor englezi, dv. aţi jefuit destul, acum permiteţi-ne să jefuim şi noi, «sfinţind» acest jaf cu Kant, cu dumnezeu, cu patriotismul şi ştiinţa = iată care este, în esenţă, poziţia acestui «savant» ! !" (op. cit., p. 430). — *335.*

139 În „Caiete despre imperialism" (Opere, vol. 39, Bucureşti, Editura politică, 1962, p. 354—363), Lenin face o analiză critică a cărţii lui R. Liefmann „Beteiligungs- und Finanzierungsgesellschaften. Eine Studie über den modernen Kapitalismus und das Effektenwesen" (Iena, 1909). Lenin scrie despre R. Liefmann : „Autorul e un prost fără pereche, care se ocupă mereu de nişte definiţii cît se poate de neghioabe, care converg toate spre cuvîntul «substituţie». Sînt valoroase datele faptice, în cea mai mare parte cu totul brute. Este un adversar al teoriei valorii bazate pe muncă etc. etc." — *336.*

140 Lenin a folosit cartea lui J. Riesser „Die deutschen Grossbanken und ihre Konzentration im Zusammenhang mit der Entwicklung der Gesamtwirtschaft in Deutschland" în ediţiile apărute la Iena în 1910 şi 1912. În „Caiete despre imperialism", Lenin analizează amănunţit materialul faptic cuprins în această carte (vezi Opere, vol. 39, Bucureşti, Editura politică, 1962, p. 323—353). — *336.*

141 Vezi K. Marx. „Capitalul", vol. III, partea a II-a, Bucureşti, E.S.P.L.P. 1955, p. 580. — *340.*

142 *Crahul de bursă* s-a produs în prima jumătate a anului 1873, mai întîi în Austro-Ungaria, iar apoi în Germania şi în alte ţări. În primii ani de după 1870, expansiunea creditului, febra fondării de societăţi anonime şi speculaţiile de bursă luaseră proporţii nemaivăzute pînă atunci. Speculaţiile de bursă au continuat să crească în perioada în care în industrie şi în comerţ începuseră să se manifeste indiciile vădite ale crizei economice mondiale în curs de dezvoltare. Catastrofa s-a produs în ziua de 9 mai 1873 la bursa din Viena ; în decurs de 24 de ore, valoarea acţiunilor

www.dacoromanica.ro

a scăzut cu sute de milioane ; au urmat nenumărate falimente. Apoi crahul de bursă s-a extins în Germania. „Ceea ce s-a întîmplat la Paris în 1867 — scria Engels —, ceea ce s-a întîmplat în repetate rînduri la Londra şi la New York n-a întîrziat să se întîmple în 1873 la Berlin : speculaţia deşănţată s-a soldat cu un crah general. Companiile au dat faliment cu sutele. Acţiunile companiilor care s-au menţinut nu puteau fi vîndute. Deruta e completă pe toată linia" (K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 19, ed. rusă, 1961, p. 178). — *342.*

143 *Scandalurile* provocate de febra fondării de societăţi anonime s-au produs în perioada creşterii accentuate a numărului noilor societăţi pe acţiuni în Germania, pe la începutul deceniului al 8-lea al secolului trecut. Creşterea numărului societăţilor pe acţiuni a fost însoţită de o deşănţată speculă cu terenuri şi hîrtii de valoare la bursă şi de manopere frauduloase ale afaceriştilor burghezi, care se îmbogăţeau. — *342.*

144 Grupul financiar-monopolist Rockefeller controla în 1955 capitaluri în sumă de 61,4 miliarde de dolari, iar grupul Morgan — în sumă de 65,3 miliarde de dolari. Sub influenţa grupului Morgan se află vreo 70 de bănci şi corporaţii americane, dintre care 12 se află sub controlul său deplin. Printre companiile industriale controlate de grupul Morgan se numără marile monopoluri americane „United States Steel", „General Electric", „General Motors" şi multe alte corporaţii din industria carboniferă, alimentară, chimică, textilă şi din alte ramuri industriale, precum şi companii din ramura metalurgiei neferoase, din ramura transporturilor, a telecomunicaţiilor şi a serviciilor comunale. Grupul Rockefeller controlează în industria extractivă şi prelucrătoare întreprinderi cu active în sumă de peste 17 miliarde de dolari. Temelia puterii acestui grup o constituie controlul asupra industriei petrolului ; în sfera sa de influenţă intră cele mai mari 6 monopoluri petroliere din S.U.A., printre care „Standard Oil Co. (New Jersey)", „Standard Oil of Indiana" etc. Grupul Rockefeller posedă pachetele de acţiuni de control ale unui şir de întreprinderi din industria aeronautică, atomică etc.

Grupurile Rockefeller şi Morgan exercită o influenţă puternică asupra vieţii politice a S.U.A. Mulţi preşedinţi şi miniştri ai S.U.A. au fost oamenii grupului Morgan ; Rockefellerii împreună cu alţi magnaţi finanţează Partidul republican din S.U.A. şi urmăresc ca în diferite funcţii să fie numite persoanele ce le convin lor. Monopolurile din sfera de influenţă a grupurilor Morgan şi Rockefeller obţin profituri uriaşe din comenzile militare şi din alte furnituri către stat. — *343.*

145 *„Frankfurter Zeitung"* — cotidian, organul de presă al marilor speculanţi de bursă germani ; a apărut la Frankfurt pe Main din 1856 pînă în 1943. În 1949 şi-a reluat apariţia sub denumirea

www.dacoromanica.ro

de „Frankfurter Allgemeine Zeitung" ; este purtătorul de cuvînt al monopoliştilor vest-germani. — *344.*

146 Teoria „capitalismului organizat", al cărei caracter burghezo-apologetic şi antiştiinţific este demascat de Lenin în cartea „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului" şi în „Caiete despre imperialism", pretinde că imperialismul este un capitalism deosebit, transformat, în care ar fi înlăturate concurenţa, anarhia în producţie şi crizele economice şi ar avea loc o dezvoltare planificată a economiei naţionale. Teoria „capitalismului organizat", formulată de ideologi ai capitalismului monopolist ca Sombart, Liefmann şi alţii, a fost adoptată de reformişti — de Kautsky, Hilferding şi alţi teoreticieni ai Internaţionalei a II-a. Apărătorii contemporani ai imperialismului născocesc nenumărate variante ale teoriei capitalismului „organizat" şi „planificat", menite să înşele masele populare şi să prezinte în culori trandafirii capitalismul monopolist. Viaţa a demonstrat justeţea caracterizării leniniste a imperialismului : dominaţia monopolurilor nu înlătură, ci măreşte anarhia în producţie ; ea nu izbăveşte economia capitalistă de crize. După cel de-al doilea război mondial, în principala ţară capitalistă din zilele noastre — Statele Unite ale Americii —, numai în perioada 1948—1961 s-au înregistrat patru recesiuni economice (în 1948—1949, 1953—1954, 1957—1958 şi 1960—1961). — *349.*

147 Critica leninistă a teoriilor burghezo-reformiste cu privire la „democratizarea capitalului", care sînt născocite pentru a prezenta în culori trandafirii imperialismul şi pentru a ascunde dominaţia monopolurilor, este în întregime confirmată de realitatea din zilele noastre. Răspîndirea acţiunilor mici este folosită de magnaţii capitalului pentru propria lor îmbogăţire, pentru intensificarea exploatării şi pentru înşelarea poporului. Contrar afirmaţiilor propagandei burgheze, care pretinde că în ţările imperialiste contemporane acţiunile mici („populare") sînt larg răspîndite în masă, în realitate numai puţini muncitori calificaţi, reprezentanţi ai aşa-numitei aristocraţii muncitoreşti, au posibilitatea de a dobîndi acţiuni. Astfel, în 1958 circa 500 000 de familii de muncitori din S.U.A. deţineau acţiuni a căror valoare reprezenta doar 0,2% din valoarea totală a acţiunilor existente în ţară. În acelaşi timp însă, numai familia Dupont are de 10 ori mai multe acţiuni decît toţi muncitorii americani la un loc. Aşadar, realitatea infirmă teoriile apologetice cu privire la transformarea muncitorilor în proprietari (coproprietari) ai întreprinderilor şi la „nivelarea" veniturilor obţinute de capitalişti şi de muncitori. Capitalismul contemporan se caracterizează prin adîncirea prăpastiei dintre muncă şi capital, dintre popor şi monopoluri. — *352.*

148 Lenin se referă la G. V. Plehanov. Opiniile lui G. V. Plehanov în problema imperialismului sînt expuse în culegerea de articole „Despre război", editată la Petrograd în timpul războiului. — *353.*

www.dacoromanica.ro

149 În cartea „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului", care urma să fie editată legal în Rusia, Lenin a fost nevoit să limiteze la cîteva observaţii şi concluzii sumare analiza imperialismului rus. În „Caiete despre imperialism", în afară de cartea în limba germană „Marile bănci şi piaţa mondială. Însemnătatea economică şi politică a marilor bănci pe piaţa mondială sub raportul influenţei lor asupra economiei naţionale a Rusiei, precum şi asupra relaţiilor germano-ruse" de E. Agahd (Berlin, 1914), Lenin foloseşte şi o serie de date scoase din lucrările „Germanii şi capitalul german în industria rusă" de A. N. Zak şi „Elemente străine în economia naţională a Rusiei" de B. Ischchanian (vezi V. I. Lenin. Opere, vol. 39, Bucureşti, Editura politică, 1962, p. 93—113, 228—229, 248—249) etc. În afară de aceasta, „Caietele despre imperialism" conţin un vast material pentru caracterizarea capitalismului monopolist din Rusia, precum şi o serie de aprecieri făcute de Lenin în legătură cu diferite aspecte ale imperialismului rus (vezi op. cit., p. 123, 127, 181, 232, 238—239, 240, 268, 269, 273, 280, 282, 285, 287, 310—311, 369, 390, 448—449, 450, 453, 454, 457, 458, 459, 464, 466, 469, 471, 472, 480—481, 485—486, 489—490, 511—513, 514, 519—522, 524—525, 543—544, 583—584, 665—673, 715—717). — *357.*

150 *Afacerea Panama din Franţa* — expresie apărută în legătură cu scandalul izbucnit în Franţa, în anii 1892—1893, în jurul marilor abuzuri şi al venalităţii unor oameni de stat, oameni politici şi funcţionari superiori, precum şi în jurul corupţiei din presă, ieşite la iveală cu prilejul falimentului Companiei franceze pentru construirea Canalului Panama. — *362.*

151 Materialele pregătitoare pentru cartea „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului", cuprinse în „Caiete despre imperialism", reflectă munca vastă depusă de Lenin pentru studierea, verificarea şi analizarea ştiinţifică a vastului material faptic, pentru totalizarea şi gruparea datelor statistice. Astfel, datele referitoare la emisiunile din lumea întreagă şi la repartizarea hîrtiilor de valoare pe ţări, furnizate de A. Neymarck în „Bulletin de l'institut international de statistique", t. XIX, livr. II. La Haye, 1912, au fost comparate şi confruntate de Lenin cu datele prezentate de W. Zollinger în lucrarea „Die Bilanz der internationalen Wertübertragungen", 1914 (vezi Opere, vol. 39, Bucureşti, Editura politică, 1962, p. 123—127, 369). — *364.*

152 În „Caiete despre imperialism", Lenin scrie următoarele despre cartea lui H. C. Morris „The History of Colonization from the Earliest Times to the Present Day" (New York, 1900): „Sînt interesante datele statistice... «Istoria» însăşi este, pe cît se pare, o searbădă enumerare de fapte". Pe baza datelor scoase din această sursă, Lenin face calcule care arată repartizarea coloniilor între statele capitaliste (vezi Opere, vol. 39, Bucureşti, Editura politică, 1962, p. 231—235). — *381.*

www.dacoromanica.ro

153 În „Caiete despre imperialism" găsim o analiză amănunţită a datelor lui A. Şupan şi a tabelelor geografice-statistice ale lui O. Hübner (vezi Opere, vol. 39, Bucureşti, Editura politică, 1962, p. 274—286). — *384.*

154 Analiza critică amănunţită a articolului lui K. Kautsky „Der Imperialismus", publicat în revista „Die Neue Zeit", 1914, Jg. 32, Bd. 2, nr. 21, a fost făcută de Lenin în „Caiete despre imperialism". Tot acolo găsim o analiză multilaterală a articolelor scrise de K. Kautsky şi de adepţii lui în legătură cu imperialismul. Lenin arată că concepţiile kautskiştilor despre imperialism nu sînt decît reformism mic-burghez camuflat în marxism, că ei sînt „*pentru* un capitalism curăţel, pomădat, moderat şi cumsecade" (vezi Opere, vol. 39, Bucureşti, Editura politică, 1962, p. 92, 173—174, 243—248 şi altele). — *398.*

155 Adunînd materialele pregătitoare pentru cartea sa despre imperialism, Lenin a dat o mare atenţie statisticii căilor ferate. Materialele reproduse în „Caiete despre imperialism" (vezi Opere, vol. 39, Bucureşti, Editura politică, 1962, p. 468—474, 476—479) arată că Lenin a cules din diferite izvoare şi a prelucrat numeroase date cu privire la dezvoltarea reţelei de căi ferate din diferite ţări (marile puteri, statele independente şi semiindependente, coloniile) pe anii 1890 şi 1913. Lenin a sintetizat rezultatele acestui studiu în două tabele scurte (vezi volumul de faţă, p. 401—402). — *401.*

156 Vezi K. Marx şi F. Engels. Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, Berlin, 1953, p. 131—132. — *411.*

157 Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. XXIV, 1931, p. 529, 530. — *411.*

158 Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. XVI, partea a II-a, 1936, p. 262—278. — *412.*

159 Vezi K. Marx. „Capitalul", vol. III, partea I, Bucureşti, Editura pentru literatură politică, 1953, p. 131. — *418.*

160 V. I. Lenin se referă la aşa-numitul „protocol final", semnat la 7 septembrie 1901 de puterile imperialiste (Anglia, Austro-Ungaria, Belgia, Franţa, Germania, Italia, Japonia, Rusia, Olanda, Spania şi S.U.A.) şi de China, în urma înăbuşirii răscoalei boxerilor din anii 1899—1901. Prin acest protocol, capitalul străin căpăta noi posibilităţi pentru exploatarea şi jefuirea Chinei. — *423.*

161 *Răscoala boxerilor* (mai exact: răscoala Ihetuan) — răscoală populară antiimperialistă, care a avut loc în China între anii 1899 şi 1901 şi care s-a desfăşurat sub conducerea asociaţiei „I-he-ţiuan" („Pumnul în numele dreptăţii şi al concordiei"), denumită ulterior „I-he-tuan". Răscoala a fost înăbuşită cu cru-

www.dacoromanica.ro

zime de un corp expediționar represiv unit al puterilor imperialiste, comandat de generalul german Waldersee. La înăbușirea răscoalei au luat parte imperialiștii germani, japonezi, englezi, americani și ruși. În 1901, China a fost nevoită să semneze așa-numitul „protocol final", prin care ea a fost transformată într-o semicolonie a imperialismului străin.

În legătură cu lupta poporului chinez împotriva dominației străine vezi articolul lui V. I. Lenin „Războiul din China" (Opere complete, vol. 4, București, Editura politică, 1961, ed. a doua, p. 369—374). — *424*.

162 Documentul de față reprezintă tezele raportului cu privire la caracterul primului război mondial și la tactica internaționaliștilor revoluționari, prezentat de Lenin la o consfătuire neoficială a social-democraților de stînga delegați la Conferința de la Zimmerwald. Consfătuirea s-a ținut la 4 septembrie 1915, în ajunul deschiderii Conferinței de la Zimmerwald. În afară de delegații de stînga au mai asistat la consfătuire și alți cîțiva delegați la conferință. Consfătuirea a adoptat proiectul de manifest și proiectul de rezoluție pe care cei de stînga le-au prezentat apoi la Conferința de la Zimmerwald. — *435*.

163 Lenin se referă la consfătuirea prealabilă (Vorkonferenz) în problema convocării unei conferințe socialiste internaționale, consfătuire care a avut loc la 11 iulie 1915 la Berna și a fost convocată din inițiativa socialiștilor italieni și elvețieni. La această consfătuire au participat, de asemenea, reprezentanți ai C.C. al P.M.S.D.R., ai conducerii Partidului social-democrat polonez, ai P.P.S.-„levița" și ai Comitetului de organizare (al menșevicilor). La consfătuirea prealabilă au predominat centriștii. Socialistul elvețian R. Grimm, redactorul responsabil al ziarului „Berner Tagwacht", care a fost unul dintre organizatorii consfătuirii prealabile, i-a invitat și pe Kautsky, Haase și Bernstein, dar ei au refuzat să participe, susținînd că această consfătuire este convocată împotriva dorinței Biroului socialist internațional, din care făceau și ei parte.

Principala problemă dezbătută la consfătuirea prealabilă a fost aceea a componenței viitoarei prime conferințe socialiste internaționale. Majoritatea kautskistă a consfătuirii insista ca la această conferință să fie invitați centriștii în frunte cu Kautsky și chiar social-șoviniști fățiși ca Troelstra și Branting. Reprezentantul C.C. al P.M.S.D.R. a propus ca la următoarea consfătuire prealabilă să fie invitați reprezentanții elementelor cu adevărat de stînga din mișcarea muncitorească internațională, care pînă în acel moment se desprinseseră de partidele oficiale în majoritatea țărilor (elementele de stînga din Olanda, „tesniacii" bulgari, opoziția de stînga din rîndurile social-democrației suedeze și norvegiene, grupul de stînga „Socialiștii internaționaliști din Germania", social-democrații polonezi (opoziția) și social-democrații letoni). Dar majoritatea kautskistă

www.dacoromanica.ro

a respins această propunere. Consfătuirea a hotărît să fie convocată încă o consfătuire prealabilă, care urma să ia o decizie definitivă în problema conferinței. O a doua consfătuire prealabilă nu a mai fost însă convocată ; în locul ei a fost convocată de-a dreptul Conferința de la Zimmerwald. — *436.*

164 „*Completările*" n-au fost incluse în textul definitiv al declarației citite la conferință, în care stînga zimmerwaldiană și-a motivat votul în favoarea manifestului oficial. — *439.*

165 Referatul a fost prezentat de V. I. Lenin la Geneva în ziua de 15 (28) octombrie 1915. — *440.*

166 „*Neue Rheinische Zeitung*" a apărut zilnic, sub conducerea lui K. Marx, la Köln, de la 1 iunie 1848 pînă la 19 mai 1849. Din redacție făceau parte : F. Engels, W. Wolff, G. Weerth, F. Wolf, E. Dronke, F. Freiligrath și H. Bürgers.

Organ combativ al aripii proletare a democrației, „Neue Rheinische Zeitung" a avut rolul de educator al maselor populare, pe care le ridica la luptă împotriva contrarevoluției. Articolele de fond, care precizau poziția ziarului în problemele fundamentale ale revoluției din Germania și din Europa, erau scrise, de regulă, de Marx și Engels.

Poziția hotărîtă și intransigentă a ziarului „Neue Rheinische Zeitung", internaționalismul lui militant, articolele sale politice demascatoare îndreptate împotriva guvernului prusian și a autorităților locale din Köln au făcut ca acest ziar să fie, încă din primele luni ale existenței sale, ținta unor atacuri furibunde din partea presei feudalo-monarhiste și a celei burghezo-liberale, precum și obiectul unei prigoane din partea guvernului, care s-a întețit mai ales după lovitura de stat contrarevoluționară care a avut loc în Prusia.

În pofida prigoanei și a șicanelor polițienești, „Neue Rheinische Zeitung" a apărat cu mult curaj interesele democrației revoluționare, interesele proletariatului. Expulzarea lui Marx din Prusia în mai 1849 și represaliile dezlănțuite împotriva celorlalți redactori ai ziarului „Neue Rheinische Zeitung" au dus la încetarea apariției lui. Ultimul număr al ziarului, nr. 301, tipărit în roșu, a apărut la 19 mai 1849. În articolul de adio către muncitori, redactorii ziarului au declarat că „ultimul lor cuvînt va fi întotdeauna și pretutindeni : emanciparea clasei muncitoare !" — *441.*

167 *Struvism*, „marxism legal" — denaturare burghezo-liberală a marxismului. P. B. Struve și ceilalți „marxiști legali" încercau să folosească în interesul burgheziei steagul marxismului și mișcarea muncitorească. În lucrările sale, Lenin a dezvăluit în concepțiile lui Struve germenele oportunismului și revizionismului internațional, care a luat ulterior forma bernsteinismului și a kautskismului ; el a arătat că evoluția firească a struvismului duce la național-liberalism burghez. În timpul primului război mondial, Struve a fost unul dintre ideologii imperialismului rus ; camuflîn-

www.dacoromanica.ro

du-se sub paravanul unei frazeologii marxiste, el propaga social-şovinismul, justifica războiul tîlhăresc, anexiunile şi asuprirea naţională, sub falsul pretext că „victoria ţării mele, grăbind dezvoltarea ei capitalistă, va grăbi deci şi venirea socialismului" (V. I. Lenin. Opere complete, vol. 26, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 226 şi altele). — *446.*

168 Cu prilejul discutării programului partidului la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. (iulie-august 1903), reprezentanţii Social-democraţiei din Regatul Poloniei şi din Lituania — A. Varski şi I. S. Ganeţki — au ridicat obiecţii împotriva punctului referitor la dreptul de autodeterminare şi au propus să se includă în program revendicarea de a se crea instituţii care să garanteze deplină libertate de dezvoltare culturală tuturor naţiunilor din care este alcătuit statul, adică, „*în locul* autodeterminării, ei n-au propus, în fond, altceva decît un pseudonim al faimoasei «autonomii cultural-naţionale»" (V. I. Lenin. Opere complete, vol. 25, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 334). Comisia pentru elaborarea programului a respins propunerile social-democraţilor polonezi. După ce s-au convins că nu vor izbuti să determine congresul să adopte aceste propuneri, ei s-au retras de la lucrările lui, lăsînd o declaraţie în care îşi expuseseră punctul de vedere.

Social-democraţia din Regatul Poloniei şi din Lituania a fost primită în P.M.S.D.R. la Congresul al IV-lea (de unificare) din 1906 al P.M.S.D.R.; nici la congres şi nici după aceea, reprezentanţii Social-democraţiei din Regatul Poloniei şi din Lituania n-au prezentat propuneri cu privire la modificarea punctului 9 din programul partidului. — *449.*

169 Paragraful 9 al părţii politice generale din programul partidului, adoptat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., în iulie-august 1903, conţinea următoarea revendicare: „Dreptul de autodeterminare pentru toate naţiunile care fac parte din stat" („Rezoluţiile şi hotărîrile congreselor, conferinţelor P.C.U.S. şi ale plenarelor C.C.", partea I, Bucureşti, Editura pentru literatură politică, 1954, p. 40). — *449.*

170 Documentul de faţă pare a fi începutul unui articol neterminat. — *451.*

171 Referatul pe tema „Două Internaţionale" a fost prezentat de V. I. Lenin în ziua de 4 (17) februarie 1916 la Zürich. Acelaşi referat, cu titlul întrucîtva modificat, şi anume „Două curente în mişcarea muncitorească internaţională", a fost prezentat de Lenin între 19 şi 21 mai (1—3 iunie) la Lausanne şi la 20 mai (2 iunie) la Geneva.

Manuscrisul planului acestui referat, care se păstrează la Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S., reflectă şi pregătirile făcute de Lenin pentru cel de-al doilea referat, prezentat la Lausanne şi la Geneva.

www.dacoromanica.ro

După a doua Conferinţă socialistă internaţională, de la Kienthal, planul referatului a fost completat ţinîndu-se seama de noile date ; unele puncte au fost tăiate de Lenin, iar numerotarea lor a fost modificată. Toate modificările făcute de Lenin în planul referatului sînt indicate în note de subsol. — *455.*

172 V. I. Lenin se referă la corespondenţa semnată de H. Roland-Holst şi apărută în „Beilage zur «Berner Tagwacht»" nr. 18 din 22 ianuarie 1916, în care se vorbeşte despre cuvîntarea rostită de C. Huysmans, secretarul Biroului socialist internaţional, la Congresul extraordinar din 8—9 ianuarie al Partidului social-democrat din Olanda ; Huysmans a luat cuvîntul şi la Rotterdam în ziua de 2 februarie. Împotriva sa a luat atitudine internaţionalistul de stînga D. Wijnkoop, care a declarat că, după ce C. Huysmans a votat pentru creditele de război, socialiştii nu-l mai pot considera secretar al Biroului socialist internaţional. „Noi vom crea o altă Internaţională", a spus D. Wijnkoop.

La Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. se păstrează extrasul din „Beilage zur «Berner Tagwacht»" nr. 18 din 22 ianuarie 1916 cu însemnările făcute de V. I. Lenin ; în legătură cu cuvîntarea rostită de C. Huysmans la Rotterdam, Lenin a făcut un extras din ziarul „L'Humanité" din 9 februarie 1916. Ambele documente au fost publicate în 1931, în „Culegeri din Lenin", vol. XVII. — *454.*

173 Lenin se referă la editorialul „Intorno all'organizzazione socialista internazionale", apărut în ziarul „Avanti !" nr. 43 din 12 februarie 1916. La Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. se păstrează extrasele făcute de V. I. Lenin din acest articol, cu observaţiile respective. — *454.*

174 Este vorba, probabil, de corespondenţele din Paris în legătură cu Congresul din 25—29 decembrie 1915 al Partidului socialist francez, publicate în ziarul „The Labour Leader" nr. 52 din 30 decembrie 1915 şi nr. 2 şi 4 din 13 şi 27 ianuarie 1916. — *455.*

175 „*Forward*" — ziar ; apare la Glasgow (Anglia) cu începere din 1906 ; în timpul primului război mondial a sprijinit politica Partidului laburist independent din Anglia. La un moment dat a fost interzis de autorităţi pentru că a publicat un reportaj în legătură cu aşa-numitele „evenimente de la crăciun" din 1915 de la Glasgow (oraşul principal al regiunii Clyde şi centru al mişcării delegaţilor de întreprinderi), unde Lloyd George, pe atunci ministru al aprovizionării armatei, a fost fluierat de muncitori, care apoi au organizat în centrul oraşului o demonstraţie impresionantă, cu lozinci antirăzboinice şi antiguvernamentale.

Ca răspuns la interzicerea ziarului, muncitorii au ameninţat că vor declara grevă, şi ordinul de interzicere a fost revocat. — *457.*

www.dacoromanica.ro

176 *Merthyr* — district din Walles de sud. Lenin pare a se referi la alegerile parţiale din acest district, în cadrul cărora reprezentantul Partidului socialist britanic a coalizat pe liberali şi pe conservatori împotriva candidatului Partidului laburist independent. În „The Labour Leader" nr. 46 din 18 noiembrie 1915 a fost publicată o corespondenţă cu privire la lupta electorală din Merthyr. — *457.*

177 Este vorba, probabil, de ziarul „The Socialist", organul oficial al Partidului muncitoresc socialist din Anglia. A apărut la Glasgow în 1904, 1909—1910, 1916 şi 1918—1923. — *457.*

178 Este vorba, probabil, de corespondenţa-chemare „Die Internationalen in Oesterreich an die Internationalen aller Länder" („Internaţionaliştii din Austria către internaţionaliştii din toate ţările"), publicată în „Beilage zur «Berner Tagwacht»" nr. 283 şi 284 din 3 şi 4 decembrie 1915. — *457.*

179 Lenin se referă la articolele lui E. Debs „When I shall Fight" („Cînd voi lupta"), „«Preparedness» I Favor" („«Preparativele» care îmi plac"), „The Only War I will Fight in" („Singurul război în care vreau să lupt"), „Never be a Soldier" („Să nu fii niciodată soldat"), publicate în ziarul „Appeal to Reason" din 25 august, 11 septembrie, 11 şi 25 decembrie 1915 (nr. 1 032, 1 045 şi 1 047).

La Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. se păstrează extrase din „Appeal to Reason" cu însemnări făcute de V. I. Lenin. — *457.*

180 *„Partidul muncitoresc hvostovist"* — după numele lui A. N. Hvostov, care în 1915 şi 1916 a fost ministru al afacerilor interne şi şef al corpului special de jandarmi. În manuscris, deasupra cuvîntului „hvostovist", Lenin a scris „stolîpinist". — *457.*

181 *„Europa und Revolution"* („Europa şi revoluţia") — sub acest titlu a apărut în ziarul „Volksrecht" nr. 35 din 11 februarie 1916 o notă redacţională în legătură cu articolul apărut sub semnătura I. S. în ziarul şovinist „Vaterland" din Lucerna, în care autorul scria că o continuare a războiului ar putea să ducă la revoluţie, ceea ce ar fi mult mai periculos „pentru tron şi pentru altar" decît războiul. La Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. s-a păstrat extrasul făcut de Lenin din „Volksrecht", cu observaţiile respective. — *459.*

182 Lenin compară aici votul de la 21 decembrie 1915 din Reichstag-ul german, cînd împotriva creditelor de război s-au pronunţat 20 de deputaţi social-democraţi, cu votul de la 20 martie 1915, cînd împotriva acestor credite au votat numai 2 deputaţi (K. Liebknecht şi O. Rühle). Votul celor 20 de deputaţi împotriva creditelor de război dovedea creşterea presiunii maselor asupra con-

www.dacoromanica.ro

ducerii Partidului social-democrat din Germania şi a fracţiunii social-democrate din Reichstag. Dar majoritatea C.C. şi a fracţiunii din Reichstag a Partidului social-democrat din Germania a dezavuat votul de la 21 decembrie, ca o încălcare a disciplinei de partid.

Vorbind despre inconsecvenţa celor 20, Lenin se referă la declaraţia făcută de F. Geyer în numele deputaţilor social-democraţi care votaseră la 21 decembrie împotriva creditelor de război. În această declaraţie nu se spunea că războiul este un război imperialist, nu se pomenea nimic despre internaţionalismul proletar şi se admitea ideea că planurile germane de cucerire apăruseră abia în ultimul timp. — *458*.

183 *„Lichtstrahlen“* — revistă lunară, organ al grupului social-democraţilor de stînga din Germania („Socialiştii internaţionalişti din Germania“), care apărea sub îngrijirea lui J. Borchardt. Din 1913 pînă în 1921, revista a apărut, neregulat, la Berlin. Colaboratori ai revistei au fost A. Pannekoek, A. Balabanova şi alţii. — *458*.

184 În ziarul „Vorwärts“ nr. 11 din 12 ianuarie 1916, sub titlul „Zur Parteispaltung“ („În legătură cu sciziunea din partid“), a fost publicată o declaraţie a lui O. Rühle în care se arăta că sciziunea din Partidul social-democrat din Germania este inevitabilă. Concomitent cu declaraţia lui Rühle, redacţia ziarului „Vorwärts“ a publicat un articol redacţional în care se spunea că, deşi publică integral declaraţia lui Rühle, redacţia consideră că problemele litigioase ridicate în ea sînt nu numai premature, ci şi cu totul lipsite de obiect. — *458*.

185 Este vorba de demonstraţia de 1 Mai, iar apoi de greva tinerilor muncitori din Braunschweig care a avut loc la începutul lunii mai 1916. Greva a fost declarată în semn de protest împotriva dispoziţiei date de guvern ca o parte din salariul tinerilor muncitori să fie reţinută pentru împrumutul de război. La greva şi la demonstraţia din Braunschweig au participat peste 1 500 de oameni. După o luptă îndîrjită, la 5 mai 1916 guvernul a fost nevoit să anuleze dispoziţia cu privire la reţinerile din salariu. — *459*.

186 Este vorba de editorialul „Formalistes doctrinaires“ („Formaliştii doctrinari“) de E. Vaillant, publicat în ziarul „L'Humanité“ nr. 3 827 din 9 octombrie 1914, în care autorul, care chiar de la începutul războiului se situase pe poziţiile social-şovinismului, a fost nevoit să recunoască că a primit de la diferiţi socialişti francezi o serie de scrisori de protest împotriva politicii conducătorilor Partidului socialist francez. Vezi extrasele lui Lenin din articolul lui Vaillant în „Culegeri din Lenin“, vol. XIV, p. 97. — *458*.

187 Lenin se referă la apelul „Către femeile proletare !“, semnat de Louise Saumoneau în numele Comitetului de acţiune al femeilor socialiste din Franţa, care chema la luptă pentru pace, împotriva

www.dacoromanica.ro

şovinismului. La Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. se păstrează un exemplar din acest apel cu însemnările făcute de V. I. Lenin. — *459.*

188 „*The New Statesman*" — revistă săptămînală a Societăţii fabiene; a fost înfiinţată la Londra în 1913. Din 1931 revista apare sub denumirea de „The New Statesman and Nation". În prezent, ea exprimă concepţiile aripii stîngi a Partidului laburist. — *458.*

189 Lenin se referă aici, probabil, la faptul că Manifestul de la Zimmerwald a fost aprobat de către Comitetul executiv al Partidului socialist britanic. La sfîrşitul anului 1915, Comitetul executiv al Partidului socialist britanic a hotărît să consulte organizaţiile locale asupra aderării la rezoluţiile de la Zimmerwald. Majoritatea covîrşitoare a organizaţiilor locale s-a pronunţat pentru aderare. În „Buletinul" I.S.K. nr. 3 din 29 februarie 1916 a fost publicată o dare de seamă cu privire la această consultare. — *458.*

190 Este vorba de faptul că H. Hyndman şi partizanii săi s-au retras de la Conferinţa anuală din 23—24 aprilie 1916 a Partidului socialist britanic. La această conferinţă a fost definitivată ruptura dintre Partidul socialist britanic şi social-şovinişti. Conferinţa a adoptat o serie de rezoluţii antirăzboinice cu caracter general-democratic, precum şi o rezoluţie în care se cerea ca partidul să uzeze de toată influenţa sa pentru a se pune capăt războiului. La conferinţă a fost adoptată, cu o majoritate covîrşitoare de voturi, o rezoluţie în care se arăta că socialiştii sînt numai pentru războiul de clasă. Hyndman, care se retrăsese de la Conferinţa de la Salford, a constituit la începutul lunii iunie 1916 „Partidul socialist naţional", care din 1918 a purtat denumirea de Federaţie social-democrată. — *459.*

191 Lenin se referă la cuvîntarea rostită de C. Treves la 2 decembrie 1915 în Camera deputaţilor din Italia. O dare de seamă asupra acestei cuvîntări a fost publicată în ziarul „Avanti!" nr. 335 din 3 decembrie 1915. — *460.*

192 „*Tesniacii*" — curent revoluţionar în Partidul social-democrat bulgar, care în 1903 a format Partidul muncitoresc social-democrat bulgar independent. Întemeietorul şi conducătorul curentului „tesniacilor" a fost D. Blagoev, iar apoi în fruntea acestui curent au stat discipolii lui Blagoev — G. Dimitrov, V. Kolarov şi alţii. În 1914—1918 „tesniacii" au luat atitudine împotriva războiului imperialist. În 1919 s-au afiliat la Internaţionala Comunistă şi au format Partidul Comunist din Bulgaria. — *460.*

193 „*Tribune*", „De Tribune" — ziar fondat în 1907, organ al aripii stîngi a Partidului muncitoresc social-democrat din Olanda (Pannekoek, Gorter, Wijnkoop, Henriette Roland-Holst). Din 1909, după ce socialiştii de stînga au fost excluşi din acest partid şi au înfiinţat Partidul social-democrat din Olanda, „De Tribune" a

www.dacoromanica.ro

devenit organul acestuia din urmă. Din 1918 a fost organul de presă al Partidului Comunist din Olanda ; a apărut sub această denumire pînă în 1937. — *460.*

194 Lenin se referă, probabil, la notele lui E. Pernerstorfer „Russland und wir" şi „Nochmals Russland und wir", publicate în revista „Die Neue Zeit" nr. 13 şi 20 din 24 decembrie 1915 şi 11 februarie 1916. — *460.*

195 Este vorba de articolul „Die Stellung der Sozialdemokraten Australiens zum Krieg", publicat sub semnătura J. K. în „Beilage zur «Berner Tagwacht»" nr. 32 şi 34 din 8 şi 10 februarie 1916. — *460.*

196 „*I. K.*", „Internationale Korrespondenz" — săptămînal social-şovin german pentru problemele politicii internaţionale şi ale mişcării muncitoreşti ; a apărut la Berlin de la sfîrşitul lunii septembrie 1914 pînă la 1 octombrie 1918. Este vorba, probabil, de articolul „Hughes und die australischen Gewerkschaften", publicat în „Internationale Korrespondenz" nr. 15 din 23 mai 1916. În Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. se păstrează acest număr de revistă cu însemnările făcute de Lenin pe marginea articolului lui Hughes. — *460.*

www.dacoromanica.ro

INDICE DE LUCRĂRI ŞI IZVOARE CITATE SAU MENŢIONATE DE V. I. LENIN

A. M. — *vezi* Martînov, A.

[Akselrod, P. B.] Convorbire cu P. B. Akselrod. Despre divergenţele noastre. II. — „Naşe Slovo", Paris, 1915, nr. 90, 16 mai, p. 2. — *90.*

[Anunţ cu privire la abonamentele pentru ziarul „Naş Golos" pe 1916]. — „Naş Golos", Samara, 1916, nr. 3 (17), 17 ianuarie, p. 1. — *247.*

Astrov. Rusia şi războiul. — În : Internaţionala şi războiul. Nr. 1. [Zürich], editat de Secretariatul din străinătate al Comitetului de organizare al P.M.S.D.R., 1915, p. 23—33. (P.M.S.D.R.). — *90.*

Boreţki, M. — *vezi* Uriţki, M. S.

[Cicerin, G. V.] Denunţul lui „Justice", „organ al social-democraţiei". (Scrisoare din Anglia). — „Naşe Slovo", Paris, 1916, nr. 5 (393), 7 ianuarie, p. 1. Semnat : Orn. — *302, 457.*

— *Controversele cu privire la convocarea Biroului socialist internaţional.* (Scrisoare din Anglia). — „Naşe Slovo", Paris, 1916, nr. 51 (438), 1 martie, p. 1. Semnat : Orn. — *302, 457.*

— *Procesul tov. Petrov şi mişcarea din Scoţia.* — „Naşe Slovo", Paris, 1916, nr. 45 (432), 23 februarie, p. 1. Semnat : Orn. În ziar figurează greşit : nr. 44 (431). — *302, 457.*

Cihenkeli, A. I. Cinci săptămîni la Berlin. — „Sovremennîi Mir", Petrograd, 1915, nr. 5, p. 125—152. — *247.*

Cu privire la atitudinea faţă de mişcarea ţărănească. [Rezoluţie adoptată la Congresul al IV-lea (de unificare) al P.M.S.D.R.]. — În : Procesele-verbale ale Congresului de unificare al P.M.S.D.R.,

www.dacoromanica.ro

care a avut loc la Stockholm în 1906. Moscova, tip. Ivanov, 1907, p. 413—414. — *82.*

**Declaraţia delegaţiei poloneze la Conferinţa socialistă internaţională de la Zimmerwald.* — În : Internaţionala şi războiul. Nr. 1. [Zürich], editat de Secretariatul din străinătate al Comitetului de organizare al P.M.S.D.R. 1915, p. 97—99. (P.M.S.D.R.). — *272—273.*

Declaraţia fracţiunii social-democrate la ultima sesiune a Dumei de stat. (După stenograma şedinţei întîi din 19.VII.1915). — În : Internaţionala şi războiul. Nr. 1. [Zürich], editat de Secretariatul din străinătate al Comitetului de organizare al P.M.S.D.R. 1915, p. 141—143. (P.M.S.D.R.). — *247, 251—252.*

Declaraţia reprezentanţilor Social-democraţiei din Polonia şi Lituania. — În : Congresul al II-lea ordinar al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Textul integral al proceselor-verbale. Editat de C.C. Genève, tip partidului, [1904], p. 388—390. (P.M.S.D.R.). — *271—272.*

[Declaraţie prezentată de grupul de stînga al delegaţilor la Conferinţa socialistă internaţională de la Zimmerwald]. — „Soţial-Demokrat", Geneva, 1915, nr. 47, 13 octombrie, p. 2. Sub titlul comun : Două declaraţii prezentate la conferinţa internaţională. Semnat : N. Lenin şi alţii. — *41, 439.*

„*Den*", Petrograd, 1915, nr. 280 (1 078), 11 octombrie, p. 4. — *90.*

Din istoria anului 1905 (1905—1915). — „Rabocee Utro", Petrograd, 1915, nr. 2, 22 octombrie, p. 2. Semnat : V. G. — *87.*

Din partea redacţiei. [Postfaţă la articolul lui Ionov „Continuitate tactică şi organizatorică. (În legătură cu poziţia ziarului «Naşe Slovo»)"]. — În : Internaţionala şi războiul. Nr. 1. [Zürich], editat de Secretariatul din străinătate al Comitetului de organizare al P.M.S.D.R., 1915, p. *77—78.* (P.M.S.D.R.). — *90—91.*

**D—kii, B. Emigraţia poloneză.* — „Rabocee Utro", Petrograd, 1915, nr. 1, 15 octombrie, p. 2. — *254.*

Engels, F. Contribuţii la critica proiectului programului social-democrat din 1891. Sfîrşitul lunii iunie 1891. — *109, 125.*

— *De ce poartă clasa muncitoare interes Poloniei?* Sfîrşitul lunii ianuarie — 6 aprilie 1866. — *441, 450.*

* Cu asterisc sînt notate cărţile, ziarele, articolele şi documentele pe care se află însemnări făcute de V. I. Lenin şi care se păstrează în Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.

www.dacoromanica.ro

— *Insurecţia de la Praga.* 17 iunie 1848. — *267.*

— *Literatura din emigraţie.* Mai 1874 — aprilie 1875. — *267.*

— *Panslavismul democrat.* 14—15 februarie 1849. — *267—268.*

— *Rolul violenţei în istorie.* Sfîrşitul lunii decembrie 1877 — martie 1888. — *306.*

— *Scrisoare către F. Kelley-Vişneveţkaia.* 28 decembrie 1886. — *75.*

— *Scrisoare către F. A. Sorge.* 7 decembrie 1889. — *75.*

— *Scrisoare către H. Schlüter.* 11 ianuarie 1890. — *75.*

Extras din nr. 9 al publicaţiei „Informaţionnîi Listok". [Geneva, 1915], p. 3. — *248—249.*

Fapte şi concluzii. (Încă o dată despre alegerile din Petrograd). — „Naşe Slovo", Paris, 1915, nr. 270, 19 decembrie, p. 1. — *86.*

Foaie volantă a Ligii pentru propagandă socialistă — vezi Socialist Propaganda League.

Ghimmer, N. N. — vezi Suhanov, N.

Gogol, N. V. Suflete moarte. — 86.

„*Golos*", Paris, 1914, nr. 23, 9 octombrie, p. 1—2. — *456.*

Griboedov, A. S. Prea multă minte strică. — 88.

**Hilferding, R. Capitalul financiar.* Faza contemporană în dezvoltarea capitalismului. Traducere autorizată din germană, cu un cuvînt introductiv de I. Stepanov. M. Znamenski, 1912. XXIX, 576, 3 p. — *318—319, 321, 351, 357, 360, 367, 388, 403, 417, 425.*

**„Informaţionnîi Listok Zagranicinoi Organizaţii Bunda"*, [Geneva], — 1915, nr. 7, ianuarie, p. 3—7. — *25.*

*— 1915, nr. 8, mai, p. 2—6, 11—12. — *24, 25.*

**Internaţionala şi războiul.* Nr. 1 [Zürich], editat de Secretariatul din străinătate al Comitetului de organizare al P.M.S.D.R., 1915. II, 148 p. (P.M.S.D.R.). — *86, 89—94, 246, 247, 248—249, 250—252, 272—273.*

Ionov. Continuitate tactică şi organizatorică. (În legătură cu poziţia ziarului „Naşe Slovo"). — În : Internaţionala şi războiul. Nr. 1. [Zürich], editat de Secretariatul din străinătate al Comitetului

www.dacoromanica.ro

de organizare al P.M.S.D.R., 1915, p. 62—76. (P.M.S.D.R.). — *90.*

„Iskra" (veche, leninistă), [Leipzig-München-Londra-Geneva]. — *48.*

**Iskra,* [München], 1901, nr. 2, februarie, p. 1. — *462.*

*— 1902, nr. 14, 1 ianuarie, p. 1. — *45.*

Kautsky, K. [Scrisoare către D. B. Reazanov. 9 februarie 1915]. — „Naşe Slovo", Paris, 1916, nr. 34 (421), 10 februarie, p. 1—2, în articolul : [Reazanov, D. B.] Bukvoed. Rolul lui Kautsky în şedinţa fracţiunii din 3 august 1914. — *460.*

**„Kommunist"*, Geneva, 1915, nr. 1—2. 196 p. — *287, 288, 302.*

**Kosovski, V. Cum să refacem Internaţionala.* — „Informaţionnîi Listok Zagranicinoi Organizaţii Bunda", [Geneva], 1915, nr. 8, mai, p. 2—6. — *24.*

*— *Legenda eliberării.* — „Informaţionnîi Listok Zagranicinoi Organizaţii Bunda", [Geneva], 1915, nr. 7, ianuarie, p. 3—7. — *25.*

[Krupskaia, N. K.] Manifestele scoase în timpul războiului de Comitetul din Petersburg al P.M.S.D.R. — „Soţial-Demokrat", Geneva, 1915, nr. 47, 13 octombrie, p. 1—2. — *49.*

**Lenin, V. I. Cîteva teze.* Din partea redacţiei. — „Soţial-Demokrat", Geneva, 1915, nr. 47, 13 octombrie, p. 2. — *91, 92—93.*

— *Cu privire la alegerile pentru Duma a IV-a de stat.* [Rezoluţie adoptată la Conferinţa a VI-a generală (de la Praga) a P.M.S.D.R. din ianuarie 1912]. — În : Conferinţa generală din 1912 a Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Editat de C.C. Paris, tip. coop. „Ideal", 1912, p. 18—21. (P.M.S.D.R.). — *81.*

— *Dezvoltarea capitalismului în Rusia.* Procesul formării pieţei interne pentru marea industrie. 1896—1899. — *147.*

— *Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului.* Expunere populară. Ianuarie-iunie 1916. — *309—310, 311—312, 314, 315—316.*

— *Imperialismul, ultima etapă a capitalismului.* (Expunere populară). Petrograd, „Jizn i Znanie", 1917. 130 p. Înaintea titlului autor : N. Lenin (Vl. Ilin). — *309—310, 311.*

— *Lozincile social-democraţiei revoluţionare.* [Rezoluţie adoptată la conferinţa secţiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. 1915]. — „Soţial-Demokrat", Geneva, 1915, nr. 40, 29 martie, p. 2. Sub titlul comun : Conferinţa secţiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. — *114—116, 128—129.*

www.dacoromanica.ro

— *Pacifismul şi lozinca păcii.* [Rezoluţie adoptată la conferinţa secţiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. 1915]. — In : [Lenin, V. I. şi Zinoviev, G. E.] Socialismul şi războiul. (Atitudinea P.M.S.D.R. faţă de război). Editat de redacţia ziarului „Soţial-Demokrat". Geneva, Chaulmontet, 1915, p. 44—45. (P.M.S.D.R.). Înaintea titlului autori : G. Zinoviev şi N. Lenin. — *253.*

— *Pacifismul şi lozinca păcii.* [Rezoluţie adoptată la conferinţa secţiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. 1915]. — „Soţial-Demokrat", Geneva, 1915, nr. 40, 29 martie, p. 2. Sub titlul comun : Conferinţa secţiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. — *253.*

— *Prefaţă.* — In : [Lenin, V. I.] Imperialismul, ultima etapă a capitalismului. (Expunere populară). Petersburg, „Jizn i Znanie", 1917, p. 1—2. Înaintea titlului autor : N. Lenin (Vl. Ilin). — *311.*

— *Problema agrară şi „criticii lui Marx".* Iunie-septembrie 1901 — toamna anului 1907. — *162—163.*

— *Războiul şi social-democraţia din Rusia.* — „Soţial-Demokrat", Geneva, 1914, nr. 33, 1 noiembrie, p. 1. Semnat : Comitetul Central al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. — *37, 42—43, 114—115, 116—117, 128—129, 302.*

**Rezoluţie în problema naţională, [adoptată la Consfătuirea din vara anului 1913 a C.C. al P.M.S.D.R. cu unii activişti de partid].* — In : Comunicatul şi rezoluţiile Consfătuirii din vara anului 1913 a Comitetului Central al P.M.S.D.R. cu unii activişti de partid. Editat de C.C. [Paris, decembrie] 1913, p. 20—23. (P.M.S.D.R.). — *272, 279.*

— *Şovinism mort şi socialism viu.* (Cum să restabilim Internaţionala ?). — „Soţial-Demokrat", Geneva, 1914, nr. 35, 12 decembrie, p. 1—2. — *302.*

**[Lenin, V. I. şi Zinoviev, G. E.] Socialismul şi războiul.* (Atitudinea P.M.S.D.R. faţă de război). Editat de redacţia ziarului „Soţial-Demokrat". Geneva, Chaulmontet, 1915. 48 p. (P.M.S.D.R.). Înaintea titlului autori : G. Zinoviev şi N. Lenin. — *253.*

Lloyd George, D. Cuvîntare rostită în Camera comunelor la 4 mai 1915 — *vezi* The Budget.

„*Luci*", Petersburg. — *246.*

Manifestul adoptat la Conferinţa socialistă internaţională de la Zimmerwald. 1915 — *vezi* Proletari din Europa ! şi Proletarier Europas !

Manifestul C.C. al P.M.S.D.R. cu privire la război. 1 noiembrie 1914 — *vezi* Lenin, V. I. Războiul şi social-democraţia din Rusia.

www.dacoromanica.ro

Martînov, A. Ce elemente noi ne aduce viitorul? — În : Internaţionala şi războiul. Nr. 1. [Zürich], editat de Secretariatul din străinătate al Comitetului de organizare al P.M.S.D.R., 1915, p. 1—22. (P.M.S.D.R.). — *89—90.*

— *Organizaţia patriotică „Prizîv"*. — În : Internaţionala şi războiul. Nr. 1. [Zürich], editat de Secretariatul din străinătate al Comitetului de organizare al P.M.S.D.R., 1915, p. 146—148. (P.M.S.D.R.). Semnat : A. M. — *89, 90, 250.*

Martov, L. Ce rezultă din „dreptul la autodeterminare naţională". — „Naş Golos", Samara, 1916, nr. 3 (17), 17 ianuarie, p. 1—2 ; nr. 4 (18), 24 ianuarie, p. 1. — *280—281.*

— *Războiul şi proletariatul din Rusia.* — În : Internaţionala şi războiul. Nr. 1. [Zürich], editat de Secretariatul din străinătate al Comitetului de organizare al P.M.S.D.R., 1915, p. 102—125. (P.M.S.D.R.) — *90, 91—94.*

— *„Vorwärts" a murit.* — „Golos", Paris, 1914, nr. 23, 9 octombrie, p. 1—2. Semnat : L. M. — *456.*

Marx, K. şi Engels F. Manifestul Partidului Comunist. Decembrie 1847 — ianuarie 1848. — *45.*

Marx, K. Capitalul. Critica economiei politice, vol. I — III. 1867—1894. — *323—324.*

— *Capitalul.* Critica economiei politice, vol. III, partea 1—2. 1894. — *142, 184—185, 418.*

— *Capitalul.* Critica economiei politice. Vol. III, partea a 2-a. Cartea a III-a. Procesul de ansamblu al producţiei capitaliste. Cap. XXIX — LII. Traducere integrală după ediţia a 2-a germană, sub redacţia lui V. Bazarov şi I. Stepanov. Redacţia generală A. Bogdanov. M., „Moskovskoe Knigoizdatelstvo", 1908. VI, 415 p. — *340—341.*

— *Comunicare confidenţială.* În jurul datei de 28 martie 1870. — *266—267.*

— *Luptele de clasă în Franţa. 1848—1850.* Ianuarie — 1 noiembrie 1850. — *77.*

— *Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte.* Decembrie. 1851—martie 1852. — *77—78.*

— *Proiectul de lege cu privire la desfiinţarea servituţilor feudale.* 29 iulie 1848. — *78.*

— *Scrisoare către F. Engels.* 7 iunie 1866. — *65, 441, 450.*

— *Scrisoare către F. Engels.* 20 iunie 1866. — *65, 441, 450.*

— *Scrisoare către F. Engels.* 2 noiembrie 1867. — *65, 264, 267, 279.*

www.dacoromanica.ro

— *Scrisoare către F. Engels.* 10 decembrie 1869. — *65, 267.*

— *Scrisoare către L. Kugelmann.* 29 noiembrie 1869. — *65, 267.*

„*Naş Golos*", Samara. — *456.*

— 1916, nr. 3 (17), 17 ianuarie, p. 1—2. — *247, 281.*

*— 1916, nr. 4 (18), 24 ianuarie, p. 1. — *281.*

„*Naşa Zarea*", Petersburg. — *21, 29, 42, 51, 90, 106, 123, 246, 247.*

„*Naşe Delo*", Petrograd. — *59, 80, 81, 90, 91, 106, 123, 246, 247, 250, 272, 456.*

*— 1915, nr. 1, p. 65—82. — *19.*

„*Naşe Slovo*", Paris. — *35, 81, 86, 247, 285, 454, 456.*

— 1915, nr. 90, 16 mai, p. 2. — *89—90.*

— 1915, nr 217, 17 octombrie, p. 2—3. — *81.*

— 1915, nr. 259, 7 decembrie, p. 1. — *302.*

*— 1915, nr. 264, 12 decembrie, p. 1—2. — *242.*

— 1915, nr. 270, 19 decembrie, p. 1. — *87.*

— 1916, nr. 5 (393), 7 ianuarie, p. 1. — *302, 457.*

— 1916, nr. 15 (402), 19 ianuarie, p. 1. — *302.*

— 1916, nr. 30 (417), 5 februarie, p. 1—2. — *456, 457.*

— 1916, nr. 34 (421), 10 februarie, p. 1—2. — *460.*

— 1916, nr. 45 (432), 23 februarie, p. 1. În ziar figurează greşit : nr. 44 (431). — *302, 457.*

— 1916, nr. 51 (438), 1 martie, p. 1. — *302, 457.*

„*Novaia Raboceaia Gazeta*", Petersburg, 1913, nr. 69, 29 octombrie, p. 1 ; nr. 71, 31, octombrie, p. 2. — *254—255, 449.*

Oranski, K. Două poziţii. — „Rabocee Utro", Petrograd, 1915, nr. 2, 22 octombrie, p. 1. — *87—88, 89, 249, 251—252, 253—254.*

Ornatski — vezi Cicerin, G. V.

„*Osvobojdenie*", Paris, 1905, nr. 63, 20 (7) ianuarie, p. 221—222. — *256.*

Parabellum — vezi Radek, K.

Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia. [Proclamaţia Comitetului de organizare]. — Extras din nr. 9 al publicaţiei „Infor-

www.dacoromanica.ro

maţionnîi Listok". [Geneva, 1915], p. 3. Semnat : Comitetul de organizare al P.M.S.D.R. — *248—249.*

Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia. [Proclamaţia Comitetului de organizare]. — În : Internaţionala şi războiul. Nr. 1. [Zürich], editat de Secretariatul din străinătate al Comitetului de organizare al P.M.S.D.R., 1915, p. 143—145. (P.M.S.D.R.). Semnat : Comitetul de organizare al P.M.S.D.R. — *247—248.*

**Plehanov, G. V. Despre demonstraţii.* — „Iskra", [München], 1902, nr. 14, 1 ianuarie, p. 1. — *45.*

— *Două linii ale revoluţiei.* — „Prizîv", Paris, 1915, nr. 3, 17 octombrie, p. 2—4. — *77, 78, 79.*

— *Încă o dată despre război.* (Răspuns tovarăşului N—v). — În : Războiul. Culegere de articole. Întocmită cu participarea lui I. Akselrod şi a altora. [Paris, „Ideal", 1915], p. 11—48. — *129, 130, 257.*

**În pragul secolului al XX-lea.* — „Iskra", [München], 1901, nr. 2, februarie, p. 1. — *462.*

**[Potresov, A. N.] La hotarul a două epoci.* — „Naşe Delo", Petrograd, 1915, nr. 1, p. 65—82. Semnat : A. P—v şi A. P. — *19.*

„*Prizîv*", Paris. — *84, 252.*

— 1915, nr. 3, 17 octombrie, p. 2—4. — *77, 78, 79.*

Programul Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia, adoptat la Congresul al II-lea al partidului. — În : Congresul al II-lea ordinar al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Textul integral al proceselor-verbale. Editat de C.C. Genève, tip. partidului, [1904], p. 1—6. (P.M.S.D.R.). — *271—272, 449.*

Proiectul de manifest prezentat [la Conferinţa socialistă internaţională de la Zimmerwald] de grupul delegaţilor de stînga (C.C. al P.M.S.D.R., opoziţia poloneză, Social-democraţia din Ţinutul leton, un suedez şi un norvegian, un delegat german şi unul elveţian). — „Soţial-Demokrat", Geneva, 1915, nr. 45—46, 11 octombrie, p. 4. — *38, 41, 44, 75, 243.*

Proletari din Europa! [Manifest adoptat la Conferinţa socialistă internaţională de la Zimmerwald. 1915]. — „Soţial-Demokrat", Geneva, 1915, nr. 45—46, 11 octombrie, p. 1. — *37—40, 41, 42, 46—47.*

„*Rabocee Utro*", Petrograd. — *86, 91, 94, 247, 250, 252, 306, 456.*

*— 1915, nr. 1, 15 octombrie, p. 2—3. — *253, 254.*

— 1915, nr. 2, 22 octombrie, 4 p. — *86, 87—88, 89, 249, 253—254.*

www.dacoromanica.ro

*_Războiul_. Culegere de articole. Printre autori figurează I. Akselrod şi alţii. [Paris, „Ideal", 1915]. 107 p. — *128, 129, 257.*

Războiul mondial şi sarcinile social-democraţiei. (Proiect de rezoluţie prezentat de aripa de stînga a Conferinţei [socialiste internaţionale de la Zimmerwald. 1915]). — „Soţial-Demokrat", Geneva, 1915, nr. 45—46, 11 octombrie, p. 3—4. — *38, 39, 41, 44, 46—47, 75.*

Rezoluţia adoptată la Conferinţa socialistă internaţională a femeilor de la Berna. — „Soţial-Demokrat", Geneva, 1915, nr. 42. Supliment la ziarul „Soţial-Demokrat", nr. 42, 1 iunie, p. 2. Sub titlul comun : Conferinţa socialistă internaţională a femeilor. — *42.*

Rezoluţia congresului de la Basel — *vezi* Manifest der Internationale zur gegenwärtigen Lage.

Rezoluţia de la Stuttgart — *vezi* Der Militarismus und die internationalen Konflikte.

Rezoluţia muncitorilor de la uzina Novîi Lessner din Petersburg. — „Soţial-Demokrat", Geneva, 1915, nr. 47, 13 octombrie, p. 2. — *49.*

Rezoluţie de simpatie pentru victimele războiului şi pentru cei prigoniţi, [adoptată la Conferinţa socialistă internaţională de la Zimmerwald. 1915]. — „Soţial-Demokrat", Geneva, 1915, nr. 45—46, 11 octombrie, p. 1. — *37—38, 40—41, 44, 299.*

[Rotştein, F.] Încă o dată despre socialiştii englezi. — „Naşe Slovo", Paris, 1916, nr. 15 (402), 19 ianuarie, p. 1. Semnat : F. R.-n şi F. R. — *302.*

— *Socialismul englez şi războiul.* — „Naşe Slovo", Paris, 1915, nr. 259, 7 decembrie, p. 1. Semnat : F. R.-n. — *302.*

„Russkoe Znamea", Petrograd. — *306.*

Sarcina proletariatului rus. (Scrisoare către tovarăşii din Rusia). [Genève, Chaulmontet, 1915]. 8 p. (P.M.S.D.R.). — *29, 58.*

Semkovski, S. I. Marxism simplist în problema naţională. — „Novaia Raboceaia Gazeta", Petersburg, 1913, nr. 69, 29 octombrie, p. 1 ; nr. 71, 31 octombrie, p. 2. — *254—255, 449.*

Social-democraţii ruşi despre apărarea ţării. — „Den", Petrograd, 1915, nr. 280 (1 078), 11 octombrie, p. 4. — *90.*

**Social-democraţii despre apărarea ţării.* — „Rabocee Utro", Petrograd, 1915, nr. 1, 15 octombrie, p. 2—3. — *253.*

www.dacoromanica.ro

„Soţial-Demokrat", [Vilno—Petersburg] — Paris — Geneva. — *43, 52, 274, 287.*

— Geneva, 1914, nr. 33, 1 noiembrie, p. 1. — *37, 42, 114—115, 128—129, 302.*

— 1914, nr. 35, 12 decembrie, p. 1—2. — *302.*

— 1915, nr. 40, 29 martie, p. 2. — *115, 128—129, 253.*

— 1915, nr. 42. Supliment la ziarul „Soţial-Demokrat", nr. 42, 1 iunie, p. 2. — *41.*

— 1915, nr. 45—46, 11 octombrie, p. 1, 3—4. — *37—41, 42—43, 44, 46, 47, 75, 243, 299.*

— 1915, nr. 47, 13 octombrie, 2 p. — *41, 49, 91—92, 93, 116—117, 439.*

„*Sovremennîi Mir*", Petrograd, 1915, nr. 5, p. 125—152. — *247.*

[Struve, P. B.] O *sarcină imperioasă a timpului nostru.* — „Osvobojdenie", Paris, 1905, nr. 63, 20 (7) ianuarie, p. 221—222. Semnat : P. S. — *256.*

[Suhanov, N.] Unele rezultate ale ultimului recensământ din Statele Unite ale Americii. — „Zavetî", [Petersburg], 1913, nr. 6, p. 39—62. Semnat : Nik. Ghimmer. — *137—139, 145, 147—149, 150, 152, 160, 165—166, 181—182, 223.*

Tendinţe periculoase. — În : Internaţionala şi războiul. Nr. 1 [Zürich], editat de Secretariatul din străinătate al Comitetului de organizare al P.M.S.D.R., 1915, p. 126—129. (P.M.S.D.R.). Semnat : Redacţia. — *90—91.*

**[Troţki, L. D.] Colaborarea cu social-patrioţii.* (Răspuns tov. Martov). — „Naşe Slovo", Paris, 1915, nr. 264, 12 decembrie, p. 1—2 — *242.*

— *Probleme fundamentale.* — „Naşe Slovo", Paris, 1915, nr. 217, 17 octombrie, p. 2—3. Semnat : N. Troţki. — *81.*

Turgheniev, I. S. Un cuib de nobili. — *83.*

— *Poeme în proză.* O regulă de viaţă. — *252.*

Un bilanţ al activităţii social-democrate la Petersburg. — „Soţial-Demokrat", Geneva, 1915, nr. 47, 13 octombrie, p. 1. — *49.*

[Uriţki, M. S.] Din convorbirile cu un social-patriot din Rusia. — „Naşe Slovo", Paris, 1916, nr. 30 (417), 5 februarie, p. 1—2. Semnat : M. Boreţki. — *456, 457.*

„*Utro*", Petrograd. — *247.*

www.dacoromanica.ro

*W. O *acuzaţie stranie.* — „Informaţionnîi Listok Zagronicinoi Organizaţii Bunda", [Geneva], 1915, nr. 8, mai, p. 11—12. — *25.*

„*Zaveti*", [Petersburg], 1913, nr. 6, p. 39—62. — *137—139, 145, 147—149, 150, 152, 160, 166—167, 171—172, 181, 223.*

Agahd, E. Grossbanken und Weltmarkt. Die wirtschaftliche und politische Bedeutung der Grossbanken im Weltmarkt unter Berücksichtigung ihres Einflusses auf Russlands Volkswirtschaft und die deutsch-russischen Beziehungen. Berlin, Paschke, 1914, XXIV, 290. S. — *355—357, 362—363.*

[Anmerkung der Redaktion]. — „Berner Tagwacht", 1915, Nr. 250, 26. Oktober. Beilage zur „Berner Tagwacht", S. 1. Sub titlul general: Eine Entgegnung. — *248.*

„*Annalen des Deutschen Reichs für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft*", München-Berlin, 1911, Nr. 3—4, S. 161—248. — *320, 325.*

„*The Annals of the American Academy of Political and Social Science*", Philadelphia, 1915, vol. LIX, No. 148, May, p. 301—308, 321—332. — *370.*

[Die Antwort der Redaktion des „Vorwärts"]. — „Vorwärts", Berlin, 1916, Nr. 11, 12. Januar. Beilage zu Nr. 11 des „Vorwärts", S. 2—3. — *242, 302, 458, 473.*

*„*Appeal to Reason*", Girard, Cansas, 1915, No. 1, 030, August 28, p. 1. — *457, 460.*

*— 1915, No. 1, 032, September 11, p. 1. — *239—240, 300, 457, 473—474.*

*— 1915, No. 1, 045, December 11, p. 1. — *457, 460.*

*— 1915, No. 1, 047, December 25, p. 1. — *457, 460.*

„*Arbeiter-Zeitung*", Wien. — *280.*

„*Archiv für Eisenbahnwesen*", Berlin, 1892, Hft. 1—6. — *401.*

Arndt, P. Die Kapitalkraft Frankreichs. — „Weltwirtschaftliches Archiv", Jena, 1916, Bd. 7, (1916.I), S. 34—52. — *367.*

Aus dem literarischen Nachlass von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle. Hrsg. von F. Mehring. Bd. III. Gesammelte Schriften von K. Marx und F. Engels. Von Mai 1848 bis Oktober 1850. Stuttgart, Dietz, 1902. VI. 491 S. — *450.*

Aus den Handelskammern. — „Die Bank", Berlin, 1913, II. Semester, S. 811—813. — *341—342.*

www.dacoromanica.ro

Austerlitz, F. Die nationalen Triebkräfte. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1916, Jg. 34, Bd. 1, Nr. 21, 18. Februar, S. 641—648. — *279—280.*

**Aux femmes du prolétariat!* [Manifest, Paris 1915], 1 p. (Comité d'Action Féminine Socialiste pour la Paix contre le Chauvinism). Semnat : Pour le Comité : Louise Saumoneau. — *459.*

„Avanti!", Milano, 1916, N. 43, 12 febbraio, p. 2. — *454, 457.*

— 1916, N. 65, 5 marzo, p. 1. — *296, 467.*

**Axelrod, P. Die Krise und die Aufgaben der internationalen Sozialdemokratie.* Zürich, Genossenschaftsdruckerei, 1915, 46 S. — *53—59, 93, 113—114, 115, 116, 122, 127—128, 129, 304, 447.*

„Die Bank", Berlin, 1909, I. Semester, S. 79, 115—125, 301—309. — *331, 362—363.*

— 1909, II. Semester, S. 819—833, 849—857. — *347, 419—421.*

— 1910, II. Semester, S. 497—508, 1200. — *336, 340—341.*

— 1911, I. Semester, S. 1—13. — *406.*

— 1911, II. Semester, S. 825—832. — *362.*

— 1912, I. Semester, S. 223—230, 432—438. — *344, 360.*

— 1912, II. Semester, S. 629—638, 1032—1047. — *375—376.*

— 1913, I. Semester, S. 388—391. — *375—376.*

— 1913, II. Semester, S. 623—637, 725—736, 811—813, 952—963, 1022—1024, 1024—1026. — *334, 341—342, 359, 361, 362, 369.*

— 1914, I. Semester, S. 89—90, 313—321, 415—426, 544—551. — *339—340, 342, 353—354, 361—362.*

— 1914, II. Semester, S. 713—714. — *341—342.*

Banken und Reichspost. — „Die Bank", Berlin, 1914, II. Semester, S. 713—714, la rubrica : Aus den Handelskammern. — *341—342.*

Die bankgewerbliche Tätigkeit der Sparkassen. — „Die Bank", Berlin, 1913, II. Semester, S. 1022—1024, la rubrica : Umschau. — *341—342.*

Barboni, T. Internazionalismo o Nazionalismo di classe? (il proletariato d'Italia e la guerra europea). Ed. dall'autore. Campione d'Intelvi (Provincia di Como), 1915, 143 p. — *14, 19—23.*

„La Bataille", Paris. — *244.*

— 1916, N 87, 28 janvier, p. 2. — *241.*

Bauer, O. Die Nationalitätenfrage und die Sozialdemokratie. Wien, Brand, 1907. VIII, 576 S. (Marx—Studien. Blätter zur Theorie

www.dacoromanica.ro

und Politik des wissenschaftlichen Sozialismus. Hrsg. von M. Adler und R. Hilferding. Bd. 2). — *264.*

Beer, M. Der moderne englische Imperialismus. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1897—1898, Jg. XVI, Bd. 1, Nr. 10, S. 300—306. — *382—383, 388—389.*

Bérard, V. L'Angleterre et l'impérialisme. Avec une carte en couleur hors texte. Paris, Colin, 1900. VI. 381 p. — *416.*

„Berner Tagwacht". — *34, 36, 234.*

*— 1915, Nr. 218, 18. September, S. 1. — *60, 84, 88, 237, 238, 243, 297, 298, 299, 458, 471, 473.*

— 1915, Nr. 247, 22. Oktober. Beilage zur „Berner Tagwacht", S. 1. — *248.*

— 1915, Nr. 250, 26. Oktober. Beilage zur „Berner Tagwacht", S. 1. — *248—249, 250.*

— 1915, Nr. 252, 28. Oktober. Beilage zur „Berner Tagwacht", S. 1; Nr. 253, 29. Oktober. Beilage zur „Berner Tagwacht", S. 1. — *60, 65—68, 441.*

— 1915, Nr. 271, 19. November. Beilage zur „Berner Tagwacht", S. 1. — *117, 130.*

— 1915, Nr. 283, 3. Dezember. 1. Beilage zur „Berner Tagwacht", S. 1; Nr. 284, 4. Dezember. Beilage zur „Berner Tagwacht", S. 1. — *457.*

*— 1916, Nr. 18, 22. Januar. Beilage zur „Berner Tagwacht", S. 1. — *454.*

— 1916, Nr. 32, 8. Februar. Beilage zur „Berner Tagwacht", S. 1; Nr. 34, 10. Februar, S. 1—2. — *460.*

Börsenwoche. Nachklänge zur Fusion Schaaffhausen — Discontogesellschaft. Schwache Börsentendenz. Zur Lage in der oberschlesischen Montanindustrie. — „Frankfurter Zeitung", Frankfurt a.M. Abendblatt, 1914, Nr. 121, 2. Mai, S. 4. — *344.*

**[Bourderon, A.] Projet de Résolution pour le Congrès.* — În manifestul : Aux Fédérations. Aux Sections. Aux Membres du Parti Socialiste. [Paris, 1915], p. 2. — *243, 303, 455, 458, 473.*

**Briefe und Auszüge aus Briefen von Joh. Phil. Becker, Jos. Dietzgen, Friedrich Engels, Karl Marx u. A. an F. A. Sorge u. Andere.* Stuttgart. Dietz, 1906. XII, 422 S. — *111, 125—127.*

**Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx.* 1844 bis 1883. Hrsg. v. A. Bebel und E. Bernstein. Bd. 2, 4. Stuttgart, Dietz, 1913. 2. Bd.

*— Bd. 2. XXIV, 429 S. — *412.*

www.dacoromanica.ro

*— Bd. 4. XX, 536 S. — *412.*

The Budget. Daily Cost of the War. Enormous borrowing. No new taxes. — „The Daily Telegraph", London, 1915, May 5, p. 6. — *367.*

Bulletin de l'Institut international de statistique. T. XIX-2e Livraison La Haye. Van Stockum, [1912], p. 201—225. — *364—365, 367, 416.*

Calwer, R. Einführung in die Weltwirtschaft. Berlin, Simon, 1906. 95 S. (Maier-Rothschild-Bibliothek, Bd. 30). — *399.*

**Census reports.* Twelfth census of the United States, taken in the year 1900. Vol. V. Agriculture. P. I. Farms, live stock, and animal products. Washington, United States Census office, 1902. CCXXXVI, 767 p.; 18 Plates. — *139, 140, 151—153, 154, 175—176, 177—183, 187—189, 193—195, 199—200, 201—209, 210, 214—221, 223, 227—230, 231—233.*

Compromise between pro-and anti-warites. A Meaningless Manifesto: Great Dissatisfaction. From a Paris correspondent. — „The Labour Leader", [Manchester-London], 1916, No. 2, January 13, p. 8. Sub titlul general: The National Congress of the French Socialist Party. — *455.*

Crammond, E. The Economic Relations of the British and German Empires. — „Journal of the Royal Statistical Society", London, 1914, vol. LXXVII, part VIII, July, p. 777—807. — *402.*

Cromer, E. B. Ancient and Modern Imperialism. London, Murray, 1910. 143 p. — *386.*

**Cunow, H. Parteizusammenbruch?* Ein offenes Wort zum inneren Parteistreit. Berlin, Singer, 1915. 38 S. — *397.*

„The Daily Telegraph", London, 1915, May 5, p. 6. — *367.*

**David, E. Die Sozialdemokratie im Weltkrieg.* Berlin, Singer, 1915. 192 S. — *115, 116, 128, 129—130.*

— *Sozialismus und Landwirtschaft.* Bd. 1. Die Betriebsfrage. Berlin, „Sozialistische Monatshefte", 1903. 703 S. — *190.*

**Debs, E. Never be a Soldier.* „Appeal to Reason", Girard, Cansas, 1915, No. 1, 030, August 28, p. 1. — *457, 460.*

*— *The Only War I Will Fight In.* — „Appeal to Reason", Girard, Cansas, 1915, No. 1, 047, December 25, p. 1. — *457, 460.*

*— *„Preparedness" I Favor.* — „Appeal to Reason", Girard, Cansas, 1915, No. 1, 045, December 11, p. 1. — *457, 460.*

www.dacoromanica.ro

*— *When I Shall Fight.* — „Appeal to Reason", Girard, Cansas, 1915, No. 1, 032, September 11, p. 1. — *239—240, 300, 457, 460, 473.*

Diouritch, G. L'Expansion des banques allemandes à l'étranger ses rapports avec le développement économique de l'Allemagne. Paris-Berlin, Rousseau, Puttkammer u. Mühlbrecht, 1909. 798 S. — *367, 373—374.*

Driault, E. Les problèmes politiques et sociaux à la fin du XIXe siècle. Paris, Alcan, 1900. 388, 32 p. — *390—391.*

Ein- und Auswanderung. Rezoluția, adoptată la Congresul socialist internațional de la Stuttgart. În: Internationaler Sozialistenkongress zu Stuttgart. 18. bis 24. August 1907. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1907, S. 58—59. — *75.*

Eine Entgegnung. — „Berner Tagwacht", 1915, Nr. 250, 26. Oktober. Beilage zur „Berner Tagwacht", S. 1. Semnat: Auswärtiges Sekretariat des Organisationskomitees der sozialdemokratischen Arbeiterpartei Russlands. — *248, 249—250.*

Eine Erklärung. — „Internationale sozialistische Kommission zu Bern. Bulletin," Bern, 1915, Nr. 2, 27. November, S. 2. Semnat: Internationale sozialistische Kommission zu Bern. — *299.*

Eine Massendemonstration vor dem Parteivorstandsdomizil. — „Berner Tagwacht", 1915, Nr. 271, 19. November. Beilage zur „Berner Tagwacht", S. 1. — *117, 130.*

Engels, F. [Brief an K. Kautsky]. 12. September 1882. În: Kautsky, K. Sozialismus und Kolonialpolitik. Eine Auseinandersetzung. Berlin, „Vorwärts", 1907, S. 79—80, la rubrica: Anhang. Sub titlul: Ein Brief von Friedrich Engels. — *411.*

— *[Brief an K. Marx].* 7 Oktober 1858. — În: Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx. 1844 bis 1883. Hrsg. v. A. Bebel und E. Bernstein. Bd. 2. Stuttgart, Dietz, 1913, S. 289—291. — *411.*

— *Brief an K. Marx].* 11. August 1881. — Ibidem, Bd. 4, S. 432—433. — *411.*

— *[Brief an F. A. Sorge].* 18. Januar 1893. — În: Briefe und Auszüge aus Briefen von Joh. Phil. Becker, Jos. Dietzgen, Friedrich Engels, Karl Marx u.A. an F. A. Sorge und Andere. Stuttgart, Dietz, 1906, S. 389—391. — *111, 126.*

— *[Brief an F. A. Sorge].* 11. November 1893. — Ibidem, S. 400—401. — *111, 126.*

— *Die Lage der arbeitenden Klasse in England.* Nach eigner Anschauung und authentischen Quellen. 2. durchges. Aufl. Stuttgart, Dietz, 1892. XXXII, 300 S. — *411.*

www.dacoromanica.ro

Engels, F. [Vorwort zur 2. Aufl. der Arbeit : „Die Lage der arbeitenden Klasse in England“. 21. Juli 1892]. În : Engels, F. Die Lage der arbeitenden Klasse in England. Nach eigner Anschauung und authentischen Quellen. 2. durchges. Aufl. Stuttgart, Dietz, 1892, S. VII—XXVI. — *411—412.*

Eschwege, L. Plutokratie und Beamtenschaft. — „Die Bank“, Berlin, 1911, II. Semester, S. 825—832. Semnat : Ludwig Eschwege — Berlin. — *362.*

— *Der Sumpf.* — „Die Bank“, Berlin, 1913, II. Semester, S. 952—963. — *360, 362—363.*

— *Tochtergesellschaften.* — „Die Bank“, Berlin, 1914, I. Semester, S. 544—551. — *354.*

— *Zement.* Zur Berichterstattung der Syndikate. — „Die Bank“, Berlin, 1909, I. Semester, S. 115—125. Semnat : Ludwig Eschwege — Charlottenburg. — *332.*

„Europa und die Revolution“. — „Volksrecht“, Zürich, 1916, Nr. 35, 11. Februar, S. 1. — *459.*

Filene, E. A. Cooperative Pioneering and Guaranteeing in the Foreign Trade. — „The Annals of the American Academy of Political and Social Science“, Philadelphia, 1915, vol. LIX, No. 148, May, p. 321—332. — *370.*

„Forward“, Glasgow. — *457.*

„Frankfurter Zeitung“, Frankfurt a.M. Abendblatt, 1914, Nr. 121, 2. Mai, S. 4. — *344.*

„Gazeta Robotnicza“, [Zürich], 1915, Nr. 24, luty. 8 s. — *283.*

— 1916, Nr. 25, styczeń, s. 7—8. — *283—284.*

**Gibsone, W. [A Letter to the Editor of „The Labour Leader“]* — „The Labour Leader“, [Manchester — London], 1915, No. 52, December 30, p. 9. Sub titlul general : The I L P and the Labour Party, în : The Views of our Readers. — *242, 457.*

„Die Glocke“, München. — *83, 84, 304.*

— Jg. 1915, Nr. 1—6, 1. September — 15. November. — *84.*

— Jg. 1915, Nr. 8, 15. Dezember, S. 465—476. — *267.*

— Jg. 1915—1916, Nr. 9, 1. Januar, S. 493—500. — *267.*

**Golay, P. Le socialisme qui meurt et le socialisme qui doit renaître.* Conférence donnée à la Maison du Peuple de Lausanne, le 11 mars 1915. Lausanne, imp. de l'université, 1915. 22. p. — *5—13.*

www.dacoromanica.ro

Górter, H. Het Imperialisme, de Wereldoorlog en de Sociaal-Democratie. Amsterdam. Brochurehandel Sociaal-Democratische Partij [1914]. 116 bl. — *110, 268, 281.*

Gothaischer Genealogischer Hofkalender nebst diplomatisch-statistischem Jahrbuche. Jg. 151. Gotha, Perthes, 1914. XXIV, 1208, 36 S. — *440.*

**Great Change in French Socialist Opinion.* (From a Paris correspondent). — „The Labour Leader", [Manchester — London], 1915, No. 52, December 30, p. 3. — *455.*

Grundriss der Sozialökonomik. Abt. V. Die einzelnen Erwerbsgebiete in der kapitalistischen Wirtschaft und die ökonomische Binnenpolitik im modernen Staate. Teil II. Bankwesen. Bearb. von G. v. Schulze-Gaevernitz, E. Jaffé. Buch III. A II. Tübingen, Mohr (Siebeck), 1915, S. 1—189. — *335, 337, 342—343, 344, 349, 353, 432.*

Grundriss der Sozialökonomik. Abt. VI Industrie, Bergwesen, Bauwesen. Buch III. B. I. Tübingen, Mohr (Siebeck), 1914, S. 187—246. — *324—325.*

„*Le Grutléen*", Lausanne. — *5.*

Guesde, J. En garde! Contre les Contrefaçons, les Mirages et la Fausse Monnaie des Réformes bourgeoises. Polémiques. Paris, Rouff, 1911. 477 p. — *47, 104, 121.*

Harms, B. Volkswirtschaft und Weltwirtschaft. Versuch der Begründung einer Weltwirtschaftslehre. Mit zwei lithogr. Taf. Jena, Fischer, 1912. XV, 495 S. (Probleme der Weltwirtschaft. Schriften des Instituts für Seeverkehr und Weltwirtschaft an der Universität Kiel. Hrsg, v. B. Harms. VI). — *367.*

Heinig, K. Der Weg des Elektrotrusts. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1912, Jg. 30, Bd. 2, Nr. 39, 28. Juni, S. 474—485. — *354—355, 373.*

Henger, H. Die Kapitalsanlage der Franzosen in Wertpapieren mit besonderer Berücksichtigung der Kapitalsanlage in Handel und Industrie. Stuttgart — Berlin, Cotta, 1913. 101 S. (Münchener volkswirtschaftliche Studien hrsg. v. L. Brentano und W. Lotz. 125. Stück). — *411.*

Heymann, H. G. Die gemischten Werke im deutschen Grosseisengewerbe. Ein Beitrag zur Frage der Konzentration der Industrie. Stuttgart — Berlin, Cotta, 1904. IX, 342 S. (Münchener volkswirtschaftliche Studien hrsg. v. L. Bretano und W. Lotz. 65. Stück). — *321—323, 352.*

www.dacoromanica.ro

Hildebrand, G. Die Erschütterung der Industrieherrschaft und des Industriesozialismus. Jena, Fischer, 1910. VI, 244 S. — *409.*

Hilferding, R. Das Finanzkapital. Eine Studie über die jüngste Entwicklung des Kapitalismus. Wien, Brand, 1910. XI, 477 S. — *318.*

— *Die Sozialdemokratie am Scheidewege.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1915, Jg. 33, Bd. 2, Nr. 16, 16. Juli, S. 489—499. — *257.*

Hill, D. J. A History of Diplomacy in the International Development of Europe. V. 1. The Struggle for universal Empire. With maps and tables. New York — London — Bombay, Longmans, Green, 1905, XXIII, 481 p. — *424.*

Hobson, J. A. Imperialism, A. Study. London, Nisbet, 1902. VII, 400, (4) p. — *309, 315, 318—319, 381, 395—396, 403, 404, 405—409, 413, 415, 422.*

Hofkalender — vezi Gothaischer Genealogischer Hofkalender nebst diplomatisch-statistischem Jahrbuche.

Hourwich, I. Immigration and Labor. The Economic Aspects of European Immigration to the United States. New York — London, Putnam, 1912. XVII, 544 p. — *411.*

Hübner, O. Geographisch-statistische Tabellen aller Länder der Erde. Fortgeführt und ausgestaltet von F. v. Juraschek. 63. umgearb. Ausgabe für das Jahr 1914. Frankfurt a. M., Keller, [1914]. XV, 155 S. — *383.*

— *Geographisch-statistische Tabellen aller Länder der Erde.* Fortgeführt und ausgestaltet von F. v. Juraschek. 64. Ausgabe. (Kriegs-Ausgabe). Im Druck vollendet Ende 1915. Frankfurt a. M., Keller, 1916. XV, 158 S. — *383.*

„*L'Humanité*", Paris, 1914, N 3827, 9 octobre, p. 1. — *458.*

— 1916, N 4315, 9 février, p. 3. — *454.*

Der Imperialismus. [Rezoluţia adoptată la Congresul de la Chemnitz al Partidului social-democrat din Germania 1912]. — In: Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten in Chemnitz vom 15. bis 21. September 1912. Berlin, Singer, 1912, S. 529—530, la rubrica: Anhang. — *318—319.*

„*Internationale Flugblätter*", [Zürich], 1915, Nr. 1, November, S. 5—8. — *75.*

www.dacoromanica.ro

„*Internationale Sozialistische Kommission zu Bern.* Bulletin", Bern, 1915, Nr. 1, 21. September. 8. S. În limbile germană, engleză şi franceză. — *32, 33—34, 36, 471—472.*

*— 1915, Nr. 2, 27. November. 16 S. — *34, 36, 246, 273, 300.*

— 1916, Nr. 3, 29. Februar, S. 1, 2—3. — *290, 299—300, 301, 464, 471, 472, 473—474.*

Internationale sozialistische Kommission zu Bern. [Apel în privinţa convocării celei de a doua Conferinţe socialiste internaţionale]. — „Internationale Sozialistische Kommission zu Bern. Bulletin", Bern, 1916, Nr. 3, 29. Februar, S. I. — *290, 464.*

Internationale sozialistische Konferenz zu Zimmerwald (Schweiz), abgehalten vom 5. bis 8. September 1915. Offizieller Verhandlungsbericht. — „Internationale Sozialistische Kommission zu Bern. Bulletin", Bern, 1915, Nr. 1, 21. September, S. 4—8. — *36.*

Die Internationalen in Österreich an die Internationalen aller Länder! — „Berner Tagwacht", 1915, Nr. 283, 3. Dezember. 1. Beilage zur „Berner Tagwacht", S. 1; Nr. 284, 4. Dezember. Beilage zur „Berner Tagwacht", S. 1. — *457.*

Intorno al l'organizzazione socialista internazionale. — „Avanti !", Milano, 1916, N. 43, 12 febbraio, p. 2. — *454, 457.*

Jeidels, O. Das Verhältnis der deutschen Grossbanken zur Industrie mit besonderer Berücksichtigung der Eisenindustrie. Leipzig, Dunker u. Humblot, 1905. XII, 271 S. (Staats- und sozialwissenschaftliche Forschungen, hrsg. von G. Schmoller u. M. Sering. 24. Bd. 2. Hft. [Der ganzen Reihe 112 Hft.]). — *332, 333, 345, 346—347, 348, 349—350, 371, 374.*

„*Journal of the Royal Statistical Society*", London, 1911, vol. LXXIV, part II, January, p. 167—187. — *367.*

— 1914, vol. LXXVII, part. VIII, July, p. 777—807. — *402.*

Kaufmann, E. Das französische Bankwesen mit besonderer Berücksichtigung der drei Depositengrossbanken. Tübingen, Mohr, 1911. XII, 372 S. (Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik. Hrsg. v. E. Jaffé. Ergänzungsheft I). — *337—338.*

— *Die Organisation der französischen Depositengrossbanken.* — „Die Bank", Berlin, 1909, II. Semester, S. 849—857. — *347.*

Kautsky, K. Fraktion und Partei. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1915, Jg. 34, Bd. 1, Nr. 9, 26. November, S. 269—276. — *109, 110—111, 125—126, 129, 256.*

*— *Der Imperialismus.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1914, Jg. 32, Bd. 2, Nr. 21, 11. September, S. 908—922. — *394—397, 398.*

www.dacoromanica.ro

*— *Die Internationalität und der Krieg.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1914, Jg. 33, Bd. 1, Nr. 8, 27. November, S. 225—250. — *275.*

— *Nationalstaat, imperialistischer Staat und Staatenbund.* Nürnberg, Fränkische Verlagsanstalt, 1915. 80 S. — *416, 417—418.*

— *Noch einige Bemerkungen über nationale Triebkräfte.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1916, Jg. 34, Bd. 1, Nr. 23, 3. März, S. 705—713. — *274, 279—280, 449—450.*

*— *Nochmals unsere Illusionen. Eine Entgegnung.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1915, Jg. 33, Bd. 2, Nr. 8, 21. Mai, S. 230—241 ; Nr. 9, 28 Mai, S. 264—275. — *66, 122, 270, 275, 294—295, 466—467.*

— *Sozialismus und Kolonialpolitik.* Eine Auseinandersetzung. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1907. 80 S. — *412.*

— *Der Weg zur Macht.* Politische Betrachtungen über das Hineinwachsen in die Revolution. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1909, 104 S. —*58, 98, 99, 105, 112.*

*— *Zwei Schriften zum Umlernen.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1915, Jg. 33, Bd. 2, Nr. 2, 9. April, S. 33—42 ; Nr. 3, 16. April, S. 71—81 ; Nr. 4, 23. April, S. 107—116 ; Nr. 5, 30. April, S. 138—146. — *66—67, 98—99, 112, 127, 394—397, 398—399, 421—425.*

Kestner, F. Der Organisationszwang. Eine Untersuchung über die Kämpfe zwischen Kartellen und Aussenseitern. Berlin, Heymann, 1912. XII. 395 S. — *326, 329—331.*

Kies, W. S. Branch Banks and our Foreign Trade. — „The Annals of the American Academy of Political and Social Science", Philadelphia, 1915, vol. LIX, No. 148, May, p. 301—308. — *370.*

**Klassenkampf gegen den Krieg!* Material zum „Fall" Liebknecht. Fără indicarea locului apariției [1915]. 88 S. (Als Manuskript gedruckt !). — *109—111, 126, 459.*

**Kolb, W. Die Sozialdemokratie am Scheidewege.* Ein Beitrag zum Thema : Neuorientierung der deutschen Politik. [2. Aufl.]. Karlsruhe, Buchdruckerei Geck [1915]. 67 S. — *257—259.*

„*Labour Leader*", Manchester—London—Glasgow. — *130, 303.*

*— [Manchester — London], 1915, No. 33, August 19. 12 p. — *130.*

— 1915, No. 46, November 18, p. 3. — *457, 458.*

*— 1915, No. 49, December 9, p. 8 ; No. 51, December 23, p. 8. — *242, 300, 302, 457, 458, 473.*

*— 1915, No. 52, December 30, p. 3, 9. — *242, 455, 457.*

— 1916, No. 2, January 13, p. 8. — *455.*

— 1916, No. 4, January 27, p. 8. — *455.*

www.dacoromanica.ro

Labriola, A. La guerra di Tripoli e l'opinione socialista. Napoli, Morano, 1912. 142 p. — *16.*

Landwirtschaftliche Betriebsstatistik. Hrsg. vom kaiserlichen Statistischen Amte. Bd. 212, T. 1 a, 1, b, 2 a. Berlin, Verlag des Statistischen Reichsamts [1909—1910]. 3 Bd. (Statistik des Deutschen Reichs. Berufs- und Betriebszählung vom 12. Juni 1907). — *154, 155—156, 157, 172—173, 214.*

Lansburgh, A. Die Bank mit den 300 Millionen. — „Die Bank", Berlin, 1914, I. Semester, S. 415—426. — *339—340.*

— *Das Beteiligungssystem im deutschen Bankwesen.* — „Die Bank", Berlin, 1910, II. Semester, S. 497—508. — *336.*

— *Der deutsche Rentnerstaat.* — „Die Bank", Berlin, 1911, I. Semester, S. 1—13. — *406.*

— *Deutsches Kapital im Auslande.* — „Die Bank", Berlin, 1909, II. Semester, S. 819—833. — *418—421.*

— *Die Finanzgeschäfte des Fürstentrusts.* — „Die Bank", Berlin, 1912, I. Semester, S. 223—230. Semnat: A. L. — *360—361.*

— *Finanzieller Nationalismus.* — „Die Bank", Berlin, 1914, I. Semester, S. 313—321. — *341—342.*

— *Fünf Jahre deutsches Bankwesen.* — „Die Bank", Berlin, 1913, II. Semester, S. 725—736. — *334.*

— *Der „Money Trust".* — „Die Bank", Berlin, 1912, I. Semester, S. 432—438. Semnat: A. L. — *343—344.*

— *Der Staat und die Auslandsanleihen.* — „Die Bank", Berlin, 1913, II. Semester, S. 623—637. — *359.*

— *Die wirtschaftliche Bedeutung des Byzantinismus.* — „Die Bank", Berlin, 1909, I. Semester, S. 301—309. — *361—363.*

**[Legien, C.] Warum müssen die Gewerkschaftsfunktionäre sich mehr am inneren Parteileben beteiligen?* (Ein Vortag von C. Legien in der Versammlung der Gewerkschaftskommission Berlins und Umgegend am 27. Januar 1915). Berlin, 1915. 47 S. — *130—131.*

[Lénine, V. I.] L'Impérialisme, dernière étape du Capitalisme. (Essai de vulgarisation). Paris, Librairie de l'Humanité, 1923. 140 p. (Bibliothèque communiste). Autor: N. Lénine. — *311, 314.*

— *Der Imperialismus als jüngste Etappe des Kapitalismus.* Hamburg, Hoym, 1921. 136 S. (Bibliothek der Kommunistischen Internationale. IX). Autor: N. Lenin. — *311, 314.*

[Lenin, V. I. u. Zinowjew, G. E.] Sozialismus und Krieg. (Stellung der SDAP Russlands zum Kriege). Fără indicarea locului apariţiei, 1915, 36 S. (SDAP). Autori: G. Zinowjew und N. Lenin. — *41, 75.*

www.dacoromanica.ro

*Lensch, P. Die Selbstbestimmungsflause. — „Die Glocke", München, Jg. 1915, Nr. 8, 15. Dezember, S. 465—476. — *267—268.*

Sozialismus und Annexionen in der Vergangenheit. — „Die Glocke", München, Jg. 1915—1916, Nr. 9, 1. Januar, S. 493—500. — *267—268.*

Lescure, J. L'Épargne en France. Paris, Tenin, 1914, VIII, 114. — *338.*

Levy, H. Monopole, Kartelle und Trusts in ihren Beziehungen zur Organisation der kapitalistischen Industrie. Dargest. an der Entwicklung in Grossbritannien. Jena, Fischer, 1909. XIV, 322 S. — *322—323.*

„Lichtstrahlen", Berlin. — *458.*

Liefmann, R. Beteiligungs- und Finanzierungsgesellschaften. Eine Studie über den modernen Kapitalismus und das Effektenwesen (in Deutschland, den Vereinigten Staaten, England, Frankreich, Belgien und der Schweiz). Jena, Fischer, 1909. X, 495 S. — *326, 332—333, 335, 349, 352, 360.*

— *Kartelle und Trusts und die Weiterbildung der volkswirtschaftlichen Organisation.* 2-te, stark erweiterte Aufl. Stuttgart, Moritz, 1910. 210 S. — *326, 378.*

Lucas, C. P. Greater Rome and Greater Britain. Oxford, Clarendon Press, 1912. 184 p. — *386.*

Luxemburg, R. Kwestja narodowościowa i autonomja. — „Przegląd Socjaldemokratyczny", [Kraków], 1908, N 6, sierpień s. 482—515 ; N 7, wrzesień, s. 597—631 ; N 8—9, październik — listopad, s. 687—710 ; N 10, grudzień s. 795—818 ; *1909, N 12, czerwiec, s. 136—163 ; N 14—15, sierpień-wrzesień, s. 351—376. — *449.*

Lysis. Contre l'Oligarchie financière en France. Préf. de J. Finot. 5-me éd. Paris „La Revue", 1908. XI 260 p. — *358—359.*

Manifest der Internationale zur gegenwärtigen Lage, [angenommen auf dem Ausserordentlichen Internationalen Sozialistenkongress zu Basel]. — In : Ausserordentlicher Internationaler Sozialistenkongress zu Basel am 24. und 25. November 1912. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1912, S. 23—27. — *2, 6, 20, 56, 58, 101—106, 112, 116, 118—121, 124, 126, 130, 238, 314, 318—319, 453.*

Marck, Ch. Une expulsion. — „La Bataille", Paris, 1916, N 87, 28 janvier, p. 2. — *241.*

Martoff, L. Internationalisierung der Arbeiterbewegung. Paul Axelrod. Die Krise und die Aufgaben der Internationalen Sozialde-

www.dacoromanica.ro

mokratie. (Recenzie). — „Volksrecht", Zürich, 1915, Nr. 236, 9. Oktober, S. 1; Nr. 237, 11. Oktober, S. 1—2. — *53, 56.*

Michels, R. L'imperialismo italiano. Studi politicodemografici. Milano, Società Editrice Libraria, 1914. XVIII, 187 p. (Studi economico-sociale contemporanei = 8). Pe copertă: Roma — Milano — Napoli. — *14—18.*

Der Militarismus und die internationalen Konflikte. [Rezoluţia adoptată la Congresul socialist internaţional de la Stuttgart]. — În: Internationaler Sozialistenkongress zu Stuttgart. 18. bis 24. August 1907. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1907, S. 64—66. — *6, 453.*

Monitor. Die Sozialdemokratie und der Weltkrieg. — „Preussische Jahrbücher", Berlin 1915, Bd. 160, Hft. 1, April, S. 30—53. — *108, 124, 125.*

Morris, H. C. The History of Colonisation from the Earliest Times to the Present Day. In two volumes. V. 1—2. New York — London, Macmillan, 1900. 2 v. — *381.*

„*Neue Rheinische Zeitung*", Köln. — 441.

„*Neue Zeit*", Stuttgart. — *10.*

— 1897—1898, Jg. XVI, Bd. 1, Nr. 10, S. 300—306. — *382, 388—389.*

— 1912, Jg. 30, Bd. 2, Nr. 39, 28. Juni, S. 474—485. — *355, 373.*

*— 1914, Jg. 32, Bd. 2, Nr. 21, 11. September, S. 908—922. — *394—396, 398.*

*—1914, Jg. 33, Bd. 1, Nr. 8, 27. November, S. 225—250. — *275.*

*— 1915, Jg. 33, Bd. 2, Nr. 2, 9. April, S. 33—42; Nr. 3, 16. April, S. 71—81; Nr. 4, 23. April, S. 107—116; Nr. 5, 30. April, S. 138—146. — *66—67, 89—99, 112, 127, 394—396, 397—398, 422—425.*

— 1915, Jg. 33, Bd. 2, Nr. 8, 21. Mai, S. 230—241; Nr. 9, 28. Mai, S. 264—275. — *66, 122, 270, 275, 294—295, 466—467.*

— 1915, Jg. 33, Bd. 2, Nr. 16, 16. Juli, S. 489—499. — *257.*

— 1915, Jg. 34, Bd. 1, Nr. 9, 26. November, S. 269—276. — *109—110, 111, 125—126, 129, 130, 256.*

— 1915, Jg. 34, Bd. 1, Nr. 13, 24. Dezember, S. 412—414. — *460.*

— 1916, Jg. 34, Bd. 1, Nr. 20, 11. Februar, S. 638—640. — *460.*

www.dacoromanica.ro

— 1916, Jg. 34, Bd. 1, Nr. 21, 18. Februar, S. 641—648. — *279—280.*

— 1916, Jg. 34, Bd. 1, Nr. 23, 3. März, S. 705—713. — *274, 279—280, 449.*

Neymarck, A. La statistique internationale des Valeurs Mobilières. IX-e Rapport... Première Partie. Exposé général du rapport. — În : Bulletin de l'Institut international de statistique. T. XIX — 2e Livraison. La Haye, Van Stockum [1912], p. 201—225. — *364, 367, 415—416.*

Nieboer, H. J. [Recenzie] : Nationalities and Subject Races. Report of Conference, held in Caxton Hall, Westminster, June 28—30, 1910. London, 1911. P. S. King and Son. XII u. 178 S. — „Weltwirtschaftliches Archiv", Jena, 1913, Bd. 2, S. 193—195. — *414.*

Nouvelles déclarations de Camille Huysmans. — „L'Humanité", Paris, 1916, N 4315, 9 février, p. 3. Sub titlul general : L'Internationale la Belgique et la guerre. — *454.*

Österreichische Statistik hrsg. von der K. K. statistischen Zentralkommission. Bd. LXXXIII, Hft. I. Ergebnisse der landwirtschaftlichen Betriebszählung. Vom 3. Juni 1902 in den im Reichsrate vertretenen Königreichen und Ländern. Hft. I : Analytische Bearbeitung. Summarische Daten für das Reich, die Verwaltunsgebiete und Länder, nebst Anhang, enthaltend Übersichten nach natürlichen Gebieten. Bearb. von dem Bureau der K. K. statistischen Zentralkommission. Wien, 1909. [4], XLV, 65 S. — *154.*

Paish, G. Great Britain's Capital Investments in Individual Colonial and Foreign Countries. — „Journal of the Royal Statistical Society", London, 1911, vol. LXXIV, part. II, January, p. 167—187. — *367.*

Patouillet, J. L'Impérialisme américain. Thèse pour le doctorat. (Sciences politiques et économiques). Dijon, „Petit Bourguignon", 1904, 388 p. (Université de Dijon. — Faculté de droit). — *415.*

Pernerstorfer, E. Nochmals Russland und wir. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1916, Jg. 34, Bd. 1, Nr. 20, 11. Februar, S. 638—640, la rubrica : Notizen. — *460.*

— *Russland und wir.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1915, Jg. 34, Bd. 1, Nr. 13, 24. Dezember, S. 412—414, la rubrica : Notizen. — *460.*

Die Petroleum-Komödie. — „Die Bank", Berlin, 1913, I. Semester, S. 388—391, la rubrica : Umschau. — *375—376.*

www.dacoromanica.ro

*Pinkstone, G. [A Letter to the Editor of „The Labour Leader"]. — „The Labour Leader", [Manchester — London], 1915, No. 52, December 30, p. 9. Sub titlul general : The ILP and the Labour Party, la rubrica : The Views of our Readers. — *242, 457.*

Pinner, F. Herrn v. Gwinners Petroleummonopol. — „Die Bank", Berlin, 1912, II. Semester, S. 1032—1047. — *375—376.*

— *Petroleum-Strategie.* — „Die Bank", Berlin, 1912, II. Semester, S. 629—638. — *375—376.*

Polemica in casa nostra. — „Avanti !", Milano, 1916, N. 65, 5 marzo, p. 1, la rubrica : Scampoli. — *296, 467.*

Die politische Aktion. [Rezoluţia adoptată la Congresul socialist internaţional de la Londra]. — În : Verhandlungen und Beschlüsse des Internationalen Sozialistischen Arbeiter- und Gewerkschafts- Kongresses zu London vom 27. Juli bis 1. August 1896. Berlin, Expedition der Buchh. „Vorwärts", 1896, S. 18. — *273—274.*

Polling next Thursday. — „The Labour Leader", [Manchester — London], 1915, No. 46, November 18, p. 3. Sub titlul general : The Situation in Merthyr. — *457, 458.*

„Preussische Jahrbücher", Berlin, 1915, Bd. 160, Hft. 1, April, S. 30—53. — *108, 124, 125.*

**Proletarier Europas !* — „Berner Tagwacht", 1915, Nr. 218, 18. September, S. 1. Sub titlul general : Internationale sozialistische Konferenz zu Zimmerwald (Schweiz). — *60, 84, 88, 237, 238, 243, 297, 298, 458, 471, 472.*

Proletarier Europas ! — „Internationale Sozialistische Kommission zu Bern. Bulletin", Bern, 1915, Nr. 1, 21. September, S. 2—3. — *32, 33—34.*

„Przegląd Socjaldemokratyczny", [Kraków], 1908, N 6, sierpień, s. 482—515 ; N 7, wrzesień, s. 597—631 ; N 8—9, październik — listopad, s. 687—710 ; N 10, grudzień, s. 795—818 ; *1909, N 12, czerwiec, s. 136—163 ; N 14—15, sierpień — wrzesień, s. 351—376. — *450*

[Radek, K.] Annexionen und Sozialdemokratie. — „Berner Tagwacht", 1915, Nr. 252, 28. Oktober. Beilage zur „Berner Tagwacht", S. 1 ; Nr. 253. 29. Oktober. Beilage zur „Berner Tagwacht". S. 1. Semnat : Parabellum. — *60—63, 65—68, 441.*

— *Eine notwendige Widerlegung einer angeblichen Widerlegung.* — „Berner Tagwacht", 1915, Nr. 247, 22. Oktober. Beilage zur „Berner Tagwacht", S. 1. Semnat : Parabellum. — *248.*

[Renner, K.] Springer, R. Der Kampf der Österreichischen Nationen um den Staat. T. 1 : Das nationale Problem als Verfassungs- und

www.dacoromanica.ro

Verwaltungfrage. Leipzig — Wien, Deuticke, 1902. IV, 252 S. — *264.*

Report of the Commissioner of Corporations on the Tobacco Industry. Part I. Position of the Tobacco combination in the Industry. Washington, Government printing office, 1909. XXIII, 489 p. — *328.*

Rezolucja narady kolegium redakcyjnego, odbytej 1—2 czerwca 1915 r. „Gazeta Robotnicza", [Zürich], 1916, Nr. 25, styczeń, s. 7—8. — *283—286.*

Riesser, J. Die deutschen Grossbanken und ihre Konzentration im Zusammenhang mit der Entwicklung der Gesamtwirtschaft in Deutschland. 4. verb. und verm. Aufl. Jena, Fischer, 1912. XIII, 768 S. 1 Karte. — *326, 328, 336, 337, 338, 339, 343, 345, 370, 373, 377, 425, 429, 431.*

**[Roland-Holst H.] Huysmans Rede auf dem Parteitag der SDAP.* — „Berner Tagwacht", 1916, Nr. 18, 22. Januar. Beilage zur „Berner Tagwacht", S. 1. Semnat : H.R.H. — *454.*

**Rühle, O. Zur Parteispaltung.* — „Vorwärts", Berlin, 1916, Nr. 11, 12. Januar. Beilage zu Nr. 11 des „Vorwärts", S. 2. — *241—242, 300, 302, 458, 473.*

Rundschreiben an alle angeschlossenen Parteien und Gruppen. — „Internationale Sozialistische Kommission zu Bern. „Bulletin", Bern, 1916, Nr. 3, 29. Februar, S. 2—3, Semnat : Im Namen der Zimmerwalder Konferenz : Die ISK zu Bern. — *299—300, 301, 471, 472, 473—474.*

Russier, H. Le partage de L'Océanie. Paris. Vuibert et Nony 1905, XI, 370 p. — *389.*

Der russische Nationalismus und die Arbeiterschaft. — „Volksrecht", Zürich, 1915, Nr. 296, 18. Dezember, S. 1. — *87.*

Sartorius von Waltershausen, A. Das volkswirtschaftliche System der Kapitalanlage im Auslande. Berlin, Reimer, 1907. 442 S. — *389, 405.*

Schilder, S. Entwicklungstendenzen der Weltwirtschaft. Bd. 1. Planmässige Einwirkungen auf die Weltwirtschaft. Berlin, Siemenroth, 1912. VIII, 393 S. — *367, 369, 387, 390, 405, 425.*

Schulze-Gaevernitz, G. Britischer Imperialismus und englischer Freihandel zu Beginn des zwanzigsten Jahrhunderts. Leipzig, Duncker u. Humblot, 1906. 477 S. — *389, 405—406, 409—410.*

— *Die deutsche Kreditbank.* — In : Grundriss der Sozialökonomik. Abt. V. Die einzelnen Erwerbsgebiete in der kapitalistischen Wirtschaft und die ökonomische Binnenpolitik im modernen Staate. Teil II. Bankwesen. Bearb. v. G. v. Schulze-Gaevernitz,

www.dacoromanica.ro

E. Jaffé. Buch III. A. II. Tübingen, Mohr (Siebeck), 1915, S.1—189. — *335, 337, 342—344, 349, 353, 432.*

„La Sentinelle", La Chaux-de-Fonds. — *34, 36.*

**Smith, V. [A Letter to the Editor of „The Labour Leader"].* — „The Labour Leader", [Manchester — London], 1915, No. 52, December 30, p. 9. Sub titlul general : The ILP and the Labour Party, la rubrica : The Views of our Readers. — *242, 457.*

„The Socialist", Glasgow. — *457, 458.*

**Socialist Propaganda League.* To the Members of the Socialist Party. Oct. 9, 1915. [Manifest. Boston, 1915]. 4 p. Semnaţi : [18 membri ai Ligii], Committee. — *70, 74, 75.*

Sombart, W. Die deutsche Volkswirtschaft im neunzehnten Jahrhundert. 2. durchges. Aufl. Sechstes, siebentes und achtes Tausend. Berlin, Bondi, 1909. XVI, 611 S. — *359.*

„Sozialistische Monatshefte", Berlin. — *106, 123.*

Statistical Abstract of the United States. 1911. No. 34. Prepared by the Bureau of statistics, under the direction of the secretary of commerce and labor. Washington, 1912. 803 p. (Department of commerce and labor). — *320—321, 325—326.*

Statistik der Depositen- und Spargelder. — „Die Bank", Berlin, 1910, II. Semester, S. 1200, la rubrica : Umschau. — *341.*

Statistik des deutschen Reichs. Hrsg. vom kaiserlichen statistischen Amte. 211. Bd. Berufs- und Betriebszählung vom 12. Juni 1907. Berufsstatistik. Abt. X. Die berufliche und soziale Gliederung des deutschen Volkes. Berlin, 1913. 325, 270 S. — *410.*

Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich. Hrsg. vom kaiserlichen statistischen Amte. Jg. 36, 1915. Berlin, Puttkammer u. Mühlbrecht, 1915. XXXVI, 480, 114 S. — *400—401.*

Stillich, O. Geld- und Bankwesen. Ein Lehr- und Lesebuch. Berlin, Curtius, 1907. 267 S. — *342, 348, 359, 360.*

Supan, A. Die territoriale Entwicklung der europäischen Kolonien. Mit einem kolonialgeschichtlichen Atlas von 12 Karten und 40 Kärtchen im Text, Gotha, Perthes, 1906. XI, 344 S. — *380, 383.*

Sympathieerklärung. [Rezoluţia Conferinţei socialiste internaţionale de la Zimmerwald]. — „Internationale Sozialistische Kommission zu Bern. Bulletin", Bern, 1915, Nr. 1, 21. September, S. 8. — *32, 472—473.*

Tafel, P. Die nordamerikanischen Trusts und ihre Wirkungen auf den Fortschritt der Technik. Stuttgart, Wittwer, 1913. 74 S. — *328.*

www.dacoromanica.ro

Tätigkeitsbericht des Organisationskomitees der SDAP Russlands. — „Internationale Sozialistische Kommission zu Bern. Bulletin", Bern, 1915, Nr. 2, 27. November, S. 6—7. — *246.*

Thirteenth census of the United States, taken in the year 1910. Vol. IV—V. Washington. Government printing office, 1913—1914. 2 v. (Department of commerce. Bureau of the census).

*— Vol. IV. Population. 1910. Occupation Statistics. 1914. 615 p. — *156—157.*

*— Vol. V. Agriculture 1909 and 1910. General report and analysis. 1913. 927 p. — *139—187, 198—200, 205—206, 210, 215—232.*

„De Tribune", Amsterdam. — *460.*

Tschierschky, S. Kartell und Trust. Vergleichende Untersuchungen über deren Wesen und Bedeutung. Göttingen, Vandenhoeck und Ruprecht, 1903. 129 S. — *327, 340.*

Vaillant, E. Formalistes doctrinaires. — „L'Humanité", Paris, 1914, N 3827, 9 octobre, p. 1. — *458.*

Verkehrstrust. — „Die Bank", Berlin, 1914, I. Semester, S. 89—90, la rubrica : Bank und Börse. — *361—362.*

Verslag van het buitengewoon congres der SDAP, gehouden op 8 en 9 Januari 1916, te Arnhem. Amsterdam, „Ontwikkeling", [1916]. 36 bl. — *277, 293—295, 296, 454, 466.*

Vogelstein, Th. Die finanzielle Organisation der kapitalistischen Industrie und die Monopolbildungen. — În : Grundriss der Sozialökonomik. Abt. VI Industrie, Bergwesen, Bauwesen. Buch III. B. I. Tübingen, Mohr (Siebeck), 1914, S. 187—246. — *324—325.*

Kapitalistische Organisationsformen in der modernen Grossindustrie. Bd. 1. Organisationsformen der Eisenindustrie und Textilindustrie in England und Amerika. Leipzig, Duncker u. Humblot, 1910. XV, 277 S. — *325, 327, 378.*

„Volksrecht", Zürich, 1915, Nr. 236, 9. Oktober, S. 1.; nr. 237, 11. Oktober, S. 1—2. — *53, 56.*

— 1915, Nr. 296, 18. Dezember, S. 1. — *87.*

— 1916, Nr. 35, 11. Februar, S. 1. — *459.*

„Volksstimme", Chemnitz. — *84.*

Vorschlag der Resolution über : Weltkrieg und die Aufgaben der Sozialdemokratie. — „Internationale Flugblätter", [Zürich], 1915, Nr. 1, November, S. 5—7. Sub titlul general : Die Zimmerwalder Linke über die Aufgaben der Arbeiterklasse. — *75.*

www.dacoromanica.ro

Vorschlag des Manifestes. — „Internationale Flugblätter", [Zürich], 1915, Nr. 1, November, S. 7—8. Sub titlul general : Die Zimmerwalder Linke über die Aufgaben der Arbeiterklasse. — *75.*

„*Vorwärts*", Berlin. — *242.*

*— 1916, Nr. 11, 12. Januar. Beilage zu Nr. 11 des „Vorwärts", S. 2—3. — *241—242, 300, 302, 458, 472—474.*

Wahl, M. La France aux colonies. Paris, May et Motteroz, fără indicarea anului apariţiei, 304 p. (Bibliothèque d'histoire illustrée). — *389.*

Der Weltkrieg und die Aufgaben der Sozialdemokratie. [Proiectul rezoluţiei prezentat de aripa stîngă la Conferinţa socialistă internaţională de la Zimmerwald]. — „Internationale Sozialistische Kommission zu Bern. Bulletin", Bern, 1915, Nr. 2, 27. November, S. 14. Sub titlul general : Nachträgliches von der Zimmerwalder Konferenz. Der Resolutionsentwurf. — *34, 36.*

„*Weltwirtschaftliches Archiv*", Jena. — *414.*

— 1913, Bd. 2, S. 193—195. — *414—415.*

— 1916, Bd. 7, (1916.I), S. 34—52. — *367.*

Der Wettbewerb um die Auslandsanleihen. — „Die Bank", Berlin, 1913, II. Semester, S. 1024—1026, la rubrica : Umschau. — *369.*

What happened at the French Socialist Congress. (From a Paris correspondent). — „The Labour Leader", [Manchester — London], 1916, No. 4, January 27, p. 8. — *455.*

**Williams, T.R. The ILP and the Labour Party.* — „The Labour Leader", [Manchester — London], 1915, No. 49, December 9, p. 8 ; No. 51, December 23, p. 8, la rubrica : The Views of our Readers. — *242, 300, 302, 457, 473.*

Zahn, F. Deutschlands wirtschaftliche Entwicklung unter besonderer Berücksichtigung der Volkszählung 1905 sowie der Berufs- und Betriebszählung 1907. — „Annalen des Deutschen Reichs für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft", München-Berlin, 1911, Nr. 3—4, S. 161—248. — *320, 326.*

Der Zug zur Bank. — „Die Bank", Berlin, 1909, I. Semester, S. 79, la rubrica : Bank und Börse. — *362—363.*

**Zur Polenfrage.* — „Internationale Sozialistische Kommission zu Bern. Bulletin", Bern, 1915, Nr. 2, 27. November, S. 15. — *273.*

www.dacoromanica.ro

INDICE DE NUME

A

A. M. — *vezi* Martînov, A.

Adler, Viktor (1852—1918) — unul dintre organizatorii şi liderii social-democraţiei austriece; la începutul activităţii sale politice a fost radical burghez, iar de la mijlocul deceniului al 9-lea al secolului trecut a luat parte la mişcarea muncitorească. În 1886 a fondat ziarul „Die Gleichheit"; cu începere din 1889 a fost redactor al ziarului „Arbeiter-Zeitung", organul central al social-democraţiei austriece. În ultimele două decenii ale secolului trecut a întreţinut legături cu F. Engels, dar curînd după moartea acestuia a alunecat spre reformism şi a fost unul dintre conducătorii oportunismului. În timpul războiului imperialist mondial, Adler s-a situat pe o poziţie centristă, a propagat ideea „păcii între clase" şi a combătut acţiunile revoluţionare ale clasei muncitoare. În 1918, după instaurarea republicii burgheze în Austria, a fost cîtva timp ministru de externe. — *457, 460.*

Agahd, E. — economist mic-burghez german. A lucrat timp de 15 ani la Banca ruso-chineză. — *355, 356—357, 416.*

Aguinaldo, Emilio (n. 1869) — om politic filipinez. În 1896 s-a alăturat răscoalei poporului filipinez împotriva dominaţiei spaniole, reprezentînd interesele moşierilor şi ale burgheziei. În 1897, după asasinarea — pusă la cale de el — a conducătorului răscoalei, A. Bonifacio, a trecut în fruntea mişcării. În 1899, după crearea Republicii Filipine, a fost primul preşedinte al acesteia. După ce S.U.A. au luat locul Spaniei în insulele Filipine, Aguinaldo a condus lupta filipinezilor împotriva cotropitorilor americani. În martie 1901 a fost luat prizonier de către americani. Ulterior, Aguinaldo a promovat în Filipine politica americanilor. — *415.*

Akselrod, P. B. (1850—1928) — unul dintre liderii menşevismului; în 1883 a luat parte la crearea grupului „Eliberarea muncii". Începînd din 1900 a fost membru al redacţiei ziarului „Iskra". După

www.dacoromanica.ro

Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. s-a manifestat ca menşevic activ. În anii reacţiunii şi ai noului avînt revoluţionar a fost unul dintre conducătorii lichidatorilor şi a făcut parte din redacţia ziarului „Golos Soţial-Demokrata", organ al menşevicilor lichidatori. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţiile social-şovinismului. — *21, 42, 53—59, 90, 112—113, 114, 127, 128—129, 247, 249, 276, 295, 304, 447, 461, 467, 469.*

Aladin, A. F. (n. 1873) — unul dintre liderii grupului micburghez al trudovicilor în Duma I de stat; după dizolvarea Dumei a stat pînă în 1917 în străinătate. — *28.*

Aleksandr — *vezi* Şleapnikov, A. G.

Aleksinski, G. A. (n. 1879) — la începutul activităţii sale politice a fost social-democrat. În perioada revoluţiei din 1905—1907 a aderat la bolşevici. În anii reacţiunii a fost otzovist şi unul dintre organizatorii grupului antipartinic „Vpered". În timpul războiului imperialist mondial s-a manifestat ca social-şovinist şi a colaborat la o serie de ziare burgheze. În 1917 s-a alăturat grupului plehanovist „Edinstvo" şi s-a situat pe o poziţie contrarevoluţionară. În iulie 1917, confecţionînd, în colaborare cu serviciul de contraspionaj militar, o serie de documente false, a calomniat pe V. I. Lenin şi pe bolşevici. În aprilie 1918 a fugit peste graniţă. În emigraţie s-a alăturat taberei ultrareacţionare. — *28, 247, 281, 449.*

Armand, I. F. (Petrova) (1875—1920) — membră a partidului bolşevic din 1904, revoluţionară de profesie, militantă a mişcării internaţionale a femeilor muncitoare şi a mişcării comuniste internaţionale. A desfăşurat muncă de partid la Moscova, la Petersburg şi în străinătate. A luat parte activă la revoluţia din 1905—1907. A fost în repetate rînduri arestată şi deportată. În timpul războiului imperialist mondial a desfăşurat, sub conducerea lui V. I. Lenin, o muncă intensă pentru pregătirea Conferinţei socialiste internaţionale a femeilor (1915), la care a participat activ şi a susţinut lozincile bolşevice în problemele războiului, păcii şi revoluţiei. I. F. Armand a reprezentat pe bolşevici la Conferinţa internaţională a tineretului (1915) şi a participat la conferinţele internaţionaliştilor de la Zimmerwald şi Kienthal. Din însărcinarea lui Lenin, la începutul anului 1916 a activat la Paris printre socialiştii şi sindicaliştii francezi care se situau pe poziţiile internaţionalismului, în rîndurile tineretului francez şi în sindicate, propagînd concepţiile bolşevice. A luat parte activă la Revoluţia Socialistă din Octombrie. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a fost membră a Comitetului de partid al guberniei Moscova, a Comitetului executiv al guberniei Moscova şi preşedintă a Consiliului economic gubernial Moscova. Din 1918 a condus secţia de femei de pe lîngă C.C. al P.C. (b) din Rusia. A luat parte la lucrările Congresului al II-lea al Internaţionalei Comuniste. — *31.*

Askew, John B. — socialist englez. — *457, 461.*

www.dacoromanica.ro

Astrov (Poves, I. S.)* (m. 1922) — menşevic-internaţionalist. — *90.*

Austerlitz, Friedrich (1862—1931) — unul dintre liderii Partidului social-democrat austriac, redactor-şef al ziarului „Arbeiter-Zeitung", organ central al acestui partid; deputat de Viena. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şovine. — *274, 280.*

B

Badaev, A. E. (1883—1951) — bolşevic; de profesiune muncitor lăcătuş, ulterior eminent activist de stat şi de partid. A intrat în P.M.S.D.R. în 1904; a desfăşurat muncă de partid la Petersburg. Deputat în Duma a IV-a de stat din partea muncitorilor din gubernia Petersburg, a făcut parte din fracţiunea bolşevică a Dumei; paralel cu activitatea în Dumă a desfăşurat o intensă activitate revoluţionară în afara ei; a colaborat la ziarul bolşevic „Pravda". În noiembrie 1914 a fost arestat, împreună cu ceilalţi deputaţi bolşevici, pentru activitate revoluţionară îndreptată împotriva războiului imperialist, iar în 1915 a fost deportat în ţinutul Turuhansk. Întors din deportare după revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917, a luat parte activă la munca organizaţiei bolşevice din Petrograd. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a avut munci de conducere pe linie de partid, de stat şi în economie. Începînd din 1925 a fost membru al Comitetului Central. În anii 1938—1943 a fost preşedintele Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.F.S.R. şi vicepreşedinte al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. — *2, 238.*

Barboni, T. — social-şovinist italian. — *14, 19—23.*

Bauer, Otto (1882—1938) — unul dintre liderii social-democraţiei austriece şi ai Internaţionalei a II-a, ideolog al aşa-numitului „austro-marxism", care, sub paravanul unei frazeologii marxiste, camufla renunţarea la marxismul revoluţionar şi la lupta de clasa a proletariatului. Bauer a fost unul dintre autorii teoriei burghezo-naţionaliste a „autonomiei cultural-naţionale". El a avut o atitudine negativă faţă de Revoluţia Socialistă din Octombrie. În 1918—1919 a fost ministru de externe al Republicii burgheze austriece. În 1919, 1927 şi 1934 a participat activ la reprimarea luptei revoluţionare a clasei muncitoare din Austria; în manifestările sale anticomuniste a mers alături de fascism şi a sprijinit propaganda pangermană. — *268, 314.*

Bebel, August (1840—1913) — unul dintre cei mai de seamă militanţi ai social-democraţiei germane şi ai mişcării muncitoreşti internaţionale. Şi-a început activitatea politică în prima jumătate a deceniului al 7-lea al secolului trecut. A fost membru al Internaţio-

* În paranteze sînt scrise cu litere cursive adevăratele nume de familie

www.dacoromanica.ro

nalei I. În 1869 a întemeiat, împreună cu W. Liebknecht, Partidul muncitoresc social-democrat din Germania („eisenachienii") ; a fost ales în repetate rînduri deputat în Reichstag. În timpul războiului franco-prusian din 1870—1871 a votat în Reichstag împotriva creditelor de război. În ultimul deceniu al secolului trecut şi la începutul primului deceniu al secolului nostru a luat atitudine împotriva reformismului şi revizionismului din rîndurile social-democraţiei germane. Cuvîntările rostite de Bebel împotriva bernsteinienilor au fost apreciate de V. I. Lenin ca „un model de apărare a concepţiilor marxiste şi de luptă pentru caracterul cu adevărat socialist al partidului muncitoresc" (Opere complete, vol. 23, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 392). În ultima perioadă a activităţii sale a comis o serie de greşeli cu caracter centrist. — *240.*

Beer, Max (n. 1864) — istoric german al socialismului. — *382.*

Bérard, Victor (1864—1931) — economist mic-burghez, publicist şi filolog francez. — *416.*

Berger, Victor Louis (1860—1929) — socialist american, unul dintre organizatorii Partidului socialist din America. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii pacifiste. — *451.*

Bernstein, Eduard (1850—1932) — lider al aripii ultraoportuniste a social-democraţiei germane şi al Internaţionalei a II-a ; teoretician al revizionismului şi reformismului. A participat la mişcarea social-democrată începînd de la mijlocul deceniului al 8-lea al secolului trecut. Din 1881 pînă în 1889 a fost redactor al ziarului „Der Sozialdemokrat", organul central al Partidului social-democrat din Germania. În anii 1896—1898 a publicat în revista „Die Neue Zeit", sub titlul „Problemele socialismului", o serie de articole care au fost apoi editate într-un volum intitulat „Premisele socialismului şi sarcinile social-democraţiei", în care a procedat în mod deschis la revizuirea bazelor filozofice, economice şi politice ale marxismului revoluţionar. Bernstein afirma că sarcina fundamentală a mişcării muncitoreşti este aceea de a lupta pentru reforme menite să îmbunătăţească situaţia economică a muncitorilor în societatea capitalistă. El a lansat formula oportunistă : „mişcarea este totul, scopul final nu este nimic". În perioada primului război mondial s-a situat pe poziţii social-şovine. În anii care au urmat, Bernstein a continuat să sprijine politica burgheziei imperialiste şi să militeze împotriva Revoluţiei Socialiste din Octombrie şi a Statului sovietic. — *315, 462.*

Bissolati, Leonida (1857—1920) — unul dintre întemeietorii Partidului socialist italian şi unul dintre liderii aripii lui reformiste de extrema dreaptă. În anii 1896—1904 şi 1908—1910 a fost redactor responsabil al ziarului „Avanti !", organul central al partidului socialist. Din 1897 a fost membru al parlamentului. În 1912 a fost exclus din Partidul socialist italian şi a înfiinţat „Partidul social-reformist". În timpul primului război mondial s-a manifestat ca social-şovinist, adept al participării Italiei la război de partea An-

www.dacoromanica.ro

tantei. În anii 1916—1918 a făcut parte din guvern ca ministru fără portofoliu. — *18, 21, 107, 123, 456, 460.*

Borchardt, Julian (1868—1932) — social-democrat german, economist şi publicist. Din 1900 pînă în 1906 — redactor al organelor social-democrate „Volksblatt" şi „Volkszeitung". În 1911—1913 — deputat în Landtagul Prusiei. Între anii 1913 şi 1916 şi 1918—1921 a fost redactor al revistei social-democrate de stînga „Lichtstrahlen". În timpul războiului imperialist mondial, Borchardt a condus grupul social-democrat de stînga „Socialiştii internaţionalişti din Germania", format în jurul acestei reviste ; a luptat împotriva social-şovinismului şi a războiului imperialist ; a participat la Conferinţa de la Zimmerwald şi a aderat la stînga zimmerwaldiană. Borchardt şi grupul său nu au înţeles însă necesitatea unei rupturi totale cu social-şoviniştii şi a creării unui partid politic independent al clasei muncitoare, şi spre sfîrşitul războiului au trecut pe poziţii sindicaliste. După război, Borchardt nu a mai desfăşurat o activitate politică intensă. — *458.*

Boreţki — vezi Uriţki, M. S.

Boş, E. B. (1879—1925) — membră a partidului bolşevic din 1901, a desfăşurat muncă de partid la Kiev şi în străinătate. În timpul războiului imperialist mondial a împărtăşit concepţiile antileniniste ale lui Buharin şi Peatakov în problema naţională. După revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 a activat la Kiev ca preşedinte al comitetului regional de partid, iar în octombrie 1917 a fost membră a Comitetului militar-revoluţionar din Kiev. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a făcut parte din primul guvern sovietic al Ucrainei ; a fost împotriva încheierii păcii de la Brest. În 1923 a aderat la opoziţia troţkistă. A deţinut funcţii de răspundere pe linie de partid şi în aparatul de stat. — *288.*

Bourderon, Albert (n. 1858) — socialist francez, unul dintre liderii aripii de stînga din mişcarea sindicalistă, secretar al sindicatului dogarilor. În 1915 a participat la Conferinţa de la Zimmerwald, unde s-a situat pe poziţii centriste. În 1916 s-a pronunţat pentru refacerea Internaţionalei a II-a. La congresul Partidului socialist francez din decembrie 1916 a sprijinit rezoluţia centristă, care aproba participarea socialiştilor la guvernul burghez ; ulterior, a rupt-o definitiv cu adepţii Zimmerwaldului şi a trecut în rîndurile adversarilor mişcării muncitoreşti revoluţionare. — *35, 241, 243, 300, 303, 455, 458, 473.*

Branting, Karl Hjalmar (1860—1925) — lider al Partidului social-democrat din Suedia, unul dintre conducătorii Internaţionalei a II-a. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şovine. — *106, 123, 460.*

Briand, Aristide (1862—1932) — om de stat şi diplomat francez. Un timp a făcut parte din aripa stîngă a partidului socialist. În

www.dacoromanica.ro

1902 a fost ales deputat şi a devenit un om politic burghez reacţionar, făţiş ostil clasei muncitoare. — *108, 113, 127.*

Brizon, Pierre (1878—1923) — socialist francez, de profesiune avocat. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe o poziţie internaţionalistă moderată ; a participat la Conferinţa de la Kienthal. — *459.*

Bronştein, S. I. — *vezi* Semkovski, S.

Buharin, N. I. (1888—1938) — publicist şi economist, membru al P.M.S.D.R. din 1906 ; a activat ca propagandist în diferite raioane ale Moscovei. În 1911 a fugit în străinătate. În 1915 a colaborat la revista „Kommunist" ; s-a situat pe poziţii antileniniste în problema statului, a dictaturii proletariatului, a dreptului naţiunilor la autodeterminare etc. În ajunul Revoluţiei Socialiste din Octombrie a sprijinit teoria menşevică-trotkistă cu privire la imposibilitatea victoriei unei revoluţii socialiste în Rusia. După Revoluţia din Octombrie a fost membru al Biroului Politic al C.C., redactor al ziarului „Pravda", membru al Comitetului Executiv al Internaţionalei Comuniste. S-a pronunţat în repetate rînduri împotriva politicii leniniste a partidului : în 1918, cu prilejul discuţiilor în legătură cu pacea de la Brest, a fost în fruntea grupului antipartinic al „comuniştilor de stînga" ; în timpul discuţiei din partid cu privire la sindicate (1920—1921) s-a situat mai întîi pe o poziţie „tampon", iar apoi a aderat la grupul antileninist al lui Trotki ; începînd din 1928 a condus opoziţia de dreapta din rîndurile partidului. În 1929 a fost scos din Biroul Politic al C.C. şi din Prezidiul Comitetului Executiv al Internaţionalei Comuniste. În 1937, plenara C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. (25 februarie—5 martie) l-a exclus din rîndurile partidului pentru activitate antipartinică. — *95—100, 288, 347.*

Bukvoed — *vezi* Reazanov, D. B.

Bulkin (Semionov), F. A. (n. 1888) — social-democrat, menşevic. În anii reacţiunii şi ai noului avînt revoluţionar a fost lichidator. În timpul războiului imperialist mondial a activat în cadrul comitetelor pentru industria de război din Novgorod, Samara şi Petersburg. — *305.*

Bunakov, I. (Fundaminski, I. I.) (n. 1881) — unul dintre liderii partidului socialiştilor-revoluţionari. În timpul războiului imperialist mondial a fost defensist ; a colaborat activ la ziarul social-şovin „Prizîv", care apărea la Paris. — *84.*

C

Calwer, Richard (1868—1927) — economist german de seamă, reprezentant al reformismului şi revizionismului în Partidul social-democrat din Germania. În 1909 s-a retras din partidul social-de-

www.dacoromanica.ro

mocrat. În anii 1908—1913 s-a ocupat de întocmirea dărilor de seamă economice ale Comisiei centrale a sindicatelor din Germania şi de publicarea corespondenţelor primite de ea. — *399.*

Carnegie, Andrew (1835—1919) — miliardar american, originar din Scoţia. A emigrat în S.U.A. în 1848. În timpul războiului civil a acumulat prin speculă o avere uriaşă, iar în 1873 şi-a investit capitalul în industria oţelului. În 1889 a înfiinţat Corporaţia oţelului Carnegie. În 1901, întreprinderile lui Carnegie au fuzionat cu trustul oţelului întemeiat de P. Morgan. — *409.*

Celnokov, M. V. (n. 1863) — mare industriaş şi proprietar de imobile, unul dintre fondatorii partidului cadet. Deputat în Dumele a II-a şi a III-a de stat din partea guberniei Moscova şi în Duma a IV-a din partea oraşului Moscova. În anii 1914—1917 a fost primar al Moscovei, împuternicit principal al Uniunii oraşelor, unul dintre preşedinţii Uniunii zemstvelor din Rusia, adept convins al războiului „pînă la victoria finală". După Revoluţia Socialistă din Octombrie a desfăşurat o activitate contrarevoluţionară în sudul Rusiei, ulterior a emigrat în străinătate. — *254.*

Cerevanin, N. (Lipkin, F. A.) (1868—1938) — unul dintre liderii menşevismului, lichidator inveterat. După conferinţa antipartinică din august 1912 a fost membru al centrului menşevic (C.O.). În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şovine. În 1917 a fost redactor la „Raboceaia Gazeta", organ central al menşevicilor, şi membru al Comitetului Central menşevic. Faţă de Revoluţia Socialistă din Octombrie a avut o atitudine ostilă. — *21, 80.*

Chamberlain, Joseph (1836—1914) — om politic englez. În 1880—1885 a fost ministru al comerţului, în 1886 ministru al afacerilor interne, iar în 1895—1903 ministru al coloniilor ; a promovat activ o politică de cotropiri coloniale şi a fost unul dintre principalii organizatori ai războiului anglo-bur din 1899—1902. — *382.*

Cicerin, G. V. (Ornatski) (1872—1936) — membru al P.M.S.D.R. din 1905. În anii 1905—1917 s-a aflat în emigraţie. În perioada reacţiunii a fost adept al menşevismului ; în timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii internaţionaliste, la sfîrşitul anului 1917 a trecut pe poziţiile bolşevismului şi în 1918 a intrat în P.C. (b) din Rusia. A deţinut funcţii de răspundere în diplomaţie şi în aparatul de stat : din 1918 pînă în 1930 a fost comisar al poporului pentru afacerile externe, a condus delegaţiile sovietice la conferinţele internaţionale de la Genova şi Lausanne. A fost membru al C.E.C. din Rusia şi al C.E.C. al U.R.S.S. La congresele al XIV-lea şi al XV-lea ale partidului a fost ales membru al C.C. — *302, 457.*

Ciheidze, N. S. (1864—1926) — unul dintre liderii menşevismului. Deputat în Dumele a III-a şi a IV-a de stat din partea guberniei Tiflis, liderul fracţiunii menşevice din Duma a IV-a. Lenin

www.dacoromanica.ro

spunea despre Ciheidze că este un „social-democrat din preajma partidului", care şi-a dovedit în Dumă „priceperea de a acoperi pe oportunişti şi de a-i sluji". În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii centriste, în realitate însă sprijinea politica social-şoviniştilor ruşi. În perioada revoluţiei burghezo-democratice din februarie 1917 a fost membru în Comitetul provizoriu al Dumei de stat, defensist. Ciheidze a fost preşedintele Sovietului de deputaţi ai muncitorilor şi soldaţilor din Petrograd, preşedinte al C.E.C. în prima legislatură, a sprijinit activ guvernul provizoriu burghez. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a fost preşedinte al Adunării constituante din Gruzia — guvern menşevic contrarevoluţionar. În 1921, după instaurarea Puterii sovietice în Gruzia, a emigrat la Paris. — *21, 22, 51, 59, 80, 92, 94, 123, 242, 246—252, 276, 285—286, 295—296, 413, 456, 467, 469.*

Cihenkeli, A. I. (n. 1874) — social-democrat, menşevic, de profesiune jurist. În anii reacţiunii şi ai noului avînt revoluţionar a fost lichidator. Deputat în Duma a IV-a de stat. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii centriste. După revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 a fost reprezentantul guvernului provizoriu burghez în Transcaucazia. În 1918—1921 a fost ministru de externe în guvernul menşevic al Gruziei, apoi emigrant alb. — *247, 413.*

Clemenceau, Georges-Benjamin (1841—1929) — om de stat, fruntaş al vieţii politice din Franţa ; ani de-a rîndul a fost lider al partidului radical. Din 1876 — membru al Camerei deputaţilor din Franţa. Între anii 1906 şi 1909 a fost şeful guvernului francez. Apărînd interesele marelui capital, a aplicat o politică de crunte represiuni împotriva clasei muncitoare. În timpul războiului imperialist mondial (1914—1918) s-a manifestat ca un şovinist inveterat. Din noiembrie 1917, Clemenceau a devenit din nou şef al guvernului francez, instaurînd în ţară un regim de dictatură militară. El a fost unul dintre organizatorii şi inspiratorii intervenţei armate împotriva Rusiei Sovietice ; s-a străduit să înfăptuiască „încercuirea economică" a Republicii sovietice, în scopul de a o sugruma. Fiind înfrînt în alegerile prezidenţiale din 1920, s-a retras din viaţa politica. — *92.*

Cornelissen, Christian — anarhist olandez. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii şovine ; a colaborat la ziarul francez „La Bataille Syndicaliste". — *244.*

Corradini, Enrico (1865—1931) — naţionalist italian, publicist. În 1910 a trecut în fruntea partidului naţionalist italian. După razboiul imperialist mondial a trecut în tabăra fasciştilor. — *16.*

Cunow, Heinrich (1862—1936) — social-democrat de dreapta german, istoric, sociolog, etnograf, profesor. Din 1917 pînă în 1923 a fost redactor al revistei „Die Neue Zeit", organul teoretic al Partidului social-democrat din Germania. A aderat la început la

www.dacoromanica.ro

marxism, apoi a devenit revizionist şi falsificator al marxismului. În anii războiului imperialist mondial a fost teoretician al social-imperialismului. — *23, 56, 66, 269, 397.*

D

David, Eduard (1863—1930) — unul dintre liderii aripii de dreapta a social-democraţiei germane, revizionist, de profesiune economist. A fost unul dintre fondatorii revistei „Sozialistische Monatshefe", organ al oportuniştilor germani. În 1903 a publicat o carte intitulată „Socialismul şi agricultura", pe care V. I. Lenin a calificat-o drept „principala lucrare a revizionismului în problema agrară". Începînd din 1903 a fost deputat în Reichstag. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şovine. În cartea „Social-democraţia în războiul mondial" (1915) a luat apărarea poziţiei oportuniste a aripii drepte a social-democraţiei germane în războiul imperialist. În 1919 a făcut parte din primul guvern de coaliţie al Republicii germane. În anii 1919—1920 a fost ministru de interne, iar în 1922—1927 reprezentant al guvernului la Hessen. A sprijinit tendinţele revanşarde ale imperialismului german şi a fost un duşman al Uniunii Sovietice. — *110, 115—116, 124, 125, 126, 127, 129, 190, 252, 383.*

Davîdov, L. F. — director al Cancelariei creditului din Petersburg. — *363.*

Debs, Eugene Victor (1855—1926) — militant de seamă al mişcării muncitoreşti din S.U.A. În 1893 a organizat Sindicatul feroviarilor din America, al cărui preşedinte a fost pînă în 1897. Debs a fost unul dintre organizatorii partidului social-democrat, care a alcătuit apoi nucleul principal al Partidului socialist, format în anii 1900—1901. În 1905 a participat la crearea organizaţiei sindicale „Muncitorii industriali ai lumii". În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii internaţionaliste, a condamnat cu asprime trădarea social-şoviniştilor, a militat împotriva intrării S.U.A. în război. Debs a salutat victoria Revoluţiei Socialiste din Octombrie. În 1918 a fost condamnat la 10 ani închisoare pentru propagandă antimilitaristă, dar în 1921 a fost amnistiat. — *239—240, 243, 300, 303, 457, 460, 473.*

Denikin, A. I. (1872—1947) — general ţarist. În timpul războiului civil a fost unul dintre căpeteniile mişcării albgardiste. După moartea generalului Kornilov a fost comandantul suprem al forţelor armate antisovietice din sudul Rusiei. După înfrîngerea armatei sale de către trupele sovietice (martie 1920) a emigrat în străinătate. — *316.*

Deschanel, Paul (1855—1922) — om de stat şi publicist francez. Din 1889 pînă în 1919 a fost membru al Camerei deputaţilor şi, în repetate rînduri, preşedintele ei. — *370.*

www.dacoromanica.ro

Disraeli, Benjamin, conte de Beaconsfield (1804—1881) — om de stat reacţionar englez, lider al partidului conservator, unul dintre ideologii burgheziei imperialiste în perioada formării ei. A făcut parte în mai multe rînduri din guvern şi a deţinut postul de prim-ministru. Este cunoscut şi ca scriitor, fiind autorul romanelor „Vivian Grey", „Sibille" etc. — *382.*

Dreyfus, Alfred (1859—1935) — ofiţer al Marelui stat-major al armatei franceze, evreu de origine. În 1894, în urma unei false acuzaţii de înaltă trădare, a fost condamnat pe nedrept la muncă silnică pe viaţă. Datorită acţiunii întreprinse în favoarea lui de către clasa muncitoare şi intelectualitatea progresistă, Dreyfus a fost graţiat în 1899, iar în 1906 a fost reabilitat. — *263.*

Driault, J. Edouard — istoric burghez francez. — *390—391.*

E

Eduard al VII-lea (1841—1910) — rege al Angliei (1901—1910). — *362.*

Engels, Friedrich (1820—1895) — unul dintre întemeietorii comunismului ştiinţific, conducător şi învăţător al proletariatului internaţional, prieten şi tovarăş de luptă al lui K. Marx (vezi articolul lui V. I. Lenin „Friedrich Engels", în Opere complete, vol. 2, Bucureşti, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 1—14). — *45, 70, 75, 83, 109, 112, 125, 126, 306, 411, 418, 441, 445, 450.*

Eschwege, Ludwig — economist mic-burghez german. Colaborator la revista economică germană „Die Bank", în care îşi publica articolele referitoare la problemele capitalului financiar. — *360, 362, 416.*

F

Fridolin, V. I. (Varin) (1879—1942) — a intrat în P.M.S.D.R. în 1904. În perioada reacţiunii s-a retras din activitatea politică. În anii 1910—1917 s-a aflat în emigraţie. În perioada războiului imperialist mondial a colaborat la ziarul menşevic-troţkist „Naşe Slovo". Din 1918 a desfăşurat o activitate ştiinţifică şi pedagogică la Leningrad. — *288.*

Fundaminski, I. I. — *vezi* Bunakov, I.

G

Gambetta, Leon Michel (1838—1882) — om politic francez, de profesiune avocat. În septembrie 1870, după detronarea lui Napoleon al III-lea, a intrat în „guvernul apărării naţionale" ca ministru de

www.dacoromanica.ro

interne. În primul deceniu al Republicii a treia a fost liderul republicanilor burghezi. După ce aceştia au venit la putere (în 1879), Gambetta a renunţat complet la programul său de reforme democratice şi sociale şi a militat pentru lărgirea cotropirilor coloniale. În anii 1879—1881 a fost preşedinte al Camerei deputaţilor, iar în 1881—1882 prim-ministru şi ministru de externe. — *92.*

Garibaldi, Giuseppe (1807—1882) — erou naţional al Italiei, unul dintre marii conducători ai democraţiei revoluţionare italiene, eminent comandant de oşti. În anii 1848—1867 a condus lupta poporului italian împotriva robiei străine şi pentru unitatea Italiei. În 1870 a luptat împreună cu fiii săi în Franţa împotriva cotropitorilor prusieni. În 1871 a salutat Comuna din Paris şi a fost ales, în lipsă, în Comitetul Central al Gărzii naţionale. K. Marx, F. Engels şi V. I. Lenin au acordat o înaltă preţuire lui Garibaldi ca luptător de seamă pentru libertate. — *15, 266.*

Ghelfand, A. L. — *vezi* Parvus.

Gherş, P. L. — *vezi* Libman, F.

Ghimmer, N. N. — *vezi* Suhanov, N.

Giolitti, Giovanni (1842—1928) — om de stat italian, lider al partidului liberal. Din 1882 a fost membru al parlamentului, iar între anii 1892 şi 1921 a deţinut de cîteva ori postul de prim-ministru. Ca reprezentant al intereselor marelui capital italian, a pus bazele blocului dintre burghezia italiană şi clericali ; prin reforme neînsemnate şi prin colaborare cu liderii oportunişti ai partidului socialist a căutat să abată mişcarea muncitorească din calea acţiunilor revoluţionare. — *18.*

Golay, Paul — social-democrat elveţian, membru al organizaţiei social-democrate din partea de vest (franceză) a Elveţiei, publicist. A fost redactor al ziarului socialist „Le Grutléen" din Lausanne. La începutul razboiului imperialist mondial s-a pronunţat împotriva oportunismului şi social-şovinismului din Internaţionala a II-a. Încă de pe atunci a avut însă o atitudine împăciuitoristă faţă de oportunişti. Golay n-a participat la Conferinţa de la Zimmerwald, la care fusese invitat de V. I. Lenin, iar scurt timp după aceea a trecut pe poziţii centriste-pacifiste. — *5—13.*

Goldendah, D. B. — *vezi* Reazanov, D. B.

Gompers, Samuel (1850—1924) — fruntaş al mişcării sindicale americane. A fost unul dintre întemeietorii Federaţiei americane a muncii (A.F.L.) ; din 1895 a fost preşedinte inamovibil al A.F.L. A promovat o politică de colaborare de clasă cu capitaliştii şi a fost adversar al luptei revoluţionare a clasei muncitoare. În timpul razboiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şovine. A avut o atitudine ostilă faţă de Revoluţia Socialistă din Octombrie şi faţă de Statul sovietic. — *74, 315.*

www.dacoromanica.ro

Górter, Hermann (1864—1927) — social-democrat de stînga, poet şi publicist olandez. În 1897 a aderat la social-democraţi. În 1907 a fost unul dintre fondatorii ziarului „De Tribune", organ al aripii de stînga a Partidului muncitoresc social-democrat din Olanda. În anii războiului imperialist mondial a fost internaţionalist, adept al stîngii zimmerwaldiene. În anii 1918—1921 a făcut parte din Partidul Comunist din Olanda şi a participat la lucrările Internaţionalei Comuniste ; s-a situat pe o poziţie ultrastîngistă, sectara. În 1921 a părăsit partidul comunist, iar după aceea s-a retras din viaţa politică activă. — *110, 268, 281.*

Grave, Jean (1854—1939) — socialist mic-burghez francez, unul dintre teoreticienii anarhismului. Redactor al ziarelor anarhiste „Le Révolté" şi „La Révolte" ; autor al unei serii de lucrări în care sînt expuse concepţiile anarhiste. La începutul secolului al XX-lea s-a situat pe poziţii anarho-sindicaliste. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şovine ; a fost colaborator al ziarului „La Bataille Syndicaliste". — *244.*

Greulich, Hermann (1842—1925) — unul dintre fondatorii Partidului social-democrat elveţian, liderul aripii lui de dreapta, publicist. În timpul războiului imperialist mondial a fost social-şovinist. — *106, 123.*

Grimm, Robert (1881—1958) — unul dintre liderii Partidului social-democrat elveţian. În anii 1909—1918 a fost redactor-şef al ziarului „Berner Tagwacht" şi secretar al Partidului social-democrat elveţian. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii centriste ; a fost preşedintele conferinţelor de la Zimmerwald şi Kienthal, preşedinte al Comisiei internaţionale socialiste. — *48, 289.*

Grunwald, M. — social-democrat austriac, oportunist. — *83, 304.*

Gucikov, A. I. (1862—1936) — mare capitalist rus, organizator şi lider al partidului octombrist. În timpul războiului imperialist mondial a fost preşedinte al Comitetului central pentru industria de război şi membru al Comisiei speciale pentru problemele apărării. După revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 a fost ministru de război şi ministru al marinei în primul guvern provizoriu burghez. În august 1917 a participat la organizarea rebeliunii lui Kornilov. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a luptat împotriva Puterii sovietice ; emigrant alb. — *55.*

Guesde, Jules (Basile, Mathieu) (1845—1922) — unul dintre organizatorii şi conducătorii mişcării socialiste franceze şi ai Internaţionalei a II-a. De la începutul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţiile social-şovinismului şi a intrat în guvernul burghez francez. — *21, 39, 40, 47, 104, 105, 121, 122, 469.*

Gvozdev, K. A. (n. 1883) — menşevic-lichidator. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şovine, a fost

www.dacoromanica.ro

preşedinte al grupului muncitoresc din Comitetul central pentru industria de război. A prezidat prima adunare a delegaţilor care urmau să aleagă reprezentanţi în comitetele pentru industria de război ; după ce defensiştii au fost înfrînţi la această adunare, a pregătit, împreună cu A. I. Gucikov, noi alegeri. După revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 a fost membru al Comitetului executiv al Sovietului din Petrograd, subsecretar de stat, iar apoi ministru al muncii în guvernul provizoriu burghez. — *86, 281, 285, 456.*

Gwinner, Arthur (1856—1931) — mare financiar german. Din 1894 pînă în 1919 a fost director al „Băncii germane", apoi vicepreşedinte al consiliului de supraveghere al uniunii bancare „Deutsche Bank" şi „Diskontogesellschaft". — *375.*

H

Haase, Hugo (1863—1919) — unul dintre liderii social-democraţiei germane, centrist. Din 1912 — preşedintele fracţiunii social-democrate din Reichstag. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şovine. În 1917 a întemeiat, împreună cu Kautsky, Partidul social-democrat independent din Germania. Lenin îi califica pe Haase şi pe alţi lideri ai partidului „independenţilor" germani drept „lachei, demagogi, laşi, complici lipsiţi de voinţă ai burgheziei şi reformişti" (Opere, vol. 29, Bucureşti, Editura politică, 1959, p. 548). În timpul revoluţiei din noiembrie 1918 din Germania, Haase a făcut parte din aşa-numitul Consiliu al împuterniciţilor poporului, care a dus o politică de înăbuşire a mişcării revoluţionare. — *111, 461, 467, 469.*

Haenisch, Konrad (1876—1925) — social-democrat, publicist german. În timpul războiului imperialist mondial — unul dintre ideologii social-şovinismului german ; din octombrie 1915 a fost redactor al revistei „Die Glocke", organul de presă al social-şoviniştilor. În 1918—1921 — ministru al învăţămîntului şi cultelor în guvernul Prusiei. — *83, 304.*

Havemeyer, John K. (1833—1922) — industriaş american, proprietarul celui mai mare trust din industria zahărului, acţionar la o serie de companii feroviare şi la alte companii. — *357.*

Heine, Wolfgang (1861—1944) — om politic german, social-democrat de dreapta, de profesiune avocat. În timpul războiului imperialist mondial — social-şovinist. După revoluţia din noiembrie 1918 din Germania, Heine a fost ministru de justiţie, iar în 1919—1920 ministru al afacerilor interne al Prusiei. În 1920 s-a retras din viaţa politică. — *101, 111, 114.*

Heinig, Kurt (1886—1956) — social-democrat german, economist şi publicist. — *373.*

www.dacoromanica.ro

Henderson, Arthur (1863—1935) — unul dintre liderii partidului laburist şi ai mişcării sindicale engleze. În anii 1908—1910 şi 1914—1917 — preşedinte al fracţiunii parlamentare laburiste. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şovine, a făcut parte din guvernul de coaliţie al lui Asquith, iar apoi din cabinetul de război al lui Lloyd George. Ulterior a făcut parte, în repetate rînduri, din diferite guverne burgheze ale Angliei. — *111*

Heymann, Hans Gideon — economist burghez german. — *321, 352.*

Hildebrand, Gerhard — economist german, publicist, a fost membru al Partidului social-democrat din Germania. În 1912 a fost exclus din partid pentru oportunism. — *409.*

Hilferding, Rudolf (1877—1941) — unul dintre liderii oportunişti ai social-democraţiei germane şi ai Internaţionalei a II-a ; teoretician al aşa-numitului „austro-marxism". Din 1907 pînă în 1915 a fost redactor al ziarului „Vorwärts", organ central al Partidului social-democrat din Germania. În 1910 a publicat lucrarea „Capitalul financiar", care a avut un anumit rol pozitiv în studierea capitalismului monopolist, dar care conţine grave greşeli teoretice şi teze oportuniste. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii centriste, a apărat unitatea cu social-imperialiştii. După război a lansat teoria „capitalismului organizat", devenind un apologet al capitalismului monopolist de stat. Din 1917 — lider al „Partidului social-democrat independent din Germania", duşman declarat al Puterii sovietice şi al dictaturii proletariatului. A făcut parte, în repetate rînduri, din guvernul burghez al Republicii de la Weimar. După instaurarea fascismului a emigrat în Franţa. — *257, 315, 318, 321, 351, 357, 360, 388, 403, 417, 425.*

Hill, David Jane (1850—1932) — istoric şi diplomat american, autor al lucrării în trei volume „A History of Diplomacy in the International Development of Europe" („Istoria diplomaţiei în dezvoltarea internaţională a Europei"). — *424.*

Hillquit, Maurice (1869—1933) — socialist american, la început a aderat la marxism, apoi a alunecat spre reformism şi oportunism ; de profesiune avocat. El este unul dintre fondatorii Partidului socialist din S.U.A. (1901), partid reformist ; începînd din 1904 a făcut parte din Biroul socialist internaţional ; a participat la lucrările congreselor Internaţionalei a II-a ; autor al unei serii de lucrări reformiste privind istoria socialismului. — *456, 460, 461.*

Hindenburg, Paul (1847—1934) — militar şi om de stat german, feldmareşal, reprezentant al elementelor reacţionare şi şoviniste ale imperialismului german. În anii războiului imperialist mondial — comandant al armatei germane pe Frontul de est ; apoi şeful marelui stat-major. După victoria Revoluţiei Socialiste din Octombrie a fost unul dintre organizatorii activi ai intervenţiei militare

www.dacoromanica.ro

împotriva Rusiei Sovietice. A participat la înăbuşirea revoluţiei din noiembrie 1918 din Germania. În anii 1925—1934 a fost preşedintele Republicii de la Weimar. În 1933 l-a însărcinat pe Hitler să formeze guvernul, trecînd astfel oficial întreaga putere în mîinile fasciştilor. — *83, 255, 274, 280.*

Hobson, John Atkinson (1858—1940) — economist englez, reprezentant tipic al reformismului şi pacifismului burghez, autor al unei serii de cărţi, dintre care cele mai cunoscute sînt : „Problemele sărăciei" (1891), „Evoluţia capitalismului contemporan" (1894), „Imperialismul" (1902). În ultima perioadă a vieţii sale, Hobson a trecut la proslăvirea făţişă a imperialismului şi a propagat „teoria statului universal". — *309, 315, 318, 381, 395, 396, 403, 404, 406, 407, 409, 413, 415, 422.*

Höglund, Karl Zet Konstantin (1884—1956) — social-democrat suedez, lider al aripii de stînga a mişcării social-democrate, precum şi al mişcării tineretului socialist din Suedia. În anii 1908—1918 a fost redactor al ziarului „Stormklockan". În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii internaţionaliste. La Conferinţa socialistă de la Zimmerwald a aderat la stînga zimmerwaldiană. În 1916 a fost trimis în judecată pentru propagandă împotriva războiului. În 1917—1924 — unul dintre conducătorii Partidului Comunist din Suedia. În 1924 a fost exclus din partidul comunist pentru oportunism şi pentru că s-a ridicat făţiş împotriva hotărîrilor Congresului al V-lea al Internaţionalei Comuniste. În 1926 a intrat din nou în partidul social-democrat. — *460.*

Hohenzollernii — dinastie de împăraţi germani (1871—1918). — *272.*

Hrustalev-Nosar, G. S. (1877—1918) — avocat, menşevic. În 1905 a fost preşedinte al Sovietului de deputaţi ai muncitorilor din Petersburg, care se afla în mîinile menşevicilor. În 1906 a fost implicat în procesul membrilor Sovietului de deputaţi ai muncitorilor din Petersburg şi deportat în Siberia, de unde a fugit peste graniţă. A luat parte la Congresul al V-lea (de la Londra) al P.M.S.D.R. A sprijinit ideea oportunistă a convocării unui „congres muncitoresc". În perioada reacţiunii şi a noului avînt revoluţionar a fost lichidator, a colaborat la ziarul menşevic „Golos Soţial-Demokrata". În 1909 s-a retras din partid şi s-a apucat de operaţii financiare dubioase. În timpul războiului imperialist mondial s-a înapoiat în Rusia. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a desfăşurat o intensă activitate contrarevoluţionară în Ucraina, a sprijinit pe hatmanul Skoropadski şi pe Petliura. În 1918 a fost împuşcat. — *28.*

Hübner, Otto — autorul şi editorul anuarelor geografico-statistice „Geographisch-statistische Tabellen aller Länder der Erde". — *383.*

Huysmans, Camille (n. 1871) — unul dintre cei mai vechi militanţi ai mişcării muncitoreşti din Belgia ; profesor de filologie, zia-

www.dacoromanica.ro

rist. În anii 1904—1919 a fost secretar al Biroului socialist internațional al Internaționalei a II-a ; s-a situat pe poziții centriste. A fost ministru într-o serie de guverne belgiene. În anii 1946—1947 a fost prim-ministru. Din 1910, Huysmans este deputat în parlament ; în anii 1936—1939 și 1954—1959 a fost președinte al Camerei deputaților din Belgia. În ultimii ani, el se pronunță pentru stabilirea de contacte între partidele socialiste și P.C.U.S., pentru refacerea unității mișcării muncitorești internaționale. — *243, 277, 294, 296, 430, 454, 461, 466.*

Hvostov, A. N. (1872—1918) — mare moșier, vestit prin manifestările sale pogromiste. Deputat în Duma a IV-a de stat, unul dintre liderii fracțiunii ei de dreapta. În anii 1915—1916 a fost ministru al afacerilor interne și comandant al corpului de jandarmi. — *80, 82, 84, 88, 254.*

Hyndman, Henry Mayers (1842—1921) — socialist englez, reformist. În 1881 a fondat Federația democrată, care în 1884 a fost transformată în Federație social-democrată. A fost unul dintre liderii Partidului socialist britanic ; în 1916, după ce conferința de partid de la Salford l-a condamnat pentru poziția sa social-șovină, Hyndman s-a retras din partid. — *39, 66, 111, 113, 124, 128, 243, 315, 457, 459, 469.*

I

Ilin, V. — *vezi* Lenin, V. I.

Ioghibes, Leo — *vezi* Tyzska, Jan.

Ionov (Koighen, F. M.) (1870—1923) — social-democrat ; unul dintre liderii Bundului. În timpul războiului imperialist mondial a făcut parte din aripa internaționalistă a Bundului. După Revoluția Socialistă din Octombrie a intrat în P.C. (b) din Rusia, a activat în Comitetul regional de partid Votskaia. — *90.*

Iurkevici, L. (1885—1918) — naționalist burghez ucrainean, oportunist. Membru al C.C. al Partidului muncitoresc social-democrat din Ucraina. În 1913—1914 a colaborat activ la revista naționalistă de orientare menșevică „Dzvin". În timpul războiului imperialist mondial a editat la Lausanne ziarul lunar „Borotba", în care, sub steagul marxismului, se pronunța pentru constituirea unui partid social-democrat separat al muncitorilor ucraineni și combătea dreptul națiunilor la autodeterminare. Lenin l-a criticat cu asprime pe Iurkevici, calificîndu-l drept filistin naționalist, reprezentant al „celui mai josnic, mai obtuz și mai reacționar naționalism" (Opere complete, vol. 24, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 139). — *269, 449.*

www.dacoromanica.ro

J

Jeidels, Otto — economist german. — *332, 333, 345, 347, 349, 350—351, 371, 374.*

Jouhaux, Leon (1879—1954) — militant reformist al mişcării sindicale franceze şi internaţionale ; unul dintre liderii de dreapta ai Internaţionalei sindicale de la Amsterdam. V. I. Lenin l-a calificat drept „unul dintre cei mai mîrşavi social-trădători" (Opere, vol. 30, Bucureşti, E.S.P.L.P. 1956, p. 344). În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii şovine. — *46, 243.*

K

Kautsky, Karl (1854—1938) — unul dintre liderii social-democraţiei germane şi ai Internaţionalei a II-a ; la început a fost marxist, dar mai tîrziu a devenit renegat al marxismului, ideolog al centrismului (kautskismului), una dintre cele mai periculoase şi mai dăunătoare variante ale oportunismului. A fost redactor al revistei „Die Neue Zeit", publicaţie teoretică a social-democraţiei germane.

A intrat în mişcarea socialistă în 1874. Concepţiile sale din acea vreme reprezentau un amestec de lassalleanism, neomalthusianism şi anarhism. În 1881 a făcut cunoştinţă cu K. Marx şi F. Engels şi, sub influenţa lor, a trecut la marxism, dar încă din acea perioadă a manifestat şovăieli şi oscilări spre oportunism, lucru pentru care K. Marx şi F. Engels l-au criticat cu asprime. În ultimele două decenii ale secolului trecut, a scris o serie de lucrări în legătură cu unele probleme ale teoriei marxiste : „Doctrina economică a lui Karl Marx", „Problema agrară" etc. care, cu toate greşelile ce le conţin, au jucat un rol pozitiv în propagarea marxismului. Mai tîrziu, în anii 1910—1911, Kautsky a trecut de la marxism la oportunism. În timpul primului război mondial, Kautsky s-a situat pe poziţiile centrismului, adică ale social-şovinismului camuflat sub paravanul unei frazeologii internaţionaliste. Este autorul teoriei reacţionare a „ultraimperialismului". După Revoluţia Socialistă din Octombrie, Kautsky a luat în mod făţiş atitudine împotriva revoluţiei proletare şi a dictaturii clasei muncitoare, împotriva Puterii sovietice.

În lucrările „Falimentul Internaţionalei a II-a", „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului", „Statul şi revoluţia", „Revoluţia proletară şi renegatul Kautsky" şi în alte lucrări, V. I. Lenin a făcut o critică nimicitoare kautskismului. — *8, 10, 11, 15, 19, 20, 21, 23, 39, 40, 46, 48, 53—59, 64, 66—67, 92, 97, 98, 99, 104, 105, 106, 107—110, 111, 112, 113, 118, 120, 121, 122, 125—126, 127, 128—129, 130, 242, 243, 247, 256, 257, 258, 274, 275, 276, 278, 279, 280, 281, 294, 295, 304, 306, 315, 318, 331, 394—397, 398, 400, 411, 416, 417, 418, 419, 421—422, 423, 424, 425, 426, 449, 454, 460, 461, 466, 467, 469.*

www.dacoromanica.ro

Kerenski, A. F. (n. 1881) — socialist-revoluționar, deputat în Duma a IV-a de stat; a făcut parte un timp din grupul trudovicilor și a fost președintele lui. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe pozițiile defensismului. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 a fost ministru, iar apoi prim-ministru în guvernul provizoriu și comandant suprem al forțelor armate. După Revoluția Socialistă din Octombrie a luptat activ împotriva Puterii sovietice; în 1918 a fugit peste granițe. În prezent trăiește în S.U.A. și desfășoară o propagandă antisovietică. — *90.*

Kestner, Fritz — economist german. — *330—331.*

Koighen, F. M. — *vezi* Ionov.

Kolb, Wilhelm (1870—1918) — social-democrat german, ultraoportunist și revizionist, redactor al publicației „Volksfreund". În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șovine. — *84, 101, 111, 114, 117, 128, 129, 257—259.*

Kolceak, A. V. (1873—1920) — amiral al flotei țariste, monarhist, unul dintre principalii conducători ai contrarevoluției ruse în anii 1918—1919, protejatul Antantei. În 1917 a fost comandantul flotei din Marea Neagră. După Revoluția Socialistă din Octombrie, cu sprijinul imperialiștilor din S.U.A. și din țările Antantei, s-a proclamat cîrmuitor suprem al Rusiei și a trecut în fruntea dictaturii militare burghezo-moșierești din Ural, Siberia și Extremul Orient. Loviturile date de Armata Roșie și creșterea mișcării partizanilor revoluționari au grăbit sfîrșitul dictaturii lui Kolceak. Luat prizonier, la 7 februarie 1920 el a fost împușcat în baza unei hotărîri a Comitetului revoluționar din Irkutsk. — *316.*

Kollontai, A. M. (1872—1952) — revoluționară de profesie, a început să participe la mișcarea revoluționară în ultimul deceniu al secolului trecut. A luat parte la revoluția din 1905—1907. În anii 1906—1915 a activat în tabăra menșevicilor; din 1915 a devenit membră a partidului bolșevic. De la începutul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții revoluționare-internaționaliste. Din însărcinarea lui V. I. Lenin a participat la organizarea elementelor de stînga, internaționaliste, din rîndurile social-democrației din țările scandinave și din America. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 s-a întors în Rusia și a fost aleasă în Comitetul executiv al Sovietului din Petrograd; a activat printre marinarii din flota baltică și printre soldații din garnizoana Petrograd. După Revoluția Socialistă din Octombrie a fost comisar al poporului pentru prevederile sociale, iar în 1920 a condus secția de femei din cadrul C.C. al P.C. (b) din Rusia. În timpul discuției cu privire la sindicate (1920—1921) a fost membră activă a grupului antipartinic al „opoziției muncitorești". În anii 1921—1922 a condus în cadrul Cominternului Secretariatul internațional pentru problemele femeilor. Începînd din 1923 a deținut funcții de răspundere în diplomație. — *35, 288.*

www.dacoromanica.ro

Kosovski, V. (Levinson, M. I.) (1870—1941) — unul dintre întemeietorii şi liderii Bundului, membru al C.C. al acestuia. A fost redactor-şef al ziarului „Die Arbeiter Stimme", organul central al Bundului. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii germanofile. Faţă de Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie a avut o atitudine ostilă ; după revoluţie a emigrat şi a activat în organizaţiile Bundului din Polonia. În 1939 a plecat în S.U.A. — *21, 24—25, 90.*

Kricevski, B. N. (1866—1918) — social-democrat, unul dintre liderii „economismului". La începutul ultimului deceniu al secolului trecut a emigrat din ţară. În ultimii ani ai aceluiaşi deceniu a devenit unul dintre conducătorii „Uniunii social-democraţilor ruşi din străinătate" ; în 1899 a fost redactor al revistei „Rabocee Delo", organul „Uniunii", în coloanele căruia a propagat concepţiile bernsteiniene. Curînd după Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a părăsit mişcarea social-democrată. — *57, 128.*

Kropotkin, P. A. (1842—1921) — unul dintre principalii conducători şi teoreticieni ai anarhismului. În 1872 a aderat, în străinătate, la grupul lui Bakunin. După ce s-a înapoiat în Rusia, a participat ca anarhist la mişcarea narodnică, fapt pentru care în 1874 a fost arestat şi închis în fortăreaţa Petropavlovskaia. În 1876 a evadat şi a fugit peste graniţă, unde a desfăşurat o luptă activă împotriva marxismului. În timpul războiului imperialist mondial a fost şovinist. Întorcîndu-se din emigraţie în 1917, s-a menţinut pe poziţii burgheze, dar în 1920 a adresat o scrisoare către muncitorii din Europa în care recunoştea importanţa istorică a Revoluţiei Socialiste din Octombrie şi chema pe muncitori să împiedice intervenţia militară împotriva Rusiei Sovietice. A scris o serie de lucrări ştiinţifice în domeniul geografiei şi geologiei. — *20, 21, 244.*

Krupp — familie de industriaşi care se află în fruntea marelui concern cu acelaşi nume din Germania — unul dintre principalele arsenale ale imperialismului german. Acest concern s-a dezvoltat dintr-o firmă mică, întemeiată în 1811 de Friedrich Krupp (1787—1826). Conducătorii lui au participat activ la pregătirea primului şi a celui de-al doilea război mondial, de pe urma cărora au realizat profituri uriaşe. Conform hotărîrilor din 1945 de la Ialta şi Potsdam, uzinele de război ale concernului urmau să fie lichidate. În Germania occidentală aceste hotărîri n-au fost aduse la îndeplinire, şi uzinele familiei Krupp continuă să producă armament pentru armata revanşardă a R. F. Germane. — *345, 421.*

Kucin, G. D. — *vezi* Oranski, K.

L

Labriola, Arturo (n. 1873) — om politic italian, jurist şi economist ; unul dintre liderii mişcării sindicaliste din Italia. Autor al unei serii de lucrări în domeniul teoriei sindicalismului, în care în-

www.dacoromanica.ro

cerca să adapteze la marxism programul aşa-numitului „sindicalism revoluţionar", „corectînd" marxismul. În perioada războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii şovine. În 1920—1921 a fost ministru al muncii în guvernul Giolitti. Din 1926 pînă în 1939 s-a aflat în emigraţie ; a luat atitudine împotriva fascismului. În anii 1948—1953 a fost senator. După semnarea, în 1949, de către guvernul italian a Pactului agresiv al Atlanticului de nord, Labriola a aderat la mişcarea partizanilor păcii. În 1950 a fost ales membru al Consiliului Mondial al Păcii. — *16, 18.*

Lansburgh, Alfred (n. 1872) — economist burghez german, editorul revistei „Die Bank" (1908—1935), în care el îşi publica lucrările consacrate capitalului financiar. — *362, 406, 416, 419, 420, 421.*

Larin, I. (Lurie, M. A.) (1882—1932) — social-democrat, menşevic. În anii reacţiunii şi ai noului avînt revoluţionar a fost unul dintre liderii lichidatorilor. În anii războiului imperialist mondial a aderat la centrişti. După revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 a condus grupul menşevicilor-internaţionalişti. În august 1917 a fost primit în partidul bolşevic. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a lucrat în aparatul de stat şi în diferite organizaţii economice. — *456.*

Legien, Karl (1861—1920) — social-democrat de dreapta german, unul dintre liderii sindicatelor germane, revizionist. În 1890 a fost ales preşedinte al Comisiei generale a sindicatelor germane ; în 1903 a fost secretar, iar în 1913 preşedinte al Secretariatului internaţional al sindicatelor. Din 1893 pînă în 1920 (cu unele întreruperi) a fost deputat în Reichstag din partea social-democraţiei germane. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şovine. — *74, 110, 111, 112, 113, 114, 123, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 252.*

Lenin, V. I. (Ulianov, V. I., Ilin, V., Lenin. N.) (1870—1924) — date biografice. — *31, 37, 41, 53—54, 92, 129, 147, 163, 241, 253, 288, 289, 302, 309—310, 311, 314, 449, 450, 464.*

Lenin, N. — *vezi* Lenin, V. I.

Lensch, Paul (1873—1926) — social-democrat german. În 1905—1913 — redactor al ziarului „Leipziger Volkszeitung", organ al aripii de stînga a Partidului social-democrat german. La izbucnirea războiului imperialist mondial a trecut pe poziţiile social-şovinismului. — *83, 267, 304—305, 306.*

Leroy-Beaulieu, Pierre-Paul (1843—1916) — economist şi sociolog liberal francez, autorul unor lucrări îndreptate împotriva socialismului ştiinţific. — *55.*

Letailleur, E. — *vezi* Lysis.

Levinson, M. I. — *vezi* Kosovski, V.

www.dacoromanica.ro

Leviţki, V. (Ţederbaum, V. O.) (n. 1883) — social-democrat, menşevic. În perioada reacţiunii şi a noului avînt revoluţionar a fost unul dintre liderii lichidatorismului ; a redactat revista „Naşa Zarea" ; a colaborat la „Golos Soţial-Demokrata", „Vozrojdenie" şi la alte publicaţii periodice de orientare menşevică-lichidatoristă. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţiile social-şovinismului şi a sprijinit grupul de extremă dreaptă al defensiştilor. — *22, 80, 304, 305, 306.*

Levy, Herman (n. 1881) — economist burghez german, profesor la Universitatea din Heidelberg ; începînd din 1921 — profesor la Şcoala tehnică superioară din Berlin. Este autorul mai multor lucrări consacrate capitalului financiar. — *322.*

Liebknecht, Karl (1871—1919) — militant de seamă al mişcării muncitoreşti germane şi internaţionale, fiul lui Wilhelm Liebknecht ; de profesiune avocat.

În mişcarea socialistă a început să activeze în anii de studenţie, a luptat activ împotriva oportunismului şi a militarismului. În perioada revoluţiei ruse din 1905—1907 a îndemnat pe muncitorii germani să urmeze exemplul ruşilor. În 1912 a fost ales deputat în Reichstag. În anii războiului imperialist mondial a luptat cu hotărîre împotriva sprijinirii guvernului „propriei" ţări în războiul prădalnic. La 2 decembrie 1914 a fost singurul deputat din Reichstag care a votat împotriva alocării creditelor de război. A fost unul dintre întemeietorii şi conducătorii grupului revoluţionar „Uniunea Spartacus". În 1916 a fost condamnat la muncă silnică. În timpul revoluţiei din noiembrie 1918 din Germania s-a aflat, împreună cu R. Luxemburg, în fruntea avangărzii revoluţionare a muncitorilor germani. A fost redactor al ziarului „Die Rote Fahne", unul dintre întemeietorii Partidului Comunist din Germania şi conducătorii insurecţiei muncitorilor berlinezi din ianuarie 1919. După înăbuşirea insurecţiei a fost ucis în mod bestial de bandele lui Noske. Apreciind activitatea lui K. Liebknecht, Lenin scria : „Acest nume este... simbolul conducătorului devotat intereselor proletariatului, simbolul devotamentului faţă de revoluţia socialistă... El simbolizează lupta neîmpăcată împotriva imperialismului, nu în vorbe, ci în fapte..." (Opere, vol. 28, Bucureşti, Editura politică, 1959, p. 433—434). — *20, 241, 244, 258, 298, 300, 302, 452, 458, 473.*

Libman, F. (Gherş, P. L.) (n. 1882) — activist de seamă al Bundului. În 1911 a făcut parte din C.C. al Bundului, a aderat la lichidatori. În timpul războiului imperialist mondial a sprijinit politica anexionistă a ţarismului ; a locuit în Elveţia. — *66, 269, 449.*

Liefman, Robert (1874—1941) — economist burghez german, profesor universitar. Este autorul unei serii de lucrări în probleme economice şi sociale. — *333, 335, 349, 351, 378.*

Lincoln, Abraham (1809—1865) — eminent om de stat american, unul dintre liderii partidului republican, preşedinte al S.U.A.

www.dacoromanica.ro

(1861—1865) ; în cursul războiului civil din S.U.A., sub presiunea maselor populare, a înfăptuit o serie de transformări burghezo-democratice importante, care marcau trecerea la metode revoluționare de ducere a războiului ; în aprilie 1865 a fost ucis de un agent al sclavagiștilor. — *415.*

Lipkin, F. A. — *vezi* Cerevanin, N.

Lloyd George, David (1863—1945) — om de stat și diplomat englez, lider al partidului liberal. Din 1890 — membru al parlamentului. În 1905—1908 ministru al comerțului, iar în 1908—1915 — ministru de finanțe. A jucat un rol important în stabilirea liniei politice a guvernului englez, orientată spre pregătirea războiului imperialist mondial. Prin lingușeli, minciuni și făgăduieli făcute muncitorilor a încercat să împiedice sau măcar să întîrzie crearea în Anglia a unui partid revoluționar al clasei muncitoare. V. I. Lenin scria că „Lloyd George slujește burghezia în mod admirabil și o slujește tocmai *printre* muncitori, promovează influența ei *tocmai* în rîndurile proletariatului, acolo unde este cel mai necesar și cel mai greu să-ți subordonezi moralicește masele" (Opere, vol. 23, București, E.S.P.L.P. 1957, p. 111—112). În anii 1916—1922, în calitate de prim-ministru, a reușit să consolideze pozițiile imperialismului englez în Orientul Apropiat și Mijlociu, precum și în Balcani. A reprimat cu cruzime mișcarea de eliberare națională din colonii și din țările dependente. După Revoluția Socialistă din Octombrie, a fost unul dintre inspiratorii și organizatorii intervenției armate și ai blocadei împotriva Statului sovietic. În 1922, după o serie de eșecuri politice, și-a dat demisia, continuînd însă să se bucure de o anumită influență politică pînă la sfîrșitul vieții. — *55, 111, 113, 125, 127, 459.*

Longuet, Jean (1876—1938) — lider al Partidului socialist francez și al Internaționalei a II-a, publicist ; fiul lui Charles Longuet și al lui Jenny Marx. A colaborat activ la presa socialistă franceză și internațională. În anii războiului imperialist mondial a condus minoritatea centristă-pacifistă a Partidului socialist francez. A fost unul dintre fondatorii (1916) și redactorii ziarului socialist „Le Populaire". A condamnat intervenția militară străină împotriva Rusiei Sovietice. Din 1920 — unul dintre liderii aripii centriste a Partidului socialist francez. În deceniul al 4-lea s-a pronunțat pentru unitate de acțiune între socialiști și comuniști împotriva fascismului, a făcut parte din organizațiile internaționale de luptă împotriva fascismului și războiului. — *242, 243, 276, 295, 454, 461, 467.*

Lurie, M. A. — *vezi* Larin, I.

Luxemburg, Rosa (1871—1919) — militantă de seamă a mișcării muncitorești internaționale, unul dintre liderii aripii stîngi a Internaționalei a II-a. A intrat în mișcarea revoluționară în a doua jumătate a deceniului al 9-lea al secolului trecut. A fost unul dintre întemeietorii și conducătorii Partidului social-democrat din Polonia ;

www.dacoromanica.ro

a luptat împotriva naționalismului din rîndurile mișcării muncitorești poloneze. Începînd din 1897 a participat în mod activ la mișcarea social-democrată germană, a combătut bernsteinismul și millerandismul. A luat parte la prima revoluție rusă (la Varșovia). În anii reacțiunii și ai noului avînt revoluționar, Luxemburg a avut o atitudine împăciuitoristă față de lichidatori.

De la începutul războiului imperialist mondial s-a situat pe o poziție internaționalistă. A fost unul dintre inițiatorii creării în Germania a grupului „International", care ulterior și-a schimbat denumirea în „Spartacus", iar mai tîrziu în „Uniunea Spartacus". După revoluția din noiembrie 1918 din Germania a participat la Congresul de constituire a Partidului Comunist din Germania, congres la care a avut un rol conducător. În ianuarie 1919 a fost arestată și asasinată din ordinul guvernului Scheidemann. Lenin, care o aprecia foarte mult pe Rosa Luxemburg, a criticat în repetate rînduri greșelile ei, ajutînd-o astfel să adopte o poziție justă. — *449*.

Lysis [Letailleur, Eugène] — economist burghez francez, autorul unui șir de lucrări în probleme financiare și politice. — *359*.

M

MacDonald, James Ramsay (1866—1937) — om politic englez, unul dintre fondatorii și liderii Partidului muncitoresc independent și Partidului laburist. A promovat o politică ultraoportunistă. A propagat teoria reacționară a colaborării între clase și a integrării treptate a capitalismului în socialism. La începutul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții pacifiste, iar apoi a pășit pe calea sprijinirii fățișe a burgheziei imperialiste. În anii 1918—1920 a încercat să împiedice lupta muncitorilor englezi care s-au ridicat împotriva intervenției antisovietice ; a promovat o politică de scindare a clasei muncitoare. În 1924 și 1929—1931 a deținut postul de prim-ministru. Guvernul laburist MacDonald a reprimat cu cruzime mișcarea de eliberare națională din coloniile engleze și a promovat o politică antimuncitorească. În anii 1931—1935, MacDonald s-a aflat în fruntea așa-numitului „guvern național", a cărui politică o stabileau conservatorii. — *314*.

Mankov, I. N. (n. 1881) — menșevic-lichidator, deputat în Duma a IV-a de stat din partea guberniei Irkutsk ; de profesiune funcționar de birou. În Dumă a făcut parte din fracțiunea social-democrată. În anii primului război mondial a fost social-șovinist ; în 1915, contrar hotărîrii fracțiunii, a votat în Dumă pentru bugetul de război, fapt pentru care a fost exclus din fracțiune. — *90*.

Markov, N. E. (n. 1876) — mare moșier, om politic reacționar al Rusiei țariste, unul dintre conducătorii organizațiilor ultrareacționare-pogromiste „Uniunea poporului rus" și „Oastea arhanghelului Mihail". Deputat în Duma a III-a și a IV-a de stat din partea guberniei Kursk. În Dumă a fost unul dintre liderii extremiștilor

www.dacoromanica.ro

de dreapta. După Revoluţia Socialistă din Octombrie — emigrant alb. — *50, 82, 147.*

Martînov, A. (Piker A. S., A. M.) (1865—1935) — unul dintre liderii „economiştilor", militant de seamă al menşevismului; mai tîrziu a devenit membru al partidului comunist. În anii reacţiunii şi ai noului avînt revoluţionar a fost lichidator; a făcut parte din redacţia organului de presă al lichidatorilor, ziarul „Golos Soţial-Demokrata". În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii centriste, iar după revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 s-a manifestat ca menşevic-internaţionalist. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a rupt cu menşevismul. În 1923, la Congresul al XII-lea al P.C. (b) din Rusia, a fost primit în partid; a lucrat la Institutul K. Marx şi F. Engels; începînd din 1924 a făcut parte din redacţia revistei „Internaţionala Comunistă". — *57, 89, 90, 128.*

Martov, L. (Ţederbaum, I. O.) (1873—1923) — unul dintre liderii menşevismului. În anii reacţiunii şi ai noului avînt revoluţionar a fost lichidator, redactor al ziarului „Golos Soţial-Demokrata"; a luat parte la conferinţa antipartinică a lichidatorilor din august (1912). În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii centriste. După revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 s-a situat în fruntea grupului menşevicilor-internaţionalişti. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a luat atitudine împotriva Puterii sovietice. În 1920 a emigrat în Germania, unde a editat la Berlin revista menşevică contrarevoluţionară „Soţialisticeskii Vestnik". — *53—59, 90, 91, 92, 93, 94, 242, 251, 276, 281, 295, 413, 430, 456, 457, 461, 467.*

Maslov, P. P. (1867—1946) — economist, social-democrat, autor al unei serii de scrieri în problema agrară, în care a încercat să revizuiască marxismul. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a aderat la menşevici; a susţinut programul lor de municipalizare a pămîntului. În anii reacţiunii şi ai noului avînt revoluţionar s-a situat pe poziţii lichidatoriste, iar în perioada războiului imperialist mondial s-a manifestat ca social-şovinist. După Revoluţia Socialistă din Octombrie s-a retras din viaţa politică şi a dus o activitate pedagogică şi ştiinţifică. În 1929 a fost ales membru titular al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. — *80, 383, 413.*

Marx, Karl (1818—1883) — întemeietor al comunismului ştiinţific, gînditor genial, conducător şi învăţător al proletariatului internaţional (vezi articolul lui V. I. Lenin „Karl Marx (Scurtă schiţă biografică şi expunere a marxismului)", Opere complete, vol. 26, Bucureşti, Editura politică, 1964, ediţia a doua, p. 43—92). — *44, 46, 65, 69, 70, 75, 77—78, 83, 126, 142, 184, 185, 264, 266, 267, 270, 279, 323—324, 340, 411, 432, 441, 445, 450.*

Merrheim, Alphonse (1881—1925) — lider sindical francez, sindicalist; din 1905 — unul dintre liderii federaţiei metalurgişti-

www.dacoromanica.ro

lor şi ai Confederaţiei Generale a Muncii din Franţa. La începutul primului război mondial a fost unul dintre conducătorii aripii de stînga a mişcării sindicaliste în Franţa, care s-a ridicat împotriva social-şovinismului şi a războiului imperialist ; a participat la Conferinţa de la Zimmerwald, ulterior a aderat la dreapta zimmerwaldiană. Şovăielile pe care le manifesta Merrheim încă de pe atunci şi teama de a rupe definitiv cu social-şoviniştii l-au dus la sfîrşitul anului 1916 pe poziţii centrist-pacifiste, iar la începutul anului 1918 pe poziţiile social-şovinismului şi reformismului făţiş. — *2, 238.*

Michels, Roberto (1876—1936) — economist şi sociolog burghez italian, profesor universitar, autor al unor lucrări de istorie a economiei politice şi a sociologiei. — *14, 15, 18.*

Millerand, Alexandre-Etienne (1859—1943) — om politic francez ; în penultimul deceniu al secolului trecut a fost radical mic-burghez ; în deceniul următor a aderat la socialişti şi s-a situat în fruntea curentului oportunist din mişcarea socialistă franceză. În 1899 a intrat în guvernul burghez reacţionar prezidat de Waldeck-Rousseau, în cadrul căruia a colaborat cu generalul Galliffet, călău al Comunei din Paris. V. I. Lenin a demascat millerandismul, calificîndu-l ca o trădare a intereselor proletariatului, ca o expresie practică a revizionismului, şi a dezvăluit rădăcinile lui sociale. În anii 1909—1910, 1912—1913 şi 1914—1915 a ocupat diferite posturi ministeriale. — *47, 108, 315.*

Miliukov, P. N. (1859—1943) — lider al partidului cadet, ideolog de vază al burgheziei imperialiste ruse, istoric şi publicist. În octombrie 1905 a fost unul dintre întemeietorii partidului cadet, apoi preşedinte al Comitetului Central al acestui partid şi redactor al ziarului „Reci", organul central al cadeţilor. Deputat în Duma a III-a şi Duma a IV-a de stat. După revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 — ministru de externe în primul guvern provizoriu burghez ; a promovat o politică de continuare a războiului imperialist „pînă la victoria finală". După Revoluţia Socialistă din Octombrie a fost unul dintre organizatorii intervenţiei militare străine împotriva Rusiei Sovietice şi un militant activ al emigraţiei albe. — *35, 46, 241, 243, 458.*

Monitor — pseudonim sub care un social-democrat oportunist german a publicat în aprilie 1915 un articol în ziarul conservator „Preusische Jahrbücher". Autorul articolului elogia pe faţă şi recomanda să fie menţinut, ca avantajos pentru oportunişti şi burghezie caracterul centrist al partidelor social-democrate, care permitea oportuniştilor să camufleze cu fraze „de stînga" politica de colaborare de clasă cu burghezia. — *108, 110, 124, 125.*

Morgan, John Pierpont (1867—1943) — miliardar american, conducătorul uneia dintre cele mai mari case de bancă din S.U.A., întemeiată pe la mijlocul secolului al XIX-lea. Casa de bancă Morgan

www.dacoromanica.ro

se află în fruntea cercurilor celor mai reacţionare şi agresive ale capitalului financiar american, care stabilesc politica imperialistă a S.U.A. — *343.*

Morris, Henry C. (n. 1868) — istoric american, autor al unei serii de lucrări de istorie şi economie. — *381.*

Muranov, M. K. (1873—1959) — bolşevic, de profesiune muncitor lăcătuş. Membru al P.M.S.D.R. din 1904 ; a dus muncă de partid la Harkov. Deputat în Duma a IV-a de stat din partea muncitorilor din gubernia Harkov, a făcut parte din fracţiunea bolşevică din Dumă ; paralel cu activitatea depusă în Dumă, a desfăşurat o intensă activitate revoluţionară în afara Dumei, a colaborat la ziarul bolşevic „Pravda". Pentru activitatea sa revoluţionară, în noiembrie 1914 a fost arestat împreună cu ceilalţi deputaţi bolşevici, iar în 1915 a fost deportat în ţinutul Turuhansk. În anii 1917—1923 a lucrat în cadrul aparatului C.C. al P.C. (b) din Rusia ; la congresele al VI-lea, al VIII-lea şi al IX-lea ale partidului a fost ales în Comitetul Central. Din 1922 pînă în 1934 a fost membru al Comisiei Centrale de Control a P.C. (b) al U.R.S.S. — *55, 96, 127, 254.*

N

Nahimson, M. I. (Spectator) (n. 1880) — economist şi publicist. Din 1899 pînă în 1921 a fost bundist. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii centriste. În 1935 a lucrat la Moscova, la Institutul agrar internaţional şi la Academia comunistă. Este autorul unei serii de lucrări în probleme de economie mondială. — *417, 418, 421.*

Napoleon al III-lea (Bonaparte, Ludovic) (1808—1873) — împărat al Franţei din 1852 pînă în 1870 ; nepotul lui Napoleon I. După înfrîngerea revoluţiei din 1848, a fost ales preşedinte al Republicii Franceze ; în noaptea de 1 spre 2 decembrie 1851 a săvîrşit o lovitură de stat. Caracterizarea lui Napoleon al III-lea a fost făcută de K. Marx în lucrarea „Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte" (vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 8, Bucureşti, Editura politică, 1960, p. 115—217). — *77, 277, 278.*

Naumann, Friedrich (1860—1919) — om politic reacţionar german, publicist, unul dintre creatorii teoriei „socialismului naţional" ; a propagat ideea împăcării oamenilor muncii cu orînduirea existentă şi a fost adeptul unei autorităţi imperiale puternice. În timpul primului război mondial s-a situat pe poziţii imperialiste, a formulat ideea creării unei „Europe centrale", sub egida Germaniei, propagînd de fapt o politică de cotropire a ţărilor din Europa centrală. — *55, 113, 127.*

Neymarck, Alfred — economist şi statistician burghez francez. — *364, 416.*

www.dacoromanica.ro

Nicolaie al II-lea (Romanov) (1868—1918) — ultimul împărat al Rusiei, a domnit din 1894 pînă la revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917. A fost executat la 17 iulie 1918, la Ekaterinburg (Sverdlovsk), în urma unei hotărîri a Sovietului de deputaţi ai muncitorilor şi soldaţilor din regiunea Ural. — *82, 255.*

Noske, Gustav (1868—1946) — unul dintre liderii oportunişti ai Partidului social-democrat din Germania. Cu mult înainte de războiul imperialist mondial a luat apărarea militarismului. În timpul războiului s-a situat pe poziţii social-şovine. În 1918, în timpul revoluţiei din noiembrie din Germania, a fost unul dintre conducătorii acţiunii de înăbuşire a mişcării revoluţionare a marinarilor din Kiel. În 1919—1920 a fost ministru de război ; a organizat represiunile împotriva muncitorilor din Berlin şi a pus la cale asasinarea lui K. Liebknecht şi R. Luxemburg, ceea ce i-a atras porecla de „cîine sîngeros". Mai tîrziu a fost preşedinte al provinciei prusiene Hanovra. În perioada dictaturii fasciste, guvernul hitlerist i-a acordat o pensie de stat.

V. I. Lenin spunea despre Noske că este un „social-trădător", un „călău dintre cei mai dezgustători ieşiţi din rîndurile muncitorilor şi trecuţi în slujba monarhiei şi a burgheziei contrarevoluţionare" (Opere, vol. 29, Bucureşti, Editura politică, 1959, p. 293). — *316.*

O

Oranski, K. (Kucin, G. D.) — menşevic-lichidator, a colaborat la revistele lichidatoriste „Delo Jizni", „Naşa Zarea" etc. — *87.*

Ornatski — *vezi* Cicerin, G. V.

Owens, Michael Joseph (1859—1923) — de naţionalitate americană, inventatorul maşinii pentru fabricarea sticlelor, ulterior industriaş în această ramură. — *403.*

P

Paish, George (1867—1957) — economist şi statistician burghez englez, pacifist. A fost colaborator al redacţiei ziarului conservator englez „The Statist" (1881—1900) şi unul dintre redactorii lui (1900—1916). Între anii 1914 şi 1916 — consilier al trezoreriei Angliei pentru problemele financiare şi economice. A fost preşedinte şi membru al cîtorva societăţi ştiinţifice de economie şi statistică. Autor al unei serii de lucrări de economie şi politică mondială. — *370.*

Pannekoek, Anthony (1873—1960) — social-democrat olandez. În 1907 a fost unul dintre fondatorii ziarului „De Tribune", organ al aripii de stînga a Partidului muncitoresc social-democrat din Olanda. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii

www.dacoromanica.ro

internaționaliste, a participat la editarea revistei „Vorbote", organul teoretic al stîngii zimmerwaldiene. În 1918—1921 a fost membru al Partidului Comunist din Olanda și a participat la lucrările Internaționalei Comuniste. S-a situat pe o poziție ultrastîngistă, sectară. V. I. Lenin, în lucrarea sa „Stîngismul — boala copilăriei comunismului", a supus unei critici aspre concepțiile lui Pannekoek și ale celorlalți „ultrastîngiști". În 1921 Pannekoek s-a retras din partidul comunist și curînd după aceea s-a retras din viața politică activă. — *110.*

Parabellum — vezi Radek, K. B.

Parvus (Ghelfand, A. L.) (1869—1924) — menșevic ; în ultimii ani ai secolului trecut și în primii ani ai secolului nostru a activat în rîndurile Partidului social-democrat din Germania, făcînd parte din aripa lui stîngă. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a aderat la menșevici. Parvus a emis teoria antimarxistă a „revoluției permanente", pe care Troțki a transformat-o ulterior într-o armă de luptă împotriva leninismului. Mai tîrziu s-a îndepărtat de social-democrație ; în timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șovine, a fost agent al imperialismului german, s-a îndeletnicit cu speculații în stil mare și s-a îmbogățit din furnituri de război. În 1915 a scos revista „Die Glocke". — *66, 84, 269, 304, 442.*

Peatakov, G. L. (1890—1937) — membru al partidului bolșevic din 1910. A dus muncă de partid în Ucraina și în străinătate. În 1915—1917 s-a ridicat împotriva lui V. I. Lenin în problema dreptului națiunilor la autodeterminare. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 a fost președinte al Comitetului P.M.S.D.R. (b) din Kiev, s-a pronunțat împotriva orientării spre revoluția socialistă și împotriva Tezelor din aprilie ale lui V. I. Lenin. După Revoluția Socialistă din Octombrie a fost în fruntea „comuniștilor de stînga" din Ucraina, a făcut parte din guvernul sovietic al Ucrainei. Începînd din 1920 a deținut diverse funcții în aparatul economic și de stat : vicepreședinte al Comisiei de stat a planificării și al Consiliului superior al economiei naționale, reprezentant comercial în Franța, președinte al Consiliului de conducere al Băncii de Stat a U.R.S.S., locțiitor al comisarului poporului pentru industria grea. În timpul discuției din 1920—1921 cu privire la sindicate a fost adept al platformei lui Troțki. În 1927, printr-o hotărîre a Congresului al XV-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. a fost exclus din partid, ca militant activ al opoziției troțkiste. În 1928 a fost reprimit în partid, iar în 1936 a fost din nou exclus pentru activitate antipartinică. — *288.*

Pernerstorfer, Engelbert (1850—1918) — social-democrat austriac, de profesiune învățător. În 1896 a aderat la aripa oportunistă de dreapta a partidului social-democrat, iar din 1897 a fost membru al C.C. al partidului. A participat la aproape toate congresele Inter-

www.dacoromanica.ro

naţionalei a II-a. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii ultraşovine. — *456, 460.*

Petrova — vezi Armand, I. F.

Petrovski, G. I. (1878—1958) — unul dintre cei mai vechi participanţi la mişcarea muncitorească revoluţionară, bolşevic, ulterior eminent activist de partid şi de stat. Membru de partid din 1897. În timpul primei revoluţii ruse — unul dintre conducătorii mişcării muncitoreşti din Ekaterinoslav (azi Dnepropetrovsk). Deputat în Duma a IV-a de stat din partea muncitorilor guberniei Ekaterinoslav, a făcut parte din fracţiunea bolşevică din Dumă. În noiembrie 1914 a fost arestat împreună cu ceilalţi deputaţi bolşevici şi deportat, în 1915, în ţinutul Turuhansk. În timp ce se afla în deportare şi-a continuat activitatea revoluţionară. A participat activ la Revoluţia Socialistă din Octombrie. În anii 1917—1919 a fost comisar al poporului pentru afacerile interne al R.S.F.S.R., din 1919 pînă în 1938 a fost preşedintele C.E.C. al Ucrainei; după înfiinţarea U.R.S.S. — vicepreşedinte al C.E.C. al U.R.S.S.; în anii 1938—1940 — vicepreşedinte al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. În anii 1926—1939 a fost membru supleant în Biroul Politic al C.C. al P.C. (b). Începînd din anul 1940 — director adjunct al Muzeului unional al Revoluţiei. — *2, 238.*

Piker, A. S. — vezi Martînov, A.

Platten, Friedrich (Fritz) (1883—1942) — comunist elveţian, revoluţionar de profesie, unul dintre organizatorii Partidului Comunist din Elveţia. În mişcarea social-democrată a activat începînd din 1904. În 1906—1907 a desfăşurat activitate revoluţionară la Riga. În anii 1912—1918 a fost secretar al Partidului social-democrat din Elveţia. În timpul războiului imperialist mondial a participat la conferinţele de la Zimmerwald şi Kienthal, a făcut parte din stînga zimmerwaldiană. În aprilie 1917 a fost principalul organizator al călătoriei lui V. I. Lenin din Elveţia în Rusia. În 1919 a luat parte la organizarea Internaţionalei a III-a, Comuniste; a fost membru în prezidiul primului congres şi membru în Biroul Internaţionalei Comuniste. A colaborat la revista „Internaţionala Comunistă". În 1921—1923 a fost secretar al Partidului Comunist din Elveţia. În 1923 a plecat în U.R.S.S., unde a condus comuna agricolă a muncitorilor elveţieni, iar apoi a lucrat la Institutul agrar internaţional şi la Institutul pedagogic de limbi străine din Moscova. — *36.*

Plehanov, G. V. (1856—1918) — militant de seamă al mişcării muncitoreşti ruse şi internaţionale, primul propagator al marxismului în Rusia. În 1883 a creat la Geneva prima organizaţie marxistă rusă, grupul „Eliberarea muncii". Plehanov a luptat împotriva narodnicismului şi a combătut revizionismul din mişcarea muncitorească internaţională. La începutul primului deceniu al secolului nostru a făcut parte din redacţia ziarului „Iskra" şi a revistei „Zarea".

www.dacoromanica.ro

În anii 1883—1903 Plehanov a scris o serie de lucrări care au avut un rol important în apărarea şi propagarea concepţiei materialiste despre lume : „Socialismul şi lupta politică", „Divergenţele noastre", „Contribuţii la dezvoltarea concepţiei moniste asupra istoriei", „Contribuţii la istoria materialismului", „Rolul personalităţii în istorie" şi altele. Dar încă de pe atunci au început să se manifeste la Plehanov greşeli serioase care au constituit germenul concepţiilor sale menşevice de mai tîrziu.

După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., Plehanov s-a situat pe o poziţie împăciuitoristă faţă de oportunism, iar mai tîrziu s-a alăturat menşevicilor. În perioada revoluţiei din 1905—1907 s-a situat în toate problemele fundamentale pe poziţii menşevice. În anii reacţiunii şi ai noului avînt revoluţionar, Plehanov a luat atitudine împotriva revizuirii marxismului de către machişti şi împotriva lichidatorismului, situîndu-se în fruntea grupului menşevicilor-partiiţi. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şovine. Întors în Rusia după revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917, Plehanov s-a situat în fruntea grupului „Edinstvo", grup de extremă dreaptă al menşevicilor-defensişti, şi a militat activ împotriva bolşevicilor, împotriva revoluţiei socialiste, considerînd că în Rusia nu s-au copt condiţiile pentru trecerea la socialism. Faţă de Revoluţia Socialistă din Octombrie a avut o atitudine negativă, dar nu a participat la lupta împotriva Puterii sovietice.

Dînd o înaltă preţuire lucrărilor filozofice ale lui Plehanov şi rolului său în răspîndirea marxismului în Rusia, V. I. Lenin îl critica în acelaşi timp cu asprime pentru abaterile de la marxism şi pentru gravele lui greşeli în activitatea politică. — *10, 11, 16, 18, 20, 21, 22, 39, 40, 41, 45, 51, 66, 67, 77, 78, 79, 80, 84, 90, 105, 115, 122, 124, 129, 247 257—258, 276, 278—279, 281, 442, 454, 462, 469.*

Potresov, A. N. (1869—1934) — unul dintre liderii menşevismului. În anii reacţiunii şi ai noului avînt revoluţionar s-a manifestat ca ideolog al lichidatorismului ; a avut un rol important în conducerea revistelor menşevice „Vozrojdenie", „Naşa Zarea" şi a altor organe ale menşevicilor-lichidatori. În timpul războiului imperialist mondial a fost social-şovinist. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a emigrat ; în străinătate a colaborat la „Dni", săptămînalul lui Kerenski, în coloanele căruia s-a dedat la atacuri împotriva Rusiei Sovietice. — *19, 21, 80, 281, 304, 305, 306, 383, 413.*

Poves, I. S. — *vezi* Astrov.

Pressemanne, Adrien (n. 1879) — socialist francez. În 1912 a fost reprezentant permanent al Partidului socialist francez în Biroul socialist internaţional. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii centriste. — *276, 295, 461, 467.*

Purişkevici, V. M. (1870—1920) — mare moşier, reacţionar şi pogromist inveterat, monarhist. A fost unul dintre iniţiatorii creării

www.dacoromanica.ro

organizaţiei ultrareacţionare „Uniunea poporului rus" ; în 1907 a ieşit din această uniune şi a creat o nouă organizaţie contrarevoluţionară monarhistă — „Oastea arhanghelului Mihail" ; deputat în Dumele a II-a, a III-a şi a IV-a de stat ; a devenit faimos prin discursurile antisemite şi pogromiste rostite în Dumă. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a luptat activ împotriva Puterii sovietice. - *17, 96.*

R

Radek, K. B. (Parabellum) (1885—1939) — începînd din primul deceniu al secolului al XX-lea a participat la mişcarea social-democrată din Galiţia, Polonia şi Germania ; a colaborat la publicaţiile social-democraţilor de stînga germani. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii internaţionaliste, manifestînd însă şovăieli în direcţia centrismului ; a adoptat o poziţie greşită în problema dreptului naţiunilor la autodeterminare. În partidul bolşevic a intrat în 1917. În perioada discutării păcii de la Brest s-a situat pe poziţiile „comuniştilor de stînga". Din 1923 a fost un participant activ al opoziţiei troţkiste, fapt pentru care în 1927 Congresul al XV-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. l-a exclus din partid. În 1930 a fost reprimit, iar în 1936 a fost din nou exclus din partid pentru activitate antipartinică. — *60, 63, 65—68, 283, 288—289.*

Reazanov (Goldendah, D. B., Bukvoed) (1870—1938) — a intrat în mişcarea social-democrată în ultimul deceniu al secolului trecut. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii centriste, a colaborat la ziarele menşevice „Golos" şi „Naşe Slovo". La Congresul al VI-lea al partidului (1917) a fost primit, împreună cu „interraioniştii", în rîndurile P.M.S.D. (b) din Rusia. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a activat în mişcarea sindicală, a fost unul dintre organizatorii Institutului K. Marx şi F. Engels şi director al acestui institut pînă în 1931. La începutul anului 1918 a ieşit în mod temporar din rîndurile partidului, nefiind de acord cu hotărîrea adoptată în problema păcii de la Brest ; în timpul discuţiei cu privire la sindicate (1920—1921) s-a situat pe o poziţie antipartinică, ceea ce a dus la înlăturarea lui din munca în cadrul sindicatelor. În februarie 1931 a fost exclus din rîndurile P.C. (b) al U.R.S.S. pentru sprijinul dat menşevicilor în activitatea lor contrarevoluţionară. — *460.*

Renaudel, Pierre (1871—1935) — unul dintre liderii Partidului socialist francez. Redactor al ziarelor : „Le Peuple" (1902—1914) şi „L'Humanité" (1914—1920) ; membru al Camerei deputaţilor (1914—1919, 1924). În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şovine, camuflîndu-şi şovinismul prin fraze pacifiste. În 1927 s-a retras de la conducerea partidului socialist, iar în 1933 a fost exclus din partid. Mai tîrziu a organizat un mic grup neosocialist. — *101, 111, 125, 243, 469.*

www.dacoromanica.ro

Renner, Karl (1870—1950) — om politic austriac, lider şi teoretician al social-democraţilor de dreapta din Austria. Unul dintre ideologii aşa-zisului „austro-marxism" şi autorii teoriei burghezo-naţionaliste a „autonomiei cultural-naţionale". În perioada războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şovine. În 1919—1920 a fost cancelarul Austriei, iar în 1945—1950 — preşedintele ei. — *264.*

Rhodes, Cecile John (1853—1902) — om de stat şi om politic reacţionar englez, promotor activ al politicii colonialiste engleze şi propovăduitor al expansiunii imperialiste ; el poartă principala vină pentru izbucnirea războiului anglo-bur. În 1890—1896 a fost prim-ministru al Coloniei Capului ; a organizat acapararea de către englezi a vastului teritoriu sud-african care azi îi poartă numele — Rhodesia. — *382, 383, 388—389.*

Riesser, Jakob (1853—1932) — economist german, specialist în probleme bancare. În perioada 1888—1905 a fost director al Băncii din Darmstadt. În 1901 a înfiinţat „Uniunea centrală a băncilor germane", iar în 1909 — „Uniunea hanseatică", şi a fost multă vreme preşedintele acestor societăţi. Începînd din 1905 a editat revista „Bank-Archiv". În anii 1916—1828 a fost deputat în Reichstag. Este autorul unei serii de lucrări în care s-a manifestat ca apologet al imperialismului şi al capitalului financiar. — *336, 337, 338, 343, 351, 425, 431.*

Rockefeller, John Davison (1839—1937) — întemeietorul unei dinastii financiare, regele petrolului din S.U.A. În 1870 a creat marele trust petrolier „Standard Oil". Familia Rockefeller este proprietara uneia dintre cele mai mari bănci comerciale din S.U.A. — „Chase National Bank" ; în afară de aceasta, un reprezentant al familiei Rockefeller este unul dintre conducătorii unei alte mari bănci din S.U.A. — „National City Bank of New York". Familia Rockefeller joacă un rol important în stabilirea politicii externe şi interne a S.U.A. — *343.*

Roland-Holst, Henriette (1869—1952) — socialistă olandeză, scriitoare. A activat pe linia organizării asociaţiilor de femei, a aderat la aripa stîngă a social-democraţilor olandezi, care, începînd din 1907, s-au grupat în jurul ziarului „De Tribune". La începutul războiului imperialist mondial s-a situat pe o poziţie centristă, iar după aceea a trecut alături de internaţionalişti, a participat la editarea revistei „Vorbote", organul teoretic al stîngii zimmerwaldiene. În anii 1918—1927 a făcut parte din Partidul Comunist din Olanda şi a participat la lucrările Internaţionalei Comuniste. În 1927 s-a retras din partidul comunist ; ulterior a alunecat pe poziţiile socialismului creştin. — *454.*

Rotştein, F. A. (1871—1953) — social-democrat, ulterior diplomat sovietic, istoric. În 1890 a fost nevoit să emigreze din Rusia. Stabilindu-se în Anglia, a intrat în Federaţia social-democrată en-

www.dacoromanica.ro

gleză, unde a aderat la aripa de stînga. În 1901 a intrat în P.M.S.D.R. A colaborat la presa socialistă din Rusia şi din străinătate. În timpul războiului imperialist mondial a avut un timp o poziţie centristă în problema rupturii cu social-şoviniştii. În 1918—1920 a fost unul dintre conducătorii mişcării de masă care a avut loc în Anglia sub lozinca „Jos mîinile de pe Rusia!" ; a luat parte la crearea Partidului Comunist al Marii Britanii. În 1920 s-a întors în patrie. În 1921—1922 a fost reprezentant plenipotenţiar în Iran, iar în 1923—1930 membru al colegiului Comisariatului poporului pentru afacerile externe. A luat parte activă la organizarea învăţămîntului superior din U.R.S.S. şi la dezvoltarea ştiinţei sovietice, a fost director al Institutului de economie mondială şi politică mondială. Din 1939 — academician. Este autorul unei serii de lucrări referitoare la istoria imperialismului. — *302.*

Rubanovici, I. A. (1860—1920) — unul dintre liderii socialiştilor-revoluţionari. A reprezentat partidul socialiştilor-revoluţionari la congresele socialiste internaţionale de la Amsterdam (1904) şi Stuttgart (1907). A fost membru al Biroului socialist internaţional. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şovine. După Revoluţia Socialistă din Octombrie s-a manifestat ca adversar al Puterii sovietice. — *42, 272.*

Rühle, Otto (n. 1874) — social-democrat german de stînga, publicist şi pedagog. Din 1912 — deputat în Reichstag. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii internaţionaliste ; în Reichstag a votat împotriva creditelor de război. În 1919 a intrat în Partidul comunist din Germania, unde a aderat la grupul opoziţiei de stînga. După sciziunea din rîndurile comuniştilor germani, la începutul anului 1920 a luat parte la constituirea Partidului muncitoresc comunist din Germania. Ulterior a fost exclus din acest partid şi a revenit în Partidul social-democrat, unde nu s-a mai bucurat însă de influenţa politică din trecut. — *241—242, 244, 300, 302, 452, 455, 458, 473.*

Russel, Charles Edward (1860—1941) — socialist, ziarist şi publicist american, unul dintre redactorii revistei „New York American". A militat pentru participarea S.U.A. la războiul imperialist din 1914—1918. — *303, 456, 460.*

S

Safarov, G. I. (1891—1942) — membru al P.M.S.D.R. din 1908. A dus muncă de partid la Petersburg şi în străinătate. După revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 a fost membru al Comitetului din Petersburg al P.M.S.D. (b) din Rusia. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a activat pe linie de partid şi în aparatul de stat. În perioada discutării păcii de la Brest — „comunist de stînga". La congresul al XIV-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. a aderat la „noua opoziţie", iar apoi a făcut parte din blocul troţkist-zinovievist. În

www.dacoromanica.ro

1927, printr-o hotărîre a Congresului al XV-lea al P.C. (b) al U.R.S.S., a fost exclus din partid ca militant activ al opoziţiei troţkiste. În 1928 a fost reprimit în partid, iar în 1934 a fost din nou exclus pentru activitate antipartinică. — *241, 288.*

Saint-Simon, Henri-Claude (1760—1825) — mare socialist-utopist francez ; a criticat orînduirea capitalistă şi a formulat un program de înlocuire a ei printr-o societate bazată pe principiul asociaţiei. Saint-Simon considera că în noua societate toţi oamenii trebuie să muncească şi că rolul fiecăruia trebuie să corespundă rezultatelor obţinute în muncă. El a emis ideea unei colaborări între industrie şi ştiinţă, a unei producţii centralizate şi planificate. Dar la Saint-Simon, după cum scria Engels, „orientarea burgheză şi-a mai păstrat o oarecare pondere alături de orientarea proletară" („Anti-Dühring", Bucureşti, E.S.P.L.P. 1955, ed. a III-a, p. 26). El lăsa neatinse proprietatea privată şi dobînda la capital şi avea o atitudine negativă faţă de lupta politică şi de revoluţie, întrucît nu înţelegea misiunea istorică a proletariatului şi credea că contradicţiile de clasă vor fi lichidate prin reforme înfăptuite de guvern şi prin educarea morală a societăţii în spiritul unei religii noi.

Principalele lucrări ale lui Saint-Simon sînt : „Scrisorile unui locuitor din Geneva către contemporani", „Introducere la lucrările ştiinţifice din secolul al XIX-lea", „Catehismul industrialilor" şi „Noul creştinism". — *432.*

Salandra, Antonio (1853—1931) — om de stat italian, unul dintre liderii aripii de extremă dreaptă a „blocului liberal" al monopolurilor industriale şi al marilor agrarieni din Italia. Din 1886 — membru al camerei deputaţilor din Italia. Între anii 1914 şi 1916 a fost preşedintele Consiliului de Miniştri al Italiei, unul dintre iniţiatorii intrării acesteia în războiul imperialist mondial de partea Antantei. După venirea fasciştilor la putere, în 1922—1924 a colaborat cu guvernul Mussolini. — *22.*

Samoilov, F. N. (1882—1952) — bolşevic, de profesiune muncitor textilist. Membru al P.M.S.D.R. din 1903, a participat activ la prima revoluţie rusă ; a dus muncă de partid la Ivanovo-Voznesensk. Deputat în Duma a IV-a de stat din partea muncitorilor guberniei Vladimir ; a făcut parte din fracţiunea bolşevică. În noiembrie 1914 a fost arestat şi în 1915 condamnat de guvernul ţarist la deportare în ţinutul Turuhansk pentru propagandă revoluţionară împotriva războiului imperialist. După revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 a deţinut diferite funcţii în aparatul de partid şi de stat la Ivanovo-Voznesensk. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a activat în Ucraina şi la Moscova. Din 1921 — membru în C.E.C. din Rusia ; din 1922 a lucrat în Comisia Centrală de Control a P.C. (b) din Rusia şi la Institutul de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.C. (b) din Rusia ; a fost vicepreşedintele Asociaţiei unionale a vechilor bolşevici ; în 1937—1941 — director al Muzeului revoluţiei al U.R.S.S. — *2, 238.*

www.dacoromanica.ro

Sartorius von Waltershausen, August (n. 1852) — economist burghez german. În 1888—1918 a fost profesor la Universitatea din Strasbourg ; a scris o serie de lucrări de economie şi politică mondială. — *405.*

Saumoneau, Louise (n. 1875) — socialistă franceză. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii internaţionaliste, a luat atitudine împotriva războiului. În martie 1915 a participat la Conferinţa socialistă internaţională a femeilor care s-a ţinut la Berna. Un timp a colaborat la revista „Internaţionala Comunistă", organ de presă al Comitetului Executiv al Internaţionalei Comuniste. — *459.*

Scheidemann, Philipp (1865—1939) — unul dintre liderii aripii oportuniste de extremă dreaptă a social-democraţiei germane. Din 1903 a făcut parte din fracţiunea social-democrată a Reichstagului. Din 1911 — membru al Conducerii Partidului social-democrat din Germania. În anii războiului imperialist mondial s-a manifestat ca social-şovinist inveterat. În timpul revoluţiei din noiembrie 1918 din Germania a făcut parte din organul contrarevoluţionar Consiliul împuterniciţilor populari, a fost inspiratorul agitaţiei pogromiste împotriva membrilor organizaţiei „Spartacus". În februarie — iunie 1919 a condus guvernul de coaliţie al Republicii de la Weimar ; a fost unul dintre organizatorii reprimării sîngeroase a mişcării muncitoreşti germane din anii 1918—1921. Ulterior s-a retras din viaţa politică activă. — *57, 59, 66, 305.*

Schilder, Siegmund (m. 1932) — economist german, a lucrat ca secretar la un muzeu al comerţului. Este autorul lucrărilor „Tendinţele dezvoltării economiei mondiale", „Premisele războiului mondial în economia mondială" etc. — *369, 386, 389, 405.*

Schmiedt, Robert (1864—1943) — social-democrat german, deputat în Reichstag din 1898 pînă în 1930, cu întreruperi. În anii 1893—1903 a fost redactor al ziarului „Vorwärts", organul central al social-democraţiei germane. Începînd din 1903 a fost unul dintre liderii sindicatelor germane. Între anii 1919 şi 1930 a fost în mai multe rînduri ministru (al aprovizionării, al economiei, al refacerii). — *8.*

Schulze-Gaevernitz, Gerhart (1864—1943) — economist burghez german, profesor de economie politică la Universitatea din Freiburg. În lucrările sale, Schulze-Gaevernitz a încercat să demonstreze posibilitatea instaurării păcii sociale, a „armoniei sociale" în societatea capitalistă, în scopul îmbunătăţirii situaţiei tuturor claselor sociale. Propagatorul ideilor lui Schulze-Gaevernitz în Rusia a fost P. B. Struve. — *335, 337, 343, 344, 349, 351, 389, 405, 406, 409, 432.*

Sembat, Marcel (1862—1922) — unul dintre liderii reformişti ai Partidului socialist francez, ziarist. Din 1893, membru al Camerei

www.dacoromanica.ro

deputaţilor. În timpul războiului imperialist mondial — social-şovinist. Din august 1914 pînă în septembrie 1917 a fost ministru al lucrărilor publice în „guvernul apărării naţionale", guvern imperialist al Franţei. — *111, 125, 243.*

Semenov, F. A. — *vezi* Bulkin, F. A.

Semkovski, S. (Bronştein, S. I.) (n. 1882) — social-democrat, menşevic. A făcut parte din redacţia „Pravdei" de la Viena a lui Troţki, a colaborat la organele de presă ale menşevicilor-lichidatori şi la publicaţiile social-democrate din străinătate. Într-o serie de lucrări ale sale, V. I. Lenin a criticat cu asprime poziţia lui Semkovski în problema naţională şi în alte probleme. În perioada primului război mondial, Semkovski s-a situat pe poziţii centriste. În 1917, întorcîndu-se din emigraţie, a intrat în C.C. menşevic. În 1920 a plecat de la menşevici. Ulterior a fost profesor la o serie de instituţii de învăţămînt superior din Ucraina ; a desfăşurat o activitate ştiinţifică şi publicistică. — *66, 255, 269, 281, 449.*

Siemens, Georg (1839—1901) — unul dintre cei mai mari industriaşi şi regi ai finanţei din Germania. În 1870 a înfiinţat „Banca germană", al cărei director a fost. A fost de asemenea membru al camerei deputaţilor din Prusia şi deputat în Reichstag. — *353.*

Skobelev, M. I. (1885—1939) — din 1903 a luat parte la mişcarea social-democrată, activînd în rîndurile menşevicilor ; de profesiune inginer. În 1906 a emigrat ; a colaborat la diferite publicaţii menşevice, a făcut parte din redacţia „Pravdei" lui Troţki. Deputat în Duma a IV-a de stat din partea curiei ruseşti din Transcaucazia. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii centriste. După revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 a fost vicepreşedinte al Sovietului din Petrograd şi vicepreşedinte al C.E.C. în prima legislatură ; din mai pînă în august 1917 a fost ministru al muncii în guvernul provizoriu. După Revoluţia Socialistă din Octombrie s-a îndepărtat de menşevici, a lucrat în sistemul cooperaţiei, iar apoi la Comisariatul poporului pentru comerţul exterior. Începînd din 1922 a fost membru al P.C. (b) al U.R.S.S. şi a ocupat funcţii de răspundere în sectorul economic ; în 1936—1937 a lucrat la Comitetul unional al radiodifuziunii. — *413.*

Sorge, Friedrich Adolf (1828—1906) — socialist german, militant de seamă al mişcării muncitoreşti şi socialiste internaţionale, prieten şi tovarăş de luptă al lui K. Marx şi F. Engels. A luat parte la revoluţia din 1848—1849 din Germania. După înfrîngerea revoluţiei a emigrat în Elveţia, apoi în America ; a fost organizatorul secţiilor Internaţionalei I în America, secretar al Consiliului General al Internaţionalei I (1872—1874). A participat activ la întemeierea Partidului muncitoresc socialist din S.U.A. şi a Uniunii muncitoreşti internaţionale. Sorge a pregătit pentru tipar corespondenţa sa cu K. Marx, F. Engels şi alţii. Activitatea lui Sorge a fost foarte apre-

www.dacoromanica.ro

ciată de V. I. Lenin, care îl numea pe el veteran al Internaționalei I. — *75, 126.*

Stauss, Emil Georg (n. 1877) — financiar și bancher german. În 1898 a intrat ca funcționar la „Banca germană"; din 1906 și pînă la sfîrșitul războiului imperialist mondial a condus o societate petrolieră care aparținea acestei bănci. Din 1915 membru al consiliului de administrație și al consiliului de supraveghere la „Banca germană" și la „Diskontogesellschaft". — *375.*

Südekum, Albert (1871—1944) — unul dintre liderii oportuniști ai social-democrației germane, revizionist. Din 1900 pînă în 1918 a fost deputat în Reichstag. În timpul războiului imperialist mondial — social-șovinist inveterat. A propagat concepții imperialiste în problema colonială și a luptat împotriva mișcării revoluționare a clasei muncitoare. În anii 1918—1920 a fost ministru de finanțe al Prusiei. Într-o serie de lucrări, V. I. Lenin l-a atacat cu vehemență pe Südekum, calificîndu-l pe el și pe adepții săi drept o bandă de „lachei vrednici de dispreț ai kaiserului și burgheziei". Cuvîntul „Südekum" a devenit un nume comun, caracterizînd tipul de ultraoportunist și social-șovinist. — *109, 110, 111, 114, 128, 252, 256, 275, 276, 278, 279, 280, 305, 383, 469.*

Spectator — vezi Nahimson, M. I.

Stead, William Thomas (1849—1912) — ziarist englez. — *382.*

Struve, P. B. (1870—1944) — economist și publicist burghez, unul dintre liderii partidului cadet. În ultimul deceniu al secolului trecut — reprezentant de seamă al „marxismului legal". A procedat la o revizuire „critică" și la o „completare" a teoriei economice și filozofice a lui K. Marx; a căutat să adapteze marxismul și mișcarea muncitorească la interesele burgheziei. O dată cu înființarea partidului cadet (în 1905), el devine membru al Comitetului Central al acestui partid. Struve a fost unul dintre ideologii imperialismului rus. După Revoluția Socialistă din Octombrie a fost un dușman inveterat al Puterii sovietice, membru al guvernului contrarevoluționar al lui Vranghel, iar apoi emigrant alb. — *55, 56, 78, 256.*

Suhanov, N. (Ghimmer, N. N.) (n. 1882) — economist și publicist mic-burghez. Inițial a fost narodnic, iar apoi, aderînd la menșevici, a încercat să îmbine narodnicismul cu marxismul. În timpul războiului imperialist mondial s-a declarat internaționalist. În 1917 a fost ales membru al C.E.C. al Sovietului din Petrograd. A colaborat la ziarul „Novaia Jizn" și a sprijinit activ guvernul provizoriu burghez. Pînă la 1920 a făcut parte din grupul menșevic al lui L. Martov; a lucrat în diferite organe și instituții economice sovietice. În 1931 a fost judecat și condamnat ca conducător al unei organizații menșevice clandestine. În lucrările sale, V. I. Lenin a criticat cu

www.dacoromanica.ro

asprime concepţiile menşevice ale lui Suhanov. — *138, 145, 148, 150, 160, 166, 172, 181, 223, 289.*

Supan, Alexander (1847—1920) — geograf german, profesor la universităţile din Gotha şi Breslau. — *380, 383.*

Ş

Şagov, N. R. (1882—1918) — participant activ la mişcarea revoluţionară, bolşevic, deputat în Duma a IV-a de stat din partea guberniei Kostroma, de profesiune muncitor ţesător. În Dumă a făcut parte din grupul celor şase, grupul bolşevic, al fracţiunii social-democrate, iar apoi din fracţiunea bolşevică. A luat parte la consfătuirile de la Poronino şi Cracovia ale C.C. al P.M.S.D.R. cu unii activişti de partid. În noiembrie 1914 a fost arestat pentru activitate revoluţionară îndreptată împotriva războiului imperialist, iar în 1915 a fost deportat în ţinutul Turuhansk, de unde s-a întors în 1917. — *2, 238.*

Şleapnikov, A. G. (Aleksandr) (1885—1937) — membru al P.M.S.D.R. din 1901. A dus muncă de partid la Sormovo, Murom, Petersburg şi Moscova. În 1914 a fost trimis la Stockholm de C.C. al P.M.S.D.R., avînd sarcina de a stabili legătura dintre Biroul din străinătate al C.C. şi partea din Rusia a C.C. şi Comitetul din Petersburg. După revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 — membru al Comitetului din Petersburg al P.M.S.D. (b) din Rusia, al Comitetului executiv al Sovietului de deputaţi ai muncitorilor şi soldaţilor din Petrograd şi preşedinte al Sindicatului metalurgiştilor din Petrograd. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a lucrat pe linie sindicală şi în sectorul economic. În anii 1920—1922 a fost organizator şi lider al grupului antipartinic „opoziţia muncitorească". În 1933, în timpul curăţirii rîndurilor partidului, a fost exclus din P.C. (b) al U.R.S.S. — *288.*

T

Thomas, Albert (1878—1932) — om politic francez, social-reformist. Din 1910 — unul dintre liderii fracţiunii parlamentare a partidului socialist. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şovine. A făcut parte din guvernul burghez al Franţei în calitate de ministru al armamentului. În anii 1919—1932 a condus Biroul internaţional al muncii de pe lîngă Liga Naţiunilor. — *314.*

Treves, Claudio (1868—1933) — unul dintre liderii reformişti ai Partidului socialist italian, a cărui activitate V. I. Lenin a calificat-o drept „social-trădare de la început pînă la sfîrşit". (Opere, vol. 31, Bucureşti, E.S.P.L.P. 1956, p. 96). În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii centriste. Faţă de Revoluţia

www.dacoromanica.ro

Socialistă din Octombrie a avut o atitudine ostilă. După excluderea reformiştilor din partidul socialist (1922), a devenit unul dintre liderii Partidului socialist unitar, înfiinţat de reformişti. — *276, 296, 460, 467, 469.*

Troelstra, Piter Jelles (1860—1930) — militant al mişcării muncitoreşti olandeze, socialist de dreapta. A fost unul dintre fondatorii (în 1894) şi liderii Partidului muncitoresc social-democrat din Olanda. La începutul acestui secol a părăsit poziţiile internaţionaliste şi a alunecat spre ultraoportunism. A luptat împotriva aripii stîngi a Partidului muncitoresc social-democrat din Olanda, care, începînd din 1907, s-a grupat în jurul ziarului „De Tribune". În timpul razboiului imperialist mondial s-a manifestat ca social-şovinist de orientare germanofilă. V. I. Lenin a criticat cu asprime, în repetate rînduri, politica oportunistă a lui Troelstra, pe care l-a calificat drept un model de „conducător venal, oportunist, care slujeşte burghezia şi înşală pe muncitori" (Opere, vol. 30, Bucureşti, E.S.P.L.P. 1956, p. 19). — *106, 123, 460.*

Troţki (Bronştein), L. D. (1879—1940) — duşman inveterat al leninismului. În anii reacţiunii şi ai noului avînt revoluţionar, camuflîndu-se sub masca „nefracţionismului", s-a situat de fapt pe poziţiile lichidatorilor. În 1912 a organizat Blocul antipartinic din august. În perioada războiului imperialist mondial s-a situat pe o poziţie centristă, a luptat împotriva lui V. I. Lenin în problemele războiului, păcii şi revoluţiei. Întorcîndu-se din emigraţie după revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917, a aderat la grupul „interraioniştilor" şi, împreună cu ei, la Congresul al VI-lea al P.M.S.D. (b) din Rusia, a fost primit în rîndurile partidului bolşevic. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a ocupat o serie de posturi în aparatul de stat. În 1918 a luat poziţie împotriva păcii de la Brest, iar în 1920—1921 s-a aflat în fruntea opoziţiei în discuţia cu privire la sindicate ; începînd din 1923 a dus o înverşunată luptă fracţionistă împotriva liniei generale a partidului, împotriva programului leninist de construire a socialismului ; a propagat ideea imposibilităţii victoriei socialismului în U.R.S.S. Partidul comunist, demascînd troţkismul ca pe o deviere mic-burgheză în partid, l-a zdrobit din punct de vedere ideologic şi organizatoric. În 1927 Troţki a fost exclus din partid, în 1929 a fost expulzat din U.R.S.S. pentru activitatea sa antisovietică, iar în 1932 i s-a retras cetăţenia sovietică. În timp ce se afla în străinătate, a continuat lupta împotriva Statului sovietic şi a partidului comunist, împotriva mişcării comuniste internaţionale. — *81, 82, 242, 248, 252, 281, 435, 454, 456.*

Tschierschky, Siegfried (n. 1872) — economist burghez german, a deţinut diverse posturi în conducerea unor trusturi şi sindicate. Este autorul studiului „Cartelul şi trustul" ; a editat revista „Kartell-Rundschau". — *340.*

www.dacoromanica.ro

Tyszka, Jan (Ioghihes, Leo) (1867—1919) — militant de seamă al mişcării muncitoreşti poloneze şi germane. A fost unul dintre întemeietorii Social-democraţiei din Regatul Poloniei şi membru al Conducerii centrale a acestui partid. A combătut naţionalismul şi a susţinut ideea necesităţii unei lupte comune a proletariatului polonez şi rus. A luat parte activă la revoluţia din 1905—1907. A participat la lucrările Congresului al V-lea (de la Londra) al P.M.S.D.R., la care a fost ales în Comitetul Central. În anii reacţiunii, Tyszka, deşi a condamnat pe lichidatori, totuşi, într-o serie de cazuri, s-a situat pe o poziţie împăciuitoristă faţă de ei. În 1912 a luat atitudine împotriva hotărîrilor Conferinţei de la Praga. Activitatea lui din această perioadă a fost aspru criticată de V. I. Lenin. În timpul războiului imperialist mondial, Tyszka, aflîndu-se în Germania, a participat la activitatea social-democraţiei germane, situîndu-se pe poziţii internaţionaliste ; a fost unul dintre organizatorii „Uniunii Spartacus". În anii 1916—1918 s-a aflat în închisoare. După ce a fost eliberat de către revoluţia din noiembrie 1918, a luat parte la înfiinţarea Partidului Comunist din Germania şi a fost ales secretar al Comitetului Central al acestui partid. Arestat în martie 1919, a fost asasinat în închisoarea din Berlin. — *286.*

Ţ

Ţederbaum, V. O. — *vezi* Leviţki, V.

Ţederbaum, I. O. — *vezi* Martov, L.

U

Uriţki, M. S. (Boreţki) (1873—1918) — participant activ la mişcarea revoluţionară din Rusia. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. — menşevic. În 1905 a desfăşurat activitate revoluţionară la Petersburg. A fost arestat şi deportat în repetate rînduri. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii centriste. După revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 a aderat la „interraionişti" şi, împreună cu ei, a fost primit în partidul bolşevic. La Congresul al VI-lea al P.M.S.D. (b) din Rusia a fost ales membru al C.C., iar în octombrie 1917 a fost ales în Centrul militar-revoluţionar creat de partid. În problema păcii de la Brest s-a situat pe poziţiile „comunismului de stînga". La Congresul al VII-lea al P.M.S.D. (b) din Rusia a fost ales membru supleant al C.C. În 1918 a fost numit preşedinte al Comisiei extraordinare din Petrograd. A fost ucis de un eser. — *456, 457.*

V

Vaillant, Edouard-Marie (1840—1915) — socialist francez, unul dintre conducătorii Internaţionalei a II-a. A fost membru al Consiliului General al Internaţionalei I şi a făcut parte din Comisia

www.dacoromanica.ro

executivă a Comunei din Paris. A fost unul dintre inițiatorii înființării Partidului socialist din Franța (1901). În 1905, după fuzionarea acestui partid cu Partidul socialist francez, de orientare reformistă, Vaillant a adoptat în problemele esențiale o atitudine oportunistă. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe pozițiile social-șovinismului. — *106.*

Vandervelde, Emile (1866—1938) — lider al Partidului muncitoresc din Belgia, președinte al Biroului socialist internațional al Internaționalei a II-a ; ultraoportunist. În anii războiului imperialist mondial s-a manifestat ca social-șovinist ; a făcut parte din guvernul burghez, ocupînd diferite posturi ministeriale. A scris o serie de cărți și broșuri, în care, după cum arată V. I. Lenin, „eclectismul mic-burghez" se ridică „împotriva marxismului, sofistica împotriva dialecticii, reformismul filistin împotriva revoluției proletare" (Opere, vol. 28, București, Editura politică, 1959, p. 318). — *39, 101, 111, 113, 118, 128, 243, 269, 469.*

Varin — vezi Fridolin, V. I.

Vogelstein, Theodor — economist german ; autorul lucrărilor „Organizarea financiară a industriei capitaliste și formarea monopolurilor", „Forme capitaliste de organizare în marea industrie modernă" etc. — *378.*

Völker — funcționar superior în aparatul de stat german, ulterior conducătorul uniunii industriei oțelului din Germania. — *363.*

W

Webb, Beatrice (1858—1943) — cunoscută militantă engleză pe tărîm social. — *127.*

Webb, Sidney (1859—1947) — cunoscut militant englez pe tărîm social, reformist. A scris împreună cu soția sa, Beatrice Webb, o serie de lucrări de istorie și teorie a mișcării muncitorești engleze. Ideolog al micii burghezii și al aristocrației muncitorești, în lucrările sale Sidney Webb a căutat să demonstreze că problema muncitorească poate fi rezolvată în mod pașnic în cadrul societății capitaliste. El a fost unul dintre întemeietorii organizației reformiste Societatea fabiană. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șovine ; a făcut parte din primul și din cel de-al doilea guvern laburist (1924 și 1929—1931). Webb a avut o atitudine de simpatie față de Uniunea Sovietică. — *124, 127.*

Weill, George (n. 1882) — social-democrat german, revizionist, originar din Alsacia. În timpul războiului imperialist mondial a trecut de partea francezilor și a intrat voluntar în armata lor. Pentru aceasta a fost exclus din Partidul social-democrat din Germania ; totodată i s-a retras mandatul de deputat, iar el a fost declarat dezertor. — *449.*

www.dacoromanica.ro

Wijnkoop, David (1877—1941) — social-democrat olandez, mai tîrziu comunist. În 1907 a fost unul dintre fondatorii, iar apoi redactor-şef al ziarului „De Tribune", organ al aripii stîngi a Partidului muncitoresc social-democrat olandez. În timpul războiului imperialist mondial a fost internaţionalist, a colaborat la revista „Vorbote", organul teoretic al stîngii zimmerwaldiene. A fost unul dintre creatorii partidului social-democrat, care în 1918 a adoptat denumirea de Partidul Comunist din Olanda şi în 1919 a aderat la Internaţionala Comunistă. — *454*.

Wilhelm al II-lea (Hohenzollern) (1859—1941) — împărat al Germaniei şi rege al Prusiei (1888—1918). — *126, 255, 274, 362*.

Williams, T. Russell — socialist englez, membru al Partidului laburist independent din Anglia. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii antimilitariste ; a criticat politica conducătorilor Internaţionalei a II-a. — *242, 300, 302, 473*.

Winnig, August (1878—1956) — social-democrat german, publicist ; în timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şovine. — *455, 458*.

Wurm, Emmanuel (1857—1920) — social-democrat german, de profesiune chimist. Începînd din 1890 a fost deputat în Reichstag. În perioada 1902—1917 a fost unul dintre redactorii revistei „Die Neue Zeit". În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii centriste. După revoluţia din noiembrie 1918 din Germania a fost ministru al aprovizionării. — *110, 125*.

Z

Zetkin, Clara (1857—1933) — militantă de seamă a mişcării muncitoreşti germane şi internaţionale, a participat la întemeierea Partidului Comunist din Germania ; scriitoare de talent, orator şi tribun înflăcărat. Făcînd parte din aripa stîngă a social-democraţiei germane, Clara Zetkin, împreună cu R. Luxemburg, F. Mehring şi K. Liebknecht, a participat activ la lupta împotriva lui Bernstein şi a celorlalţi oportunişti. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţiile internaţionalismului revoluţionar şi a luptat împotriva social-şovinismului. În 1916 a intrat în grupul „International", iar apoi în „Uniunea Spartacus". În 1919 a devenit membră a Partidului Comunist din Germania ; a fost aleasă în C.C. al partidului. La Congresul al III-lea al Internaţionalei Comuniste a fost aleasă în Comitetul Executiv al Internaţionalei, în cadrul căruia a condus Secretariatul internaţional pentru problemele femeilor. Din 1924 pînă la sfîrşitul vieţii a fost preşedintă a Comitetului Executiv al Organizaţiei internaţionale pentru ajutorarea luptătorilor revoluţiei (Ajutorul Roşu). — *3*.

www.dacoromanica.ro

Zinoviev (Radomîslski), G. E. (1883—1936) — membru al P.M.S.D.R. din 1901. Din 1908 pînă în aprilie 1917 s-a aflat în emigraţie, a făcut parte din redacţia ziarului „Soţial-Demokrat", Organul Central al partidului, şi a ziarului bolşevic „Proletarii". În anii reacţiunii a avut o atitudine împăciuitoristă faţă de lichidatori, otzovişti şi troţkişti. În perioada pregătirii şi desfăşurării Revoluţiei Socialiste din Octombrie a manifestat şovăieli ; în octombrie 1917, împreună cu Kamenev, a publicat în „Novaia Jizn", ziar semimenşevic, o declaraţie în care arăta că nu este de acord cu hotărîrea adoptată de Comitetul Central cu privire la insurecţia armată, dezvăluind în felul acesta guvernului provizoriu burghez planurile partidului. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a fost preşedinte al Sovietului din Petrograd, membru al Biroului Politic al Comitetului Central, preşedinte al Comitetului Executiv al Internaţionalei Comuniste. S-a ridicat în repetate rînduri împotriva politicii leniniste a partidului ; în noiembrie 1917 a susţinut ideea crearii unui guvern de coaliţie din care să facă parte şi menşevicii şi socialiştii-revoluţionari ; în 1925 a fost unul dintre organizatorii „noii opoziţii", iar în 1926 unul dintre conducătorii blocului antipartinic troţkist-zinovievist. În noiembrie 1927 a fost exclus din partid pentru activitate fracţionistă. În 1928 a fost reprimit, dar în 1932 a fost iarăşi exclus. A fost primit din nou în 1933. În 1934 a fost exclus pentru a treia oară din partid pentru activitatea sa antipartinică. — *31.*

www.dacoromanica.ro

DATE DIN VIAŢA ŞI ACTIVITATEA LUI V. I. LENIN

(August 1915 — iunie 1916)

1915

August 1915—iunie 1916

Lenin locuieşte în Elveţia (la Berna, Zürich şi în sătucul de munte Sörenberg, în apropiere de Berna). El corespondează cu organizaţiile de partid din Rusia şi cu unii bolşevici, îndrumîndu-le activitatea; redactează ziarul „Soţial-Demokrat", Organul Central al P.M.S.D.R.; participă la redactarea revistei „Kommunist" şi a revistei „Vorbote", organul stîngii zimmerwaldiene; depune o vastă activitate pentru unirea socialiştilor-internaţionalişti de stînga din mişcarea muncitorească internaţională.

Lenin corespondează cu A. G. Şleapnikov, reprezentantul de la Stockholm al Comitetului Central şi al Comitetului din Petersburg al P.M.S.D.R. în problemele muncii de partid din Rusia.

Lenin corespondează cu V. A. Karpinski şi cu S. N. Ravici în problema editării ziarului „Soţial-Demokrat", Organul Central al P.M.S.D.R.

Lenin corespondează cu G. E. Zinoviev în legătură cu pregătirea Conferinţei de la Zimmerwald, cu redactarea ziarului „Soţial-Demokrat" şi a revistei „Kommunist" şi în alte probleme.

August

Lenin desfăşoară munca pregătitoare pentru prima conferinţă internaţională a socialiştilor-internaţionalişti (muncă pe care a început-o încă în iunie); corespondează cu socialişti-internaţionalişti de stînga din diferite ţări, insistă asupra necesităţii unirii lor, a elaborării unei declaraţii comune care să fie adoptată la conferinţă; corespondează cu secţiile bolşevice din străinătate

www.dacoromanica.ro

(din Londra, Paris, Geneva, Lausanne, Zürich și din alte orașe), le trasează sarcina de a stabili legături cu internaționaliștii; organizează traducerea și editarea principalelor documente adoptate de partidul bolșevic în perioada primului război mondial, pentru a le pune astfel la îndemîna internaționaliștilor din diferite țări.

August, 6 (19) Lenin trimite lui K. Radek observațiile sale pe marginea proiectului de declarație a internaționaliștilor de stînga la prima conferință socialistă internațională, proiect elaborat de Radek, și-l critică cu asprime: „Nici un cuvînt despre social-șovinism (= oportunism) și despre lupta împotriva lor!! Ce rost are o astfel de înfrumusețare a răului și de ce să nu arătăm maselor muncitoare care este principalul lor dușman în rîndurile partidelor social-democrate?"; roagă să i se trimită traducerea germană a proiectului său de declarație și traducerea rezoluției în problema națională a Consfătuirii de la Poronino a C.C. cu unii activiști de partid (1913).

Într-o scrisoare către V. M. Kasparov, Lenin îl anunță că conferința internațională a celor de stînga va avea loc la 5 septembrie și îl roagă să ia o serie de măsuri pentru a grăbi traducerea în germană a broșurii „Socialismul și războiul", astfel încît ea să apară înainte de deschiderea conferinței.

August, după data de 6 (19) Într-o scrisoare către A. M. Kollontai, Lenin o anunță că a primit declarația celor de stînga din Norvegia; subliniază importanța unei acțiuni comune a internaționaliștilor de stînga; explică necesitatea de a se face distincție între diferitele tipuri de războaie și de a sprijini războaiele de eliberare națională.

Într-o scrisoare către internaționalistul D. Wijnkoop, social-democrat olandez de stînga și unul dintre organizatorii și redactorii ziarului „De Tribune", Lenin anunță că conferința socialistă internațională va avea loc la 5 septembrie; arată care sînt lipsurile proiectului de declarație a internaționaliștilor de stînga întocmit de K. Radek și îl întreabă pe D. Wijnkoop care este în această privință părerea sa și a Conducerii Partidului social-democrat din Olanda; îl roagă să ia legătura cu minoritatea din Partidul socialist britanic și cu socialiștii-internaționaliști

www.dacoromanica.ro

din Belgia şi să se înţeleagă cu ei în privinţa participării lor la conferinţă.

August, înainte de 7 (20) — Într-o scrisoare către D. Wijnkoop, Lenin comunică că-i trimite declaraţia primită de la uniunea tineretului din Norvegia şi că „tesniacii" bulgari s-au pronunţat în acelaşi spirit la cea de-a II-a Conferinţă balcanică din iulie 1915. „Prin urmare — remarcă el — *este posibilă* o declaraţie internaţională care să proclame principiile celor de stînga".

August, 7 (20) — Lenin primeşte din partea Social-democraţiei din Ţinutul leton mandatul de a o reprezenta la Conferinţa socialistă de la Zimmerwald. Într-o scrisoare trimisă lui I. A. Berzin la Londra, îl roagă să-i trimită de urgenţă o copie a mandatului în limba germană sau franceză, cu ştampilă în toată regula ; de asemenea, îl roagă să predea lui M. M Litvinov proiectul de rezoluţie a stîngii zimmerwaldiene, pentru ca acesta să ia cunoştinţă de conţinutul lui şi să-l traducă în limba engleză.

August, înainte de 10 (23) — Într-o scrisoare adresată lui G. E. Zinoviev, Lenin îi comunică componenţa delegaţiei P.M.S.D.R. la Conferinţa de la Zimmerwald şi data plecării sale la Berna.

August, 10 (23) — În ziarul „Soţial-Demokrat" nr. 44 apare articolul lui Lenin „În jurul lozincii Statelor Unite ale Europei".

Într-o scrisoare către A. G. Şleapnikov, Lenin îi dă indicaţii în legătură cu plecarea acestuia în Rusia ; el scrie că ar fi foarte util ca un om competent şi bine informat să viziteze 2—3 centre din Rusia, să stabilească legături şi să se întoarcă în Suedia pentru a le transmite Comitetului Central. El arată importanţa întăririi coeziunii grupurilor de conducere din centrele muncitoreşti, a refacerii Biroului C.C. din Rusia şi a Comitetului Central însuşi. Lenin constată cu satisfacţie că evenimentele din Rusia au confirmat justeţea poziţiei bolşevicilor şi a lozincii „înfrîngerii propriului guvern în război", că eşecurile militare contribuie la zdruncinarea ţarismului şi înlesnesc unirea muncitorilor revoluţionari din Rusia şi din celelalte ţări ; el trasează tactica partidului în caz de victorie asupra ţarismului.

www.dacoromanica.ro

August, după data de 10 (23) — Într-o scrisoare către V. A. Karpinski, Lenin îl roagă ca imediat după apariția broșurii „Socialismul și războiul" să trimită recomandat expres 10—20 de exemplare la Berna, pe adresa lui G. L. Șklovski.

August, 15 (28) — Într-o scrisoare adresată lui P. Golay, reprezentantul socialismului de stînga în Elveția franceză, Lenin îl sfătuiește să vină la Conferința de la Zimmerwald.

A doua jumătate a lunii august — Lenin o anunță pe E. I. Rivlina, secretara secției din Lausanne a bolșevicilor, că conferința internațională a celor de stînga este fixată pentru data de 5 septembrie și o roagă să se întîlnească cu P. Golay și Ch. Naine, reprezentanții socialismului de stînga în Elveția franceză, pentru a afla ce părere au ei despre apropiata conferință.

Într-o scrisoare către A. M. Kollontai, Lenin o anunță că conferința este fixată pentru 5 septembrie ; o roagă să grăbească plecarea reprezentanților socialiștilor de stînga suedezi și norvegieni, astfel încît aceștia să sosească în Elveția cel mai tîrziu la 3 septembrie ; subliniază că principala problemă în jurul căreia se va da lupta va fi aceea dacă trebuie sau nu să se declare un război necruțător social-șovinismului, mergîndu-se pînă la sciziune.

August, 17 (30) — Lenin subliniază diferite pasaje din chemarea Comitetului de acțiune al femeilor socialiste din Franța pentru pace, împotriva șovinismului ; el folosește acest material în referatul său „Două Internaționale".

August, 20—22 (septembrie, 2—4) — Lenin sosește la Zimmerwald pentru a participa la lucrările conferinței socialiste internaționale.

Lenin participă la o consfătuire a delegaților ruși și polonezi la Conferința de la Zimmerwald, la care sînt discutate în prealabil documentele care urmează a fi prezentate la conferință de către delegații de stînga.

Lenin scrie tezele referatului său la consfătuirea preliminară a social-democraților de stînga, delegați la Conferința socialistă internațională de la Zimmerwald.

August, 22 (septembrie, 4) — Lenin conduce consfătuirea neoficială a social-democraților de stînga delegați la Conferința de la Zimmerwald și prezintă un referat despre

www.dacoromanica.ro

caracterul războiului mondial și despre tactica social-democrației internaționale.

Lenin aduce modificări proiectului de rezoluție al stîngii zimmerwaldiene „Războiul mondial și sarcinile social-democrației".

August, înainte de 23 (5 septembrie) — Lenin scrie prefața la prima ediție (din străinătate) a broșurii „Socialismul și războiul".

August, 23—26 (septembrie, 5—8) — Lenin participă la lucrările primei Conferințe socialiste internaționale de la Zimmerwald, organizează și unește aripa ei de stînga.

Lenin își ia însemnări în timpul dezbaterilor la Conferința de la Zimmerwald, întocmește planul unei cuvîntări de răspuns la discursul lui D. M. Serrati.

Lenin întocmește planul cuvîntării pe care se pregătește s-o rostească la Conferința de la Zimmerwald.

Lenin stă de vorbă cu diferiți delegați la Conferința de la Zimmerwald, caută să-i convingă de necesitatea unor acțiuni hotărîte în lupta împotriva social-șovinismului. Răspunzînd într-o ședință a conferinței la replica delegatului german G. Ledebour, care a spus că lui Lenin îi e foarte ușor să lanseze din străinătate lozinci revoluționare în mase, Lenin declară că a mai auzit asemenea acuzații din gura unui procuror țarist, dar că de la un socialist se aștepta la alte argumente. În timpul unei ședințe a Conferinței de la Zimmerwald, Lenin îi trimite lui V. Kolarov un bilețel cu următorul conținut: „Ce părere aveți, se poate activa în armată, în tranșee?"

Lenin scrie o însemnare în legătură cu proiectul de manifest al conferinței; își notează componența delegației și calculează numărul delegaților care au votat pentru proiectul de rezoluție al stîngii zimmerwaldiene.

Lenin prezintă la Conferința de la Zimmerwald completările la declarația stîngii zimmerwaldiene.

Lenin este ales în biroul stîngii zimmerwaldiene.

Între 23 și 26 august (5 și 8 septembrie) — Broșura „Socialismul și războiul (Atitudinea P.M.S.D.R. față de război)" apare în limba germană și este împărțită delegaților la Conferința de la Zimmerwald.

www.dacoromanica.ro

August, 26 sau 27 (septembrie, 8 sau 9) — Lenin se întoarce de la Zimmerwald la Sörenberg.

Între 26 și 31 august (8 și 13 septembrie) — În legătură cu proiectata călătorie a lui A. M. Kollontai în America, Lenin îi scrie că trebuie întreprinsă acolo o acțiune pentru unirea internaționaliștilor ; o roagă să organizeze editarea în limba engleză a broșurii „Socialismul și războiul".

August, mai târziu de 26 (8 septembrie) — Lenin scrie planul unui articol despre Conferința de la Zimmerwald.

August, 28 sau 29 (septembrie, 10 sau 11) — Lenin stă de vorbă cu un social-democrat leton care l-a vizitat la Sörenberg.

August, 29 sau 30 (septembrie, 11 sau 12) — Apare revista „Kommunist" nr. 1—2, în care sînt publicate articolele lui Lenin „Falimentul Internaționalei a II-a", „Glasul unui socialist francez cinstit", „Imperialismul și socialismul în Italia (Însemnare)".

Între 31 august și 6 septembrie (13 și 19 septembrie) — Într-o scrisoare către G. E. Zinoviev, Lenin critică darea de seamă a lui K. Radek asupra lucrărilor Conferinței de la Zimmerwald ; trimite planul elaborat de el pentru scoaterea unor manifeste antirăzboinice destinate Rusiei.

A doua jumătate a lunii august — Într-o scrisoare către A. G. Șleapnikov, Lenin îi dă, în legătură cu plecarea acestuia în Rusia, instrucțiuni cu privire la stabilirea legăturilor și la alte probleme ale muncii de partid : „Trebuie să creăm în Rusia grupuri (formate din vechi muncitori-pravdiști, oameni cu experiență, inteligenți, și care *s*-au lămurit **pe deplin** în problema războiului), iar cei mai buni dintre ei (2—3) trebuie cooptați în C.C."

August — Aflîndu-se la Sörenberg, Lenin studiază lucrările cu privire la imperialism și la războiul imperialist primite de la bibliotecile din Berna și Zürich.

Lenin scrie articolul „Apel în legătură cu războiul".

Vara — Lenin scrie articolul „Mulțumim pentru sinceritate".

Septembrie, mai târziu de 5 (18) — Lenin scrie articolul „Înfrîngerea Rusiei și criza revoluționară".

www.dacoromanica.ro

Septembrie, 6 (19)

Într-o scrisoare către A. G. Șleapnikov, Lenin arată că din Rusia se primesc foarte puține vești, că corespondența este prost organizată, că mai important ca orice este să fie adunate legăturile și să se stabilească contacte regulate : „aceasta este acum problema centrală a întregii munci și fără asta nici nu ne putem gîndi la viitor".

Într-o scrisoare trimisă lui M. M. Haritonov la Zürich, Lenin îl anunță că ar vrea să prezinte la Zürich, pe la jumătatea lunii octombrie, un referat cu tema „Conferința internațională din 5—8 septembrie 1915".

Într-o scrisoare către K. Radek, Lenin dezvăluie comportarea neloială a lui R. Grimm față de delegații de stînga de la Zimmerwald ; scrie despre inexactitățile cuprinse în darea de seamă cu privire la Conferința de la Zimmerwald, publicată în ziarul „Berner Tagwacht", arată că Grimm n-a indicat numărul delegaților care au votat pentru proiectul de rezoluție al stîngii zimmerwaldiene.

Într-o scrisoare către V. A. Karpinski, Lenin arată că intenționează să țină la Geneva, pe la mijlocul lunii octombrie, un referat cu tema „Conferința socialistă internațională din 5—8 septembrie 1915".

Între 6 și 28 septembrie (19 septembrie și 11 octombrie)

Într-o scrisoare către G. L. Șklovski, Lenin îl roagă să stăruie pe lîngă K. Radek să expedieze copiile documentelor stîngii zimmerwaldiene, necesare ziarului „Soțial-Demokrat", Organul Central al partidului.

Septembrie, mai tîrziu de 6 (19)

Lenin face însemnări și observații pe marginea broșurii lui P. Akselrod „Criza și sarcinile social-democrației internaționale" (P. Akselrod. „Die Krise und die Aufgaben der internationalen Sozialdemokratie", Zürich, 1915), pe care le folosește pentru articolul „Adevărații internaționaliști : Kautsky, Akselrod, Martov".

Septembrie, 7 (20) și mai tîrziu de 8 (21)

În două scrisori adresate lui K. Radek, Lenin îl roagă să expedieze de urgență copiile documentelor stîngii zimmerwaldiene de care are nevoie ; în legătură cu Grimm spune că „loialitatea" acestuia nu este decît o frază goală.

www.dacoromanica.ro

Septembrie, mai tîrziu de 11 (24) — Lenin face însemnări pe marginea articolului lui E. Debs „Cînd voi lupta“ ; acest articol va fi folosit de Lenin în cuvîntarea pe care o va rosti la mitingul internațional de la Berna din 8 februarie 1916.

Septembrie, mai tîrziu de 12 (25) — Lenin scrie scrisoarea „Către Comisia socialistă internațională (I. S. K.)“.

Între 18 și 23 septembrie (1 și 6 octombrie) — Lenin se întoarce de la Sörenberg la Berna.

Septembrie, înainte de 20 (3 octombrie) — Lenin îi comunică lui V. A. Karpinski datele la care sînt programate referatele sale la Zürich și la Geneva.

Septembrie 23 și 24 (octombrie, 6 și 7) — Într-o serie de scrisori către V. A. Karpinski, Lenin îi comunică că din Rusia s-au primit știri importante și favorabile și că numărul următor (47) al ziarului „Soțial-Demokrat“, cu materiale din Rusia, va apărea la Bumplitz (în apropiere de Berna) la tipografia Benteli.

Septembrie, înainte de 23 (6 octombrie) — Lenin scrie articolele „Un prim pas“ și „Marxiștii revoluționari la Conferința socialistă internațională din 5—8 septembrie 1915“. Articolele au apărut în ziarul „Soțial-Demokrat“ nr. 45—46 din 11 octombrie.

Între 23 și 26 septembrie (6 și 9 octombrie) — Lenin întocmește o listă a manifestelor scoase la Petrograd în timpul războiului ; face însemnări pe marginea lor.

Lenin scrie articolul „Cîteva teze. Din partea redacției“. Articolul a apărut în ziarul „Soțial-Demokrat“ nr. 47 din 13 octombrie.

Între 23 și 30 septembrie (6 și 13 octombrie) — Lenin face modificări redacționale la articolul „Manifestele scoase în timpul războiului de către Comitetul din Petersburg al P.M.S.D.R.“ de N. K. Krupskaia, care urmează să apară în ziarul „Soțial-Demokrat“ nr. 47.

Septembrie, 24 (octombrie, 7) — Într-o scrisoare către mama sa, M. A. Ulianova, Lenin o anunță că el și N. K. Krupskaia s-au mutat la Berna și o întreabă ce se aude cu lista de cărți pe care a trimis-o surorii sale A. I. Ulianova-Elizarova.

Septembrie, 27 (octombrie, 10) — Într-o scrisoare către A. G. Șleapnikov, Lenin îl anunță că au apărut două numere ale ziarului „Soțial-Demokrat“ (45—46 și 47) ; îi reamin-

www.dacoromanica.ro

teşte că lucrul cel mai important în momentul dat este stabilirea unor legaturi regulate cu Rusia.

Septembrie, nu înainte de 28 (11 octombrie) — Lenin scrie articolul: „Adevăraţii internaţionalişti: Kautsky, Akselrod, Martov".

Sfîrşitul lunii septembrie — Lenin redactează broşura „Cui îi trebuie războiul?" de A. M. Kollontai.

Sfîrşitul lunii septembrie — luna octombrie — Într-o scrisoare trimisă lui R. Grimm la Berna, Lenin îl anunţă că a expediat darea de seama a C.C. al P.M.S.D.R. asupra activităţii desfăşurate în anii războiului, spre a fi publicată în „Buletinul" Comisiei socialiste internaţionale.

Mai tîrziu de luna septembrie — Lenin scrie conceptul unei scrisori către R. Grimm, în care anunţă că C.C. al P.M.S.D.R. este de acord să pună la dispoziţia Comisiei socialiste internaţionale o parte din banii săi aflaţi la „deţinători".

Între 4 (17) octombrie şi 7 (20) noiembrie — Lenin scrie articolul „Despre cele două linii ale revoluţiei". Articolul apare în ziarul „Soţial-Demokrat" nr. 48 din 20 noiembrie.

Octombrie, 5 sau 6 (18 sau 19) — Lenin prezintă la Lausanne un referat cu tema „Conferinţa socialistă internaţională din 5—8 septembrie 1915".

Octombrie, 7 sau 9 (20 sau 22) — Lenin prezintă la Geneva un referat cu tema „Conferinţa socialistă internaţională din 5—8 septembrie 1915".

Octombrie, 10 (23) — Lenin prezintă la Zürich un referat cu tema „Conferinţa socialistă internaţională din 5—8 septembrie 1915".

Octombrie, înainte de 15 (28) — Lenin întocmeşte schiţa de conspect, tezele şi conspectul referatului „Imperialismul şi dreptul naţiunilor la autodeterminare".

Octombrie, 15 (28) — Lenin prezintă la Geneva referatul „Imperialismul şi dreptul naţiunilor la autodeterminare".

Octombrie, mai tîrziu de 16 (29) — Lenin subliniază diferite pasaje din articolul „Annexionen und Sozial-demokratie" („Anexiunile şi social-democraţia") de K. Radek (Parabellum), publicat în ziarul „Berner Tagwacht" nr. 252 şi 253 din 28 şi 29 octombrie 1915. Analizei critice a acestui articol îi este consa-

www.dacoromanica.ro

crată lucrarea lui Lenin „Proletariatul revoluţionar şi dreptul naţiunilor la autodeterminare".

Lenin scrie articolul „Proletariatul revoluţionar şi dreptul naţiunilor la autodeterminare".

Octombrie, înainte de 27 (9 noiembrie) — Prin intermediul lui G. L. Şklovski, Lenin expediază lui A. M. Kollontai, în America, 500 de exemplare din broşura „Socialismul şi războiul".

Octombrie, 27 (9 noiembrie) — Într-o scrisoare trimisă lui A. M. Kollontai la New York, Lenin îi comunică că în scurt timp va apărea la Berna, în limbile germană şi franceză, broşura „Internationale Flugblätter" nr. 1; o roagă să editeze această broşură în limba engleză în America.

Între 31 octombrie şi 9 noiembrie (13 şi 22 noiembrie) — Lenin scrie scrisoarea „Către Secretarul «Ligii pentru propagandă socialistă»".

Începutul lunii noiembrie — Lenin îi trimite lui A. Siefelt o scrisoare în care îl întreabă ce posibilităţi există pentru traducerea în limba italiană a broşurii „Internationale Flugblätter" nr. 1.

Noiembrie, 2 (15) — Lenin este invitat la şedinţa Conducerii Partidului social-democrat elveţian fixată pentru 20 noiembrie 1915.

Între 2 şi 7 (15 şi 20) noiembrie — Lenin scrie articolul „La ultima limită". Articolul a apărut în ziarul „Soţial-Demokrat" nr. 48 din 20 noiembrie.

Noiembrie, mai târziu de 7 (20) — Lenin trimite lui V. A. Karpinski şi S. N. Ravici broşura „Internationale Flugblätter" nr. 1 şi îi roagă s-o dea spre citire lui Guilbeaux şi altor internaţionalişti francezi.

Noiembrie, 9 (22) — Lenin trimite două scrisori lui A. M. Kollontai la New York, în legătură cu manifestul „Ligii pentru propagandă socialistă" din America; o roagă să depună toate eforturile pentru a face din această ligă unul din punctele de sprijin ale stîngii zimmerwaldiene în America.

Noiembrie, după data de 10 (23) — Lenin redactează traducerea în limba italiană a manifestului stîngii zimmerwaldiene, spre a fi tipărit în „Internationale Flugblätter" nr. 1.

www.dacoromanica.ro

Noiembrie, înainte de 14 (27) — Într-o scrisoare către G. E. Zinoviev, Lenin recomandă să se editeze în întregime, într-o foaie volantă, darea de seamă asupra activității C.C. al P.M.S.D.R. în perioada războiului, deoarece, cu prilejul pregătirii acestei dări de seamă spre publicare în „Buletinul" I.S.K., R. Grimm a făcut modificări în textul ei.

Între 17 (30) noiembrie și 8 (21) decembrie — Lenin face pe marginea culegerii „Internaționala și războiul" nr. 1 (1915), editată de Secretariatul din străinătate al Comisiei de organizare, o serie de însemnări și observații pe care le folosește apoi în articolul „Camuflarea politicii social-șovine sub paravanul unei frazeologii internaționaliste".

Lenin scrie articolul „Camuflarea politicii social-șovine sub paravanul unei frazeologii internaționaliste". Articolul a apărut în ziarul „Soțial-Demokrat" nr. 49 din 21 decembrie.

Toamna — Într-o scrisoare către A. I. Ulianova-Elizarova, Lenin o roagă să găsească un editor pentru cartea „Noi date cu privire la legile dezvoltării capitalismului în agricultură. Volumul I. Capitalismul și agricultura în Statele Unite ale Americii".

Decembrie, înainte de 3 (16) — Într-o scrisoare către S. N. Ravici, Lenin face aprecieri asupra alegerilor de reprezentanți în comitetele pentru industria de război din Petrograd și asupra rezoluției secției din Geneva a bolșevicilor în legătură cu aceste alegeri.

Decembrie, mai târziu de 14 (27) — Într-un post-scriptum la o scrisoare adresată de N. K. Krupskaia secției din Paris a P.M.S.D.R., Lenin arată că este necesar să fie atrași să colaboreze la revista „Vorbote" francezii care se situează pe pozițiile stîngii zimmerwaldiene.

Mijlocul lunii decembrie — Lenin organizează și conduce o consfătuire a social-democraților internaționaliști în problema pregătirii celei de-a doua conferințe socialiste internaționale.

Decembrie, 29 (11 ianuarie 1916) — Lenin îi trimite lui A. M. Gorki manuscrisul cărții „Noi date cu privire la legile dezvoltării capitalismului în agricultură. Volumul I. Capitalismul și agricultura în Statele Unite ale Americii", scrisă în 1915, spre a fi publicată la Petrograd de editura „Parus".

www.dacoromanica.ro

Decembrie, 31 (13 ianuarie 1916) — Într-o scrisoare trimisă lui I. F. Armand la Paris, Lenin îi comunică: „Avem veşti bune din patrie..."

Decembrie — Lenin scrie prefaţa la broşura lui N. Buharin „Economia mondială şi imperialismul".

Sfîrşitul anului 1915 — Lenin scrie articolul „Oportunismul şi falimentul Internaţionalei a II-a".

Anul 1915 — Lenin continuă la bibliotecile din Berna, Zürich şi Geneva studierea unor lucrări de filozofie, începută în 1914, cu intenţia de a scrie o lucrare specială despre dialectică; conspectează cărţi de Hegel, Aristotel, Feuerbach etc.; face o serie de observaţii pe marginea unor articole şi cărţi de filozofie şi de ştiinţele naturii; scrie fragmentul „În jurul problemei dialecticii", în care generalizează principalele elemente care alcătuiesc esenţa dialecticii materialiste.

Lenin studiază materiale în legătură cu problema naţională.

1916

Ianuarie—iunie, 19 (iulie, 2) — La biblioteca din Berna, iar apoi la cea din Zürich, Lenin lucrează la cartea „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului".

Ianuarie, 2 (15) — Lenin conduce şedinţa biroului stîngii zimmerwaldiene în care se discută problema reprezentării în birou a social-democraţilor olandezi de stînga şi aceea a editării revistei „Vorbote" — organ al grupului Stînga zimmerwaldiană.

Într-o scrisoare către I. F. Armand la Paris, Lenin o înştiinţează că la 2 ianuarie 1916 social-democraţii olandezi de stînga au aderat în unanimitate la stînga zimmerwaldiană; totodată îi scrie despre fricţiunile cu Radek.

Ianuarie, 3 (16) — Într-un post-scriptum la o scrisoare trimisă de N. K. Krupskaia lui S. N. Ravici (Olga), Lenin anunţă că editarea revistei „Vorbote" a fost definitiv hotărîtă şi că H. Roland-Holst şi alţi social-democraţi olandezi de stînga au aderat la stînga zimmerwaldiană.

Ianuarie, 6 (19) — Într-o scrisoare către I. F. Armand la Paris, Lenin o anunţă că au început pregătirile în vederea tipăririi revistei „Vorbote".

www.dacoromanica.ro

Ianuarie, înainte de 8 (21) — Lenin adresează lui H. Roland-Holst o scrisoare în problema colaborării biroului stîngii zimmerwaldiene la revista „Vorbote".

Ianuarie, 12 (25) — Lenin conduce ședința biroului stîngii zimmerwaldiene în care se discută măsurile în legătură cu apropiata apariție a primului număr al revistei „Vorbote".

Ianuarie, mai tîrziu de 12 (25) — În revista „Vorbote" nr. 1 apare articolul lui Lenin „Oportunismul și falimentul Internaționalei a II-a".

Ianuarie, 14 (27) — Într-o scrisoare către M. M. Haritonov, Lenin îl întreabă care sînt condițiile de trai la Zürich și dacă pot fi organizate acolo unul sau cîteva referate.

Mijlocul lunii ianuarie — Lenin organizează traducerea primului număr al revistei „Vorbote" din limba germană în limba franceză.

Ianuarie, 16 (29) — Într-o scrisoare către M. M. Haritonov, Lenin îl anunță că va sosi la Zürich în ziua de 22 ianuarie (4 februarie) și îl roagă să găsească pentru el și pentru N. K. Krupskaia o cameră mai ieftină, „dacă se poate într-o familie **simplă** de muncitori", cu chirie săptămînală.

Ianuarie, 17 (30) — Lenin trimite secției din Zürich a bolșevicilor o scrisoare cu privire la munca în rîndurile tineretului în legătură cu apropiata convocare a Biroului socialist internațional al organizațiilor de tineret.

Între 17 (30) ianuarie și 5 (18) februarie — Lenin scrie articolul „Au Comitetul de organizare și fracțiunea Cîheidze o linie proprie?" Acest articol a apărut în ziarul „Soțial-Demokrat" nr. 50 din 18 februarie.

Ianuarie, 23—27 (februarie, 5—9) — Lenin participă la lucrările consfătuirii Comisiei socialiste internaționale lărgite de la Berna.

Lenin notează ordinea de zi și componența participanților la consfătuirea Comisiei socialiste internaționale lărgite.

La consfătuirea Comisiei socialiste internaționale lărgite, Lenin propune să se pună în discuție proiectul de apel al I.S.K. „Rundschreiben an alle angeschlossenen Parteien und Gruppen" („Apel către toate partidele și grupurile aderente"), prezentat de R. Grimm.

www.dacoromanica.ro

Lenin aduce modificări proiectului de apel al I.S.K. și face unele completări în textul lui.

La consfătuirea Comisiei socialiste internaționale lărgite, Lenin face în numele bolșevicilor și a Conducerii social-democrației din Regatul Poloniei și din Lituania o declarație împotriva propunerii ca H. Haase, K. Kautsky și E. Bernstein să fie invitați la cea de-a doua conferință socialistă internațională.

Lenin scrie „Proiectul de hotărîre cu privire la convocarea celei de-a doua conferințe socialiste".

Lenin scrie propunerea delegației C.C. al P.M.S.D.R. „În legătură cu conferința din 24 aprilie 1916", în care se fac sugestii cu privire la reprezentarea la cea de-a doua conferință socialistă internațională. Propunerea a fost prezentată la consfătuirea Comisiei socialiste internaționale lărgite.

Ianuarie, înainte de 26 (8 februarie) — Lenin îi comunică lui A. M. Gorki că i-a trimis recomandat broșura „Învățămîntul public și democrația" de N. K. Krupskaia.

Ianuarie, 26 (8 februarie) — Lenin rostește la mitingul internațional de la Berna o cuvîntare despre războiul imperialist și sarcinile proletariatului.

Ianuarie, 28 (februarie, 10) — Lenin scrie scrisoarea „Despre sarcinile opoziției din Franța (Scrisoare către tovarășul Safarov)". Scrisoarea a fost publicată în limba franceză, într-o foaie volantă apărută în 1916 la Geneva.

Ianuarie, 28 sau 29 (februarie 10 sau 11) — Lenin se mută de la Berna la Zürich.

Între 30 ianuarie și 4 februarie (12 și 17 februarie) — Lenin se pregătește pentru referatul „Două Internaționale"; face extrase din ziare și scrie planul referatului.

Ianuarie, 31 (februarie, 13) — Într-o scrisoare către S. N. Ravici, Lenin comunică: „Joi (17.II) prezint aici primul referat („Două Internaționale"), iar după cîtva timp pe cel de-al doilea („Condițiile de pace și problema națională" sau ceva în acest gen)". Roagă să i se comunice „cînd va putea să prezinte referatul (primul sau ambele ?) la Geneva".

www.dacoromanica.ro

Ianuarie — Lenin organizează și conduce o consfătuire a reprezentanților C.C. al P.M.S.D.R. și ai redacției ziarului „Soțial-Demokrat", Organul Central al P.M.S.D.R., cu participarea unor reprezentanți ai Partidului social-democrat elvețian și ai Social-democrației din Regatul Poloniei și din Lituania. Consfătuirea este consacrată problemei revizuirii programului agrar al partidului, adoptat la Congresul al IV-lea (de unificare) al P.M.S.D.R., care a avut loc la Stockholm în 1906. În raportul prezentat la consfătuire, Lenin fundamentează programul de naționalizare a pământului în condițiile democratizării depline a orînduirii de stat din Rusia.

Ianuarie—februarie — Lenin scrie tezele „Revoluția socialistă și dreptul națiunilor la autodeterminare". Aceste teze au fost publicate în revista „Vorbote" nr. 2 din aprilie 1916.

Lenin scrie o însemnare în legătură cu tezele „Revoluția socialistă și dreptul națiunilor la autodeterminare".

Februarie, 3 (16) — Lenin trimite secțiilor din străinătate ale bolșevicilor o informare asupra consfătuirii Comisiei socialiste internaționale lărgite care a avut loc între 23 și 27 ianuarie (5 și 9 februarie); recomandă să se înceapă imediat pregătirile în vederea celei de-a doua conferințe socialiste internaționale, să se mobilizeze forțele zimmerwaldienilor de stînga în vederea ei.

Februarie, 4 (17) — Lenin prezintă la Zürich referatul cu tema „Două Internaționale".

Într-o scrisoare către S. N. Ravici, Lenin roagă ca data prezentării referatului la Geneva să fie fixată ori înainte de 25, ori după 26 februarie; o roagă să se înțeleagă cu cei de la Lausanne asupra datei prezentării referatului.

Februarie, înainte de 13 (26) — Lenin se pregătește în vederea referatelor pe care urmează să le prezinte la Zürich și la Geneva pe tema „«Condițiile de pace» în legătură cu problema națională"; face extrase din ziare și reviste, scrie planul-conspect al referatului.

Februarie, 13 (26) — Lenin prezintă la Zürich referatul pe tema „«Condițiile de pace» în legătură cu problema națională".

www.dacoromanica.ro

Într-o scrisoare către I. F. Armand, Lenin arată că în Partidul social-democrat din Germania s-au pronunțat pentru sciziune O. Rühle și „Socialiștii internaționaliști din Germania" ; grupul „International"" șovăie ; o roagă să comunice aceste lucruri la Petrograd.

Februarie, 14 (27) Într-o scrisoare către S. N. Ravici, Lenin dă indicații cu privire la alegerea titlului sub care să fie anunțat referatul pe care-l va prezenta la Geneva.

Februarie, înainte de 16 (29) Lenin face extrase, observații și însemnări pe marginea broșurii „Die Sozialdemokratie am Scheidewege" („Social-democrația la răspîntie") de W. Kolb, pe care le folosește în articolul său „Wilhelm Kolb și Gheorghi Plehanov".

Februarie, 16 (29) În ziarul „Soțial-Demokrat" nr. 51 apar articolele lui Lenin „Despre o pace fără anexiuni și despre independența Poloniei ca lozinci ale zilei în Rusia" și „Wilhelm Kolb și Gheorghi Plehanov".

Februarie, 17 (martie, 1) Lenin prezintă la Geneva referatul cu tema „«Condițiile de pace» în legătură cu problema națională". La referat au asistat peste 200 de persoane.

Între 19 februarie și 7 martie (3 și 20 martie) Lenin scrie articolul „Despre programul de pace". Articolul a fost publicat în ziarul „Soțial-Demokrat" nr. 52 din 25 martie.

Februarie, 27 (martie, 11) Într-o scrisoare către A. G. Șleapnikov, Lenin insistă asupra necesității de a se înceta editarea revistei „Kommunist", din cauza poziției antipartinice a grupului Buharin—Peatakov și Boș în problema națională ; propune ca această revistă să fie înlocuită printr-o publicație intitulată „Sbornik «Soțial-Demokrata»" (care va fi editată de redacția ziarului „Soțial-Demokrat").

Februarie, 28 (martie, 12) Într-o scrisoare către M. A. Ulianova, Lenin o anunță că s-a mutat la Zürich pentru a putea lucra în bibliotecile din acest oraș.

Februarie, 29 (martie, 13) Lenin refuză să colaboreze la o culegere consacrată criticii defensismului și fundamentării platformei de la Zimmerwald, culegere care urma să apară în mod legal în Rusia, motivîndu-și refuzul prin aceea că, între altele, condițiile pre-

www.dacoromanica.ro

vedeau ca în articolele din această culegere colaboratorii să nu se critice reciproc.

Sfîrșitul lunii februarie—martie — Lenin scrie „Propunerea Comitetului Central al P.M.S.D.R. pentru cea de-a doua conferință socialistă" (teze); organizează traducerea acestor teze în limbile germană și franceză și le trimite secțiilor din străinătate ale bolșevicilor, precum și internaționaliștilor de stînga din diferite țări. Tezele au fost publicate în nr. 4 din 22 aprilie al „Buletinului" Comisiei socialiste internaționale de la Berna.

Februarie — Lenin adresează secției din Paris a bolșevicilor o scrisoare în care arată că este necesar ca elementele de stînga din Franța să se constituie organizatoric pe baza platformei stîngii zimmerwaldiene.

Februarie—martie — Lenin scrie „Scrisoarea Comitetului organizațiilor din străinătate către secțiile P.M.S.D.R.", în care critică manifestările de oportunism din rîndurile social-democrației poloneze.

Februarie—aprilie — Lenin scrie articolul „Sciziune sau putrefacție?"

Martie, 6 (19) — Într-o scrisoare către A. M. Kollontai, Lenin o roagă să traducă în limba engleză și să editeze în Norvegia broșura „Internationale Flugblätter" nr. 1 cu proiectul de rezoluție și cu manifestul stîngii zimmerwaldiene și să ia măsuri pentru difuzarea ei în America, Anglia, Suedia și Norvegia; îi trimite tezele „Revoluția socialistă și dreptul națiunilor la autodeterminare", pentru a le difuza în rîndurile social-democraților de stînga din Suedia și Norvegia.

Martie, mai tîrziu de 6 (19) — Într-o scrisoare către A. M. Kollontai, Lenin își spune părerea cu privire la reprezentarea social-democraților norvegieni de stînga la cea de-a doua conferință socialistă internațională care urma să aibă loc în curînd.

Martie, înainte de 12 (25) — Într-o scrisoare către A. I. Ulianova-Elizarova, Lenin dă indicații în legătură cu organizarea transportării literaturii în Rusia.

Într-o scrisoare către G. E. Zinoviev, Lenin arată că este necesar ca biroul stîngii zimmerwaldiene să pregătească un raport și teze pentru cea de-a doua conferință socialistă internațională.

www.dacoromanica.ro

Martie, mai tîrziu de 28 (10 aprilie) — Lenin scrie „Proiectul de hotărîre a C.C. al P.M.S.D.R. cu privire la încetarea editării revistei «Kommunist»", date fiind divergențele dintre membrii redacției în problema autodeterminării națiunilor.

Martie — Lenin înștiințează pe G. Peatakov, E. Boș și N. Buharin că nu poate colabora cu ei la revista „Kommunist", dat fiind că ei s-au abătut de la pozițiile partidului.

Martie—iunie — Într-o serie de scrisori adresate unor bolșevici din străinătate, Lenin demască concepțiile antipartinice ale grupului Buharin-Peatakov în problema națională și intrigile lor împotriva conducerii partidului. În scrisori adresate lui Zinoviev, Lenin îl critică pentru atitudinea șovăielnică adoptată față de grupul Buharin-Peatakov.

Aprilie, înainte de 5 (18) — Lenin îi scrie lui G. E. Zinoviev că este necesar să se țină o serie de consfătuiri ale social-democraților de stînga în ajunul celei de-a doua conferințe socialiste internaționale.

Aprilie, 5 (18) — La o adunare comună a secției bolșevicilor din Zürich cu social-democrații internaționaliști polonezi și letoni, Lenin prezintă un referat „Despre sarcinile imediate ale social-democrației din Rusia".

Lenin adresează direcției poliției din Zürich o petiție în care cere să i se elibereze un permis de ședere în acest oraș, motivîndu-și cererea cu necesitatea de a folosi bibliotecile din Zürich.

Lenin ia măsuri ca înainte de cea de-a doua conferință socialistă internațională să se tipărească cît mai multe exemplare din tezele „Revoluția socialistă și dreptul națiunilor la autodeterminare", spre a fi distribuite participanților la conferință.

Aprilie, mai tîrziu de 5 (18) — Într-o scrisoare către G. L. Șklovski, Lenin îl roagă să trimită la Zürich, pe adresa lui F. Platten, 30 de exemplare din revista „Vorbote" nr. 1.

Între 5 și 11 (18 și 24) aprilie — Lenin îl însărcinează pe G. E. Zinoviev, reprezentantul C.C. al P.M.S.D.R. la Berna, să stea de vorbă cu K. Radek și-și formulează poziția față de cea de-a doua conferință socialistă in-

www.dacoromanica.ro

ternaţională : „Lucrurile stau la fel ca înainte de Zimmerwald ; avem «rezoluţii» proprii, dar nu renunţăm cîtuşi de puţin la *blocul celor de stînga*".

Între 6 şi 24 aprilie (19 aprilie şi 7 mai)

Într-o scrisoare către A. M. Kollontai, Lenin arată că este de dorit ca la conferinţa socialiştilor din ţările neutre, fixată de C. Huysmans pentru 26 iunie 1916, să participe reprezentanţi ai internaţionaliştilor de stînga.

Aprilie, 11—17 (24—30)

Lenin participă la lucrările celei de-a doua Conferinţe socialiste internaţionale de la Kienthal ; organizează şi conduce o serie de consfătuiri ale stîngii zimmerwaldiene, organizează şi uneşte aripa stîngă a conferinţei.

Lenin este ales în comisia însărcinată cu elaborarea rezoluţiei într-una din principalele probleme discutate la conferinţă : atitudinea faţă de Biroul socialist internaţional.

Lenin stă de vorbă cu o serie de delegaţi la conferinţă, reprezentanţi ai socialiştilor din diferite ţări, informîndu-se asupra stării de spirit a muncitorilor şi asupra luptei lor împotriva războiului.

La şedinţele conferinţei, Lenin face schimb de bileţele cu I. F. Armand, P. Brizon, E. Graber şi alţii.

Lenin face extrase din proiectele de rezoluţie prezentate de R. Schubert şi Ch. Naine comisiei însărcinate cu elaborarea rezoluţiei în problema Biroului socialist internaţional, schiţează un plan pentru îmbinarea şi prelucrarea lor.

Lenin scrie planul cuvîntării sale la conferinţă, în care răspunde lui L. Martov şi E. Modigliani, care luaseră cuvîntul înaintea lui.

Lenin notează conţinutul cuvîntărilor rostite de diferiţi participanţi la conferinţă.

Lenin face modificări, însemnări şi observaţii pe marginea proiectelor de rezoluţie prezentate la conferinţă în problema Biroului socialist internaţional şi în problema programului de pace.

Lenin ia cuvîntul la conferinţă în problema convocării Biroului socialist internaţional şi în problema votării rezoluţiei prezentate de comisie în legătură cu această convocare.

www.dacoromanica.ro

Lenin notează rezultatele votului asupra rezoluției în problema convocării Biroului socialist internațional, prezentată la conferință de către stînga zimmerwaldiană.

Lenin face observații pe marginea proiectului de teze ale celei de-a doua Conferințe socialiste internaționale de la Kienthal — „Die Stellung des Proletariats zu den Friedensfrage. Vorschlag für Thesen". („Atitudinea proletariatului față de problema păcii. Proiect de teze").

Lenin scrie însemnarea intitulată „Împotriva pacifismului. Argumente împotriva lozincii unei păci democratice sau trainice", în legătură cu proiectul de rezoluție „Atitudinea proletariatului față de problema păcii" prezentat la conferință.

Aprilie, nu mai devreme de 17 (30) Lenin scrie planul unui raport asupra rezultatelor celei de-a doua conferințe socialiste internaționale, care s-a ținut între 11 și 17 aprilie 1916 la Kienthal.

Între 17 (30) aprilie și 20 mai (2 iunie) Lenin îi scrie lui G. E. Zinoviev că este necesar să se pregătească o dare de seamă asupra Conferinței de la Kienthal pentru organizațiile de partid din Rusia și pentru secțiile bolșevice din străinătate.

Între 18 și 30 aprilie (1 și 13 mai) Într-o scrisoare către A. G. Șleapnikov, Lenin relevă că la Conferința de la Kienthal „s-a adoptat un manifest care reprezintă un pas înainte... stînga a fost mai tare de data aceasta".

Aprilie—iulie Lenin întocmește conspectul „Tezelor ziarului «Gazeta Robotnicza» cu privire la imperialism și la asuprirea națională".

Începutul lunii mai Lenin o rupe definitiv cu redacția revistei „Kommunist".

Mai, 2 (15) La o adunare a secției bolșevice din Zürich, Lenin prezintă un raport asupra lucrărilor Conferinței de la Kienthal.

Mai, 4 (17) Într-o scrisoare către V. A. Karpinski, Lenin anunță că intenționează să țină la Geneva și la Lausanne un referat pe tema „Două curente în mișcarea muncitorească internațională".

Mai, după data de 15 (28) Lenin trimite lui A. M. Kollontai o scrisoare în legătură cu conferința socialiștilor din țările neutre, fixată pentru ziua de 26 iunie 1916.

www.dacoromanica.ro

Mai, 19 sau 21 (iunie, 1 sau 3) Lenin ţine la Lausanne referatul pe tema „Două curente în mişcarea muncitorească internaţională".

Mai, 20 (iunie, 2) La o adunare a secţiei din Geneva a bolşevicilor, Lenin prezintă un raport asupra lucrărilor Conferinţei de la Kienthal.

Lenin ţine la Geneva referatul pe tema „Două curente în mişcarea muncitorească internaţională".

Mai, 26 (iunie, 8) Lenin îi comunică lui M. N. Pokrovski că fiind suferind, precum şi din cauza complexităţii materialului, nu va putea respecta termenul fixat pentru terminarea cărţii „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului" şi îşi exprimă speranţa că redacţia editurii „Parus" îi va acorda o scurtă amînare a datei predării.

Mai, 31 (iunie, 13) În revista „Voprosî Strahovaniia" nr. 5 (54) apare articolul lui Lenin „Şovinism german şi negerman".

După data de 17 (30) iunie Lenin scrie o notă despre opoziţia de stînga din rîndurile partidelor social-democrate.

Iunie, 19 (iulie, 2) Lenin termină cartea „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului" şi expediază manuscrisul editurii „Parus".

În faţa membrilor unui cerc de studii al muncitorilor din Zürich, Lenin ţine un referat despre imperialism.

www.dacoromanica.ro

CUPRINS

Prefaţă VII

1915

*APEL ÎN LEGĂTURĂ CU RĂZBOIUL . . . . . 1—4
GLASUL UNUI SOCIALIST FRANCEZ CINSTIT . . 5—13
IMPERIALISMUL ŞI SOCIALISMUL ÎN ITALIA *(Notă)* 14—23
MULŢUMIM PENTRU SINCERITATE . . . . . 24—25
ÎNFRÎNGEREA RUSIEI ŞI CRIZA REVOLUŢIONARĂ 26—30
CĂTRE COMISIA SOCIALISTĂ INTERNAŢIONALĂ (I.S.K.) . . . . . 31—36
UN PRIM PAS . . . . . 37—43
MARXIŞTII REVOLUŢIONARI LA CONFERINŢA SOCIALISTĂ INTERNAŢIONALĂ DIN 5—8 SEPTEMBRIE 1915 . . . . . 44—48
CÎTEVA TEZE. *Din partea redacţiei* . . . . . 49—52
ADEVĂRAŢII INTERNAŢIONALIŞTI: KAUTSKY, AKSELROD, MARTOV . . . . . 53—59
PROLETARIATUL REVOLUŢIONAR ŞI DREPTUL NAŢIUNILOR LA AUTODETERMINARE . . . . . 60—69
CĂTRE SECRETARUL „LIGII PENTRU PROPAGANDĂ SOCIALISTĂ" . . . . . 70—76

* Cu asterisc sînt notate titlurile date de Institutul de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.

www.dacoromanica.ro

DESPRE CELE DOUĂ LINII ALE REVOLUȚIEI . . 77—82
LA ULTIMA LIMITĂ . . . . . 83—84
CAMUFLAREA POLITICII SOCIAL-ȘOVINE SUB PARAVANUL UNEI FRAZEOLOGII INTERNAȚIONALISTE . . . . . 85—94
*PREFAȚĂ LA BROȘURA LUI N. BUHARIN „ECONOMIA MONDIALĂ ȘI IMPERIALISMUL“ . . . 95—100
OPORTUNISMUL ȘI FALIMENTUL INTERNAȚIONALEI A II-A . . . . . 101—117
OPORTUNISMUL ȘI FALIMENTUL INTERNAȚIONALEI A II-A . . . . . 118—131
I 118
II 122
III 124
NOI DATE CU PRIVIRE LA LEGILE DEZVOLTĂRII CAPITALISMULUI ÎN AGRICULTURĂ. *Partea I. Capitalismul și agricultura în Statele Unite ale Americii* 133—233
1. Caracterizarea generală a principalelor trei regiuni. Vestul în curs de colonizare și Homestead-urile 139
2. Nordul industrial 143
3. Sudul fost sclavagist 145
4. Suprafața medie a fermelor. „Descompunerea capitalismului“ în Sud 148
5. Caracterul capitalist al agriculturii 153
6. Regiunile cu agricultura cea mai intensivă . . 159
7. Mașinile și munca salariată în agricultură . . 167
8. Înlăturarea gospodăriilor mici de către cele mari. Mărimea suprafeței cultivate 172
9. Continuare. Date cu privire la valoarea fermelor 180
10. Lipsurile metodelor uzuale de cercetare economică. Marx despre particularitățile agriculturii . . 184
11. O comparare mai exactă a gospodăriilor mici și a celor mari 191
12. Diferitele tipuri de gospodării din agricultură . 200

www.dacoromanica.ro

13. Cum este minimalizată eliminarea micii producţii de către marea producţie în agricultură . . . 206
14. Exproprierea micilor agricultori 214
15. Tablou comparativ al evoluţiei industriei şi agriculturii 223
16. Rezultate şi concluzii 231

1916

*PROIECT DE HOTĂRÎRE CU PRIVIRE LA CONVOCAREA CELEI DE-A DOUA CONFERINŢE SOCIALISTE 234

ÎN LEGĂTURĂ CU CONFERINŢA DE LA 24 APRILIE 1916. *Propunere din partea unei delegaţii* . . . 235—236

CUVÎNTARE ROSTITĂ LA MITINGUL INTERNAŢIONAL DE LA BERNA DIN 8 FEBRUARIE 1916 . . 237—240

DESPRE SARCINILE OPOZIŢIEI ÎN FRANŢA *(Scrisoare către tovarăşul Safarov)* . . . . . 241—245

AU COMITETUL DE ORGANIZARE ŞI FRACŢIUNEA CIHEIDZE O LINIE PROPRIE? . . . . . 246—252

DESPRE O PACE FĂRĂ ANEXIUNI ŞI DESPRE INDEPENDENŢA POLONIEI CA LOZINCI ALE ZILEI ÎN RUSIA . . . . . 253—256

WILHELM KOLB ŞI CHEORGHI PLEHANOV . . . 257—259

REVOLUŢIA SOCIALISTĂ ŞI DREPTUL NAŢIUNILOR LA AUTODETERMINARE *(Teze)* . . . . . 260—274

1. Imperialismul, socialismul şi eliberarea naţiunilor asuprite 260
2. Revoluţia socialistă şi lupta pentru democraţie 261
3. Semnificaţia dreptului la autodeterminare şi raportul dintre el şi federaţie 263
4. Modul proletar-revoluţionar de a pune problema autodeterminării naţiunilor 264
5. Marxism şi proudhonism în problema naţională 266
6. Trei tipuri de ţări în ceea ce priveşte autodeterminarea naţiunilor 268
7. Social-şovinismul şi autodeterminarea naţiunilor 269

www.dacoromanica.ro

8. Sarcinile concrete ale proletariatului în viitorul apropiat 270
9. Atitudinea social-democraţiei ruse, a celei poloneze şi a Internaţionalei a II-a în problema autodeterminării naţiunilor 271
DESPRE „PROGRAMUL DE PACE" . . . . . 275—282
SCRISOAREA COMITETULUI ORGANIZAŢIILOR DIN STRĂINĂTATE CĂTRE SECŢIILE P.M.S.D.R. . . . 283—286
*PROIECT DE HOTĂRÎRE A C.C. AL P.M.S.D.R. CU PRIVIRE LA ÎNCETAREA EDITĂRII REVISTEI „KOMMUNIST" . . . . . 287—289
PROPUNEREA COMITETULUI CENTRAL AL P.M.S.D.R. PENTRU CEA DE-A DOUA CONFERINŢĂ SOCIALISTĂ . . . . . 290—301
SCIZIUNE SAU PUTREFACŢIE? . . . . . 302—303
ŞOVINISM GERMAN ŞI NEGERMAN . . . . . 304—306
IMPERIALISMUL, STADIUL CEL MAI ÎNALT AL CAPITALISMULUI *(Expunere populară)* . . . . . 307—432
Prefaţă 309
Prefaţă la ediţiile franceză şi germană 311
I 311
II 312
III 313
IV 314
V 315
I. Concentrarea producţiei şi monopolurile . . 319
II. Băncile şi noul lor rol 334
III. Capitalul financiar şi oligarhia financiară . 350
IV. Exportul de capital 365
V. Împărţirea lumii între uniunile capitaliştilor 371
VI. Împărţirea lumii între marile puteri . . . 380
VII. Imperialismul, stadiu deosebit al capitalismului 391
VIII. Parazitismul şi putrefacţia capitalismului . . 403
IX. Critica imperialismului 413
X. Locul istoric al imperialismului 427

www.dacoromanica.ro

MATERIALE PREGĂTITOARE

*TEZELE RAPORTULUI PREZENTAT LA CONSFĂTUIREA SOCIAL-DEMOCRAŢILOR DE STÎNGA . . . 435—436

*PLANUL CUVÎNTĂRII ROSTITE LA CONFERINŢA DE LA ZIMMERWALD . . . . . 437—438

*COMPLETĂRI LA DECLARAŢIA STÎNGII ZIMMERWALDIENE 439

*MATERIALE PENTRU UN REFERAT CU TEMA „IMPERIALISMUL ŞI DREPTUL NAŢIUNILOR LA AUTODETERMINARE" . . . . . 440—450

*1. Extrase din cartea „HOFKALENDER" . . . 440

*2. Schiţă de conspect 441

*3. Teze 444

4. Imperialismul şi dreptul naţiunilor la autodeterminare *(Conspect)* 446

Introducere 446

I. Punctul de vedere economic 446

II. Punctul de vedere istoric 447

III. Punctul de vedere politic 447

IV. Punctul de vedere al graniţelor de stat . 447

V. Punctul de vedere al luptei de clasă internaţionale a proletariatului 447

VI. „Posibilitatea realizării practice" . . . 448

VII. Punctul de vedere al războiului . . . 448

VIII. Lupta împotriva social-şovinismului . . 448

IX. Comparaţia cu divorţul 449

X. Cazul Weill 449

XI. Atitudinea burgheziei liberale . . . 449

XII. Experienţa P.M.S.D.R. 449

XIII. Exemplul lui Marx şi Engels 450

XIV. „Formula" „stîngii zimmerwaldiene" . . 450

SOCIAL-DEMOCRAŢIA GERMANĂ ŞI DREPTUL NAŢIUNILOR LA AUTODETERMINARE 451

www.dacoromanica.ro

*MODIFICĂRI ŞI COMPLETĂRI LA CHEMAREA „CĂTRE TOATE PARTIDELE ŞI GRUPURILE ADERENTE", ADOPTATĂ DE CONSFĂTUIREA COMISIEI SOCIALISTE INTERNAŢIONALE LĂRGITE . . . 452—453

*PLANUL UNUI REFERAT CU TEMA „DOUĂ INTERNAŢIONALE" . . . . . 454—462

*ÎNSEMNARE ÎN LEGĂTURĂ CU TEZELE „REVOLUŢIA SOCIALISTĂ ŞI DREPTUL NAŢIUNILOR LA AUTODETERMINARE" 463

*VARIANTA INIŢIALĂ A PROPUNERII COMITETULUI CENTRAL AL P.M.S.D.R. PENTRU CEA DE-A DOUA CONFERINŢĂ SOCIALISTĂ . . . . . 464—475

Lista lucrărilor lui V. I. Lenin care n-au fost găsite pînă în prezent *(august 1915—iunie 1916)* . . . . . 479—482

Lista publicaţiilor şi a documentelor la a căror redactare a participat V. I. Lenin . . . . . 483—485

Adnotări . . . . . 486—542

Indice de lucrări şi izvoare citate sau menţionate de V. I. Lenin . . . . . 543—571

Indice de nume . . . . . 572—614

Date din viaţa şi activitatea lui V. I. Lenin . . . 615—635

ILUSTRAŢII

Prima pagină a manuscrisului lui V. I. Lenin „Proletariatul revoluţionar şi dreptul naţiunilor la autodeterminare". — 1915 61

Prima pagină a scrisorii lui V. I. Lenin „Către secretarul «Ligii pentru propagandă socialistă»". — noiembrie 1915 . 71

Coperta cărţii lui V. I. Lenin „Noi date cu privire la legile dezvoltării capitalismului în agricultură. Partea I. Capitalismul şi agricultura în Statele Unite ale Americii". — 1917 135

www.dacoromanica.ro

Prima pagină a manuscrisului lui V. I. Lenin „Propunerea Comitetului Central al P.M.S.D.R. pentru cea de-a doua conferință socialistă". — Martie 1916 291
Coperta cărții lui V. I. Lenin „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului". — 1917 . . . . . 308—309
Prima pagină a manuscrisului lui V. I. Lenin „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului" — 1916 . 318—319

www.dacoromanica.ro

Dat la cules 06.05.1964. Bun de tipar 04.07.1964. Apărut 1964. Hîrtie scris I A de 63 g m², 540×840/16. Coli editoriale 38,97. Coli de tipar 41,50. Planșe 2 colorate. A. 6933/1964. C.Z. pentru biblioteci 3C23—R.

Tiparul executat sub comanda nr. 5730/40.331 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București — R.P.R.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro